ZBIRKA

CRKVENIH I DRŽAVNIH ZAKONA I NAREDABA.

KNJIGA II.

O VJERI I O ZAPOVJEDIMA.

ZBIRKA

NAJGLAVNIJIH CRKVENIH I DRŽAVNIH ZAKONA I NAREDABA.

KNJIGA DRUGA

O VJERI I O ZAPOVJEDIMA.

SASTAVIO JU

LUKA TURČIĆ,
ŽUPNIK KALNIČKI.

(Sa dozvolom duhovne oblasti u Zagrebu.)

ZAGREB 1896.
TISAK ANTUNA SCHOLZA U ZAGREBU

PREDGOVOR.

Ovoj drugoj knjizi Zbirke promienjen je naslov u toliko, što je k riječi crkvenih dodano i „državnih“ zakona. Učinjeno je to prema opazkam izraženima u ocjeni prve knjige. Drugoj želji izraženoj u istoj ocjeni, a odnosećoj se na stvarno kazalo, biti će udovoljeno na koncu treće knjige, sa kojom će se ovo djelo završiti.

U ovoj knjizi mnogo je citovan gradjanski zakonik, a gdjegdje i kazneni. Moglo bi se činiti, da je to suviše. Nu ja sam se upravo o nuždi poznavanja ovih zakona osvjedočio. Mi bogoslovci, kad svršimo škole i izadjemo u duhovnu pastvu neimamo o tom ni pojma. A kako je potrebno dušobrižniku, da to znade i radi sama sebe i radi poduke drugima, koji ju najprije u svoga svećenika većinom traže, ne trebam izticati.

Evo, kako sam se ja o nuždi poznavanja tih zakona osvjedočio.

Jedva sam bio nešto preko godine dana kapelanom, umre župnik. Nije potrajalo nekoliko dana, evo ja vidim, gdje ljudi u župnom vrtu poprijeko jamu kopaju, a meni je bila povjerena privremeno uprava župe. Dodjem k ljudima i upitam jih, što to rade? Oni mi odgovoriše, da je prostor, što je bio uz župnički vrt, premalen za pijac, pa da će ovaj komad odsjeći od župničkog vrta, da se budu mogli ljepši sajmovi obdržavati. Ja jim odvratih, da to nesmije biti, a oni mi odgovoriše: „kaj se budu mladi gospon za to starali, tak bude, kak su odborniki naše plemenite občine rekli. Dok dojde župnik, neka se onda

ou pravda!“ — Meni se taj odgovor nije svidio, te sam jim rekao, neka se ostave posla, jer ću ja to morati prijaviti. Oni se nisu htjeli posla ostaviti.

Pošto su to kopanje odbornici odredili, prijavio sam to kr. podžupanijskoj oblasti u misli, da će to umah bit svršeno. Kr. podžupanijska oblast me je uputila, da podignem tužbu radi smetanja posjeda. Ovaj izraz ja prije nisam nikad u životu niti čuo, i da mi nije podžupanijska oblast uputu dala, da u roku od 30 dana podignem tužbu, neznam, kako bi se taj proces bio, koji je kašnje i onako dugo trajao, zavukao.

Još gorju stvar našao sam u sadašnjoj svojoj župi, gdje se radi o imovini od 60—70 rali župne šume.

A takovih slučajeva imade jamačno i u drugim župama. — To je evo razlog, zašto sam spomenute zakone u zbirku uvrstio. — Moje je dapače mnijenje, da bi se ove stvari na bogoslovnom fakultetu morale predavati. A to bi mogao, ako nebi drugačije išlo, makar profesor moralke, tumačeć glavna načela crkvene nauke o zapovijedima. Umjesto da slušatelje muče sa kojekakovim „dictando“ pisanjem uz onako izvrstna djela u latinskoj literaturi, neka bi jim uzporedna mjesta iz gradjanskog i kaz. zakona navodili, kad je ovo diktovanje na bogoslovnim sveučilištima i onako intim. od 4|12. 1832. broj 30.225/30.481. zabranjeno. Dakako, da bi se onda profesori morali više pripravljati za predavanja, ali za to imadu dosta vremena, a nisu baš loše ni plaćeni.

Isto tako trebalo bi slušateljima bogoslovije i drugih stvari predavati, koje su jim kašnje neobhodno potrebne u duhovnoj pastvi.

Kad sam primio upravu župe, umah za nekoliko dana dodje čovjek, da mu načinim rodoslovje. — Ja niti pojma nisam o tom imao: niti gdje i kako se ima početi, a kako svršiti ta stvar. Tako je bilo i sa izvjestnicama. A već kako zbirku izdajem, obratio se jedan kolega na mene u poslu lukna, a jedan u poslu popravka gospodarstvenih zgrada, a jedan i drugi poznati su kano ljudi koji se knjigom bave. — Mi u bogosloviji o onim stvarima, koje su nam u upravi župe najpotrebnije, niti slova nečujemo. Ako je to za učilišta njemačka, gdje župnici neimaju gospodarstva, i gdje su u tom pogledu skroz drugi odnošaji, možda suvišno, kod nas je to nuždno. — Možda će se koji od gospode profesora nad ovim mojim riječima sablazniti, ali tomu ja neću biti kriv, nego to, što oni neimadu prakse iz dušobrižničke pastve, te ovih stvari neće moći, ili neće htjeti razumjeti.

Ja sam iz svoje prakse uvjeren, da je ovo, što sam naveo, ne samo koristno, nego i nuždno. Za to mislim, da će ova druga knjiga zbirke isto tako dobro doći kleru, osobito kuratnomu, kao i prva.

Treća knjiga, „o sv. sakramentima i obredima“, izaći će, čim se, i ako se odstrane zaprijeke, koje se na put stavljaju od onih, koji toga nerazumiju, pa s toga misle, da toga ni netrebaju.

Na Kalniku 9. listopada 1896.

Luka Turčić.

Dio prvi

O VJERI.

Odsjek prvi.

1. De Religione Catholica conservanda.

Cum vera Fides sit humanae salutis initium, omnisque Justificationis fundamentum, & radix, sine qua impossibile est placere DEO, & ad filiorum Ejus consortium pervenire, (1) merito non modo infinitam, sed singularem Dei misericordiam adoramus, qua effectum est, ut in patria hac a tot retro saeculis usque ad hodiernam diem intemerata Religio Romano-Catholica conservata sit, (2) verum

(1) S. Paul. ad Hebr. c. 11. v. 6. vide Conc. Trident Sess. 6, c. 8.

(2) Testantur idipsum Articuli Ss. & OO. Regni in diversis Eorundem Congregationibus contra haeresis Asseclas conclusi, & per Sacram Caesaream Regiamque Majestatem felicis reminiscentiae Ferdinandum Secundum confirmati, tenore sequenti:

„Nos Ferdinandus Secundus Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque &c. &c. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, Comes Tyrolis, & Goritae &c. &c. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis. Quod fidelis noster Honorabilis Joannes Somogij Archi-Diaconus Camarcensis, & Canonicus Ecclesiae Zagrabiensis Statuum, & Ordinum Regnorum Nostrorum Croatiae, & Sclavoniae Nuntius ad Nostram Majestatem Ablegatus. nominibus, & in personis Eorundem Statuum. & Ordinum dictorum Regnorum Nostrorum Croatiae, & Sclavoniae exhibuit, & praesentavit Nobis infrascriptos articulos, in diversis generalibus Eorum Congregationibus, & Conventibus ab Anno 1609. ad annum usque 1635. celebratis, communibus Ipsorum votis, & suffragiis parique, & unanimi consensu conclusos, supplicando idem Nuntius nominibus, & in per-

etiam longe graviorem inde Nobis, & universo Clero Dioecesis Nostrae obligationem incumbere ultro agnoscimus,

---

sonis Eorundem SS. & Oo. proefatorum Regnorum Nostrorum Croatiae, & Slavoniae Majestati Nostrae humillime, ut omnes, ac singulos eos articulos, omniaque, & singula in eisdem contenta, ratos, gratos, & accepta habentes, Nostrumque Regium Consensum illis praebentes, authoritate Nostra Regia clementer acceptare, approbare, roborare, & confirmare, ac tam Ipsi Nos observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum (ex reliquis nempe excerptorum, & hisce praesentibus inferiorum: tenor talis est. — Articuli Dominorum. & Nobilium, aliorumque Statuum, & Ordinum Croatiae, & Sclavoniae Regnorum, ab anno 1609. ad praeteritum usque 1635 in diversis Eorum Congregationibus generalibus conclusi. — Articulus I. — Praeterea Iidem Ss. & OO. unanimi voto, & consensu priores Articulos de non admittenda libertate exercitiorum in hoc Regno alienae Religionis confirmant; Et si quispiam Praedicatorum Haereticorum sive spontaneé, seu ope cujuspiam in hoc Regnum venerit, & Zizania seminaveriti Praedicatorem liceat unicuique capere, captumque ad Dominum Banum, vel Episcopum Dioecesis deducere. Introductores autem talium & transgressores hujusmodi conclusionis publice puniantur poena, in Tripartito contenta. Coeteris exmissis. — Articulus XIII. — Statutum insuper est, ut juxta Articulos superiorum annorum Rss. Episcopus Zagr. tanquam Dioecesanus censuris ecclesiasticis procedat contra haeretica pravitate inbutos Cives, & Incolas Civitatis Varasdinensis, ac alios etiam Regnicolas, hoereseos notatos, Coeteris exmissis. — Articulus XXIV. — Statutum est etiam, ut haeretici nulli unquam in hoc Regnum recipi queant, aut in eo sedes figere. Bona, aut domos emendo, unde & emptio talis eis vetita sit. — Coeteris exmissis — Articulus XXVI. — (Ratione Haereticum renovatur Articulus Anni 1628, ne videlicet in hoc Regnum recipi queant, aut in eo sedes figere, Bona, vel domos emere valeant sub amissione eorundem Bonorum, pro Regno confiscandorum; pro cujus Articuli executione praefatus Ress. Dominus Episcopus, tamquam Pastor fidelis populi, invigilabit. Cui etiam Illustrissimus Dominus Banus brachio saeculari, si necesse fuerit, auxilio erit) Coeteris exmissis. Idem Diplomate Ferdinandi III. confirmatur, cujus tenor sequens est: — Nos Ferdinandus Tertius Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque &c. Rex &c. &c. &c. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, Universis: Qualiter sub decursu Generalis hujus Dioetoe, & Congregationis Posoniensis fidelis noster Egregius Magister Joannes Zakmardi de Diankovecz Proto Notarius Regni Nostri Sclavoniae, & Croatiae, Ejusdemque Ablegatus ad ipsam Dioetam Nuncius, suo & annotatorum Reg-

ut tanto firmius maximum hoc donum DEI, Fidem veram, teneamus, pro viribus defendamus, per nosmetipsos, &

---

norum nomine, uti ex fide digna nonnullorum fidelium Nostrorum Relatione accepimus, in Negotio Religionis coram Regnicolis ita sese declarasset, quod annotatum Regnum Nostrum Croatiae & Sclavoniae vagam & fluctuantem, liberamque, ut vocant, Religionem habere nollet. sed potius uni certae Catholicae Romanae fidei, sicut hactenus, ita etiam imposterum inhaereret. & semper inhaerere vellet, supplicando Majestati Nostrae perquam humillime; quatenus nos sinceram hanc fidei declarationem, & Catholicae Romanae adhaesionem ratam, gratam, & acceptam habere, & authoritate Nostra Regia confirmare, & ratificare, & insuper universos Status & Ordines praemissorum Nostrorum Regnorum Croatiae, & Sclavoniae in una certa Religione Catholica conservare, gratiosumque Nostrum Diploma superinde elargiri clementer dignaremur. Unde Nos singulari illo, quo erga Religionem Catholicam obligati sumus, & sponte ducimur zelo, & affectu inclinati, memoratam dicti Nuncii declarationem, unique certae, & verae catholicae Romanae Religioni adhaesionem pro annotato Nostro Sclavoniae, & Croatiae Regno, ratam, gratam, & acceptam habentes, de plenitudine Authoritatis Nostrae Regiae ratificamus, roboramus, & confirmamus: Et insuper fideles Nostros universos eorundem Regnorum Nostrorum Status, & Ordines praesentes & futuros Nostro, & Successorum Nostrorum nomine, legitimorum videlicet Hungariae Regum, in Verbo Nostro Regio assecuramus; quod Eosdem Status & Ordines Regnorum Nostrorum Croatiae, & Sclavoniae in vera ipsorum Catholica Romana Religione non modo non impedire, sed potius manutenere, & conservare tenebimur, & memorati Successores Nostri tenebuntur & erunt obligati. Harum Nostrorum Secreto Sigillo Nostro, quo ut Rex Hungariae utimur, impendenti communitorum Vigore & testimonio litterarum mediante. Datum in Arce Nostra Regia Posoniensi Die decima septima Mensis Junii Anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo septimo. Regnorum Nostrorum Romani Undecimo, Hungariae, & Reliquorum Vigesimo secundo, Bohemiae vero Anno Vigesimo. Ferdinandus. M. p. Georgius Szelepcheni Electus Episcopus Vesprimensis m. p. Georgius Orozij m. p. — Quod ipsum etiam Leopoldi Regis Diplomate confirmatum exstitit, tenore sequenti. — Nos Leopoldus Dei gratia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque &c. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, Comes Habsburgi, Tyrolis, & Goritiae &c. memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis, quod fideles Nostri Regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae, & Sclavoniae Status, ac Ordines medio fidelis itidem Nostri Egregii Petri Antolchich Magistri, Eorundem Regnorum Nostrorum Proto-Notarii, & ad

per eos, qui curae nostrae concrediti funt, praedicari, & conservari faciamus. — Quare rejectis impiorum doctrinis,

praesentem generalem Regni Nostri Hungariae Dioetam ablegati Nuncii, exhibuerunt Nobis, & praesentarunt certos quosdam Articulos, in diversis generalibus Eorundem Congregationibus & Conventibus, ab Anno 1643. usque ad Annum itidem 1681. celebratis, communibus Ipsorum votis, ac suffragiis, unanimique consensu pro conservatione, & tranquillitate Eorundem Statuum, & Ordinum conclusos, summeque necessarios, & ipsis dumtaxat deservientes, humili cum subjectione supplicando, quatenus Nos Universos eosdem Articulos, omniaque, & singula in eis contenta, ratos, gratos, & accepta habentes, iisdemque Regium Consensum Nostrum praebentes, Regia Authoritate Nostra clementer acceptare, ratificare, approbare, roborare, & confirmare, ac tam Nos observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere Benigne dignaremur. Quorum quidem Articulorum, praevio modo conscriptorum, & concinnatorum tenor talis est: — Articuli — Statuum & Ordinum Croatiae, & Sclavoniae Regnorum, ab Anno Domini 1642. usque ad annum 1681. in diversis Eorum Congregationibus generalibus conclusi, Coeteris Exmissis — Articulus 8vus. Ad Instantiam, & propositionem Reverendissimi Domini Episcopi Zagrabiensis contra nonnullos Haereticae professionis homines Bona, Colonos, & Domos in hoc Regno ementes, vel habentes, aut quovis titulo possidentes Articuli, superinde conditi, renovantur, & ulterius declaratur, ut ad effectuationem ejusmodi Articulorum contra tales haereticos in singulis Comitatibus V. Comes, & Judex Nobilium illius Comitatus, ubi Bona per ipsos coempta, vel possessa, adjacent ad mandatum Domini Bani, comperta dumtaxat prius mera rei veritate, procedere possint. Idem etiam in Civitatibus Judex, & Senatus Civitatum ad Mandata Banalia peragere debeant. Coeteris exmilis — Nos itaque hujuscemodi demissa memoratorum fidelium Nostrorum Statuum, & Ordinum supplicatione Benigne exaudita, clementer & admissa, praespecificatos Articulos, Nobis praevio modo praesentatos, hisce litteris de verbo ad verbum inferri, & inscribi fecimus, ipsosque, ac omnia, in illis contenta, ratos, gratos, & accepta habentes, eisdem Nostrum Regium Consensum, benevolum pariter & assensum praebuimus, illosque, ac quaevis in eisdem expressa authoritate Nostra Regia acceptavimus, approbavimus, ratificavimusque, & confirmavimus, clementissime Nos offerentes, quod praemissa omnia tam Nos Ipsi observabimus, quam per alios universos fideles dictorum Croatiae, & Sclavoniae Regnorum Nostrorum Incolas observari faciemus. Immo acceptamus, approbamus, ratificamus, & confirmamus, authoritate, & Jurisdictione nihilominus Palatinali in reliquo salva semper permanente. Harum Nostrarum Sigillo Nostro, quo ut Rex Hungariae utimur, impressive communitarum vigore & testimonio Litterarum mediante. Datum per manus Fidelis Nostri Nobis dilecti, Reverendi Joannis Gubassoczij

& Haereticorum pravitatem publice detestantes (3) omnes credant, & confiteantur, quid-quid docuit, ac docet Sacrosancta Romana Ecclesia, quae omnium Ecclesiarum Mater est, & Magistra, extra quam non est vera Fides, nec aeterna obtinetur salus. (4) — Quod si proinde aliquis, quod Deus avertat, immemor salutis suae Dogmata Catholica impugnare, suisque infascinationibus ruinam populi, aut privatorum operari ausus fuerit, nec tertio ab Ordinario monitus resipuerit, ad mentem SS. Canonum (5) ipso facto omni dignitate, Beneficio, pensione, aut quibuscunque obventionibus, officiis privatus vinculo excommunicationis innodatus maneat.

Ecclesiae Nitriensis Eppi, Locique, ac Comitatus ejusdem Supremi, ac Perpetui Comitis, Consiliarii Nostri, & Aulae Nostrae per Hungariam Cancellarii, in Archiducali Civitate nostra Neostamensi die 17 Mensis Augusti Anno Domini 1681. Regnorum Nostrorum Romani 23. Hungariae, & Reliquorum 26. Bohemiae vero Anno 25. Leopoldus m. p. L. S. Joannes Gubassoczij Episcopus Nitriensis m. p. Joannes Mahalani m. p.

Suprafata Diplomata sub authentico extradata accepimus subscripta tenore sequenti: Datum Zagrabiae die 15. Mensis Martij Anno 1804. Lectum, & extradatum per Magistrum Ludovicum Petkovich Regnorum Dalmatiae, Croatiae, & Sclavoniae Proto-Notarium, & S. C. R. A. M. Consiliarium m. p.

(3) Conc. Trident Sess. 6. c. 2. d. reform.

(4) Conc. Trident: Sess. 3. can. 3. de Bapt.

(5) Cap. 8. & 9. de Haeret. cap. 12. ibidem in 6. vide etiam Synodum Provincialem de anno 1638. c. 1. & Dioecesanas. — Borkovichianam IV. de anno 1687. c. 1. & Mikulichianam de anno 1690. c 2.

Constitutiones synodales Ecclesiae Zagrabiensis pag. 202—205 (inclusive) cum observationibus.

---

2. Decretum quoad professionem fidei.

Nr. 35. Pr.

Decretum circa Professionem Fidei, jussu Suae Sanctitatis Summi Pontificis a S. Congregatione Concilii die 20. Januarii anni labentis editum, Venerabili Clero Dioecesano pro exacta observantia hisce communico.

Decretum.

Quod a priscis Ecclesiae temporibus semper fuit in more, ut christifidelibus certa proponeretur ac determinata formula, qui fidem profiterentur, atque invalescentes cujusque aetatis haereses solemniter detestarentur, idipsum, sacrosancta Tridentina Synodo feliciter absoluta, sapienter praestitit Summus Pontifex Pius IV. qui Tridentinorum Patrum decreta incunctanter exequi properans, edita Idibus Novembris 1564. Constitutione *Injunctum Nobis,* formam concinnavit professionis fidei recitandam ab iis, qui cathedralibus et superioribus Ecclesiis praeficiendi forent, quive illarum dignitates, canonicatus, aliaque beneficia ecclesiastica quaecumque curam animarum habentia essent consecuturi, et ab omnibus altis, ad quos ex decretis ipsius Concilii spectat: nec non ab iis, quos de monasteriis, conventibus, domibus, et aliis quibuscumque locis regularium quorumcumque ordinum, etiam militarium, quocumque nomine vel titulo provideri contingeret. Quod et alia Constitutione edita eodem die et anno incipien. *In sacrosancta* salubriter praeterea extendit ad omnes doctores, magistros, regentes vel alios cujuscumque artis et facultatis professores, sive clericos sive laicos, vel cujusvis ordinis regularis, quibuslibet in locis publice vel privatim quoquomodo profitentes, seu lectiones aliquas habentes vel exercentes, ac tandem ad ipsos huiusmodi gradibus decorandos.

Jam vero, cum postmodum coadunatum fuerit sacrosanctum Concilium Vaticanum, et ante ejus suspensionem per Literas Apostolicas *Postquam Dei munere* diei 20. Octobris 1870. indictam, binae ab eodem solemniter promulgatae sint dogmaticae Constitutiones, prima scilicet de Fide Catholica, quae incipit *Dei Filius,* et altera de Ecclesia Christi, quae incipit *Pastor aeternus,* non solum opportunum, sed etiam necessarium dijudicatum est, ut in fidei professione dogmaticis quoque praememorati Vaticani Concilii

definitionibus, prout corde, ita et ore publica solemnisque fieri deberet adhaesio. Quapropter SSmus D. P. Pius Papa IX., exquisito ea voto de superre specialis Congregationis Emmorum S. R. E. Patrum Cardinalium, statuit, praecepit, atque mandavit, ceu per praesens decretum praecipit ac mandat, ut in praecitata Piana formula professionis fidei, post verba „praecipue a sacrosanta Tridentina Synodo“ dicatur „et ab oecumenico Concilio Vaticano tradita, definita ac declarata, praesertim de Romani Pontificis Primatu et infallibili magisterio,“ utque in posterum fidei professio ab omnibus, qui eam emittere tenentur, sic et non aliter emittatur, sub comminationibus ac poenis a Concilio Tridentino et a supradictis Constitutionibus S. M. Pii IV statutis. Id igitur ubique, et ab omnibus, ad quos spectat, diligenter ac fideliter observetur, non obstantibus etc.

Datum Romae e Secretaria S. Congregationis Concilii die 20 Januarii 1877.

P. Card. Caterini. *Praefectus.*

J. Archiepiscopus Ancyranus, *Secretarius.*

In debitum hujus Decreti obsequium una dispono, ut praescriptum de Dogmaticis SS. Concilii Vaticani definitionibus additamentum in margine formulae Professionis fidei, quae in Rituali Romano-Zagrabiensi pag. 109. et seq. occurrit, per cunctos Ecclesiarum Rectores indilate adnotetur, textus proin latinus circa finem ejusdem formulae ammodo sic legatur; „Caetera item omnia a sacris Canonibus et Oecumenicis Conciliis, ac praecipue a Sacro Sancta Tridentina Synodo, et ab Oecumenico Concilio Vaticano tradita, definita ac declarata, prasertim de Romani Pontificis Primatu et infallibili magisterio indubitanter recipio, atque profiteor etc. etc. — „Textus autem croaticus in eodem Rituali pag. 114. „Ostala takodjer svaka . . . . od presvetoga Tridentinskoga sabora i obćenitoga Vatikanskoga koncila izdana, odredjena i iztumačena, naročito o primatu Rimskoga Pape i nepogrešivu naučiteljstvu njegovu brez sumnje

primam etc." — Textus demum germanicus ibidem pag. 119. „Ich nehme gleichfalls ungezweifelt an . . . . besonders aber von dem heiligen Tridentinischen Kirchenrathe, und vom allgemeinen Vaticanischen Konzil gelehrt, beschlossen und erklärt worden ist zumal über den Primat des Römischen Papstes, und dessen unfehlbares Lehramt; — ich verdamme hingegen etc."

Datum Zagrabiae die 7. Martii 1877.

Josephus, m. p.
Archi-Episcopus.

(Circ. IV. dto. 7./3. 1877 br. 35 str. 9—10.)

3. Tiskanje crkvenih knjiga.

X. Ne in agrum Dominicum zizania falsorum, ac erroneorum dogmatum irrepant, curabunt Domini Reverendissimi Ordinarii, quod plerumque erroneorum librorum lectionem, ac per cantilenas erroneas fieri in his partibus consuevit: quapropter ut fidelis populus ab hujusmodi lectione, cantilenarumque admissione arceatur, enitendum est quam diligentissime, proponendo, quod lectio librorum erroneorum, ac prohibitorum excommunicationem secum trahat. Ac ut abusus hic facilius tollatur, deputati sunt a Sacra Synodo, qui cantilenas tales, in unum collectas, diligenter ab omni haereseos labe expurgent, ac typis mandent.

XI. Impressionem librorum quorumcunque, sicut & cantilenarum sine approbatione nullibi permittant Domini Reverendissimi Ordinarii.

XII. Ultra praedicta omnia summa diligentia invigilandum est contra illa, quae Catholicae fidei veritatem, ac lumen obfuscare, laedereque quovis modo possunt, quales sunt superstitiosae obserevationes, divinationes, ac judiciariae artes; item blasphemiae, perjuria, sacrarumque rerum irreventia, ac id genus similia, sanctis ac divinis legibus prolixe damnata, & prohibita. Imponitur hic Episcopo Jaurinensi, ut Calugeros (1) Rascianorum amoveat, qui non solum de nova haeresi, sed etiam de proditione sunt fuspecti.

(1) Calugeri apud gentem Rasciam dicuntur, qui sacra ministeria obeunt.

(Constit. syn. pag. 73. p. X—XII.)

4. De lectione librorum haereticorum.

Nemo sine licentia retineat libros haereticos, nec superstisiosos, & lascivos: sed Catholicos, & qui Concionibus, Confessionibus utiliter excipiendis, pietati, ac timori DEI augendo utiles sint futuri. Intelligant vero, sine expressa licentia non licere legere, aut tenere libros haereticos sub poena Excommunicationis Bullae Coenae Domini, ipso facto incurrendae, quod etiam populo explicare convenit, ne sensim, usu malorum librorum allectus, in errores pertrahatur.

(Const. syn. pag. 25.)

5. Prohibitur lectio versionis s. scripturae Pestini per anglicanam societatem editae.

Nr. 2.972.

Recentius Pestini expensis anglicanae societatis biblicae, typis procussa, apud hujatem bibliopolam antehac Suppan, nunc Fiedler, venalis prostat, erga vile pretium, versio s. scipturae utriusque foederis in lingua nostra nationali, quae etsi quoad puritatem linguae caeteris versionibus melior sit, cum tamen approbationem Ecclesiae catholicae non habeat, per gr. ritus orientales asseclas laicos instituta, in pluribus a vulgata editione differat, non tantum non potest abhinc commendari, quin immo stricte obligationis est hujus Ordinariatus attentas eatenus reddere praetitas. D. Vestras et per easdem fideles quoque, ne hanc versionem sibi procurent et legant, tanto quidem minus, quod spes sit, fore ut successive authentica versio s. scripturae in lingua-nostra, quantum licet, purissima procuretur.

Caeteris exmissis.

Datum e Consistorio nostro AEppali die 4. Decembris 1868.

Georgius Cardinalis
AEppus.

(Circ. IV. dto. 4./11. 1868.)

6. Preporuča se hrvatski prijevod sv. pisma po Štadleru.

Br. 5.891.

Prečastni prvostolni kaptol Vrhbosanski u Sarajevu odlučio je izdavati protumačeni hrvatski prievod sv. pismo iz pera Presv. gosp. Dr. Josipa Štadlera, nadbiskupa vrhbosanskoga, te će već buduće godine 1893. biti tiskano Evangjelje sv. Mateja u obsegu od oko 12 štampanih araka. Format biti će osmina, dakle od prilike onakav, u kakvom se štampaju „Filipovićeve propovjedi“. Predplatnici lista „Vrhbosne“ dobivati će taj prievod kao prilog listu badava, nu može se predplatiti i na sam prievod, a predplata u tom slučaju iznosi 1 for na godinu.

Kako je velika potreba protumačenog hrvatskog prievoda sv. pisma stavljena izvan svake dvojbe, te trud Njegove Presvietlosti Dra. Josipa Štadlera, nadbiskupa Vrhbosanskoga, oko samog prievoda, a nastojanje preč. kaptola Vrhbosanskoga oko izdavanja tog prievoda, ne zaslužuje samo najveće priznanje i hvalu, nego i p o d p o r u.

S toga ovaj kapitularni Vikarijat ovime o d r e d j u j e, da sva veleč. gg. župnici i župa upravitelji u ovoj nadbiskupiji svoje župne crkve iz crkvene blagajne predplate na taj prievod sv. pisma, koji se imade, kad bude sasvim izdan, takodjer na račun crkvene blagajne dostojno uvezati dati, te u crkvenom inventaru voditi u očevidnosti.

Osim toga preporuča se svoj veleč. gg. dušobrižnikom, da nastoje, kako bi se što više imućnijih vjernika predplatilo bilo na list „Vrhbosnu“, s kojim bi kao prilog dobivali protumačeni hrvatski prievod sv. pisma, bilo na sam prievod.

Predplate imadu se slati izravno preč. prvostolnomu kaptolu u Sarajevu.

Velečastna gg. podarhidjakoni se napućuju, da koncem siečnja buduće godine ovamo izvieste, jesu li svi župnici dotičnih kotara ovom nalogu udovoljili.

U Zagrebu dne 16. prosinca 1892.

Janko Pavlešić v. r.,
posvećeni biskup, kapitularni vikar.

Circ. VIII. dto. 18./9. 1892. str. 73—75.

---

7. De secta Massonum instructio Sanctae Romanae et Universalis Inquisitionis ad omnes Catholici orbis Episcopos.

Ad gravissima avertenda mala, a M a s s o n u m secta aliisque ex ea prognatis in Ecclesiam et in omnes civium ordines illata, Sanctissimus Dominus noster Leo XIII. sapienti prorsus consilio Encyclicas Litteras H u m a n u m g e n u s ad omnes catholici orbis Episcopos nuperrime dedit. Quibus Litteris earumdem sectarum doctrinas, finem consilia detegit, curas Romanorum Pontificum liberandae a tam nefaria peste humanae familiae enarrat, easdem sectas iterum et Ipse damnationis et censurae nota inurit, simulque docet, qua ratione, et quibus armis sit contra illas dimicandum, quibusque remediis, illatis ab iisdem vulneribus sit medendum. — At cum Sanctitati Suae perspectum sit, tum demum ex curis suis uberes fructus sperandos esse, cum in rem tanti momenti omnium Ecclesiae Pastorum opera, consilia, labores unanimi nisu conferantur, mandavit huic Supremae Congregationi S. Romanae et Universalis Inquisitionis, ut quae agenda ipsis Pastoribus potissimum essent, apte eisdem proponeret. Quibus Summi Pontificis mandatis uti par est Eminentissimi Patres una mecum Inquisitores Generales morem gerentes, omnibus Episcopis aliisque locorum Ordininariis hanc Instructionem dandam esse censuerunt.

1. Imprimis peroptans clementissimus Pontifex animarum saluti prospicere, vestigia sequutus Salvatoris nostri JESU CHRISTI, qui non venit vocare iustos sed peccatores ad poenitentiam, paterna voce eos omnes, qui Massonicae aliisque damnatis sectis nomen dedere, ad detergentas animae sordes et ad divinae misericordiae sinum peramanter invitat. In hunc finem eadem usus benignitate, qua eius Decessor Leo XII. ad integrum anni spatium post rite vulgatas supra memoratas Apostolicas Litteras in unaquaque dioecesi, suspendit tum obligationem denunciandi earundem sectarum occultos coryphaeos et duces, tum etiam reservationem censurarum, peculiarem facultatem concedendo omnibus confessariis ab ordinariis ab Ordinariis locorum adprobatis, ut eos qui vere resipuerint, et sectas deseruerint, ab iisdem censuris absolvere, et Ecc-

lesiae reconciliare valeant. — Erit igitur sacrorum Praesulum hanc Pontificis Maximi benignitatem fidelibus suae fidei concreditis nuntiare. Facerent autem rem pastorali sua sedulitate dignam, si hoc vertente anno, quem clementiae peculiari modo addictum vult Pontifex, sacris exercitationibus, Missionum in morem, oves suas ad aeternas veritates meditandas, et spiritum rectum innovandum excitarent.

2. Mens porro est eiusdem Sanctitatis Suae, ut Encyclicae Litterae quam diligentissime evulgentur, quo facilius omnes christifideles intelligant, quam dirum inter eos venenum serpat, quantaque eos eorumque prolem pernicies maneat, nisi tempestive sibi caveant. Tum sollertissima et inpensissima opera danda erit, ut remedia tam quae a Pontifice proponuntur, quam que propria cuiusque prudentia suaserit, adhibeantur. — Primum omnium excitare in hanc rem oportet industriam sedulitatemque parochorum; deinde adsciscenda generatim eorum opera est, quibus a bonorum omnium largitore Deo facultas dicendi aut scribendi tributa est, vel quibus divini verbi annunciandi vel christianae plebis a culpis expiandae, vel etiam iuventutis instituendae cura demandata fuerit, ut et ipsi labores suos conferant ad detegenda Massonum, aliarumque damnatarum societatum impia placita et infanda molimina, et ad reducendos in viam salutis eos, qui sive temere et incaute, sive consulto et cogitato ad eas accesserint, atque ad illos praemonendos, qui nondum in earum laqueos inciderunt.

3. Ne quis vero errori locus fiat, cum diiudicandum erit, quaenam ex his perniciosis sectis censurae, quae vero prohibitioni tantum obnoxiae sint, certum imprimis est, excommunicatione latae sententiae multari Massonicam aliasque eius generis sectas quae capite 2. n. IV. Pontificiae Constitutionis A p o s t o l i c a e S e d i s designatur, quaeque contra Ecclesiam vel legitimas potestates machinantur, sive id clam sive palam fecerint, sive exegerint sive non, a suis asseclis secreti servandi iuramentum.

4. Praeter istas sunt et aliae sectae prohibitae atque sub gravis culpae reatu vitandae, inter quas praecipue recesendae illae omnes, quae a sectatoribus secretum nemini pandendum, et omnimondam obedientiam occultis ducibus praestandam iureiurando exigunt. Animadvertendum insuper est, adesse nonnullas societates, quae licet certo statui nequeat, pertineant necne ad has, quas memoravinus, dubiae tamen et periculi plenae sunt, tum ob doctrinas quas profitentur, tum ob agendi rationem quam sequuntur ii, quibus ducibus ipsae coaluerunt et reguntur. Ab his etiam Sacrorum Antistites, quibus germana Christi fides et morum integritas maximae curae esse debet, noverint oves suas deterrendas et arcendas esse, et eo quidem diligentius, quod ob servatam ab iisdem quandam honestatis speciem corruptelae periculum, quod in ipsis latet, difficilius a simplicibus praesertim hominibus et adolescentibus persentiri et praecaveri poterit.

5. Rem proinde facient sacri Pastores suis ovibus apprime utilem et Sanctitati Suae periucundam, si praeter commune et usitatum concionandi genus, quod omnino retinendum est, illud adiungent, quod defendendis catholicis veritatibus adhiberi solet, et aptissimum est profligandit erroribus, quos latius et maximo cum animarum detrimento hodie disseminari Apostolicae Litterae H u m a n u m g e n u s deplorant. Quod quidem concionandi genus tum erit christianae plebi saluberrimum, cum refutatis erroribus, christianae doctrinae vim praestantiam et utilitatem dilucide et ordine explanabit, et amorem erga catholicam Ecclesiam, quae eandem doctrinam integram incorruptamque servat, in animis auditcrum excitabit.

6. Cum vero vaferrimis sectarum artibus fraudibusque adolescentes, pauperes artifices et operari facilius allici et capi soleant, ad hos etiam peculiares curae sunt convertendae. Atque ad iuventutem quod attinet, adnitendum summopere est, ut a teneris annis tam intra domesticos parietes, quam in templis et in scholis ad christianam fidem, christianosque mores accurate informetur, et mature doceatur, qua ratione sibi ab insidiis tenebricosarum sectarum cavere debeat, ne si in earum laqueos inciderit, sit ipsi imposterum tam iniquis dominis maximo cum aeternae salutis et humanae dignitatis detrimento turpissime serviendum. Iuvenum incolumitati perbene consultum erit, si ex iis conflatae fuerint societates, quae a Beatissima Virgine aliove caelesti Patrono nomen sumpserint. In his coetibus veluti in palaestris, si praesertim iis praeficiantur

Sacerdotes laicique homines sapientia et dexteritate praestantes, adolescentes animum sument virtutibus colendis, et religioni aperto ore, contemptis impiorum irrisionibus, profitendae, simulque assuescent horrere quidquid a catholica veritate et sanctitate alienum sit.

7. Perutile etiam est, hinc patres, illinc matresfamilias fraterno foedere coniungere eum in finem, ut viribus unitis aeternae propriae sobolis saluti rectaeque institutioni aptius studere, et efficacius consulere possint. Plures huius generis consociationes huc illuc inductae sunt, sive de viris, sive de feminis agatur, quae Coelitis alicuius tutelae sese commiserunt, et laetissimos religionis ac pietatis fructus edunt.

8. De artificibus autem et operariis, inter quos potissimum delectus haberi solet ab iis, quibus vel ipsa religionis et societatis fundamenta convellere propositum est, ponant sibi ante oculos Sacrorum Antistites prisca illa collegia fabrum, vel artificum universitates aut sodalitates, quae adscito sibi caelesti Patrono anteactis temporibus praeclaro fuerunt civitatibus ornamento, et artibus sive politioribus sive humilioribus incremento. Hos aliosque coetus ex iis etiam hominibus qui mercaturae negotiis vel humanioribus disciplinis sese dediderunt, iterum excitabunt, in quos qui coiverint religionis officia sedulo edocebuntur et obibunt, et una simul in humanis necessitatibus, quas ferre aut corporis aegritudo aut senium aut paupertas aolet, mutuo sibi sint auxilio. Qui his coetibus praesunt, sedulo advigilabunt, ut socii morum probitate, operum affabre effingendorum peritia, laborum ferendorum docilitate et assiduitate maxime commendentur, quo facilius, quae ad vitam sunt necessaria, sibi parare queant. Nec detrectabunt iidem Antistes huiusmodi societatibus advigilare, leges proponere aut adprobare, gratiam divitum conciliare, patrocinio suo eas prosequi, ope iuvare.

9. Neque peculiarem eorum curam fugiet mirabilis illa precum et operum societas, quae nonnullis in locis nata, in aliis iam adolescere coepit. Curandum summo studio est, ut in hanc adscribantur quotquot recte de religione sentiunt. Nam cum ei propositum sit, generali quadam animorum consensione in universa qua late patet catholica Ecclesia, religionis ac pietatis opera fovere et

amplificare, divinaeque indignationi placandae assidue studere, facile intelligitur quantae ea miseris hisce temporibus futura sit utilitati. Ex precandi autem formulis eam Episcopi commendabunt maxime, quae Deiparae Rosario nomen habet, quamque tamquam praestantissimam amplissimis laudibus haud ita pridem Sanctissimus Dominus Noster prosequutus est et impensissime inculcavit. Inter opera vero pietatis ea eligant, quae obiri ab iis solent qui tertium S. Francisci Ordinem profitentur, inter quos sicut et inter sodales S. Vincentii a Paulo vel Marianos quo plures fieri poterit conscribendos curabunt, ut praeclarissima opera quae tanto cum catholici orbis plausu et animarum fructu ab iisdem peraguntur, latius in diesmanent.

10. Optimum denique factu esset, si ubi id locorum et personarum adiuncta siverint, catholicae scientiarum Academiae excitarentur, illique perutiles conventus seu Congressus, uti vocant, haberentur, ad quos unius vel plurium regionum lectissimi homines deputarentur, eosque praesentia sua Sacrorum Antistites honestare non dedignarentur, ut simul consilia rei catholicae provehendae sub eorum auspiciis iniri et quae tum huic tum publicae utilitati magis conferunt, statui possent. — Neque abs re esset si, qui sibi provinciam depoposcerunt assiduis scriptis et lucubrationibus defendendi Dei et Eccesiae iura, et recidendi novos qui in dies subolescunt errores et cavillationes, sociato agmine, Episcopis ducibus, dimicarent. Fieri enim non potest, quin si vires omnes, quae vividae adhuc, Deo opitulante, in Ecclesia vigent valentque, in idem consenserint, uberrimi referantur fructus ad hodiernam hominum societatem ab exitiali iniquarum sectarum contagione vindicandam, et in Christi libertatem asserendam.

11. Quae hactenus proposita sunt haut ita facile optatum finem assequentur, nisi vires uniantur, ac proinde nisi Archiepiscopi cum suis Suffraganeis una consuluerint et statuerint, quid facto opus sit, ut Supremi Pastoris desideriis obsecundetur. Cuius, sicut et Supremae huiusce Congregationis in votis est, ut eorum singuli quantocius renuntient, et imposterum quoties statum describent dioeceseon, referre ne praetermittant, quid quisque vel sin-

gillatim vel una cum suis in Episcopatu collegis egerint, quem exitum eorum studia sortita fuerint.

Datum Romae ex Cancellaria s. Officii die 10. Maii 1884.

Raphael Card. **Monaco.**

Datum Zagrabiae die 18. Septembris 1884.

(Circ. VIII. dto. 18./9. 1884.)

---

8. Cesarski patenat od 13. listopada 1781. o vjerskoj snosljivosti.

Den augsburgischen und helvetischen Religionsverwandten, dann den nicht unirten Griechen wird ein ihrer Religion gemässes Privatexerzizium allenthalben gestattet, und es soll der katholischen Religion allein der Vorzug des öffentlichen Religionsexerziziums verbleiben; den beiden protestantischen Religionen aber, so wie der schon bestehenden nicht unirten Griechischen ist überall, wo es nach der unten bemerkten Anzahl der Menschen, und nach den Fakultäten der Einwohner thunlich ist, und die Akatholischen nicht bereits im Besitze des öffentlichen Religionsexerziziums stehen, das Privatexerzizium auszuüben erlaubt. Daher

1. Den akatholischen Untherthanen, wo hundert Familien existiren, wenn sie auch nicht in einem Orte, sondern einige Stunden entfernt wohnen ein eigenes Bethaus, jedoch — wo es nicht schon anders ist — ohne Glocken, Thürme und öffentlichen Eingang von der Gasse, nebst einer Schule zu erbauen, auch alle Administrirung ihrer Sakramente und Ausübung des Gottesdienstes, sowohl im Orte selbst, als auch deren Ueberbringung zu den Kranken in den dazu gehörigen Filialen, dann die öffentlichen Begräbnisse mit Begleitung ihres Geistlichen erlaubt wird. Die weiter entfernten aber können sich in das nächste, jedoch inner den k. k. Erbländeren befindliche Bethaus begeben, ihre erbländischen Geistlichen und Glaubensverwandten besuchen, und ihren Kranken mit nöthigem Seelen- und Leibestroste beistehen, jedoch unter schwerester Verantwortung nie verhindern, dass ein

von dem Kranken verlangter katholischer Geistlicher berufen werde.

2. Können sie ihre eigene von den Gemeinden zu erhaltende Schulmeister bestellen, über welche jedoch die Landesschuldirektion, was die Lehre, Methode und Ordnung betrifft, die Einsicht zu nehmen hat.

3. Dürfen sie, wenn selbe ihre Pastoren dotiren und unterhalten, dieselben auswählen. Wenn aber die Obrigkeiten selbe dotiren und unterhalten wollen, so haben sie das jus praesentandi. Jedoch soll die Konfirmation durch die existirenden protestantischen Konsistorien, und wo keine sind, durch die im technischen oder Hungarn schon bestehenden protestantischen Konsistorien ertheilt werden, so lange, bis nicht die Umstände fordern, in Ländern eigene Konsistorien zu errichten.

4. Die Jura Stolae verbleiben so wie in Schlesien dem Parochus Ordinarius vorbehalten.

5. Die Judikatur in Religionssachen der Akatholischen nach ihren Religionssätzen wird der politischen Landesstelle mit Zuziehung eines ihrer Pastoren und Theologen aufgetragen, von welcher der weitere Rekurs an die politische Hofstelle freisteht.

6. Die Heirathsreverse wegen Erziehung der Kinder hören von nun an gänzlich auf, und sollen bei einem katholischen Vater alle Kinder sowohl männlichen als weiblichen Geschlechts ohne Anfrage in der katholischen Religion erzogen werden, bei einem protestantischen Vater und einer katholischen Mutter hingegen ist dem Geschlechte zu folgen.

7. Können die Akatholiken zum Häuser- und Güterankaufe, zum Bürger- und Meisterrechte, zu akademischen Würden und Zivilbedienstungen künftig dispensando zugelassen werden, und sind zu keiner anderen als ihrer Religion angemessenen Eidesformel, weder zur Beiwohnung der Funktionen der dominanten Religion, wenn sie nicht selbst wollen anzuhalten. Auch soll ohne Rücksicht auf Religion in allen Wahlen und Dienstvergebungen — wie es bei dem Militär stets geschieht — allein auf Rechtschaffenheit und Fähigkeit der Kompetenten der genaue Bedacht genommen werden. Dergleichen Dispensationes Possessionum, und zum Bürger- und Meisterrechte sind

bei den unterthänigen Städten durch die Kreisämter, bei den königlichen und Leibgedingstädten durch Landeskämmerer, oder in deren Ermanglung durch die Landesstelle ohne alle Erschwerung zu ertheilen. Die sich ergebenden Abschlagsmotiva der angesuchten Dispensation sind jedesmal der Landesstelle, und von da dem allerhöchsten Orte zur Einholung der allerhöchsten Entschliessung anzuzeigen. Wo es aber um das Jus incolatus höheren Standes zu thun ist, da ist die Dispensation nach vorläufig vernommener Landesstelle von der k. k. böhmischen Hofkanzlei zu ertheilen.

(Uredovna Zbirka sv. I. str. 107. br. 32.)

---

9. Cesarski patenat od 21. listopada 1781. o vjerskoj snosljivosti za Ugarsku.

1. Allen nichtkatholischen augsburgischen und schweizerischen Konfessionsverwandten, wie auch nicht unirten Griechen gestatten Se. k. k. Majestät aller Orten, wo denselben, Kraft der Landesgesetze, oder Freiheitsbriefe, und vorgegangener einiger Normalresolutionen eine öffentliche Religionsübung nicht gebühret, ein Privatexerzitium ohne alles Bedenken, ob dasselbe an einem solchen Orte jemals üblich gewesen ist, oder nicht.

2. Die Privatreligionsübung aber, wollen Se. k k. Majestät nicht in jenem engen Verstande, wie sie bisher im Königreiche Hungarn erklärt worden ist, genommen, sondern so verstanden wissen, das gesagten augsburgischen, und schweizerischen Konfessionsverwandten, auch nicht unirten Griechen in allen dergleichen mit öffentlicher Religionsübung nicht versehenen Orten, wo hundert nichtkatholische Familien sich befinden, und die zur Erbauung der Bethäuser, Prediger- und Schullehrerwohnungen, dann derselben erforderlichen Unterhalte hinlänglichen Mittel, ohne dass die Kontribuenten durch dergleichen Beisteuern zu sehr beschwäret, oder in Ansehung ihrer schuldigen öffentlichen Abgaben geschwächt werden, erwiesen, sothanen Nichtkatholischen, sowohl der augsburgischen, als schweizerischen Konfession Zugethanen, wie auch nicht unirten Griechen, Privatbethäuser, aber nur auf solche Art und Weise, dass diese mit keinen Thürmen, Geläute und Eingang von der öffentlichen Gasse, wie die öffentlichen Kirchen, versehen sein mögen, zu erbauen erlaubet, dann auch Prediger und Schullehrer einzuführen, für diese die nöthigen Gebäude herzustellen, nebst der freien Religionsübung nicht nur in diesen Privatbethäusern, sondern auch die Besorgung ihrer Kranken sowohl in diesen Orten selbst, als auch ausserhalb, ungehindert gestattet werden soll. Ferners

3. Haben Se. k. k. Majestät allergnädigst verordnet, das gesagten Nichtkatholischen in allen Erbländern und k. k. Provinzen, mithin auch in diesem Königreiche Hungarn, und in denselben anhängigen Ländern, auch in jenen Provinzen und Orten, in welchen dieselben zur Erlangung öffentlicher Aemter, akademischer Würden, des Bürgerrechts, Ansässigwerdung, Meisterrechts, des Besitzes der Güter, und bürgerlichen Gründe, der Religions halber, Kraft der Landesgesetze, oder dessfalls ertheilten Freiheitsbriefe, als namentlich in den Königreichen Dalmazien, Kroatien und Slavonien, dann in einigen k. Freistädten, und privilegirten Gemeinheiten, bisher unfähig waren; diese Fähigkeit hinfüre jederzeit vom Falle zu Falle, und ohne alle Schwierigkeiten, durch den Weg der Dispensation aus k. k. Gnade und Milde ertheilt, und zugestanden, in den übrigen Komitaten und Städten aber, bei Vergebung der Aemter überhaupt, mit Hindansetzung aller Rücksicht auf die Religionsverschiedenheit, einzig und allein auf Verdienste, Fähigkeit und frommen christlichen Lebenswandel Bedacht genommen werden soll.

4. Zur Festsetzung einer wahren christlichen Toleranz erachten Se. k. Majestät auch zu gehören, dass die augsburgischen und schweizerischen Konfessionsverwandten den Eid bei keiner Gelegenheit auf eine andere Art, als welche den Grundsätzen ihrer Religion zukömmt, zu schwören gehalten sein sollen. Und aus der nämlichen Ursache

5. Soll auch kein Nichtkatholischer den gottesdienstlichen Handlungen, und Zeremonien der katholischen beizuwohnen angehalten, vielweniger aber desswegen gestraft,

oder durch die Zunftartikel, oder andere Satzungen dessfalls gezwungen werden.

6. Durch diese so ausgelegte, und erklärte Privatreligionsübungen und beschränkte christliche Verträglichkeit jedoch wollen Se. k. k. Majestät, wie schon in obigen Punkten angeführet worden ist, den ordentlich ausgefertigten Gesetzen, dann zur Kraft gediehenen Freiheitsbriefen, so wie auch den k. Normalresolutionen, welche den der augsburgischen und schweizerischen Konfession Zugethanen, und nicht unirten Griechen, die öffentliche Religionsübung, nebst den anderen Begünstigungen zustehen keinen Abbruch thun; hingegen aber andererseits auch diejenigen Gesetze und Privilegien, die zum Bessten der herrschenden Religion, besonders in Ansehung der Königreiche Dalmazien, Kroatien, Slavonien und einiger k. Freistädte und Gemeinden, wegen Nichtzulassung einer öffentlichen Religionsübung festgesetzt sind, unverletzt bestehen lassen, sondern erwähntes Privatreligionsexerzizium, und was vorangeführtermassen der wahren christlichen Toleranz anhängig ist, bloss aus k. Gnade und Milde dispensationsweise in Königreichen und Städten, in so weit dergleichen Gesetze und Privilegien denselben nicht entgegen sind, allergnädist verwilligen. Und dieses sind diejenigen Massregeln, nach welchen die wahre christliche Verträglichkeit, in gesammten k. k. Erbländern, folglich auch im Königreiche Hungarn und demselben anhängigen Ländern, ohne Verzug Se. k. k. Majestät einzuführen, und festzusetzen allergnädigst befehlen. Nachdem aber einige der ausburgischen und schweizerischen Konfession Zugethane, und nicht unirte griechische Gemeinden, in Folge vorerwähnter allergnädigsten Resolution, um Erlaubung dergleichen Privatreligionsübung bei der k. hungarischen Statthalterei einkommen werden, haben Se. k. k. Majestät gesagtem k. Statthaltereirathe weiters jene Befugniss allergnädigst zu ertheilen geruhet, dass, wenn bei zu verordnender, und mit Beifügung auch den nichtkatholischen zu unternehmenden genauen Untersuchung, es sich äussern wird, das die eingekommene Gemeinde sowohl die hinlängliche Zahl der Familien enthält, als auch mit dem erforderlichen zur Führung der Gebäude, und zum Unterhalte der Prediger und Schulmeister, ohne

die Kontribuenten zu sehr zu beschweren, versehen ist, ohne weiters bei Sr. Majestät desswegen Vorstellungen zu machen, derselbe eine dergleichen auf vorangedeutete Art beschränkte Privatreligionsübung aus k. Gnade und Milde gestatten könne. Ueber obiges nach Massgabe der wahren christlichen Toleranz verordnetes, haben Se. k. k. Majestät zu beschliessen geruhet, noch insbesondere Folgendes allergnädigst zu bewilligen, als

7. Weil die Ehen von verschiedener Religion nicht anders, als gegen ertheilte Reversalien, dass die beiderlei Geschlechtskinder in der römischen katholischen Religion erzogen werden sollen, zugelassen worden, haben Se. k. k. Majestät den Gebrauch dergleichen Reverse von nun an zwar abzustellen, zugleich aber zur beständigen Richtschnur festzusetzen geruhet, dass bei Ehen von verschiedener Religion, wo der Vater der katholischen Religion zugethan ist, alle Kinder männlichen und weiblichen Geschlechts in der katholischen Religion erzogen werden sollen, welches als ein besonderer Vorzug der herrschenden Religion anzusehen ist. Wenn aber die Mutter katholisch wäre, sollen die Kinder in Ansehung der Religion, in welcher sie erzogen werden sollen, dem Geschlechte der Aeltern folgen.

8. Wenn bei einer zwischen beiden der augsburgischen und schweizerischen Konfession zugethanen Theilen geschlossene Ehe eines oder das Andere zur römischen katholischen Religion übergienge, oder nach dem durch den Tod aufgelösten Eheverbindniss, der überlebende Theil zur römischen katholischen Religion sich bekennete, soll die vorgeschriebene Richtschnur in Ansehung der Kinder, welche die Unterscheidungsjahre noch nicht erreicht haben, gleichfalls beobachtet werden, dass nämlich im Falle wenn der Vater sich bekehrte, alle Kinder, welche die Unterscheidungsjahre nicht erreicht haben, ohne Unterschied des Geschlechts, der Religion des Vaters folgen, insofern aber die Mutter katholisch würde, sollen nur ihre unter den Unterscheidungsjahren befindlichen Geschlechtskinder in der katholischen Religion erzogen werden. Uebrigens sollen die Katholischen unter keinem Vorwande die Kinder oder Waisen, welche von nicht-

katholischen Aeltern gebohren sind, in ihrer Religion zu erziehen sich anmassen können.

9. Da Se. k. k. Majestät keineswegs wollen, dass die schweizerischen Religionsverwandten wegen Administrirung der Taufe durch die Hebammen, wider ihre Grundsätze gekränket, oder bestrafet werden mögen: so befehlen dieselben, die Ordinarien auf die Vorschrift dieser allerhöchsten Resolution anzuweisen.

10. Verordnen Se. Majestät überhaupt, dass die katholischen Priester, wenn sie nicht gerufen werden, sich den nichtkatholishen Kranken nicht aufdringen sollen, wenn aber dieselben der Kranke verlangt, sollen dessen Auverwandte, oder der Prediger den Zutritt des katholischen Priesters zu gestatten gehalten sein. Ferners soll es den nichtkatholischen Predigern, die Gefangenen ihrer Religion, nicht nur, wie es bisher verfügt worden ist, in ihren Gefängnissen zu besuchen, sondern auch zum Richtplatze zu begleiten, freistehen, und erlaubt sein.

11. Gleichwie schon oben Se. k. k. Majestät allergnädigst verwilliget haben, dass den der augsburgischen und schweizerischen Konfession Zugethanen, und nicht unirten Griechen aller Orten, wo keine öffentliche Religionsübung, jedoch eine hinlängliche Zahl ansässiger Familien, und die erforderlichen Mittel vorhanden sind, eine Privatreligionsübung zugestanden werden soll: so folgt von selbst, dass dieselben auch die Schullehrer ihrer Religion haben können; wenn sie dieselben aber wegen der wenigen Zahl der Familien, oder wegen Mangel der zum Unterhalte erforderlichen Mittel nicht einführen können; so wollen Se. k. k. Majestät es ihrem freien Willen überlassen, dass sie ihre Kinder entweder in die katholischen, oder auch in die nichtkatholischen Schulen, wenn einige von der andern Religion vorhanden sind, schicken können. Uebrigens aber werden alle Kollekten, oder Sammlungen, welche entweder durch die nichtkatholischen Studirenden, oder was Ursache halber solche immer unternommen würden, ferner auch auf das schärfeste verboten. Daher wird hierüber der Jurisdiktion alle nöthige Obsicht aufgetragen.

12. Gleichwie schon in obigen allgemeinen Punkten in Betreff der festgesetzten christlichen Toleranz verordnet

worden ist, dass alle Gesetze, Priviligien, und k. Resolutionen, welche zum Besten der Nichtkatholischen bisher gefertigt worden sind, bei ihrer Kraft verbleiben sollen: so ist von selbst zu verstehen, dass selbe in dem ungehinderten Genusse ihrer Kirchen, in deren Besitze sie dermal sind, gelassen, auch bei ihren gottesdienstlichen Handlungen, oder Religionsübungen auf keine Art gehindert werden sollen, sondern denselben auch hinfüro freistehen werde, wenn allenfalls durch eine Feuersbrunst, oder andern Zufall einige von solchen Kirchen zu Grunde giengen, an deren Stelle neue von Holz oder Stein, nach vorher von der hungarischen Statthalterei erlangter Gestattung aufzubauen, wenn nur wie in obenangeführtem allgemeinen Punkte berühret worden ist, das kontribuirende Volk durch die zu sothanen Kosten leistende Beisteuer nicht beschweret, oder zu den ihm obliegenden Abgaben nicht geschwächt wird. Nicht minder

13. Haben Se. k. k. Majestät allergnädigst verwilliget, dass die Filialkirchen der Evangelischen, wo einige dermal wirklich vorhanden sind, denselben verbleiben, und keineswegs abgenommen werden sollen. Daher befehlen Se. k. k. Majestät, auch diejenigen Filialkirchen, welche jüngstens desswegen, dass die Prediger dieselben besucht, mit Verbote beleget, ja wo diessfalls auch Fiskalprozesse anhängig gemacht worden sind, und bisher noch fortgesetzet werden, gesagten der augsburgischen und schweizerischen Konfession Zugethanen zurückgegeben, die Excursion der Prediger dahin gestattet, dann die noch anhängigen Fiskalprozesse kassirt werden sollen.

14. Die in den Residenzen der Magnaten und Edelleute befindlichen Bethäuser zu besuchen, und in denselben dem Gottesdienste, auf die Art, wie oben von dem Privatreligionsexerzitium erkläret worden ist, obzuliegen, soll den Einwohnern augsburgischer und schweizerischer Konfession des nämlichen Orts, und auch den benachbarten, freistehen.

15. Weil bisher die römischen katholischen Bischöfe, bei Gelegenheit der kanonischen Visitationen auch die der augsburgischen und schweizerischen Konfession zugethanen Prediger, in Ansehung der Administrirung der Taufe, zu visitiren, und zu examiniren gewohnt waren, so sprechen

Se. k. k. Majestät gedachte Bischöfe von dieser Visitation los, und erlauben zugleich allergnädigst, dass den Superintendenten die Prediger ihrer Religion zu visitiren, jedoch nur auf solche Art gestattet sein soll, dass dergleichen Visitationen ohne alle Beschwerung der Kontribuenten, also ohne von ihnen etwas für die Unkosten abzufodern, unternommen werden sollen.

Daher ist ihnen anzudeuten, dass diejenigen sich die schwerste Strafe zuziehen werden, welche bei dergleichen Gelegenheit von den Kontribuenten etwas abzufodern, oder auch nur anzunehmen sich erdreisten werden.

Ferners wenn gedachte Superintendenten und Prediger der augsburgischen und schweizerischen Konfession eine Versammlung, oder eine Sinode zu halten für gut befänden, so gestatten Se. k. k. Majestät in Gleichförmigkeit des 31. Artikels 1715. ein solches zwar, doch so, dass dieselben zuvor die Ursachen, und alle abzuhandelnde Gegenstände anzuzeigen gehalten sein sollen, worauf, nach Befund der Sache, eine Sinode, in Gegenwart zweener von Sr. k. k. Majestät zu ernennenden Kommissarien, nämlich eines der katholischen, und eines der nichtkatholischen Religion Zugethanen, gehalten werden kann. Uebrigens.

16. Ueberhaupt soll es im ganzen Königreiche ein unabänderliches Gesetz sein, dass keiner wegen der Religion, es sei dann, er handelte wider die bürgerlichen Gesetze, und die allergnädigsten Befehle, oder er begienge ein die öffentliche Ruhe störendes Verbrechen, an Geld, oder am Leibe gestraft werden kann. Daher befehlen auch Se. k. k. Majestät allergnädigst mittelst der öffentlichen Gerichtsbarkeit zu veranstalten, dass die Katholischen sich von allen Schmähungen, und beleidigenden Vorwürfen gegen die nichtkatholischen sorgfältig enthalten, hingegen aber auch diese alle spöttischen Ausdrücke, besonders in ihren Dikasterien und Bittschriften zu vermeiden beflissen sein sollen, welches, dass es auch die Grundherren bei ihren Unterthanen verordnen sollen, denselben ebenfalls aufzutragen allergnädigst anbefohlen wird.

Und dieses ist es eigentlich, was über dasjenige, so in allen k. k. Erbländern zur einzuführenden und zu

gründenden ächten christlichen Verträglichkeit auf vorgesagte Weise festgesetzt worden ist, im Königreiche Hungarn insbesondere künftig zu beobachten Se. k. k. Majestät allergnädigst verwilliget, und zugleich allgemein einzuprägen anbefohlen haben, dass im übrigen alle Gesetze, und in diesem Königreiche im Religionswesen ergangene Normal-Resolutionen allerhöchs Dero glorwürdigsten Vorfahren, in so weit dieselben durch vorangeführte besondere königliche Resolutionen nicht verändert, oder dispensirt worden, auch in Zukunft von denjenigen, welchen es obliegen wird, genau beobachtet, und auf die Vollziehung des Vorangezeigten von allen Landesgerichtsbarkeiten allwegen Obsicht getragen werden sollen.

(Uredovna Zbirka I. str. 110 br. 33.)

---

10. O slobodnom prelazu s vjerozakona na drugi vjerozakon.

§. 5.

In Betreff der sich ergebenden Uebertrittsfälle von der römisch-katholischen Religion zu einer der evangelischen, wird verordnet:

§. 6.

Derjenige, welcher zu übertreten wünscht, hat diesen seinen Vorsatz in Gegenwart zweier, durch ihn selbst zu wählenden Zeugen, vor jenen Seelsorger zu dessen kirchlicher Gemeinde er bis dahin gehörte, zu äussern.

§. 7.

Nach Ablauf von vier, von dieser ersten Erklärung zu rechnenden Wochen, hat er im Beisein derselben oder zwei anderer, ebenfalls von ihm berufenen Zeugen, vor dem Seelsorger derselben kirchlichen Gemeinde neuerdings zu erklären, dass er bei seinem festen Vorsatze, zu übertreten, auch fernerhin beharre,

§. 8.

Derjenige, welcher übertreten will, hat sowohl über seine erste, als über seine zweite Erklärung, von jenem Seelsorger, vor welchem er sich über seinen Uebertritts-Vorsatz äusserte, zu beiden Malen ein besonderes schriftliches Zeugniss zu verlangen.

§. 9.

Wenn der Seelsorger das geforderte schriftliche Zeugniss entweder im Falle des 6. oder im Falle des 7. §. aus welchem Grunde immer nicht unverzüglich ausstellen sollte, so haben die zugegen gewesenen Zeugen, sowohl über die zum ersten als über die zum zweiten Male geschehene Erklärung ein schriftliches Zeugniss zu geben.

§. 10.

Indem derjenige, welcher übertretten will, die nach Verordnung des 8. oder 9. §. empfangenen Zeugnisse jenem Seelsorger, zu dessen Religion er überzutreten gesonnen ist, vorzeigt, — ist hiemit der Uebertritt von einer Religion zur andern vollkommen beendigt. Ohne Vorweisung dieser Zeugnisse kann jedoch der Uebertritt nicht Statt finden.

§. 11.

Die stattgefundenen Uebertrittsfälle werden durch die betreffenden bischöflichen Aemter im Wege der Statthalterei Sr. Majestät halbjährig zur Kenntniss gebracht werden.

(Zakon od g. 1844 art. 3. §. 5.—11.)

---

11. Naredba ministarstva unutarnjih posala od 30. siečnja 1849., glede odnošaja akatolika.

Der Ministerrath hat bei Seiner Majestät um die Allergnädigste Ermächtigung angesucht, bis zur definitiven Regelung der kirchlichen Verhältnisse im Allgemeinen, durch ein auf constitutionellem Wege zu erlassendes Gesetz, in Bezug auf die Verhältnisse der Akatholiken, einige provisorische Verfügungen zu treffen.

Seine Majestät haben mit der Allerhöchsten Entschliessung vom 26. Dezember 1848 dem k. k. Ministerium diese Ermächtigung zu ertheilen geruht, und es werden folgende provisorische Verfügungen erlassen:

Erstens. Die bisher unter der Bezeichnung „akatholisch“ begriffenen protestantischen Confessions-Verwandten in Oesterreich sind künftig in ämtlicher Beziehung mit dem Namen: „Evangelische der Augsburger oder Evangelische der helvetischen Confession“ zu bezeichnen.

Zweitens. Der Uebertritt von einem christlichen Bekenntnisse zu einem anderen steht Jedermann frei, der das achtzehnte Jahr zurückgelegt hat, nur ist folgendes zu beobachten:

Derjenige, der überzutretten wünscht, ist gehalten, diese seine Absicht vor dem Seelsorger der Kirchengemeinde, zu welcher er bisher gehörte, in Gegenwart zweier selbst gewählter Zeugen zu eröffnen, und vier Wochen nach dieser Eröffnung abermals vor dem Seelsorger derselben Kirchengemeinde in Gegenwart derselben oder zweier anderer ebenfalls selbstgewählter Zeugen die Erklärung abzugeben, dass er bei seiner Absicht beharre.

Ueber jede dieser Erklärungen ist der Seelsorger verpflichtet, dem den Uebertritt Beabsichtigenden ein Zeugniss auszustellen.

Sollte dasselbe aus was immer für einer Ursache verweigert werden, so sind die Zeugen berechtiget, es auszustellen.

Diese beiden Zeugnisse hat der Uebertretende dem Seelsorger der Kirchengemeinde, zu welcher er übertritt, vorzuweisen, wodurch der Act des Uebertrittes vollkommen abgeschlossen ist.

Alle anderen bisherigen Vorschriften bezüglich des Uebertrittes werden ausser Wirksamkeit gesetzt.

Drittens. Die Tauf-, Trauungs- und Sterbebücher werden von den Seelsorgern evangelisch-augsburgischer oder evangelisch-helvetischer Kirchengemeinden über die von ihnen vorgenommenen kirchlichen Acte ebenso geführt, und aus denselben von ihnen Auszüge unter ihrer

Fertigung mit derselben Rechtswirksamkeit erfolgt, wie dieses bei den katholischen Seelsorgern der Fall ist.

Viertens. Stollgebühren und andere Giebigkeiten an Geld und Naturalien für kirchliche Amtshandlungen von Seite Evangelisch-augsburgischer oder evangelisch-helvetischer Confessions-Verwandten an die katholischen Geistlichen sind, in soferne sie nicht für Amtshandlungen gefordert werden, welche der katholische Seelsorger wirklich verrichtet, und in soferne sie nicht dingliche auf dem Realbesitze haftende Abgaben sind, aufgehoben.

Dasselbe gilt von den an den Messner zu entrichtenden Leistungen.

Fünftens. Die an manchen Orten üblichen Abgaben evangelisch-augsburgischer und evangelisch-helvetischer Confessions-Verwandten an katholische Schullehrer haben dort, wo dieselben ihre eigenen Schulen haben und ihre Kinder nicht katholischen Schulen schicken, aufzuhören.

Sechstens. Bei Ehen zwischen nicht katholischen christlichen Religionsgenossen hat das Aufgebot nur in den gottesdienstlichen Versammlungen der Brautleute, bei Ehen zwischen katholischen und nicht katholischen Religionsgenossen in der Kirche eines jeden derselben zu geschehen, und es wird diesfalls der §. 71 des bürgerlichen Gesetzbuches ausser Wirksamkeit gesetzt.

(Vlad. Zb. str. 127. ss. XLI.)

---

12. Naredba kr. zemalj. vlade ddto. od 4./IV. 1884 glede prelaza sa kršćanstva na mozaičku vjeru te glede ženitbe medju takovimi odpadnici stavljena je izvan krieposti.

Br. 355.

Kr. zemalj. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, izdala je bila dne 4. travnja 1884. br. 3387. naredbu, kojom se izriče dvoje:

1. — da državna vlast u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji obzirom na zak. članak od 21. listopada 1873. godine, kojim je ustanovljena ravnopravnost Izraelićanah sa sljedbenici ostalih zakonom priznanih vjeroizpoviestih, te kojim su u §. 2. ukinuti svi toj ravnopravnosti protivni propisi, ne stavlja zapriekah prelazu sa kršćanstva na mozaičku vjeru; zatim

2. — da ženitbu medju takovimi odpadnici sklopljenu po propisih obć. gr. zakonika, smatra dopustivom i valjanom, u koliko joj na putu ne stoji kakova zakonska zaprieka, n. pr. §. 93. ili obć. gr. zakonika.

Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup, dobivši tu naredbu u ruke, odmah se je obratio na kr. zemaljsku vladu predstavkom od 14. svibnja 1884. br. 1876. zamoliv, da mjesto nje, koja se protivi postojećim zakonom, drugu izdati blagoizvoli prema onoj, koju je u istovjetnom slučaju izdao kr. ugarski ministar za bogoštovje i nastavu, te koja izriče: da se domaćimi zakoni dozvoljava samo kod zakonito priznanih kršćanskih vjeroizpoviestih prelaz od jedne na drugu, a usuprot naročito zabranjuje prelaz kršćanina na judaizam, — napokon da bi brak sklopljen izmedju takovih odpadnika bio ništetan i nevaljan.

Na tu predstavku odgovorila je kr. zemalj. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, dopisom od 10. siečnja o. g. br. 8375. ex 1884. ovomu nadb. duhovnom stolu sliedeće:

„Pošto zakonski članak od 21. listopada 1873. o ravnopravnosti izraelićanah sa sljedbenici ostalih zakonom priznatih vjeroizpovjestih nije podpun, a s toga se glede pitanja, da li se sloboda prelaza sa kršćanske vjere na mozaičku ima smatrati nuždnom posljedicom podieljene izraelićanom ravnopravnosti, u javnosti i tumači u raznom smislu, ter pošto način i forme toga prelaza nisu ustanovljene zakonom, obnašla je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, dok se dotični odnošaji neurede putem ustavnim, svoju u cienjenom dopisu tamošnjem od 14. svibnja 1884. br. 1876. spomenutu naredbu od 4. travnja 1884. br. 3387. o gore rečenom prelazu i o brakovih, sklopljenih medju takovimi odpadnici, podjedno staviti izvan krieposti.“

Što se častnomu dušobrižnomu svećenstvu ovime priobćuje na znanje i ravnanje.

U Zagrebu dne 10. veljače 1885.

(Circ. III. dto. 10./2. 1885 str. 95.)

---

13. Vjerozakoni priznani i smetanje vjerozakona.

§. 122. Zločinstvo smetanja vjerozakona tvori:

a) koj huli boga riečju, činom, u tiskopisih ili raz-širenih pismih;

b) koj smete ovršivanje kojega vjerozakona, postojećega u državi, ili bezpoštenim oskvrnućem sprave odredjene za službu božju, ili inim kojim činjenjem, govorenjem, tiskopisi ili razširenimi pismi javno pokaže da prezire vjerozakon;

c) koj nastoji kršćanina zavest na odmet od kršćanstva, ili

d) koj nastoji razprostirat bezvjeru, ili raznositi lažljiv nauk, koj je protivan vjerozakonu kršćanskomu.

Osim rimo-katoličkoga, grčko-katoličkoga i armensko-katoličkoga vjerozakona jesu još priznani vjerozakoni grčko-iztočni, evangelički obojega vjeroizpovjedanja (vidi cesarski patent od 1 rujna 1859. Drž. zak. list br. 160 god. 1859. i naredbu ministra za bogoštovje i nastavu od 2. rujna 1859. Drž. zak. br. 161 god. 1859.) i napokon izraelitički vjerozakon (vidi zakonski članak sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od 21. listopada 1873. Sbornik zakonah i naredabah br. 61 god. 1873.).

K a z a n.

§. 123. Kad smetanjem vjerozakona bude data javna sablazan, ili kad se dogodi zavedenje, ili kad s poduzećem bude skopčana obćena pogibelj: zločinstvo to ima se kaznit težkom tamnicom od jedne godine do pet; a u slučaju velike zlobe ili pogibeljnosti, i do deset godinah danah.

(Kazneni zakon Gl. XIII. §. 122. i 123.)

---

14. Draženje na neprijateljstvo proti vjerozakonskim družbam.

§. 302. Koj druge nuka, potiče ili nastoji zavesti na neprijateljstva proti različitim narodnostim (plemenom pučkim), proti družbam, budi vjerozakonskim budi inim, proti pojedinim razredom ili staležom družtva gradjanskoga ili proti sborovom (korporacijam) zakonito priznanim, ili u obće stanovnike državne, jedne proti drugim, na razdore neprijateljske: čini se ako u djelovanju tom nebude čin takov, za koj je odredjena kazan težja, krivcem prestupka, i ima se kaznit strogim zatvorom od tri do šest mjesecih.

(Kaz. zak. §. 302.)

---

15. Vrijedjanje crkve ili družbe vjerozakonske zakonito priznate.

§. 303. Koj javno ili pred više ljudih, ili u tiskotvorih, u razširenih predstavah u slici ili u pismih pogrdi ili uznastoji poniziti nauke, običaje ili uredbe kojegod u državi zakonito priznane crkve ili družbe vjerozakonske; koj uvriedi duhovnika takove crkve ili družbe vjerozakonske, kad izvršuje službu božju; koj se prigodom javnoga izvršivanja bogoštovja njihova, uzvlada nepristojno, tako da bude sablazan na drugim: čini se, ako ovaj način djelovanja nebude zločinstvo smetanja vjerozakona (§. 122), krivcem prestupka i ima se kaznit strogim zatvorom od jednoga do šest mjesecih.

(Kaz. zak. §. 303.)

---

16. Politicis jurisdictionibus inculcatur vigilantia ne diebus bachanalibus religiosi ritus exponantur ludibrio.

Nr. 3360.

Inferius communicantur Vbli Clero Curato ordines Exc. R. Regiminis dto 3. curr. N. 26901, quibus politicis jurisdictionibus summa inculcatur vigilantia, ne diebus bachanalibus religiosi ritus exponantur ludibrio.

Naredba kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade, odjel za poslove unutarnje od 3. rujna 1884. br. 26902 upravljena na sve kr. podžupanije, kotarske urede i gradska poglavarstva.

Povodom pritužbah svećenstva jednoga kotara zagreb. nadbiskupije, da su se prošle godine u pokladno doba u nekih mjestih dogadjale javne sablazni, kojimi su se na

razni način, a osobito pri t. zv. „svečanom pokopu fašnika“ ruglu izvrgavale vjerske svetinje, umolio je nadb. dub. stol u Zagrebu ovu kr. zem. vladu, da bi izdala podčinjenim si političkim oblastim shodnu naredbu, kako bi se u buduće takovim, vjersko čuvstvo vriedjajućim sablaznim na put stalo.

S toga se poziva ta oblast, neka u svom području strogo na to pazi, da se vjera i njezini propisi štuju, neka u tom pogledu bude na ruku oblastim duhovnim te neka napokon u interesu javnoga morala i poredka proti svakomu, tko bi se usudio vjeru i njezine svetinje ruglu izvrgavati, svom strogošću zakona postupa.

U Zagrebu dne 3. rujna 1884.

Grof **Khuen-Hedervary** v. r.

(Circ. VIII. g. 1884. od 3./IX. br. 3360 str. 76.)

---

17. O crkvenom ruhu sudju i sv. moćima.

a) Crkveno ruho, ornamenta i sudje ne smije se po kućama nositi i prodavati (Hausirhandel).

Ces. patent ddto 2./9. 1852. punct. 12. lit. l.

b) Trgovanje sa česticami križa i relikvijami u obće je zabranjeno.

Dvorski dekret od 30./9. 1805.

c) Izraelićani nesmiju trgovati crkvenim paramentima, razpelima, sv. slikama, i u obće predmetima, koji izključivo za katoličko bogoslužje rabe.

Dvorski dekret od 28./3. 1828.

d) Čestice od križa i relikvije nemogu biti predmetom procjene i prodaje već jedino okviri.

Dvorski dekret od 25./11. 1826. br. 2.234.

---

18. Kazalište.

Previšnje riješenje ddto 8./1. 1824, kojim se odredjuje, da neodrasla mladež nesmije na kazalištne daske stupiti.

---

19. Naredba ministarstva unutar. poslova od 25. studenoga 1850, kojom je izdan kazalištni red.

U smislu previšnje odluke od 14. studenoga ove godine, izdate na preponizni predlog ministarskoga vieća, oglašuje se sliedeći kazalištni red, skupa s naputkom razaslanim na namjestnike, kako da ovi kazalištni red rukuju.

§. 1. Kazalištne predstave svake vrsti smiju se pravilno samo u kazalištnih sgradah ili u prostorijah za tu svrhu osobito dozvoljenih po onih poduzimateljih davati, kojim je to pravo na njihovu osobu podieljeno.

§. 2. Da tko kazalištnu sgradu podići i dopust za kazalištna poduzeća zadobiti može, ostaju u kriepostí propisi obstojeći, kao i povelje pojedinim zavodom podieljene.

Iznimne dopuste za pojedine predstave dobrovoljacah podieljuje kotarski kapetan (županijski načelnik, delegat, prefekt i t. d.), a u varoših, gdje upraviteljstva redarstvena obstoje, upravitelj redarstva ili varoški kapetan.

§. 3. Svaka kazalištna produkcija, bila kojega mu drago imena, treba da je prije svoje prve predstave zadobila predstavni dopust od strane ces. namjestnika, i poduzimatelj, ili njegov, oblasti prijavljeni, zastupnik (upravitelj), odgovoran je za to, da se nikakovo kazalištno djelo bez ove dobivene dozvole namjestnikove nepredstavlja, te da se pri predstavljanju ova dozvola točno obdržava, i od nje na nikakovi način neodstupljuje.

§. 4. Podieljena predstavna dozvola valjana je samo za onoga poduzimatelja, koji se u toj dozvoli naročito imenuje, a tako isto i za ono samo kazalište, koje je u dozvoli toj naročito napomenuto.

Kazalištni tvorovi, koji su se već uz podieljeni dopust na kojem kazalištu glavnoga grada u krunovini predstavljali, nepotrebuju za dalnju predstavu na kojem drugom kazalištu one iste krunovine nikakve nove dozvole.

§. 5. Podieljena predstavna dozvola može se iz razlogah javnoga reda u svako doba opozvati.

§. 6. Oblast državne sigurnosti (varoška kapetanija, redarstveno upraviteljstvo, kotarska kapetanija) dužna je nad tim bditi, da se što samo po zadobivenoj predstavnoj dozvoli i u suglasju s istom predstavlja, zatim da način

predstavni (stavljanje u scenu, odieća itd.) ništa nesadržaje, što bi bilo smutljivo, ili što bi javnu pristojnost vriedjalo.

U obće je zvanje oblasti od sigurnosti bditi, da se za vrieme predstavljanja mir, poredak i pristojnost sačuva, i da se sva smutljivanja javne zabave uklone.

Ako li silni obziri zahtjevaju, može oblast predstavu kojega kazališnoga tvora uz odobrenje, što će naknadno od namjestnika tražiti, posve ili stranom zabraniti, dapače i obustaviti, da se koja već započeta predstava dalje nenastavlja.

U izvanrednih slučajevih vlastna je ona sgradu dati izprazniti i zatvoriti.

§. 7. Proti odluci namjestnikovoj može poduzimatelj kazalištni na ministra unutarnjih poslovah, proti odredbam oblasti od državne sigurnosti, na namjestnika rekurirati.

Kazni.

§. 8. Svaki prekršaj ovih zakonskih ustanovah ima se kao prestupak globom od 50 do 500 for., a pri tegotnih okolnostih izvan toga zatvorom do tri mjeseca danah kazniti, čim se medjutim nedokida sudbeni postupak, kojemu bi predstavljeni komadi po svom sadržaju povoda dati mogli.

Budući su učinjena pitanja, kojoj vlasti pripada pravo, izricati kaznene presude po §. 8. kazališt. reda od 14. stud. 1850., izjavljuju ministri unut. djelah, rata i pravosudja da izricati takove kaznene presude u smislu zakona, nu uz dopust pritužbe na bana u Hrvatskoj i Slavoniji (zemalj. voj. zapovjedničtvo u Krajini) pripada na onoj državnoj oblasti sigurnosti, koja je imala dužnost bditi nad onom predstavom, kojom se je prestupak učinio. Ministri unut. posl., rata i pravos 21. prosinca 1851. Zemalj. zakonski i vladni list g. 1852. kom. 1. br. 4. str. 7.

§. 9. Radi pojedinih smutljivih odstupljivanjah od odobrenoga teksta kazalištnoga tvora (ekstemporacije) kaznit će se po oblasti državne sigurnosti krivac po mjeri zle namjere, što iz njihova sadržaja proviruje, redovnom kaznju od 5 do 50 for., na koliko se nebi po ovom zakonu ili po obćih kaznenih zakonih strožja kakova kazan odredit imala.

NAPUTAK za ces. namjestnike onih krunovinah, za koje u život stupa previšnjom odlukom odobreni kazalištni red o načinu, kako da se isti rukuje.

Po priklopljenom kazalištnom redu, što ga je Njeg. c. kr. Veličanstvo previšnjim riešenjem od 14. studenoga o. g. odobrilo, zavisit će predstava kazalištnih dielah u području krunovine od dozvole namjestnikove.

Da Vi, rukujući povlastice, koje su po ovom zakonu namjestniku ustupljene, sa pravoga gledišta raditi možete, imati ćete još sliedeća načela kao pravilo pred očima držati.

Kazalište, kano moćna poluga pučke prosvjete, ne samo da se nesmije smetati u svojih višjih namjerah: u njegovanju i usavršivanju umjetnostih, koje u njem dieljuju, nego dapače mora da se čim uspješnije podupire.

Sredstva državne uprave za unapredjivanje umjetnih svrhah, sastoje prije svega u opreznomu izboru onih osobah, kojim je povjereno samostalno upravljanje kazalištah, zatim u opaznom upotriebljivanju onoga upliva, koji državi glede pojedinih većih umjetnih zavodah pripada s toga, što im daje prinesakah iz javnih pjeneznih izvorah, ili što im brani i štiti osobite povlastice, ili što im podieljuje osobita dobročinstva. Od ovakovih zavodah može se pravedno zahtievati, da se kao sjemeništa višjih umotvorah obdržavaju i da se po njih prieči razprostiranje izopačenoga ukusa.

Pri riešavanju ove zadaće Vi...... trebati ćete savjeta vještih u toj struci ljudih.

O načinu, kako da ovaj savjet upotriebljujete, i o cielom ustrojstvu, kako da vlada svoj upliv u ovom obziru zadrži, neda se u obće ništa ustanoviti.

To će zavisiti od mjestnih okolnostih, od sredstvah, s kojimi se razpolagati može, od važnosti i od stupnja, što su ga u umjetnostih pojedina kazališta u krunovini postigla, zatim od postojećih silah i njihove pripravnosti: podupirat državnu upravu u promicanju svrhah umjetnosti.

Očekujem vrhu toga Vaše posebne predloge.

Izvršivajući onaj dielokrug, što Vam je glede kazalištnih poslovah po zakonu opredieljen, dužnost je Vaša državnu upravu pred očima imajući, priečiti prekršaje kaznenih zakonah, štititi vjerozakon, ćudorednost i poštenje od napadah, i nastojati, da se mir i red neporemeti.

Uslied ovoga izkljućuje se bezuvjetno iz kazalištne predstave:

1. što bi predstavljatelja krivcem učinilo čina kojega, koji se po obćih kaznenih zakonih osudjuje;

2. što se nebi slagalo s čuvstvi lojalnosti prema glavi državnoj, prema previšnjoj vladajućoj cesarskoj kući, i prema obstoječemu ustavu, ili što bi kadro bilo povrieditі domoljublje gradjanah;

3. što po okolnostih vremena, u koje doba obstoječih, javni mir i poredak smućiva, što bi kadro bilo mržnju izmedj narodnostih, izmedj klasah družtva i vjeroizpoviedanjah, buku i nedopuštene demonštracije za vrieme predstave prouzročiti;

4. što javnu pristojnost, stid, ćudorednost ili vjerozakon povriedjuje, zato dakle napose nedopušta se, da se u kazalištih predstavljaju crkveni običaji, i bogoslužni čini pripoznatih vjeroizpovjedanjah, niti da se upotriebljuju redovnički ornati njihovim služiteljem vlastiti. Isto tako nesmiju se u kazalištih au-trijanske uredovne odjeće ili uniforme upotriebljivati;

5. isto tako nedopušta se, da osobe, koje još živu, kao i obće poznata odnošenja privatnoga života predmetom kazalištnih predstavah budu.

Da se koji kazalištni umotvor dopusti, zavisi stranom od obćih odnošenjah, i od one dobe, kad bi se predstavljati imao. U mnogih slučajevih pokazuje se istom po predstavi, da što na publikum djeluje, što se prije predviditi nije moglo. Zato dakle osigurava zakon pravo namjestniku, podieljenu predstavnu dozvolu u svako doba posve ili stranom opozvati.

U silnih slučajevih opunovlašćuju se iste oblasti državne sigurnosti da zabraniti mogu, da se više nepredstavlja komad, javnomu miru pogibeljan.

Ostavlja se taktu javnih organah, što su ovim punomoćjem providjeni, da upotrebljuju ovo svoje pravo sa svom opaznošću, i sa dostojnom štednjom interesah koji su sa kazalištnim poduzećem skopčani.

O podnešenih kazalištnih tvorovih ima se, čim moguće prije riešavati. Da se ovoj dužnosti zadovolji, i da se oblast nagomilanjem rukopisah u svom poslovnom tečaju neobustavlja, ima se točno na to paziti, da samo kazalištni poduzimatelji dozvolu tražiti mogu, i da je takodjer dozvola samo za onoga poduzimatelja i za ono kazalište valjana, za koje ja podieljena. Kazalištni poduzimatelji dužni su samo one komade podnositi, koji će

se doista predstavljati, i po dobivenoj dozvoli nemogu više izabirati.

Od kazalištnoga upravitelja, koji je opazan i koji umjetnost ljubi, može se pravedno očekivati, da umije ono izpitati i prosuditi, što se može obćinstvu predstavljati, i da neće oblast uznemirivati bez obzira s onimi umotvori, koji se dopustiti nemogu ili koji su bez svake vriednosti, a za koje neima ni ozbiljne namjere predstavljati ih.

Ako nije stanoviti koji poduzimatelj za koje stanovito kazalište iskao prosudjivanja, netreba se upuštati u obćenito prosudjivanje, da li se koji komad u obće dopušta.

Namjestnik ima pravo, ako to za shodno pronadje, traženu predstavnu dozvolu prosto uzkratiti, nemorajući razlogah navoditi. Na koliko pako zaprieke, radi kojih se nedozvoljava, neleže toliko u cieloj tendenciji kazalištnoga umotvora, koliko o pojedinih stranah njegovih, koji se promjeniti mogu, to se može poduzimatelj kratkim putem opomenuti, da primjernim predieljanjem ono ukloni, što je sumnjivo.

Rukopisi, programi i t. d. od namjeravanih predstavah, moraju se pravilno u dva jednako glaseća prepisa namjestniku predati, izmed koja ostaje jedan u uredovnoj spravi, a drugi parafiran i providjen s odlukom, povraća se poduzimatelju.

Namjestnik je vlastan, povierenje uživajuća upraviteljstva, osobito ako su u mjestu, gdje je i namjestničtvo, riešiti od podnašanja drugoga čistog rukopisa.

Da se koji kazalištni umotvor, što se je uz dozvolu u kojem kazalištu glavnoga grada krunovine već davao, na temelju ove dozvole na drugom kojem kazalištu one iste krunovine predstavljati može, ima oblast sigurnosti pravo tražiti, da se rukopis, što je prvobitnom dozvolom providjen, ili vidimiran prepis njegov doprinese, da se time osvjedoči, da li se predstava sa dobivenom dozvolom slaže.

Oblast državne sigurnosti ima pravo prisustvovati ne samo pri predstavah, nego takodjer i pri glavnih probah, da može o tome, kako se u scenu stavlja, o odjeći, plesih, grupiranju i o muzikalnih komadih, dok je još za dobe, potrebite opomene činiti.

(Zem.-zak. i vlastni list g. 1851. kom. 10. br. 48. str. 319.)

20. Promicanje sljedbe vjerozakonske, koju izjavi država kao nedopustnu.

§. 304. Isto tako čini se krivcem prestupka i ima se kazniti zatvorom od jednoga do tri mjeseca i onaj, koj za utemeljenje ili razširenje takove vjerozakonske družbe (sljedbe), za koju državna uprava izjavi da se priznati i dopustiti nemože, priredjuje skupštine, drži ili na svjetlo izdaje govore, snubi sljedbenike, ili u tu svrhu poduzme djelo kakovo mu drago.

Vidi: naredbu ministarstva za bogoštovje i nastavu od 26. ožujka 1858. u obziru, kako se ima postupati sa novom sljedbom vjerozakonskom, pojavivšom se pod imeni: „Novi Jeruzolim, Novo-Salemićani, Ivanovci (Johannesbrüder), izpovjedaoci čistoga nauka kršćanskoga". (Drž. zak list br. 47 god. 1858.) zatim

naredbu ministarstva unutarnjih dielah, pravosudja, bogoštovja i nastave, vrhovnoga zapovjedničtva vojske i vrhovne vlasti redarstvene od 5. travnja 1859., kojom se us.jed previšnje odluke od 1. travnja 1859. izjavljuje, da je kažnjiv svaki onaj, koj samostalno uvodi vjerozakonsku družbu (sljedbu), koje uprava državna nije naročito priznala ili koj udioničtvuje u uvodjenju takovom (Drž. zak. list br. god. 1859.) napokon

naredbu ministarstva za bogoš.ovje i nastavu, zatim vrhovnoga zapovjedničtva vojske od 20. srpnja 1860. glede vjerozakonske sljedbe, koja se pojavljuje pod imenom „Nazarenah, Nazarejacah, ili nasljednikah Isukrstovih." (Sbornik zakonah i naredabah br. 109. god. 1863. I.)

(Kaz. zakon §. 304.)

---

21. Vjerozakonski odgoj djece iz mješovitih brakova.

15-to. Proles e mixtis Matrimoniis . . . . . susceptae, et suscipiendae, si Pater Catholicus fuerit, illius Religionem sequantur, si vero Mater fuerit Catholica, tunc nonnisi Proles Masculae Patris Religionem sequi possint.

a) XXXIV. Izvadak iz zak. članka XXVI:1790/1. de negotiis religionis.

Cum ex compluribus specifiis casibus observare liceat, b. Resolutiones Regias circa proles e mixto matrimonio progenitas, ac ipsum etiam Articulum 26. a. 1791. ea de causa effectu non raro destitui, quod nec Parochi Catholici, nec Magistratuales educationi prolium eiusmodi satis

et de tempore invigilent, aut tempestive remedium efflagitent, sed Parochi et VADiaconi plerumque tunc, dum iam tales proles principiis evangelicae confessionis imbutae sunt, ac adultiores evadunt, ad Episcopos, vel directe ad Jurisdictiones recursum sumant, Ministri vero evang. confessionis eiusmodi proles absque difficultate ad exercitium suae confessionis admittant: hinc, ut, quemadmodum iuribus Evangelicorum articulo 26. 1791. iisdem attributis nihil decerpendum vult Sua Majestas SSma., ita etiam ea, quae Religioni Catholicae competunt, suum sortiantur debitum effectum, in eo altissima intervenit ordinatio Regia: ut Exc. Vestra educationi prolium mixti matrimonii, quae seu ad praescriptum Art. 26. 1791. seu iuxta Reversales antea per parentes de se datas, quarum vigorem, cum illa lege abrogatae non sint, ultro conservandum Sua Majestas SSma. decrevit, in fide Catholica educandae sunt, sedulo et accuratius invigilari faciat, adeoque mox atque eiusmodi proles recipiendae institutionis in fide catholica capaces fuerint, seu ubi septimum aetatis annum agere coeperint, si in fide catholica non instituerentur, necessaria eatenus per talium prolium (si id circumstantia exigerent) etiam authoritate Magistratuali procurandam ademtionem mox disponantur.

b) Odpis kr. ug. namj. vieću od 25./9. 1792. (Vlad. Zb. str. 119.

---

22. Kraljevsko riješenje od 12. listopada 1807. o izdavanju reverzala.

Ex incidenti, et subversantium, quae successive oriri possunt, in specificis casibus quaestionum: utrum nempe non obstante Articulo 26. 1791. in matrimoniis disparis religionis Reversales de catholice educandis prolibus subsistere possint? eam esse altissimam mentem, et Resolutionem Regiam, ut:

1. In casu illo, quo pater Romano- aut Graeco-Catholicus est, Reversales eiusmodi, etiamsi offerantur, numquam acceptentur, cum in tali casu alioquin omnes utriusque sexus proles vigore legis in Religione Romano-Catholica

educari debeant, et similes Reversales suo tempore ipsi legi praeiudiciosae esse possint; at

2. Si sponsus, qui Catholicam Religionem non profitetur, sponte, ac motu proprio, citra ullam coactionem aut persuasionem sese Reversalibus ad utriusque sexus proles in Religione Romano- aut Graeco Catholica educandas obstringere velit: Reversales eiusmodi omnino acceptentur, cum ab eiusmodi parentibus genitae proles sensu etiam citati articuli patris quidem religionem sequi possint, non tamen debeant. Verum

3. Sollicite curetur, quin in iisdem omnis coactio, aut persuasio obsit, et simul congrua provisio fiat, ne circa spontaneam similium Reversalium extradationem aut earumdem validitatem suo tempore quaestio quaedam obmoveri possit.

(Vlad. Zb. str. 120. XXXVI.)

---

23. Predstavka glavne skupštine županije peštanske od 28. siječnja 1808. proti kraljevskom riješenju od 12. listopada 1807. glede izdavanja reverzala.

Sacratissima etc. Ea nobis via Consilii Maiestatis Vestrae SSmae. L. R. dd. 18. Octobris a. p. intimata exstitit benigna Mai. Vestrae Resolutio, quod ex incidenti et subversantium, quae succesive oriri possunt, in specificis casibus quaestionum: utrum nempe non obstante Art. XXVI. 1791. in matrimoniis disparis religionis Reversales de Catholice educandis prolibus subsistere possint? Maiestas Vestra id clementer decreverit: ut in casu illo, quo Pater Romano- aut Graeco-Catholicus est, Reversales eiusmodi numquam acceptentur, cum in tali casu alioquin omnes utriusque sexus proles vigore legis in Religione Rom. Catholica educari debeant, et similes reversales suo tempore ipsi legi praeiudiciosae esse possint; verum si sponsus catholicam religionem non profiteatur, ac sponte et motu proprio sese reversalibus ad utriusque sexus proles in Religione Romano aut Graeco-Catholica educandas obstrinxerit, reversales eiusmodi omnino acceptentur, cum ab eiusmodi patre genitae proles sensu etiam

citati Articuli patris quidem religionem sequi possint, non tamen debeant.

Clementissime Domine! vel hoc ipsum, quod Majestas Vestra SSma. vigorem Reversalium relate ad proles ex patre Romano- aut Graeco-Catholico progenitas ex eo fundamento, ne suo tempore legi, articulo quippe 26. 1791. praeiudiciosae esse possint pro nullo declarare dignatur, spes nostras erigit: Majestatem Vestram qua communem populorum sibi subiectorum patrem et summum Justitiarium, neutiquam admittere posse, ut reversalibus, quae relate etiam ad Evangelicos utrique confessioni addictos in praecitatam legem pariter impingunt, vigor quispiam tribuatur. Modo provocata etenim lex §. XV. diserte disponit: in quanam religione proles e mixtis matrimoniis suscipiendae educandae sint? argumentum vero abinde petitum, quasi dispositio legis quoad proles patre evang. confess. addicto progenitas duntaxat permissiva, neutiquam vero obligativa esset, quid ponderis importet? Majestas Vestra antecedaneis temporibus clementer decidit, dum medio b. Resolutionis suae Regiae via Consilii sui L. sub dd. 21. Decembris 1792. intimatae, id declarare dignabatur: quod revectionem reversalium neutiquam intendant, sed tantum reversales ante 1. Octobris 1781. emanatas, quae velut per b. Resolutionem a. 1782. in suo vigore relictae sunt, ita nec per Art. 26. 1791. sublatae habentur, cum ceteroquin a tempore Decreti Tolerantialis usus reversalium in contrahendis matrimoniis cessaverit, in tantum vigore donandas esse velit, in quantum absque coactione datae et absque subsequa reclamatione usu roboratae sunt.

Accedit praemissis, quod praecitato Articulo 26. 1791. omnibus resolutionibus quin legibus etiam Pacificationi Viennensi et Lincensi contrariis sublatis, vel eo ipso, etiam vigor reversalium qua sublatis solum Resolutionibus innixarum cessare debuerit. Imo cum scopus legis hac in parte conditae directe is fuerit, ne matrimonia mixta quoqunque demum ex praetextu praepediantur, neve partibus talia contrahere adnitentibus libera voluntas adimatur; indubium est, quod si reversalibus idmodi effectus quispiam civilis, vel vero vis continuatam et perseverantem voluntatem parentum contra legem probandi daretur, tum

hoc non alio vergeret, quam ad declinationem legis reversales cassantis. Licet enim huiusmodi conventiones tenor reversalium semper sponte ac libere initas perhibeat, inest tamen iisdem eo ipso, quod conditiones matrimonii velut per indirectum ingrediantur, semper quaepiam coactio: cum qui ducere anhelat, subscribat et illa quae non decum qui ducere anhelat, subscribat et illa quae non deberet; jam autem coactum de sua voluntate testimonium tantum valet, quantum cassatae per leges reversales. Inconceptibile porro est, ut actus quisqiam lege vetitus effectum et vim obligandi legi contrariam sortiatur.

Per praemissa igitur nos evicisse plene confidimus: de prolibus e mixtis matrimoniis susceptis et suscipiendis id solum, quod crebrius provocato articulo 26. 1791. statuitur, observandum venire; eo quidem a fortiori, quod si transgressio praevigentis legis una in parte admittatur, totalem eius dispositionem periculo exponi manifestum sit; prout vero parte ab una firmiter credimus, Majestatem Vestram pro innato sibi manutenendarum legum studio hoc numquam admissuram, ita parte ab altera coram Altissimo Majestati Vestrae throno homagiali cum submissione supplices sumus, dignetur Majestas Vestra a praelaudata b. Resolutione sua recedere, et Evangelicos utrique Confessioni addictos hac quoque in parte in juribus et praerogativis suis illaesos conservare. Qui in reliquo etc. Datum ex Gen. Congreg. nostra die 28. Januar. 1808. in L. R. C. Pestiensi celebrata. Universitas Comitatuum Pest, Pilis, et Solth art. unitorum.

(Vlad. Zb. str. 121 XXXII.)

---

24. Decretum aulicum upravljen na županiju peštansku od 12. ožujka 1808 o izdavanju reverzala povodom predstavke županije peštanske proti kralj. riješenju od 12. listopada 1807.

Sacrae etc. Argumenta in Repraesentatione sua dd. 28. nuperi mensis Januarii fine eo allegata, ut ab edita circa acceptationem Reversalium, quas in mixtis matrimoniis pater acatholicus de prolibus utriusque sexus in fide catholica educandis sponte sua ederet, b. Resolutione

recedatur, ita comparata haud esse, ut hoc fundamento eatenus alterari quid oporteat; praesertim cum eadem illa Resolutione aliunde cautum sit, Reversales tales vi, metu, vel quocunque coactivo medio extorquere, neque aliae sub ictum acceptationis veniant reversales, quam sponte ac libere extradatae. Sed nec cum spiritu legis, articuli quippe 26. 1791. reversales sub praemissa conditione emanatae vel in minimam venire posse collisionem, cum lex per id, quod in mixtis matrimoniis patre helveticam vel augustanam confessionem profitente, proles in patris religione educari admittat, educationem similium prolium in religione etiam catholica nihil minus, quam impediat, ac proin spontaneam extradationem reversalium de prolibus in fide catholica educandis haud excludat; iam autem vigentes hoc in puncto benignae Resolutiones eo utique directae sunt, ut non aliae, quam quae sponte, libere, atque procul ab omni metu, aut vi, eduntur Reversales, vigorem sortiantur. Datum etc.

(Vl. Zb. str. 124. XXXVIII.)

---

25. Okružnica c. kr. ministarstva rata od 3. rujna 1869. odjel 10. br. 5.923, kojom se priobćuje, da su previšnjim riješenjem od 20. kolovoza 1869. propisi o izdavanju reverzala u mješovitim brakovima u vojnoj krajini ukinuti.

Seine k. u. k. Apostolische Majestät haben mit der Allerhöchsten Entschliessung vom 20. August 1869. die in der k. k. Militär-Grenze noch bestehende Vorschrift über die Ausstellung von Reversen bei Eingehung gemischter Ehen allergnädigst aufzuheben geruht.

(Vlad. Zb. str. 131. XLIV.)

---

26. Naredba kralj. ugarske kancelarije od 7. rujna 1815. br. 11.919. kojom se odredjuje, da se sa djecom katoličkih roditelja, koji su prešli na evangeličku vjeroizpovjest, ima postupati po §. 15. zak. čl. XXVI : 1790/1.

Sacrae etc. benigne intimandum: Suam Majestatem Sacratissimam benigne jubere dignatam esse; ut Proles eorum Parentum, qui expleta Sex hebdomadali catholica Institutione ad Sacra Evangelica Annuente Sua Majestate Sacratissima transeunt, juxta Articuli 26. §. 15. de Anno 1790.|1. tractentur; — Consilium itaque hoc Lottle Regium hujus altissimi Jussus in obsequium disponendum habebit: ut Proles, de quibus Ejusdem Consilii Lottlis Regii Represeutatio ddo. 26. Aprilis a. p. Nro. 10.719. Submissa agebat, secundum illum articuli 26. §-phum 15. tractentur, in Similibusque casibus Norma haec observetur.

(Vlad. Zb. str. 125.)

---

27. Odpis kr. ugarskog namjestničkog vijeća od 14. kolovoza 1838 br. 26.823. kojim se proglašuje previšnja naredba, da nezakonita djeca imaju slijediti vjerozakon matere, a sa pozakonjenom, da se ima postupati kano da su rodjena u zakonitom braku, ako nijesu navršila sedme godine života.

(Cunctis Regni Jurisdictionibus Separatas portas habentibus, cum quibus lingua latina adhuc correspodetur, Archi-Episcopis item Agriensi et Coloczensi, cunctis item Dioecesanis.

Episcopis, nec non Consistoriis Archi Episcopali Strigoniensi, Nittriensi, Quinque-Ecclesiensi, ac Jaurinensi.

Superintendentiis item utriusque Evangelicae Confessionis, ac denque Archi-Episcopo et Metropolitae Carloviczensi, nec non cunctis G. n. u. ritus Episcopis.)

Sua Majestas Sacratissima medio benignarum sub 18. Julii a. l. editarum Manualium instar Normae pro futuro observandae clementer praescribere dignata est: ut proles extra matrimonium progenitae semper in Religione matris educentur, idmodi proles per subsequum matrimonium legitimatae vero, quae tempore subsecutae legitimationis septimum aetatis Annum supergressae non sunt, sub obtutu religionariae educationis, pari cum prolibus legitimo thoro natis ratione tractentur.

Quae altissima Ordinatio P. T. pro congrua notitia, ac sui in occursuris casibus directione hisce significatur. D. u. s.

(Vlad. Zb. str. 126.)

---

28. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 7. lipnja 1892. br. 6.184. glede vjerozakonskog odgoja nezakonite djece.

Previšnjim ručnim pismom od 18. srpnja 1838., intimiranim odpisom ugarskoga namjestničkoga vijeća od 14. kolovoza 1838., odredjeno je, da se nezakonita djeca vazda odgajati imaju u vjerozakonu svoje matere, dočim da se s djecom, koja u vrijeme legitimacije naknadnom ženitbom još nijesu navršila sedme godine, ima postupati kao da su rodjena u zakonitom braku.

Kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, opazila je ipak, da njeki dušobrižnici krste nezakonitu djecu matere inovjerke u svojoj crkvi, navodeći tomu za razlog, da je naravski otac, koji se takovim priznao prigodom krštenja, izrazio želju, da se dijete okrsti i odgaja u njegovom vjerozakonu, čemu da se nije ni mati opirala.

Ovakovo je shvaćanje krivo, jer su propisi spomenutoga previšnjega ručnoga pisma absolutni, dakle naravi takove, da se u svakom slučaju obdržavati moraju; — sporazum roditelja nema pravne valjanosti, ma oni i dogovorno htjeli, da im se dijete odgaja u vjerozakonu drugom, nego li mu to namijenjuje zakon.

Upis imena otčeva u maticu krštenih kod toga je okolnošću posvema irelevantnom, a to tim više, što po

§. 166. o. g. z. imaju roditelji doduše dužnost prema svojoj imovini podavati nezakonitoj djeci svojoj hranu, odgoj i obskrbu, nu **o n a n i j e s u p o d o t č i n s k o m v l a s t i n a r a v s k o g a s v o g a o t c a**, — nje zastupa skrbnik.

Dočim kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, dušobrižnike ponovno upozoruje na točno obdržavanje ovih propisa, odredjuje se, da političke oblasti I. molbe proti prekršiteljem spomenute previšnje odredbe imaju postupati i krivce kazniti novčanom globom od 5 do 100 for., a za slučaj neutjerivosti zatvorom ne preko pet dana.

Kazni podpadaju dušobrižnik i roditelji.

Svaki takav slučaj imaju političke oblasti — nakon pravomoćnosti karnostne presude — izvijestiti kr. zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, poradi izdanja odredbe za upis djeteta u maticu krštenih vjerozakona, koji izpovijeda mati.

(Vlad. Zb. svez. II. str. 20. br. 6.)

---

29. Odpis kr. ug. namj. vijeća od 2. kolovoza 1838. br. $\frac{10.430}{1030}$ o postupku s osobama, koje su odgojene u evangeličkoj vjeroizpovjesti, a roditelja su katoličkih.

Suam Majestatem Sacratissimam ad praecavendam in objectis religionariis, cumprimis ad quaestionem illam, in quanam Religione proles educandae veniant? benignarum Resolutionum Regiarum difformitatem, antevertendasve, quae exinde adversus dispositiones cum legibus hisque superstructis juribus, praetensive minus cohaerentes, enasci quirent, quasvis querimonias, medio benignarum ddtto 18. Julii. a. l. manualium in decidendis hujus indolis quaestionibus normae instar clementer praescribere, atque Consilio huic Regio Locumtenentiali Hungarico pro Sui directione intimari clementissime jubere dignatam esse; ut personae decimum octavum aetatis annum superantes, quae in una ex evangelicis Confessionibus educatae, hanc etiam continuo profitebantur, quaestioni Religionariae in illo duntaxat casu subjiciantur, ac juxta Normales, pro

casibus defectionis a Religione Catholica praevigentes tractentur, si earum parentes Religioni Catholicae addicti, non vero etiam, si unam ex confessionibus evangelicis quamvis illicitae, secuti fuissent. Viennae 2. Aug. 1838.

(Vlad. Zb. svez. I. str. 129.)

---

30. Decretum aulicum upravljen na kr. ugarsko namjestnićko vijeće od 6. rujna 1838. br. 12.129/1.209 o vjerozakonskom odgoju djece roditelja, koji su prešli na drugi vjerozakon, i o vjerozakonskom odgoju nahoda.

Sacrae etc. Suam Majestatem Sacratissimam, medio benignarum ddto. 18. Julii a. l. Manualium in decidendis analogis religionariis quaestionibus Cynosurae instar clementer praescribere dignatam esse: ut alterutro Conjugum professam antea religionem mutante, matrimonium pro mixto consideretur, et si tempore intercedentis similis mutationis proles in matrimonio tali progenitae adsunt, parentibus intuitu illarum prolium, quae septimum aetatis annum necdum superarunt, facultas competat, easdem sub obtutu religionariae educationis ea prorsus ratione tractandi, ac si in mixto matrimonio progenitae fuissent. In illis vero casibus, dum quis curam expositorum gerendam suscipit, Altefata Sua Majestas Sma eidem, in quantum legetenus receptam Religionem Christianam sequitur, liberum esse vult, expositam idmodi prolem, in propria religione educare. Quod ipsum Consilio huic Lttli Regio, in nexu benignorum Decretorum Aulicorum ddto 2. Augusti 1838. Nr. 10.430/1030 et 10.508/1048 editorum pro sui directione significatur. Viennae die 6. Septembris 1838.

(Vlad. Zb. svez. I. str. 130.)

---

31. Naredba ces. i kr. glavnoga zapovjedničtva u Zagrebu kao krajiške upravne oblasti od 15. veljače 1879. br. 1463. iz god. 1878. odjela za bogoštovje i nastavu upravljena na sve kotarske urede i gradska poglavarstva, kojom se odredjuje kažnjivost roditelja, koji bi se ogriješili o propise glede prelaza vjerozakona i krštenja djece iz mješovitih brakova.

Pošto je ovo glavno zapovjedničtvo iz pojedinih slučajeva opazilo, da se pri krštenju djece iz mješovitog braka, kao i pri prelazku iz jedne vjere u drugu nepostupa po zakonskih ustanovah i to po toleranz patentu od 13. listopada 1781. (vidi Ellingerov komentar k §. 140. gradj. zakona) i naredbi ratnoga ministarstva od 28. veljače 1849. L. 705. dostavljene bivšim pukovnijam ovdašnjim odpisom od 21. ožujka 1849. Q. 1307. i uvrštene u Hostinekovomu djelu „Die k. k. Militär Grenze ihre Organisation und Verfassung" strana 40. II. dio nalaže se podjedno naslovu, neka u smislu ovdašnje okružnice od 16. rujna 1873. unut. odjel broj 8121 kazne one roditelje, koji ne budu dali krstiti svoju djecu po zakonitih ustanovah, a i one svećenike, koji bi te ustanove bud kod krštenja bud kod prelaza iz jedne vjere u drugu mimoišli.

Opazka. Naredba ratnoga ministarstva od 28. veljače 1849. L. 705 posve je istovjetna s naredbom ministarstva unutarnjih posala od 30. siječnja 1849. Vidi br. 11. ove zbirke na str. 30.

(Vlad. Zb. svez. I. str. 131.)

Odsjek drugi.

I. PODUKA O VJERI U ŠKOLAMA.

1. De Seminariis.

I. Erectionem Seminariorum in Ecclesiis praesertim Cathedralibus, ac Collegiatis districte praecipisse Concilium Tridentinum, notissimum est Dominis Episcopis, ac Praelatis, quod & in superiorum annorum Synodis Provincialibus agitatum est, ac definitum. Nisi enim seminaria habeantur, ex quibus prodeant sacerdotes, bene morati, ac docti, qui regere Parochias cum aedificatione, ac fructu spirituali possint, perseverabit rudium, indoctorum, scandalosorum, ac profugorum Religiosorum administratio in Parochiis cum summa animarum jactura: in quam plurimis autem locis deerunt, qui esurientibus frangant panem, & administrent victum spiritualem, cum obligatione Praelatorum ad severas rationes reddendas in his coram tribunali justi judicis Dei. Quapropter quia sic habet Concilium praedictum Tridentinum: quod si Cathedralium, ac aliarum majorum Ecclesiarum Praelati in Seminariorum erectione, eorumque conservatione negligentes fuerint, ac suam portionem solvere detrectaverint, Episcopum Archi-Episcopus, Archi-Episcopum, & superiores Synodus Provincialis acriter corripere, eosque ad omnia (de Seminario scilicet) supradicta cogere debeat, & ut quamprimum hoc sanctum, ac pium opus ubicunque fieri potest, promoveatur, studiose curabit: idcirco neglectum aliquorum hac in re Sancta Synodus acriter corripit ac praesenti statuto

sub indignatione Dei omnipotentis, ac sub poena suspensionis, per Illustrissimum Dominum Archi-Episcopum Strigoniensem, Regnique Primatem infligenda, irremissibiliterque coactionem adhibet, si iidem Praelati pro suo quisque statu saltem de uno aliquo communi Seminario erigendo non providerint, in quo videlicet singularum Dioecesium tot numero admittantur, & educentur proportionaliter, quot nimirum pro ratione fructuum, a cujusque Dioecesis Praelato conferendorum, ali, & educari poterunt.

II. Statutorum de mobilibus Praelatorum decedentium, in Synodis Provincialibus editorum, meminisse debent Domini Praelati, in quibus severe cautum habetur, ne quisquam ex eis, quae juxta Concordata cum Clero felicissimae recordationis Ferdinandi secundi in usum seminarii applicari debent, quidquam pro se, aut pro aliis usurpare, aut distribuere valeat, nisi vel pro debitis exsolvendis, vel pro refrigerio animae defuncti, atque id quoque moderate, & cum praescitu Metropolitani; caveturque istud sub poenis Ecclesiasticis, ac temporalibus, in Diplomate regio, Anno 1625. expressis, ac declaratis.

(Constit. syn. str. 86—87. Cap. VIII. točka I. i II.)

---

2. Naredba ministarstva za bogoštovje i nastavu od 30. lipnja 1850 za svekolike krunovine za koje je iz prev. patent od 4. ožujka tičući se katoličkih bogoslovnih diecezanskih i samostanskih učilišta.

Cesarskom naredbom od 23. Travnja o. g. (dèrž. zak. i vladni list L. komad, br. 158) ustanovljena su bila glavna načela, koja će u buduće valjati o podučavanju u katoličkom vjerozakonu na svih javnih učilištih, i napose glede bogoslovnih naukah. Zajedno blagovolilo je Nj. veličanstvo odobriti,

1. da nebude tomu nikakove zapreke, da se zaključci biskupah, prošaste godine u Beču sakupljenih bivših, o uredjenju bogoslovnih diecesanskih i manastirskih učilištah s tim priuzdèržajem ovèrše, da se nikakova promiena bez porazumljenja s vladom nepreduzme, nu da se ondie, gdie i na koliko diecesanska i manastirska učilišta ove odluke za pravilno neprime, ima postupati po dosadanjih ustanovah;

2. da ondie, gdie će u buduće obstojati bogoslovni fakultet, ima se zajedno i diecesansko učilište podignuti.

Napomenuti zaključci biskupske skupštine o bogoslovnih diecesanskih i manastirskih učilištih jesu sliedeći:

„U bogoslovne nauke imaju se samo takovi kandidati primati, koji su niži i viši gimnazij s dovoljnim uspiehom svèršili.“

„Bogoslovje dieli se na četiri godišnja tečaja, i predaje se barem po šest professorah.“

„Obće obvezni nauci jesu: hebrejski (židovski) jezik, blibliosloyje staroga i novoga zavieta, poviestnica cèrkvena, patrologia, cèrkveno pravo, dogmatika, moral, pastoral, kateketika i nauk o podučavanju. Biskupom ostaje medjutim na volju, pojedine kandidate od nauka hebrejskoga (židovskog) jezika oprostiti.“

„Nauk semitskih jezikah i višje exegese iziskuje se od svih, koji žele doktorsku čast iz bogoslovja zadobiti.“

„Osim toga treba da se po mierilu učiteljskih silah predavaju izvanredni nauci, kanoti kèrstjanska arkeologia, apologetika, poviestnica očitovanja, sinodologia, poviestnica dogmah, simbolika.“

„Onim bogoslovom, koji nisu slušali metafizike niti moralne filozofije prie nego što su u bogoslovje stupili, dat će se prilika, da se u ovih znanostih po kojem bogoslovnom professoru podučavaju.“

„Priuzdèržavaju si biskupi: ustanoviti red urednih učevnih predavanjah; nu namieravaju u tome polag cèrkvenih provinciah jednoličnost postići.“

„Za professore bogoslovja neka se pravilno oni postave, koji su svoju sposobnost pismenim i ustmenim izpitom izkazali; nu ipak mogu se od toga izuzeti oni muževi, koji su svoje nauke izvèrstnimi i znanstvenimi dieli već posviedočili.“

„Kad se učiteljska stolica izprazni, ima se konkursualni izpit po ordinariatu barem po cieloj biskupii razpisati. Pri učilištih za više biskupiah, ima se konkurs u svih dotičnih biskupiah razpisati.“

„Ordinariati obznanit će višnjoj zemaljskoj oblasti svakiput, da se je učiteljska stolica izpraznila i konkurs za istu razpisao.“

„Izpitna pitanja ustanovit će biskup, u kojega je biskupii izpražnjena stolica.“

„Konkurzualni izpit obavljat će se svedj pri onom učilištu, na kojem je učiteljska stolica izpražnjena.“

„Biskup postarat će se, da o pismenom izpitu kako professori dotičnoga učilišta, tako i drugog kojega bogoslovnoga učilišta svoje mnienje dadu.“

„O tome, kako je ustmeni izpit svèršen, sudit će ordinariatni komissar s professori onoga učilišta, na kojem je izpit učinjen.“

„Pošto su se izpitna diela uredno prosudila, izabrat će biskup izmedj prositeljah onoga, o kom ima najveće jamstvo, da će spasonosno djelovati, i naznačit će ga dèržavnoj oblasti, navodeći razloge, iz kojih se njegova osobita vriednost vidi. Ako ova sa svoga gledišta nepodigne prigovora proti naznačenomu, ili ako su učinjeni prigovori oprovèrženi, podieljuje mu biskup čast učitelja. To isto ima se uvažavati, ako biskup kojega muža, koi se osobitimi znanstvenimi dielovanji odlikuje, za professora naznači bez predtečnoga konkurzualnoga izpita.“

„Bogoslovna učilišta manastirah upravljaju i nadziraju biskupi isto tako kao i ostala. Sve ustanove o učevnih predmetih, kao i o broju godišnjih tečajah i professorah valjane su i za ova učilišta.“

„Professore na manastirskih učilištih predlagat će biskupu dotični starešina reda, a biskup će znanstvenu sposobnost naznačenih podvèrći konkurzualnom izpitu.“

„Ako je izpit bio od uspieha, i ako je kandidat i glede ostalih odnošenjah za učiteljsku čast sposoban, to će biskup podnešen mu predlog obznaniti dèržavnoj vlasti, dodavajući razloge svoga odobrenja. Ako se od strane dèržavne oblasti nepodigne prigovor, ili ako su porodivše se težkoće uklonjene, to mu onda podieljuje biskup dopuštenje, da bogoslovje predava.“

Biskup ima od svih professorah i učiteljah bogoslovja tražiti jamstvo, da u obziru cèrkvenom dobro i pošteno misle, njihova diela, nauke i ukupno uredovno djelovanje neprekidno nadzirati, i ako bi se u ovih pogledih pokazalo, da su nevriedni svojega zvanja, ima im podieljenu dozvolu za predavanje oduzeti.“

„O napredku učenikah u svih učevnih strukah osviedočivat će se biskupi po izpitih, koje će točno nadzirati.

O uspiehu cielo- ili polugodišnjih izpitah imaju se sviedočbe izdavati onako kao što je dosada običajno bilo.“

„Uredni jezik je bogoslovnih predavanjah jezik latinski. Na koliko se imaju jezici zemaljski upotrebiti, da sveštenik za sveto svoje zvanje prikladan postane, ostavlja se biskupom dotične cèrkvene provincie, da se u tom sjedine.“

„Na svih učilištih, gdie se je dosad podieljivala doktorska čast, priuzdèržavaju si biskupi pravo, barem polovinu izpitateljah pri strogih izpitih iz professorah ili doktorah bogoslovja imenovati, i tražiti pri promocii od onoga, koi će se graduirati, da tridentinsko vjeroizpoviedanje položi.“

„Da se ovèrše previšnje ustanove, s početka napomenute, odredjuje se kako sliedi:

I. Glede diecesanskih i manastirskih učilištah.

Ondie gdie zasada ovakovi zavodi obstoje, ili gdie bi se u buduće podigli, ima cesarski namiestnik dotičnomu biskupu saobćiti, da vlada Nj. veličanstva tako uzima, da će on učilište po gori navedenih zaključcih biskupske skupštine urediti i upravljati.

Pod tim uvietom trebat će se u buduće glede napomenutih zavodah samo o tom starati, da se ovo uredjenje i ono nadziranje ovèršuje, koje je vladi po §. 4. previšnjega patenta od 4. Ožujka 1849 nad svimi učilišti ujamčeno i kao dužnost naloženo. Za tu svèrhu imat će dotični biskup, a ako se u manastiru bogoslovno učilište nalazi, starešina reda putem biskupskog ordinariata s početkom svake školske godine, i to najdulje do svèrhe pèrvoga mieseca od kako su se škole otvorile, tabellu o stališu osoblja, kao što je to dosada u običaju bilo, zatim u posebnom podnesku popis predmetah, koji su se predavali, s naznačenjem broja učenikah, kao i po godišnjih tečajevih priredjen popisnik učenikah putem namiestnika ces. ministarstvu podnositi.

Ako se radi o popunjenju koje izpražnjene stolice na ovakovih zavodih, to se ima obznana biskupa, kad stolicu namierava podieliti, skupa s izpitnimi elaborati, ili ako se ima koi već poznati muž pozvati, s dotičnimi dokazi o njegovoj sposobnosti, namiestniku one krunovine podnieti, u kojoj se zavod nalazi. Ako li bi namiestniku

okolnosti poznate bile, koje bi kandidata, negledeći na njegovu znanstvenu sposobnost, nevriedna činile, to ih on ima ponajprie biskupu obznaniti; ako li bi pako ovaj scienio, da podignuti prigovori nisu odlučivi, ima o tom ministarstvo bogoštovja i nastave izviestiti.

Ako neima nikakva povoda sumnji ove vèrste, to će namiestnik obznanu biskupa odmah ministarstvu podnieti.

II. Glede bogoslovnih fakultetah.

Bogoslovni fakulteti biahu dosada isto tako kao i diecesanska učilišta samo zato uredjena, da se u njih kandidatom duhovnoga stališa za njihovo praktično zvanje neobhodno nuždno izobraženje podieli. Duboko ukorenjena potreboća je, da nadalje bogoslovnu znanost u onoj mieri unapredjuju, koja zajedničke potreboće izobraženja svih za duhovnu skèrb odredjenih svetjenika nadilazi, i vlada će se o tom pobrinuti, da učiteljske sile za tu svèrhu polag okolnostih potrebite umnoži. Tim će se pako u premnogih slučajevih posve dobro slagati, da professori fakulteta ili niekoji izmedj njih ono predavaju, što je najbližja svèrha izobraženja kandidatah duhovnoga stališa za njihovo praktično zvanje, i da se diecesansko učilište po fakultetnih professorih zajedno obskèrbljuju.

K tomu će se ponajprie privoljenje biskupa tražiti, kojega su alumni dosada na fakultetu se izobražavali. Ako li bi se to uzkratilo, to će onda ministarstvo bogoštovja i nastave prosuditi, dà li se dotični fakultet pokraj posebnoga diecesanskog zavoda ima s nova ustrojiti, ili ukinuti. Ako li biskup neuzkrati svoga privoljenja, to će se onda oni professori bogoslovnoga fakulteta, koji su dosada predavali predmete, po biskupskoj skupštini kandidatom duhovnoga stališa i bogoslovnoga doktorata propisane, kao učiteljstvo diecesanskoga učilišta konštituirati, i bogoslovne znanosti kandidatom duhovnoga stališa po zaključcih biskupske skupštine predavati. Ova predavanja naznačit će se u lekcionalnih katalozih fakulteta naročito kao takova, koja su ponajbližje za kandidate duhovnoga stališa ustanovljena.

Professori zadèržaju svoj čin, svoju platju i svoj položaj kao fakultetni professori.

Na koliko ih njihove dužnosti kao professorah diecesanskoga učilišta u tom nepreče, ostaje im prosto, na fakultetu još i druga predavanja po akademičkih zakonih dèržati. Vlada si takodjer priuzdèržava ondie gdie joj se shodno uzvidi, fakultetne professore imenovati, koji neće imati nikakove službe na diecesanskom učilištu.

Ako se izprazni miesto kojega fakultetnog professora, koi zajedno prinadleži učiteljstvu diecesanskoga zavoda, to onda ostaje biskupu prosto, ovo miesto popuniti po ustanovah, valjanih za diecesanska učilišta, u kojem slučaju ima se prie učiniti razprava o platji iz fonda religionarnog za professora diecesanskoga. koi će se postaviti, nu ministarstvo će se svakiput s biskupom porazumieti, da se ako je moguće sjedine o mužu imajućem potrebite sposobnosti, koi će se zajedno kao fakultetni professor postaviti.

(Zemaljsko-vladni list za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju g. 1850 br. 319)

---

3. Naredba ministra za bogoštovje i nastavu od 29. ožujka 1858. kreposfna za svukoliku cesarevinu o izvršbi članaka VI. i XVII. sadržanih u konkordatu. a odnosećih se na nauke bogoslovne.

Da se uredi nastava u znanostih bogoslovnih, obznanjuju se s obzirom na ustanove konkordata i uslied previšnje odluke od 8. ožujka 1858 sliedeće:

Po članku sedamnaestom konkordata prosto je biskupom, nastavljanje pitomacah u svojih siemeništih po pravilu zakona cèrkvenoga upravljati pravom podpunim i slobodnim. Nego biskupi, sabrani u skupštini, godine 1856 u Beču obdèržavanoj, uvidili su pri svem tom, da će važno i spasonosno biti, ako pri uredjivanju svojih bogoslovnih učilištah diecezanskih dielovali budu zajednički, te s toga su za ista, izim onih, koja spadaju k biskupijam lombardesko-mlietačkim, složili se glede sliedećih ustanovah, koje su nakani pred očima imati prigodom, kada se odredbe budu činile na sborovih pokrajinskih

§. 1. U nauke bogoslovne imadu se primati samo takovi, koji su nižji i višji gimnazij svèršili s dovoljnim uspiehom.

§. 2. Bogoslovje dieli se na četiri godišta, a predavat će se po šestorici ili barem po četvorici professorah.

§. 3. Na svihkolikih učilištih bogoslovnih učit će se dogmatika, ćudoredba (moral), bogoslovje pastirsko (pastoral), historija cèrkvena, pravo cèrkveno, sveto pismo staroga i novoga zavieta, i jezik hebrejski; nego moći će biskup oprostiti pitomce od učenja jezika hebrejskoga, u koliko mu se to uzvidi svèrsi shodno.

§. 4. Na koliko po mieri okolnostih moguće bude, imadu se izvanredna predavanja dèržati poglavito iz znanosti o svetih otcih, nego i iz ostalih predmetah, koji su službeniku cèrkve t. j. duhovniku koristni.

§. 5. Biskupi kane pri podučavanju siemeništnih svojih pitomacah red učevnih redovitih strukah ustanoviti po osnovi sliedećoj:

Godište pèrvo. Obćeniti diel dogmatike. Uvod u sveto pismo. Tumačenje svetoga pisma staroga zavieta iz Vulgate. Jezik hebrejski.

Godište drugo. Osobiti diel dogmatike. Tumačenje svetoga pisma novoga zavieta iz Vulgate, s neprestanim obzirom na ona miesta, na kojih se osniva nauk viere. Tumačenje teksta matičnoga (izvornoga).

Godište tretje. Historija cèrkvena, s poglavitim obzirom na dogme i na historiju ustavnu. Bogoslovje ćudoredno (moralno), s osobitim obzirom na ono, što treba izpoviedniku.

Godište četvèrto. Bogoslovje pastirsko u tiešnjem smislu. Liturgika. Govorničtvo duhovno. Katehetika, nauk o podučavanju. Pravo cèrkveno.

§. 6. Latinština je redoviti jezik, kojim se predavati imadu nauci bogoslovni. Od pravila ovoga slobodno će bit odstupiti samo glede pojedinih strukah učevnih i s razlogah važnih.

§. 7. Kao professori bogoslovja imadu se postavljati samo takovi, koji sposobnost svoju dokažu izpitom pismenim i oglednim predavanjem ustmenim; nego dopušteno će biti odstupit od načela ovoga pri muževih takovih, koji su sposobnost svoju dovoljno jurve posviedočili dielom bud' kao učitelji bud kao spisatelji.

§. 8. Kad se na biskupskom kojem učilištu izprazni koja stolica učiteljska, ima biskup razpisati natiečaj barem

po svoj biskupiji. Pri učilištih takovih, koja su zajednička od više biskupijah, ima se natiečaj razpisati po svih tih biskupijah.

§. 9. Gdie professor platju svoju bere iz zaklade vierozakonske, ima biskup vèrhovnoj vlasti zemaljskoj javiti, da se je izpraznila stolica učiteljska.

§. 10. Biskup odredjuje pitanja i skèrbi za to, da se pismeni izpit natiecateljah dèrži pod nadzorom takovim, da nemoguće bude svaka zloporaba. O uspiehu izpita zaiskat će biskup mnienje nesamo od professorah diecezanskoga učilišta, nego još od drugoga kojega učilišta bogoslovnoga.

§. 11. Predavanje, koje dèržano bude ogleda iliti probe radi, prosudjivat će povierenik, po ordinariatu izaslani, i professori bogoslovja.

§. 12. Ako neima ufanja, da će se razpisom natiečaja naći sposobnih prositeljah za dotičnu stolicu učiteljsku, odredit će biskup koga god, koj će predavati izpražnjenu struku učevnu. Ako namiestni taj učitelj za godinu danah zadovoljio bude onomu, što se je od njega očekivalo, moći će biskup dozvolit mu izpit pismeni i ustmeni, koi će se prosudjivati onako, kao što je propisano u §§. 10, 11.

§. 13. Pošto prosudjena budu diela izpitna, izabrat će biskup izmedj natiecateljah onoga, koi najviše poručanstvah daje, da će mu dielovanje bit spasonosno, zatim, upitavši miestodèržca, uvierit će se o tom, da neima proti njemu u obziru političkom nikakova prigovora; i po tom podielit će mu učiteljstvo. Tako isto valja vladat se i onda, kada biskup takovoga muža, koi se dieli svojimi odlikuje kao učitelj ili kao pisac, naznači za professora bez predhodna izpita natiečajna.

§. 14. Gdie je bogoslovno učilište zajedničko za dvie ili za više biskupijah, ondie će se dotični biskupi glede popunjivanja učiteljstvah bogoslovnih imat pogoditi medju sobom.

Njegovo c. kr. apostolsko Veličanstvo dostojalo je ove ustanove, kao sasvime sudarajuće se s načeli, u konkordatu izraženimi, odobriti, i nada se, da se iste pri važnosti onoj, koju i za istu dèržavu imade obrazovanje duhovnikah, dielujućih duhovnim pastirstvom i podučavanjem, neće preinačivati bez znanja vlade cesarske. Nje-

govo Veličanstvo uviereno je, da će se biskupi pri vèr-
hovnom upravljanju i nadziranju bogoslovnih učilištah od
onih redovnikah, koji nisu podčinjeni glavnomu vikaru,
prebivajućemu pri svetoj stolici rimskoj, u svih bitnih
točkah dèržati predloženih svèrsi shodnih naredabah. U
obziru muževah, koji namienjeni budu da se na takovih
zavodih prime učiteljstva, imat će se biskupi isto onako,
kao što pri professorih svojih učilištah diecezanskih, osvie-
dočiti, da neima proti njim nikakova prigovora u obziru
političkom.

Ujedno dostojalo je Njegovo c. kr. apostolsko Veli-
čanstvo narediti, da se ministarska naredba od 30. Lipnja
1850 (br. 319 dèrž. zak. lista), budući da se njome ne-
prieči samostalno cèrkveno upravljanje dotičnih učilištah,
razširi na svukoliku cesarevinu; s toga imadu biskupi od
bogoslovnih diecezanskih i manastirskih učilištah, koja su
upravljanju njihovomu podčinjena, putem političkoga na-
čelstva podnositi ministarstvu s početkom svake školske
godine i to najdulje do konca pèrvoga mieseca, pošto su
se počela predavanja, pèrvo osobnik učiteljstva iliti tablicu
o osoblju, zatim u posebnom podnesku popis učevnih
predmetah, naznačiv broj urah, a tako i po godištih
uredjen imenik učenikah s naznakom dobe njihove, a pri
učenicih pèrve godine s izkazom o predhodnih njihovih
naucih.

Na fakultetih bogoslovnih valja pri namieštanju pro-
fessorah, koje imenuje Njegovo Veličanstvo, postupati na
način sliedeći:

Ako na kojem fakultetu bogoslovnom bude izpraž-
njeno miesto professora, kojega je dielatnost učevna
potrebita, za da se pitomci siemeništa biskupskoga podu-
čavaju u smislu učevné osnove, predložene Njegovome
Veličanstvu, i ako biskup želi za to miesto muža, koi je
sposobnost svoju dovoljno posviedočio jurve dieli u struci
učevnoj ili kao spisatelj, biti će mu tad prosto, saslušavši
učiteljstvo bogoslovno, sporazumiet se s ministarstvom
nastave. Ako biskup neželi, da tko nebude pozvan za
professora, ili ako se glede poziva nebi biskup sporazu-
mieti mogo s ministarstvom nastave, tad će isto mini-
starstvo putem javnih listovah razpisati natiečaj. Pitanja,
potrebita za izpit pismeni, odredit će biskup i predat će

ih pomenutom ministarstvu, koje će vlastno biti, natie-
catelju kojemu dozvoliti, da izpit natiečajni može pod-
nieti i na kojem bogoslovnom učilištu, koje u razpisu
nije naznačeno. Predavanje ogledno dèržat će se pred
povierenikom biskupskim.

Ministarstvo će onako, kao što je dosada bilo u obi-
čaju, naredjivati, da se prosudi znanstvena vriednost
radnjah izpitnih, a zatim će, saobćivši svekolike molbenice,
radnje izpitne i presudu o predavanju oglednom, spora-
zumit se s dotičnim biskupom, da se uzmogne imati obzir
na želje njegove u smislu šestoga članka, sadèržanoga u
konkordatu. U ovom obziru biti će miesta iznimki, ako u
političkom obziru bude kakova prigovora proti mužu, za
kojega biskup scieni, da je nada svime vèrstan za izpraž-
njeno učiteljstvo.

Ako na kojem fakultetu bogoslovnom bude izpraž-
njeno miesto professora, kojega učevna djelatnost nije
potrebita, da se pitomci siemeništa biskupskoga poduča-
vaju u smislu osnove učevne, predložene Njegovomu Ve-
ličanstvu, bit će biskupu prosto, predložiti da se pozove
sposobni koi muž, a moći će ministarstvo takovoga muža
naznačiti biskupu. Ako obnadjeno bude, da je potrebito
razpisati natiečaj, valja se tad dèržati ustanovah goripo-
menutih. Imenovat će se svagda jedan izmedj onih, kojim
je biskup voljan podieliti poslanje i punomoćje učiteljstva.

U ostalom svikolici bogoslovni professori fakultetski
imadu u pravilu biti doktori bogoslovja, i služba njihova
smatrat će se, kao i do sada, tri godine danah kao pri-
vremena, ako nebude odmah prigodom imenovanja rečeno,
da je služba definitivna.

Biskup one dieceze, u kojoj se nalazi dotično učilište,
ima pravo, od svihkolikih professorah i učiteljah bogo-
slovnih iskati poručanstvo, da valjano i pošteno misle o
stvarih cèrkvenih, zatim neprestano nadzirati život njihov,
nauke njihove i svekoliko dielovanje professorsko, i, ako
posviedoče, da su u kojemgod ovom obziru nedostojni
zvanja svoga, oduzeti im povlast, predavati bogoslovje.

U ostalom, u koliko se naredbom ovom nepropisuje
što ino, imadu za dielatnost bogoslovnih fakultetskih pro-
fessorah valjati ustanove razpisah ministarstva bogoštovja
od 30. Lipnja 1850 (br. 319 dèrž. zak. lista) i od 16.

Rujna 1851 (br. 216 dèrž. zak. lista), kojim razpisom
(od 16. Rujna 1851) pobližje je ustanovljena uporaba
občenitih naredabah od 1. Listopada 1850 o naucih fa-
kultetskih na učenike bogoslovja, te kojim je i zadovoljeno
želji biskupah, da mogu o napredku učenikah u svih-
kolikih strukah učevnih osviedočiti se sredstvom izpitah,
točno nadziranih, a i način dosadanji izdavati sviedočan-
stva o uspiehu izpitah godišnjih ili polugodišnjih.

Zemaljsko-vladni list za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju g. 1859.

---

4. Naredba kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade odjela za bogoštovje i nastavu od 5. rujna 1874. br. 3.715. kojom se izdaje naputak za provedbu zakona od 5. siečnja 1874. ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu.

Ustanove za slušaoce bogoslovja.

§. 25. U obziru pitomacah diecezanskih u sieme-ništih, i u obziru izvanjskih, kandidatah svećeničkog sta-liša, koji su onim pitomcem uzporedjeni i u koju bisku-piju primljeni, a tako i glede klerikah redovničkih družbah, koji u bogoslovnom fakultetu nauke slušaju, valjati će sliedeće ustanove.

§. 26. Kao redoviti slušaoci bogoslovja imadu se upisati u maticu sveučilištnu samo oni, koji su izpit zre-losti položili, oni pako slušaoci bogoslovja, kojim su ordinarijati dozvolili, da budu primljeni u bogoslovne nauke uz oprost od izpita zrelosti, samo na temelju polu-godišnjih svjedočbah VIII-ga gimnazijalnoga razreda, imadu se, istina bez zaprieke pustiti u bogoslovne nauke na fa-kultetu, nu nemogu se upisati u maticu sveučilištnu, nego će se smatrati kao slušaoci izvanredni, te neće moći pre-laziti u druge fakultete, niti polagati strogih izpitah.

§. 27. Radi upisa u maticu sveučilištnu morat će se svaki slušaoc osobno prijaviti. Dekanu u dvostrukom pri-mjerku predani nacional, u komu ima navedeno biti, da li je slušaoc, koji se želi upisati, seminarista, eksternista ili pitomac kojega reda, treba da je vidjen od strane ordinarijata, odnosno od strane predstojnika dotičnoga reda, ili njihovih zamjenikah.

§. 28. Bogoslovci diecezanski i redovnički imadu se takodjer obskrbiti prijavnicom, odnosno prijavnim arkom, nu ove dokaznice imati će izim običnih rubrikah još jednu, u koju će se bilježiti razred napredka. Dok se takve pri-javnice neprirede, mogu se razredi napredka uvrstiti u rubriku „opazakah“.

§. 29. O početku svakoga semestra imat će slušaoci bogoslovja, kojih je većina od plaćanja naukovine opro-štena, prijaviti kolegije, koje će slušati, ne kod kvesture, nego kod dekana. Dekan vidimuje ovu prijavu u rubrici prijavnice ili prijavnoga arka, koja je inače odredjena za kvestora, i upućuje slušaoce, da se predstave pojedinim docentom (učiteljem). Dekan će sačiniti i predati kvestoru popis slušaocah svoga fakulteta, redovitih i izvanrednih, koji su plaćanju naukovine (honorara) podvrženi. Sve one, koji u ovom popisu nisu navedeni, smatrat će kvestor kao sasvim oproštene i posvjedočit jim u prijavnicah i prijavnih arcih ovaj oprost, pozivajuć se na gore spome-nuti dopis dekanata.

§. 30. Da se uzmogne sastaviti glavni imenik, sabi-rati će dekan nacionale i predati kvestoru. Priručni ime-nici za porabu profesorah sačinjat će se načinom gore naznačenim.

§. 31. Za bogoslovce neimatrikulirane ima se osno-vati posebni imenik i to tako, da se ovi nenavode u obćem imeniku slušaocah izvanrednih, nego da se imenik bogoslovacah dieli na dva razdiela, redovitih i izvanrednih.

§. 32. Kandidati stališa svećeničkoga držani su četiri godine slušati predavanja, kao što su ona propisana u §. 49. A. zakonskoga članka od 5. siečnja 1874. Od ostalih predavanjah, koja slušati žele u bogoslovnom ili drugom kojem fakultetu, prosto jim je izabirati što jim je volja, nu dužni su k tomu pribavit si privolu ordina-rijata, odnosno predstojnika dotičnoga reda, i o tom po-kazati njihov „Vidio“ kad kolegije svoje prijavljuju.

Onim, koji su na kojem zakonito ustrojenom diece-zanskom ili manastirskom učilištu svršili bogoslovne nauke, može se po predbježnoj imatrikulaciji dozvoliti, da polažu stroge izpite i dobiju čast doktorsku, ako su primljeni bili u nauke bogoslovne na temelju svjedočbe zrelosti, što jim valjano posvjedočiti treba.

§. 33. Slušaoci iz svietovnoga i redovničkoga klera imadu se na zahtievanje iz obligatnih predmetah propisanih §. 79. zakonskoga članka podvrći izpitom polugodišnjim ili godišnjim, kojih uspjeh ima se zabilježiti u prijavnici, ili na prijavnom arku. U obziru drugih kolegijah ima se s njimi postupati po obćenitih ustanovah.

§. 34. Profesori bogoslovja dužni su bditi, da slušaoci redovito polaze predavanja za koja su upisani, i kad opaze u tom nemarljivost ili nehajstvo, porazumiet se s onim, komu je upravljanje njihovih naukah povjereno. Ako se bogoslovac odpravi iz sveučilišta, ima se o tom izviestiti dotično duhovno poglavarstvo.

Kako su predavanja polazili, ima se posvjedočiti u prijavnici, ili na prijavnom arku.

§. 35. Svim slušaocem bogoslovnih naukah, imadu se, kad ostavljaju sveučilište, ako zahtievaju, izdati svjedočbe sveučilištne ili odpustne uz oprost od pisarničke pristojbe od 1 for. U ovih treba da je naznačen red, koji su dobili prigodom polugodišnjih ili godišnjih izpitah.

Zbornik zakona i naredaba g. 1874. str. 380—382. § 25—35.

§. 49. Od naukah, koji se budu predavali na pojedinih fakultetih, ima svaki slušalac, radi saveza, u kojem medjusobno stoje, ove sljedećim redom učiti:

A) na bogoslovnom fakultetu.

I. godina: a) obći dio dogmatike, b) uvodne znanosti u sv. pismo u obće, a stari zaviet napose, c) tumačenje svetoga pisma staroga zavjeta iz vulgate i iz izvornoga teksta, d) jezik hebrejski.

II. godina: a) posebni dio dogmatike, b) uvod u novi zavjet napose, c) tumačenje novoga zavjeta, iz vulgate i iz izvornoga teksta.

III. godina: a) poviest crkvenu, b) moral bogoslovni.

IV. godina: a) bogoslovje pastirsko u užjem smislu, b) liturgiku, c) homiletiku, d) kateketiku, e) metodiku, f) pravo crkveno.

Sbornik zakona i naredaba g. 1874. str. 19. § 49. A—B.

---

5. Naredba kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade odjela za bogoštovje i nastavu od 29. prosinca 1887. br. 12.645. upravljena na ravnateljstva svih ovozemaljskih gimnazija, realaka i realnih gimnazija, kojom se odredjuju semestralni izpiti iz nauka vjere.

Da se glede obdržavanja izpita iz nauka vjere u svih ovozemaljskih srednjih učilištih postigne uuždna jednoličnost i da se ti izpiti s prelaznimi za ostale predmete propisanimi izpiti skladno izjednače, nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, odrediti, da se počevši od ove školske godine izpiti iz nauka vjere ma koje vjeroizpoviesti bilo pod predsjedanjem posebnoga povjerenika dotične crkvene oblasti bilo pod ravnanjem zavodskoga predstojnika u svih ovozemaljskih gimnazijah, realkah i realnih gimnazijah imaju obdržavati samo koncem drugoga poljeća svake školske godine.

To se kr. ravnateljstvu ravnanja radi priobćuje s tim dodatkom, da su o toj naredbi podjedno dotične crkvene oblasti obavještene.

U Zagrebu dne 29. prosinca 1887.

Služb. glasnik odjela za bogošt. i nastavu g. 1888. str. 2. br. 1.

---

6. Naredba kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade odjela za bogoštovje i nastavu od 18. siečnja 1888. br. 684. upravljena na sva ravnateljstva srednjih učilišta i preparandija, kojom se ustanovljuje, kako treba sate bilježiti, koje učenici izbivaju od obuke vršeći vjerske dužnosti.

Povodom potaknuta po jednom ravnateljstvu ovozemaljskih srednjih učilišta pitanja, da li bi se sati, koje učenici izbivaju od obuke vršeći svoje vjerske dužnosti, imali ubrajati u školske absencije, i da li bi valjalo ove sate, ako se u obće imaju izkazati u svjedočbah školskih, zabilježiti jednostavno kao izpričane bez svake primjetbe ili s kakvom opazkom i kojom, pozvala je ova kr. zem. vlada ravnateljstva srednjih učilišta, da joj o tom podnesu obrazložena mnienja odnosnih učiteljskih sborova.

Na osnovu izvješća, koja su u tom pogledu ovamo prispjela, nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, odrediti, da se takovi učenici radi nuždne evidencije imaju svakako bilježiti u razrednih knjigah ter im se odnosni izgubljeni sati izpričati opazkom „radi vjerskih dužnosti“, nu da te sate nipošto netreba u brajati u one, koji se u polugodišnjih svjedočbah kao izgubljeni izkazuju.

Ova naredba stupa u krepost danom svoga proglašenja.

U Zagrebu dne 18. siečnja 1888.

Služb. glas. g. 1888. br. 2. str. 2—3.

---

7. Naredba kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade za bogoštovje i nastavu od 10. siečnja 1888. br. 436. upravljena na ravnateljstva svih srednjih učilišta glede školskih praznika pod školskom godinom.

Povodom predstavaka njekih ravnateljstva srednjih učilištah u području bivše Vojne krajine, da se školski praznici s obzirom na vjerske odnošaje u zemlji na svih hrvatsko-slavonskih srednjih učilištih izjednače ter u tom pogledu nuždna jednoličnost postigne, a da se od vremena za školski rad opredieljena preko mjere neodkida, nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, glede školskih praznika odrediti sliedeće:

1. Pod školskom godinom imaju sva ovozemaljska srednja učilišta praznovati:

a) Imendane Njih. ces. i kralj. apoštolskih Veličanstva dne 4. listopada i 19. studenoga uz službu božju;

b) Dane medju prvim polugodištem, koje se zaključuje posljednom pokladnom subotom, i drugim polugodištem, koje počimlje u prvi petak iza poklada;

c) Četvrtak ili mjesto četvrtka dva poslijepodneva, naime u sriedu i u subotu;

d) Dva pojedina dana, koja ravnatelj zavoda ima pravo osobitim povodom, nu nikada u ime svibanjske zabave (majalis) dozvoliti, ali tako, da tim ini dozvoljeni praznici nebudu u nikojem slučaju produljeni.

2. Učenici rimo-katoličke vjere imaju povrh nedjelja i zapovjednih blagdana svoje crkve praznovati: Dušni

dan prije podne uz službu božju, badnji dan, dane od 27. do 31. prosinca, četiri posljednja dana velikoga tjedna, utorak iza uskrsne nedjelje, dan sv. Alojzija, dan zaštitnika župne crkve, ako se isti javno slavi, popodne prije sv. pričesti te prije podne na one školske dane, kada možda prisustvuju kojim procesijam.

Da pak odredjenimi ovdje praznici redovita obuka nebude odviše prikraćena, odredjuje se sporazumno sa duhovnimi stolovi, da rimo-katolički učenici srednjih učilišta sv. pričest, osim uskrsne, koja se i tako obavlja velikoga tjedna, imaju svaki put obaviti u nedjelju ili kojega blagdana, a sv. izpovied u oči dana sv. pričesti i to poslije podne. Prije podne istoga dana i u subotu pred cvjetnicom treba prije i poslije podne bez ikakve prikrate držati redovito obuku.

Kada i koliko puta u školskoj godini da se ima rimo-katolička mladež srednjih učilišta izpoviedati i pričestiti, ustanovljeno je ovostranom naredbom od dne 10. ožujka 1879. br. 1075.

Na zavodih, gdje ima neznatan broj učenika rimokatoličke vjere, imaju ovi učenici od svojih blagdana, na koliko se ovi nesudaraju s blagdani one crkve, kojoj većina učenika pripada, praznovati napose samo propisane crkvene blagdane, t. j. takove dane, na koje se zabranjuje težački posao, te badnji dan i zadnja tri dana velikoga tjedna.

Ti učenici imadu dakle sve ostale vjerske dužnosti obaviti izvan školskoga vremena, a biti će im takodjer slobodno školu polaziti na ovdje naznačene blagdane, samo što će biti dužni prisustvovati službi božjoj, radi česa se oni svakako za to vrieme iz škole odpustiti imaju.

3. Učenici grčko-iztočne crkve imaju osim nedjelja praznovati po cio dan:

Badnji dan i tri dana Božića 24.—27. prosinca (5.—8. siečnja), o uskrsu od velikoga petka do uključivo utorka iza uskrsne nedjelje, drugi dan Duhova, Spasov dan, Vovedenije Bogorodice 21. studenoga (3. prosinca), Novo ljeto 1. (13.) siečnja, Bogojavljenje 6. (18.) siečnja, dan sv. Save 14. (26.) siečnja, Sretenije 2. (14.) veljače, Blagoviest 25. ožujka (6. travnja) i malu Gospojinu 8. (20.) rujna; a samo prije podne: Dan sv. Nikole 6. (18.)

prosinca, sv. Jovana 7. (19.) siečnja, tri Jerarha 30. siečnja (11. veljače), Gjurgjevdan 23. travnja (5. svibnja), Konstantin i Jelenin dan 21. svibnja (2. lipnja), Ivanj dan 24. lipnja (5. srpnja), Petrov dan 29. lipnja (11. srpnja), Krstov dan 14. (26.) rujna, dan sv. Petke 14. (26.) listopada, Mitrov dan 26. listopada (7. studenoga), Arhangjelov dan 8. (20.) studenoga i dan zaštitnika mjestne crkve.

Ovi se učenici imadu tri puta u godini pričestiti, i to: o božićnom, uskrsnom i sv. petrovskom postu, i to tako, da sv. pričest obave svagda u jutro o uskrsnom i sv. petrovskom postu prve subote posta, a o božićnom postu na dan Vovedeniju predhodeći t. j. 20. studenoga (2. prosinca). Za kr. veliku realnu gimnaziju rakovačku ostaje u tom pogledu ovostrana naredba od dne 30. studenoga 1885. br. 12808. i nadalje u kreposti.

4. Učenici grčko-katoličke crkve, kojih ima neznatan broj na ovozemaljskih srednjih učilistih, treba da, izuzevši dane sv Jovana, Konstantina i Jelene, sv. Petke i sv. Save, napose praznuju sve blagdane grčko-iztočne crkve.

5. Evangelička školska mladež ima osim nedjelja praznovati još sliedeće blagdane, koji padaju zajedno s rimo-katoličkimi istoimenimi blagdani: Novo ljeto, veliki četvrtak i petak, Uskrs, Spasovo, Duhove i Božić.

6. Učenici mozaičke vjeroizpoviesti imaju osim subotâ praznovati još ove blagdane: Dva dana nove godine (Rošhasana) i dan pomirbe (Jom kipur) po cieli dan; a prva i zadnja dva dana Svetohraništa (Sukoth), prva dva i zadnja dva dana Vazma (Pesah) te dva dana Duhova (Šebuoth) samo prije podne.

Da pak ravnatelji srednjih učilišta uzmognu točno nadgledati polazak škole izraelitske mladeži, treba da učitelj mozaičkoga vjeronauka na početku svake školske godine ravnatelju izruči izkaz ovih blagdana naznačivši datum, kada padaju.

Pošto je tim učenikom osim vremena, kada pribivaju službi božjoj, dozvoljeno, da polaze učilište i po subotah, al da se nesmiju siliti, da kod obuke pišu ili rišu, valja na zavodih, gdje su učenici mozaičke vjeroizpoviesti mnogobrojni, kao n. pr. u gimnaziji i realci osječkoj i u realci zemunskoj, mjesto četvrtka cieli dan svakako praznovati sriedu i subotu poslije podne.

Izvadjajući ovu naredbu valja se držati još ovih načela.

Na zavodih, gdje ima četvrtina ili manje učenika, kojim treba da u isto vrieme vrše svoje vjerske dužnosti, može se kod obuke nastaviti učevno gradivo; gdje zavod broji više od jedne a ne preko dvie četvrtine takovih učenika, valja obuku stegnuti na ponavljanje i vježbanje već tumačenoga učevnoga gradiva; gdje pak ti učenici premašuju polovicu svih učenika zavoda, treba obuku u cielom zavodu za to vrieme prekinuti. Kad se u zavodu obučava, dozvoljeno je učenikom, koji obzirom na vjeroizpoviest pripadaju manjini, pribivati obuci takodjer u blagdane svoje crkve, izuzevši vrieme službe božje, kojoj svakako treba da prisustvuju.

Ustanova ustrojnoga nacrta za gimnazije i realke (§. 83. 7.), da bude obuka, dok traje ustmeni izpit zrelosti, u svih razredih prekinuta u svrhu, da tomu izpitu svikolici učitelji uzmognu prisustvovati, valja samo za ljetni rok toga izpita i to samo u slučaju, ako se od toga povoljan uspjeh očekivati može.

Osim gore naznačenih dana nesmije se redovita obuka niti početkom niti tečajem niti koncem školske godine bud kojim načinom prikratiti. S toga ravnatelj zavoda obavu inih školskih poslova, naročito držanje učiteljskih sjednica u ma koju svrhu, te prijamnih, popravnih i privatnih izpita ima vazda prenieti na vrieme, koje nije školskoj obuci namienjeno.

Ova naredba, kojom se dokidaju sve dosele u tom predmetu odavle izdane naredbe, naročito naredbe od 28. kolovoza 1866. br. 11970., od 8. studenoga 1867., br. 15489. te od 10 prosinca 1876. br. 6309. stupa u krepost danom njezina proglašenja a ravnateljstva svih srednjih učilišta čine se osobno odgovornimi za njezino strogo obdržavanje.

U Zagrebu dne 10. siečnja 1888.

Služb. glas. 1888. br. 4. str. 13—15.

---

8. Kada i koliko puta se ima školska mladež srednjih učilišta izpovijedati.

Br. 1075.

Svim kr. ravnateljstvom gimnazije i realke.

Na predlog duhovnoga stola nadbiskupskoga u Zagrebu, uz koji je pristao i biskupski Ordinarijat senjsko-modruški, nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, odrediti, da se mladež ovozemaljskih srednjih učiona, ležećih u području nadbiskupije zagrebačke i biskupije senjsko-modruške, u buduće izpovieda i pričešća tri puta na godinu, i to: početkom školske godine oko polovice mjeseca studenoga, ob uskrsu i svršetkom školske godine, za koji posliednji rok duhovni stol nadbiskupski kao najsgodnijim smatra vrieme oko sv. Alojzija; dočim će se mladež rečenih učiona ležećih u području biskupije djakovačke, uz privolu tamošnjega duhovnoga stola biskupskoga, na godinu izpoviedati i pričešćati četiri puta, i to: početkom i svršetkom školske godine te o božiću i uskrsu.

Podjedno se odredjuje, da se na zavodih, gdje to mnogobrojnost mladeži iziskuje, osebice izpoviedaju i pričešćuju učenici dolnjih, a osebice učenici gornjih razreda, i vjeroučitelji jednoga te istoga mjesta da se dogovore, kako da ne bude u isto doba izpovied za srednja pak i za niža učilišta, nego da se izpovied ovršuje na razne dane, da si vjeroučitelji mogu uzajamno pomagati pak i drugih svećenika laglje za pripomoć dobiti. Potrebno je to pako s toga, što se mora nastojati, da mladež privikne svetu ispovied sakramentalnu što dostojnije ovršivati, a to polučiti nije moguće, ako se odviše veliki broj mladeži na jedan put u crkvi sakupi te radi razmjerno premalena broja izpoviednika ili mladež odviše dugo na čin sv. izpoviedi čekati mora, ili se sam taj sv. čin sbog velike naloge na brzo obavlja.

U Zagrebu dne 10. ožujka 1879.

Vlad. naredba od 10. ožujka 1879, br. 1075.

---

9. Naredba kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 2. rujna 1889. br. 9026, kojom se propisuje naučna osnova za katol. vjeroučnu obuku na učiteljskim školama.

Na osnovu §. 207. zakona od 31. listopada 1888. ob uredjenju pučke nastave i obrazovanja pučkih učitelja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, u sporazumku s duhovnim stolom nadbiskuje zagrebačke za katoličku vjeroučnu obuku na ovozemaljskih učiteljskih školah propisati sliedeću naučnu osnovu.

U Zagrebu dne 2. rujna 1889.

Za bana: **Dr. Spevec.**

Naučna osnova

za katoličku vjeroučnu obuku na učiteljskih školah u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

A) Mužka učiteljska škola.

I. Tečaj (2 ure na tjedan): a) Liturgika. Tumačenje obreda u crkvi katoličkoj naročito onih kod kojih sudjeluje pučki učitelj vršeći službu orguljašku. — Učevna knjiga: „Malo katoličko obredoslovje“ od Cvjetka Rubetića.

b) Poglavite stvari iz poviesti crkve Kristove, naime: Proganjanje i napadanje kršćanstva. Car Konstantin Veliki i nasljednici. Pokrštenje Germana (Sv. Bonifacij), Hrvata, Srba, Slovenaca, Moravaca, Čeha, Poljaka, Rusa i Magjara. Sveti otci na iztoku i na zapadu. Pustinjaci i redovnici (Benediktinci, Franjevci, Dominikanci, Pavlini i Isusovci). Postanak papinske države. Karlo Veliki i njegov rad za crkvu Kristovu. Grčki razkol. Protestantizam. Francezki prevrat. — Učevna knjiga: „Kratka poviest crkve Kristove“ od Cvjetka Rubetića.

II. Tečaj (2 ure na tjedan): Obćeniti i posebni dio katoličke dogmatike. — Učevna knjiga: „Kratka dogmatika“ od Cvjetka Rubetića.

III. Tečaj (2 ure na tjedan): Obćenita i posebna katolička moralka. — Učevna knjiga: „Kratka katolička moralka“ od Cvjetka Rubetića.

IV. Tečaj (2 ure na tjedan): Katehetika; učenje teksta školskih katekizama; ponavljanje učevne gradje prvih triju tečaja. Uz to predavaju učiteljski pripravnici izmjenice vjeronauk u pojedinih razredih vježbaonice jedan od satove odredjenih u tjednu za praktičke vježbe. — Učevne knjige: „Kratka katehetika“ od Dr. Martina Štiglića i „Katekizam za obće pučke škole“.

B) Ženska učiteljska škola.

I. Tečaj (2 ure na tjedan): a) Biblijska poviest novoga zavjeta. — Učevna knjiga: „Biblijske pripoviesti“ od Gjure Šimončića.

b) Poglavite stvari iz poviesti crkve Kristove, naime: Proganjanje i napadanje kršćanstva. Car Konstantin Veliki i nasljednici. Pokrštenje Germana (Sv. Bonifacij), Hrvata, Srba, Slovenaca, Moravaca, Čeha, Poljaka, Rusa i Magjara. Sveti otci, na iztoku i zapadu. Pustinjaci i redovnici (Benediktinci i Benediktinke, Franjevci, Isusovci, Karmelićanke, Uršulinke, Milosrdne sestre i dr.). Postanak papinske države. Karlo Veliki i njegov rad za crkvu Kristovu. Grčki razkol. Protestantizam. Francezki prevrat. — Učevna knjiga: „Kratka poviest crkve Kristove“ od Cvjetka Rubetića.

II. Tečaj. (2 ure na tjedan): Obćeniti i posebni dio katoličke dogmatike. — Učevna knjiga: „Kratka katolička moralka“ od Cvjetka Rubetića.

III. Tečaj. (2 ure na tjedan): Obćenita i posebna katolička moralka. — Učevna knjiga „Kratka katolička moralka“ od Cvjetka Rubetića.

IV. Tečaj: (2 ure na tjedan): Katehetika; učenje teksta školskih katekizama; ponavljanje učevne gradje prvih triju tečaja. Uz to predavaju učiteljske pripravnice izmjenice vjeronauk u pojedinih razredih vježbaonice jedan od satova odredjenih u tjednu za praktične vježbe. — Učevne knjige; „Kratka katehetika“ od Dr. Martina Štiglića i „Katekizam za obće pučke škole.“

C) Tečaj za obrazovanje učiteljica zabavištnih.

(2 ure na tjedan): Učvršćivanje učenica u vjeroučnom znanju već stečenom tumačenjem nedjeljnih evangjeoskih perikopa i glavnih crkvenih svetkovina i obreda i po okolnostih opetovanjem po koje glavnije strane kršćanskoga

nauka naročito, u kojoj bi se znanje učenica pokazalo manjkavim, i to na temelju katekizma i biblijske poviesti — Označivanje onih religijoznih i biblijskih crtica, koje bi se djeci u zabavištih spominjati mogle, i uputa, kako da to biva i kako da se u obće religijozna ćut u djeci budi i njeguje. — Učevne knjige: „Katekizam za IV. razred pučkih škola“ i „Biblijske pripoviesti“ od Gjure Šimončića.

D) Tečaj za obrazovanje učiteljica za ženski ručni rad.

(2 ure na tjedan): Učvršćivanje učenica u religijoznom znanju već stečenom tumačenjem nedjeljnih evangjeoskih perikopa, poglavitih crkvenih svetkovina i obreda i opetovanjem glavnih strana kršćanskoga nauka osobito onih, u kojih bi se znanje učenica pokazalo manjkavo. Sve to na temelju katekizma i biblijske poviesti. — Učevne knjige: „Katekizam za IV. razred pučkih škola“ i „Biblijske pripoviesti“ od Gjure Šimončića.

Služb. glas. 1889. komad IX. str. 365—368.

---

10. Naredba kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 8. lipnja 1892. br. 6155. o godišnjim ispitima iz nauka vjere na učiteljskim školama.

Br. 27.

Na predlog kapitularnoga vikarijata nadbiskupije zagrebačke nalazi kr. zemalj. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, odrediti ovo:

Počevši od ove školske godine ima se u učiteljskim školama i to u sva četiri tečaja koncem svake školske godine držati poseban izpit iz nauka vjere pred biskupskim povjerenikom, kako je to odredjeno za gimnazije i realke naredbom kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 29. prosinca 1887. br. 12.645 Sl. Glasnik od god. 1888. kom. I. br. 1.) — Isto tako ima biskupski povjerenik i u posebnim naučnim tečajima za obrazovanje učiteljica ženskoga ručnoga rada i za obrazovanje učiteljica zabavištnih nadzor nad vjeroučnom obukom vršiti onako, kako u učiteljskim školama, a prema tomu valja u tim tečajima koncem svake godine držati poseban izpit iz nauka vjere

pred spomenutim crkvenim povjerenikom. — O toj naredbi su podjedno dotične crkvene oblasti obavještene.

U Zagrebu 8. lipnja 1892.

Služb. gl. 1892. br. 27. str. 165.

---

11. O katehetičkom izpitu za srednje škole.

Pro vacante reddito munere professoris doctrinae Religionis penes . . . sensu ordinum Ministerii cultus et institutionis dtto 19. Juni 1859. Nr. 146. editorum publicatur concursus diebus . . . Zagrabiae asservandus.

Singuli Archidioecesis hujus sacerdotes pro dicta cathedra competere volentes, oportet, ut pridie saltem in cancellaria dioecesana exhibeant recursus suos requisitis datis et documentis: quippe super aetate physica, annis servitiorum ubi, quamdiu exantlatis? item studiis ubi, quove cum succesu absolutis? demum testimoniis districtualis Vice-Archidiaconi et duorum vicinorum parochorum super vita et moribus suis, aut si penes literas jam applicati essent, testimonio respectivi Superioris vet Directoris super applicatione sua instructos.

Die . . . asservabitur examen scripturisticum e theologia dogmatica, morali et pastorali, historia ecclesiastica item catechetica sub inspectione professorum theologiae, die vero . . . orale tentamen seu potius peroratio super themate, quod quivis concurrens pro lubitu sibi deligere ac domui elaborare poterit, quod tamen elaboratum et nitide descriptum recursui adcopulandum erit.

Za niže pučke škole nije treba polagati izpita iz crkvene povjesti.

Nr. 2356.

N o r m a e p r o c o n c u r s i b u s a d c a t h e d r a s d o c t r i n a e r e l i g i o n i s e t e x h o r t a t o r u m i n i n s t i t u t i s p h i l o s o p h i c i s adspirantium benigne praestabilitae Sua Majestas sacratissima id adhuc adjicere dignata, est, ut quilibet concurentium, unam, a se, ante concursum, super uno, ad arbitrium proprium respectu materiae et formae, juventuti academicae accomode selecto themate, elaboratam sacram dictionem, in scriptum conjectam ordinariatui exhibeat, eamque coram respectivis censoribus, die concursum subsequente, in majori loco, e memoria pronunciet.

Quod ipsum in conformitate bgno gratiosi ddto 10. Novembris a. l. sub Nro 34.913 editi intimati, pro futura directione ptllatis Dvestris significatur.

Datum Zagrabiae 29. octobris 1840.

Georgius Eppus.

Circ. Haulikov br. 2.256 od 29/10. 1840.

II. PUČKA ŠKOLA.

1. Dosadanja pučko-školska uprava prestaje.

Dne 1. listopada t. g. stupa u kriepost zakon od 14. listopada 1874. ob ustroju pučkih školah i preparandijah za pučko učiteljstvo u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji u smislu §. 194. istoga zakona.

Od krieposti toga zakona dosadanji djelokrug kotarskih učionah nadzornikah u poslovih pučko-školske uprave preći će u didaktičko-pedagogičkih poslovih na županijske školske nadzornike, u poslovih pako tičućih se vanjskih odnošajah škole, na podžupanijske školske odbore.

Buduć da će još koje vrieme proći, dok se u smislu novoga školskoga zakona občinski školski odbori ponamještaju, i novi mjestni školski nadzornici imenuju, i jer je sva prilika, da će ovo posliednje častno zvanje na mnogih mjestih župnike i onako zapasti, a s druge se strane pučka obuka, navlastito po selih, za duže vremena bez ikakva neposrednoga nadzora ostaviti nemože: pozivaju se gg. župnici prema zamolbi visoke kraljevske zemaljske vlade od 25. rujna t. g. br. 4446, da do ustrojenja občinskih školskih odborah službu svoju kod područnih školah i nadalje obavljaju s djelokrugom, koj je u didaktičko-pedagogičkom pravcu budućim mjestnim nadzornikom namienjen naredbom visoke kraljevske zemaljske vlade od 8. rujna t. g. br. 4069, za koju je već odredjeno, da se svakoj pučkoj školi dostavi —

U nadi da će se gg. župnici toj želji visoke kraljevske zemaljske vlade rado odazvati, ugodnu dužnost vrši nadbiskupski ovaj duhovni stol, što svemu području svećenstvu kano bivšim svojim organom pučkoškolske uprave izraziti može u ime Njegova Veličanstva zemaljske vlade iskreno osjećanu zahvalnost na požrtvovnom trudu, kojim je vršena dosada rečena uprava pučkih školah.

Što se tiče službenih spisah tičućih se poslovah školskih, koji se prvim listopadom t. g. zateku neriešeni, pozivaju se gg. kotarski učionah nadzornici, da ih nadbiskupskomu ovomu duhovnomu stolu za dalnju odpremu visokoj kraljevskoj zemaljskoj vladi dostave.

Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu, 28. rujna 1875.

Cirk. XI. br. 459. dto. 28./9. 1875. str. 129.

---

2. Naputak svećenstvu glede novoga školskoga zakona.

Prvim listopadom t. g. prima život zakon za pučke škole od 14. listop. 1874. Zato se svećenstvo ove nadbiskupije, s pozivom na izjavu velike većine članovah diecezanske konferencije od 14. rujna 1875. izdaje ova uputa. Svećenstvo, osobito pako župnici, po uzvišenom svojem zvanju, iz svih će silah nastojati, da se glavni cilj pučke škole, religiozno moralni uzgoj (§. 1.) što bolje postigne. Zato će župnici, koliko budu više od dušobrižnih posalah mogli, ili sami ili pomoćju svojih kapelanah podučavati školsku djecu u nauku vjere a samo se u največoj potrebi služiti pomoćju svietskih učiteljah, koji su zakonom obvezani pomagati u tom slučaju župnike (§. 118). Razumije se samo sobom, da će se svietski učitelji više baviti izpitivanjem tumačenoga po kateketi nauka, nego li samim tumačenjem; s toga će biti sveta dužnost župnikah ili kapelanah nastojati, da nauk vjere što više u svojih rukuh drže. Tu će oni dužnost vršiti saviestno i točno, da nauk kršćanski ostane ne samo sborom, već i tvorom prvi i najvažniji nauk u školi. Podučavat će pako, koliko bude više moguće, u opredieljenih za to urah, te će svoj ostali puk uputiti, da se, po mogućnosti, za dušobrižne

poslove izvan onih urah na nje obraća. Učit će po knjigah, koje visoka vlada na predlog duhovnih stolovah propiše (§. 12.), ter se neće od nikakvih razlogah dati skloniti, da se drugimi kakovimi knjigami služe. Osnova predavanja priobćit će se odavle naknadno. Nadzirat će pako obuku u kršćanskom nauku redovito dosadanji podarcidjakoni svaki u svojem kotaru, a škole podarcidjakonah pregledat će dotični kotarski bilježnik.

Ne manju pozornost posvećivat će župnici i moralnomu stanju škole, na kojem se temelji pravi joj napredak, ter će i sami prednjačiti u tom pravcu i paziti, drže li se i drugi školski faktori osobito pako učitelji kršćanskoga morala i u službi i u životu. Opažene nedostatke priobćivat će župnici preko podarcidjakona ovomu duhovnomu stolu, i to redovito koncem svakoga poljeća i svagda u izvanrednih slučajih, da se uzmogne kod visoke kralj. zemaljske vlade zlu liek tražiti (§. 191).

Dužnost djece, polaziti svaki dan, osim u strogo zimsko doba sv. misu, kano po nedeljah i svetcih kroz cielu školsku godinu sv. misu i prodiku; zatim propisi o sv. izpoviedi, i drugih crkvenih obredih, ostaju predbježno kano i do sada.

Istom revnošću nastojat će župnici, kano rodjeni članovi obćinskih školskih odborah oko materijalnog stanja škole, a tim i dobro nesamo crkve, nego i ciele zemlje, kojoj su svećenici ove nadbiskupije i dušom i tielom pravedno privrženi. U tom ih neće smetati malene neprilike, koje bi možda imali podnositi, osviedočeni budući, da će jih u složnom zajedničkom radu svih školskih faktorah sve to manje bivati i napokon da su i žrtve za vieru i domovinu sladke. Naravska je pako stvar, da se najmanje neprilikah radja, ako se točno i razborito drže zakoni, koje će svećenstvo u školskom smieru dobro proučiti i razborito izpunjavati.

Napokon se ovaj duhovni stol od zasviedočenoga rodoljublja svećenstva ove nadbiskupije pouzdano nada, da će župnici čast miestnih školskih nadzornikah, kad im ju god na predlog županijskih školskih odborah županijska oblast podieli (§. 153.) primati, ter svoju dužnost i u didaktičko-pedagogičkom pravcu u granicah zakona saviestno izpunjavati. Potreba takove radnje pokazuje se

osobito na školah s jednim učiteljem, gdje bi inače nadzor mogao pasti u nepozvane ruke na nedoknadivu štetu domoćnoga puka. U tom će slučaju župnici paziti, drži li se učitelj propisane osnove i podučava li shodno i marljivo. Opažene nedostatke moći će župnik učitelju na uvaženje priobćivati i po potrebi lieka kod županijskih školskih nadzornikah tražiti (§. 154. *f*) razumije se pako samo sobom, da je tu potrebna osobita obzirnost, da se u manu neupisuje, što se možda razlikuje od nadzornikova mnienja, a u sebi je možda shodno. Riečju nedvojbenim se samo nedostatkom ima liek tražiti. Medjutim ova će djelotvorna radnja miestnoga školskoga nadzornika znatno uzmaknuti na školah s dva ili više učiteljah; jer ona onda prolazi na ravnajućega učitelja (§. 43. Naputka); al i u tom slučaju neće biti suvišno, ako miestni školski nadzornik bude svoje opazke o didaktičko-pedagogičkih nedostatcih ciele škole županijskomu školskomu nadzorniku priobćivao.

Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu, 28. rujna 1875.

Josip v. r.,
nadbiskup.

Cirk. XI. br. 459. dto. 28./9. 1875. str. 129.

---

3. Školski zakon za pučke škole od 31. listop. 1888.*

Zakon

ob uredjenju pučke nastave i obrazovanja pučkih učiteljah u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

GLAVA PRVA

Obćenite ustanove.

§. 1. Pučkoj je školi zadaćom, da djecu religiozno i ćudoredno odgaja, duševne im i tjelesne sile razvija, te ih u najpotrebitijem za gradjanski život znanju i umienju podučava.

* Ovdje dajem čitavi školski zakon odtisnuti, jer većina župnika i svećenika jesu mjestni školski nadzornici, a koji nisu mjestni školski nadzornici ipak su članovi školskoga odbora i katehete.

§. 2. Pučke škole diele se u niže i više škole. S nižimi pučkimi školami spojene su opetovnice. S pučkimi školami mogu prema mjestnim potrebam biti spojeni i strukovni tečaji.

§. 3. Pučke su škole nadalje ili javne ili privatne. One, koje se troškom zemlje ili političke obćine podižu i uzdržavaju, jesu javne škole, te ih kano takove mogu polaziti djeca bez razlike vjeroizpovjesti. Škole pako inače podignute i uzdržavane jesu ili konfesijonalne ili privatne škole.

§. 4. Nastavni je jezik u pučkih školah hrvatski ili srbski. No u onih javnih pučkih školah, koje podižu i uzdržavaju obćine drugoga po jeziku plemena, nastavnim je jezikom dotični materinski. U takovih se školah povrh toga ima učiti hrvatski ili srbski jezik kano obvezni predmet učevni. No ako se je u takovih obćinah hrvatski ili srbski jezik već uobičajio, može nastavnim jezikom biti hrvatski ili srbski a dotični materinski jezik obveznim predmetom učevnim.

§. 5. Na pučkih se školah neplaća ni primarina ni školarina.

§. 6. Učevne osnove i školske knjige propisuje za obće pučke škole zemaljska vlada, vjeroučne na predlog dotičnih crkvenih oblastih, ter se druge nesmiju upotrebljavati.

§. 7. Obuka u pučkih školah traje na tjedan najviše 25 urah, izuzamši gimnastiku, pjevanje i ine praktične vježbe. U pučkih školah imaju se svršetkom školske godine držati javni izpiti.

§. 8. Školske knjige na istovrstnih pučkih školah imadu biti jednake.

§. 9. Praznici, povrh nedjeljah, blagdanah i četvrtakah, ili ove zastupajućih dvajuh poludnevah, traju za niže pučke škole dva mjeseca na godinu, za više pučke škole odrediti će se praznici naredbenim putem.

§. 10. Sgrade pučkih školah moraju stajati na shodnih i zdravih mjestih, moraju biti suhe, svjetle i provjetrive, te imati dovoljno prostora za mladež.

Osnove za gradjenje pučkih školah, na koliko nisu već unapred propisane (§. 12.), moraju u pojedinih slučajevih prije izvadjanja biti odobrene od zemaljske vlade.

§. 11. U obćih pučkih školah veličina se i broj školskih sobah mora obzirom na ustanove §. 18. ravnati po broju potrebitih za nju učiteljah.

No kod novih gradnjah valjat će se obazirati i na mogući prirast djece školu polaziti obvezane.

§. 12. Potanje ustanove o tom, kako da se ima postupati pri gradjenju školah, ter o tom, kakove da imaju biti školske sgrade i pojedini njihovi dielovi i pokućtvo školsko, pridržane su zemaljskoj vladi.

§. 13. I obstojeće školske sgrade imat će se, na koliko već nisu, što prije urediti, dotično pregraditi prema navedenim ustanovam (§§. 11., 12., 14. i 27.).

§. 14. Uza svaku obću pučku školu mora za praktično vježbanje učenikah u gospodarstvu biti školski vrt, zatim gombalište i zdenac za piće i kućnu porabu učiteljevu.

§. 15. Pučke škole moraju biti providjene potrebitim pokućtvom i bar najnuždnijimi učevnimi sredstvi.

GLAVA DRUGA.

O nižoj pučkoj školi.

§. 16. Niže pučke škole imaju četiri razreda, od kojih četvrti razred za one učenike, koji neprelaze u više pučke ili srednje škole, traje dvie godine.

Po okolnostih može se za petu školsku godinu ustrojiti poseban peti razred.

§. 17. Niže pučke škole mogu imati jednoga do četiri, dotično pet učiteljah (§. 18.). Svaki učitelj uči u posebnoj sobi.

§. 18. Ako se na kojoj nižoj pučkoj školi s jednim učiteljem tri godine izasebice prijavi preko 80 učenikah, onda treba namjestiti i drugu učiteljsku silu; ako li taj broj istim načinom naraste preko 160 dotično preko 240 učenikah, onda treba namjestiti još treću i četvrtu učiteljsku silu.

Ako se na nižoj pučkoj školi prijavi za koji razred više od 80 učenikah, onda treba otvoriti paralelku.

Bude li koja niža pučka škola primorana kroz pet godinah izasebice veći dio svojih razredah dieliti na paralelke, tada se mjesto tih paralelnih razredah ima ustrojiti posebna škola.

§. 19. U I. i II. razredu mužkih i obospolnih nižih pučkih školah mogu se namjestiti i učiteljice.

Učiteljice namještene u obospolnih nižih pučkih školah dužne su u tom slučaju podučavati žensku djecu u ručnom radu i u kućanstvu.

§. 20. U pučkoj školi učitelj mora biti one vjere, kojoj pripada mladež školu polazeća.

U konfesijonalno mješovitih školah učitelj, ako je jedan, mora biti one vjere, kojoj pripada većina učenikah; nastane li pako potreba, da se namjeste dva ili više učiteljah (§. 18.), tada se ima obzir uzeti i na one manjine, kojih vjeroizpovjesti pripada bar četvrti dio ukupnoga stanovničtva dotične školu uzdržavajuće obćine.

§. 21. Gdjegod na nižoj pučkoj školi ima više učiteljah, jedan se od njih ima postaviti ravnajućim učiteljem.

§. 22. Svaka obćina dužna je o svom trošku podizati i uzdržavati svoje obće pučke škole.

§. 23. U svakom mjestu, gdje ima barem 40 djece školu polaziti obvezane, mora se osnovati obća pučka škola.

No zemaljska vlada može od toga pravila dozvoliti iznimku u onih mjestih, gdje je inim načinom dovoljno skrbljeno za pučku obuku (§. 96.—103.).

§. 24. Mjesto, koje ili neima 40 sposobnjakah ili nemože napose uzdržavati škole, mora se sdružiti s drugimi mjesti ter zajedno s njimi imati obću pučku školu.

Udružena mjesta neka po mogućnosti nebudu više od 4 kilometra udaljena od svoje škole.

§. 25. Gdje u konfesijonalno mješovitih obćinah za različite konfesije obstoje posebne škole, mogu se sporazumkom dotičnikah takove škole spojiti i pretvoriti u jednu zajedničku obću pučku školu.

§. 26 Gdje u političkoj obćini u smislu ovoga zakona valja da bude više školah, ima obćinsko zastupstvo odrediti teritorij i mjesto za pojedine škole (§§. 3., 23., 24.). Ovaj teritorij sačinjava školsku obćinu.

Ako bi teritorij školske obćine sastojao iz mjestah spadajućih u razne političke obćine, imaju ove postupati sporazumno glede mjesta, koja imaju spadati u školsku obćinu.

§. 27. Pri svakoj obćoj pučkoj školi mora biti prikladan stan za učitelja.

§. 28. Svaka seoska obćina dužna je za svoju pučku školu školske knjige i druge za nauk potrebite stvari prije početka svake školske godine nabaviti, ter ih medju učenike putem učitelja podieliti. Trošak u to ime će obćini naknaditi dotični roditelji učenika.

§. 29. Najmanje mjesec danah prije početka školske godine ima se obaviti popis svekolike, unutar školske obćine nalazeće se, na polaz škole obvezane djece, i to putem posebnoga za to izaslanoga odbora, koji kako će biti sastavljen, odrediti će se putem naredbe.

Tko diete popisu ukloni ili glede njega štogod krivo naznači, kaznit će se načinom i putem §. 41. naznačenim globom od 1—20 for. na korist obćinske školske zaklade, ili ako platiti neuzmogne, zatvorom od 1—4 dana.

§. 30. Tjelesno slabu ili duševno nezrelu djecu može obćinski školski odbor na duže ili kraće vrieme oprostiti od polaza škole.

§. 31. Kako za podmirivanje stvarnih potrebah obće pučke škole tako i za plaćanje učitelja ima se potrebni trošak uvrstiti u svakogodišnji proračun političke obćine ter u bivšem gradjanskom dielu kraljevinah podmiriti iz sliedećih izvorah :

a) obveznimi prinesci privatnih osobah ili korporacijah te dohodci od zakladah i fondovah školskih ;

b) dohodkom od zgradah i zemaljah školskih ;

c) rabatom od neposredno pribavljenih školskih knjigah (§. 28.).

§. 32. Uz izvore u predidućem §. 31. naznačene ima se u bivšem gradjanskom dielu kraljevinah za podmirivanje troškova škole na prvom mjestu upotriebiti dohodak od potrošarine dielom, koji bude potreban.

A gdje svi ti izvori dotjecali nebudu, imati će se manjak pokriti iz ostalih dohodakah obćine.

§. 33. Ako su uz obćinu i privatne osobe ili korporacije već od prije za uzdržavanje škole štogod doprinositi, kojim mu drago pravnim naslovom obvezane, imaju se takove obveze uzdržati u svojoj podpunoj krieposti.

To valja i o zakladah i fondovih školam namienjenih, koje niti se u druge svrhe niti naročitoj namieni protivno upotrebljavati nesmiju.

§. 34. U seoskih obćinah bivšega krajiškoga područja namirivati će se stvarne potrebe školske iz obćinskih školskih blagajnah, a beriva aktivnoga učiteljskoga osoblja, onda troškovi za županijske i zemaljske učiteljske konferencije zajedničkim zemaljskim školskim nametom od dvadeset postotakah ordinarija i izvanrednoga prireza izravnih porezah, koji se namet zajedno s porezi propisivati i u županijsku školsku blagajnu odpremati ima.

Razdiobu ovoga zemaljskoga školskoga nameta obavit će zemaljska vlada na temelju izkaza županijskih školskih blagajnah. Ako svota čitavoga zemaljskoga školskoga nameta seoskih obćinah nedotječe za podmirenje prije spomenutih izdatakah, ima se manjak namaknuti iz dohodakah možebit postojećih kotarskih ili obćinskih školskih fondovah, zakladah i zapisah tim načinom, da se ti dohodci upotrebe samo za onaj predjel ili onu obćinu, kojoj su namienjeni.

§. 35. Ustanove o zemaljskom školskom nametu (§. 34.) netiču se gradskih obćinah bivšega krajiškoga područja, nego se imaju pristojbe tamo namještenoga učiteljskoga osoblja podmirivati iz dohodakah gradskih obćinah.

§. 36. Siromašnim obćinam, koje dokažu da svega troška za svoju obću pučku školu nikako podmiriti nemogu, priticati će se po mogućnosti u pomoć iz zemaljskih sredstavah.

§. 37. U svakoj obćini ima se, u koliko već neobstoji, utemeljiti školska zaklada, u koju će teći :

a) ostatci od plaćah redovitih učiteljah za vrieme, dok su zastupani privremenimi ili namjestnimi učitelji ;

b) novčane globe što ih ustanovljuju §§. 29., 41., 43., 57., 58., 180. ;

c) darovi i legati školi namienjeni.

§. 38. Obćinskom školskom blagajnom (§. 34.) i školskom zakladom (§. 37.) upravlja obćinsko poglavarstvo, a županijskom školskom blagajnom županijska oblast po naputku, što će ga izdati zemaljska vlada.

§. 39. Glavnice školske zaklade nesmiju se trošiti, već se imaju plodonosno ulagati i samo kamate od njih

smiju se upotriebiti za podmirenje tekućih troškovah školskih.

§. 40. Roditelji ili njihovi zamjenici nesmiju svoje djece ili štićenikah ostaviti bez obuke, koja je propisana za obću pučku školu.

§. 41. Roditelji ili njihovi zamjenici dužni su djecu, koja su na polaz škole obvezana, redovito pošiljati u javnu pučku školu; što ako propuste, imaju se od občinskoga školskoga odbora najprije na svoju dužnost opomenuti, a ako se opomenom neuspije, imaju se na prijavu občinskoga školskoga odbora od občinskoga poglavarstva kazniti na korist občinske školske zaklade postupnimi novčanimi globami od 1—10 for., koje će se globe utjerivati onim načinom, kojim se utjeruju drugi občinski zaostatci. Samo u slučaju podpune neutjerivosti novčane globe imadu se roditelji ili njihovi zamjenici kazniti zatvorom od 1—2 dana. Slučajeve, u kojih će se izostatci iz škole moći smatrati izpričanimi, ustanovit će zemaljska vlada.

Učitelj će svakih 14 danah predlagati občinskomu školskomu odboru izkaz školskih izostatakah (absencijah).

Proti roditeljem, koji uzprkos opetovnim kaznam uztraju u nemarnosti glede pošiljanja svoje djece u školu, postupat će se po ustanovah §§. 176. i 177. gradjanskoga zakonika na obustavu ili na gubitak otčinske vlasti, te će im se djeci postaviti skrbnik.

§. 42. Roditeljem ili njihovim zamjenikom ostaje prosto djecu svoju dati podučavati ili doma ili u kojem god budi privatnom budi javnom zavodu, ili u kojoj drugdje postojećoj pučkoj školi. No u tom su slučaju roditelji ili njihovi zamjenici dužni svake godine dotičnu nebiljegovanu svjedočbu o napredku djece podnositi občinskomu školskomu odboru, a ovaj je dužan na to paziti, da se takova djeca poduče bar u onom obsegu, kakov se po ovom zakonu zahtieva za javne pučke škole (§. 50.).

§. 43. Djeca, koja se doma podučavaju, moraju svake godine položiti izpit na kojoj javnoj pučkoj školi.

Prekršitelji ustanovah ovoga i predidućega §. 42. kaznit će se po občinskomu poglavarstvu globom od 20—100 for. na korist občinske školske zaklade.

§. 44. Vlastnici tvornicah ili većih obrtničkih radionicah, na koliko se za svoj posao služe djecom na polaz škole još obvezanom, moraju takovu djecu, dok ona obveza traje, ili pošiljati u javnu mjestnu školu, ili ju pako dati najmanje 12 urah na tjedan obučavati u posebnoj o svom trošku po propisih valjanih za javne škole ustrojenoj tvorničkoj školi.

Ustanovljeno za obuku vrieme mora se smjestiti unutar vremena za posao opredieljena.

§. 45. Na pustarah (majurih), na kojih ima za školu sposobne djece, a nemora se po §. 23. podići posebna škola, niti se djeca radi daljine gdje drugdje uškolati mogu (§. 24.), imade vlastnik dotične pustare (majura) skrbiti za obuku ovakove djece po propisu, što će ga izdati zemaljska vlada.

§. 46. Sposobnost za polaz škole počima s navršenom šestom godinom; obvezanost pako na polaz škole nastaje s navršenom sedmom godinom života.

§. 47. Obvezanost na polaz škole traje pet godinah, neračunajuć ovamo opetovne obuke (§. 53.).

§. 48. U pučke se škole primaju učenici početkom školske godine; tečajem školske godine mogu po občinskom školskom odboru (174.) biti primljeni samo usljed dokazane bolesti ili preseobe roditeljah.

§. 49. Vremenito ili trajno izključuju se od polaza pučkih školah djeca, koja su kužno bolestna ili inače radi znatne kakove tjelesne mahne ili duševne bolesti za svrhe nastavne ili polaz škole nesposobna.

§. 50. Nastavni predmeti u nižoj pučkoj školi jesu sliedeći:

a) nauk vjere, a za učenike grčko-iztočne vjeroizpovjesti još čitanje crkveno-slovjenskoga pisma;

b) materinski jezik (§. 4.), čitanje, pisanje, slovnica, vježbe u govoru i pismenom izrazu misli, a gdje nije hrvatski ili srbski jezik nastavnim, ima se isti kao obvezni predmet učiti;

c) računstvo i geometrijsko oblikoslovje;

d) najvažnije iz zemljopisa, povjesti, fizike i prirodopisa na temelju čitanakah;

e) krasopis;

f) risanje;

g) svjetovno i crkveno pjevanje;
h) gimnastika;
i) praktična uputa u najvažnije struke gospodarstva.
K tomu, za žensku djecu, ženski ručni rad i uputa u kućanstvo.

§. 51. Obuku u ženskom ručnom radu i u kućanstvu dužne su tamo, gdje obstoje samostalne djevojačke škole, podjeljivati učiteljice takovih školah.

Gdje pako neima samostalne djevojačke škole, ili gdje je djevojačka škola učiteljem izručena, tamo radi obuke u ženskom ručnom radu i u kućanstvu treba po mogućnosti skrbjeti za posebnu učiteljicu.

§. 52. Znanje stečeno u svakdanjoj obćoj pučkoj školi opetuje se i razširuje prema potrebam praktičkoga života u opetovnici, koja je spojena sa svakom takovom školom.

§. 53. Opetovna obuka traje dvie do tri godine.

§. 54. Opetovnicu su obvezana polaziti sva djeca, koja su svršila nižu pučku školu.

Izuzimaju se ona djeca, koja polazeć kakovo od niže pučke škole više učilište ili kakov strukovni tečaj, svrše s dobrim uspjehom najmanje dva godišnja tečaja takova učilišta.

§. 55. Djeca, koja posluju u tvornicah ili u većih obrtničkih radionicah (§. 44.), obvezana su, svršivši svagdanju obću pučku školu, tečajem trijuh godinah i na opetovnu obuku, za koju im se od strane vlastnika tvornice i obrtničke radionice ima pružiti prilika budi u javnoj mjestnoj budi u posebnoj uz tvorničku školu uredjenoj opetovnici.

§. 56. Koji šegrti i trgovački naučnici neznaju ni čitati ni pisati, moraju se uz nagradu, koju će njihovi gospodari utanačiti s dotičnim učiteljem, dati u toj umjeći predbježno podučiti u posebnoj pripravljaonici za opetovnicu dotično šegrtsku školu.

§. 57. S roditelji ili s njihovimi zamjenici, dotično s obrtnici ili s vlastnici tvornicah ili većih obrtničkih radionicah, koji propuste slati dotičnu djecu u opetovnicu, postupat će se po propisu §. 41. ovoga zakona, dotično po propisu §. 157. a) obrtnoga zakona od godine 1884. (zak. čl. XVII. : 1884.).

Ako li djeca svojom krivnjom propuste polaziti opetovnicu, moraju nadoknaditi zanemareno vrieme dužim polazom opetovnice.

§. 58. Pod globom od 20—50 forintih na korist obćinske školske zaklade nesmije ni jedan majstor osloboditi svoga šegrta a trgovac svoga naučnika, ako šegrt ili naučnik školskom svjedočbom ne dokaže, da je uredno polazio opetovnicu.

§. 59. Na pučkih školah, gdje ima više učiteljskih silah, imaju se opetovnice po potrebi razdieliti na više razredah.

§. 60. Učitelji pučkih školah dužni su obučavati u opetovnici bezplatno.

§. 61. Opetovnica se drži dva puta na tjedan po dvie ure, neračunajuć u ovo vrieme nauk vjere.

Dan i ure za opetovnu obuku odredjuje obćinski školski odbor.

§. 62. Obuka u opetovnici ima se protezati na najpotrebitije za život predmete.

Dotičnu učevnu osnovu propisati će zemaljska vlada.

GLAVA TREĆA.

O višoj pučkoj školi.

§. 63. U višoj pučkoj školi nastavljaju učenici, koji neprelaze u viša učilišta, nauk nižih pučkih školah prema zahtjevom dalje obćenite naobrazbe i posebnim zahtjevom praktičnoga života s obzirom na obrt, trgovinu i gospodarstvo.

§. 64. Viša pučka škola traje najviše četiri godine.

§. 65. U višu pučku školu primaju se samo oni učenici, koji su izučili IV. razred niže pučke škole (§. 16.).

§. 66. Nastavni predmeti na mužkoj višoj pučkoj školi jesu:

A) Predmeti obćeniti:

a) nauk vjere;
b) hrvatski ili srbski jezik i sastavoslovje;
c) njemački, a u Primorju talijanski jezik;
d) zemljopis i povjest, s osobitim obzirom na domovinu i njezin ustav;
e) krasopis;

f) gimnastika;
g) pjevanje.

B) Predmeti strukovni:

1. Na višjoj pučkoj školi smjera gospodarskoga:
h) prirodopis s osobitim obzirom na gospodarske prirodnine;
i) agrikulturna lučba i prirodoslovje;
j) računstvo i gospodarsko knjigovodstvo;
k) geometrija i geometrijsko risanje s gospodarskim graditeljstvom i praktičnim mjerenjem na polju;
l) gospodarstvo i gospodarska tehnologija. popularno narodno gospodarstvo;
m) prostoručno risanje;
n) tumačenje za gospodare najvažnijih postojećih zakonah;
o) gospodarske radnje.

2. Na višoj pučkoj školi smjera obrtničkoga:
h) prirodopis s osobitim obzirom na prirodnine upoabljive u obrtu;
i) prirodoslovje s osobitim obzirom na mekaniku i mekaničku tehnologiju;
j) računstvo i obrtno knjigovodstvo;
k) geometrija i geometrijsko risanje s počeli opisnoga mjerstva;
l) popularno narodno gospodarstvo;
m) strukovno risanje i modelovanje;
n) tumačenje za obrtnike najvažnijih postojećih zakonah;
o) radnje u školskoj radionici.

3. Na višoj pučkoj školi smjera trgovačkoga:
h) prirodopis s obzirom na poznavanje robe;
i) prirodoslovje i lučbena tehnologija;
j) trgovačko računstvo s jednostavnim i sastavljenim knjigovodstvom;
k) prostoručno risanje;
l) tumačenje za trgovce najvažnijih postojećih zakonah;
m) trgovačka terminologija;
n) komptoarne radnje.

§. 67. Na višoj djevojačkoj školi nastavni predmeti odredit će se prema potrebi naredbenim putem.

§. 68. Osim redovitih predmetah može se na obijuh viših pučkih školah, mužkoj i ženskoj, s dozvolom zemaljske vlade podjeljivati izvanredna obuka u još kojem predmetu

GLAVA ČETVRTA.
O učiteljskoj školi.

§. 69. U učiteljskih se školah učenici i učenice teoretički i praktički obrazuju za učiteljsku službu u pučkih školah.

§. 70. Zemlja uzdržava o svojem trošku potrebiti broj mužkih i ženskih učiteljskih školah.

Dotacije privatnih osobah imaju u istu svrhu i nadalje ostati kod dotičnih učiteljskih školah.

§. 71. Uza svaku učiteljsku školu mora biti obća pučka škola i školska radionica za praktičnu vježbu budućih učiteljah i učiteljicah pučkih školah.

Osim toga mora uza svaku učiteljsku školu za praktičku vježbu u gospodarstvu dotično kućanstvu biti dovoljno prostran vrt i gombalište, a uza svaku žensku učiteljsku školu zabavište.

§. 72. Učiteljska škola ima četiri godišta.

§. 73. U mužku se učiteljsku školu primaju samo oni zdravi i neporočni mladići koji su navršili 15. godinu dobe svoje i s uspjehom izučili barem malu gimnaziju ili malu realku ili višu pučku školu ili koji su si inače pribavili znanje u istom obsegu.

U žensku se učiteljsku školu primaju samo one zdrave i neporočne djevojke, koje su navršile 15. godinu dobe svoje i izučile višu djevojačku školu ili koje su si inače pribavile znanje u istom obsegu.

U slučajevih obzira vriednih podjeljivat će zemaljska vlada oprost od propisane dobe.

Učiteljski pripravnici i pripravnice primaju se u učiteljsku školu samo uz položeni na istom zavodu prijamni izpit, koji će obsizati sve one predmete, koji se uče u maloj gimnaziji ili maloj realci ili višoj pučkoj školi, osim staroklasičkih jezikah.

§. 74. Svi kandidati, koji kane polaziti učiteljsku školu, moraju po pravilu stupiti u prvi tečaj.

Samo takovim kandidatom, koji su već nekoliko viših razredah srednje koje škole svršili, ili drugo kakovo više učilište polazili ili su inače veću duševnu zrelost dokazati vrstni, može zemaljska vlada na predlog učiteljskoga sbora dozvoliti, da odmah stupe u viši koj tečaj učiteljske škole, ako posebnim izpitom dokažu u svih strukah onoliko znanja, koliko se za onaj viši tečaj učiteljske škole zahtieva.

§. 75. Učiteljskih pripravnikah nesmije biti više od 40 u jednom tečaju.

§. 76. Na mužkoj se učiteljskoj školi uče sliedeći predmeti:

a) nauk vjere, a k tomu za učiteljske pripravnike grčko-iztočne vjeroizpovjesti čitanje crkveno-slovjenskoga pisma i tumačenje crkveno-slovjenskoga jezika;
b) pedagogija s praktičnimi vježbami;
c) hrvatski ili srbski jezik i povjest književnosti njegove;
d) njemački jezik;
e) zemljopis i povjest s osobitim obzirom na domovinu i njezin ustav;
f) matematika i geometrijsko risanje;
g) prirodopis;
h) prirodoslovje (fizika i lučba);
i) gospodarstvo i gospodarstvene radnje s osobitim obzirom na domaće okolnosti;
j) mekaničke (obrtne) radnje u radionici;
k) krasopis;
l) prostoručno risanje i modelovanje;
m) svjetovno i crkveno pjevanje;
n) gimnastika.

§. 77. Na ženskoj se učiteljskoj školi uče sliedeći predmeti:

a) nauk vjere;
b) pedagogija s praktičnimi vježbami;
c) hrvatski ili srbski jezik i povjest književnosti njegove;
d) njemački jezik;
e) zemljopis i povjest s osobitim obzirom na domovinu i njezin ustav;
f) računstvo i geometrijsko oblikoslovje;
g) prirodopis;

h) prirodoslovje;
i) kućanstvo;
j) krasopis;
k) prostoručno risanje;
l) pjevanje i glasba;
m) ženski ručni rad;
n) gimnastika.

§. 78. Učiteljske sile za više pučke škole obučavat će se načinom, koji će se odrediti naredbenim putem.

§. 79. Učiteljice za ženski ručni rad i učiteljice zabavištne obrazuju se u ženskih učiteljskih školah ili u posebnih naučnih tečajih.

§. 80. U učiteljskih školah, gdje bude prilike, imaju se pripravnici i pripravnice upućivati i u način, kako se obučavaju sliepi i gluhoniemi.

§. 81. U učiteljskih školah drže se koncem I., II. i III. godine godišnji, a koncem IV. godine izpiti zrelosti.

Godišnjimi izpiti ima se dokazati sposobnost za prelaz u viši tečaj, a izpitom zrelosti ona mjera teoretičke i praktičke obrazovanosti, koja je propisana kao naučni cilj učiteljskih školah.

§. 82. Svjedočba zrelosti osposobljuje za obnašanje službe privremenoga učitelja; a za stalno namještenje u službi učiteljskoj na pučkih školah potrebna je učiteljska svjedočba osposobnica, koja se stiče izpitom položenim, nakon dvogodišnjega povoljnoga praktičnoga službovanja na kojoj javnoj ili privatnoj pučkoj školi s pravom javnosti, pred posebnim za to odredjenim povjerenstvom.

Članove toga izpitnoga povjerenstva imenuje zemaljska vlada a zastupane su u njem po svojih izaslanicih i dotične crkvene oblasti.

§. 83. Kandidatom, koji na izpitu zadovolje propisanim zahtjevom, izdaje se svjedočba, kojom se proglašuju sposobnimi za učiteljsku službu u obćih pučkih školah.

§. 84. Kandidatom, koji na izpitu nezadovolje propisanim zahtjevom, samo je jedanput prosto izpit opetovati.

Po drugi put opetovanje učiteljskoga izpita može dozvoliti samo zemaljska vlada.

§. 85. Tko je načinom u §. 82. naznačenim osposobljen za učiteljsku službu u obćih pučkih školah, može

se poslie podvrći učiteljskom izpitu za više pučke škole pred postavljenim za to izpitnim povjerenstvom.

§. 86. Mladići, koji su s dobrim uspjehom svršili veliku gimnaziju ili veliku realku, mogu, iza kako su barem godinu danah na učiteljskoj školi iz predmetah, koji im se odrede, teoretička predavanja slušali i praktički se izvježbali, neposredno biti pripušteni k učiteljskomu izpitu za više pučke škole.

§. 87. Kandidati, koji se po dovršenom učiteljskom izpitu nisu za vrieme od tri godine bavili učiteljskom strukom, moraju, da uzmognu biti definitivno namješteni u učiteljskoj službi, ponoviti učiteljski izpit.

§. 88. Učiteljsko osobje učiteljskih školah sastoji od ravnatelja, učitelja vjere, potrebnoga broja glavnih i pomoćnih učiteljah (učiteljicah).

Glavne učitelje ide naslov „profesora".

§. 89. Ravnatelja i učitelje na učiteljskih školah imenuje zemaljska vlada.

GLAVA PETA.

O produžnom obrazovanju učiteljah.

§. 90. Daljemu znanstvenomu i pedagogijskomu obrazovanju učiteljah služe knjižnice, školski časopisi, učiteljski sastanci i izvanredni strukovni tečaji.

§. 91. Svaka je politička obćina dužna davati najmanje 10 for. na godinu za svaku obću pučku školu svoga područja, da se utemelji i uzdržava školska knjižnica.

§. 92. U području svake županije drži se redovito svake treće godine pod predsjedanjem jednoga od županijskih školskih nadzornikah, kojega odredi županijska oblast, učiteljski sastanak.

§. 93. Svi su učitelji javnih pučkih školah dotične županije i u obsegu iste nalazećih se možda učiteljskih školah dužni doći na učiteljski sastanak, a učiteljem privatnih školah prosto je doći na taj sastanak.

Učiteljem obćih pučkih školah, polazećim na učiteljski sastanak, dužne su obćine, dotično županijske školske blagajne, dati u tu svrhu potrebitu pripomoć.

§. 94. Zemaljska vlada može, kada za potrebno obnadje, sazvati sastanak učiteljah iz sve zemlje.

§. 95. Učiteljski sastanci pretresuju didaktičko-pedagogijska, disciplinarna i materijalna pitanja tičuća se pučkih školah.

GLAVA ŠESTA.

O konfesijonalnih i srbskih autonomnih školah.

§. 96. Bogoštovne u zemlji obstojeće obćine i duhovni u zemlji priznani redovi mogu o svom trošku podizati i uzdržavati konfesijonalne pučke škole.

Srbi grčko-iztočne vjeroizpovjesti mogu temeljem zakona od 14. svibnja 1887. u smislu previšnje potvrdjenih uredabah za srbsko-narodne škole o svom trošku podizati i uzdržavati svoje autonomne pučke i učiteljske škole.

§. 97. Zahtjev, da se u kojem mjestu ustroji srbska autonomna ili ina koja konfesijonalna pucka škola, imade se staviti kod nadležne političke oblasti prve molbe, koja će iztražiti, da li postoje uvjeti za redovito uzdržavanje takove škole, te o uspjehu svoga uredovanja putem županijske oblasti izvjestiti zemaljsku vladu.

§. 98. Oni, koji o svom trošku uzdržavaju konfesijonalnu ili srbsku autonomnu pučku školu, prosti su od plaćanja obćinskoga školskoga nameta dokle njihova škola odgovara uvjetom ovoga zakona.

Političkim obćinam prosto je, na koliko im to sredstva dopuštaju, pružiti bogoštovnim i srbskim crkvenim obćinam svoga područja pripomoć za uzdržavanje njihovih pučkih školah.

§. 99. Nastavni predmeti na konfesijonalnih i srbskih autonomnih pučkih i učiteljskih školah moraju biti isti, koji su na obćih pučkih i učiteljskih školah.

§. 100. Učitelji na konfesijonalnih i srbskih autonomnih pučkih i učiteljskih školah moraju imati isto osposobljenje, koje i učitelji na obćih pučkih školah i zemaljskih učiteljskih školah (§. 117.).

§. 101. U konfesijonalnih i u srbskih autonomnih pučkih i učiteljskih školah mogu se samo takove učevne knjige upotrebljavati, koje su zadobile odobrenje zemaljske vlade.

§. 102. Konfesijonalne i srbske autonomne pučke i učiteljske škole smatrat će se javnimi dotle, dok uredbom

svojom postizavale budu cilj, opredieljen ovim zakonom občim pučkim i zemaljskim učiteljskim školam.

§. 103. Zemaljska vlada vrši svoj nadzor nad konfesijonalnimi te srbskimi autonomnimi pučkimi i učiteljskimi školami kroz posebne izaslanike, te županijske i zemaljske školske nadzornike.

GLAVA SEDMA

O privatnih pučkih školah.

§. 104. Privatne pučke škole, u kojih se za školu sposobna djeca podučavaju kano i zavode, u kojih djeca povrh nauka stan i hranu dobivaju, može svatko podizati i uzdržavati uz sliedeće uvjete:

a) predstojnik i učitelji moraju dokazati, da su onako osposobljeni kano što se to traži od dotičnih učiteljah na javnih pučkih školah (§. 117);

b) vlastnik i učitelji moraju biti osobe kako u obziru kaznenoga zakona tako i u obziru ćudorednom neporočne;

c) naučna osnova mora sadržavati najmanje onoliko, koliko se uči u javnih pučkih školah (§. 50.);

d) mjesto za podignuće ili prostorije za smještenje privatne škole moraju odgovarati zahtjevom zdravstvenim (§. 10.), k tomu škola mora biti providjena shodnim pokućtvom i potrebitimi učili (§. 15.);

e) tražeći dozvolu, imaju kako oni, koji privatni zavod samo za nastavu podići, tako i oni, koji s takovim nastavnim zavodom i odgojilište spojiti namjeravaju, izrikom naznačiti konfesiju, kojoj zavod namienjuju, te im djecu druge vjere neće biti slobodno primati bez naročite dozvole, koja za svaki pojedini slučaj ostaje pridržana zemaljskoj vladi;

f) svaka promjena glede učitelja, naučne osnove i školske zgrade ima se putem županijske oblasti, odnosno gradskoga poglavarstva u Zagrebu i Osieku, na odobrenje predložiti zemaljskoj vladi.

§. 105. Nastavnim jezikom u privatnih školah ima redovito biti onaj isti, koji je nastavnim jezikom javnih školah u istoj občini.

§. 106. Dozvolu za privatne pučke škole podieljuje zemaljska vlada, a tražiti ju valja putem županijske oblasti dotično putem poglavarstva grada Zagreba i Osieka.

§. 107. Privatne pučke škole mogu od zemaljske vlade zadobiti pravo javnosti, ako tečajem bar trijuh godinah budu odličnim načinom postizavale onaj naučni cilj, koji je zakonom opredieljen javnim školam iste kategorije.

§. 108. Privatne pučke škole, ako prestanu odgovarati zahtjevom ovoga zakona, ima zemaljska vlada prema okolnostim ili lišiti prava javnosti, ili jih zatvoriti.

§. 109. Roditelji ili njihovi zamjenici, koji djecu davaju obučavati u privatnoj školi, nisu po tom odriešeni od prineska za uzdržavanje javnih školah.

GLAVA OSMA.

Ob učiteljih na javnih pučkih školah.

§. 110. Učitelji javnih pučkih školah (§. 3.) jesu javni činovnici.

§. 111. Privremene i definitivne učitelje imenuje, redovito uslied razpisana natječaja, zemaljska vlada na trojni predlog obćinskoga školskoga odbora ili privatne osobe, imajuće pravo predloga.

Na školskih zavodih, uzdržavanih iz zemaljskih sredstavah, imenuje zemaljska vlada učiteljsko osoblje neposredno.

I na obćinskih školskih zavodih, može zemaljska vlada mimo natječaja popuniti učiteljsko mjesto, ako u interesu službe to obnadje nuždnim.

§. 112. O zamoljenih premještajih i izmjenah već namještenih učiteljah, kao i o premještajih u interesu službe odlučuje zemaljska vlada.

§. 113. Namjestno učiteljsko osoblje (suplente) i učiteljsko osoblje za neobvezne učevne struke, kao i učiteljice ženskoga ručnoga rada i kućanstva (§. 126.) postavlja na pučkih školah županijska oblast (gradsko poglavarstvo) saslušav mnienje dotičnoga županijskoga (gradskoga) školskoga nadzornika; na viših pučkih školah postavlja to osoblje zemaljska vlada na predlog županijske oblasti dotično gradskoga poglavarstva.

§. 114. Za znanstveni i moralni napredak škole odgovoran je dotični učitelj ili, ako ih ima više u kojoj školi, uz dotične učitelje ravnajući učitelj.

§. 115. Nijedan učitelj nije dužan predavati više od 30 urah na tjedan.

§. 116. Osim orguljaške službe dotično pojanja nesmije nijedan učitelj uza svoju učiteljsku obnašati i drugu kakovu uzgrednu službu, a najmanje takovu, koja bi ga priečila u vršenju učiteljskih dužnostih ili, koja bi se protivila ugledu učiteljskoga striša.

§. 117. Definitivnim učiteljem pučkih školah, može biti samo onaj, tko je hrvatsko-ugarski državljanin, te je pred kojim izpitnim povjerenstvom u austrijsko-ugarskoj monarkiji stekao svjedočbu učiteljskoga osposobljenja, a uz to je u obziru kaznenoga zakona kao i u obziru ćudorednom neporočan.

Tko je osposobljen za učiteljsku službu inim nastavnim jezikom nego li hrvatskim ili srbskim, valja mu se, na koliko već nije osposobljen, podvrći izpitu iz toga jezika.

Za privremeno namještenje u službi učiteljskoj iziskuje se svjedočba zrelosti.

§. 118. Učitelji dobivaju svoju plaću svaki mjesec unapred iz dotičnih obćinskih, odnosno županijskih školskih blagajnah, a učitelji na zemaljskih pučkih školah iz zemaljske blagajne ili kod dotičnih poreznih uredah.

§. 119. Za definitivne učitelje obćih pučkih školah ustanovljuje se jedna temeljna plaća od 400 for. na godinu.

Osim toga im pripada stan u naravi ili stanarina od 100 for. na godinu.

§. 120. Privremeni učitelji obćih pučkih školah dobivaju 350 for. godišnje plaće i 100 for. stanarine ako neimaju stana u naravi.

§. 121. Učitelji na viših pučkih školah dobivaju 600 for. plaće na godinu i 150 for. stanarine, gdje neima stana u naravi.

§. 122. U gradovih i većih mjestih uživat će učitelji nižih i viših pučkih školah mjestne, u mirovinu neuračunive doplatke u iznosu od 60—300 for. prema klasifikaciji mjesta, koju će, obzirom na broj pučanstva i cienu živeža ustanoviti, na osnovu provedenih razpravah, putem naredbenim zemaljska vlada.

§. 123. Beriva učiteljah na učiteljskih školah izjednačuju se s berivi učiteljah srednjih školah, a učitelji vježbaonicah uživaju 700 for. plaće i 150 for. stanarine na godinu.

§. 124. Poviš redovite plaće ustanovljuju se sliedeći funkcijonalni doplatci:

a) za ravnatelja više pučke škole, ako je spojena s nižom pučkom školom, 200 for.; ako je pako samostalna 150 for.;

b) za ravnajućega učitelja pučke škole sa 4 ili više učiteljskih silah 100 for.;

c) za ravnajućega učitelja pučke škole sa 2 ili 3 učiteljske sile 50 for.

§. 125. Namjestni učitelji dobivaju na nižih pučkih školah 25 for. a na viših 30 for. nagrade za svaki mjesec svoga službovanja, k tomu jedni i drugi mjesečno 5 for. u ime stanarine, ako ne uživaju stana u naravi.

§. 126. Nagrade učiteljem neobveznih predmetah i učiteljicam ručnoga rada i kućanstva ustanovit će se prema broju učevnih satih.

§. 127. Žensko učiteljsko osoblje s mužkim se izjednačuje glede svih pristojbah.

§. 128. K bezplatnomu stanu u naravi (§. 27.) pripadaju učitelju drva za ogriev i na selu po mogućnosti vrt.

§. 129. Od kreposti ovoga zakona imaju prestati sva beriva u naravi, u koliko su bila podavana u ime učiteljske službe.

Ovom ustanovom ostaju netaknuta beriva u naravi, koja učitelji potežu u ime orguljanja ili pojanja, kao i zemljišta, koja učitelji bud kao takovi bud za vršenje crkvene službe uživaju.

§. 130. Učitelji, koji su po školskom zakonu od godine 1874., ili po krajiških propisih od g. 1871. dotično zakonu od 10. veljače 1880. jedan ili više petgodišnjih doplatakah jur dobili, ili kojim bi naknadno takov doplatak pripadao, imaju i nadalje kano i svi po oživotvorenju ovoga zakona definitivno namješteni učitelji poslje svake pete godine uspješna i bezprikorna službovanja pravo na petgodišnje u mirovinu uračunive doplatke, koji za učitelje nižih pučkih školah iznose 50, a za učitelje

viših pučkih školah i vježbaonicah 60 for. na godinu. Nu nijedan učitelj ne može dobiti više od sedam petgodišnjih doplatakah.

§. 131. Koji učitelji imaju sada veće plaće, nego što su u §§. 119. i 121: naznačene, nesmiju im se te plaće dok žive i u službi ostanu umanjivati.

§. 132. Iznos, kojim sadašnja plaća kojega učitelja nadmašuje plaću ovim zakonom ustanovljenu, ostaje na uživanje dotičniku kao osobni doplatak, koji će se uračunavati u svaku povišicu beriva, nastavšu petgodišnjimi doplatci.

§. 133. Od godinah u privremenom službovanju probavljenih uračunive su samo dvie godine za polučenje petgodišnjega doplatka.

§. 134. Proti učiteljem, koji nevrše svojih uredovnih ili službenom prisegom preuzetih dužnostih, postupati će se disciplinarnimi kaznami.

§. 135. Disciplinarne kazne jesu:

a) opomena;

b) ukor;

c) novčana globa u iznosu od 5—20 for. na korist učiteljske mirovinske zaklade;

d) uzkrata ili obustava petgodišnjega doplatka na kraće ili duže vrieme;

e) svrgnuće sa službe ravnajućega učitelja;

f) premještenje na drugu školu o vlastitom trošku;

g) odpust iz službe.

§. 136. Opomenu vlastan je učitelju podieliti občinski školski odbor putem mjestnoga školskoga nadzornika, te takova opomena može biti i ustmena.

Proti podieljenoj opomeni neima nikakova pravnoga lieka.

§. 137. Ukor je vlastna učitelju podieliti kotarska oblast.

Ukor se daje pismeno i treba da je s njim spojena prietnja strožijega karnostnoga postupka za slučaj ponovne povrede službene dužnosti.

§. 138. Ostale disciplinarne kazne spadaju u djelokrug županijske oblasti, karnostnoga povjerenstva upravnoga odbora županije i zemaljske vlade.

§. 139. Kazan premještaja na drugu školu uporavlja se, ako se dalji obstanak učitelja na njegovu mjestu ne-

može spojiti s interesi stanovite pojedine škole; kazan pak odpusta uporavlja se tamo, gdje se dalji obstanak učitelja u službi protivi svrham škole u obće.

§. 140. Za kazan odpusta hoće se, da je dotičnik prije toga bar jednom inače disciplinarno kažnjen i da se je poslie toga učinio krivcem znatnih zanemarenjah ili povredah službenih dužnostih.

No mimo svakoga postupnoga reda može kazan odpusta sliediti i odmah, ako je učitelj pravo kazni zlorabio i pri tom koje diete na tielu znatno ozledio ili mu inače zdravlju nahudio, zatim, ako je težkom povredom vjerozakona ili ćudorednosti budi riečju budi činom, javno ili pred djecom sablazan počinio ili djecu na nećudorednost zaveo ili zavesti kušao i napokon i bez disciplinarne iztrage onda, ako je proti njemu izrečena osuda kaznenoga suda radi zločina.

§. 141. Prije nego li se uporave navedene u §. 135. sl. b)—g) disciplinarne kazni, treba da je dotičnik ob onom, čega radi se okrivljuje, saslušan i da mu je disciplinarnom iztragom čin podpuno dokazan.

§. 142. Disciplinarnu iztragu proti pučkim učiteljem odredjuje županijska oblast ili zemaljska vlada, a vodi ju koji urednik županijske ili kotarske oblasti.

O provedenoj disciplinarnoj iztrazi odlučuje u prvoj molbi, ako se disciplinarni prestupak ima kazniti kojom od kaznih navedenih u §. 135. sl. c)—f), županijska oblast; ako li se pak ima uporaviti kazan navedena u §. 135. sl. g), karnostno povjerenstvo upravnoga odbora županije, u kojem, radeć se ob učitelju, jedan od urednikah ima biti županijski školski nadzornik; u drugoj pak molbi u jednom i drugom slučaju zemaljska vlada.

§. 143. Županijska oblast ima kad misli, da u konkretnom slučaju treba uporaviti kazan naznačenu u §. 135. sl. g), iztražene spise izručiti karnostnomu povjerenstvu upravnoga odbora, koji u takovu slučaju odlučuje i onda, ako se po njegovu mnienju ima uporaviti koja od kazni navedenih u §. 135. sl. c)—f).

§. 144. Obnadje li se u interesu ugleda stališa učiteljskoga ili u interesu nastave potrebnim, da učitelj za vrieme iztrage bude privremeno obustavljen od službe i plaće, ima mu se podjedno s obustavom opredieliti ali-

mentacija u iznosu od najviše dvijuh trećinah one plaće, koju upravo uživa; bude li nekrivim pronadjen, ima mu se nadoknaditi pridržani dio plaće. Kada obustavu od službe odredi županijska oblast, imade to dojaviti odmah zemaljskoj vladi radi obustave plaće i odredbe alimentacije.

§. 145. Presude kotarske i županijske oblasti te karnostnoga povjerenstva upravnoga odbora županije postaju pravomoćne, ako dotičnik u roku od 14 danah nije uložio priziv na županijsku oblast dotično na zemaljsku vladu.

§. 146. Svaka disciplinarna kazan od onih, koje su navedene u §. 135. sl. b)—f) ima se zabilježiti učitelju u sposobnik.

§. 148. Što je o disciplinarnom postupku navedeno u §§. 135. do 147. valja shodnom uporavom i za kr. slobodne gradove, s tom naročitom iznimkom, da o kazni ukora, koju je vlastan podieliti gradski načelnik, odlučuje u drugoj molbi disciplinarni odbor gradski.

Ako se disciplinarni prestupak ima kazniti kojom od kaznih navedenih u §. 135. sl. c)—f), nadležan je disciplinarni odbor gradski u prvoj, ako se pak ima uporaviti kazan navedena u §. 135. sl. g), nadležno je u gradovih Zagrebu i Osieku karnostno povjerenstvo upravnoga odbora gradskoga, a u ostalih gradovih karnostno povjerenstvo upravnoga odbora županije u prvoj, a u jednom i drugom slučaju zemaljska vlada u drugoj molbi.

§. 149. Svi definitivno namješteni učitelji na javnih pučkih školah imaju pravo na mirovinu, ako su uvjetom ovim zakonom propisanim zadovoljili.

§. 150. Učitelj stavlja se u mir trajno ili zavremeno, ako poslie bezprikorne službe postane radi tjelesne ili umne bolesti nesposoban za izvršivanje propisanih mu dužnostih.

Tjelesna iznemoglost ima se povjerenstvenim putem konstatovati.

Umirovljenje sliedi ili na molbu dotične osobe ili bez takove molbe ureda radi.

Poslje četrdesetgodišnjega službovanja ima svaki učitelj pravo tražiti, da se stavi u mir.

§. 151. Tko se službe svojevoljno odreče ili ju samovlastno ostavi, neima, prava, da se stavi u mir.

§. 152. Uda li se koja učiteljica, smatrat će se, da se

je dobrovoljno službe odrekla, no koja služi preko 5 godinah, dobiva odpravninu u iznosu od jednogodišnje plaće.

§. 153. Mirovina opredieljuje se s jedne strane prema uračunivu vremenu službovanja, s druge strane prema uračunivoj godišnjoj plaći.

§. 154. Uračunivo je ono vrieme službovanja, što ga je učitelj iza položene službene prisege u privremenoj ili u definitivnoj službi neprekidno sproveo na kojoj javnoj školi.

Bude li dokazano, da koji učitelj službovanje nije prekinuo svojom krivnjom, tad mu se ima donle navršeno službovanje uračunati.

Po okolnostih mogu se uračunati u službu i godine sprovedene u svojstvu namjestnoga učitelja, ako je dotičnik bio redovito osposobljen.

§. 155. Uračuniva je ona godišnja plaća, koju je dotičnik neposredno prije svoga umirovljenja brao.

Petgodišnji doplatci, kao i službeni doplatci ravnajućih učiteljah imaju se smatrati kao česti ove godišnje plaće.

Onim, koji prije navršene 10. godine postanu nesposobni za službu radi sliepoće ili drugih neizliečivih bolestih, koje dotičnika čine nesposobnim za ikakovu privredu, može se opredieliti mirovina u iznosu jedne četvrtine ($^1/_4$) posliednje njihove uračunive plaće.

§. 157. Poslie navršene 10. službovne godine dobiva učitelj, ako se stavlja u mir 40%, a za svaku dalju godinu do uključivo 40. službovne godine 2% svoje uračunive plaće.

§. 158. Za učitelje učiteljskih školah valja glede obskrbe zakon od 6. rujna 1875., kojim se uredjuju mirovine za učitelje srednjih školah.

§. 159. Privremeno umirovljeni učitelj ima se čim opet za službu postane sposoban, staviti oblasti na razpolaganje, inače se mora nakon dvie godine dati liečnički pregledati, da se odluči o njegovoj sposobnosti za službu, odnosno o trajnom umirovljenju njegovu.

Preuzme li koji trajno u mir stavljeni učitelj kakvu javnu službu, kojoj je plaća zajedno s mirovinom veća nego posliednja njegova učiteljska plaća, tad mu se ima dotični višak od mirovine uztegnuti.

§. 160. Udove i sirote učiteljske imaju samo onda pravo na obskrbu, ako je pokojni suprug dotično otac imao pravo na mirovinu.

§. 161. Udova učitelja, koji u vrieme smrti još nije navršio 10 godinah uračunive službe, dobiva u ime odpravnine za vrieme od 2. do navršene 5. godine (½) polgodišnju plaću, a za vrieme od 6.—10. godine čitavu jednogodišnju plaću pokojnoga si supruga; ima li pako više nego dvoje djece, onda se u svakom slučaju ta odpravnina podvostruči.

§ 162. Udova učitelja, koji je navršio 10 godinah uračunive službe, ima pravo na mirovinu, koja ima iznositi najmanje 200 for. na godinu, ako je već i pokojni suprug ima pravo barem na toliku mirovinu; inače joj pripada (⅓) jedna trećina suprugove uračunive plaće.

§. 163. Ako je udova s pokojnim si suprugom poslie njegova umirovljenja u brak stupila, ili ako je svojega supruga prije smrti bez njegove krivnje ostavila, takova udova neima prava na mirovinu.

§. 164. Uda li se udova, tad si može za slučaj, ako opet obudovi, pridržati pravo na mirovinu; inače može uzeti dvogodišnji iznos svoje mirovine kao odpravninu.

§. 165. Udovi, imajućoj pravo na mirovinu pripada za svako diete njezina pokojnoga supruga uzgojni prinos godišnjih 25 for., koji se u slučaju materine smrti povisuje na 40 for.; ali svi ti prinosi zajedno s mirovinom udove nesmiju nadmašiti mirovinu, na koju bi suprug pravo imao.

§. 166. Uzgojni prinos svakoga mužkoga djeteta prestaje čim ono navrši 20 godinah, a ženskoga čim navrši 18 godinah ili još prije, ako se inače obskrbi.

§. 167. Ako po smrti učitelja neostane udova, a on nije imao prava na mirovinu, tada pripada svakomu neobskrbljenomu djetetu njegovomu ¼ uračunive godišnje plaće kao odpravnina; ako je pako imao pravo na mirovinu, svakomu djetetu po 40 for. godišnjega uzgojnoga prinosa do navršene 20. odnosno 18. godine, ili do prije polučene obskrbe.

No u jednom i drugom slučaju nesmije ni odpravnina ni uzgojnina iznositi više, nego odpravnina ili mirovina, koja bi pripadala udovi.

§. 168. Udovi u aktivnoj službi umrvšega učitelja, koji bi imao pravo na mirovinu, pripada edanput za svagda pokopnina u iznosu od ¼ posliednje njegove uračunive godišnje plaće.

Na istu pokopninu imadu pravo učiteljske sirote, kojim pripada uzgojni prinos.

§. 169. Udova i djeca u aktivnoj službi umrvšega učitelja imaju još (¼) četvrt godine pravo na njegov stan u naravi ili na odpadajuću za to vrieme stanarinu.

I prihod od vrta i zaslužba od orguljanja ili pojanja nesmije im se uzkratiti, u koliko ih je pokojni suprug privredio.

§. 170. Da se podmire troškovi za mirovine iznemoglih učiteljah i da se pravu njihovih udovah i sirotah na obskrbu uzmogne zadovoljiti, imaju se već postojeće u to ime zaklade za bivši gradjanski i krajiški dio zemlje spojiti, ter i nadalje upravljati pod imenom „zemaljska učiteljska mirovinska zaklada“.

§. 171. Izvori ovoj mirovinskoj zakladi jesu:

a) aversualna svota, što ju svaka obćina pri ustrojenju novog učiteljskog mjesta jedanput za uviek položiti ima iznosom od 100 for. na nižih, a 200 for. na viših pučkih školah;

b) odbitci, koje svi definitivno namješteni učitelji sa 25% svoje prve u mirovinu uračunive plaće i isto toliko od svakoga petgodišnjega i funkcionalnoga doplatka, a preko toga još svake godine sa 2% svojih u mirovinu uračunivih berivah uplatiti imaju;

c) novčane globe (§. 135. c);

d) vjerenički prinosi, koji se za svakoga učitelja, kad se ženi ustanovljuju na 50 for.;

e) dobrovoljni prinesci, darovi i legati.

§. 172. Mirovine, odpravnine, uzgojni prinosi i pokopnine namirivat će se od dohodakah mirovinske zaklade (§. 171.)

Što od tih dohodakah svršetkom godine ostane nepotrošeno, ima se pribiti temeljnoj glavnici.

Na koliko se godišnjimi dohodci nebi mogle pokriti sve potrebe mirovinske zaklade, namirit će se dotični manjak iz zemaljskih sredstavah.

§. 173. Mirovine učiteljskoga osoblja na pučkih školskih zavodih, koje zemlja uzdržava, kao i obskrbnine za njihove udove i sirote, namirivat će se po ustanovah §§. 149.—169. iz zemaljskih sredstavah.

GLAVA DEVETA.
Ob upravi pučkih škola h.

1. Ob občinskoj upravi.

§. 174. Svaka školska občina mora imati občinski školski odbor.

§. 175. Članovi občinskoga školskoga odbora jesu:

a) načelnik one političke občine, u koje se području nalazi škola;

b) župnik djece školu polazeće.

K tomu u konfesijonalno mješovitih občinah dušobrižnici one vjere, kojoj pripada manjina učenikah, ako broj tih učenikah iznosi bar 10;

c) učitelj, a ako škola ima više učiteljah, ravnajući učitelj; ima li pak u mjestu više ravnajućih učiteljah, po imenovanju najstariji;

d) liečnik, ako se takav u sjedištu škole nalazi, a ima li više liečnikah, po imenovanju najstariji;

e) 2—5 članovah dotične školske občine, po mogućnosti roditeljah školu polazeće djece, izabranih od občinskoga vieća tako, da, sastoji li školska občina od više mjestah, bude u odboru razmjerno zastupano svako od uškolanih mjestah;

f) školski patron.

§. 176. U gradu Zagrebu i Osieku stalni su članovi občinskoga školskoga odbora dotični kr. školski nadzornici (§. 192. i 197.).

§. 177. Gdje u području školske občine ima više župah iste vjeroizpovjesti, u odbor stupa onaj župnik, kojega dotični duhovni stol opredieli.

§. 178. Občinski školski odbor izabire se na tri godine, ali njegovi članovi mogu biti opet izabrani, premda im je taj drugi izbor odkloniti slobodno. Načelnik, župnik, učitelj, liečnik i patron, a u gradu Zagrebu i Osieku dotični školski nadzornici, nisu podvrženi izboru.

§. 179. U kr. slobodnih gradovih ima se za obavljanje poslovah občinskomu školskomu odboru (§. 184.) prinadležećih postaviti gradski školski odbor.

I za taj odbor valjaju ustanove §. 175. s tom jedinom razlikom, što članove pod e) bira gradsko zastupstvo.

§. 181. Odklon izbora smatra se opravdanim, ako je dotičnik navršio 60. godinu života.

§. 182. Ako se poslie tri godine neizaberu za dva tjedna izboru podvrženi članovi novoga občinskoga školskoga odbora, dotična će ih kotarska oblast, odnosno gradsko poglavarstvo samo imenovati. Takovo imenovanje valja samo za godinu danah, te se može samo onda ponoviti, ako se taj izbor opet za dva tjedna neobnovi.

§. 183. Za nadziranje propisane obuke i u obće uzgoja mladeži putem škole, imenuje županijska oblast na predlog kotarske oblasti za školu dotično škole svakoga mjesta izmedju članovah občinskoga školskoga odbora po jednog čovjeka inteligentna i prijatelja škole mjestnim školskim nadzornikom, koji je kano takov ujedno i predsjednik občinskoga školskoga odbora.

U kr. slobodnih gradovih imenuje mjestnoga školskoga nadzornika na predlog gradskog zastupstva veliki župan, a u gradu Zagrebu i Osieku na predlog gradskoga zastupstva vrhovni načelnik dotično veliki župan.

§. 184. Občinski školski odbor:

a) predlaže za imenovanje učitelje u smislu §. 111.;

b) brine se za materijalno stanje svojih školah; pa ako nedostatkom nemože sam doskočiti, traži lieka kod občinskoga poglavarstva i po potrebi kod kotarske oblasti;

c) nastoji, da djeca idu marljivo u školu ter predlaže nemarne roditelje občinskomu poglavarstvu na kazan (§. 41.);

d) posreduje u razmiricah izmedju učiteljah i roditeljah djece, pazi, da učitelji svoju dužnost prema školskim propisom točno izpunjuju, neutičuć u ostalom u didaktičko-pedagogijsku zadaću škole, u kojem pravcu jedini je mjestni školski nadzornik pozvan svoje opazke priobćivati učitelju i po okolnostih županijskoj oblasti.

§. 185. Občinski školski odbor sastaje se bar svaki mjesec jedan put, no predsjednik je vlastan, a na zahtievanje dvojice članovah i dužan sazvati izvanrednu sjednicu odbora.

§. 186. Članovi občinskoga školskoga odbora biraju izmedju sebe predsjednika zamjenika.

§. 187. Za valjanost zaključakah občinskoga školskoga odbora zahtieva se nazočnost predsjednika i polovice članovah, a odlučuje se absolutnom većinom glasovah.

§. 188. Članovi občinskoga školskoga odbora obavljaju svoje funkcije bezplatno.

2. O kotarskoj upravi.

§. 189. Kotarska oblast:

1. vrši nad pučkimi školami svoga područja neposredan nadzor u pogledu administrativnom

U tu svrhu treba da kotarski predstojnik i drugi članovi kotarske oblasti svakom prilikom posjećuju škole svojega područja, pa naročito razvide:

a) u kakvu se stanju nalazi školska sgrada, pokućtvo školsko, učila, knjižnica i vrt školski;

b) da li se u svakom pogledu odbdržavaju obstojeći zdravstveni propisi, naročito glede čistoće i zračenja prostorijah školskih;

c) kakav je polaz škole i da li su djeca knjigami i drugimi za nauk potrebnimi stvarmi obskrbljena;

d) da li se glede vremena obuke obdržavaju propisi školskoga i nastavnoga reda;

e) da li je škola ogrievnimi drvi obskrbljena i da li se zimi školske sobe dostatno griju;

2. pazi, da se uškolanje i izškolanje djece zakonito obavlja;

3. riešava u drugoj i posliednoj molbi utoke proti odlukam občinskih poglavarstvah tičućim se novčanih globah radi nemarna pošiljanja djece u školu;

4. podnaša županijskoj oblasti prijave o privremeno ili konačno izpražnjenih učiteljskih mjestih;

6. vrši disciplinarnu vlast nad pučkimi učitelji u granicah ovoga zakona (§. 135. b);

7 bdije, da občinski školski odbori, a napose mjestni školski nadzornici, svoje dužnosti točno izpunjuju;

8. nadzira upravu i izpituje račune občinskih školskih zakladah (§. 38.);

9. pazi na moralno, družtveno i državljansko ponašanje područnih učiteljah;

10. predlaže županijskoj oblasti na imenovanje mjestne školske nadzornike;

11. podieljuje učiteljem dopust do 8 danah;

12. riešava sjedničke zapisnike občinskih školskin odborah glede predmeta koji nenadilaze njezin djelokrug.

§. 190. Za uspješniji razvoj svoje djelatnosti može kotarska oblast vrstnije učitelje i članove občinskih školskih odborah pozvati, kada potrebnim obnadje, na dogovor i posavjetovanje o stvarih školskih.

3. O županijskoj upravi.

§. 191. 1. Županijska oblast:

a) skrbi, da se zakoni i naredbe zemaljske vlade u poslovih školskih točno proglase i ovrše;

b) upravlja županijskimi zakladami, utemeljenimi u svrhe školske;

c) vrši disciplinarnu vlast nad pučkimi učitelji u granicah ovoga zakona;

d) vodi, dotično odredjuje doprinosbene razprave o podizanju školskih sgradah ter razprave o zasnivanju novih školah ili sistemizovanju novih učiteljskih mjestah;

e) podnaša zemaljskoj vladi predloge za imenovanja, podieljivanja petgodišnih doplatakah, premještanje i umirovljivanje pučkih učiteljah;

f) podieljuje učiteljem dopust do 14 danah;

g) upravlja županijskom školskom blagajnom;

h) podnaša koncem svake školske godine zemaljskoj vladi godišnji izvještaj o stanju pučkih školah svojega područja.

2. Upravni odbor županije:

a) bdije, da djeca podvržena školskoj dužnosti polaze školu;

b) da se učiteljem plaće točno namiruju;

c) da se školske sgrade u dobrom stanju nalaze;

d) da se pučke škole, gdje su još potrebne, osnuju;

e) o poslovih navedenih pod a)—d) kano i o drugih poslovih tičućih se materijalnih interesah škole, odlučuje na temelju predloga županijskih školskih nadzornikah ili predlogah svojih članovah, te izdaje u smislu zakona shodne naputke odnosno podnaša o stvarih nadilazećih njegov djelokrug izvještaj zemaljskoj vladi;

f) vrši disciplinarnu vlast u smislu §§. 142. i 143.

§. 192. Za obavljanje školskih a navlastito pedagogijsko-didaktičkih agendah kod županijske oblasti i za nadziranje pučkih školah u području županije pridieljen je svakoj županiji po jedan ili više nadzornikah školskih.

§. 193. Županijske školske nadzornike imenuje zemaljska vlada izmedju takovih učiteljah pučkih školah, koji su barem 10 godinah u školskoj službi sproveli.

§. 194. Županijski školski nadzornici jesu zemaljski činovnici, stojeći u IX. dnevnom razredu, te sačinjavaju konkretualni status i polovica njih uživa plaću od 1200 for., a polovica plaću od 1000 for. uz sustavnu stanarinu od 200 for. na godinu.

Za podmirenje pisarničkih i putnih troškovah dobivaju županijski školski nadzornici primjeran godišnji paušal.

§. 195. O vremenu službovanja i o mirovini županijskih školskih nadzornikah valjaju §§. 149.—169.

§. 196. Županijski nadzornici:

a) nadziru javne i privatne pučke škole opredieljenoga im područja, pregledavaju ih barem jedan put u godini ter paze, da se u svačem obdržavaju školski propisi;

b) u didaktičko-pedagogijskom pravcu ustmeno svjetuju i napućuju učitelje;

c) izradjuju poslovne komade didaktičko-pedagogijskoga sadržaja, a i ine ekonomično-administrativnoga sadržaja, koje im opredieli predstojnik županijske oblasti;

d) izvješćuju ob uspjehu službenoga pregledavanja područnih školah i stavljaju predloge, kako da se opaženi nedostatci uklone;

e) vode propisane knjige o školstvu i učiteljstvu dotičnoga područja;

f) učestvuju kano članovi izvjestitelji u sjednicah upravnoga odbora županije i županijskoga školskoga odbora (§§. 191. i 198.);

g) predsjedaju županijskim učiteljskim sastankom svoga područja.

§. 197. Grad Zagreb sačinjava posebno nadzorničko područje i ima posebnoga od zemaljske vlade imenovanoga školskoga nadzornika, koji kod grada vrši onu zadaću, koja je u županijah (§. 196.) namienjena županijskim školskim nadzornikom.

I glede službenoga odnošaja, djelokruga i beriva školskoga nadzornika grada Zagreba valja shodnom uporavom sve ono, što je u tom pogledu rečeno o županijskih školskih nadzornicih (§§. 193.—196.).

§. 198. Za unapredjivanje nastavnih i uzgojnih interesah pučkih školah postoji u svakoj županiji kano savjetujući sbor županijski školski odbor.

§. 199. Članovi županijskog školskog odbora jesu:

a) veliki župan ili njegov zakoniti zamjenik, kano predsjednik;

b) županijski školski nadzornici, kano podjedno izvjestitelji;

c) po jedan od dotične crkvene oblasti, dotično bogoštovnoga zastupstva imenovani zastupnik svake od onih vjeroizpovjestih, koje u području županije broje najmanje 1000 dušah;

d) županijski liečnik;

e) županijski inžinir;

f) po imenovanju najstariji ravnajući učitelj u sjedištu županijske oblasti;

g) 2—3 od upravnoga odbora iz njegove sredine izabrana člana.

§. 200. Županijski školski odbor sastaje se 2 puta u godini, no u važnih slučajevih može predsjednik sazvati vanrednu skupštinu županijskog školskog odbora.

§. 201. Županijski školski odbor biva od županijskih školskih nadzornikah izvješćivan o stanju nastave i uzgoja u pučkih školah, te mu je u tom pravcu prosto stvarati zaključke i podnositi predloge zemaljskoj vladi putem županijske oblasti.

§. 202. U gradu Zagrebu i Osieku obavljaju gradski školski odbori uz poslove odredjene §-om 184. i zadaću naznačenu §-om 198.

4. *O zemaljskoj upravi.*

§. 203. Zemaljsku školsku upravu vrši zemaljska vlada.

§. 204. Zemaljska vlada:

a) riešava sva načelna didaktičko-pedagogijska i disciplinarna pitanja tičuća se obćih pučkih školah;

b) izdaje naučne osnove za obće pučke škole;

c) propisuje školske knjige za obće pučke škole;
d) imenuje učitelje na obćih pučkih školah;
e) vrši vrhovni nadzor nad svimi pučkimi školami;
f) najviša je molba u svih školskih poslovih za obće pučke škole;
g) izdaje svake godine tiskom izvješće o stanju svih pučkih školah.

§. 205. Kod zemaljske vlade uredit će se za poslove nastavne stalan savjetujući sbor posebnim zakonom.

5. O crkvenoj upravi.

§. 206. Svu obuku u vjeri samostalno rukovode i nadziru dotične crkvene oblasti.

§. 207. Crkvene oblasti izdaju naučne osnove o nauku vjere i predlažu propisanja radi učevne knjige za obuku u vjeri.

§. 208. Koliko se satih na tjedan ima na pučkih školah predavati nauk vjere, to će u sporazumku s crkvenimi oblastmi ustanovljivati zemaljska vlada.

§. 209. Na svakoj višoj pučkoj školi i gdje su dvie nižje pučke škole svaka sa četiri, eventualno pet učiteljah, ima se za obuku u vjeri namjestiti poseban plaćeni kateketa. Inače pako dužan je na obćih pučkih školah djecu u nauku vjere podučavati dotični župnik ili njegov duhovni pomoćnik, kojemu dotična obćina u to ime može dozvoliti primjernu nagradu.

No učitelj je obvezan duhovnika svoje vjere u tomu podupirati ter ga, kada nalogom poslovah ili inače bude zaprečen, zamieniti.

§. 210. Samostalni se katekete glede plaće i mirovine uzporedjuju ostalim učiteljem iste škole.

§. 211. Samostalne katekete imenuje na predlog dotičnoga duhovnoga stola zemaljska vlada.

§. 212. Crkvenim oblastim pripada pravo obavješćivati se putem svojih organah o religioznom i ćudorednom stanju škole, ter prema opaženim nedostatkom tražiti lieka u zemaljske vlade.

§. 213. Crkvene oblasti priobćuju svoje naredbe ob obuci u vjeri i o vršenju nabožnih dužnostih zemaljskoj vladi, koja ih, ako im na temelju postojećih zakonah i naredabah ništa prigovoriti neima, za vršenje dostavlja predstojnikom pučkih školah.

GLAVA DESETA.

Prelazna i zaglavna ustanova.

§. 214. Učiteljem, koji sada uživaju manju od temeljne plaće ustanovljene §. 119. ovoga zakona, ima se plaća od 400 for. staviti u tečaj u roku od tri godine, računajuć od dana, kojim ovaj zakon u krepost stupi.

§. 215. Provedba ovoga zakona povjerava se banu.

(Zbornik zakona i naredaba XVII. br. 74. od 10. prosinca 1888.)

---

4. Naredba kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade odjela za bogoštovje i nastavu od 25. lipnja 1889. br. 4782. ob upravi pučkih škola.

Naredba ob upravi pučkih škola.

A. Obćinska uprava.

1. Obćinski školski odbor.

§. 1. Uprava i mjestni nadzor nad pojedinimi pučkimi školami obavlja obćinski a u gradovih gradski školski odbor, koji se za svaku školsku obćinu (§. 26. šk. zak.) ima postaviti (§. 174. školsk. zakona) i sastojati od zastupnikâ crkve, škole, političke i školske obćine te patrona, gdje se takov nalazi.

§. 2. Za opredieljenje broja članova obćinskoga dotično gradskoga školskoga odbora, imajućih zastupati školsku obćinu [§. 175. e) školsk. zakona] mjerilom će služiti ukupni broj pučanstva dotične školske obćine.

§. 3. Po tom će mjerilu kotarska oblast a u gradu Zagrebu i Osieku gradsko poglavarstvo na temelju dobavljenih potrebitih podataka opredieliti, obzirom na viribavljenih lište [§. 175. a) b) c) d) i f), a u gradu Zagrebu i Osieku liste [§. 175. a) b) c) d) i f), a u gradu Zagrebu i Osieku još i obzirom na §. 176. školsk. zakona], broj zastupnika školske obćine u obćinskom dotično gradskom školskom odboru ter će pri tom paziti, da pravednim razmjerom

budu u obćinskom školskom odboru zastupana ne samo uškolana mjesta, nego i različite konfesije.

§. 4. Taj od kotarske oblasti odnosno poglavarstva grada Zagreba i Osieka ustanovljeni broj zastupnika školske obćine birat će u obćinski dotično gradski školski odbor zastupstvo političke obćine (obćinsko vieće) izmedju članova školske obćine [§. 175. c) šk. zak.] na tri godine (§. 178. šk. zak.), ali njegovi članovi mogu biti opet izabrani, premda im je taj drugi izbor odkloniti slobodno. Načelnik, župnik, učitelj, liečnik i patron, a u gradu Zagrebu i Osieku dotični kr. školski nadzornici, nisu podvrženi izboru.

§. 5. Zastupstva političkih obćina gledat će, da u obćinske dotično gradske školske odbore biraju ljude razumne, po mogućnosti pismene, ljude dobra glasa, u prvom redu roditelje školu polazeće djece i po svem takove, od kojih se je nadati, da će se za interese škole savjestno zauzimati i preuzetu častnu i važnu dužnost dragovoljno i požrtvovno obavljati.

§. 6. Gdje školska obćina sastoji od djelova različitih političkih obćina, tamo će zastupstvo one političke obćine, u kojem se području škola nalazi, pridržavši sebi izbor onoliko članova, koliko nanj odpadne, pozvati zastupstva onih političkih obćina u kojih područje spadaju pomenuti dielovi školske obćine, da izaberu odpadajući na njih broj članova obćinskoga školskoga odbora.

§. 7. Osim redovitih članova obćinskoga školskoga odbora imat će zastupstvo one političke obćine, u koje se području škola nalazi, izabrati još dva zamjenika, i to iz mjesta, u kojem je škola.

§. 8. Gdje u području školske obćine ima više župa iste vjeroizpoviesti (§. 177. školsk. zak.), tamo će se zastupstvo političke obćine, u koje se području škola nalazi, obratiti na dotičnoga podarhidjakona (protopresbytera) s molbom, da od duhovne oblasti pribavi naznaku onoga župnika, koji će kano zastupnik crkve imat biti članom obćinskoga školskoga odbora.

§. 9. Ob obavljenu izboru, dotično imenovanju (§. 8.) članova obćinskoga školskoga odbora ima poglavarstvo one političke obćine, u koje se području škola nalazi, obaviestiti dotičnu kotarsku oblast, da ona u smislu §. 183. školsk. zakona može županijskoj oblasti predložiti jednoga od njih za mjestnoga školskoga nadzornika, koji je ujedno i predsjednikom odbora.

U gradovih imajućih svoj ustrojni štatut mjestne školske nadzornike predlaže gradsko zastupstvo, a imenuje ih gradski vrhovni načelnik, dotično gradski veliki župan.

Gdje ima u mjestu više mjestnih školskih nadzornika odredit će županijska oblast, a u grado ih imajućih svoj ustrojni štatut te u gradu Zagrebu i Osieku vrhovni načelnik dotično gradski veliki župan, koji od njih ima biti predsjednikom školskoga odbora.

§. 10. Nakon imenovanja predsjednika konstituira se obćinski školski odbor te bira najprije predsjedniku zamjenika (§. 186. školsk. zakona).

Učitelj, dotično ravnajući učitelj, kao virilista školskoga odbora, ujedno je i perovodja rečenoga školskoga odbora.

Ovo konstituiranje ima se pravodobno priobćiti kotarskoj oblasti, a u gradovih imajućih svoj ustrojni štatut, gradskomu poglavarstvu.

§. 11. Tko razlogom neopravdanim nehtjedne primiti službe obćinskoga dotično gradskoga školskoga odbornika, kaznit će se od obćinskoga poglavarstva globom u iznosu od 5—40 for. na korist obćinske školske zaklade (§. 180. škol. zakona).

§. 12. Odklon izbora smatra se opravdanim, ako je dotičnik navršio 60. godinu života.

§. 13. Tko po zakonu bude lišen prava izbornoga, mora izstupiti iz obćinskoga dotično gradskoga školskoga odbora.

§. 14. Članovi obćinskoga, dotično gradskoga školskoga odbora, obavljaju svoje funkcije bezplatno (§. 188. šk. zak.).

Pisarničke i ine troškove s uredovanjem školskih odbora skopčane dužna je namirivati dotična politička obćina.

§. 15. Ako tečajem triju godina, za koje se izabire obćinski školski odbor (§. 178. školsk. zakona) koji od članova obćinskoga školskoga odbora za svoju čast nesposobnim postane (§. 12. i 13. ove naredbe) ili umre,

ima se za ostalo vrieme izborne periode njegovo mjesto popuniti zamjenikom (§. 7. ove naredbe).

Ako li se poslije tri godine neizaberu za dva tjedna izboru podvrženi članovi novoga obćinskoga odnosno gradskoga školskoga odbora dotična će ih kotarska oblast, odnosno gradsko poglavarstvo, samo imenovati. Takovo imenovanje valja samo godinu dana te se može samo onda ponoviti, ako se taj izbor opet za dva tjedna neobnovi.

§. 16. Osim onoga, što je u obće navedeno u §. 184. školskoga zakona, prinadleže obćinskim školskim odborom napose još sliedeća prava i dužnosti.

a) Svaki pojedini član obćinskoga dotično gradskoga školskoga odbora vlastan je, naslovom nadzornoga prava pripadajućega obćinskomu dotično gradskomu školskomu odboru u smislu §. 1. ove naredbe, u svako vrieme pohoditi školu, da se uputi o vanjskom stanju njezinu; a sav obćinski školski odbor dužan je najmanje jedan put u pol godine posjetiti u rečenu svrhu školu ili škole svojoj neposrednoj upravi podčinjene.

No na vježbaonice (§. 71. školsk. zakona) proteže se nadzorno pravo obćinskoga školskoga odbora samo u slučaju, ako se te škole posvema ili djeloma uzdržavaju možda iz obćinskih sredstava.

b) Kraj vlasti, koja se pojedinim članovom obćinskoga dotično gradskoga školskoga odbora daje u §. 16. pod a) ove naredbe, nemogu ipak pojedini članovi izdavati nikakovih odredaba, nego imaju one poticati od ukupnoga obćinskoga školskoga odbora.

c) Obćinski dotično gradski školski odbor vlastan je paziti na vladanje učiteljevo u školi i izvan škole, poimence, da li privatni život učiteljev odgovara zahtjevom vanjske pristojnosti i javne ćudorednosti; da li učitelj točno vrši svoje uredovne dužnosti, obuku u opredieljeno vrieme svaki dan započimljuć i prije vremena nedovršujuć je, bez dovoljnoga razloga čitave ure ili dane škole nezapuštajuć itd. No osim opomene (§. 136. škol. zakona) nevrši nikakove dalje karnostne vlasti nad učiteljem.

Opomenu vlastan je učitelju podieliti obćinski dotično gradski školski odbor putem mjestnoga školskoga nadzornika kao predsjednika školskoga odbora. Takova opomena može biti i ustmena.

Proti podieljenoj opomeni neima nikakova pravnoga lieka.

d) Obćinski dotično gradski odbor pazi i na ćudoredno ponašanje djece izvan škole te opažene protuřednosti priobćuje učitelju ili učiteljskomu sboru.

e) Obćinski dotično gradski školski odbor opredjeluje, obzirom na mjestne okolnosti, vrieme, u koje se svaki dan obuka započimati i svršavati ima.

f) Obćinski dotično gradski školski odbor vlastan je školskoj djeci, gdje za to bude dovoljnih razloga, podieliti dopust na četrnaest dana; no o takovoj podieli ima podjedno obaviestiti učitelja, da izostatak učenikom kroz to vrieme može kano izpričan uvesti u dotični izkaz.

g) Obćinski dotično gradski školski odbor ima prisustvovati vizitacijam i inspekcijam županijskoga i zemaljskoga školskoga nadzornika.

h) Obćinski dotično gradski školski odbor uvodi novoga učitelja u službu.

i) Obćinski dotično gradski školski odbor dužan je brinuti se za ekonomičke interese škole, poimence: da školske prostorije budu valjano uredjene i škola potrebitim namještajem i učili obskrbljena; da se kako sgrada tako i pokućtvo i sprave školske u dobru redu drže; da posvuda i u svem (na zidovih, podu, prozorih, stolovih, klupah itd.) čistoća vlada; da učitelji plaću i druga beriva točno dobivaju i da školska i politička obćina u obće točno zadovoljava svojim dužnostim glede uzdržavanja škole.

j) Obćinski dotično gradski školski odbor dužan je o svem, što se tiče tjelesnoga zdravlja djetinjega brižno nastojati, naročito pako paziti, da se strogo obdržavaju obstojeći glede škola zdravstveni propisi.

k) Obćinski dotično gradski školski odbor dužan je bditi, da se djeca, bolujuća od kakove odurne ili priljepčive bolesti iz škole uklone i tek onda u nju puste, kada liečnik posvjedoči, da su posve ozdravila i bolest da je priljepčivost svoju izgubila.

U slučaju pošasti bdije obćinski dotično gradski školski odbor, da li je postupao ravnajući učitelj u smislu

naredbe zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove od 7. ožujka 1889. br. 40563. ex 1888. (IV. komad Službenoga glasnika od godine 1889. strana 81.), pak ako nije, imade se pobrinuti, da se propisane tamo mjere i oprezi neodvlačno preduzmu.

l) Općinski dotično gradski školski odbor vlastan je i dužan u razmiricah, koje iz školskih odnošaja nastanu izmedju učiteljâ, ili izmedju učiteljâ te školske obćine ili pojedinih članova njezinih, posredovati te o izravnanju njih mirnim putem nastojati.

m) Obćinski dotično gradski školski odbor dužan je učestvovati kod godišnjega popisa djece načinom ustanovljenim u naredbi o polazu škole.

n) Od ponajglavnijih dužnosti obćinskoga dotično gradskoga školskoga odbora jest skrbjeti za što uredniji polaz škole.

Što mu je glede toga činiti, sadržano je u posebnoj naredbi o polazu škole.

o) Velevažno pravo vrši obćinski dotično gradski školski odbor pri izboru učitelja (§. 111. škol. zak.) ter mu je pri tom postupati savjestno i imajuć pred očima jedino interes škole.

§. 17. Obćinski dotično gradski školski odbori obraćaju se u poslovih njim na upravu povjerenih najprije na dotična obćinska, odnosno gradska poglavarstva, u drugoj molbi na dotične kotarske oblasti, a tek u trećoj molbi, ako bude nuždno tegobnicom na županijsku oblast.

U gradovih obraćaju se školski odbori u drugoj i posljednoj molbi na županijsku oblast, a u gradu Zagrebu i Osieku na zemaljsku vladu.

§. 18. Obćinski dotično gradski školski odbor sastaje se bar svaki mjesec jedan put (§. 185. škol. zak.) na poziv predsjednikov u obćinskoj kući, ili ako takove neima, ili ako u njoj prikladna za to mjesta nebude, izvan vremena obuke u školskoj sgradi.

§. 19. Pojedine članove obćinskoga dotično gradskoga školskoga odbora, koji nemarno polaze odborske sjednice, kaznit će na predlog rečenoga školskoga odbora obćinsko odnosno gradsko poglavarstvo novčanom globom od 2—6 for. u jednako rastućem trojakom razmjeru na korist obćinske školske zaklade.

Organom za prisilno utjerivanje tih globa jest dotično poglavarstvo političke obćine.

Globljeniku je dozvoljeno, prizvati se na županijsku oblast, a u gradovih Zagrebu i Osieku na zemaljsku vladu, u roku od 8 dana, iza kako je proti njemu globa izrečena.

§. 20. Za valjanost zaključaka (§. 187. škol. zak.) potrebno je, da su svi članovi odbora od predsjednika u sjednicu pozvani, a osim predsjednika da ih je barem polovica prisutnih.

Kod jednakih glasova odlučuje svojim glasom predsjednik.

Različita mnienja moraju se, ako se od dotičnika zahtieva, uvesti u zapisnik.

Predsjednik je vlastan izvedenje makar većinom glasova stvorenih zaključaka obustaviti, ako se takovi po njegovu mnienju neslažu s obstojećimi zakoni ili se protive interesu škole.

No u takovom slučaju dužan je propisanim putem potražiti u županijske oblasti, a u gradovih Zagrebu i Osieku u zemaljske vlade, čim skoriju odluku o dotičnom predmetu, a medjutim ima ostati kod odredbe predsjednikove.

§. 21. Sjednički zapisnik, ako je u njem zaključaka, koji iziskuju više odobrenje, dostavlja predsjednik školskoga odbora najkasnije 14 dana iza obdržavane sjednice putem obćinskoga poglavarstva kotarskoj oblasti, a u gradovih putem gradskoga poglavarstva županijskoj oblasti.

U gradovih Zagrebu i Osieku podastiru se spomenuti zapisnici, ako je u njih zaključaka, koji iziskuju više odobrenje, putem gradskoga poglavarstva zemaljskoj vladi.

§. 22. Svi spisi obćinskih školskih odbora imaju se pohranjivati u zatvorenu ormaru one škole, koje je učitelj dotično ravnajući učitelj perovodja rečenoga školskoga odbora.

U gradovih Zagrebu i Osieku čuvaju se ti spisi u gradskoga poglavarstva.

§. 23. O čem se je u sjednicah razpravljalo, nesmije se saobćivati nikomu, tko po svom službenom položaju na to prava neima.

§. 24. Nijedan od članova obćinskoga školskoga odbora nesmije biti prisutan kod viećanja i zaključivanja o stvarih, koje se tiču njega ili njegova osobnog interesa.

§. 25. U prešnih slučajevih, gdje se redovita sjednica nemože čekati niti izvanredna sazvati, može predsjednik obćinskoga odbora samostalne odredbe izdavati, samo je dužan u prvoj budućoj sjednici potražiti potvrdu svojih odredaba od obćinskoga školskoga odbora.

§. 26. Kotarska oblast, a u gradovih gradski veliki župan, dotično vrhovni načelnik vlastan je razpustiti obćinski školski odbor, ako mu se obavljanje prinadležećih posala nemože duže povjeriti bez opasnosti po interese škole.

II. Mjestni školski nadzornik.

§. 27. Za svaku pučku školu ima se izmedju članova obćinskoga školskoga odbora postaviti mjestni školski nadzornik načinom ustanovljenim u §. 183. školskoga zakona (Sr. §. 9. ove naredbe).

§. 28. Gdje se kano u gradovih vlast obćinskoga školskoga odbora prostire na više školah jednoga mjesta, može se za nje izabrati više mjestnih nadzornika školskih (§. 9. ove naredbe).

§. 29. Osim pazke na vanjske odnošaje škole, koja je pazka mjestnomu školskomu nadzorniku s ostalimi članovi obćinskoga školskoga odbora zajednička, proteže se nadzorna vlast mjestnoga školskoga nadzornika, i na nutarnjost škole: na obuku, nastavnu metodu, dalje obrazovanje učitelja i na sve, što je podobno pospješiti nutarnje poboljšanje škole.

§. 30. S toga mjestni školski nadzornik ima, što se tiče nutarnjega ustroja škole, paziti:

a) da li su, radi istodobnoga uspješnoga zanimanja više razdiela u jednoj sobi, učenici shodno podieljeni, da li se obdržaje ustanovljeni i potvrdjeni red nauka;

b) kako učitelj obuku podjeljuje i kako s djecom postupa;

c) da li se upotrebljuju samo propisane učevne knjige i dozvoljena učila;

d) da li učitelj u svom zvanju napreduje;

e) da li u redu vodi sve nastavnim redom propisane uredovne knjige i spise.

§. 31. Da se o tom uputi, dužan će biti mjestni školski nadzornik češće polaziti školu i biti u obće u što življem doticaju sa školom i s učiteljem.

§. 32. Za obuke u školi trebat će da ostavi proste ruke učitelju ter mu neće biti slobodno obuku prekidati, a još manje sam ju mjesto učitelja preuzimati.

Zaželi li se uvjeriti o napredku učenika u kojem predmetu, prosto će mu biti odrediti, da se pita i naznačiti, što da se pita; ali pitanje samo će morat prepustiti učitelju.

I kod godišnjih izpita, gdje ih on rukovodio i gdje im on predsjedao bude, imat će se uticaj njegov u izpit ograničiti na to, da od učiva, koje je od učitelja kano obavljeno naznačeno, odredi, što će se pitati i koji će se učenici te kojim redom pitati.

§. 33. Učini li mu se, da mu valja metodičkomu postupku učiteljevu u čem prigovoriti, imat će mu opazke svoje o tom priobćiti na samo, a nipošto pred djecom u školi.

Opazke mjestnoga školskoga nadzornika, prijateljski i načinom uljudnim učinjene, imat će učitelj isto tako pristojno primati. A gdje se u pitanjih pedagogičko-didaktičkih budu razilazila mnienja njih dvojice te jedan ili drugi njih od svojega mnienja odstupiti nehtjedne, moći će takova preporna pitanja predlagati na riešenje županijskoj oblasti dotično zemaljskoj vladi.

§. 34. Gdje ima više učitelja, prosto je mjestnomu školskomu nadzorniku prisustvovati učiteljskim konferencijam, no samo sa savjetujućim, a ne sa zaključujućim glasom.

§. 35. Uz druge članove obćinskoga školskoga odbora osobitim će načinom mjestni školski nadzornik pozornost svoju obraćati i na materijalno stanje škole, te će opažene s te strane nedostatke priobćivati pomoći radi obćinskomu školskomu odboru.

§. 36. I ćudoredni život učiteljâ mjestni će školski nadzornik osobitom pomnjom pratiti te ga, gdje uztreba, prijateljskim savjetom i ljubeznom uputom izpravljati. A gdje se mjestni školski nadzornik bude za to osjećao vrstnim, morat će se scieniti i dužnim, dalje usavršivanje učitelja u obćem i u strukovnom znanju dobrohotnimi

naputci po okolnostih djelotvornom pomoćju (knjižnicom svojom itd.) podupirati.

§. 37. Kod škola s jednim učiteljem vlastan je mjestni školski nadzornik, kano predsjednik školskoga odbora, podieliti učitelju dopust na tri dana.

Kod škola s više učitelja prelazi ta vlast na ravnajućega učitelja.

B. *Kotarska (gradska) uprava.*

a) Kotarska uprava.

§. 38. Sve škole jednoga političkoga kotara sačinjavaju u pravilu školski kotar, kojim upravlja kotarska oblast.

§. 39. Kotarska oblast:

1. vrši nad pučkimi školami svoga područja neposredan nadzor u pogledu administrativnom.

U tu svrhu treba da kotarski predstojnik i drugi na to ovlašteni organi kotarske oblasti, svakom prilikom posjećuju škole svojega područja, pa naročito razvide:

a) u kakvu se stanju nalazi školska sgrada, pokućtvo školsko, učila, knjižnica i vrt školski;

b) da li se u svakom pogledu obdržavaju obstojeći zdravstveni propisi, naročito glede čistoće i zračenja prostorija školskih;

c) kakav je polaz škole i da li su djeca knjigami i drugimi za nauk potrebnimi stvarmi obskrbljena;

d) da li se glede vremena obuke obdržavaju propisi školskoga i nastavnoga reda;

e) da li je škola ogrievnimi drvi obskrbljena i da li se zimi školske sobe dostatno griju;

2. pazi, da se uškolanje i izškolanje djece zakonito obavlja;

3. rješava u drugoj i posljednoj molbi utoke proti odlukam obćinskih poglavarstva tičućim se novčanih globa radi nemarna pošiljanja djece u školu;

4. skrbi, da se potrebite školske knjige i učila pravodobno nabavljaju;

5. podnaša županijskoj oblasti prijave o privremeno ili konačno izpražnjenih učiteljskih mjestih;

6. pobire i odprema propisanim načinom ubrane pristojbe za mirovinsku učiteljsku zakladu;

7. vrši disciplinarnu vlast nad pučkimi učitelji u granicah ovoga zakona, te je vlastna učitelju podieliti ukor. (§. 137. škol. zak. al. I.)

Ukor se daje pismeno i treba da je s njim spojena prietnja strožijega karnostnoga postupka za slučaj ponovne povriede službene dužnosti. Prije nego se kazan ukora uporavi, treba da je dotičnik ob onom, čega radi se okrivljuje, saslušan (§. 141. škol. zak.); no dotičniku je slobodno u roku od 14 dana proti presudi kotarske oblasti uložiti utok na županijsku oblast (§. 145. škol. zak.);

8. bdije, da obćinski školski odbori, a napose mjestni školski nadzornici, svoje dužnosti točno izpunjuju;

9. nadzira upravu i izpituje račune obćinskih školskih blagajna i obćinskih školskih zaklada (§. 38.);

10. pazi na moralno, družtveno i državljansko ponašanje područnih učitelja;

11. predlaže županijskoj oblasti na imenovanje mjestne školske nadzornike;

12. podjeljuje učiteljem dopust do 8 dana; no o tom ima obaviestiti županijsku oblast;

13. rješava sjedničke zapisnike obćinskih školskih odbora glede predmeta, tičućih se materijalnoga stanja škole. Samo u slučaju, ako bi u kojem zapisniku bilo zaključaka ili predloga, koji zasiecaju u nutarnjost škole t. j. koji su pedagogijsko-didaktičke naravi, imat će kotarska oblast takav zapisnik podnieti županijskoj oblasti na odobrenje;

14. može po svom izaslaniku prisustvovati i sjednicam obćinskih školskih odbora, pa je ovaj vlastan zaključke stvorene makar i većinom glasova obustaviti, ako se takovi po njegovu mnienju nedadu u sklad dovesti s postojećimi propisi; no u takovu je slučaju dužan dotični zapisnik odmah na odluku podnieti županijskoj oblasti.

Do odluke županijske oblasti ima ostati kod odredbe dotičnoga izaslanika kotarske oblasti;

15. vodi po nalogu županijske oblasti disciplinarne iztrage proti pučkim učiteljem, radi li se o slučajevih, označenih u §. 135. školskoga zakona sl. c—g.

§. 40. Za uspješniji razvoj svoje djelatnosti može kotarska oblast unutar granica svoga djelokruga (§. 39. ove naredbe) vrstnije učitelje i članove občinskih školskih odbora prigodice pozvati na dogovor i posavjetovanje o stvarih školskih; no kako se dotičnikom neće u to ime davati nikakova novčana odšteta odnosno dnevnice, valjat će te pozive tako udešavati, da se pozvanikom neprouzrokuju nikakovi troškovi.

b) Gradska uprava.

§. 41. Gradovi imajući svoj poseban ustrojni štatut sačinjavaju poseban školski kotar, kojim upravlja gradsko poglavarstvo.

§. 42. Gradska poglavarstva vrše nad pučkimi školami svoga područja neposredan nadzor u pogledu administrativnom.

U tu svrhu treba da gradski načelnik ili njegov zakoniti zamjenik svakom prilikom posjećuje škole svojega područja, pa naročito razvidi:

a) u kakvu se stanju nalazi školska sgrada, pokućtvo školsko, učila, knjižnica i vrt školski;

b) da li se u svakom pogledu obdržavaju obstojeći zdravstveni propisi, naročito glede čistoće i zračenja prostorija školskih;

c) kakav je polaz škole i da li su djeca knjigami i drugimi za nauk potrebnimi stvarmi obskrbljena;

d) da li se glede vremena obuke obdržavaju propisi školskoga i nastavnoga reda;

e) da li je škola ogrievnimi drvi obskrbljena i da li se zimi školske sobe dostatno griju.

2. Gradsko zastupstvo pazi, da se uškolanje i izškolanje djece zakonito obavlja;

3. izriče novčane globe radi nemarna pošiljanja djece u školu;

4. skrbi, da se potrebite školske knjige i učila pravodobno nabavljaju;

5. podnaša županijskoj oblasti a u gradu Zagrebu i Osieku zemaljskoj vladi prijave o privremeno ili konačno izpražnjenih učiteljskih mjestih;

6. vrši disciplinarnu vlast nad pučkimi učitelji u granicah školskoga zakona, te je gradski načelnik vlastan učitelju podieliti ukor (§. 148. šk. zak.).

Ukor se daje pismeno i treba da je s njim spojena prietnja strožijega karnostnoga postupka za slučaj ponovne povriede službene dužnosti.

Prije nego li se kazan ukora uporavi, treba da je dotičnik ob onom, čega radi se okrivljuje, saslušan (§. 141. šk. zak.); no dotičniku je slobodno u roku od 14 dana proti presudi gradskoga načelnika uložiti utok na disciplinarni odbor gradski (§. 148. šk. zak.).

Ako se disciplinarni prestupak ima kazniti kojom od kazni navedenih u §. 135. sl. c—f) školskoga zakona, nadležan je disciplinarni odbor gradski u prvoj, ako se pak ima uporaviti kazan navedena u §. 135. sl. g) istoga školskoga zakona, nadležno je u gradovih Zagrebu i Osieku karnostno povjerenstvo upravnoga odbora gradskoga, a u ostalih gradovih karnostno povjerenstvo upravnoga odbora županije u prvoj, a u jednom i drugom slučaju zemaljska vlada u drugoj molbi;

7. bdije, da občinski školski odbori, a napose mjestni školski nadzornici, svoje dužnosti točno izpunjuju;

8. pazi na moralno, družtveno i državljansko ponašanje područnih učitelja;

9. predlaže gradskomu velikomu županu, dotično vrhovnomu načelniku na imenovanje mjestne školske nadzornike;

10. podieljuje učiteljem dopust do 8 dana, a u gradu Zagrebu i Osieku do 14 dana; no o tom ima obaviestiti županijsku oblast, a u gradu Zagrebu i Osieku zemaljsku vladu;

11. vodi po nalogu županijske oblasti, a u gradu Zagrebu i Osieku po nalogu zemaljske vlade disciplinarne iztrage proti pučkim učiteljem, radi li se o slučajevih, označenih u §. 135. školskoga zakona sl. c—g.

12. utoke proti odlukam gradskih poglavarstva rješava u drugoj molbi upravni odbor županije, a u gradu Zagrebu i Osieku upravni odbor gradski, a samo u onom slučaju, ako na utoke stignu raznolike odluke, odlučuje u trećoj i posliednjoj molbi zemaljska vlada.

C. Županijska uprava.

a) Županijska oblast.

§. 43. Županijska oblast, a u gradu Zagrebu i Osieku gradsko poglavarstvo, upravlja pučkimi školami svoga područja.

§. 44. Županijska oblast:

a) skrbi, da se zakoni i naredbe zemaljske vlade u poslovih školskih točno proglase i ovrše;

b) upravlja županijskimi zakladami, utemeljenimi u svrhe školske;

c) vrši disciplinarnu vlast nad pučkimi učitelji u granicah školskoga zakona;

d) vodi, dotično odredjuje doprinosbene razprave o zasnivanju novih škola ili sistemizovanju novih učiteljskih mjesta;

e) podnaša zemaljskoj vladi predloge za imenovanja, podjeljivanja petgodišnjih doplataka, premještanje i umirovljivanje pučkih učitelja;

f) podjeljuje učiteljem dopust do 14 dana;

g) upravlja županijskom školskom blagajnom;

h) podnaša koncem svake školske godine zemaljskoj vladi godišnji izvještaj o stanju pučkih škola svojega područja.

b) Županijski školski odbor.

§. 45. Za područje svake županije postojat će za unapredjivanje nastavnih i uzgojnih interesa pučkih škola kano savjetujući sbor županijski školski odbor prema ustanovi §. 199. školskoga zakona od 31. listopada 1888.

§. 46. Članovi županijskog školskog odbora jesu:

a) veliki župan ili njegov zakoniti zamjenik kano predsjednik;

b) županijski školski nadzornici, kano podjedno izvjestitelji;

c) po jedan od dotične crkvene oblasti, dotično bogoštovnoga zastupstva imenovani zastupnik svake od onih vjeroizpoviesti, koje u području županije broje najmanje 1000 duša;

d) županijski liečnik;

e) županijski inžinir;

f) po imenovanju najstariji ravnajući učitelj u sjedištu županijske oblasti;

g) 2—3 od upravnoga odbora iz njegove sredine izabrana člana.

§. 47. Prije nego u županijski školski odbor budu birani članovi upravnoga odbora obratit će se predstojnik županijske oblasti na dotične duhovne pastire i bogoštovna zastupstva onih vjeroizpoviesti, koje u području županije broje najmanje 1000 duša, s pozivom, da imenuje svoje zastupnike u županijski školski odbor u smislu sl. c) §. 199. školskoga zakona, a podjedno će pozvati u taj odbor po imenovanju (rangu) najstarijeg ravnajućeg učitelja u sjedištu županijske oblasti.

Buduć županija zagrebačka i virovitička neimaju u svojih sjedištih sebi podčinjenih ravnajućih učitelja, pošto gradovi Zagreb i Osiek samostalno upravljuju školami svoga područja, imenovat će zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, na predlog županijske oblasti od vremena do vremena jednoga od ravnajućih učitelja u području županije zagrebačke i virovitičke članom županijskog školskog odbora.

§. 48. Županijski školski odbor sastaje se dva puta u godini, no u važnih slučajevih može predsjednik sazvati vanrednu skupštinu županijskog školskog odbora.

§. 49. Za valjanost zaključaka županijskog školskoga odbora zahtieva se nazočnost predsjednika, dotično zakonitog njegovog zamjenika i polovice članova, a odlučuje se absolutnom većinom glasova. Kod jednako razdieljenih glasova odlučuje predsjednik svojim glasom.

§. 50. Županijski školski odbor biva od županijskih školskih nadzornika izvješćivan o stanju nastave i uzgoja u pučkih školah, te mu je u tom pravcu prosto stvarati zaključke i podnositi predloge zemaljskoj vladi putem županijske oblasti.

§. 51. U gradu Zagrebu i Osieku obavljaju gradski školski odbori uz poslove odredjene §. 184. školskoga zakona i zadaću označenu §. 198. istoga zakona.

c) Županijski školski nadzornik.

§. 52. Županijske školske nadzornike, kao strukovne organe za obavljanje školskih posala i za nadzor svih u

području županije, dotično gradu Zagrebu nalazećih se javnih i privatnih, nižih i viših pučkih škola, te drugih u kategoriju pučkih škola spadajućih nastavnih odgojnih zavoda imenuje zemaljska vlada izmedju takovih učitelja pučkih škola, koji su barem 10 godina u školskoj službi sproveli (§. 193. šk. zak.).

Službu kr. školskoga nadzornika u gradu Osieku obavlja uz primjerenu nagradu jedan po gradskom velikom županu na to predloženi, a po kr. zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, za oto potvrdjeni školski nadzornik županije virovitičke.

§. 53. Županijski školski nadzornici spadaju u red odperovodnog i strukovnog osoblja županijske oblasti odnosno poglavarstva grada Zagreba, pa su kao takovi u prvom redu podčinjeni županijskoj oblasti dotično gradskomu poglavarstvu u Zagrebu i Osieku, u drugom zemaljskoj vladi.

§. 54. U smislu §. 2. zakona od 5. veljače 1886. ob upravnih odborih u županijah školski je nadzornik članom upravnoga odbora županije, a kao takav i član županijske skupštine. Gdje je kod jedne županijske oblasti više školskih nadzornika, odredit će zemaljska vlada, koji će od njih biti članom upravnoga odbora; no podžupan može, gdje je više županijskih školskih nadzornika odrediti, da u upravnom odboru izvješćuje i drugi školski nadzornik o stvarih njemu na izradbu povjerenih; no taj drugi nadzornik neima prava glasa.

§. 55. Školski nadzornici obavljaju školske a navlastito pedagogičko-didaktične agende kod županijske oblasti, kojoj su na službovanje pridieljeni, kako im to dodjeljuje predstojnik dotične županijske oblasti odnosno poglavarstva grada Zagreba i Osieka.

§. 56 Županijski školski nadzornik vrši pripadajući državi školski nadzor u njezino ime unutar naznačenih mu granica. Unutar tih granica zadaćom mu je, da na boljak pučke nastave i uzgoja mladeži svoju pazku i skrb u svakom pravcu obraća, te su svi javni i privatni, u kategoriju srednjih učilišta nespadajući učevni zavodi i odgojilišta podvržena njegovu nadzoru, te mu je bditi nad tim, da se obdržavaju svi za takove zavode valjani obći i posebni propisi.

Gdje je više županijskih školskih nadzornika jednoj županijskoj oblasti na službovanje pridieljeno, odredit će svake godine podžupan, koje će škole dotičnoga područja jedan ili drugi od županijskih školskih nadzornika nadzirati: no o toj odredbi ima se početkom godine zemaljska vlada izviestiti.

§. 57. Iz te obćenito naznačene zadaće županijskoga školskoga nadzornika proiztiču sliedeća njegova prava i dužnosti.

§. 58. Medju prava županijskoga a u gradu Zagrebu i Osieku gradskoga školskoga nadzornika spada:

a) da bude saslušan, gdje se radi o promjeni obstojećih i uvedenju novih uredaba školskih u njegovu području, ter u disciplinarnih slučajevih da bude upitan o marljivosti i ponašanju učiteljskoga, njegovu nadzoru podvrženoga osoblja;

b) da može sjednicam obćinskih školskih odbora i javnim izpitom u svih njemu podčinjenih zavodih prisustvovati;

c) da učiteljskim sastankom u svom području predsjeda;

d) da učitelje u pedagogičko-didaktičkom pravcu svjetuje te radi odstranjenja nedostataka s te strane opaženih ustmene odredbe izdaje načinom, da pred djecom školskom nepovriedi ugled učiteljev.

§. 59. Dužnosti pako županijskoga a u gradu Zagrebu i Osieku gradskoga školskoga nadzornika jesu:

A) Ima svake godine najmanje jedan put sve svomu nadzoru podvržene javne i privatne pučke škole posjetiti i u svakom pravcu točno pregledati;

Napose pako ima se tom prigodom uvjeriti:

a) da li učitelj po propisanoj učevnoj osnovi obučava i da li se postizava nastavni cilj u pojedinih razredih i predmetih;

b) da li se upotrebljavaju propisane, dotično za porabu dozvoljene učevne knjige;

c) da li učitelji točno vode uredovne knjige i spise (imenike, našastnike itd.);

d) da li su učenikom propisanim brojem zadavane i da li su valjano izpravljene ter bijahu li shodno birane razne pismene vježbe;

e) kakov je polaz škole i koji su poglavito uzroci neurednu polazu; da li učitelj školske izostalke točno bilježi i kako se od onih, koji su u tom dalje uredovati pozvani, postupa; imenito da li se odnosne kazne primjerenom točnošću i strogošću izvršuju;

f) da li su školske prostorije dostatne, njihovo gradjevno stanje da li je povoljno, klupe školske da li su shodno sagradjene i dobro postavljene;

g) da li je učiona obskrbljena potrebitimi učili, u kakovu se stanju ova nalaze i jesu li dobro pohranjena;

h) da li djeca imaju knjige i druge za nauk potrebite stvari;

i) da li ima i u kakovu je stanju gombalište i školski vrt; da li se ovaj neupotrebljava možda u druge koje, nego li školske svrhe;

j) u kakovu je stanju knjižnica školska;

k) da li se pazi na čistoću oko zahoda i kakova je voda u zdencu školskom;

l) je li mladež zdrava izgleda i kakovi su najčešći slučajevi bolesti medju njom;

m) kakovo je ćudoredno stanje učione i radi kakovih su se disciplinarnih prestupaka morale ponajviše uporavljati školske kazne;

n) bivaju li učitelji točno plaćani i da li se bave nedopuštenim kakovim nuzgrednim poslom;

B) ima posjetiti svaki razred ter, da se uvjeri o napredku učenika, prosto mu je i samu izpitivati i učitelju naznačivati, što i koga da pita;

C) valja mu osobito pomnjivo motriti postupak onih učitelja, koji u jednoj sobi podučavaju više odjela, da se uvjeri o vještini učiteljevoj u shodnom istodobnom zanimanju učenika onih različitih odjela;

D) ima pozorno motriti nastavnu metodu učiteljevu ter mu glede nje shodnim načinom priobćivati svoje opazke;

E) nakon inspekcije ima se s učiteljem i s mjestnim nadzornikom škole ter ostalimi članovi obćinskoga školskoga odbora, ako su ga pratili, potanko posavjetovati o stanju škole i ob onom, što bi trebalo učiniti, da se opaženi nedostatci uklone.

F) kod škola s više učitelja drži s njimi učiteljsku sjednicu a ravnajućemu učitelju priobćuje još napose svoje opazke i podjeljuje potrebite naputke.

Prosto mu je takodjer, obnadje li potrebnim, sazvati sjednicu obćinskoga školskoga odbora, koji je dužan tomu pozivu odazvati se i svaku potraženu obaviest dati.

G) izradjuje poslovne komade didaktičko-pedagogijskoga sadržaja, a i ine ekonomično-administrativnoga sadržaja, koje mu pridieli predstojnik županijske oblasti dotično gradskoga poglavarstva.

H) vodi propisane knjige o školstvu i učiteljstvu dotičnoga područja.

I) predsjeda županijskim učiteljskim sastankom, kako će to odredjeno biti posebnom naredbom ob učiteljskih sastancih.

§. 60. Prigodom inspekcije ima se županijski školski nadzornik uvjeriti i o tom, kakovi su osobni odnošaji učitelja medju sobom i s ravnajućim učiteljem ter kako učitelj ili učitelji žive s obćinom školskom.

Nastavše medju njimi razmirice gledat će, da poravna, ako je moguće, mirnim putem.

§. 61. Županijski školski nadzornik dužan je prigodom inspekcije uputiti se i o djelovanju obćinskoga školskoga odbora, te pregledati njegove spise.

§. 62. Pri posjetu privatnih škola ima pomnjivo paziti na to, da li ti zavodi u pogledu svestranoga svojega uredjenja odgovaraju obstojećim propisom i uvjetom, pod kojimi su dozvoljeni, i da li neprekoračuju granice svoje ovlasti.

§. 63. Od nadzora županijskoga školskoga nadzornika izuzete su učiteljske škole i s njimi združene vježbaonice, nalazeće se u njegovu području, ter će ti zavodi biti neposredno nadzirani putem zemaljske vlade.

§. 64. Od županijskoga školskoga nadzornika očekiva se, da će i opetovnu i produžnu obuku mladeži u šegrtskih školah u svom području poticanjem, savjetom i poukom što revnije unapredjivati ter bditi nad tim, da se i na tih zavodih glede svega ostaloga, a poimence glede redovitoga polaza obdržavaju obstojeći propisi.

§. 65. Školski nadzornici učestvuju kano članovi i izvjestitelji u sjednicah upravnoga odbora županije i žu-

panijskoga školskoga odbora načinom odredjenim §. 68. ove naredbe.

§. 66. Ob uspjehu svakog nadzornog putovanja i pregledavanja područnih škola imadu školski nadzornici izvjestiti županijsku oblast, dotično gradsko poglavarstvo, pa ujedno predloge staviti, kako da se opaženi nedostatci uklone. Ta izvješća podastirat će županijske oblasti koncem školske godine na uvid zemaljskoj vladi.

d) Upravni odbor.

§. 67. U svakoj županiji postoji upravni odbor, kojega članovi i obćenite ustanove označeni su §§. 1—19. zakona od 5. veljače 1886. ob upravnih odborih u županijah i §. 54. ove naredbe.

§. 68. Gdje je kod jedne županijske oblasti više županijskih školskih nadzornika, odredit će zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, koji će od njih biti članom upravnoga odbora.

Dotični podžupan može odrediti, da i drugi školski nadzornik izvješćuje u upravnom odboru o stvarih njemu na izradbu povjerenih; no dotični školski nadzornik neće imati pravo glasa (§. 13. zakona od 5. veljače 1886. ob upravnih odborih u županijah).

§. 69. Županijski školski nadzornik u upravnom je odboru izvjestitelj u stvarih školskih, te mu je dužnost izvješćivati u svakoj redovitoj sjednici o stanju školstva i o potežkoćah, koje su se možda pojavile te spriečavaju njegov razvitak.

U istoj sjednici mogu i ostali članovi opazke stavljati ob onom, što su primjetili.

§. 70. U tu svrhu izručuje predsjednik odbora školskomu nadzorniku izvješća u tih predmetih, koji na temelju tih izvješća i na temelju vlastitih opažanja predlaže upravnomu odboru potanki izvještaj i odredbe, koje valja učiniti.

Odbor odlučuje na temelju tih predloga ili predloga svojih članova, te izdaje u smislu odnosnoga zakona shodne naputke, odnosno podnaša u stvarih, nadilazećih njegov djelokrug, izvještaj zemaljskoj vladi.

§. 71. Školski izvjestitelj upravnoga odbora vlastan je s mjesta prijaviti i za 24 sata zemaljskoj vladi podnieti

predstavku proti zaključkom upravnoga odbora, koje on drži nezakonitimi i štetnimi po školstvo.

Ako se vlada neizjavi o takovu zaključku za 14 dana ili ako vlada potvrdi takav zaključak, ima se takav zaključak provesti bezuvjetno i nečekajuć dalju sjednicu.

§. 72. Proti rješitbam upravnoga odbora, donešenim u prvoj molbi, može stranka, koja se smatra povriedjenom, uložiti utok na zemaljsku vladu u roku od 14 dana, računajuć od dana proglašenja ili dostave odnosne rješitbe.

§. 73. Upravni odbor:

1. odredjuje, kako da se uklone potežkoće, koje spriečavaju razvitak školstva i podnaša shodne predloge zemaljskoj vladi, ako odnosna naredba nadilazi njegov djelokrug; ako su te potežkoće nastale krivnjom učitelja ili inih organa javne uprave, vlastan je upravni odbor proti tim organom odrediti karnostnu iztragu (§. 21. zakona ob upravnih odborih);

2. izpituje i potvrdjuje obćinske proračune (§. 22. zakona ob upravnih odborih) pa bdije tim načinom, da su sistemizovana učiteljska beriva, nuždne svote za uzdržavanje školskih sgrada i pokućtva, nabavu učila, knjižnički prinos itd. u proračun uvrštena; bdije, da se plaće učiteljem točno izplaćuju, školske sgrade u dobrom stanju nalaze, škole i školska mladež nuždnimi učili dotično učevnimi sredstvi obskrbljuju te pazi preko dotičnih organa, da djeca podvržena školskoj dužnosti polaze školu.

O poslovih glede polaza škole, točnog namirivanja učiteljskih beriva, uzdržavanja školskih sgrada, a navlastito glede osnivanja potrebnih novih pučkih škola te o drugih poslovih, tičućih se materijalnih interesa škole, odlučuje upravni odbor na temelju predloga županijskog školskog nadzornika ili svojih članova, te izdaje u smislu zakona shodne naputke, odnosno podnaša o stvarih nadilazećih njegov djelokrug, izvještaj zemaljskoj vladi (§. 70. ove naredbe);

3. donaša odluke, koje se imadu na temelju doprinosbene razprave glede gradnje škola izreći o dozvoli gradnje, te o uporavi doprinosbenih propisa na takove gradnje, pod uslovi i ograničenji, navedenimi u §. 41. zakona ob ustroju županija i uredjenju uprave u županijah i kotarih;

4. odlučuje u prvoj molbi preko karnostnoga povjerenstva u provedenoj disciplinarnoj iztrazi proti pučkim učiteljem, ako se ima uporaviti kazan odpusta iz službe.

§. 74. U drugoj molbi odlučuje upravni odbor ob utocih pojedinaca proti zaključkom občinskih dotično gradskih poglavarstva ili kotarskih oblasti, u koliko se ovi tiču pojedinaca.

§. 75. Karnostno povjerenstvo sastoji od pet članova. Predsjednikom toga povjerenstva je veliki župan, a kad je on zapriečen, podžupan.

Upravni odbor bira iz svoje sredine članove povjerenstva tako, da se dva člana biraju izmedju javnih urednika, od kojih jedan mora biti školski nadzornik, kad se ob učitelju radi, a dva izmedju članova izabranih po županijskoj skupštini.

Karnostno povjerenstvo bira se u prvoj sjednici upravnoga odbora o početku godine za vrieme od godinu dana (§. 42. zakona ob upravnih odborih u županijah).

§. 76. O disciplinarnoj kazni odpusta iz službe odlučuje iza pravodobno uložena utoka od 14 dana u drugoj molbi zemaljska vlada.

D. Zemaljska uprava.

§. 77. Zemaljsku upravu pučkoga školstva vrši zemaljska vlada u okviru označenu §. 204. školskoga zakona uz pripomoć stalnog savjetujućeg sbora, koji će se urediti posebnim zakonom.

E. Crkvena uprava.

§. 78. Djelokrug crkvene uprave označuju §§. 206.—213. školskoga zakona.

Službeni glasnik god. 1889. br. 17. str. 148—167.

---

5. Naredba kr. zem. vlade, kojom se ustanovljuje školski i nastavni red za pučke škole od 15. srpnja 1889. br. 6.798.

Školski i nastavni red

za pučke škole u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

I. O polazu škole.

§. 1. Radi pazke nad urednim polazom škole ima poseban odbor svake godine najmanje mjesec dana prije početka školske godine obaviti točan popis svih školskih sposobnjaka dotične školske občine (§. 29. školskoga zakona) i takav popis bar osam dana prije početka školske godine uručiti predstojniku škole (učitelju ili ravnajućem učitelju).

Kako će biti taj odbor sastavljen i kojim će načinom popis školske djece obavljati i pregled o toj djeci voditi, ustanove o tom sadržane će biti u naredbi o polazu škole.

§. 2. Obvezanost na polaz škole nastaje navršenom sedmom godinom. U školu se ipak mogu primati i takova djeca, koja su šestu godinu navršila (§. 46. školskoga zakona), ako su inače tjelesno i duševno dostatno razvijena, i ako to bude dopuštao prostor škole i obzir na ustanovljeni zakonom broj učenika.

Djecu izpod navršene šeste godine primati u školu nije slobodno.

§. 3. Nijedno diete nesmije bez dovoljne izprike i temeljita razloga niti jedne ure izostati iz škole.

§. 4. Da se o školskih izostatcih potrebita očevidnost imati i proti nemarnim roditeljem u smislu zakona postupati uzmogne, dužan je učitelj svaki dan prije i poslije podne po svršetku obuke iz imenika svu unj upisanu djecu prozvati ter u dotičnu za taj dan opredieljenu rubriku zabilježiti, i one, koji su prisutni, i one kojih ne ima u školi.

Prisutna djeca bilježe se točkom (.), neprisutna pako ili jednostavnom crtom (—, ako su izostala prije podne, a | ako su izostala poslije podne) ili pako krstom (+), ako su čitav dan zanemarila.

§. 5. Svaka zanemarena ura ima se izpričati najkašnje u roku od osam dana. Nedovoljno izpričane ure imaju se nedopuštenim izostatkom ravnimi smatrati.

Slučajevi, u kojih se izostatci iz škole imaju smatrati bezuvjetno izpričanimi ili dopuštenimi, jesu:

a) bolovanje djeteta;

b) potreba djeteta kod kuće radi dvorbe i njegovanja opasno bolestnih roditelja;

c) ako je tko umro u obitelji dotle, dok nebude sahranjen;

d) oluje, zapusi ili inače nevrieme;

e) neprohodni putevi (zimi na selu);

f) dopust podieljen djetetu od učitelja ili od obćinskoga školskoga odbora (§. 16. slovo f) naredbe ob upravi pučkih škola);

g) veliko siromaštvo (oskudica odielom ili obućom).

No slučajeve pod g) ako obćinski školski odbor i izpriča, valja mu se podjedno odmah pobrinuti, da se oskudici takove djece doskoči od onih, koji su zakonom na to obvezani (zakonski članak XVI. od godine 1870. §. 52., zatim naredba kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 11. prosinca 1874. §. 3., uvrštena u „Sbornik zakona i naredaba" od godine 1875. komad I., br. 1.).

§. 6. Poslije svakih 14 dana prebrojit će učitelj po svojih bilježkah zaostatke svakoga pojedinoga učenika ter će o njih posebni izkaz sastaviti i izručiti ga zajedno sa izpričnimi dokaznicami obćinskom školskomu odboru za dalji postupak.

§. 7. Potanje ustanove u kontroli školskih izostataka i kazna sadržavat će posebna naredba o polazu škole.

II. O vremenu obuke.

§. 8. Školska godina traje deset mjeseci te počima pravilno 1. listopadom. No obzirom na posebne okolnosti pojedinih mjesta može upravni odbor županije (§. 191. školskoga zakona) na predlog dotičnoga obćinskoga školskoga odbora dozvoliti, da se školska godina inače započme i dovrši.

Glavni praznici traju ukupno dva mjeseca. Po selih i drugih mjestih, kojih se pučanstvo poljodjelstvom bavi, ostavlja se podieljenje toga vremena na više odsjeka, prama naravi onih poljodjelstvenih radnja, obćinskim školskim odborom uz odobrenje upravnoga odbora župa-

nije, koji će paziti na to, da se tom razdiobom ukupno za glavne praznike dozvoljeno vrieme neprekorači.

Svaka preinaka u pogledu glavnih praznika ima se prijaviti zemaljskoj vladi.

§. 9. Sedmične praznike ustanovljuje obćinski školski odbor prama mjestnim okolnostim, i to ili jedan cieli dan ili dva, po mogućnosti jednako razstojna popoldana.

O izvanrednu prenosu sedmičnoga praznika na koji drugi školski dan u slučaju nužde ima odlučiti obćinski odbor, a ne sam učitelj ili mjestni školski nadzornik. O takovu prenosu ima se obaviestiti kotarska oblast, odnosno gradsko poglavarstvo.

§. 10. Ob ostalom praznovanju tečajem školske godine radi crkvenih blagdana i drugih prigoda kao i o nadoknadi sbog pošastnih bolesti izgubljena školskoga vremena valja se držati sliedećega:

1. Povrh nedjelja ima rimo-katolička školska mladež obćih pučkih škola praznovati sve zapovjedne blagdane svoje crkve i k tomu dušni dan (gdje je dosada bio običaj), badnji dan, tri posljedna dana velikoga tjedna, dan zaštitnika župne crkve, ako se isti javno slavi, i dan sv. Alojzija; napokon treći dan Božića i Uzkrsa, čistu sriedu (pepelnicu) i dane klečanja, gdje je to bivalo do sada.

2. Učenici grčko-iztočne crkve imaju osim nedjelja praznovati još sliedeće dane: veliki petak, veliku subotu, Uzkrs (tri dana), Duhove (dva dana), badnjak, Božić (tri dana), Spasov dan, Novo ljeto 1./13. siečnja, Bogojavljenje 6./18. siečnja, sv. Jovana 7./19. siečnja, sv. Savu 14./26. siečnja, tri Jerarha 30. siečnja (11. veljače), Sretenije 2./14. veljače, Blagoviest 24. ožujka (6. travnja), Gjurgjev dan 23. travnja (5. svibnja), Konstantina i Jelene 21. svibnja (2. lipnja), Petrov dan 29. lipnja (11. srpnja), dan sv. Ilije 20. srpnja (1. kolovoza), Preobraženje 6./18. kolovoza, veliku i malu Gospojinu 15./27. kolovoza i 8./20. rujna, Krstov dan 14./26. rujna, Mitrov dan 26. listopada (7. studenoga), Arhangjela 8./20. studenoga, Vovedenije Bogorodice 21. studenoga (3. prosinca), dan sv. Nikole 6./18. prosinca i dan zaštitnika mjestne crkve.

3. Učenici grčko-katoličke crkve imaju takodjer praznovati sve pod 2. navedene blagdane grčko-iztočne crkve osim sv. Jovana, sv. Save te Konstantina i Jelene. A

k tomu još imaju praznikovati Usjekovanje sv. Jovana Krstitelja 10. rujna (29. kolovoza).

4. Na sve pod brojem 2. i 3. navedene blagdane može se školska mladež prije službe božje podučavati u čitanju i pjevanju crkvenom.

5. Evangelička školska mladež ima osim nedjelja praznovati još sliedeće blagdane, koji padaju zajedno s rimo-katoličkimi istoimenimi blagdani: Novo ljeto, veliki četvrtak, veliki petak, Uzkrs, Spasovo, Duhove i Božić.

6. Učenici mozaičke vjeroizpoviesti imaju osim subota praznovati još sliedeće blagdane: Oba prva i oba zadnja dana vazma (Pesah), dva dana Duhova (Šebuoth), dva dana nove godine (Roš hasanah), dan pomirbe (Jom kipur) i oba prva i oba zadnja dva dana Svetohraništa (sjenica—Sukoth).

Ustanove pod 1—6 valjaju samo za škole, koje polazi mladež jedne ter iste vjeroizpoviesti.

7. Sva mladež pučkih škola bez razlike vjeroizpoviesti ima praznovati imendane Njihovih ces. i kr. apost. Veličanstva, i gdje se škola drži i u kolovozu, takodjer rodjen dan Njegova ces. i kr. apost. Veličanstva.

8. Glede konfesijonalno-mješovitih obćih pučkih škola, poimence takovih, u kojih se zajednički obučava mladež rimo-katoličke i grčke crkve, ustanovljuje se:

a) Gdje je znatan broj školske mladeži obiju vjeroizpoviesti, a u mjestu je i župna crkva ka konfesijonalnoj manjini spadajuće školske mladeži, imaju se praznovati blagdani jedne i druge crkve; nu dane na taj način za školsku obuku izgubljene valja nadoknaditi navadnim školskim praznikom istoga tjedna, t. j. četvrtkom ili četvrtak zastupajućima dvama poldanima.

Ako li se za obuku izgubljeni dani nemogu nadoknaditi istoga tjedna, tad se ta naknada neima prenositi na drugi tjedan. Veliki blagdani, naime: Božić, Uzkrs i Duhovi neimaju se nadoknadjivati.

b) Gdje je neznatan broj učenika grčko-iztočne, dotično grčko-katoličke vjeroizpoviesti, a u mjestu neima župne crkve njihova obreda, ima mladež obiju tih vjeroizpoviesti od blagdana naznačenih pod točkom 2. i 3. praznovati, na koliko se nesudaraju s blagdani katoličke crkve, napose samo sliedeće blagdane: Vovedenije Bogorodice, dva dana Božića, Obrezanje, Bogojavljenje, Sretenije, Blagoviest, dva dana Uzkrsa, Spasov dan i dva dana Duhova; i k tomu mladež grčko-iztočne crkve dan sv. Save.

c) Gdje je naprotiv neznatan broj učenika rimo-katoličke vjeroizpoviesti, a u mjestu neima župne crkve njihova obreda, imaju učenici rečene vjeroizpoviesti od svojih blagdana, na koliko se nesudaraju s blagdani grčko-iztočne crkve, praznovati n a p o s e samo propisane crkvene blagdane, t. j. takove dane, na koje se zabranjuje težački posao.

U obće biti će slobodno učenikom konfesijolne manjine školu polaziti i na njihove blagdane, samo što će biti dužni prisustvovati službi božjoj svoga obreda, ter će se za to vrieme imati odpustiti iz škole. To valja ponajviše za učenike mozaičke vjeroizpoviesti radi svetkovanja subote, na koji dan neće se isti učenici, ako školu polazili budu, siliti na pisanje i risanje.

9. U pogledu učestvovanja školske mladeži kod crkvenih procesija odredjuje se sliedeće:

a) Rimo-katolička školska mladež ima učestvovati kod procesija: uzkrsnuća (na veliku subotu), gdje je to i dosele bio običaj, zatim na Markovo, Tielovo (Brašančevo) i na tri prosna dana.

Votivnim ili zavjetnim procesijam ima školska mladež prisustvovati samo onda, ako kod njih učestvuje i sva druga župa; ako padaju na ferijalni (od škole prost) dan i ako se kreću u mjestu.

Na Markovo i na tri prosna dana ima se poslije podne držati obuka u školi.

Nebude li radi zla vremena na te dane procesije, ima se cio dan držati obuka školska.

I na dušni dan, gdje se bude praznovao, kano i na pepelnicu, biti će takodjer samo prije podne učenici prosti od polazka škole.

b) Školska mladež grčko-iztočne vjeroizpoviesti imati će učestvovati kod obhoda radi osvećenja žita ili vinograda, zatim kod obhoda na blagdan bogojavljenja (ako nebude velika studen) i na dan sv. Save.

10. Školska mladež ima se izpoviedati tri puta na godinu i to:

a) Rimo-katolička o svih Svetih, ob Uzkrsu i o sv. Alojziju.

b) Grčko-iztočna subotom prve nedjelje božićnoga, uzkrsnoga i petrovskoga posta.

c) Grčko-katolička o Božiću, Uzkrsu i koncem školske godine.

Dan izpoviedi za katoličku školsku mladež odrediti će župnik, dotično vjeroučitelj u sporazumku s učiteljem, dotično s ravnajućim učiteljem, i to tako, da izpovied padne na popoldne u oči kojega školskoga ili crkvenoga praznika, a sv. pričest na sam praznik.

11. Opetovna obuka dotično obuka na šegrtskih školah neima se držati za rimo-katolike na dan svih Svetih, na prvi i drugi dan Božića, na novu godinu, na prvi i drugi dan Uzkrsa, na Spasovo, na prvi i drugi dan Duhova, na Tielovo, na veliku Gospojinu i na dan crkvenoga goda; za grčko-iztočne na Božić, Bogojavljenje, na dan sv. Save, Blagoviest, Uzkrs, Spasov dan i Duhove; a za grčko-katoličke na blagdane Gospodnje i Bogorodičine.

12. Dani znatnijih sajmova, gdje bi velik promet mogao mladeži školskoj biti pogibeljan, mogu se praznovati: nu imaju se svaki put nadoknaditi propisanim sedmičnim praznikom.

13. Školska mladež dužna će biti ići na sprovod svojim sudrugom, zatim onim, koji su za života stojali u užem odnošaju sa školom, veoma odličnim i za obće dobro osobito zaslužnim muževom i dobročiniteljem školskim.

U dvojbenih slučajevih odlučiti će mjestni školski odbor.

O tom, da li će mladež odkrivene ili pokrivene glave učestvovati kod sprovoda, odlučuje obći mjestni običaj.

Učestvovanje školske mladeži kod sprovoda za plaću, kako je to na njekojih mjestih do sada bio običaj, strogo se zabranjuje, koli u školsko toli u izvanškolsko vrieme.

14. Glede školskih molitava u konfesijonalno mješovitih školah izdati će ovaj kralj. zemaljsko-vladni odjel sporazumno s dotičnimi crkvenimi oblastmi kasnije naredbu, a medjutim ima se u tom pogledu držati dosadanji običaj.

15. U pogledu polazka službe božje ustanovljuje se:

a) Katolička školska mladež obvezana je na polaz svakdanje službe božje tečajem ljetnih mjeseci počimajuć od prvoga svibnja.

b) Svake nedjelje i zapovjedne svetkovine dužna je katolička školska mladež prisustvovati službi božjoj.

c) Tjelesno slabe i od crkve daleko stanujuće pojedine učenike biti će vlastan dotični vjeroučitelj, sporazumno s učiteljem ili ravnajućim učiteljem škole, i za obvezne dobe (sl. a) oprostiti od svakdanjega polazka crkve.

d) Po nedjeljah i zapovjednih blagdanih imaju učitelji župno-filijalnih mjesta mladež svoje škole dovesti u župnu crkvu. Ako je pako u kapeli župno-filijalnoga mjesta misa ili procesija ili koja druga crkvena svečanost, ima joj učitelj ondje prisustvovati sa školskom mladeži.

e) Mladež župno filijalnih škola nije u zimsko doba ni na dane gore pod d) naznačene dužna polaziti službu božju u mjestu župne crkve, ako je škola od župne crkve veoma udaljena ili ako je na takove dane notorno zločesto vrieme.

f) Na pobožnosti, koje nisu gore navedene, imenito na popoldnevnu službu božju, nije dužna dolaziti školska mladež, osim opetovničara, koji će po nedjeljah i blagdanih biti dužni dolaziti k večernjici i kršćanskomu nauku.

g) Bude li kakova izvanredna svečanost u crkvi, koja se neopetuje svake godine, n. pr. jubilej itd., imat će joj školska mladež prisustvovati.

h) Grčko iztočna i grčko-katolička mladež dužna je samo po nedjeljah i blagdanih prisustvovati službi božjoj.

i) Učenici mozaičke vjeroizpoviesti obvezani su na polazak službe svake subote i na dane pod točkom 6. ovoga propisa naznačene.

j) Evangelička školska mladež ima prisustvovati službi božjoj na dane pod točkom 5. ovoga propisa naznačene.

16. O izostatcih, koje učenici izbivaju od obuke, vršeći svoje vjerske dužnosti, odredjuje se, da se takovi izostatci radi nuždne evidencije imaju svakako bilježiti u razrednici, ter se odnosni izgubljeni sati imadu izpričati; no te sate netreba ubrajati u one, koji se na viših pučkih školah u svjedočbi kao izgubljeni izkazuju.

17. Vrieme, izgubljeno zatvorom škole radi epidemičkih bolesti, ako potraje više od 20 izasebnih dana, ima se nadoknaditi velikimi jesenskimi praznici, na koliko

dotječe vrieme, koje je za te praznike ustanovljeno §. 9. škol. zakona.

Čim bude škola radi pošastne bolesti zatvorena, valja o tom podnieti prijavu županijskoj oblasti, koja o tom ima izviestiti zemaljsku vladu.

§. 11. U koju uru ima svakdanja obuka započeti i dovršiti se, ustanovit će občinski školski odbor prama mjestnim okolnostim (§. 16. sl. e. naredbe ob upravi pučkih škola); samo što se tom ustanovom nesmije pri-kratiti propisani broj učevnih ura.

§. 12. Obvezanost na polazak škole traje pet godina (§. 47., šk. zak.), neračunajuć ovamo opetovne obuke (§. 53. šk. zak.).

III. Ob odpustu iz škole.

§. 13. Pošto koje diete propisano vrieme u pučkoj školi dotično opetovnici probavi, ima mu se izdati „od-pustnica" i to bezplatno.

Učenikom, koji su pučku školu tečajem pet godina marljivo polazili, ali zahtjevom nisu u pogledu napredka zadovoljili, mora se takodjer izdati svjedočba odpustnica, ali pomenutu okolnost valja svakako označiti u odpustnici riečmi: „Premda nije ustanovi §. 50. školskoga zakona od 31. listopada 1888. zadovoljio, to se ipak odpušta iz ove škole, pošto ju je pet godina polazio."

Razlog, s kojega se djetetu i poslije petgodišnjega polaza pučke škole može uzkratiti odpustnica, te ono pri-držati i na dalji polaz škole, naznačit će se u naredbi o polazu škole.

Učini li se roditeljem ili njihovim zamjenikom takovo uzkraćenje polaznice krivičnim, vlastni su tražiti posebno izpitanje djeteta.

§. 14. Ako je koje diete umom ili tielom slabo, da se nije nadati, da bi i duljim polazom škole moglo uči-niti u nauku žudjeni napredak, ima se takovu djetetu iz-dati odpustnica, ali se u njoj ima naznačiti i razlog, zašto mu je ipak izdana.

§. 15. Djeca, koja se kod kuće podučavaju, moraju se koncem svake školske godine izpitu na kojoj javnoj

školi podvrći, te se svjedočbom o tom izpitu izkazati pred občinskim školskim odborom (§. 43. školskoga zakona).

Za svaki takov izpit imaju roditelji privatnoga učenika platiti pristojbu od četiri (4) for a. vr., od koje kod jednorazrednih učiona pripada jedna trećina učitelju vjere a dvie trećine učitelju ostalih predmeta; kod višerazrednih pako učiona jedna četvrtina učitelju vjere, jedna ravna-jućemu, a dvie razrednomu učitelju.

Privatiste viših pučkih škola plaćaju izpitnu pristojbu od deset (10) forinti. Pristojba ova razdieli se prama broju predmeta, uračunajuć k tomu još jedan dio za predsjednika izpita (ravnatelja).

Veoma siromašne učenike može na školah s jednim učiteljem občinski odbor, a na školah s više učiteljskih sila učiteljski sbor osloboditi od plaćanja izpitne pristojbe. Ovo valja osobito za onu djecu, kojih su roditelji radi samotnoga i od škole udaljenoga stanovanja prisiljeni svoju djecu dati kod kuće privatno podučavati.

§. 16. Odpustnicom školskom nisu dužna izkazati se ona djeca, koja za vremena školske obvezanosti polaze koji viši učevni zavod, zatim ona, koja su radi kakove duševne ili tjelesne mane budi privremeno budi posvema od polaza učione oproštena.

§. 17. Odpustnicu izdaje učitelj, te ju kod jedno-razrednih učiona podpisuje uz njega vjeroučitelj i mjestni školski nadzornik; kod višerazrednih pako učiona supod-pisuje ju mjesto školskoga mjestnoga nadzornika ravna-jući učitelj.

Učenici odpušteni iz škole imaju se upisati u posebnu za to priredjenu maticu, koja se ima držati na školah s jednom učiteljskom silom u pohrani kod občinskoga školskoga odbora, a na školah s više učiteljskih sila ima ju pohraniti ravnajući učitelj u školskoj pismari. Isto se tako ima svaki takov odpust zabilježiti i u školsku maticu.

§. 18. Odpustnice, koje se izdaju učenikom javnih škola, imaju sadržavati sliedeće naznake:

a) Ime, prezime, dobu, vjeroizpovied i rodno mjesto učenikovo;

b) kako je dugo polazio školu;

c) red iz ćudorednosti i red iz marljivosti u polazu škole;

d) red iz pojedinih učevnih predmeta; napokon

e) opazku, da li je odpustnik udovoljio zahtjevom zakona školskoga, te da li je s toga iz škole odpušten.

Svjedočbe privatnih učenika (§. 15. ovoga školskoga i nastavnoga reda) imaju sadržavati sve što i odpustnice javnih učenika; samo što se u njih nebilježi trajanje školskoga polaza te red iz ćudorednosti i marljivosti u polazu škole.

§. 19 Polaz škole bilježi se u svjedočbah oznakami: veoma marljiv, marljiv, prekidan i nemaran; — ćudorednost bilježi se izrazi: veoma pohvalna, pohvalna, zakonom primjerena, bezprikorna i ne bez prikora poradi . . . .; napredak u pojedinih predmetih označuje se sa: veoma dobar, dobar, dovoljan i nedovoljan, a izvanjsko lice pismenih sastavaka izrazi: posve uredno, uredno, manje uredno i neuredno.

Obći red bilježit će se na pučkih školah izrazi: prvi red s odlikom, prvi red, drugi red, treći red.

Prvi red s odlikom dobivaju oni učenici, koji imadu iz pojedinih predmeta većinom veoma dobre redove, a neimaju više od jednoga dovoljnoga reda.

U prvi obći red uvrstiti se imaju oni učenici, koji neimaju ni jednoga nedovoljnoga reda; učenici sa jednim ili dva nedovoljna reda iz pojedinih predmeta imaju se uvrstiti u drugi, a u treći obći red oni učenici, koji uz ine slabije redove dobiju tri ili više nedovoljnih redova.

Učenici, dobivši koncem školske godine u napredku prvi obći red (s odlikom ili bez odlike), mogu početkom dojduće školske godine preći u sliedeći viši razred.

Učenikom i učenicam viših pučkih škola, koji su koncem godine dobili jedan nedovoljan red, može učiteljski sbor dozvoliti popravak toga nedovoljnoga reda o početku buduće školske godine. Takovim se učenikom (učenicam) izdaje koncem školske godine svjedočba „bez obćega reda, dok nepopravi nedovoljan red iz . . .“ Nakon položena izpita izdaje im se nova svjedočba s klauzulom: „pošto se je podvrgao (la) popravnomu izpitu iz . . . . .“

Popravni izpit može se položiti samo na onom zavodu, na kojem je dotičnik dobio nedovoljan red.

Učenici s drugim i trećim obćim redom morat će dotični razred opetovati.

Lokacija učenika i učenica na pučkih je školah dokinuta, pa se u tiskanih godišnjih izvješćih imadu imena učenika štampati abecednim redom bez obzira na polučeni napredak, a imena odlikaša odtisnuti krupnijimi ili razmaknutimi pismeni.

§. 20. Školske svjedočbe izdaju se samo u slučaju naznačenom u §. 13. ovoga školskoga i nastavnoga reda. Na naročiti i dovoljno obrazloženi zahtjev pojedinih roditelja i njihovih zastupnika mogu se i za vremena školske obvezanosti izdavati svjedočbe polaznice u kojih se naročito ima navesti i razlog, s kojega je izdana polaznica.

U viših pučkih školah izdavaju se školske svjedočbe koncem svakoga polugodišta.

§. 21. Za duplikat svake svjedočbe plaća se na korist školske knjižnice pristojba od 50 nvč., te valja ob uplaćenih pristojbah te vrsti voditi poseban izkaz.

IV. O zaptu.

§. 22. Pošto je pučkoj školi zadaćom, da djecu religijozno i ćudoredno odgaja, a uz to i u potrebitom za gradjanski život obćem znanju i umienju podučava (§. 1. šk. zak.), služit će se učitelj svimi zakonom dozvoljenimi i pedagogijski prokušanimi sredstvi, da od djece uzgoji valjane članove crkvi i državi, budeć i učvršćujuć u njih pravu nabožnost i čistu ćudorednost, ter podtičuć i ukriepljujuć ih u čuvstvih dužnosti i poštenja, gradjanske zajednice i ljubavi prama domovini i vladaru.

§. 23. Učitelj je dužan pridržavati učenike na čistoću i red ne samo na tielu i odielu, nego i oko njihovih i školskih učila i ostaloga pokućtva školskoga.

§. 24. Djeca bolujuća od kakove priljepčive ili inače ogavne bolesti, nesmiju, dok bolest traje i pogibelj priljepa nemine, polaziti škole.

Potanje za takove slučajeve ustanovljuje naredba o školskoj upravi (§. 16. slovo k).

§. 25. Iza dviju ura nauka ima se učenikom dozvoliti odmor od 10 časova, koje vrieme neka im bude dopušteno provesti — gdje bude moguće — ili razredimice

ili odjelimice izvan sobe školske. Gdje pako to nebude moguće, valja im u samoj sobi školskoj dozvoliti tjelesno kretanje prama propisom sobne gimnastike.

Djeci prvoga i drugoga razreda ima se već iza prve ure nauka dati odmor od 5 časova.

§. 26. Odgojna sredstva imaju se uporavljati s osobitim obzirom na razlikost značajeva pojedine djece. Kazne nesmiju nikada vriedjati ćudoredno čuvstvo niti u pogibelj stavljati zdravlje učenika.

§. 27. U pučkoj školi rabiti će sliedeća disciplinarna sredstva: pohvala, nagrada, opomena, ukor, stajanje u klupi, stajanje izvan klupe, pridržanje djeteta poslije nauka u školi na kraće ili duže vrieme pod nadzorom učiteljevim i uz kakovu duševnu radnju; poziv djeteta pred učiteljsku konferenciju, a na školah s jednim učiteljem pred mjestnoga školskoga nadzornika ukora radi; kod dječaka tjelesna kazan; napokon privremeno izključenje iz škole.

Privremeno se može diete izključiti iz škole samo iznimice, i to u slučaju, ako bi dalje druženje s njim moglo biti opasno ćudorednosti ostalih učenika. To pako izključenje može izreći samo občinski školski odbor, i to na obrazloženi predlog učitelja, a u školah sa više učitelja na predlog učiteljskoga sbora; no takav zaključak ima občinski školski odbor odobrenja radi podnieti županijskoj oblasti.

§. 28. Tjelesna kazan može se u pučkih školah rabiti kao disciplinarno sredstvo pod sliedećimi uvjeti:

1. Tjelesna kazan dozvoljava se samo u slučaju većih moralnih prestupaka, kano: radi tvrdokorna laganja, drzovite upornosti, prostačine i krupne nećudorednosti, te pošto sva druga dozvoljena disciplinarna sredstva ostanu bezuspješna.

2. Tjelesna kazan nesmije se nikada uporavljati radi slaba napredka u naucih ni radi izostajanja iz škole.

3. Djevojčice se nesmiju nikada u školi tjelesno kazniti.

4. Osim šibom svaka je druga tjelesna kazan, kao čupanje, ćuškanje, guranje, klečanje, udaranje štapom ili ravnalom itd. najstrožije zabranjena.

5. Tjelesna se kazan ima obaviti pristojnim i po zdravlje djeteta neškodljivim načinom i ne pred školskom djecom.

6. Tjelesnu kazan ima obaviti školski poslužnik, a gdje takova neima, sám učitelj, nikada pako koji učenik.

7. Gdje je na kojoj školi više učitelja, odlučuje o tjelesnoj kazni učiteljski sbor; a na školah s jednim učiteljem opredjeljuje tjelesnu kazan učitelj u sporazumku s mjestnim školskim nadzornikom.

8. Pri ustanovljivanju tjelesne kazne ima se učitelj strogo držati ustanova §. 36. školskoga i nastavnoga reda.

Očekuje se pouzdano, da će se učiteljstvo uporavljajuć tjelesnu kazan čuvati brižno svake zloporabe, ter da se neće izvrgavati posljedicam §. 140. alineja 2. školskoga a i mogućim posljedicam kaznenoga zakona.

§. 29. Roditelji ili njihovi zamjenici dužni su djecu privremeno iz škole izključenu dati privatno podučavati, te ako to propuste učiniti, ima se proti njima postupati po ustanovah §. 41. i 43. školskoga zakona.

§. 30. Učitelj je dužan, povjerenu si mladež nadzírati i izvan škole, na koliko mu to bude moguće.

§. 31. Čim učitelj opazi, da koje diete samovoljno počme izostajati iz škole, valja mu to odmah prijaviti roditeljem ili njihovim zamjenikom.

§. 32. Glede ponašanja učenika u i izvan škole propisuje se sliedeći disciplinarni propis:

I. Ponašanje učenika prije škole.

1. Učenik mora točno dolaziti u školu svaki školski dan prije i poslije podne. Ako nemože doći ima umoliti roditelje ili skrbnike, da to prijave učitelju.

2. Učenik mora biti u obće čist, a osobito kad polazi školu.

3. U školu neka ponese samo one knjige i školske sprave, koje će mu trebati za onaj dan (prije ili poslije podne).

4. Od kuće neka učenik podje za dobe i neka se putem nigdje nezadržava, da uzmogne prispjeti u školu u odredjeno vrieme; a putem neka ide mirno i pristojno.

II. Ponašanje učenika u školi.

5. Kad učenik u školu stupi, ima se odkriti i pozdraviti one, koje u školi nadje, svući svoju odjeću i sjesti na svoje mjesto te mirno čekati, dok nauk nezapočme.

6. Učenici valja da se medju se dobro slažu. Dogodi li se, da koji koga uvriedi, ili mu kakovu štetu nanese, tad uvriedjeni ima to prijaviti svomu učitelju.

7. Učenici imadu svoje čuvati, a tudje štovati. Nesmiju ničesa poklanjati, prodavati, niti mienjati.

8. Svaki učenik mora paziti, da njegovo mjesto, kao i sve što je oko i u školi ostane što čišće.

9. Kada učitelj ili koji odličnik stupi u školu, imadu učenici ustati te ga pozdraviti.

10. Školsku molitvu imadu učenici moliti stojeć i pobožno.

11. Pod naukom sjede učenici na svojih mjestih mirno, pristojno i uzpravno, te sve čine, što im učitelj nalaže.

12. Ima li učenik odgovarati, neka ustane i odgovara glasno i razgovjetno.

13. Ako bi koji učenik želio odgovarati ili učitelja štogod zamoliti, neka to javi znakom, što ga je učitelj odredio.

14. Pred sobom neka drži učenik samo ono, što za nauk treba.

15. Koga učitelj pozove iz klupe k školskoj tabli ili zemljovidu, neka izadje te se povrati pristojno, nesmetajuć ni najmanje svojih drugova.

16. Gdje ima više školskih soba, nesmiju za trajanja nauka učenici jednoga razreda izazivati iz škole učenike drugih razreda bez dozvole učiteljeve.

17. Po dovršenu nauku izlaze učenici iz škole redom, kako učitelj odredi.

18. Po dovršenu dopoldašnjem nauku smiju samo oni učenici ostati u školi i objedovati, koji stanuju daleko od škole.

Pod naukom nesmije nijedan učenik jesti.

III. Ponašanje učenika u crkvi.

19. K službi božjoj i k inim propisanim vjerozakonskim obredom imaju svi učenici dolaziti u pravo vrieme. Do crkve idu u redu tiho, mirno i pristojno; a kad dodju u crkvu, stave se na mjesta, koja su im odredjena. Pod službom božjom stoje ili kleče, mole se pobožno, ili pjevaju i vladaju se u obće svetomu mjestu pristojno.

IV. Ponašanje učenika izvan škole i crkve.

20. Kući neka idu učenici pristojno i mirno. Neka jedan drugomu nepredbacuje ukora ili kazna, što ih je možda u školi dobio.

21. Kod kuće imaju učenici svoje zadatke marljivo učiti i pismene radnje izradjivati; ali uza to sve dragovoljno činiti, što im nalažu roditelji.

Koji učenici stanuju u tudjih kućah, moraju biti poslušni svojim gospodarom, sa svimi ukućani dobro se slagati; u obće treba da su sa svakim uljudni i prijazni.

22. Učenici smiju se igrati samo ono, što im dozvoljuju roditelji ili učitelji, ali bez svake svadje i buke, te na takovih mjestih, gdje neće nikomu dosadjivati.

23. Učenici smiju se ljeti kupati samo na dozvoljenih mjestih.

24. Učenici i učenice nižih pučkih škola nesmiju plesnim zabavam podnipošto, a kazalištnim predstavam samo uz dozvolu učiteljevu prisustvovati.

25. Od svakoga se učenika zahtieva, da se i u vrieme školskih praznika vlada kako se pristoji.

26. Tko proti ovomu propisu pogrieši, biti će opomenut i prema okolnostim kažnjen po dotičnih ustanovah školskoga i nastavnoga reda.

Na temelju ovoga disciplinarnoga propisa mogu učiteljski sborovi viših pučkih škola prema mjestnim prilikam sastaviti poseban disciplinarni red, te ga podnieti kr. zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, na odobrenje.

V. O dužnostih učitelja.

§. 33. Učitelj je dužan preuzete službene dužnosti savjestno vršiti, zakonom i odredbam predpostavljenih oblasti pokoravati se, svake zloporabe svojega naprama školi odnašaja čuvati se i na svu svojoj skrbi povjerenu mladež jednako budnim okom paziti.

§. 34. U školah, gdje je više učitelja, moraju oni dobrim skladom i medjusobnim štovanjem nastojati, da si steku javno povjerenje, koje je od glavnih uvjeta uspievanju škole.

Predstojniku škole moraju se svi učitelji, u poslovih službe takodjer vjeroučitelji, pokoravati i njegove naloge točno i savjestno ovršavati.

§. 35. Učenike i učenice nesmije učitelj upotrebljavati za obavljanje poslova, koji se sa školskim zaptom neslažu i sa svrhom nastave nisu u nikakovu savezu.

§. 36. Kad učitelj bude primoran kazniti, valjat će da mu pri tom sveudilj bude pred očima dužnost i moralna odgovornost njegova. Kazniti će što je moguće redje i obzirnije.

§. 37. U interesu nastave i odgoja nastojat će učitelj, da izmedju njega i roditelja učeničkih obstoji potrebita sveza i medjusobni sporazumak. Osobito valja da se s roditelji sporazumije onda, kad koje diete više puta štogod skrivi, radi dogovora, kakova bi se sredstva imala upotrebiti, da se diete popravi.

§. 38. Učitelju se je starati, da se školske prostorije i školsko pokućtvo svedj čisto i u dobru redu drži. Školske prostorije niti će sam rabiti niti dopustiti, da se rabe u kakove god njihovoj namjeni protivne svrhe. Za štetu u školi od obijesti počinjenu odgovarati će onaj, tko ju počini te će ju morat nadoknaditi.

§. 39. Uztreba li štogod na školskom pokućtvu popraviti ili popuniti, obratit će se toga radi učitelj na obćinski školski odbor, a ako uztreba i na kotarsku oblast (§. 189. šk. zakona).

§. 40. Na školah s jednim učiteljem odgovoran je za sav školski poredak sam učitelj. S toga mora on svaki put četvrt ure prije početka obuke u školu doći te pripaziti, da djeca, dolazeć u školu, red drže i da se za obuku valjano priprave. Obuka mora u opredieljeno vrieme točno započeti i isto tako dovršiti se.

U školah, gdje je više učitelja, ima se u učiteljskoj sjednici ustanoviti red, kojim će učitelji nadzor učenika u školi prije početka obuke izmjenice obavljati.

§. 41. Učitelj se ima za školsku obuku svaki put pomnjivo pripraviti, i navlastito ob izboru zadataka za pismene radnje prije dobro razmišljati.

§. 42. Nijedan učitelj nije vlastan obuku bez zakonitoga razloga prekinuti, skratiti ili u vremenu obuke kakovu promjenu na svoju ruku uvoditi.

Isto tako neće se nijedan učitelj smjeti u urah za obuku opredieljenih baviti drugim kakvim poslom, kano izpravljanjem zadaća, pisanjem štokakovih izkaza, privatnih pisama itd.

§. 43. Ako se učitelj iznenada razboli, ima to, gdje je sam, obćinskomu odboru, a gdje ih je više, ravnajućemu učitelju za vremena prijaviti, da se mogu učiniti shodne odredbe.

§. 44. Dopust do 3 dana može učitelju, ako je pri školi sám, podieliti mjestni školski nadzornik; a na školah sa više učitelja, podjeljuje mu ga za isto vrieme ravnajući učitelj.

Dopust na više od tri, a ne preko osam dana može podieliti kotarska oblast, dotično gradsko poglavarstvo (§. 189. točka 11. školskoga zakona); dopust od osam do četrnaest dana može podieliti županijska oblast (§. 191. sl. f. škol. zakona), a u gradu Zagrebu i Osieku gradski načelnik; no o takovu podieljenju dopusta na četrnaest dana ima se izviestiti zemaljska vlada. Dopust preko četrnaest dana ima se propisanim putem zamoliti u zemaljske vlade.

Za vrieme velikih školskih praznika nemoraju učitelji (vjeroučitelji) tražiti dopusta, ali se samo po sebi razumieva, da su pri odlazku iz mjesta svoga službenoga sjedišta dužni prijaviti se predsjedniku školskoga odbora odnosno dotičnomu ravnajućemu učitelju.

Ravnajući su učitelji dužni i u vrieme velikih školskih praznika, ako se na duže od jednoga dana iz mjesta svoga službovanja udalje, županijskoj oblasti (gradskomu poglavarstvu) to svoje izbivanje prijaviti i postavljenoga si zamjenika naznačiti.

Poradi bolesti zamoljeni dopusti podjeljuju se samo na temelju svjedočbe u javnoj službi nalazećega se liečnika.

§. 45. Namjerava li koji učitelj odreći se službe, t. j. učiteljsko zvanje zamieniti drugim, dužan je to pismeno prijaviti mjestnomu školskomu odboru, i to barem tri mjeseca unapried, ter čekati, dok bude zakonito od službe odriešen.

Mora li učitelj svoje službovno mjesto povodom uzsliedivšeg premještaja ili imenovanja ostaviti, to je i u tom slučaju obvezan čekati, dok ga predpostavljena mu županijska oblast od službe neodrieši.

§. 46. Učitelj dotično ravnajući učitelj, odgovoran je za redovito vodjenje potrebnih uredovnih spisa i knjiga.

a) Školsku spomenicu, u koju se ubilježiti imaju kronologičnim redom svi važniji dogodjaji, koji posredno ili neposredno zasjecaju u život škole i njezino djelovanje, ili su inače važni obzirom na duševni i materijalni život školskih občinara, ma po svojoj naravi i nesačinjavali predmet kakve službene razprave izmedju škole i oblasti;

b) školsku maticu (glavni imenik), u koju se upisuju svi školski sposobnjaci svakdanje škole i opetovnice s dotičnimi opazkami;

c) maticu iz škole odpuštene djece;

d) maticu od polaza škole oproštene djece;

e) maticu (glavni imenik) učenika polazećih višu pučku školu;

f) razrednice, odnosno imenike, u koje se bilježi marljivost i napredak učenika;

g) tjednik, u koji se bilježi, što se je svakoga tjedna iz pojedinih predmeta predavalo;

h) izpitno izvješće o napredku učenika;

i) izkaz o bezplatnih školskih knjigah, razdieljenih medju školsku mladež;

j) izkaz o pristojbah uplaćenih za duplikate školskih svjedočba;

k) knjigu, u koju kr. kotarski nadzornici ubilježuju opažene nedostatke i mane pedagožko-didaktičke naravi;

l) imovnik školskoga pokućtva i učila i katalog knjižnice;

m) službeni pečat;

n) školsku knjižnicu;

o) sbirku zakona i naredaba;

p) poslovni zapisnik.

§. 47. U imovnik pripisuje učitelj ili ravnajući učitelj svake godine ono, što je tečajem iste godine nova nabavljeno, ter izkaz toga prirastka podnosi koncem školske godine občinskomu školskomu odboru zajedno s naznakom onih učila ili pokućtva, što bi se još nabaviti imalo.

Imovnik učila, knjižnice, školskoga pokućtva i izkaz ob uplaćenih pristojbah za duplikate svjedočba ima koncem svake školske godine predsjednik školskoga odbora

s još jednim u tu svrhu izabranim članom školskoga odbora pregledati i potvrditi.

§. 48. Knjige i ini spisi imaju se po godinah poredani u školskom ormaru čuvati te u slučaju osobne promjene nasljedniku učitelja ili ravnajućega učitelja od zastupnika občinskoga školskoga odbora uz zapisnik predati.

§. 49. Ravnajući učitelj nadzira i upravlja nutarnje poslove škole. Osobito mu nadleži dužnost, brinuti se za točno obdržavanje ovoga školskoga i nastavnoga reda.

Na koliko mu vrieme dopusti, imat će obuci svojih sudrugova u pojedinih razredih prisustvovati te mane i nedostatke, koje bi opazio, prijateljskim upućivanjem i po potrebi ozbiljnimi opomenami odstranjivati.

U tom pogledu dužni su ga učitelji bez svakoga prigovora slušati. Misli li pako koji učitelj, da se odredbami ravnajućega učitelja zakon ili školski red vriedja, prosto mu je, dapače dužnost mu je, pritužiti se toga radi županijskoj oblasti.

§. 50. Ako proti kojemu učitelju stigne izvana kakova tužba ravnajućemu učitelju, imat će ju ovaj dotičniku priobćiti te najprije sam nastojati, da se stvar izravna mirnim putem. Učini li se pako ravnajućemu učitelju slučaj po školu mogućim načinom štetonosan, imat će o njem izviestiti občinski školski odbor.

§. Ako se koji učitelj pri školi sa više učitelja razboli ili inače u podjeljivanju obuke zapriečen bude, imat će ravnajući učitelj odredbom suplencije ili stegnućem razreda skrbjeti za to, da obuka nezapne. Gdje se duže trajanje bolesti bude predvidjelo, valjat će se ravnajućemu učitelju uz predlog odnosne liečničke svjedočbe obratiti na županijsku oblast radi zamjenika bolestnu učitelju.

Ako li pako sam ravnajući učitelj bolešću ili inače u obavljanju svoje službe bude zapriečen, imat će to prijaviti županijskoj oblasti, da mu ona odredi zamjenika.

Na školah s jednim učiteljem ima u takovih slučajevih mjestni školski nadzornik učiniti potrebitu prijavu kotarskoj oblasti.

§. 52. Svi podnesci učitelja na više oblasti imaju se izručivati školskomu odboru, odnosno ravnajućemu učitelju, koji ih dalje odprema sa svojim izvješćem. Samo

pritužbe učitelja proti samu ravnajućemu učitelju mogu se neposredno podnositi višim oblastim.

§. 53. Osim svojih strogo učiteljskih dužnostih imaju se učitelji, koji su podjedno orguljaši dotično pojci, u tom svojem svojstvu držati sliedećih ustanova:

a) Učitelji rimo-katolici orguljati će po svih nedjeljah i zapovjednih blagdanih kod rane i poldnevne mise, te kod večernjice; nadalje kod zornica, polnoćke, kod obhodnih misa, vigilnih večernjica, gdje se drže, zatim na dušni dan i na rodjen dan Njegova Veličanstva.

Gdje se osim spomenutih sgoda obavljaju još kakove druge crkvene svečanosti bud u crkvi župnoj, bud u kojoj kapeli, imati će takovimi prigodami učitelj orguljati samo onda, ako mu ta crkvena funkcija nebude kolidirala s obukom školskom.

Ako je kapela od mjesta, u kojem je škola i prebivalište učitelja, preko pol ure udaljena, ima učitelj od župne obćine dobiti podvoz ili primjerenu odštetu podvoza.

Kod privatnih misa, bile ma u koju namjenu, smije učitelj orguljati samo u izvanškolsko vrieme, što će se dati urediti sporazumkom izmedju njega i dotičnoga svećenika, ter ga u to ime ide ona pristojba, koja je na dotičnom mjestu već od prije ustanovljena.

b) Učitelji grčko-iztočne i grčko-katoličke vjeroizpoviesti obvezani su službu pojaca obavljati u sve nedjelje i prazničke dane kako na službi tako i na večernji, bdeniju i jutrnji. Isto tako i na predjeosvećenoj službi, koja se obdržaje uz častni post sriedom i petkom, ako se ova posljednja služba uredi tako, da neprieči učitelja u redovitom držanju škole.

c) Pučki učitelji rimo-katolici nisu dužni kano orguljaši pratiti svećenika kod sprovoda; nu nebrani im se to činiti tamo, gdje je dosada bio običaj pod uvjet, da tim nimalo nezanemare školske obuke.

Pučki učitelji grčko-iztočne vjeroizpoviesti biti će dužni pri tako zvanom velikom opielu pratiti svećenika; samo će to njihovo sudjelovanje kod pogreba valjat urediti tako, da nepadne u vrieme školske obuke.

d) Obilaženje učitelja kao orguljaša sa svećenikom od kuće do kuće o sv. trih Kraljih, dotično kao crkvenoga pojca radi svetenja vodice zabranjeno je.

VI. Ob učiteljskih sjednicah (konferencijah).

§. 54. Na školah sa više učitelja saziva ravnajući učitelj redovito svakoga mjeseca po jedan put učiteljsku sjednicu.

Sjednice učiteljske smiju se držati samo u vrieme, koje nije za nauk opredieljeno.

Izvanrednu sjednicu može ravnajući učitelj sazvati, kad god to ili sam potrebnim pronadje ili bar dva člana učiteljskoga sbora zatraže.

§. 55. Članovi sjednice učiteljske jesu svi učitelji, namjestni učitelji i nuzučitelji (pomoćni učitelji) dotične škole.

Ovi posljednji imaju odlučujući glas samo ondje, gdje se radi o njihovih učevnih predmetih ili njihovih učenicih, u ostalom pako imaju savjetujući glas.

§. 56. Učiteljskim sjednicam u obće je ta zadaća, da se učitelji, radi skladna postupanja, o načelih nastave, zapta i uredbe školske, kano i o stanju obuke, ćudorednom vladanju i napredku djece porazgovore i sporazumiju.

§. 57. U učiteljskih sjednicah može biti govora i o tom, kako da se obća učevna osnova, gledom na nastavne zadatke pojedinim razredom odmjerene, mjestnim okolnostim prilagodi, dotično preinači. Nadalje se u tih sjednicah razpravlja način, kako da se ima postupati s učivom pojedinih predmeta i u pojedinih razredih; vieća se o disciplinarnih načelih i o slučajevih težih kazna i napokon se odlučuje ob učevnih sredstvih, koja bi se naime od dozvoljenih uvesti i nabaviti imala.

Nu, bi li se odlukami učiteljske sjednice imalo u ičem odstupiti od obćih za pučke učione ustanovljenih pravila, neće to biti slobodno prije višega riešenja, koje se od zemaljske vlade ima potražiti putem županijske oblasti dotično gradskoga poglavarstva.

§. 58. Sjednicam predsjeda ravnajući učitelj ili, ako je on zapriečen, poslije njega po imenovanju najstariji učitelj.

§. 59. U sjednice dolaziti dužni su svi članovi učiteljskoga sbora. Svaki izostatak ima se ravnajućemu učitelju dovoljno izpričati.

O svakoj sjednici vodi se zapisnik, sastavljaju ga pako redomice svi učitelji, a podpisuju svi prisutni članovi učiteljskoga sbora.

Zapisnici čuvaju se u školskoj pismohrani, iza kako su županijskoj oblasti bili predloženi i od nje povraćeni.

§. 60. Zaključci se stvaraju većinom glasova Ako su glasovi jednako podieljeni, smatra se zaključkom većine ono mnienje, uz koje pristaje predsjednik.

Razprave se imaju u sjednicah voditi razborito, mirno i bez svake strasti i osobnosti.

§. 61. Pojedinim članovom stoji prosto u predmetu viećanja izjaviti posebno mnienje te zahtievati, da se odnosni sjednički zapisnik odpravi odmah županijskoj oblasti (gradskomu poglavarstu).

Inače se pako sjednički zapisnici, gdje nebude razloga, da se odmah odpreme, imaju koncem svakoga školskoga poluljeća predlagati županijskoj oblasti.

§. 62. Predsjednik je vlastan izvedenje makar većinom glasova stvorenih zaključaka obustaviti, ako se takovi zaključci po njegovu mnienju neslažu s obstojećimi zakoni, ili se protive interesu škole. Nu u takovu slučaju dužan je u županijske oblasti (gradskoga poglavarstva) potražiti čim skoriju odluku o dotičnom predmetu, a medjutim ima se učiteljski sbor držati odredbe predsjednikove.

§. 63. Svaki član učiteljskoga sbora dužan je točno držati se zaključaka učiteljske konferencije, stvorenih u djelokrugu njezinu.

VII. O školskih razdjelih.

§. 64. Obće pučke škole imaju 4 dotično 5 razreda (§. 16. školskoga zakona), nu mogu imati jednoga do četiri odnosno pet učitelja (§. 17. školskoga zakona) te se prama broju učitelja diele i učenici u toliko soba, koliko ima učitelja.

Koliko se pako na kojoj školi ima namjestiti učitelja, ustanovljuje točno §. 18. školskoga zakona.

Lagljega pregleda radi, a osobito radi lagljega razdieljenja predmeta na ure i dane preko tjedna, diele se škole sa jednim učiteljem u 3 odjela, sa dva učitelja u dva odjela, sa tri učitelja opet u 3 odjela, dotično razreda, a sa 4 odnosno 5 učitelja u isto toliko odjela, dotično razreda.

Kako se pojedini odjeli diele u razrede, vidi se iz pojedinih naukovnih osnova.

§. 65. Učenici se uvršćuju u pojedine razrede po dobi i znanju, što su ga jur stekli.

Po dovršenoj dvanajstoj godini imaju se djevojčice od dječaka, gdje je ikako moguće, odieliti i u posebnih prostorijah podučavati.

Kontrakcija t. j. preskakivanje pojedinih razreda nije dozvoljena.

§. 66. Broj ura preko tjedna za svaki pojedini odjel i dotično razred ustanovljuju naukovne osnove s obzirom na §. 7. školskoga zakona.

§. 67. Premještanje djece iz jednoga razreda u drugi dopušteno je u pravilu samo početkom školske godine.

Djeca, koja se iznimice tečajem školske godine za polazak škole prijave, imaju se najprije (ako nedonesu svjedočbe polaznice) izpitu podvrći, te na temelju dokazana napredka uvrstiti u onaj razred, za koji se pokažu sposobnom.

Za takav izpit neplaćaju se nikakove takse (§. 15. šk. i nast. reda).

§. 68. U školah s jednim učiteljem valjat će učitelju ulagati poglavitu pomnju u to, da svih razreda učenici u isto vrieme budu koristno zabavljeni. Od shodna razredjenja ura (red nauka), koje u svakom razredu izloženo biti ima, zavisit će mnogo uspjeh obuke.

Dopušta se, da učitelj može za pojedine razrede, kojih on u isto vrieme sam nepodučava, upotrebiti starije i bolje učenike (monitore), da s manjimi učenici ili opetuju, ili da ih u onom, što je učitelj već učio, uvježbavaju; ali to ima bivati pod sveudiljnim nadzorom i kontrolom učiteljevom, koji nesmije smetnuti s uma, da je to samo pomoć, a ne posebna nastava, koja bi se posvema smjela povjeriti starijim učenikom.

VIII. O nastavnih ciljih.

§. 69. Koji se učevni predmeti imaju naučati u obćih pučkih školah, ustanovljuje §. 50. školskoga zakona; što

pako iz svakoga od tih predmeta dolazi na pojedine razrede, to opredjeljuju naukovne osnove.

Za obuku o vjeri izdati će se po ustanovi §. 207. školskoga zakona naukovne osnove sporazumom dotične oblasti duhovne.

§. 70. Odredbe duhovnih oblasti koli glede nastave u vjeri toli i glede izvršivanja nabožnih dužnosti priobćivat će zemaljska vlada putem županijskih oblasti učiteljstvu pojedinih škola za ravnanje i obdržavanje.

Pri izvršivanju nabožnih dužnosti dužni su uz vjeroučitelje i svjetski učitelji školsku mladež nadzirati.

§. 71. Druge, osim propisanih, učevne predmete u pučke škole uvadjati nije dopušteno. Zaželi li ipak koja občina, da se i koji drugi predmet prama dokazanoj mjestnoj potrebi u školi nauča, mora občinski školski odbor propisanim putem potražiti za to posebnu dozvolu u zemaljske vlade.

§. 72. Pojedine učevne predmete nije u pučkoj školi slobodno naučati samostalno; svi bo propisani predmeti moraju jedan drugi popunjivati, i s toga u medjusobnu odnošaju i savezu stojati.

Način predavanja (metoda) za pojedine predmete nepropisuju se; nu nadzorni organi imaju na to paziti, da se s metodami ne eksperimentuje, nego da se učitelji drže znanošću i praksom priznanih te u županijskih učiteljskih skupštinah prihvaćenih metoda.

§. 73. Red nauka za svaku pojedinu školu sastavlja učitelj, ako je sam, inače pako učiteljski sbor u svojoj sjednici, te ga podnašaju na odobrenje županijskoj oblasti.

Odobreni red nauka i prepis propisane naukovne osnove za dotični razred ima se u razrednih sobah izložiti.

IX. *Ob izpitnih i školskih svjedočbah.*

§. 74. Koncem svakoga polugodišta ima se na svakoj pučkoj školi zaključiti klasifikacija mladeži; no javni izpiti držat će se samo koncem školske godine (§. 7. šk. zak.).

Svrha tomu izpitu jest, da se roditelji o djelovanju škole i o napredku djece uvjere i interes za školu da se tim putem i u daljih krugovih školske občine budan drži.

S toga se dan izpita ima oglasiti načinom za ine javne objave običnim.

Vrieme izpitom ustanovljuje občinski školski odbor na predlog učitelja, dotično ravnajućega učitelja.

§. 75. Izpit se na jednorazrednih pučkih školah obdržaje bezuvjetno pod predsjedom mjestnoga školskoga nadzornika, a na višerazrednih školah pod predsjedom ravnajućega učitelja.

Prisustvuju li izpitom nadzorni organi najviše zemaljske ili crkvene oblasti, ima im predsjednik izpita medju prisutnimi opredieliti častno mjesto, prem im pravo predsjedanja izpitu nepripada.

§. 76. Izpitna izvješća imaju se po dovršenu izpitu podpisati takodjer po nazočnom mjestnom školskom nadzorniku dotično i po ravnajućem učitelju, a zatim pohraniti u školskoj pismari.

X. *O naučnih i učevnih sredstvih.*

§. 77. Svaka pučka škola mora biti providjena potrebitim pokućtvom te naučnimi i učevnimi sredstvi (§. 15. školsk. zak.).

§. 78. U svakoj školskoj sobi mora osim dovoljna broja klupa biti vješalica za dječje kape, kabanice itd., zatim školska tabla, stol za učitelja i ormar za čuvanje knjiga, pisanaka, krede, spužve itd. (§. 15. školsk. zak.).

Uz to nesmije u nijednoj školi manjkati slika Spasiteljeva i slika Nj. Veličanstva cara i kralja našega, a druge slike mogu se u školi izvjesiti samo dozvolom županijske oblasti.

§. 79. Za svaku obću pučku školu imaju se nabaviti barem sliedeća učila:

a) slike za zornu obuku;

b) zemaljska kruglja (globus);

c) zemljovidi: polutke, Evropa, austro-ugarska monarkija, trojedna kraljevina i zemljovid sv. zemlje (Palestine);

d) računalo;

e) sbirka risarskih predložaka;

f) slike za obuku u prirodopisu uz sbirku domaćih prirodnina;

g) najpotrebniji fizikalni aparati;

h) slike i modeli za pouku u metričkom sustavu;

Nadalje ima se kod svake škole zasnovati školska knjižnica, a za uzdržavanje iste ima općina prinašati godišnji prinos od najmanje deset (10) forinti (§. 91. škol. zakona.).

Za uzdržavanje školske knjižnice nisu učitelji dužni štogod doprinašati.

Koje knjige da se za školsku knjižnicu nabave, odlučuje učitelj, a gdje ih je više, učiteljski sbor.

Napokon mora u svakom razredu biti po jedan eksemplar svake u porabi stojeće naučne i učevne knjige.

§. 80. Svako školu polazeće diete mora imati za se sve za dotični razred propisane knjige, pisanke, risanke, zadaćnice i risaće stvari.

Posve siromašnim učenikom davat će općina knjige i druge za nauk potrebite stvari bezplatno (§. 28. škol. zakona).

XI. Zaključna ustanova.

§. 81. Zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, izdala je vlastitom nakladom sve za pučke škole propisane tiskanice, pa se druge tiskanice rabiti nesmiju.

Službeni glasnik g. 1889., komad VII. str. 175—198.

---

6. Naredba kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade, odjel za bogoštovje i nastavu od 13. prosinca 1895. br. 17.667. kojom se propisuje jedinstvena osnova za sve niže pučke škole.

Želeći kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovlje i nastavu, svrnuti sve nastojanje pučkoga učiteljstva na čitanje, pisanje i računanje, koje se uz obuku u vjeri, ima da dotjera do potpune i sigurne vještine i okretnosti u svakoga i posljednjega učenika, nalazi propisati naučnu osnovu za sve niže pučke škole bez obzira na vrst škole i broj učiteljstva, što službuje na jednoj školi.

Ovom se naučnom osnovom propisuje minimum, koji je svaka škola kadra i dužna polučiti u normalnim prilikama. Pa se može stoga djelovanje škole klasifikovati „uspješnim“ samo u onom slučaju, ako je ovom osnovom propisani materijal potpuno svladan i postao sigurnom svojinom svih učenika.

Gdje je daljom osnovom propisani materijal potpunoma svladan i postao sigurnom svojinom sviju učenika, može učitelj propisano gradivo i raširiti, što će se upisati u osobite zasluge samo u onom slučaju, ako to nije učinjeno na uštrb propisanoga minimuma.

Prema ovoj novoj naučnoj osnovi preudesit će se u buduće naklada školskih tiskanica i to: svjedodžba otpusnica, svjedodžba polaznica, imenik, ispitno izvješće.

Naredbi ovoj priložena je razdioba štiva uvrštenih u Čitanku za IV. razred, kao nastavak „Rukovođa k novim Čitankama“, te „Nastavni plan“, kojim je sve ovom naučnom osnovom propisano učevno gradivo razdijeljeno na tjedne. Bude li u kojem tjednu blagdan ili ina zaprjeka u obučavanju, to je za izravnanje toga ostavljen većim dijelom svaki mjesec po koji tjedan za ponavljanje. To ponavljanje ne smije se uzeti, kao da je zabranjeno šta nova preduzimati, jer je to uzeto baš u tu svrhu, da se predusretne nepredvidenim zaprjekama u redovitom radu na osnovu priloženoga nastavnoga plana.

Povodom uvedenja toga nastavnoga plana, dokida se vođenje „Tjednika“ stoga, što se želi da smanji administrativni posao učiteljev, a drugo stoga, što savjesna uporaba toga plana izlučuje potrebu posebnoga „Tjednika“. A pošto je nadalje naučnom osnovom točno određen broj sati u tjednu za sve učevne predmete pučke škole, a naučnim planom točno određeno gradivo, koje se ima da preduzimlje koji tjedan, dokida se također radi smanjenja poslova oko školske administracije ustanova §. 73. al. 1. škol. i nastavnog reda od 15. srpnja 1889. br. 6798, kojom je odredeno, da se razredbe sati podastiru kr. županijskim oblastima na odobrenje.

Naučna osnova

za niže pučke škole u Hrvatskoj i Slavoniji.

1. Nauk vjere (čitanje crkveno-slovjenskoga pisma).

Razdjelba učiva za pojedine razrede proglašena je naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i

nastavu i to za: katoličku školsku mladež naredbom od 21. prosinca 1892. br. 15.752, a za pravoslavnu školsku mladež naredbom od 10. rujna 1891. br. 9.587.

2. *Hrvatski ili srpski jezik.*

Naučni cilj: Mladež se ima osposobiti, da pravilno, lijepo i okretno čita pisanu i tiskanu latinicu i ćirilicu, da čitano razumije, te da svoje misli može usmeno i pismeno razgovjetno izraziti.

I. razred. *Prvo poljeće. a)* Vježbe u govoru. Vježba u motrenju, mišljenju i govoru ograničuje se na neposredno djeteće iskustvo s obzirom na obitelj i odnošaje u obitelji, te s obzirom na kuću i školu. Te vježbe su uperene na razvitak uma, razbora i motrenja.

Sve neka je začinjeno zgodnim pripovječicama, da se što uspješnije plemeni ćud djetinja.

b) Čitanje i pisanje. Upoznavanje rečenice (bez slovničkoga tumačenja), riječi, sloga, te glasova pisanih i tiskanih malih i velikih pismena abecede (Latinica u školama s katoličkom većinom, a ćirilica u školama s pravoslavnom većinom). Poznavanje glavnih razgodaka. Prepisivanje iz Početnice (Букварa) na lapornu pločicu ili olovkom na hartiju.

Drugo poljeće. Čitanje s vježbanjem u govoru. Polagano i razgovjetno čitanje štiva „Prve čitanke“ (latinica u školama s katoličkom većinom, a ćirilica u školama s pravoslavnom većinom) uz istodobno vježbanje u govoru s obzirom na sadržaj čitanih štiva i preduzete vježbe u govoru, iz prvoga poljeća.

Čitanje treba da je osnovano na vježbanju pogledom na glavne razgotke, onda tek na verbalnom i stvarnom razlaganju štiva. Pripovijedanje čitanih štiva na stavljena pitanja; učenje malih pjesmica i drugih kraćih štiva na izust iz „Prve čitanke“.

Ispit. Pokušaj pismeni: Diktovanje lakših rečenica.

Pokušaj usmeni: Čitanje štivâ i pripoviedanje čitanog na pitanja.

II. razred. *a)* Čitanje i razumijevanje čitanoga s vježbanjem u govoru. Učvršćivanje u razgovjetnom čitanju latinice i ćirilice osnovano na mnogom vježbanju s obzirom na razgotke, te verbalnom i stvarnom razlaganju. Razumijevanje i pripovijedanje čitanih štiva na stavljena pitanja. Učenje pjesmica i kraćih prozajičkih štiva naizust iz čitanke; usmeno pripovijedanje istih pjesmica. Sve po čitanci za II. razred.

b) Pismene vježbe. Pravopisne vježbe na osnovu čitanja. Kazivanje u pero kraćih rečenica i marljivo prepisivanje omanjih štiva. Odgovori na pitanja o predmetima, koji su djeci poznati. Prepisi iz ćirilice u latinicu i obratno.

Svaki mjesec po jedna školska zadaća pisana u posebnu zadaćnicu.

Ispit. Pokušaj pismeni. *a)* Kazuju se u pero kratke sastavljene rečenice; *b)* kratki sastavci o predmetima, koji su učenicima poznati.

Pokušaj usmeni. Čitanje s objašnjenjem čitanoga.

III. razred. *a)* Čitanje i razumijevanje čitanoga s vježbanjem u govoru. Pravilno, izrazito i lijepo čitanje obojega pisma, osnovano na čestom vježbanju s osobitim obzirom na razgotke. Razumijevanje i pripovijedanje čitanih štiva svojim riječima; memorisanje tumačenih pjesmica i kraćih prozajičkih štiva iz čitanke te pripovijedanje istih pjesmica. Sve po čitanci za III. razred.

b) Slovnica. Rečenice (vidi slovnicu, dodanu čitanci za III. razred.) Predmet i prirok. Razgodci. Raspoznavanje imenice, pridjeva, zamjenice, brojeva i glagolja. Rod, broj i sklanjanje imenice samo po stavljenim pitanjima i upoznavanje s padežima Razlikovanje triju glavnih vremena samo po znamenovanju. Uporaba velikih pismena.

c) Pismene vježbe. Prepisivanje iz čitanke. Pravopisne i stilične vježbe na osnovu čitanja te pripovijedanje i slobodno pisanje posve kratkih pripovjedaka po prethodnom pripovijedanju; kratki zanimljivi opisi poznatih predmeta po stavljenim pitanjima.

Svaki mjesec po jedna školska zadaća pisana u posebnu zadaćnicu.

Ispit. Pokušaj pismeni: *a)* Kazivanje u pero; *b)* Lakši sastavci.

Pokušaj usmeni: Okretno i lijepo čitanje i pripovijedanje čitanoga.

IV. razred. *a)* Čitanje i razumijevanje čitanoga s vježbanjem u govoru. Okretno i

izrazito čitanje latinice i ćirilice s pravilnim naglasom. Razumijevanje i samostalno pripovijedanje u školi i kod kuće čitanih štiva svojim riječima, memorisanje pjesničkih i kraćih prozaičkih štiva iz čitanke, te pripovijedanje istih pjesmica; a napose učenje naizust kratkih štiva, koja su kazivana u pero te iza toga ispravljena. Sve po čitanci za IV. razred.

b) S l o v n i c a. Temeljito se ponovi sve ono iz III. razreda, te dalje raširena rečenica s pridaci, dopunjci i oznakom. Sklonidba imenica i pridjeva s poredenjima (stupnjevima), sprega glagola u glavnim vremenima, te prošlost trajna i dovršena samo po raspoznanju.

c) P i s m e n e v j e ž b e. Pravopisne i stilistične vježbe u slobodnom pisanju pripovijedaka. Kratki listovi i sastavci, sve po zadanim osnovama i predvježbama.

Svaki mjesec po jedna školska zadaća pisana u posebnu zadaćnicu.

Ispit. P o k u š a j p i s m e n i: *a)* Diktuje se jedno štivo; *b)* sastavak u formi pripovijetke ili lista.

P o k u š a j u s m e n i: Čitanje i pripovijedanje čitanoga s obzirom na česti govora o kojima se učilo.

V. r a z r e d. *(Drugo godište IV. razreda). a)* Č i t a n j e i r a z u m i j e v a n j e č i t a n o g a s v j e ž b a n j e m u g o v o r u. Posve okretno i izrazito čitanje latinice i ćirilice s pravilnim naglaskom. Razumijevanje i samostalno pripovijedanje u školi i kod kuće čitanih štiva svojim riječima. Memorisanje pjesničkih i kraćih prozajičkih štiva iz čitanke te pripovijedanje istih pjesmica a napose učenje naizust kraćih štiva, koja su kazivana u pero te iza toga ispravljena. Sve po čitanci za V. razred.*

b) S l o v n i c a. Ponavljanje i popunjivanje učevnoga gradiva III. i IV. razreda.

c) P i s m e n e v j e ž b e. Pravopisne i stilističke vježbe u pisanju štiva po prethodnom pripovijedanju. Upoznavanje s najobičnijim oblicima pismenoga sloga. Poslovni sastavci: listovi, računi, namire, svjedodžbe sve po zadanim osnovama i predvježbama.

---

* Tako dugo, dok se za V. razred ne izdade posebna Čitanka, ima rabiti u V. razredu: Čitanka za IV. razred nižih pučkih škola.

Svaki mjesec po jedna školska zadaća u posebnoj zadaćnici.

Ispit. P o k u š a j p i s m e n i: *a)* Diktovanje, *b)* Sastavak.
P o k u š a j u s m e n i: Čitanje i pripovijedanje čitanoga s obzirom na slovnicu.

3. *Računstvo i geometrijsko oblikoslovje.*

N a u č n i c i l j: Sigurno i okretno rješavanje računskih zadataka iz svakidašnjega života što usmeno, što pismeno cijelim i desetinskim brojevima. Upoznavanje geometrijskih likova i tjelesa ter mjerenje crta i proračunavanje onih najjednostavnijih geometrijskih ploha i tjelesa, koja djeca mogu sama izmjeriti.

I. r a z r e d. Razvitak brojeva i četiri vrste računa usmeno i pismeno (potonje strogo prema formama usmenoga računstva) s jedno- i višeimenim brojevima od 1 do 20. Zorno računanje s najobičnijim česnicima, u koliko se to dade usmeno obaviti. Novci i mjere. Sve po računici za I. razred.

Ispit. P o k u š a j u s m e n i: Svestrano računanje sa čistim brojevima, a ponešto i rješavanje primijenjenih zadataka.

II. r a z r e d. Daljni razvitak brojeva, četiri vrste računa s jedno- i višeimenim brojevima usmeno i pismeno (potonje strogo prema formama usmenoga računstva) od 1 do 100.

Zorno računanje s najobičnijim česnicima, u koliko se to dade usmeno obaviti. Novci i mjere: Ponavljanje iz I. razreda i proširivanje toga znanja.

Sve po računici za II. razred.

Ispit. P o k u š a j u s m e n i: Svestrano računanje sa čistim brojevima, a ponešto i rješavanje primijenjenih zadataka.

III. r a z r e d. Daljni razvitak brojeva, četiri vrste računa s jedno- i višeimenim brojevima usmeno i pismeno od 1 do 1.000.

Zorno računanje s najobičnijim česnicima. Na koliko se to dade usmeno obaviti. Množidba s jednobrojčanim množilom i dioba s jednobrojčanim djelilom.

Novci i mjere: Ponavljanje iz I. i II. razreda i proširivanje toga znanja.

Upoznavanje crta, kutova, trokuta i četverokuta. Sve po računici za III. razred.

Ispit. Pokušaj usmeni: Svestrano računanje sa čistim brojevima.

Pokušaj pismeni: Okretno napisivanje brojeva i rješavanje primijenjenih zadataka.

IV. razred. Daljni razvitak brojeva, četiri vrste računa s jedno- i višeimenim i desetinskim brojevima usmeno i pismeno u neograničenu krugu brojeva. Množidba s dvo- i višebrojčanim množilom i dioba s dvo- i višebrojčanim djelilom u cjelim i desetinskim brojevima. Pretvaranje običnih česnika u desetinske brojeve i obratno. Novci i mjere: Ponavljanje iz I., II. i III. razreda i proširivanje toga znanja.

Crte, kutovi, trokut, četverokut, pravilni višekut i krug; proračunavanje opsega tih likova u koliko se to proračunavanje može provesti na osnovu istoga, izmjerenih po djeci.

Svaki mjesec po jedna računska školska zadaća. Ova neka se izrađuje u zadaćnici za stilistične vježbe. Sve po računici za IV. i V. razred.

Ispit. Pokušaj usmeni: Svestrano računanje sa čistim brojevima.

Pokušaj pismeni: Okretno napisivanje brojeva i računanje s primijenjenim zadacima.

V. razred. *(Drugo godište IV. razreda).* Ponavljanje. Zaključni računi, osobito računanje kamata. Djelivost brojeva. Omjeri i razmjeri. Jednostavno pravilo trojno. Novci i mjere: Ponavljanje iz I., II., III. i IV. razreda i učvršćivanje toga znanja.

Upoznavanja kocke, bridnjaka, šiljnika, valjka, čunja i kruglje po obliku i imenu. Proračunavanje ploštine četverokuta, trokuta, pravilnoga višekuta, kruga i sadržaja kocke.

Svaki mjesec po jedna računska školska zadaća. Ova neka se izrađuje u zadaćnici za stilistične vježbe. Sve po računici za IV. i V. razred.

Ispit. Pokušaj usmeni: Rješavanje zadataka iz svakidašnjega života.

Pokušaj pismeni: Okretno napisivanje brojeva i okretno rješavanje primijenjenih zadataka.

4. *Krasopis.*

Naučni cilj: Sigurno i što ljepše pisanje latinicom i ćirilicom.

I. razred. *Drugo polječe.* Vježbanje perom u što pravilnijem i lijepom pisanju malih i velikih pismena po genetičkom razvitku, te pisanje riječi i izreka. Arapske brojke.

II. razred. Vježbe u lijepom pisanju latinice i ćirilice. Arapske brojke.

III. razred. Dalnje vježbe u lijepom pisanju. Arapske brojke.

IV. razred. Nastavak vježba u lijepom pisanju latinice i ćirilice. Arapske i rimske brojke.

V. razred. *(Drugo godište IV. razreda).* Nastavak vježba u što ljepšem pisanju latinice i ćirilice naročito po jednoj crti. Arapske i rimske brojke.

Ispit. U svim razredima na temelju diktata perom na papiru.

5. *Risanje.*

Naučni cilj: Ruku i oko vježbati u mjerenju, raspoznavanju i crtanju geometrijskih oblika.

III. razred. Risanje, u koliko je nužno za geometriju i slöjd.

IV. razred. Pravci i kutovi, četverokuti i trokuti te njihova uporaba za najjednostavnije likove po uzorcima, narisanim na školskoj ploči.

V. razred. *(Drugo godište IV. razreda).* Opetovanje gradiva IV. razreda. Pravilni višekuti i krivulje s uporabom na razne oblike.

Risanje mreža geometrijskih tjelesa u koliko je to za proračunavanje ploštine i tjelesnine kocke potrebno.

Ispit. Risanje na školskoj ploči.

6. *Svjetovno i crkveno pjevanje.*

Naučni cilj: Mladež se ima usposobiti, da može pravilno i blagoglasno pjevati najobičnije svjetovne i crkvene pjesme, kojima se oplemenjuje ćud i oživljuje domoljubno čuvstvo, te da može u crkvi svoje vjeroispovijesti lijepim pjevanjem pratiti službu Božju.

I. i II. razred. Vježbanje sluha i glasa na osnovu svjetskih i crkvenih popjevaka djeci lako shvatljivih.

III., IV. i V. razred. Daljno vježbanje sluha i glasa na osnovu popjevaka svjetskih i crkvenih, po školskim i crkvenim oblastima odobrenima.

Ispit. Pjevanje bez učitelja i glazbila, pojedince i u skupu.

7. Ručni rad i kućanstvo.

Naučni cilj: Svestrano vježbanje ruke i oka, da se: *a)* muška mladež priuči marljivosti i točnosti u radu, *b)* ženska mladež, da može obavljati najnužnije ručne i kućne poslove.

Naučna osnova za muški i ženski slöjd jur je izdana.

8. Gimnastika.

Naučni cilj: Promicanje okretnosti i snage tjelesne te lakoće i pristojnosti u kretnjama.

Na seoskim školama ima gimnastika da poglavito sastoji u izvađanju narodnih igara i u redovnim vježbama pogledom na pravilno držanje tijela i hodanje. Igre neka se preduzimlju takve, u kojima se u isto vrijeme giblje po mogućnosti što više djece. Igre te izvađaju se za vrijeme odmora.

Djecu, koja daleko stanuju od škole, može školski odbor oprostiti od gimnastike.

Na gradskim školama imade se gimnastika provađati po švedskom sistemu.

9. Radnje u školskom vrtu.

Djeca IV. i V. razreda nižih pučkih škola, a naročito djeca opetovnice imadu se pridržavati na radnje u školskom vrtu, koje poglavito imadu sastojati: *a)* za dječake u njegovanju i oplemenivanju voćaka i vinove loze, *b)* za djevojčice u povrćarstvu.

Službeni glasnik g. 1895., komad XIV.

---

7. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 25. rujna 1889. br. 9951., kojom se za pučke škole u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji izdaju ustanove „o polazu škole“.

Naredba o polazu škole.

§. 1. Od navršene sedme pa do dvanajste godine dobe svako je diete školu polaziti dužno; no već od navršene šeste godine dobe svako je diete školu polaziti sposobno ili vlastno (§. 46. šk. zakona i §. 2. školskoga i nastavnoga reda).

§. 2. Prama tomu ima se najmanje mjesec dana prije početka školske godine (§. 8. školskoga i nastavnoga reda) obaviti popis svekolike, unutar školske obćine nalazeće se, na polaz škole obvezane djece bez razlike vjeroizpoviesti, i to putem posebnoga odbora, kojemu su članovi načelnik dotične političke obćine, dotični dušobrižnici, mjestni školski nadzornik, učitelj, a gdje ih je više ravnajući učitelj kao perovodja, i dva izkusna, s mjestnimi okolnostmi pobolje poznata zastupnika dotične školske obćine.

§. 3. Da se popis djece obavi što točnije i pouzdanije, imat će načelnik političke obćine dan za popisivanje djece unapred odrediti, ter ga u području školske obćine načinom za druge javne oglase običnim obznaniti i gori pomenute članove popisnoga odbora k njemu pozvati.

§. 4. Radi evidencije domaćih školskih sposobnjaka obratit će se načelnik političke obćine najmanje 15 dana prije popisnoga roka na dotične dušobrižnike s pozivom, da iz rodnih knjiga (matica) izpišu za porabu popisujućega odbora djecu na polaz škole po zakonu obvezanu.

Isto će tako načelnik političke obćine pozvati vlastnike tvornica i većih obrtničkih radionica, da podnesu popis djece kod njih zabavljene a na polaz škole po zakonu obvezane.

Popis strane djece, u području školske obćine nalazeće se i na polaz škole obvezane, obavit će načelnik političke obćine sam.

Popis djece ima se obaviti u sjedištu škole u sgradi obćinskoga ureda ili ako takove u dotičnom mjestu neima, u školi.

§. 5. Budući da su djeca, koja imaju kakovu tjelesnu ili duševnu manu, zatim djeca, koja se doma ili u privatnih zavodih obučavaju ili pako višu kakovu školu polaze, od dužnosti polaza pučke škole oproštena, valja da roditelji djecu bolestnu dovedu pred popisujući odbor, koji u dvojbenih slučajevih može odrediti i liečničko pregledanje takove djece; a glede dalje navedenih okolnosti treba da se izkažu svjedočbom dotične škole.

§. 6. Po izvorih i podatcih, u prediducih §§. 4. i 5. napomenutih, sastavit će popisujući odbor u tri eksemplara izkaz djece na polaz škole obvezane u propisanom formularu, i drugi izkaz djece od polaza škole zakonito oproštene, ter će jedan od onih triju eksemplara ostaviti načelniku političke obćine, drugi će izručiti obćinskomu školskomu odboru dotično učitelju, da si po njem sastavi školski imenik, treći kotarskoj oblasti, a u gradovih županijskoj oblasti, koje će strogo nad tim bditi, da se pri uškolanju i izškolanju djece zakonito postupa.

§. 7. Obavljeni tim načinom popis djece kako na polaz škole obvezane tako i od njega oproštene ima se u području školske obćine najposlije za 8 dana shodnim načinom proglasiti, da roditelji ili njihovi zamjenici uzmognu uložiti svoje, ako kakovih bude, prigovore.

Roditelji ili njihovi zamjenici, kojim su djeca ostala možda pogrješno nepopisana, dužni su tu okolnost naknadno prijaviti popisujućemu odboru; što ako neučine, podpasti će jednako s onimi, koji glede svoje djece štogod krivo naznače, pod kazni ustanovljene §. 29. al. 2. školskoga zakona.

Eventualne utoke proti postupku popisujućega odbora rješavaju političke oblasti (obćinska dotično gradska poglavarstva u prvoj, a kotarske oblasti dotično županijski upravni odbori, a u gradu Zagrebu i Osieku upravni odbor gradski u drugoj i posljednjoj molbi [§. 39. točka 3. i §. 42. točka 12. naredbe ob upravi pučkih škola]) te proti njim neima daljega priziva.

§. 8. Djeca u smislu §. 1. ove naredbe na polaz škole obvezana, dužna su školu polaziti neprekidno.

S važnih razloga vlastan je pojedini učitelj najviše na dva dana oprostiti diete od polaza škole.

No dokaže li se, da učitelj tu vlast zlorabi, bit će mu ona na predlog obćinskoga školskoga odbora od županijske oblasti oduzeta i kod škola s jednim učiteljem na mjestnoga školskoga nadzornika, a kod škola s više učitelja na ravnajućega učitelja uz dulje ili kraće vrieme prenešena.

§. 9. Da se o školskih izostatcih potrebita očevidnost imati i proti nemarnim roditeljem u smislu zakona postupati može, dužan je učitelj svaki dan prije i poslije podne po svršetku obuke iz imenika svu u nj upisanu djecu prozvati, ter u dotičnu za taj dan opredieljenu rubriku zabilježiti i one, koji su prisutni, i one, kojih neima u školi.

Prisutna djeca bilježe se točkom (.), neprisutna pako ili jednostavnom crtom (—, ako su izostala prije podne, a |, ako su izostala poslije podne), ili pako krstom (+), ako su čitav dan zanemarila (§. 4. škol. i nast. reda).

§ 10. Svaka zanemarena ura ima se izpričati najkasnije u roku od osam dana. Nedovoljno izpričane ure imaju se nedopuštenim izostatkom ravnimi smatrati.

Slučajevi, u kojih se izostatci iz škole imaju smatrati bezuvjetno izpričanimi ili dopuštenimi, jesu:

a) bolovanje djeteta;

b) potreba djeteta kod kuće radi dvorbe i njegovanja opasno bolestnih roditelja;

c) ako je tko umro u obitelji dotle, dok nebude sahranjen;

d) oluje, zapuhi ili inače nevrieme;

e) neprohodni putevi (zimi na selu);

f) dopust podieljen djetetu od učitelja (§. 8. ove naredbe) ili od obćinskoga školskoga odbora (§. 16. slovo f.) naredbe ob upravi pučkih škola);

g) veliko siromaštvo (oskudica odielom ili obućom).

No slučajeve pod g.) ako obćinski školski odbor i izpriča, valja mu se podjedno odmah pobrinuti, da se oskudici takove djece doskoči od onih, koji su zakonom na to obvezani (zak. čl. XVI. od god. 1870. §. 52., zatim naredba kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 11. prosinca 1874. §. 3., uvrštena u „Sbornik zak. i nared." od g. 1875. kom. I. br. 1. i §. 5. škol. i nast. reda).

§. 11. Poslije svakih 14 dana prebrojit će učitelj po svojih bilježkah zaostatke svakoga pojedinoga učenika, ter će o njih posebni izkaz sastaviti i izručiti ga zajedno s izpričnimi dokaznicami obćinskomu školskomu odboru za dalji postupak (tiskanica formular 1. školskoga i nastavnoga reda).

§. 12. Proti nemarnim roditeljem ili njihovim zamjenikom nemože se radi izostataka djece iz škole uporaviti prisilno sredstvo novčane kazne prije, nego što je dotičnik bio dobrim opomenut, i pošto je ta opomena ostala bez uspjeha.

S toga će obćinski školski odbor, uzamši u svojoj mjesečnoj sjednici (§. 185. šk. zak.) u pretres izkaz izostataka školskih, one roditelje ili njihove zamjenike, koji su se, nemogući dovoljno izpričati dječjih izostataka, prvi put u krivnji zatekli, putem mjestnoga školskoga nadzornika ili drugoga kojega člana svojega najprije opomenuti i o dužnosti podučiti, ter će tu opomenu, prije koje ni obćinska politička oblast na novčanu kaznu postupati nesmije, napose zabilježiti.

Ako se unutar daljih 14 do 14 dana, računajuć od posljednjega izkaza izostataka (§. 11.) nadje, da je isto diete neopravdanim načinom opet iz škole izostalo, te se obćinski školski odbor uvjeri, da su tomu izostatku krivi roditelji ili njihovi zamjenici, moći će po okolnostih, ili daljimi zakonitimi kaznami, ili pako, bude li upućen, da se bez uporave novčane kazni poboljšanju roditelja nadati nije, nemarnike odmah poslije prve opomene prijaviti obćinskoj političkoj oblasti na posebnoj tiskanici (formular 27. priložen ovoj naredbi) uz prilog opomenbenoga izvadka i izpričnih dokaznica.

§. 13. Obćinska politička oblast odredi na to saslušanje roditelja ili njihovih zamjenika, a po potrebi i djece same, pak kada je stvar dovoljno objašnjena, izrekne svoju odluku.

Glasi li odluka na novčanu kazan, obznani se ona odmah osudjeniku uz obaviest, da mu je prosto u roku od osam dana, računajuć od dana obznane, proti dosudi kazne uložiti utok kod kr. kotarske oblasti, a u kr. slobodnih gradovih kod upravnoga odbora županijske oblasti, u Zagrebu i Osieku kod upravnoga odbora gradskoga; a

neučini li toga, da mu iznos kazne za osam dana valja platiti u školsku blagajnu (§. 37. šk. zakona), koja će mu o tom izdati namiru.

§. 14. Bude li utok prijavljen, izreći će kotarska oblast dotično upravni odbori na temelju spisa, dostavljenih joj od obćinske političke oblasti, u što kraćem roku svoju odluku. U to ime nije joj utočnika osobno saslušati potrebno, ali joj ipak takovo saslušanje i dalje iztraživanje mora biti prosto u slučajevih, gdje joj se to za podpunu prosudbu stvari učini nuždno.

Proti odluci kotarske oblasti dotično upravnog odbora neima daljega utoka.

§. 15. Kotarska oblast dotično upravni odbor dostavi svoju odluku utočniku ter ga, ako je osuda obćinske političke oblasti potvrdjena, podjedno uputi, da dosudjenu kazan u roku od osam dana u školsku blagajnu plati, a obćinsku političku oblast istodobno o tom obaviesti.

§. 16. Nebude li kazan u roku, pomenutom u §§. 13. i 15. plaćena, bit će putem administrativne ovršbe utjerana: a ako i ovršba ostane bezuspješna, zamienit će se novčana kazan zatvorom od 1—2 dana.

§. 17. Za prvi put se proti nemarnim roditeljem ili njihovim zamjenikom u pravilu uporavlja najmanja kazan od 1 for., premda se obzirom na broj zanemarenih ura i na stališ roditelja može odmah odmjeriti i većim iznosom. — Dalje pooštrenje kazni do iznosa od 10 for. sliedit će prama tomu, da li su se neopravdani i poduži izostatci češće ponavljali i po težkoj nemarnosti i s koristoljublja roditelja ili njihovih zamjenika dogadjali.

§. 18. Pokažu li se obćinske političke oblasti u vršenju propisa proti nemarnim roditeljem ili njihovim zamjenikom nebrižne ili preko mjere popustljive, pritužit će se proti njim obćinski školski odbori kod dotičnih kotarskih, a u kr. slobodnih gradovih kod županijskih oblasti.

§. 19. Pozvani od obćinskoga školskoga odbora roditelji ili njihovi zamjenici dužni su se pozivu odazvati; inače će proti njim obćinski školski odbor moći putem obćinske političke oblasti potražiti pomoć mjestnoga redarstva ili žandarmerije po obstojećih propisih.

§. 20. Što je u prediducih paragrafih rečeno o polazu pučke škole i kontroli toga polaza te postupku proti nemarnim roditeljem ili njihovim zamjenikom, proteže se i na opetovnu obuku u smislu §. 57. školskoga zakona.

§. 21. Djeca na polaz škole obvezana dužna su po pravilu polaziti školu onoga mjesta ili one školske obćine, u kojem ili u kojoj im stanuju roditelji ili njihovi zamjenici. Iznimku od toga pravila može za pojedine učenike dozvoliti obćinski školski odbor, ako takovi učenici svjedočbom one strane škole, u koju preći žele, dokažu, da su u nju primljeni. Kada se obćinskomu školskomu odboru prijavi, da se je koje diete, na polaz škole obvezano, u područje druge školske obćine preselilo, imat će o tom obaviestiti odmah školski odbor one školske obćine.

§. 22. Roditeljem ili njihovim zamjenikom prosto je takodjer u mjestu, u kojem stanuju, mimo javne škole djecu svoju dati podučavati doma ili u privatnoj školi. No u tom slučaju dužan je obćinski školski odbor paziti na to, da je privatna škola dozvoljena i prama propisom zakona uredjena te da, što se tiče jamstva za valjanost i podpunost takove obuke, bude dozvoljeno uvjetom, propisanim §§. 42. i 43. školskoga zakona.

§. 23 Prije navršene 12. dotično 11. godine niti su vlastni roditelji djecu izvaditi, niti učitelji odpustiti ih iz obće pučke škole.

§. 24. Bit će potrebno te će odgovarati duhu zakona, i obćinskomu školskomu odboru morat će stojati prosto, u pojedinih slučajevih takovu djecu, koja su, osobito radi nemarna polaza škole, i iza same najpreče zadaće pučke škole, nenaučiv valjano čitati, pisati i računati, zaostala, pridržati na polaz škole i preko vremena zakonom opredieljena (§. 13. alinea 3. šk. i nast. reda).

§. 25. Djeca, koja su obću pučku školu pet propisanih godina valjano polazila i drugo godište četvrtoga razreda, dotično V. razred svršila, smatrat će se obzirom na samo vrieme u školi provedeno obveze na dalji polaz svakdanje škole riešenom te će joj se izdat odpustnica propisana §. 13. školskoga i nastavnoga reda.

§. 26. Svjedočba odpustnica može se izdati i onim učenikom drugoga godišta IV. razreda dotično učenikom V. razreda, koji zahtjevom zakona u pogledu napredka u

naucih nisu podpuno zadovoljili; no tad valja tu okolnost iztaći u odpustnici sa riečmi: „Premda nije ustanovi §. 53. škol. zak. od 31. listopada 1888. podpuno zadovoljio, to se ipak odpušta iz ove škole, pošto ju je pet godina polazio".

§. 27. Nijedno za polaz škole upisano diete nesmije se po nikom **tečajem** školske godine od polaza škole trajno oprostiti.

§. 28. Polaz više pučke škole nije **prisilan**; no kako su učenici, svršivši nižu pučku školu, u smislu §§. 53. i 54. škol. zakona dužni polaziti opetovnicu kroz dvie do tri godine dotično šegrtsku školu, predpolaže se, da će u svih mjestih, gdje više pučke škole obstoje, većina učenika pruženu im priliku znati upotrebiti ter u nižoj pučkoj školi stečeno znanje razširiti prema zahtjevom dalje obćenite naobrazbe i posebnim zahtjevom praktičnoga života s obzirom na obrt, trgovinu, gospodarstvo i kućanstvo.

§. 29. Učenici, koji svrše s dobrim uspjehom najmanje dva razreda više pučke škole, te ju polaziti prestanu, nisu dužni polaziti opetovnice (§. 54. školskoga zakona).

Službeni glasnik 1889. str. 368—374.

---

8. Naredba kr. hrvat. slav. dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 20. prosinca 1892. br. 15 752. kojom se proglašuje naučna osnova ob obuci u kršćanskom nauku za rimokatoličku mladež na nižim i višim pučkim šegrtskim školama.

Savezno s ovostranim naredbama od 24. srpnja 1890. broj 6.687 i od 11. rujna 1892. broj 13.345, kojima su izdane naučne osnove za niže i više pučke te šegrtske škole u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji, nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, u sporazumku s kapitularnim vikarijatom nadbiskupije zagrebačke, za obučavanje rimokatoličke mladeži u nižim, višim i šegrtskim školama propisati dalnje naučne osnove, koje stupaju u krjepost danom proglašenja ove naredbe.

U Zagrebu, dne 20. prosinca 1892.

Za bana: **Dr. Kršnjavi** v. r.

Osnova

za obuku u kršćanskom nauku za katoličku mladež u nižim i višim pučkim te šegrtskim školama.

A) Naučna osnova za niže pučke škole.

I.

Za nižu pučku školu sa samostalnim kateketom.

I. Razred. Biblijske crtice po knjizi „Katekeze Augustina Grubera izdao Sbor duhovne mladeži zagrebačke" i to:

u I. poljeću: do „Krštenja Isusova",

u II. poljeću: od „Krštenja Isusova" do konca.

Pored toga i molitve: Otče naš, Zdravo Marijo i Vjerovanje apoštolsko. U tjednu 2 sata.

II. Razred. Mali katolički katekizam za niže pučke škole[1]) i to:

u I. poljeću: do „Glava druga, Zapovjedi",

u II. poljeću: od „Glava druga, Zapovjedi" do konca t. j. do „Dodatak". U tjednu 2 sata.

III. Razred. Srednji katolički katekizam za niže pučke škole i to:

u I. poljeću: do „Prestupak zapovjedi",

u II. poljeću: od „Prestupak zapovjedi" do konca.

Pored toga biblijska povjest staroga zavjeta po knjizi: „Biblijske pripovjesti", napisao Gjuro Šimončić i to:

u I. poljeću: od „Stvorenje vidljivoga svieta" do „Smrt Mojsijeva" (br. 1 do 40),

u II. poljeću: od „Josua uvede narod u obećanu zemlju" do „Posljednja doba prije dolazka Spasiteljeva" (br. 41 do 75).

Zatim ima se u svakom tjednu mjesto propovjedi ili ekshorte jedan sat upotriebiti za homiletično tumačenje sv. pisma t. j. perikopa evangjelskih, koje se čitaju u nedjelje i blagdane na osnovu knjige „Čitanja i evangjelju za sve nedjelje i praznike Gospodnje" priredio Gjuro Šimončić. U tjednu 3 sata.

IV. Razred. Veliki katolički katekizam za niže pučke škole i to:

u I. poljeću: do „Prestupak zapovjedi",

u II. poljeću: od „Prestupak zapovjedi" do konca.

Pored toga biblijska poviest novoga zavjeta po knjizi „Biblijske pripoviesti napisao Gjuro Šimončić" i to:

u I. poljeću: od „Kako je angjeo Gabriel naviestio rodjenje Ivanovo" do „Isus proreče posljednji sud" (br. 1 do 52),

u II. poljeću: od „Isus blaguje vazmeno janje" do „Što učiniše apostoli za života" (br. 53 do 89).

Zatim ima u svakom tjednu mjesto propovjedi ili ekshorte 1 sat upotriebiti za homiletično tumačenje sv. pisma t. j. čitanja i evangjelskih perikopa, koje se čitaju u nedjelju i blagdane na osnovu knjige: „Čitanja i evangjelja za sve nedjelje i praznike Gospodnje", priredio Gjuro Šimončić. U tjednu 3 sata.

V. Razred. Veliki katolički katekizam za niže pučke škole. Ponavljanje onoga, što je odredjeno za I. i II. poljeće u četvrtom razredu.

Pored toga biblijska povjest po knjizi Šimončićevoj i to tako, da se sa svakim dogmatičkim ili moralnim naukom uzme prikladna biblijska pripovjest bilo iz staroga bilo iz novoga zavjeta. U tjednu 2 sata.

VI. Razred. Isto što je propisano za peti razred no tako, da se nastoji utvrditi i popuniti znanje katekizma i biblijske povjesti pribavljeno u četvrtom i petom razredu i da se po tom osobito uzme ono iz katekizma i biblijske povjesti, u čem bi se znanje učenika pokazalo slabije.

Pored toga tumačenje poglavitih crkvenih obreda osobito obreda sv. mise i svetih sakramenta. Kod toga tumačenja može se upotrebiti „Malo katoličko obredoslovje od Cvjetka Rubetića". U tjednu 2 sata.

Opetovnica.

U opetovnici imaju se ponavljati i koliko prilike dopuštaju razširiti znanje kršćanskoga nauka stečeno u

[1]) Čim se razpača zaliha „Katekizma za niže pučke škole", zamienit će se sadašnji naslovi rečenih knjiga tako, da će sadašnji „Katekizam za II. razred" dobiti naslov: „Mali katolički katekizam", onaj za III. razred „Srednji katolički katekizam", a onaj za IV. i V. razred: „Veliki katolički katekizam za niže pučke škole".

svakidanjoj obćoj školi. Kao učevne knjige upotrebit će se: „Veliki katolički katekizam za niže obće pučke škole“ i „Biblijske pripovjesti“ napisao Šimončić.

U tjednu 1 sat.

II.

Za niže pučke škole sa jednom, dvie i sa tri učiteljske sile bez samostalnoga katekete.

I. Razred. Biblijske crtice po Gruberu do „Krštenje Isusovo“.

Pored toga molitve: Otče naš, Zdravo Marijo i Vjerovanje apostolsko. U tjednu 1 sat.

II. Razred. Biblijske crtice po Gruberu od „Krštenje Isusovo“ do konca.

Pored toga molitve: Deset zapovjedi Božjih, pet zapovjedi crkvenih, sedam svetih sakramenata i Angjeo Gospodnji. U tjednu 1 sat.

III. Razred. Mali katolički katekizam za niže pučke škole i to:

u I. poljeću: do „Glava druga. Zapovjedi“,

u II. poljeću: od „Glava druga. Zapovjedi“ do „Dodatak“. U tjednu 1 sat.

IV. Razred 1. i 2. godište: Srednji katolički katekizam za niže pučke škole i to:

u I. poljeću: do „Prestupak zapovjedi“,

u II. poljeću: od „Prestupak zapovjedi“ do konca.

Biblijska povjest i to tako, da se sa svakim dogmatičkim ili moralnim naukom uzme prikladna biblijska pripovjest iz staroga ili novoga zavjeta po knjizi „Biblijske pripovjesti“ napisao Gjuro Šimončić.

U tjednu u svakom godištu jedan sat.

Opetovnica.

U opetovnici ima se ponavljati i koliko mjestne prilike dopuštaju raširiti znanje kršćanskoga nauka stečeno u svakdanjoj obćoj školi. Kao učevne knjige upotriebit će se: „Veliki katolički katekizam za niže pučke škole“ i „Biblijske pripovjesti“ napisao Gjuro Šimončić.

U tjednu 1 sat.

III.

Za niže pučke škole sa četiri i sa pet učiteljskih sila bez samostalnoga katekete.

I. Razred. Biblijske crtice po knjizi „Katekeze Augustina Grubera, izdao Sbor duhovne mladeži zagrebačke“ i to:

u I. poljeću: do „Krštenja Isusova“,

u II. poljeću: od „Krštenja Isusova“ do konca.

Pored toga i molitve: Otče naš, Zdrava Marijo i Vjerovanje apostolsko. U tjednu 2 sata.

II. Razred. Mali katolički katekizam za niže pučke škole i to:

u I. poljeću: do „Glava druga. Zapovjedi“,

u II. poljeću: od „Glava druga. Zapovjedi“ do konca t. j. do „Dodatak“. U tjednu 2 sata.

III. Razred. Srednji katolički katekizam za niže pučke škole i to:

u I. poljeću: do „Prestupak zapovjedi“,

u II. poljeću: od „Prestupak zapovjedi“ do konca.

Pored toga biblijska povjest staroga zavjeta po knjizi „Biblijske pripovjesti“ napisao Gjuro Šimončić i to:

u I. poljeću: od „Stvorenje vidljivoga svieta“ do „Smrt Mojsijeva“ (br. 1 do 40),

u II. poljeću: od „Josua uvede narod u obećanu zemlju“ do „Posljednje doba prije dolazka Spasiteljeva“ (br. 41 do 75). U tjednu 2 sata.

IV. Razred. 1. i 2. godište: Veliki katolički katekizam za niže pučke škole i to:

u I. poljeću: do „Prestupak zapovjedi“,

u II. poljeću: od „Prestupak zapovjedi“ do konca.

Pored toga biblijska povjest novoga zavjeta po knjizi „Biblijske pripovjesti“ napisao Gjuro Šimončić i to:

u I. poljeću: od „Kako je Angjeo Gabriel naviestio rodjenje Ivanovo“ do „Isus proreče posljednji sud“ (br. 1 do 52),

u II. poljeću: od „Isus blaguje vazmeno janje“ do „Što učiniše apostoli za života“ (br. 53 do 89).

U tjednu 2 sata.

V. Razred. Veliki katolički katekizam za niže pučke

škole. Ponavljanje onoga što je odredjeno za I. i II. polječe u IV. razredu.

Pored toga biblijska povjest po knjizi Šimončićevoj i to tako, da se sa svakim dogmatičkim ili moralnim naukom uzme prikladna biblijska pripovjest bilo iz staroga bilo iz novoga zavjeta. U tjednu 2 sata.

Napomena I. U četvrtom razredu imaju učenici I. i II. godište zajedno obuku u nauku vjere.

Napomena II. U mjestima, gdje školska mladež u nedjelje i blagdane ne prisustvuje župnoj službi Božjoj, kod koje se čita evangjelje i drži narodu propovjed, već ima posebnu školsku misu, imat će vjeroučitelj učenikom III., IV. i V. razreda homiletično tumačiti evangjelske perikope, koje se čitaju u nedjelje i blagdane, poslje školske mise u školi. Za to tumačenje neka se upotrebljava knjiga: „Čitanja i evangjelja za sve nedjelje i praznike Gospodnje“ priredio Gjuro Šimončić.

Opetovnica.

U opetovnici ima se ponavljati i koliko mjestne prilike dopuštaju razširiti znanje kršćanskoga nauka stečeno u svagdanjoj obćoj školi. Kao učevne knjige upotrebit će se: „Veliki katolički katekizam za niže pučke škole“ i „Biblijske pripovjesti“ napisao Gjuro Šimončić.

U tjednu 1 sat.

B) Naučna osnova za više pučke dječačke škole.

V. Razred. Biblijska povjest staroga i novoga zavjeta po knjizi: „Biblijske pripovjesti napisao Gjuro Šimončić“.

U tjednu 2 sata.

VI. Razred. Veliki katolički katekizam za prvi razred srednjih učilišta. U tjednu 2 sata.

VII. Razred. Katolička moralka po knjizi: „Kratka katolička moralka, priredio Cvjetko Rubetić“.

U tjednu 2 sata.

VIII. Razred. Ponavljanje poglavitijih dielova iz obćenite i posebne moralke i tumačenje poglavitijih crkvenih obreda.

Naučne knjige: „Kratka katolička moralka, priredio Cvjetko Rubetić“ i „Malo obredoslovje“ od istoga.

C) Naučna osnova za više pučke djevojačke škole.

V. Razred. Biblijska povjest staroga i novoga zavjeta po knjizi: „Biblijske pripovjesti“, napisao Gjuro Šimončić.

U tjednu 2 sata.

VI. Razred. Katolička liturgika po knjizi: „Malo katoličko obredoslovje“ od Cvjetka Rubetića.

U tjednu 2 sata.

VII. Razred. Katolička dogmatika po knjizi: „Kratka katolička dogmatika“, sastavio Cvjetko Rubetić.

U tjednu 2 sata.

VIII. Razred. Katolička moralka po knjizi: „Kratka katolička moralka“, priredio Cvjetko Rubetić.

U tjednu 2 sata.

D) Naučna osnova za šegrtske škole.

A. Analfabetski (pripravni) tečaj.

U tom tečaju učit će se šegrti molitve: Otče naš, Zdravo Marijo, Vjerovanje apoštolsko, Angjeo Gospodnji, Deset zapovjedi Božjih, Pet zapovjedi crkvenih, Sedam sv. sakramenta, Čin vjere, ufanja i ljubavi, Molitve izpovjedne; uz to odabrane crtice iz biblijske povjesti staroga i novoga zavjeta. U tjednu 1 sat.

B. Niži odjel.

U tom odjelu uzet će se isto što je naznačeno za analfabetski (pripravni) tečaj. U tjednu 1 sat.

Napomena. Učenici analfabetskoga (pripravnoga) tečaja i učenici nižega odjela mogu, gdje to broj učenika dopušta, i zajedno imati obuku u nauku vjere. Gdje su ti učenici već dovoljno uvježbani u čitanju, neka vjero učitelj u tim tečajima uzme i po koji dielak iz „maloga katekizma“.

C. Viši odjel.

1. za skupine: gradjevnu, industrijalnu i mješovitu.

I. Razred. Mali katekizam za niže pučke škole.

U tjednu 1 sat.

II. Razred. Srednji katekizam za niže pučke škole i to od početka do „Prestupak zapovjedi“.

U tjednu 1 sat.

III. Razred. Srednji katekizam za niže pučke škole i to od „Prestupak zapovjedi“ do kraja.
U tjednu 1 sat.

2. za skupinu čisto trgovačku.

I. Razred. Mali katekizam za niže pučke škole.
U tjednu 1 sat.

II. Razred. Srednji katekizam za niže pučke škole.
U tjednu 1 sat.

III. Razred. Veliki katekizam za niže pučke škole.
U tjednu 1 sat.

Napomena. Šegrtom i trgovačkim naučnikom osobito onim II. i III. razreda neka vjeroučitelj koliko dopuštaju vrieme i druge prilike, tumači takodjer evangjelja, koja se čitaju u nedjelje i blagdane kao i znamenovanje crkvenih blagdana, dodavajući k tomu kratka zgodna poučenja.

(Službeni glasnik 1892. kom. XIII. br. 48. str. 408—404.)

---

9. Izvješća o napredku školske mladeži u kršćanskom nauku.

Gospodi župnikom i upraviteljem župah te svim ostalim katehetam obćih pučkih školah u zagrebačkoj nadbiskupiji ovaj nadbiskupski duhovni stol na znanje i ravnanje priobćuje, da se izvješća o napredku školske mladeži u kršćanskom nauku imadu i nadalje ovamo podnašati koncem prvoga i drugoga poljeća, negledeć na to, što su §. 7. novoga školskoga zakona javni izpiti koncem prvoga poljeća dokinuti.

U Zagrebu dne 8. ožujka 1889.

Nadbiskupski duh. stol.

(Cirk. III. br. 1066. dto. 8/3. 1889.

---

10. Tko imade podnašati izvješća o napredku u vjerouci, kada i kako?

Glasom ovostrane naredbe od 29. rujna 1875. br. 459. škol. dužni su kotarski podarcidjakoni i župnici, ovomu duhovnomu stolu redovito koncem svakoga školskoga poljeća podnašati izvješća o religiozno-moralnom stanju školah.

Budući da se ovdje opaža, da ovu svoju dužnost nevrše svi onom točnosti, koju važnost ovoga predmeta dušobrižničke službe zahtieva, — zatim da kotarski podarcidjakoni nisu ni priobćili ovamo imena onih župnikah, koji kano kotarski bilježnici imadu nadzirati obuku vjere u školah na župu podarcidjakonovu spadajućih, i napokon da samostalni katekete na preparandijah, gradjanskih viših djevojačkih, obćinskih pučkih i privatnih školah nepodnašaju upitnih izvješćah; to se ovim odredjuje:

1. da kotarski podarcidjakoni u gradjanskoj Hrvatskoj i Krajini, dotično župnici kotarski bilježnici izpitna izvješća za minulo poljeće podnesu naknadno, u buduće pako redovito;

2. da kotarski podarcidjakoni priobće imena dotičnih župnikah kotarskih bilježnikah;

3. da samostalni katekete preparandijah, gradjanskih viših djevojačkih, obćih pučkih i privatnih učionah izvješća svoja za minulo poljeće podnesu naknadno, u buduće pako podnašaju redovito koncem svakoga poljeća prieko podarcidjakona onoga kotara, u kojem se dotična učiona nalazi.

Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu 26. ožujka 1877.

Josip, v. r.
nadbiskup.

Cirk. V. br. 14. dto. 26/3. 1877.

---

11. Naredba glede klasifikovanja iz vjerouke.

Dne 15. rujna pr. g. pod brojem 702. izdala je visoka kr. zemaljska vlada na sva kr. nadzorničtva za pučke škole u području svojem sliedeću okružnicu:

Na upit jednoga od kr. nadzorničtvah za pučke škole, kako da se u istih postupa s djecom, koja u nauku vjere nisu bila redovito obučavana s toga, što ni u mjestu škole ni u najbližjoj okolici neima dušobrižnika dotične vjeroizpoviesti, nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, odrediti, što sliedi:

1. Nijedno diete ma koje u zemlji priznane vjeroizpoviesti nesmije u pučkoj školi ostati bez obuke u vjeri. Skrb glede toga pripada dotičnim crkvenim oblastim.

2. Nijedno diete nemože u pučkoj školi prestupiti u viši razred, dok se u nauku vjere nije izkazalo dovoljnim napredkom.

3. Prigodom upisivanja djece u školu valja da roditelji dotično skrbnici djece one vjeroizpoviesti, koje se nauk vjere redovito u školi ne predaje, naznače dušobrižnika, na koga spada religiozna poduka dotičnoga djeteta, a učitelju dotično ravnajućemu učitelju je dužnost takova dušobrižnika izviestiti o broju upisane djece dotične vjeroizpovjesti kao i o tom, gdje ista djeca stanuju.

4. Što dotični dušobrižnik glede obuke i izpita takove djece iz nauka vjere naredi, to je za djecu, dotično za roditelje ili skrbnike njihove odlučno i mjerodavno. Ako bi s takovom odredbom bili skopčani kakovi troškovi, imadu ih podmiriti roditelji dotično skrbnici djece, a u slučajevih skrajnjega siromaštva očekuje se, da će to učiniti dotična crkvena obćina, kojoj diete pripada.

5. Ako dušobrižnik takove djece ništa ne učini, čim bi se obuka djeteta u vjeri a tim i njegova klasifikacija iz nauka vjere osjegurala, imati će to predstojnik škole putem predpostavljena si kr. nadzorničtva za pučke škole svakako prije izmaka I. polugodišta prijaviti dotičnomu duhovnomu poglavarstvu.

Što se dušobrižnomu svećenstvu znanja i ravnanja radi priobćuje.

Mažuranić s. r.

Cir. II. br. 87. g. 1879. dto. 9/1 1880. str. 5.

---

12. Opazke na izvješća o religiozno-moralnom napredku školske mladeži.

Okružnicom od 26. travnja 1881. br. 12. šk. bijaše čč. svećenstvo po ovom nadb. duhovnom stolu upozoreno na neke nedostatke i manjkavosti opažene u podnašanju polugodišnjih školskih izvješćah.

Buduć da izričnim ustanovam navedene okružnice mnogi župnici još ni sada nezadovoljavaju, a od velike je potrebe da se sbog lagljega i sigurnijega uredovanja uvede jednom podpuna točnost i poluči nuždna jednoličnost; to se ovim pozivno na spomenutu okružnicu strogo naredjuje sliedeće:

1. Skrižaljka o religiozno-moralnom ponašanju učitelja ima se izpuniti tako, da se najprije naznači učiteljevo ime i prezime, a onda tek odgovori na iztaknuta pitanja; jer izvješće o bezimenoj osobi nemože bili stalnom podlogom službenomu postupanju.

2. Izvješća imadu se sastavljati po novoj tiskanoj skrižaljci, kao što se propisuje u točki 1. navedene okružnice.

3. Neki župnici izvješćuju da na izpitu iz nauka vjere nije nitko zastupao ove duhovne oblasti. Radi toga se naredjuje, da uviek onda dotični župnici pribivaju izpitu iz vjeronauka kada podarcidjakoni radi razlikosti vremena, u koje se drže izpiti na raznih školah, budu zapriečeni na izpit doći, što se napose razumieva o izpitu na takovih školah, gdje kapelan izpituje učenike.

Prema tomu imade se takodjer izpuniti dotična skrižaljka u izvješću.

4. Kotarski podarcidjakoni će bditi nad tim, da školska izvješća budu prema iztaknutim načelom podpuna, te će manjkava izvješća ili povratiti dotičnikom na izpravu ili ovaj duhovni stol o nedostatcih izviestiti.

U Zagrebu dne 2. lipnja 1882.

Nadbiskupski duhovni stol.

Cirk. III. br. 31. šk. dto. 2/6 1882. str. 119.

13. Predprege dušobrižnikom u poslu katehizacije.

Neki dušobrižnici obratiše se ovamo s molbom, da im se izhodi pravo na predpregu kadagod kao učitelji vjere idu u takove škole, koje se nalaze izvan stalnoga njihova prebivališta.

S toga se nalazi ovaj duhovni stol potaknutim čč. svećenstvu za ravnanje priobćiti naredbu vis. kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu i to 28. lipnja 1880. br. 6095. ex 879, odnoseću se na predmet rečenih predpregah.

Navedena visoka naredba priobćena svim kr. podžupanijam, glasi doslovce ovako:

„Da se prema ustanovi §. 188. šk. zak. redovito podieljivanje vjeroučne obuke omogući u svako vrieme i na onakovih školah, koje se nalaze u mjestih ležećih izvan stalnoga prebivališta župnikova, nalazi kr. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu odrediti, da je župnikom ili njihovim duh. pomoćnikom, kada u školah izvan župnog mjesta moraju podieljivati obuku u nauku vjere, dotična obćina dužna radi njihova dopremanja i odpremanja do škole i od škole u zimsko doba i u vrieme nepogode ili, ako je škola od župnoga mjesta udaljena preko dva kilometra, davati potrebitu predpregu.

Dodavanje predpregah u naravi može se prema okolnostim zamieniti primjerenom paušalnom novčanom odštetom.

Podjedno se proglašenje ove naredbe odredjuje u službenom dodatku k školskomu časopisu „Napredku".

U Zagrebu 28. lipnja 1880."

N a d b i s k u p s k i d u h o v n i s t o l.

Cir. III. br. 20 šk. dto. 5/5 1882. str. 118. i 119.

---

14. Predprege i pristojbe pripadajuće kotarskim nadzornikom za vjeronauk.

Po razpisu c. kr. popečiteljstva bogoštovja i naukah od 4. kolovoza o. g. br. 11037|914. dostojalo se je njegovo c. kr. apostolsko Veličanstvo previšnjom odlukom od 14. srpnja o. g. premilostivo dopustiti, da se u onih latinsko- i grčko-katoličkih biskupijah u Ugarskoj, srbskom

vojvodstvu i tamiškom Banatu, u Hrvatskoj i Slavoniji, zatim u Erdelju, kojih su se biskupska poglavarstva izjavila ili će se u napredak izjaviti, da žele primiti propise o pristojbah za pregledanje školah, postojeće u njemačko-slavenskih krunovinah, imaju se isti uvesti, i u koliko ovi propisi dopuštaju, da se ima ono, što uzfali za nadomirenje pristojbah za pregledanje, u upravnom području hrvatsko-slavonskoga namjestničtva podmiriti iz naukovne zaklade ove zemlje.

Izvršujuć ovu previšnju odluku, naredilo je c. k. popečiteljstvo bogoštovja i nastave razpisom od 4. o. mj. broj 11037|914. evo ovo:

I. U svih katoličkih biskupijah ima se i po sada svejednako izvršivati dužnost naložena katoličkim kotarskim nadzornikom učionicah u §. 11. njihova službenoga naputka, da svaku učionicu njihova kotara pregledaju svake godine jedanput.

Župne učionice mogu se, u koliko je moguće i sgodno, pregledati prigodom kanoničkoga pregledanja župah; što neće biti baš mučno, jer crkveni računi nemoraju se upravo na dan kanoničkoga pregledanja razgledati, nego to može podjasprišt i kod svoje kuće učiniti.

II. U onih biskupijah, u kojih će se pomenuta previšnja odluka uporaviti, vlastni su kotarski nadzornici učionicah za godišnje pregledanje svake učionice izvan njihove župe potrebovati primjerenu badavnu priliku i tri stotinjaka austr. vr. u ime nagrade za svoj trud i za namirenje kakvih goder troškovah.

III. Školska obćina je dužna poslati priliku po kotarskoga učionicah nadzornika, ili, ako to nemože biti, naplatiti mu primjerno onu priliku, koju sam najmi.

IV. Ona tri stotinjaka pristojbe za pregledanje učionice imaju se obično platiti iz crkvene pjeneznice, i samo ako se dokaže, da ih ova nemože platiti, iz pomenute javne zaklade. Ove pristojbe imaju se kotarskim učionicah nadzornikom stoprv onda predati, kad podnesu svoje izvješće o stanju pregledanih učionicah. U koliko se ove pristojbe imaju platiti iz javne zaklade, vlastno ih je dozvoliti i izplatit dati c. k. namjestničtvo, dokle mu školske oblasti biskupije predlože o tom svake godine dotične

izkaze. Gdje ima sama učionica dovoljnu glavnicu, ima se pristojba za pregledanje iz nje platiti.

V. Samo se po sebi razumieva, da ondje neima mjesta ni ovo pomoćno namirivanje ovih pristojbah iz pomenute javne zaklade, gdje je za nagradu kotarskih učionicah nadzornikah drugčije dovoljno promišljeno, pak i ondje, gdje su se ovi nadzornici naročito odrekli pristojbe za pregledanje.

VI. Gdje katolički kotarski nadzornici učionicah i židovske pučke učionice pregledaju, ondje neka uviek židovska bogoštovska obćina ove pristojbe namiruje.

VII. Ove ustanove imaju snagu i valjanost u biskupijah napomenutih pod II. već za dospievajuću školsku godinu 1858|59.

VIII. U onih biskupijah. u kojih biskupska poglavarstva neće dopustiti, da se crkvene pjeneznice za ovu svrhu upotrebe, neće se pristojbe za pregledanje školah niti iz javne zaklade pomoćno podmirivati, nu svakako se imaju i u ovih biskupijah kotarskim učionicah nadzornikom za odredjeno svakoljetno pregledanje učionicah davati prilike onako, kao što je pod III. kazano.

U Zagrebu 10. rujna 1859.

Okružnica c. kr. hrv. slavonskoga namjestničtva od 14. srpnja 1859. 13.020/3095.

---

15. Preporuča se „Kratko razlaganje katekizma po Deharbeu“ od Stj. Tadića.

P. Josephi Deharbe, summis per Germaniam laudibus celebratus liber catecheticus, per Stephanum Tadić, actu parochum Daruvarensem, in croaticum idioma sub titulo: „Kratko razlaganje katekizma“ translatus et duobus tomis comprehensus, publicae luci est donatus; cumve opus hoc inter praecipua quae de praesenti hoc in genere exstant opera, censendum sit, Officium hocce Metropolitanum illud DD. Curatis tenerrime commendat, unaque ut quo majori numero distrahatur, harum vigore indulget Parochis

et parochiarum administratoribus, ut, ubi vires cassae parochialis ecclesiae id admittunt, opus hoc pro parochiali bibliotheca acquirant, pretio ejus e cassa ecclesiae solvendo.

E Consistorio Archiepiscopali Zagrabiae die 23. Maji 1873.

Cir. IV. dto. 23/5 1893. br. 1633. str. 15.

Odsjek treći.

PUČKI UČITELJI.

1. Naredba vis. kr. zem. vlade po kojoj su pučki učitelji dužni skupa sa školskom mladeži vršiti nabožne dužnosti i o Uzkrsu se izpovijedati.

Premda je samo po sebi jasno, da su pučki učitelji već po svojem položaju kao odgojitelji dužni dobrim primjerom školskoj mladeži prednjačiti u svem, a napose u izvršivanju nabožnih dužnostih, ipak se je dosada moglo opaziti, da si neki pučki učitelji te dužnosti slabo svjestni bijahu, pak da niti uskrsne svete izpoviedi i pričesti sa školskom mladeži neobavljahu.

Radi toga obratio se je ovaj duhovni stol opetovano na visoku kr. zemaljsku vladu, da tomu zlu shodnim načinom doskočiti izvoli. Usljed česa izdala je vis. kr. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu na sva kr. nadzorničtva za pučke škole sliedeću naredbu:

Br. 4007.

Po ustanovi §. 1. školskoga zakona pučkoj je školi medju inim zadaća, da djecu religiozno i ćudoredno odgaja.

Medju najkrepčija sredstva, kojimi se ta zadaća pučke škole promaći može, spada dobar primjer učiteljah, kao odgojiteljah mladeži školske, ter su zato oni takovim primjerom prednjačiti u prvom redu ne samo prikladni nego i dužni.

Predpostavivši to u obće poznato načelo, nije kr. zemaljska vlada u svojoj naredbi od 20. prosinca 1879. br. 36. naročito iztaknula, da su učitelji sve za školsku

mladež propisane crkvene i nabožne dužnosti skupa s istom mladeži obavljati dužni, nego je očekivala, da će se sami drage volje znati i htjeti toj svojoj dužnosti odazvati.

Nu pošto je kr. zemaljskoj vladi s nadležne strane prijavljeno, da ima dosta učiteljah, koji nevrše ni onih nabožnih dužnostih, koje se svakomu kršćaninu pod zapovjed nalažu, te kojih vršenje, budući javno, koliko je s jedne strane duh pobožnosti u mladeži podupirati moćno, toliko je nevršenje njih i mladež i puk silno sablažnjivati podobno, vidi se ovaj kr. zemaljsko-vladni odjel prinukanim odrediti, da su učitelji dužni skupa sa školskom mladeži sve za istu propisane crkvene i nabožne dužnosti vršiti, ter barem o uskrsu sa svojimi učenici sv. izpovjed obaviti i sv. pričest primiti.

Učitelji, koji bi to propustili učiniti, neka znadu, da će se pri ocjenjivanju vladanja pučkih učiteljah u svakom slučaju polagati ovdje odlučna važnost i na to, da li su oni i svojim religioznim, a napose gore iztaknutim dužnostim zadovoljavali i da će se zanemarivanje tih nabožnih dužnostih smatrati jednako kao i zanemarivanje inih učiteljskih dužnostih.

Obćega znanja i ravnanja radi odredjuje se podjedno proglašenje ove naredbe u službenom dodatku školskoga časopisa „Napredka".

U Zagrebu 16. travnja 1882.

za bana: **Vončina** v. r.

Ova se naredba častnomu svećenstvu u savezu s ovostranom okružnicom od 28. svibnja 1881. br. 27. šk. priobćuje na znanje i ravnanje.

Nadbiskupski duh. stol. U Zagrebu 28. travnja 1882.

Cir. III. br. 1531. dto. 28/3 1882. str. 117.

---

2. Orguljaška služba nerazdruživo je spojena sa službom učitelja pučkih škola.

Visoka kralj. zemaljska vlada izdala je dne 5. t. m. broj. 1648. na sve kralj. podžupanije ovu naredbu: „U naredbi ovoga kralj. zemaljsko-vladnoga odjela od dne 2. rujna t. g. broj 3962. kojom je kralj. podžupanijam izdan

naputak, kako da im valja postupati kod izpravah o klasifikaciji pučkih školah, rečeno je medju ostalim:

„Dohodak od crkvene službe, gdje je takova spojena s učiteljskim mjestom, nesmije se uračunavati u učiteljsku platju, premda izdašnost toga dohodka, na koliko se isti stalnim smatrati dade, može uticati na ustanove platjenoga razreda."

Tim se je u prvom redu hotjelo prepriečiti, da školske občine na račun onoga, što učitelj od crkve i pojedinih župljanah dobiva u ime orguljanja i drugih funkcijah crkvenih, pri ustanovljivanju novih učiteljskih platjah neposegnu izpod najmanje platje najnižega razreda; dočim se je iznad toga iznosa prosto ostavilo občinam, da prama znatnijemu, a dosliedno i prama neznatnu ili nikakovu dohodku od crkvene službe, uvrste svoje škole u niži ili viši platjevni razred.

Pitanje dakle o razdruživosti ili nerazdruživosti učiteljske i orguljaške službe već se obavljenom klasifikacijom pučkih školah riešenim smatrati mora.

Nu njekoji od pučkih učiteljah shvatili su smisao onih riečih ovdašnje naredbe tako, da se crkvena, imenito orguljaška služba od učiteljske službe odieljenom smatrati ter glede prve, najme orguljaške službe, posebna pogodba s občinami sklopiti ima. Njekoji od njih pošli su dapače tako daleko, ter su se samo pod tim uvjetom izjavili pripravnimi obavljati i nadalje rečenu orguljašku službu.

To je shvatjanje posve krivo te se mora izpraviti, da se mogućim daljim nesporazumkom jedanput za uviek na put stane.

U obstojećih okolnostih orguljanje i pojanje u načelu se sa službom pučkoga učitelja nerazdruživo spojenim smatrati ima; i tamo, gdje nije već sada poseban orguljaš ili pojac namješten ili gdje ga občina u buduće nenamjesti, dužan je pučki učitelj orguljašku dotično pojačku službu obavljati u ime novo uredjene učiteljske platje, imao on naslovom one crkvene službe kakov posebni dohodak ili ne, te će se zanemarivanje smatrati jednako zanemarivanju učiteljskih dužnostih."

Što se častnomu svećenstvu shodnoga znanja i ravnanja radi priobćuje.

Nadbiskupski duh. stol. U Zagrebu 21. travnja 1876.

Josip s. r.
nadbiskup.

Cir. V. br. 31. dto. 21/4 1875. str. 154.

---

3. Za Krajinu.

Povodom upita jedne županijske oblasti, da li su učitelji u bivšem krajiškom području obvezani vršiti orguljašku i pojačku ili kantorsku službu, nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, suglasno s naredbom bivše krajiške zemaljske upravne oblasti od 28. travnja 1876. nast. odj. br. 1098. odlučiti, da po glasu školskih propisa valjanih za bivše krajiško područje na obćih pučkih školah namješteni učitelji, bili oni rimo-katoličkoga, grčko-iztočnoga ili evangeličkoga vjeroizpoviedanja, nisu obvezani bud orguljašku, bud pojačku ili kantorsku službu bez odštete obavljati.

Nu pošto su učitelji svih vjeroizpoviesti dužni sa učenici ići po nedjeljah i drugih blagdanih u crkvu i prisustvovati službi božjoj i pošto je orguljanje i crkveno pjevanje od njegda bilo skopčano s učiteljskim zvanjem, to se je sigurno nadati, da će učitelji u bivših krajiških područjih rado htjeti obavljati ove funkcije crkvene dotle, dok se jedinstvenim zakonom školskim možda inače neodredi, uz primjerenu nagradu od dotične crkvene obćine.

Prema tomu imaju oblasti pri popunjenju učiteljskih mjesta u rečenih krajiških područjih na to paziti, da se obzirom na mjestne potrebe prednost daje takovim natjecateljem, koji bi kadri bili vršiti orguljašku, pojačku ili kantorsku službu.

Što se kr. županijskoj oblasti (gradskomu poglavarstvu) znanja i ravnanja radi priobćuje.

U Zagrebu dne 8. listopada 1887.

Za bana: **Dr. Spevec.**

Službeni glasnik g. 1887. br. 26. dto. 8/10.

---

4. Plaće i nagrade orguljaša i pojaca.

Br. 497. Visoka kr. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, izdala je sporazumno s ovim nadbiskupskim duh. stolom sliedeću naredbu br. 4967. iz g. 1895.:

„Iz podnesenih razpravnih spisa u predmetu nagrađivanja učitelja za obavljanje orguljaške ili pojačke službe, razabrala je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, da skroz neznatan broj školskih i crkvenih odbora §. 116. školskoga zakona od 31. listopada 1888. i §. 53. školskoga i nastavnoga reda za pučke škole u kraljevinam Hrvatskoj i Slavoniji krivo shvaća, uslied čega još uviek školskih mjesta ima, gdje se učiteljima za obavljanje orguljaške i pojačke službe nikakva nagrada neizplaćuje, dočim se u ostalim mjestima takova služba nagrađuje, bud u gotovu novcu, bud u podavanju bira u naravi ili u zemljištu.

Pošto su učitelji svih vjeroizpoviesti dužni sa školskom mladeži prisustvovati službi božjoj ili inim crkvenim funkcijama, stavljeno im je u dužnost obavljanje orguljaške ili pojačke službe u koliko drugim načinom skrbljeno nije; nu podnipošto se ne može zahtjevati, da se toli naporna služba bez svake odštete vrši, kako to i §. 129. školskoga zakona svjedoči.

Da se u tom pogledu s jedne strane učiteljstvu uloženi trud naplati a s druge strane eventualnim prijeporcima izmedju učiteljstva i obćinara na put stane, nalazi kr. zemaljska vlada, odio za bogoštovlje i nastavu u sporazumku s nadležnim crkvenim oblastima svim crkvenim i školskim odborima ter upravnim obćinama sliedeće preporučiti:

1. U svim školskim mjestima, gdje je sa učiteljskom službom spojena služba orguljaša ili pojca, neka se iza proglašenja ove naredbe dotičnomu učitelju za obavljanje iste službe izplaćuje u pravilu iz dotične crkvene blagajne nagrada u gotovom novcu u najmanjem iznosu od šestdeset (60) forinti na godinu.

2. Gdje se je dosad niža nagrada izplaćivala, valjati će ju barem do toga iznosa povisiti, a nadilazeći ovaj iznos dosadanje nagrade valja i nadalje neokrnjene pridržati.

3. Zemljišta, koja su dosad učiteljima u ime orguljaške ili pojačke službe na uživanje izručena bila, ostaju i nadalje netaknuta, nego ih valja glede njihovog popriečnog godišnjeg prihoda procijeniti, pa u koliko ta vriednost nedosiže gori ustanovljenu nominalnu godišnju nagradu, neka se učitelju manjak u gotovu novcu ili pako dopitanjem novoga zemljišta nadoknadi. U takovim slučajevima otpada dakako nagrada u gotovom novcu.

4. Mjestimice uobičajeno podavanje bira za orguljašku ili pojačku službu ima u pravilu prestati, nego se može prema prilikama i nadalje pridržati, no pošto bi ugled učiteljev trpio, kad bi on sam taj bir od obćinara sakupljao, treba da dotični crkveni odbor bir pokupi, ter unovči i taj novac u crkvenu blagajnu uloži; odkud će se učitelju nagrada izplaćivati.

5. Za obavljanje orguljaške ili pojačke službe izvan sjedišta učiteljeva u filijalnim crkvama, ako je dotična crkva preko pô sata (½) hoda udaljena, pripada učitelju od dotične crkvene obćine podvoz ili primjerena odšteta podvoza; isto tako pripada učitelju za privatna bogosluženja, pokope itd. ona pristojba, koja je u dotičnom mjestu od prije ustanovljena.

Prema ovdje iztaknutim načelnim točkama neka svi crkveni odbori zajedno s dotičnim školskim odborima s obzirom na mjesne prilike odmah zapisnički ustanove, koja nagrada će se u buduće u ime orguljaške ili pojačke službe učiteljima podavati.

Odnosni sjednički zapisnik neka se u četiri istopisa priredi i ovjeri te po jedan primjerak kod crkvenog i školskog odbora u pohrani čuva, dočim se ostala dva primjerka podnieti imadu nadležnoj kr. županijskoj oblasti, koja će jedan primjerak pridržati za vlastitu porabu, a drugi će odpremiti ovomu odjelu kr. zemaljske vlade najzad do konca mjeseca ožujka 1896.

Razumjeva se samo po sebi, da tamo, gdje učitelji orguljašku ili pojačku službu nevrše, sastavljanje upitnih zapisnika otpada.

Što se p. t. znanja i dalnjeg uredovanja radi priobćuje s primjetbom, da se podjedno određuje uvrštenje ove naredbe u dojdući komad „Službenoga Glasnika".

U Zagrebu, 24. siečnja 1896.

za bana: **Stanković** v. r.

Ta se naredba veleč. dušobrižnom svećenstvu ovime priobćuje na znanje i ravnanje uz sliedeće upute:

1. Crkvena zastupstva (t. j. crkveni odbori, odnosno župnik sa crkvenim patronom i crkvenimi starješinami) neka u svakom mjestu sudjeluju, kad se u smislu te naredbe, dogovorno s mjestnim školskim odborom, zapisnički bude ustanovljivala nagrada, koja će se učitelju u ime orguljaške službe podavati. Pri tom neka paze, da se u godišnju nagradu uvrsti sve ono, što je do sada učitelj za obavljanje orguljaške službe u gotovu novcu primao budi iz obćinske blagajne ili iz posebnih zaklada, a uz to i godišnji prihod od zemljišta, koja učitelj kao orguljaš uživa. Taj se godišnji prihod ima popriečno prema mjestnim prilikam procieniti novčanom svotom i ta svota u nagradu uvrstiti. Ako po tom ukupna svota godišnje nagrade iznosi manje od šestdest (60 forinti), imat će se manjak nadoknaditi i nagrada do svote od 60 for. dopuniti iz crkvene blagajne; ili ako to obzirom na stanje crkvene blagajne nikako nebi bilo moguće, drugim načinom (n. pr. dopitanjem novoga zemljišta) osigurati minimalna nagrada od 60 for.

2. Gdje se sadašnje nagradjivanje orguljaške službe osniva na posebnih od nadležnih oblasti odobrenih ugovorih ili inih službenih izpravah, ima se na to i sada kod uglavljivanja orguljaške nagrade uzeti obzir.

3. Podavanje bira u naravi kao nagrada za orguljašku službu ima u pravilu prestati. No može ostati, gdje su mjestne prilike takove, te je crkvenomu zastupstvu moguće i po volji, da ono taj bir pokupi i unovči a novac uloži u crkvenu blagajnicu, iz koje će se onda učitelju uglavljena nagrada izplaćivati.

4. Gdje bi se kod zapisničkoga ustanovljivanja nagrade za orguljašku službu pojavile težkoće te se sporazumak medju crkvenim zastupstvom i mjestnim školskim odborom nebi mogao polučiti, neka crkveno zastupstvo dade u zapisnik zabilježiti svoju obrazloženu izjavu i neka o tom neposredno ovomu duhovnomu stolu podnese izvješće.

5. O tom, kako se u svakom mjestu prema načelnim točkam iztaknutim u toj naredbi kr. zemaljske vlade uglavila bude godišnja nagrada za orguljašku službu i način nagradjivanja, ima s v a k i ž u p n i k p o s e b n o o v o m u d u h o v n o m u s t o l u i z v j e š ć e i p r e p i s z a p i s n i k a p o s l a t i k o t a r s k o m u p o d a r c i d j a k o n u, a p o d a r c i d j a k o n n e k a o n d a s v a t a i z v j e š ć a s v o g a k o t a r a z a j e d n o p o š a l j e o v o m u d u h o v n o m u s t o l u.

U Zagrebu, dne 17. veljače 1896.

Juraj v. r.

Cir. I. g. 1896. str. 1—2.

---

5. O dobrom sporazumku izmedju pučkih učitelja i svećenika.

Visoki kr. zemaljsko-vladni odjel za bogoštovje i nastavu jur je u više prigodah pružio nesumnjivih dokazah ob iskrenoj svojoj želji i djelotvornom nastojanju oko toga, da se izmedju učiteljah pučkih i svećenikah uzdrži dobar sporazumak, pak je i u najnovijoj svojoj okružnici od dne 19. siečnja o. g. br. 1173. izdanoj u I. broju svoga službenoga glasnika“ u točki IX. što krepčije preporučio pučkim učiteljem gojenje takova odnošaja, zaprietivši podjedno strogim postupkom onim, od njih, koji bi se obnašli krivci zadjevicam sa svećenstvom, a to sliedećimi riečmi:

„Nebrojeno je putah kr. zemaljska vlada naglasila u svojih naredbah i odlukah, koliko joj je stalo do dobra sporazumka izmedju učiteljah i službenikah crkve. Unatoč tomu i kano u potvrdu onoga krivoga mnienja, kano da se je novim školskim zakonom mislilo razdrieti svaku svezu izmedju škole i crkve, počeli su se nekoji pučki učitelji ponašati tako, kano da su taj zakon smatrali dobro došlom prilikom, da odmazde onim, kojih su prijašnju vlast možda nerado nad sobom osjećali. U red činah potekavših očevidno iz namisli sustavnoga odpora, prkosita izazivanja i posvemašnje emancipacije od upliva crkvenoga spada pokušana od nekojih učiteljah samovoljna obustava orguljaške službe ili nemarno te neuredno obavljanje te službe i tamo, gdje učitelj za to uživa posebnu nagradu; nadalje odricanje zakonom odredjene pripomoći svećeniku pri obuci u vjeri i nepriznavanje

vlasti njegove i tamo, gdje je on postavljen mjestnim školskim nadzornikom. U ovom posljednjem slučaju imao bi učitelj bez ikakve sumnje gledati u svećeniku poglavara si školskoga; a gdje to i nije, tamo odnošaj učitelja naprama svećeniku, ako se i nemora pomišljati kano odnošaj podredjenosti, to se ipak po nikoji način nesmije pomišljati kano odnošaj opreke. Kano što je u najnutarnjem spoju religiozno-ćudorednoga uzgoja sa naobrazbom za gradjanski život izražena zadaća pučke škole u §. 1. školskoga zakona, tako je bitno i neobhodno nuždno, da učitelj i svećenik u savršenom skladu rade na toj zadaći.

Izdanimi strogimi odlukami pošlo je ovomu kr. zem. vlad. odjelu za rukom uvesti priličan red u crkvenu službu učiteljah i suzbiti obiestne zadorice pojedinacah proti službenikom crkve; nu pošto u tom pogledu, premda redje, al ipak još uviek stižu tužbe ovamo: prisiljen je ovaj kr. zem. vladni odjel svim za ravnanje izjaviti, da će se dosliednom strogošću i nadalje postupati proti svim onim učiteljem, koji se budu otimali ili nemarno vršili svoje crkvene dužnosti ili koji se obnadju krivci zadjevicam sa svećenstvom."

Ovu je okružnicu nadbiskupski ovaj duhovni stol sa podpunim zadovoljstvom pozdravio.

Nu pošto se je minulih godinah povedenimi iztragami dovoljno dokazalo, da je u nekih slučajevih razmirici izmedju učiteljah i svećenikah svojom krivnjom mnogo doprineo i dotični svećenik: to ovaj nadb. duhovni stol ovim izjavlja, da će u napredak istim načinom svom strogošću postupati proti onomu svećeniku, koji se u razmirici sa pučkim učiteljem obnadje krivcem, jer pravednost zahtieva, da svi svoje dužnosti točno vrše, a da se ničije pravo nepovriedi.

Zato će u budućih slučajevih ozbiljnijih sukobah izmedju pučkih učiteljah i svećenikah kr. zemaljska vlada, kako to glasom svoga dopisa od 30. ožujka o. g. br. 3662 javlja ovomu nadb. duhovnomu stolu, ići na to, da se prije svega iztragom, koja po okolnostih može biti i mješovita, to jest, da pri njoj bude zastupana i svjetovna i crkvena oblast, svestrano i podpuno dokaže, na kojoj je strani krivnja, da se može na temelju stroge iztrage pravedan sud izreći.

U savezu s ovom izjavom častnomu svećenstvu zagreb. nadbiskupije i ovom se prigodom preporučuje što toplije, da s jedne strane izbjegava svaki povod razmirici i nesporazumku sa pučkim učiteljstvom, a s druge strane, da vrši i pokazuje dobrohotnost, miroljubivost, snosljivost i kršćansku blagost u odnošaju prama pučkim učiteljem. Samo sobom se razumije, da slučajeve, u kojih bi sloga s učiteljem bila nemoguća a ugled vjere trpio, treba ovomu nadb. duhovnomu stolu neodvlačno prijaviti.

Nadbiskupski duhovni stol. U Zagrebu 18. svibnja 1883.

Cir. IV. br. 1361 str. 17 i 18.

---

6. Kod blagoslivljanja kuća o svetkovini sv. trih kralja pučki učitelji neimaju svećenika sprovadjati.

Visoka kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada razposlala je svim kr. nadzorničtvom za pučke škole sliedeću naredbu dto. 25. studenoga o. g. br. 6671.:

„Od davnih vremenah postoji u nekojih krajevih običaj, da rimo-katolički pučki učitelji o svetkovini sv. triuh kralja idu s dotičnim svećenikom po župno-područnih mjestih po više danah kuće blagoslivljati, a učitelji grčko-iztočne vjeroizpoviesti da isto tako sa svojim svećenikom idu vodicu svetiti, pobiruć tom prigodom neki bir.

Glede te pratnje dotičnih svećenikah gore naznačenom prigodom od strane učiteljah, kao orguljašah, dotično pojacah, nalazi ovaj kr. zemaljsko vladni odjel na temelju suglasne u bitnosti izjave dotičnih crkvenih oblastih odlučiti, da pučki učitelji neimaju svećenike prigodom blagoslivljanja kućah o svetkovini sv. triuh kraljah, dotično prigodom svećenja vodice sprovadjati, nego da su dužni na takve dane školu držati; dočim se glede svih sličnih berivah kr. zemaljska vlada poziva na svoju odluku od dne 8. rujna t. g. br. 4036.

U pogledu ostalih crkvenih dužnostih učiteljah sliediti će doskora posebna naredba. — Podjedno se proglašenje ove naredbe odredjuje u službenom dodatku školskoga časopisa „Napredka".

Što se dušobrižnomu svećenstvu u području prehvaljene kr. zem. vlade za znanje i ravnanje priobćuje.

Nadbiskupski duh. stol. U Zagrebu 12. prosinca 1879.

Joannes Pavlešić m. p.,
consecratus Episcopus, Vicarius Generalis.

Cir. XIV. br. 105. dto. 12/12 1879. str. 141.

---

7. Zabranjuje se u školskim sgradama gostbe držati.

Dogodilo se je nedavno, da je u jednom mjestu crkvena zavjetnica uz jelo i pilo obdržavana u školskoj sgradi, te su tom prigodom usljed nastale tučnjave dva čovjeka u samoj školi ubijena.

Za prepriečenje takovih prizorah u sgradah, namienjenih obuci školskoj, izdala je kr. zemaljska vlada putem kr. nadzorničtvah za pučke škole učiteljem i školskim odborom shodnu naredbu dne 13. lipnja o. g. br. 3106., nu podjedno je umolila ovaj nadbiskupski duhovni stol, da svećenstvo uputi, kako je obdržavanje gostbah u školskih prostorijah kojom mu drago prigodom, a napose prigodom crkvenih svetčanostih strogo zabranjeno.

Nadbiskupski duh. stol. U Zagrebu 21. lipnja 1878.

Cir. VII. br. 37. dto. 21/6 1878. str. 72.

---

8. Zabranjuje se držati i druge sastanke u školi.

Unatoč ustanovi §. 22. školskoga i nastavnoga reda za pučke škole u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji kano i ustanovi §. 35. školskoga i nastavnoga reda za obće pučke škole u bivšoj hrv.-slav. Krajini, kojima je učitelju strogo zabranjeno dopustiti, da se školske prostorije rabe u kakvegod njihovoj namjeni protivne svrhe, dogodilo se je, da su se u pomenutih prostorijah prigodom izbora za sabor ovih kraljevina držali i izborni sastanci, kojimi se je škola učinila ognjištem političkih agitacija.

Da se za daljnje stane na put sličnim zloporabam, obnašla je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, gore pomenute ustanove školskoga i nastavnoga reda kano i svoju naredbu od 13. lipnja 1878. br. 3106, kojom je zabranjeno u školskih sgradah držati gostbe, popuniti još daljom naročitom zabranom, da se u buduće nesmiju u školskih prostorijah držati nikakovi sastanci, pa bili oni koje mu drago naravi, bez predhodne pismene dozvole dotičnoga gradskoga poglavarstva odnosno kotarske oblasti, u kojem se području škola nalazi, a od ovih se oblasti očekuje pouzdano, da će pri podjeljivanju takovih dozvola imati vazda pred očima školu i njezinu svrhu.

U Zagrebu, dne 24. kolovoza 1887.

za bana: **Dr. Spevec.**

Službeni glasnik god. 1887. br. 20. str. 140.

---

9. Slike u školskim sobama.

Prema ustanovi §. 78. alinea 2. školskog i nastavnog reda iz god. 1889. uz potrebiti namještaj, nesmije u nijednoj školi manjkati slika Spasiteljeva i slika Njegova Veličanstva cara i kralja našega, a druge slike mogu se u školi izvjesiti samo dozvolom županijske oblasti. Pošto se je pako dogodilo, da su u njekojim školama izvješene neke slike bez predhodne dozvole ove kr. županijske oblasti, u drugima pako da su po nepoznatim osobama sa stiena poskidane i takove slike, koje bi imale visiti na školskim stienama medju prvima slikama: to se ovim svakomu najstrožije zabranjuje, izvjesiti u školi b lo kakovu sliku — izim one razpetoga Spasitelja i Njegova Veličanstva — bez predhodne dozvole ove kr. županijske oblasti, ili jur izvješenu bilo s koga razloga skinuti. — Misli li pako tko, da kojoj u školi jur izvješenoj slici nije mjesta, ima se obratiti s obrazloženom molbom na ovu kr. županijsku oblast, da se dotična slika smije i može ukloniti iz škole. Proti svakomu, koji inače, naime samovoljno u tom predmetu radio bude, postupati će se naj-

strožije. Ova okružnica ima se u podpunom prepisu priobćiti svim župnim uredima, parohial. zvanjima, obć. poglavarstvima, školama i školskim odborima toga područja znanja i ravnanja radi.

Kr. županijska oblast u Belovaru, 18. srpnja 1893.

Okružnica kr. županijske oblasti u Belovaru od 18. srpnja 1892. br. 7834.

Odsjek četvrti.

PODUKA U VJERI IZVAN ŠKOLE.

1. De Doctrina Christiana.

I. In Concionibus formandis, & praecipue coram rudiori populo, plus Doctrinae Christianae inculcandae, quam conceptuum subtilium ratio habeatur. Ideo de virtutibus, & vitiis diebus Dominicis, festis vero de imitatione Sanctorum, quorum solennia peraguntur, sermo instituatur, semper ut plurimum doctrinam credendorum, & ad salutem magis necessariorum instillando. Ita post concionem recitatio orationis Dominae, salutationis Angelicae, Symboli fidei, ac Decalogi, & Ecclesiae praeceptorum nunquam omittatur. In quadragesima vero, & ante, & post confessionem, ac sacram Communionem circa modum confitendi, & de praesentia Christi Domini in sanctissimo Eucharistiae Sacramento fiant exhortationes, ac alia doctrina necessaria proponatur: ita & pueri in formanda cruce, & orationibus dicendis examinentur.

II. Quae ut eo exactius fiant, studeant omnes animarum curatores, ut Catechismum Romanum, ac alios ejusmodi libros habeant: ita & Sacra Biblia, ac Tridentini Concilii constitutiones singuli teneant; nec omittant Sacram Scripturam quotidiana lectione sibi familiarem facere, habituri magnum in intelligendis, & formandis concionibus allevamen; & aliunde hoc est animae pabulum, & status nostri proprium exercitium. Committitur proinde Dominis Archi-Diaconis, & Visitatoribus, ut diligenter no-

tent inter caetera suae visitationis puncta, quibus utantur libris Beneficiati, quorum personas visitabunt; & si Sacra Biblia, vel Concilii Tridentini constitutiones deesse animadverterint, visitatos mediis opportunis ad eorundem procurationem compellant.

Atque, ut inde initium sumamus, unde de Christi fidelium numero esse incipimus, Sacramento videlicet Baptismi, cum illud nedum sit principium, janua, & fundamentum, verum etiam medium ita ad salutem necessarium, ut sine hoc nullum eandem consequi posse fide doceamur, & firmissime teneamus; quemadmodum ea, quae de ejus substantia sunt, a Parochis aliisque animarum curae applicatis non ignorari credimus, ita ut ista etiam, & qua ratione Sacramentum hoc regenerationis rite conferi debeat, ab illis personis, quibus urgentis necessitatis tempore baptizare natas proles incumbit, quam optime nota sint, vehementer exoptamus. Quare, ut recens natis ea, qua possumus, ratione consulamus, eosque a noxa illa, quae Regnum Coelorum eos ingredi prohibet, quantum in nobis est, Domino dante, eliberemus, omnibus Parochis, & Administratoribus, sive Saecularibus, sive Regularibus districte mandamus, ut de singulis pagis, oppidis, & civitatibus, suae curae concreditis, obstetrices, sive foeminas illas, quae puerperis assistere solent, quolibet anno in sui praesentiam evocent; de materia, forma, & intentione examinent, & instruant, ac una practice eas illud agere coram se jubeant, quod reipsa baptizantes facere oportebit.

Eadem occasione illas dubietates, ex quibus Sexus iste vix eluctabitur, nisi prius instruatur, explanabunt; ut in exemplo: si dubitetur, an infans vivat? docendae tali casu veniunt sub hac conditione esse baptizandos: Si vivis, Ego te baptizo in Nomine Patris etc. Pariter, si in difficiliore partu nonnisi pes, vel manus ex utero promineant, reliquo corpusculo in abdito remanente, docebunt circa illam patentem partem Baptismum conferendum, iterandum tamen in capite, postquam infans integre luci datus fuerit, hoc modo: Si non es baptizatus, Ego te baptizo in Nomine Patris etc. Et hoc quidem ex sensu gravissimorum Theologorum, qui Baptismum in pede, & manu collatum dubium esse, defendunt.

Quoniam vero quilibet homo hoc Sacramentum, instante necessitate, non solum ministrare potest, verum etiam ad id lege charitatis obligatur; ideo omnibus Parochis, Administratoribus, Capellanis, & Concionatoribus imponimus, ut in suis concionibus, & Catechesibus de hoc Sacramento ad captum populi frequentius disserant.

Frustra nihilominus nati mundo regenerabuntur Christo (de iis loquimur, qui ad usum rationis perveniunt) nisi Mysteria Fidei sciverint, & crediderint. Quomodo autem scient, & credent, nisi audierint? quomodo autem audient sine Praedicante? Hic itaque omnis labor vester Pastoralis, Fratres Dilectissimi, versetur, huc fatigia, & sudores vestros dirigatis, ut nimirum portio Christi, quae viribus infirma, memoria labilis, ac judicii penitus expers, semetipsam juvare nesciens, aetas videlicet tenera viam mandatorum Domini cum fructu ingrediatur; ingredietur autem, si vos veram eorum Charitatem habueritis, si vos Zelus Domini, & salus animarum, quemadmodum debet, excitaverit.

Itaque Dilectissimi! quaerite vias, & modos quos Spiritus Sanctus suggeret vobis, si eum in humilitate quaesieritis, quibus doctrina Christiana cum fructu quolibet Dominico die tradi possit. Nostra certe in eo voluntas est (quam nulli vestrum praevaricare licebit) ut haec in qualibet Parochia plana, & facile intelligibili methodo tradantur, in iis autem Parochiis, ubi saltem triginta Domus vicinae sunt Ecclesiae Parochiali, etiam horis pomeridianis semper proponatur. Praevideo, quid reponere possint, quidve hoc Sanctum, & summe necessarium opus impedire valeret; non comparebunt, hoc reponitis? argue, obsecra, increpa in omni patientia; festus cum sit dies, admoneantur Patres, & Matresfamilias, ut tali die teneriores proles domi relinquant, atque ad audiendam doctrinam deducant, cum melius instructis permutent, comparentes suaviter tractent, munusculis alliciant, pro quibus iis Parochis, qui ita tenues habent proventus, ut vix, & aegre quidem subsistere valeant, ex Ecclesiae peculio florenos quatuor quolibet anno accipere admittimus. Si nec hac via profecerint, Patres, & Matresfamilias omni studio, & dictionis efficacia adhortentur, posita ob oculos eorum erga filios Christiane instituendos obligatione longe gra-

vissima, cujus neglectum periturae aeternum proles ipsis in die illo tremendo oggesturae, & exprobaturae sunt. Denique meminerint Parentes verborum illorum Doctoris Gentium, & exhorrescant: Si quis enim suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.

Ut vero hujus Apostolicae doctrinae, & comminationis tanto major sit effectus, singuli Parochi Dominos Terrestres Nostro etiam nomine requirant (cum & illi utpote orthodoxi textu Pauli ante laudato perstringantur, proque aeterna felicitate sibi subjectorum vigilare coram Deo obligentur) ut scilicet potestate sua Dominica ad perficiendum hoc opus collaborent, & subditos suos, etiam sub poena, si necesse sit, certo certius infligenda, ad hujus non tam nostri, quam mandati Divini observantiam compellant. Addet denique & istud adhortationibus vestris apud pias animas quam maximum momentum, si videlicet indulgentias a diversis Pontificibus Catechesim vel tradentibus, vel audientibus concessas, populo frequentius denunciare non omiseritis.

Quo loco Adultorum quorumdam error damnabilis silentio praetereundus non est, qui depravato saeculi nostri more, & judicio perverso persuadent sibi Catecheses, & doctrinas Christianas pro parvulis unice institui, unde consequitur illud, ut cum ejusmodi homines pueritiae suae tempore parum, aut nihil de rebus, ad salutem scitu necessariis, audierint, aut audire noluerint, principalia fidei nostrae Mysteria ignorent, &, quod deflendum est, occasione Catechisium ea addiscere verecundentur. Admoneantur hi, sed in generali, quod in periculo aeternae damnationis versentur, dum culpabili horum ignorantia laborant, quam de facili tollere possent, si & ipsi tempore, quo doctrina traditur, comparerent. Eos autem Parochi. & Cooperatores blande tractent, in praesentia juniorum non examinent, verum privatim; cujus rei optimam in Quadragesima habent occasionem; alias accidere posset, ut metu confusionis abalienentur, & penitus emaneant.

Itaque postquam fervide in hanc rem multa dicendo, & obsecrando, ut sibi, & saluti suae aeternum consulant, praemiserint, campana signum dari curabunt, iisque comparentibus, licet etiam paucis, & ipsi cum modestia, gravitate ad pietatem compositi accedent Ecclesiam, & locum designatum pro dicenda Catechesi conscendent, ibique primo, & ante omnia clare, & distincte, populo sequente, recitabunt Pater noster, Ave Maria, Symbolum Apostolorum, Decalogum, quinque Ecclesiae Praecepta, septem Sacramenta, & septem capitalia vitia. Deinde assument ordine quaestiones, sive prout in Concilii Tridentini Catechismo, Bellarmino, Nucleo Catechetico, sive in alio probato Authore reperiuntur impressae.

I. Instructione, seu praedicatione verbi Divini tam publica, quam privata: — Instructionem publicam e praecepto Concilii Tridentini[1]) omnibus diebus Dominicis, & Festis sine ulla intermissione per totum annum fieri oportet. Fiat autem, sive Cathecheses (quas prae Concionibus formatis, in ruralibus praesertim Parochiis, commendamus) serventur, sive Conciones, aut Homiliae, ad captum populi,[2]) fini tamen respondeat; doceat nempe, & mo-

---

[1]) „Quicunque parochiales Ecclesias, vel alias curam animarum habentes — — — obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis, & festis solemnibus plebes, sibi commissas, pro sua, & earum capacitate pascant, salutaribus verbis docendo, quae scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiando eis cum brevitate; & facilitate sermonis vitia, quae eos declinare, virtutes, quas sectari oporteat:" Con Trident. sess. 5. c. 2. vide etiam sess. 25. c. 7. — — — Desunt itaque officio suo, & turpiter errant illi, qui temerario ausu inducunt vacationes ab annuntiando verbo divino per unum aut 2. menses in nno, cessantque per longius tempus pascere plebem, sibi commissam, verbo, cessaturi ne fors etiam a dando Parochiali sacro, dum vacare placuerit, cum ad sanctificationem festorum dierum non minus auditio verbi divini, quam Missae assistentia obliget, — imo, si a praedicatione verbi divini vacare Parocho liceret, nescio, an non a Residentia quoque, ab administratione sacramentorum, &c. &c per aliquot menses vacari non possit? Miseri! Os habent, & non loquentur, oculos habent, & non videbunt. Psal. 113. declinavit cor eorum in verba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis Psal. 140. O Pastor, & Idolum derelinquens gregem! Zachar. c. 11. v. 17.

[2]) Conc. Trident. mox supra citato loco jubet instructiones fieri „cum brevitate, & facilitate sermonis" confer. Synod Prov. 1638. c. 1, item Dioec. Mikulich. c. 6. — „Debet subtiliter is, qui docet, prospicere, ne plus studeat praedicare, quam ab audiente capiatur" S. Gregorius M. Moral. l. 19. — & Apost. Paul 1. ad Corinth. c. 2. profitetur: „cum venissem ad vos fratres! veni non in sublimitate sermonis, aut sapientiae annuntians vobis testimonium Christi.

veat.[1]) Cathecheses praeterea pro parvulis, ubi scholae adsunt Triviales, in scholis ipsis, nec non in Ecclesiis Parochialibus praescriptis horis, & diebus inomisse serventur; hoc enim unum e praecipuis officiis boni, & soliciti Pastoris est.[2]) Post omnem autem exhortationem publicam, populo fideli factam, pars una Cathechesis cum ipso populo repetatur, & in fine Pater noster, Ave Maria, Credo; 10 Praecepta Decalogi, 5 Ecclesiae, 7 Sacramenta, 7 Capitalia peccata, & actus Fidei, Spei, & Charitatis distincte,

---

[1]) „Optimus est orator, qui dicendo animos audientium & docet, & delectat, & permovet" Cic. de opt. gen. Orat.

[2]) „Episcopi saltem dominicis, & aliis festivis diebus pueros in singulis Parochiis fidei rudimenta — — — diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri curabunt, &, si opus sit, etiam per censuras Ecclesiasticas compellent" Trident. Conc. sess. 24. c. 4. vide Syn. Prov. 1611. c. 3. §. 12. — item Dioec. Borkovichianam: — curam prolium Christus verbo, & exemplo maxime commendavit. „Sinite parvulos venire ad me. Marc. 10. Evangelizare pauperibus misit me. Luc. b. 4. v, 18. — & advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini, sicut parvuli non intrabitis in Regnum caelorum — videte, ne contemnatis unum ex his pusillis. Matth. c 18. v. 2. 3. & 10. Lege S. Hieronimi Epistolam ad Letam de institutione filiae vere elegantem, temporibus etiam nostris accomodam, — quam sequentibus verbis, a quolibet Pastore animarum, cui obligatio erudiendae juventutis cordi est, continuo prae oculis habendis, concludit. „Ipse. si parvulum ad me miseris, & magistrum me, & nutritium spondeo. Gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multum gloriosior mundi Philosopho, (Aristotele) qui non Regem Macedonum Babylonio periturum veneno, sed ancillam, & sponsam Christi erudiam, regnis coelestibus offerendam" Joannes Gerson instructionem rudium, & parvulorum, nec non Cathechesis utilitatem commendaturus tractatu de parvulis, ad Christum trahendis, inquit, „nescio, si quidquam majus esse possit, quam parvulorum animas, partem non indignam horti ecclesiastici, quasi plantare, & rigare" Nihil est verbis Magni Gersonii verius, nam a Cathechetica institutione fidei conservatio, virtutis, & moralitatis incrementum, felicitatisque certitudo, consequenter Ecclesiae, & reipl. salus dependent, — ea neglecta, omnes reliquae instructiones pastorales inutiles sunt, atque adeo spes ipsa melioris moralis profectus omnis praesentis, & futurae generationis evanescit; agnoverunt idipsum sapientes sacrae, & prophanae gubernationis Rectores, atque inde evenit, quod nihil magis, quam solicitam juventutis institutionem Conciliorum, & Pontificum Decreta, Constitutiones Dioec. atque patriae etiam Leges adurgeant.

paulatim, & devote ita recitentur,[1]) ut a praescriptis pro uniformitate inducenda formulis non recedatur: consequenter nihil in precibus addatur, dematur. vel immutetur, ut omnibus sit eadem, toti Ecclesiae conformis, orandi methodus.[2]) Praeterea omnibus omnia factus, nec lo-

---

[1]) Quae hoc loco disponuntur, nova non sunt, sed Provincialibus, & Doecesanis Constitutionibus ab olim consecrata. Vide Synodos Dioec. Borkovichianam I. C. 1. §. 3. III. c. 1. §. 1. Mikulichianam c. 6. §. 1. & 2. Ea est miserae, & rudis plebis conditio, ut scitu necessaria non secus, quam per modum orationis, & quotidianarum precum repetitione condiscere possit. Ut proinde in scitu necessariis necessitate medii, & praecepti debite instructa sit, eidem credenda, & agenda ad captum, &, quo fieri potest, brevissime proponi, atque frequentius per annum repeti debent. Praeterea expediret quam maxime, ut omni die festo eaedem quoad materiam, seu objectum Instructiones fiant per omnes Dioecesis Parochias, taliter enim auditores omnes, sive illi domestici fuerint. sive extranei, quocunque tempore, aut loco publicae Instructioni interfuerint. aequalem, & ex ordine continuatam, atque aliquoties per annum repetitam doctrinam perciperent. Profecto, quod moderno tempore conciones, & aliae publicae Instructiones, etiamsi ad omnem regulam sint compositae, plerumque omni spirituali profectu careant, ea potissima causa est, quia in his, e suggestu declamatis, tam theoreticae, quam practicae Religionis orthodoxae veritates sine ordine, ac systemate, persaepe etiam sine delectu, & debita praeparatione proponuntur. Frustra a fideli populo signanter rudiore, claram doctrinae christianae notionem, ejusdemque amorem, ac convictionem, minime vero debitam principiis traditis morum conformationem exspectamus, si illam, quid credere, sperare, amare, sequi, fugere, ac expectare debeat? praevie, idque saepius clare, ordinate, & ad captum non docuerimus.

[2]) Hunc in finem editus est Liber Precum, quas Curatores animarum cum sibi subordinato spirituali grege orandas habent, — idque ideo, ut uniformitas ubique observetur, & recte: Concilium enim Milevitanum II. anno 416. celebratum can. 12. sapienter statuit: „Preces, vel orationes, quae probatae fuerint in Concilio, — — ab omnibus celebrentur, — nec aliae omnino dicantur in ecclesia, nisi quae a prudentioribus tractatae, vel comprobatae in Synodo fuerint: ne forte aliquid contra fidem vel per ignorantiam, vel per minus studium sit compositum: — Concilium vero Moguntinum anno 813. celebratum c. 4. praecipit; ut cuncta concorditer, & uniformiter in singulis Parochiis fiant — Quam uniformitatem B. Agobertus L. de correctione Antiph. n. 19. in eo consistere dicit, ut juxta probatissimam fidei regulam, & paternae authoritatis venerabilem disciplinam una a nobis, atque eadem custodiatur forma orationum, forma lectionum, forma ecclesiasticarum modulationum. — Inde enim teste Innocentio I. Epist. 1. in praefat: diversa in diversis locis,

cum,[1]) nec tempus,[2]) nec ullam occasionem[3]) praeterire sinat, ubi privata sua instructione prodesse potest Pastor animarum docendo, monendo, arguendo, solando, consilio, & opere assistendo.[4]) Caveat autem quam maxime, ne ex affectu privato, aut passione quidquam in suggestu dicat, aut agat; taliter enim faceret ex Cathedra Christi Cathedram pestilentiae.[5])

---

vel Ecclesiis aut teneri, aut celebrari videntur, dum unus quisque non, quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc putat esse tenendum."

[1]) Ad exemplum Salvatoris & Magistri nostri Joan. 4. v. 6. & sequent.

[2]) Luc. 13. v. 1. — 6.

[3]) Joan. 5. v. 14. item c. 8. v. 11.

[4]) Praedica verbum, insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina: Vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistae, ministerium tuum imple. 2. ad Timoth. c. 4. v. . & 5. — vide S. Gregorium M. homil. 17. in Lucam c. 10.

[5]) Monet Conc. Trid. sess. 5. c. 2. summopere cavendum esse praedicatori, ne errores, & scandala disseminet, sed purum Dei verbum annunciet. — Est praeterea correptio mendax in ira contumeliosi, ut ait Ecclesiasticus c. 19. v. 28. parum nempe utilis, imo & noxia; correptiones enim, & monitoria verba natura sud sunt cibi durae & dificilioris concoctionis, sententia S. Salesii aa ignem sincerae dilectionis diu, multumque coquendi, & emolliendi, nec aliter quam in bonitate, ac suavitate propinandi, quia secus vix cum fructu recipientur, & raro admodum prodesse poterunt. Atque ideo monuit Galatas Apost. Paul. c. 6. v. 1. Fratres, si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis; Timoth autem II. c. 2. v. 24. & 25. admonuit: Servum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem. — Prorsus itaque sedatis animi passionibus ad cathedram accedant, qui Jesu Christi doctrinam annuntiaturi sunt. Neminem laedant, aut pungant; abstineant a verbis punctoriis, scomatibus; allusionibus facile in pravum sensum, & offensam detorquendis, contra neminem in particulari, minime vero contra altiores potestates Magistratus, Judices, Dominos terrestres, aut eorum officiales quidquam, quod eos offendere posset, dicant, hujuscemodi enim indiscreti sermones nihil nisi scandala, rixas, aliaque mala innumera generant. — Offensus etiam per alium, imo & provocatus legali via apud competentem Judicem, non vero via facti, & ex proprio judicio, nec non in loco competenti, qui certo non est Ecclesia, aut cathedra, satisfactionem quaerat, vel vero contumeliam silentio vincat; monet enim Sapiens Prov. 26. ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne videaris ei similis. — Contra ipsas etiam personas, a sancta Religione nostra dissentientes, invehi inconsultum est: adeoque jure merito severius prohibitum. Fundamenta Fide, potius clare, & solide cum modestia tamen, mansuetudine, patientiai & sincera erga omnes amoris contestatione explicentur, ita enim, nec secus juxta monitum ejusdem Sapientis citato loco: „Respondetur stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur: paucis: semper & ubique, signanter vero, cum praedicas: Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte (Calvariae) monstratum est. Exodi c. 25. v. 40. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur, I. Petr. c. 2. v. 32.

Const. syn. Cap. VI. str. 152 i 153. pog. 1. i 2., str. 158 do str. 160. His tamen str. 209 do 212 do II. Ex.

---

2. Encyclica quadragesimalis Archi-Eppi et card. Jos. Mihalović de catechetica institutione.

Appropinquante sacro Quadragesimae tempore iterum recolemus mysteria passionis et mortis Domini, quae vividissime nobis ob oculos mentis ponunt infinitum pretium animarum nostrarum, quas solus Dei filius, sic exigente divina justitia, fuso sanguine et perpesso probrosissimo mortis supplicio redimere potuit, et admirabili prorsus amore erga nos ductus, aeternae damnationi eripere voluit. Agite igitur Fratres et Filii dilectissimi, ut his diebus salutis Christi fideles jejuniorum veneranda solemnia congrua pietate suscipiant, et ad digne celebranda paschalia Redemptionis nostrae mysteria se praeparent. Id vero assequemini imprimis per solertem eorum institutionem in veritatibus fidei et morum, quibus Deus seipsum et voluntatem suam hominibus manifestavit.

Ideo nullo tempore Ecclesia per os SS. Patrum, decretis generalium et particularium Conciliorum, statutis synodorum dioecesanarum, nec non ordinationibus et monitionibus antistitum isthoc genus oficii sacris curionibus quo impensius commendare desiit.

Etiam mihi idem faciendi modo se offert prona et specialis occasio. Postquam nempe ad exemplum aliarum multarum dioecesium visum fuit catechismum Deharbeanum pro usu scholarum elementarium etiam in nostra Dioecesi praescribere, Pastoresque animarum in catechetica juventutis institutione, quae in ecclesiis porro quoque juxta catechismum Canisianum asservabatur, ob divergentiam systematis haud parum incommodi experti sunt,

— habita etiam ratione votorum e pastoralibus Cleri Dioecesani conferentiis ad me perlatorum, lubens annui, ut idem catechismus, qui in scholis elementaribus traditur, etiam pro catecheticis institutionibus in ecclesia asservandis inducatur; utve eidem catechismo addantur preces iisdem sicut in schola formulis pro publico cultu divino adhibendae.

Novitus digesta editione catechismi Deharbeani, ad Vos, filii dilectissimi recentius expedita, praetermittere non possum, quin pro episcopali munere meo quaedam monita ad vos dirigam.

1. Quanti sit momenti salus aeterna vel unius animae, verbis et exemplo nos docuit divinus Salvator: „Quid enim, inquit, prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?"[1]) Sed vero vix aliquid per mortale hominum genus tam parum mente volvitur, et tam parum cordibus infigitur, quam hocce monitum divino ore prolatum, ideoque Dominus nobis ingeminat: angustam esse portam et arctam viam, quae ducit ad vitam, et paucos esse, qui inveniunt eam.[2])

Sane plurimi in patria quoque nostra reperiuntur, qui non in fide modo naufragium fecerunt ipsi, verum etiam alios seducunt doctrinis et scriptis perversis, ac pravis exemplis; numerus vero illorum exiguus dici potest, qui veritatis divinae sinceri amatores, solliciti magistri ac duces vitae essent christianae.

Nostrum est, Filii dilectissimi, tristem hunc statum assidua vigilantia prosequi, omnesque conatus eo dirigere, ut grassanti malo opportunis remediis occuratur. Ecquidem juxta effatum Spiritus Sancti[3]) „Perversi difficulter corriguntur", — nihilominus multi peccant quia ignorant, quae scire possent ac deberent. Quare, si nos in docendis sanctae nostrae fidei veritatibus irremissum zelum explicuerimus, etiamsi non cessaverit, certe notabiliter imminuetur infinitus numerus blasphemantium Deum et procaciter divina omnia contemnentium. Nunquam

[1]) Matth. 16, 26.
[2]) Matth. 7, 14.
[3]) Eccle 1, 15.

porro deerunt, qui, ut praedixit Doctor gentium,[1]) „sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus, et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur." Fiet quoque, ut haec mala eo majora capiant, signanter in civitatibus incrementa, quo suum insolentius extollet caput[2]) „concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, et superbia vitae." Attamen dummodo nostro nos non defuerimus officio, longe plures semper invenientur, qui juxta prophetam Isaiam (2. 3.) dicent: „Venite et ascendamus ad montem Domini . . . et docebit nos vias suas et ambulabimus in semitis ejus."

Sed vero, Filii dilectissimi, illam ad finem hunc obtinendum sapientiae pariter ac terroris plenam SS. Gregorii Nazianzeni et Gregorii Magni notam sententiam (or. ap. de fuga c. 16. Reg. past. p. 1. c. 1.) indesinentur expendere nos oportet: „Ars artium est cura animarum." Nemo namque vel modice rerum peritus nescit, quanta bonum pastorem instructum esse oporteat divinae revelationis scientia, quanta insuper praeditum diligentia, circumspectione atque prudentia, ut videlicet „omnibus fieri omnia", et possit et velit, lac quidem praebendo parvulis, solidum vero cibum spiritu adultis. Valde nempe cavendum pastori et sacro doctori est, ne „aërem verberare" sibi contingat; quod fieri potest, non solum si neglectis sacris inania et profana proferat, verum etiam, si sublimia nimis, captumque fidelium excedentia tractare suscipiat. Quocirca monet Apostolica auctoritate Clemens PP. XIII in litteris suis[3]) „Catechismo ex decreto Concilii Tridentini ad parochos" praefixis pastores doctoresque sacros in haec verba: „Illa certissima catholicae veritatis nota tradenda est, doctrinae universalitas, antiquitas et consensio." Praeterea cum non possit vulgus ascendere in montem, in quem gloria Domini descendit, et transcendens terminos ad videndum, peribit,[4]) termini figendi sunt populo ab

[1]) II. Tim. 4, 3, 4.
[2]) I. Joan. 2, 16.
[3]) De dato 14. Januarii 1761. „In Domin. agro".
[4]) Exodi 19, 12.

ejus doctoribus per circuitum, ut ultra ea, quae sunt ad salutem necessaria aut summopere utilia, sermo non divagetur, et fideles apostolico dicto pareant: „Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.“ [1])

2. Atque haec speciatim vobis, Filii dilectissimi, qui in cura animarum versamini, aut officio penes scholas fungimini catechetarum, impensius commendata esse volo, dum ad Vos novum catechismum dioecesanum dimitto, in Domino Vos paterne monens atque obtestans:[2]) „Ut praedicetis verbum, instetis opportune, inportune, arguatis, obsecretis, increpetis in omni patientia et doctrina“: ita etiam ardentissime desiderans,[3]) ut fiatis cum parvulis parvuli, accomodantes videlicet in tradendis fidei mysteriis ac vitae praeceptis doctrinam sacram ad audientium sensum atque intelligentiam; idque servetis tam in catecheticis institutionibus prolium et adultorum, quam in sermonibus sacris, s. Matris Ecclesiae mentem sic duntaxat assecuturi, si in quibusvis sacris dictionibus catechismum ejusque expositionem prae oculis habueritis. Hoc est, de quo liber aureus, idem Catechismus ad parochos, nos commonet verbis sequentibus:[4]) „Itaque visum est, inquit, monere parochos, ut quotiescunque usu venerit, ut aliquem interpretentur evangelii vel quemvis alium divinae scripturae locum, intelligant, ejus loci, quicunque is fuerit, sententiam cadere sub unum aliquod quatuor illorum capitum (symbolum, decalogum, sacramenta, Dominicam orationem) quo, tamquam ad ejus doctrinae fontem, quod explicandum sit, confugient.“ Hoc modo magistrum sacrum per loca inaccessa minus vagari continget, et multo plus in omni docendi genere non firmitatis tantum, sed etiam, ad quod omne studium praecipue tendere debet, spiritualis fructus pro impenso suo labore doctores obtinebunt. „Pastor — subjungit praelaudatus liber — una eademque opera fidelem populum et symbolum (aut alias partes) et evangelium docebit.“ Hac plana via pervenient auditores ad Illum, qui „via, veritas et vita“ est, et per Illum ad omnem morum honestatem, facientes „quaecunque sunt vera, quaecunque pudica, quaecunque justa, quaecunque sancta, quaecunque amabilia, quaecunque bonae famae.“ [1]) Hic est modus optimus excolendi non solum Deo[2]) „populum acceptabilem“, verum etiam civili reipublicae et patriae populum, „sectatorem bonorum operum.“ Hoc indubie ac proprie significat „praedicare Christum crucifixum.“ — Deerit quidem Vobis hac ratione docentibus „sublimitas sermonis, et persuasibilia humanae sapientiae verba“, — sed rem omnium utilissimam consequemini: ut vos omnes intelligant, utve, quod desideriorum vestrorum summum est, prositis fidelibus, „qui bonae sunt voluntatis.“ Huc etiam procul dubio beati Pauli Apostoli[3]) spectant verba: „Sed in ecclesia, inquit, volo quinque verba sensu meo loqui, ut et alios instruam, quam decem millia verborum in lingua“ i. e. malo loqui et pauca simplicissime, modo prosim, quam plurima sublimissime, dum minime prosum.

[1]) Rom. 12, 13.
[2]) II. Tim. 4, 2.
[3]) Catech. Conc. Trid. Praef. n. 11.
[4]) Praef. n. 13.

3. Neque tamen, Filii dilectissimi, propterea relevamur ab obligatione, omni hujusmodi dictioni strenuam operam navandi, nam juxta notum proverbium: „sine honore descendit, qui sine labore ascendit“; et illud prophetae[4]): „Maledictus, qui facit opus Dei fraudulenter“. — Ut Pastor animarum et divinae veritatis magister oves suas ad salubria et sana deducere queat pascua, certe non solum indefessa solertia, sed et solidae scientiae praesidio eidem opus est. Quare Vos, filii dilectissimi, in paterna caritate hortor, ut sacratiorum disciplinarum, speciatim vero sacrae scripturae studio omnem navetis operam. Hac potissimum ratione obtinebitis, ut juxta monitum in sacra ordinatione[5]) acceptum: „doctrina vestra sit spiritualis medicina populo Dei“ Ne vero in iis, quae sacram vocationem respiciunt, remoram patiamini, nolite negotiis saecularibus, ultra quam necesse est, occupari; quippe quibus non solum tempus sacro studio ac muneri utiliter impendendum conteritur, sed et animi tranquilitas disperditur. Assidua duntaxat exercitatione et quotidiana in lege Dei meditatione adipiscimur id, ut,

[1]) Philip. 4, 8.
[2]) Tit. 2, 15.
[3]) I. Cor. 14, 19.
[4]) Jerem 48, 10.
[5]) Pontif. Rom. in ord. Presb.

quemadmodum s. Gregorius M.[1]) dicit, animus noster quasi confricatus incalescat, nosque cuncta nostra terrena desideria per disciplinae coelestis custodiam calcemus. In hoc sacerdotis pastorisque animarum universum pretium continetur et efficacia. Hac spiritus unctione destitutos magistros illa magni doctoris s. Augustini[2]) verba feriunt, ut scilicet de virtutibus ac vitiis subtilia multa tractantes, dividentes, definientes, rationes acutissimas concludentes, tamen minus prosint quam noceant, cum magis declamatores, quam mysteriorum Dei verecundi et modesti tractatores atque persuasores esse palam convincantur. Equidem rei domesticae et oeconomicae curis pastores animarum se penitus expedire nequeunt, dum tamen illis vacant, nunquam non memores eos esse oportet verborum Domini nos monentis[3]): „Quaerite ergo primum regnum Dei et justitiam ejus, et haec omnia adjicientur vobis".

4. Quod demum Vobis, filii dilectissimi, impensius commendandum existimavi, est prudens moderamen ac debitus delectus lectionis. De perversis quidem libris ac scriptis, quae legentibus venenum propinant, quibusve sanctissima religionis principia et vitae christianae mores proterve ac petulanter impugnantur, superfluum videtur multa loqui; tales namque libros et scripta legere, et ex patrimonio sacro succolare, ecclesiastica lege in genere vetamur. Ast etiam inter castigatiora producta litteraria multa sunt, quae utilia esse possunt, non tamen omnibus; expediunt forte multis, sed sacris curionibus ratione sui muneris et vocationis ad sublimiora etiam inutilia esse possunt, neque apta ad eos solide aedificandos.

Sequestremus ergo nos, Filii dilectissimi, quantum gloria Dei et animarum, curae nostrae creditarum, salus permittit aut requirit, a saecularibus rebus, et ad studia nos sacra conferamus. Nam hac solum ratione verificabitur de nobis et implebitur illud Malachiae[4]) „labia sacerdotum custodiunt scientiam divinae legis".

5. Neque vero verendum est, ut nobis ita agentibus bonum publicum et patriae quidquam detrimenti patiatur

---

[1]) Hom. 11. in Ev.
[2]) Tract. in Joan. 45.
[3]) Math. 6, 33.
[4]) Mal. 2, 7.

Quin imo hoc praecipue modo civili etiam statui atque patriae prodesse plurimum possumus. Cum enim nos divina scientia et sapientia imbuti, ae veluti arca divinae legis fuerimus, similes evademus bonis arboribus, quae in popularium nostrorum usum bonos producant fructus, — erimus velut providi patres familias, qui de bono thesauro scientiae suae depromant veram sapientiam et illam, quae fundamentum est regnorum, justitiam, postremo dabimus, ac dare hoc pacto maxime docebimus, quae sunt Dei Deo, et Caesari, quae Caesaris sunt.

Certe, Filii dilectissimi, haec ad sacrum studium nostrum digna applicatio bona non solis nobis, verum etiam aliis pene innumerabilia adfert. „Ama, inquit s. Hieronymus,[1]) scripturarum scientiam, et carnis vitia non amabis." Haec solicita ad s. studium applicatio via est, per quam regales et coelestes thesauri in nostrum devehuntur animum, quibus plurimos ditare, atque adeo beare possimus, ad exemplum optimi sacerdotis Nepotiani, qui, attestante s. Hieronymo in epitaphio, lectione assidua et meditatione diuturna pectus suum bibliothecam fecit Christi, — ideoque et fieri potuit, ut ibidem[2]) praemittitur: „coecorum baculus, esurientium cibus; spes miserorum, solamen lugentium". Ita scilicet[3]): „Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei et ad omne opus bonum instructus". Hac pia contentione „cantabiles fiunt nobis, ut Psalmista[4]) loquitur, justificationes Dei in loco peregrinationis nostrae, ac super inimicos nostros nos faciunt prudentes". Hac ratione juvenes quoque sacerdotes adinstar Titi et Timothei[5]) „gravitate actuum et censura vivendi probant se seniores"; haec studia neutiquam, uti saecularia, arundo sunt quaquaversum vento agitata. Sed senibus baculum suppeditant infractum, ut adeo verba illa Psalmistae repetere et in ipsum Dei cor jactare cum fiducia liceat[6]): „Ne projicias

---

[1]) Epist. ad Rust. (60) n. 10.
[2]) Epist. ad Hel.
[3]) II. Tim. 3, 17.
[4]) Ps. 118.
[5]) Pontif. Rom. in ord. Presb.
[6]) Ps. 70, 9.

me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me". Ita scientia sacra instructi ac in virtutibus christianis consolidati, Filii dilectissimi, transibimus per temporalia, ut tamen non amittamus aeterna. Imo specialem a Domini misericordia pro laboribus nostris expectare nobis licebit mercedem ac gloriam, juxta illud Domini ad prophetam Danielem[1]: „Qui autem docti fuerint, fulgebunt tamquam splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates". Nolimus ergo tot ac tanta bona vilipendere, sed viribus omnibus adlaboremus, ut[2]) „cum apparuerit Princeps pastorum", qui est Christus Jesus, „percipiamus immarcescibilem gloriae coronam".

His pro munere meo ad animos Vestros, filii dilectissimi, pro instruendis in salvifica Religione fidelibus exstimulandos confirmandosque praemissis, quoad **institutionem catecheticam**, provocative ad tenores constitutionum per piae memoriae Praedecessores meos editarum, signanter ad Encyclicas in vigilia OO. Sanctorum 1838. emanatas, — habita item modernorum adjunctorum ratione, sequentes normas pro omnium notitia, directione et stricta observantia publicandas duxi, et quidem:

1. Catechismus dioecesanus, cujus exemplaria ad parochiarum Rectores jam dimissa sunt, excluso quocunque alio hucdum usitato, pro publica fidelium institutione, inde a principio anni labentis adhibendus est, sicut et preces pro publico cultu divino destinatae, et eidem catechismo adnexae. Quoad has preces consultum erit disponere, ut eae in ecclesia per juventutem scholarum initio clara voce ac lente recitentur, donec sensim totus populus iis asuescat.

2. Catechetica institutio in omnibus hujus Archi-Dioecesis tam civicis, quam ruralibus parochiis servetur ad minimum per ½ horam, et quidem ordinarie diebus Dominicis; diebus autem festis de praecepto (huc intellectis etiam Titularibus) eadem catechetica methodo exponantur ipsius festi occurrentis origo, significatio, caeremoniae et mysteria, uti etiam generatim ritus sacri Ecclesiae,

[1]) Dan. 12, 3.
[2]) I. Pet. 5, 4.

ut ita juventus caeterique fideles mysticam quoque sanctae Ecclesiae nostrae vitam noscere, intelligere, et quasi concomitari discant.

3. Tota doctrinae christianae materia in catechismo contenta juxta distributionem Directorio insertam, quantum fieri potest, unius anni decursu absolvatur. Quae scitu maxime necessaria sunt, in hac editione catechismi sine signo crucis (†) occurrunt; utrum hae solae, vel vero omnes quaestiones pro catechetica institutione adhibendae sint, id spectata capacitate et successivo juventutis profectu ipsi Curati dijudicandum habebunt.

4. Quod attinet **tempus** servandae institutionis catecheticae, prudentiae Curatorum relinquitur, ut quisque pro locorum, temporis item hyemalis vel aestivalis adjunctis determinet, num ante vel post meridiem, vel pro re nata utraque vice asservanda sit. — Ad obtinendam tamen majorem in hoc uniformitatem, Curati in proxima pastorali conferentia eatenus consilia ineant, Notarii autem districtuales in elencho parochiarum totius districtus penes nomina parochiarum, nec non filialium, in quibus seorsiva institutio facienda censetur,[1]) praenotent **horam** pro catechisatione, semestri tam hyemali, quam aestivali instituenda, determinatam; quos deinde elenchos etiam Vice-Archidiaconi subscribent, et comite separata relatione mox ad officium Dioecesanum promovebunt.

5. In filialibus quoque a Matre longius distantibus adminus semel per mensem servanda erit catechetica institutio, et quidem vel in Capellis, dum ibi s. Missae sacrificium celebratur, aut scholis, ubi adsunt, vel etiam in privatis honoratiorum parochianorum domibus. Caeterum zelus animarum, qui nec tempori nec loco se sinit alligari, modum suggeret institutionem in rudimentis fidei quavis alia opportunitate, dum ad filialem necesse est procurrere, fidelibus impertiendi.

6. Multum in hoc labore opitulabitur animarum Curatoribus, praesertim iis, qui majoribus praesunt parochiis, et senio aut sinistra valetudine gravati, munere suo hac in parte haud efficaciter defungi valent, si quosdam pios

[1]) Quoad filiales praeterea adnotandum venit, **quoties in mense** institutio asservabitur.

viros ac mulieres, in rudimentis fidei probe instructos, et exemplares, vel pro adjunctorum ratione etiam probatorum morum juvenes utriusque sexus, qui bono cum successu scholas absolverunt, constituerint, qui propositas a se doctrinas cum obligatis ad catechesim certis diebus item quavis data opportunitate, v. g. occasione laborum hyemali cumprimis tempore in communi peragi solitorum, de aestate autem etiam in campo, ubi pro pascendis pecudibus juventus convenire suevit, solerter repetant.

Suapte intelligitur, idmodi catechistas per animarum pastorem non solum rite manuducendos, sed suo modo etiam distinguendos et praemiandos venire, e. g. honoratiorem ipsis in ecclesia locum assignando, librum catechismi dioecesani ornatius compactum, occasione catecheticae in ecclesia institutionis donando, aliisque modis, quos prudentia pastoralis abunde suggeret.

7. Catechetica institutio imprimis impendenda est juventuti utriusque sexus ex inferioribus scholis elementaribus eggressae, laboribusque ruralibus, servitio vel tyrocinio se mancipanti, utpote quae prouti generatim intellectui excolendo, ita doctrinae religionis uberius addiscendae ulteriorem operam navare in regula desinit; — pueris item et puellis, quae se quacunque demum ex ratione scholis subduxerunt, dictaminique legis scholaris nec ope privatae aut domesticae institutionis satisfecerunt. Harum proin categoriarum juventutem ad catecheses usque completum 18. aetatis annum, respective usque tempus ineundi nefors ante hanc aetatem matrimonii, solerter frequentandas adtineri, hocque fine eandem per Curatos in seperato Protocollo, apud typographum Zagrabiensem Albrecht e cassa ecclesiae comparando, singulis annis conscribi cupio ita, ut in eodem etiam frequentatio et profectus concernentium praenotari et conspici queat. Haec protocolla occasione districtualis visitae Vice-Archidiaconis, et pro re nata aliis per Ordinariatum deputatis organis exhibenda erunt.

8. Rectores parochiarum solertissime urgebunt, ut qui pro catechetica institutione praenotati sunt, reapse ac diligenter ad eam compareant; quoad negligentes primum quidem parentum et eorum, ad quos catechisandorum cura pertinet, sollicitudinem ac interventum congruis hortationibus impetrare satagent; his vero non proficientibus, fundamento legis scholaris nec non ordinum Excelsi r. Regiminis Provincialis auctoritatem localium Commissionum scholarium, Consulis, et Inspectoratuum Comitatensium implorabunt; — demum in negligentia perserverantes ad sponsalia ineunda non admittent, donec praescripto §. 74. legis matrimonialis App. II. contento satisfecerint, ac ubi necessum fuerit, Officio dioecesano pro medela ferenda denuntiabunt.

9. Institutiones hae in ecclesia serventur ab ara vel e parvo ambone, ubi catechisandi commodius circum stare, nec non facilius inspici possint, — pueris in una, in altera parte vero puellis congregandis.

10. Catechisationi praemittatur oratio de Spiritu Sancto: „Dojdi k nam Duše sveti“, (pag. 128. contenta); finita autem institutione oretur „Zdravo Marijo“.

11. Quod attinet methodum institutionis, haec quantum licet, a solius memoriae exercitio remota, ad veritates salutares, cordibus magis quam memoriae imprimendas apta adhibeatur, per quam doctrina ad usum vitae exemplis et parabolis applicetur. Pro uberiori vero explanatione catechismi dioecesani praeter alios libros subsidiarios catechismus Concilii Tridentini adhibeatur.

12. Ex operibus subsidiariis catecheticis, praeter opus „Obuka malenih“, auctore Ilijašević, — item „Kratka katehetika“, auctore Dre. Štiglić editum, aliaque copiosa hujus generis praesidia commendari merentur:

a) „Kratko razlaganje katekizma“, spisao O. Jos. Deharbe, S. J. preveo jedan svećenik nadbiskupije zagrebačke, — tiskom Drag. Albrechta u Zagrebu;

b) Katekeze Augustina Grubera, nadbiskupa Solnogradskoga itd. preveo i po drugi put izdao Sbor duh. mladeži zagrebačke — tiskom Drag. Albrechta u Zagrebu;

c) „Die Glaubens- und Sittenlehre der kathol. Kirche“, — dargestellt von dr. Herman Rolfus und F. J. Brändle, Rector, Verlag: Gebr. C. N. Benziger, Einsiedeln, — quod posterius opus praeter orthodoxam doctrinae catholicae expositionem, etiam citata e S. Sriptura et SS. Patribus continet, parabolis et exem-

plis convenientibus illustratum est, et approbatione Episcoporum Germaniae gaudet.

13. Pro comparandis munusculis catecheticis ad acuendam juventutis attentionem et dilligentiam destinatis, 4 florenorum summula per piae memoriae Praedecessorem meum supracitatis a. 1838. Encyclicis applacidata e peculio Ecclesiae, porro puoque erogari poterit. — Caeterum me quoque tacente persuasum tenebitis, Fratres et Filii dilectissimi, efficacissimum medium prosperandi conatus nostros, esse orationem piam et assiduam ad Dominum ac Patrem misericordiarum, ut, quemadmodum Lydiae mulieris „aperuit cor intendere his quae dicebantur a Paulo",[1]) ita corda prolium quoque, curae nostrae spirituali creditarum aperire dignetur.

14. Reliquum est, ut singularem curam et solicitudinem Vestram erga proles e mixto connubio genitas, ideoque perversionis periculo magis expositas excitem, deposcamque solertissimam earum in doctrina fidei institutionem, per quam solam vulnera, quae Ecclesiae per haec matrimonia infliguntur, aliquo modo consanari possunt.

15. Ut denique e praescriptis relationibus de catechisatione juventutis Ordinariatui semestraliter substernendis appareat, quali cum zelo ac fructu hae institutiones serventur ac frequententur, — ad has relationes genuine ac sincere praestandas conscientiam DD. Vice-Archidiaconorum et Cleri curati peculiariter obligo.

Quae omnia ita disposita, ut fructum plurimum pro Vestrorum, Filii dilectissimi, animorum spirituali solatio, et abundantiam meritorum pro aeterna vita ferant, utque sacris his institutionibus mentes, corda et vita fidelium, curae Vestrae commissorum reformentur, eorum fides adaugeatur, spes confirmetur et caritas perficiatur: Dei omnipotentis Patris, Filii et Spiritus Sancti benedictionem Vobis, et fidelibus Vestrae curae commissis, peramanter impertior.

Antequam tamen a Vobis divellar, redeundum est mihi adhuc ad imminentem s. Quadragesimam, pro qua propter vigentem caristiam victualium, dispensationem in lege abstinentiae sub dato 8. Februarii 1876. Nro. 31.

[1]) Act. 16, 14.

Praes. Clero et populo dioecesano concessam, sub iisdem conditionibus hisce in Domino tribuo ita, ut hac s. Matris Ecclesiae indulgentia uti volentes, eandem aliis probatae pietatis operibus redimere maneant obligati.

Datum Zagrabiae in arce, solita residentia Nostra Archi Episcopali die 9. Februarii 1879.

Josephus m. p.,
Card. Archiepiscopus.

Cir. II. dto. 9/2 1879. Nr. 35. Praes.

---

3. Političke oblasti neka idu na ruku duhovnim, da mladež bude polazila kršćanski nauk.

Erga requisitionem Officii hujus dioecesani per regimen banale ddto 4 cur. Nro. 683. dispositum habetur, ut ubi proles in singulis parochiis ruralibus, opidis item et communitatibus civicis catecheticas institutiones singulis diebus Domini et de praecepto festis in parochialibus Ecclesiis asservandas diligenter frequentare nollent, parentes vel respectivi heri domuum per concernentem politicam jurisdictionem erga praeviam concernentis Curati faciendam requisitionem, ad diligentius mittendas proles suas sub onere responsionis compellant. Quod ipsum plltis. DVestris praesentibus cum eo significatur, quod licet ex hac parte politicae jurisdictiones facta energica dispositione eisdem DVestris suppetiturus sit modus, negligentes parochianos suos in frequentandis catechesibus dehinc ad diligentiorem frequentationem adstringendi; tamen cumprimis placida agendi modalitate ac crebrioribus e cathedra instituendis paternis monitionibus atque explanationibus de utilitate et necessitate harum institutionum, tam frequentantes proles, quam eorundem parentes, sibi devincire atque in illis spiritum religionis excitare satagant, quo non ex timore, sed amore potius prolium suarum, ipsarumque plltarum DVestrarum, easdem proles ad catecheses mittere adsuescant; poenalis hujus remedii usu ad urgentioris tantum necessitatis casus reservato. In quem finem non parum certe conducet minutorum munusculorum, uti: rosariorum, crucularum, et sacrarum imaginum inter proles melius proficientes distributio; quo scopo, in

quantum aliunde expensae non suppetunt e cassis Ecclesiarum annue 4 fl. impendendi caeteroquin applacidati habentur. Caveant autem, ne dicatur: quod dum ipsae politicae jurisdictiones institutionum catecheticarum magnam utilitatem imo et necessitatem perspicientes, ad has erga requisitionem Officii dioecesani succollandas tam prompte accedunt, ipsi curatores animarum hanc tanti momenti obligationem suam parvi pendant, et ne propterea, coram illis tam ipsi soli, quam et Officium dioecesanum erubescere debeant.

Datum Zagrabiae die 21. februari 1851.

Addictissimus in Christo

Georgius
Eppus.

Enc. Haulikova dto. 2./II. 1851. br. 516.

---

4. Naredba velikoga župana županije belovarsko-križevačke dra. Milutina pl. Kukuljevića o polazku kršćanskoga nauka.

Stigle su mi sa strane rimokatoličkih župnih ureda i pravoslavnih parohijalnih zvanja tužbe, da mladež obojega spola u području mojoj upravi povjerene županije posjećuje kršćanski nauk po nedjeljah i praznicih vrlo slabo i nehajno, u nekojih krajevih upravo nikako.

Dušobrižno svećenstvo, u koliko je spremno i voljno, da svojim dužnostim u tom pogledu udovolji, u toliko nailazi na obći nemar, pa i od strane samih roditelja.

Usliedivše njegove upute i opomene, često i molbe i pretnje neimadoše uspjeha, a niti mogoše potonje takovog imati, kada ne razpolaže prisilnimi sredstvi, da si samo ovdje pomogne.

Uslied toga ostaje mladež baš u najopasnijoj dobi života svoga bez uprav svake kršćanske obuke, a pošto je ova u najtiesnijoj svezi sa uzgojem moralnim te se ovdje zadatci crkve i uprave sudaraju, dužni su organi potonje svećenstvo oko religiozno moralnog uzgoja mladeži najkriepčije podupirati.

S toga nalažem kr. kotarskim oblastim i gradskim poglavarstvom, da s mjesta shodne odredbe učini, da mladež obojega spola počam od časa, kako je svršila obću pučku školu dotično opetovnu obuku pa sve do 20 godina života svoga, redovito posjećuje kršćansku nauku svake nedjelje i blagdana u dobi, koju će u tu svrhu nadležni dušobrižnici za područje svoje župe ili parohije odrediti, staviv se glede toga s njima u sporazum.

Izčekujem za sigurno, da će kr. kotarske oblasti i gradska poglavarstva ovim (joj) mu nametnutu dužnost posve ozbiljno shvatiti pa da će (joj) mu poći za rukom trajnim uticajem i neprekidnimi opomenami, gdje je potrebito pako, i primjernom kaznom, dotične roditelje pritegnuti, da djecu svoju na kršćansku nauku redovito šalju, potonju pako da ju i marljivo pohadja.

Nadležne župne urede i parohijalna zvanja valja zamoliti, da (joj mu) izkaze kršćansku nauku nemarno polazeće mladeži dostavljaju redovito radi kaznenog postupka.

U Belovaru, dne 30. svibnja 1895.

Od 30/5 1895. br. 624.

---

5. O kršćanskom nauku i večernji.

Gravi certe cum dolore observo in bene multis dioeceseos meae parochiis non modo catecheses illas pomeridianas, quarum cunctis dominicis festisque diebus observandarum ratio, tenore encyclicarum mearum anno adhuc 1838 in vigilia omnium Sanctorum editarum districte determinatiusque Clero dioecesano praescripta fuerat, negligi: sed ipsum quoque cultum divinum pomeridianum intermitti sic: ut non desint Ecclesiae parochiales, quarum fores toto pomeridiano tempore ipsis his divino servitio peculiariter dicatis diebus clausae maneant, nulla illic laus supremi numinis, nullae resonent preces, sed nec ullo vel campanae signo fideles explendae suae sacratos Deo dies sanctificandi obligationis reflectantur. Verum quidem est, quod ex praedictarum encyclicarum et aliarum anno 1842. die 22. Januarii exaratarum, tenoribus, in quantum sacri curiones pro rerum locorumque adjunctis ampliorem in populum fructum spiritualem redundaturum perspicerent, si institutio catechetica matutinis potius quam pomeridianis

horis praesusciperetur, exceptioni hac in parte locus relictus fuerit: sed vero exceptio idgenus imprimis gravibus inniti debet motivis, ac nonnisi ubi parochus cuncta ad satisfaciendum praescripta cynosurae generali media incassum adhibuit, potest licite locum sortiri.

Porro si etiam catecheticas prolium institutiones in aliud tempus transponendas suadeant rerum adjuncta; nunquam tamen ejus fueram mentis, ut existimassem, parochum ab ipsa lytaniarum, vel solita secus cultus pomeridiani asservatione posse dispensari Pomeridianae quippe hujus devotionis asservatio adeo in ipso catholicae religionis genio fundata, tamque necessaria ad alendum pietatis spiritum semper existimata fuit, ut communis atque universalis per totum catholicum orbem evaserit, ipsisque Catechismi scholastici tenoribus obligationis instar fidelibus imponatur, nec absque sufficienti causa citra peccatum negligi posse doceatur. — Jam quomodo haec cum culpabili idgenus ipsis parochis imputando neglecto componi queant? Ipsae facile judicare possunt plttae DVestrae, quomodo etiam in populo fideli non magis in dies refrigescat sensus religionis, quomodo non augeantur commessationum, ebrietatum, aliorum excessuum scandala, quomodo non increscat corruptela morum, non multiplicentur furta, violentiae publicaeque securitatis perturbationes in patria nostra, quando ea etiam religionis exercitia per animarum curatores negligantur, quae ab antiquissimis temporibus pio usu fuerant consecrata? quaeve penes omnes in orbe obtinent populos catholicos? Equidem fateor, me nunquam existimasse tam crassum defectum posse vel in aliqua dioeceseos meae parochia obstinere. Illa quae palii instar ad tegendam socordiae idgenus turpitudinem adferri solet exculpatio, nolle populum ad Ecclesiam convenire, admitti nullatenus potest. Inprimis enim haec ipsa populi ad divina tarditas et indolentia potissimum defectui zeli pastoralis parochi aut aliis ejus imperfectionibus est adscribenda, quod non temere, sed ex ampla mea occasione visitationum canonicarum hausta experientia ausim affirmare. Tum vero nulla est parochialis Ecclesia, quae non habeat adsitas aliquot domus, quarum incolae, pessimo etiam hiemali tempore talem, diebus, quibus ab aliis laboribus vacant, possint, ac si ferventem illic sui pastoris

zelum observent, vellint etiam accedere. Et si adeo jam refrixisset in cunctis devotionis spiritus, ut omnino nullus vellit comparere, adest tamen qualecunque parochi famulitium, adest aedituus aut campanator, ac si vel unica adsit anima, ea sola, tamquam pretioso sanguine Xti redempta, digna omnino est, ut ejus gratia praescriptus divinus cultus haud negligatur. Sed et si solus foret parochus, tamen se reflectere deberet Deo dicati diei, reflectere sancti sibi incumbentis muneris.

Itaque injungo hisce ptltis DVestris in virtute sanctae et salutaris obedientiae, quove possum districtius, ut ne quisquam earundem Domini, festisque diebus de praecepto in posterum, sub ullo unquam praetextu cultum divinum pomeridianum ausit negligere; ut porro omnem cuncti adhibeant connatum, suamque in eo etiam casum, quo ordinarias institutiones catecheticas in tempus aliud transferrendas suaserit prudentia pastoralis intendant curam, quo ex viciniorlbus saltem domibus proles pro pomeridiano cultu divino conveniant, illicque quantumvis brevem, tamen aliquam in salutaribus fidei morumque praeceptis nanciscantur institutionem catecheticam. Haec est, ut tot jam vicibus, vel ex me audiverunt pltae DVestrae, una e sanctissimis, praecipuisque pastoralis muneris incumbentiis, a qua non modo incommoditatis cujusque ratio, sed nec aliorum, quantumvis secus gravium impedimentorum concursus possit dispensare, a cujus neglectu potissimum haec tanta populi nostri ruditas, haec tanta ejus ad varia vitia proclivitas est repetenda, et de cujus minus conscientioso implemento gravissimas certe quivis animarum curator justo olim Judici rediturus est rationes.

Districtualibus vero VArchnis committitur, ut dehinc in tabellaribus suis relationibus sub C in distincta rubrica conscientiose de singulis ss. curionibus horsum referrant: num cultum divinum pomeridianum diebus Domini et fesis cum institutione catechetica, qualique cum zelo et quo successu servent? Quae pro re nata congrua in tempore observato nefors defectui medella adferri possit.

Datum e Consistorio nostro Eppali Zagrabiae die 7. februarii 1851. celebrato

Georgius
Eppus.

Circ. Haulikov ddto. 7./II. 1851. br. 388.

Odsjek peti.

PROPOVIJEDANJE RIJEČI BOŽJE.

1. De praedicatione verbi divini in genere ac de eis in Ecclesia cathedrali speciatim.

Episcopi, nisi legitime impediantur, crebro, ac diligenter Sacrorum celebrationi studeant. Diebus certe festivis nec ipsi, nec Canonici intermittere debent, quin pro se, ac populo incruentum DEO Sacrificium offerant: Concionibus item Sacris & ipse intersit Episcopus, & Canonicos interesse jubeat. Nec solum horas Canonicas, quas sub peccato mortali, ac obligatione insuper restitutionis fructuum perceptorum quotidie tenentur persolvere, devote, ac attente recitent: verum etiam perenni orationis studio, assiduaque divinarum rerum meditatione animum a terrenis avocent, ac celestibus jam nunc assuefaciant deliciis, sine quibus contemni haec, quae videntur caduca, ac fluxa, haud possunt.

I. Totius aedificii spiritualis, quod ideo molimur, ut ex eo ascensus, & ingressus pateat in Coelum, fundamentum fides est; hanc si quis tanquam lampadem, lucernamque ardentem in manibus non habuerit, frustra iter versus Coelum arripuerit, accedentem enim ad Deum, credere oportet; & sine fide impossibile est placere Deo, quae cum ex auditu sit, eam docere necesse est. Qua in re Concilium Tridentinum providere volens, inprimis constituit, ut in Ecclesiis Cathedralibus Theologales praebendae habeantur. Itaque statuit sacra haec Synodus, ut

singuli Reverendissimi Domini Episcopi Theologalem praebendam constituant, isque, qui hujusmodi praebendam habuerit, obligatus sit statis horis quotidie ad docenda fidei mysteria. Non desunt autem rationes, quas Reverendissimi Domini Episcopi in hoc genere sequantur, ex Concilii praedicti consiliis, & rationibus, si praebendis ejusmodi Theologalibus Ecclesiae ipsorum destitui videantur: In hac re Sacra Synodus onerat conscientias Dominorum Ordinariorum, Monasteria quoque, & Conventus ut in hac parte sibi non desint, attendant Domini Ordinarii etiam, tanquam sedis Apostolicae delegati.

II. Ut Rudimenta fidei festivis diebus non solum in Cathedralibus, ac Collegiatis, sed & in omnibus Parochialibus Ecclesiis doceantur, pueritiaque, quae seges est Ecclesiae, in his quam diligentissime erudiatur, adhibeant omnem operam Revendissimi Domini Ordinarii, aliique Praelati minores, ac Domini Archi-Diaconi. Expedit autem, ut doctrinae sodalitates Christianae, ubi fieri potest, erigantur.

III. Fidei, ac divini verbi praedicatio praeter lectiones praedictas pertinet ad Dominos Primates, Archi-Episcopos, Episcopos, qui, si legitime impediantur, obligantur idoneos alios ad hoc munus adhibere.

IV. Controversias fidei pro concione ii tractent, qui in iis versatissimi sunt aliis, qui minus periti sunt in iis, satis est, si articulos fidei simpliciter tradant, nec se in hujusmodi controversiarum tractationem frigide, & sine fructu immergant.

V. Eorum examen, qui ad fidei, & divini verbi praedicationem adhibentur, ut ante susceptum ejusmodi praedicationis munus juxta Concilii Tridentini decreta praecedat, nec sine eo audeat quisquam ejusmodi munus suscipere, etiamsi religiosus fuerit, severe praecipit, & mandat Sacro Synodus.

VI. Porro quia frustra effunditur sermo de fide, ac verbo divino, nisi adsit auditus, incassumque abit labor, & industria praedicantium, nisi audientium adhibeatur attentio; sedulo ac diligenter debet populus admoneri, imo quodam modo suaviter compelli non solum a verbi divini praeconibus, sed etiam a confessariis, alisque sacerdotibus ad sacras conciones, & Evangelicas voces attentis animis, puro corde, spirituque ferventi audiendas, ob

oculos ponendo, quod licet homo sit, qui ex suggestu verba divina proponit, Deus tamen est, qui ex coelesti sua cathedra ea annuntiat. Ad quod plurimum facit, si diligenter eidem populo inculcetur, teneri, & obligari unumquemque scire communiter ea, quae sunt fidei, vel universalium juris praeceptorum. Singulos insuper ea tenere debere, quae ratione status, ac officii sui ad ipsos pertinent, quorum supina negligentia peccato omissionis, ac reatui ejusdem eos involvet, ac immerget haud dubie.

VII. Sanctus Paulus Apostolus incultat, quod corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem: non solum igitur interiori animo fides retinenda est cuivis Christiano, sed, ubi necessitas postulat, seposito quovis humano respectu, ac periculo, etiam exteriori professione manifestanda est. Quibusdam tamen ratione officii, ac muneris, quod ineunt, ac gerunt, peculiaris obligatio est, palam fidem & publice profitendi, testimoniumque hujus suae professionis edendi. Quo in genere quam habeant obligationem promovendi ad Cathedrales Ecclesias, habetur in Sess. 24. c. 1. Concilii Tridentini.

Professio autem fidei emitti debet juxta formam, a Pio IV. ordinatam, quam & Archi-Episcopi, ac Episcopi in Synodo Provinciali prima, cui interfuerint, juxta eandem formam emittere tenentur. Eadem formula ii quoque, qui in Cathedralibus, vel Collegiatis Ecclesiis Canonicatus, ac dignitates obtinent, toties quoties de novo fuerint provisi, professionem fidei emittere tenebuntur, nec licebit alia formula quoad hoc in ulla Ecclesia amplius uti; salva alia formula, quae praeter hanc in observatione privilegiorum, statutorum, ac laudabilium consuetudinum consuevit usurpari.

VIII. Hoc ipsum intelligatur de Ecclesiis, in quibus saeculares sacerdotes conventuales intertenentur, sicut & de Rectoribus Parochiarum, ac aliorum beneficiorum quorumcunque.

IX. Imo & de publicis Professoribus Academiae cujuscunque, Gymnasiorum item, ac ludorum literariorum, ut ii quoque, fidei professione praemissa, munus suum suscipiant, & obeant. Testimonium autem praestitae fidei professionis per publicum notarium fiat, ejusmodique testimonium in archivis Archi-Episcopalibus, & Episcopalibus asservetur.

X. Ne in agrum Dominicum zizania falsorum, ac erroneorum dogmatum irrepant, curabunt Domini Reverendissimi Ordinarii, quod plerumque per erroneorum librorum lectionem, ac per cantilenas erroneas fieri in his partibus consuevit: quapropter ut fidelis populus ab hujusmodi lectione, cantilenarumque admissione arceatur. enitendum est quam diligentissime, proponendo, quod lectio librorum erroneorum, ac prohibitorum excommunicationem secum trahat. Ac ut abusus hic facilius tollatur, deputati sunt a Sacra Synodo, qui cantilenas tales, in unum collectas, diligenter ab omni haereseos labe expurgent, ac typis mandent.

XI. Impressionem librorum quorumque, sicut & cantilenarum sine approbatione nullibi permittant Domini Reverendissimi Ordinarii.

XII. Ultra praedicta omnia summa diligentia invigilandum est contra illa, quae Catholicae fidei veritatem, ac lumen obfuscare, laedereque quovis modo possunt, quales sunt superstitiosae observationes, divinationes, ac judiciariae artes; item blasphemiae, perjuria, sacrarumque rerum irreverentia, ac id genus similia, sanctis ac divinis legibus prolixe damnata, & prohibita. Imponitur hic Episcopo Jaurinensi, ut Calugeros Rascianorum amoveat, qui non solum de nova haeresi, sed etiam de proditione sunt suspecti.

Licet juxta decreta sacrorum Canonum concionandi munus Episcopis potissimum incumbat; habito tamen DD. Capitulares Ecclesiae Zagrabiensis Reverendissimi Domini moderni Praelati sui ingravescentis aetatis condigno respectu, vita ejusdem superstite, omnes in hac Ecclesia Cathedrali conciones in se ipsos ultro, ac benevole receperunt ita: ut exceptis DD. Praeposito Majore, Lectore, Cantore, & Custode ob multiplices eorum occupationes, reliqui omnes, ac singuli, tam praesentes, quam absentes, munus concionandi per se, vel per alios subeant, ac obeant: atque inter eosdem conciones aequaliter, atque uniformiter interim distribuantur.[1])

---

[1]) Haec constitutio de sacris sermonibus in Cathedrali Ecclesia per Canonicos ejusdem vita superstite Praelati Erghelii assumptis stabilem moderationem conformiter usui perpetuo deinceps a morte ejusdem Eppi observato, accepit in S. Canonica Ec-

2. Quae ad avertenda fidei pericula a Concionatoribus sint observanda.

Incantationes, Magiae, Divinationes, Sortilegia, Chiromantiae, superstitiosae curationes infirmitatum, ac vulnerum, per verba, ac signa occulta certo tempore, ac

loco facta, crebro pro Concione reprehendantur. Et, si qui hujusmodi maleficiis irretiti intelligantur, de iis Episcopum mature admoneat Parochus.

---

clesiae, & Capituli Cathedralis visitatione per nos instituta — Decreto sequenti — de suggestu & concionibus.

1. Munus praedicandi verbi Dei, quanquam unum sit e praecipuis, & gravissimis Pastoralis officii obligationibus, nosque huic oneri quantum per occupationes alias in vasta hac Dioecesi perinde necessarias, ac inevitabiles, licuit, sicuti hactenus: ita deinceps quoque divina opitulante gratia, non solum diligenter, sed etiam libenter subjiciemus, vae enim mihi, nisi praedicavero, quia tamen uni huic officio per nos ipsos constanter, ac perpetue instare, etsi maxime vellemus, non possumus, nisi identidem ac necessario deesse velimus caeteris officii Nostri partibus, quae uti pastoralem nostram curam perinde exposcunt, sic exerceri per alios, quam Episcopos nequeunt, hinc quoniam & reliquae Dioecesis Nostrae pastoralis solicitudo, & alia publica Regni negotia Ecclesiastica nos alio saepe avocant, ne quis interim in Cathedrali hac Ecclesia Nostra defectus sit, ac verificetur illud Prophetae, parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis, cogimur ad tutamen conscientiarum Nostrae videlicet, & fratrum Nostrorum sanctam illam, & laudabilem, quae jam inde ab immemorabili in hoc Capitulo Nostro viguit, & quam Canonici ejusdem Capituli insigni cum Gloria ab olim ex praescripto canonis 10. Concilii Lateranensis 4. obibant, imo in processu adversus Patachichium suscitato, nec non instantia pro honorifica distinctione, qua de facto utuntur, apud Clementem 12. summum Pontificem porrecta, allegative recognoverunt, concionandi consvetudinem in pristinum vigorem, & ordinem, cum mutatione tamen horae paulo infra exponenda, revocare, restituere ac restabilire, prout praesenti Decreto Nostro non obstantibus in contrarium quibuscunque consilio, & consensu Cathedralis Capituli Nostri, quod obligationem hanc singulari cum satisfactione Nostra prompte pro perpetuis temporibus stabili Lege in se assumpsit, reipsa revocamus, restituimus, ac restabilimus. Volumus proinde, & mandamus, ut Cathedralis Ecclesiae Nostrae Canonici omnes, exceptis quatuor primis Dignitatibus, & Praeposito Chasmensi ex hoc, ac deinceps perpetuis temporibus post sacrum conventuale circa horam 10. singulis diebus de praecepto Festis, & Dominicis conciones seriatim secundum ordinem olim usitatum, nempe ab Archi-Diacono Cathedrali usque ad ultimum Canonicum Magistrum inclusive ita tamen, ut in qualibet Serie Archi-Diaconi Cathedralis, Goriczensis, Bexin, & Urbocz bis scribantur, resumant, & faciant. Confidimus praeterea in pio venerabilium fratrum Nostrorum Zelo, quod etiam in quadragesima singulis diebus Martis hora 4. pomeridiana, bis quoque in commendationem instituti pauperum, semel nimirum die Paschatis, altera dein vice die Nativitatis Domini post terminatas in choro vesperas sermonem ad populum faciendum, ii Canonici, qui praevie a Praelato, vel ejus Vicario Generali, aut sede vacante Vicario Generali Capitulari requisiti fuerint, prompte suscepturi sunt, & dicturi.

2. Quoniam vero praeter hanc recentius per Nos introductam concionem post sacrum conventuale per Canonicos praevia modalitate servandam alia adhuc matutina immediate post Sacrum Matutinum, eadem illa, quam ab antiquo Canonici Cathedralis Ecclesiae Serie, & Ordine suo servabant, in praesens usque continuata fuisset, nec alterutram ex his cessare, & spiritualis fidelis populi profectus, & constabilitus semel Divinorum Ordo admitteret. Volumus etiam, ut eaedem binae conciones ex memoratis motivis more jam introducto stabiliter conserventur.

Et quia perspectum haberemus, ac exemplo celeberrimarum per orbem Cathedralium Ecclesiarum, absque difficultate persvaderemur bonum totius Dioecesis Ordinem exigere, ut Cathedralis Ecclesia Nostra quoque sit Ecclesia Parochialis, unde reliquae per Dioecesim diffusae Parochiae normam, & exemplar spiritualis ministerii accipiant, una nunc intentionis Nostrae effectum complentes, authoritate Nobis per SS. Concilium Trid. Sess. 21. c. 5. de refor attributa ordinamus, & statuimus, immo ex praevio Venerabilium Fratrum Cathedralis Capituli Nostri Consilio, Consensu, ac Conventione mutua ordinatum, & statutum esse pronunciamus, ut in hac Cathedrali Ecclesia ex duabus Parochiis S. Petri in Vico Latinorum, & S. Mariae in Area Capitulari, quamprimum alteruter earum Parochus per mortem, aut promotionem desierit, Parochialis cum conjunctione Dotis utriusque, & Habitatione Parocho in Curia S. Mariae in Area Capitulari defigenda sub Jure Patronatus Episcopi, & Capituli alternative in denominatione Parochi exercendo, instituatur, illae vero filiales evadant, & in bono statu solicite conserventur, ad hoc, ut in iisdem Cultus Divinus perpetuo, & sine intermissione vigeat, & contionetur, disponimus enim, & serio mandamus, ut non obstante, quod Cathedralis Ecclesia deinceps etiam Parochialis futura sit, in praedictis S. M. V. & S. Petri Ecclesiis hactenus usitatae solemnitates, sive Titulorum, sive aliorum Patronorum, aut etiam Dedicationis, item Devotiones aliae quaecunque laudabiliter introductae, nec non adoratio Sssimi suis temporibus accurate, & competenter observentur, ad S. Mariam Baptisterium maneat reliquorumque Sacramentorum administratio curetur: Utrobique sepultura, & compulsationes pro Defunctis pateant. Parochusque curam habeat, ut Sacerdotibus sacrificare volentibus in ambabus quavis die occasio praesto sit, ac insuper ille cum alioquin duos

Diebus saltem Dominicis, & Festis Conciones ad populum habeantur. Templum, & Sacristia non instar harae sordibus, ac pulvere obsitum, sed nitidum, ac mun-

cooperatores habiturus sit, teneatur ad utramque praedictam Ecclesiam omni die Dominico, & Festo de praecepto sacrum cum brevi instructione fideli populo dare, celebrarique facere.

Atque sic eadem occasione stabilitati utriusqne concionis providemus, ut alterius post sacrum conventuale dicendae, obligatione Canonicos Cathedralis Ecclesiae Nostrae manente, alteram post sacrum matutinum Parochus in Ecclesia Cathedraii constitutus servet, servareque, reliquaque munia Parochialia secundum praescriptum, & instructionem ex officio Dioecesano accipiendam exercere sit obligatus.

3. Quod ad modum, & ordinem concionum attinet, volumus, ut matutinae quidem, ad quas audiendas alioquin rudior fere populus confluit, methodo dicantur catechetica, styloque maxime populari, & ad vulgi captum quam accomodatissimo, contra vero illae, ad quas dicendas Canonici obligantur, methodo Homiletica, styloque perspicuo quidem, & energico sed nec humili admodum nec sublimi. Pro concionibus ordinis posterioris Seriem Canonicorum, & textum Evangelii ducet, & per Tabellam ab Ordinario, eo vero absente, aut impedito, a Vicario ejus Generali, sede autem vacante, a Vicario Capitulari Generali praevie subscribendam, & in sacristia tempestive exponendam publicabit, pro more ab olim recepto, Archi-Diaconus Cathedralis, cujus erit sedulo invigilare, ne quis hisce in rebus defectus aut confusio emergat.

4. Quoniam finis, & scopus, quem his in concionibus spectare unice debemus, & unde salus populi pendet, est ejusdem in fide, & pietate Christiano homine digna institutio haec vero rite nunquam procurari sine ordine, nec ordo servari sine delectu rerum potest, volumus, & ex praevio Venerabilium Fratrum Nostrorum Consilio ordinamus, ut, etsi idem Archi-Diaconus Cathedralis seriem Canonicorum cum textu Evangelii in Tabella ducturus sit; insuper tamen per Deputationem ab Episcopo, vel ejus, aut vero sede vacante Capitulari Vicario Generali omni anno ordinandam materia sermonis sacri conformiter ad Evangelia per totum annum digesta elaboretur, & cum Capitularibus unice ex motivo majoris Boni fidelium, in hoc sacro opere praeprimis considerabilis, observanda privatim communicetur. Deputatio autem praefata materiam, seu argumenta rerum de quibus sermones ad populum habendi erunt, in Tabella eatenus conficienda ita scite dispescat, atque omnia eo ordine disponat, ut per anni decursum nihil Praetermissum videri possit eorum, quae ad religionis, morumque doctrinam ex Concilio Tridentino, & Catechismo Romano potissimum petendam necessario pertinent, caveant autem verbi Dei praecones, ne in doctrina fidei, aut morum invehant opiniones aut placita immisceant scholasticorum, quae plebem ignorare potius, quam nosse tutius est.

dum conservetur, Altaria, Mappae, Corporalia, Purificatoria, Pallae, Calices, Patenae, ut par est, munde habeantur. Et ad evitanda nonnulla incommoda omnino servetur a Regularibus illa Concilii Tridentini constitutio, ut nullus Regularium ad concionandum admittatur nisi de moribus, & scientia examinatus, & approbatus a suis Superioribus, ac de eorum licentia personaliter se coram Episcopis praesentent, & ab eis benedictionem petere teneantur, antequam praedicare incipiant. Nec sine licentia Parochi ea exerceant, quibus Jura Parochialia imminuuntur.[1])

5. Panegyres SS. ex instituto non faciant, sed in locum concionum panegyricarum accepta a sanctis, quorum praecipue virtutes paucis describi poterunt, occasione, vita Deo placens vivis depingatur coloribus. & virtutes practicae officiis, & obligationibus status cujuscunque respondentes inculcentur, ab ipsis SS. Martyrum in veritate festivitatum gaudia celebrantur, qui ipsorum Martyrum exempla sequuntur S. August. Serm. 47. de Sanctis.

6. Oblationes, & vota fidelium, uti & aliae denunciationes objecta mere temporalia rescipientes, e suggestu sacro non publicentur.

7. Terminata quavis concione actus fidei, spei, & charitatis in consveta forma cum populo eliciantur, tum pro publicis Ecclesiae, & regni necessitatibus Pater & Ave devote cum populo recitandum adjiciatur.

8. Quoties mane conciones ad populum habitae fuerint, a meridie hora hactenus consveta, & in ordine cultus divini in Cathedrali Ecclesia observando adnotata, immediate scilicet ante vesperas catecheses ad pueros, aliosque rudiores in necessariis necessitate medii, aut praecepti instruendos quam simplicissime fiant, idque per Alumnos Seminarii e suggestu minori, & portatili sub Directione immediata Superiorum suorum, qui ipsis debitum modum, & ordinem praescribant, & hunc in finem destinata ex fundatione munuscula inter pueros dociliores, inque frequentandis Catechesibus diligentiores dividenda ipsis subministrabunt.

9. Atque haec omnia volumus, ut a die hodierna Republicationis praedictorum, in quantum necdum in observantiam deducta essent, initium capiant, ac deinceps perpetuo, ut ordinata sunt, observentur. Caeteris exmissis.

Prout illud inter reliqua Cathedralis Ecclesiae §pho 16. nec absimiliter inter Decreta Cathedralis Capituli Titulo 8. de persolutione divini officii Capitulis 15. & 16. anno 1880 publicatum est.

Const. Syn. pag. 17. punct VIII. pag. 70, 73. Cap. I. Pag. 128.

[1]) Sess. 5. cap. 2. de Ref.

Const. Syn. pag. 29. punct XV. Zatim pag. 26. punct IV.

3. De quibus populus saepius instruendus est.

Pater, Ave, Credo, decem Decalogi, & quinque Praecepta Ecclesiae, septem peccatorum capitalium, ac peccati mortalis & venialis gravitas ad minus certis diebus ex cathedra proponantur.

Item de concionibus, & missis audiendis, qualiter, & quomodo. De pueris, & familia instruendis; & compellendis ad sciendа ea, quae sunt fidei, & universalium praeceptorum. Archi-Diaconi non deferentes Parochos, qui haec negligunt, puniantur.

Siquidem finis creationis nostrae pure in id tendit, ut Divinam Majestatem, cujus indignae creaturae sumus, omni possibili honore, & devotione colamus; eapropter Ecclesiarum pastores in suis concionibus finem hunc creationis ovibus suis, veluti totius Christianae vitae fundamentum frequentissime inculcent. Et quia Sanctissimum DEI nomen variis blasphemiis, & irreverentibus dicteriis frequenter proscinditur, gravitatem hujus piaculi ferventer exaggerent, & signanter Dominicis infra octavam Nativitatis, & corporis Domini (quibus in collecta diei Sanctissimi Dei nominis specialis sit mentio) sermonem de honore, & reverentia, eidem debita, facere teneantur; & si quos blasphemos in Parochia animadverterent, debeant D. Reveren. Ordinario defferre.

In visitationibus quoque de his omnibus scrutinium subibunt. In Sacramentorum administratione in cothurnis, saeculari statui communibus, uti & calcaribus non incedent, multo minus sacrificium Missae celebrare praesumant; secus facientes post trinam monitionem praemissam ab officio suspendantur. Clavis a Venerabili Sacramento in omni Altari, ubi laicis accessus est, in loco securo, & clauso conservetur; ita & pro sacris liquoribus deferendis cistula cum seratura, cujus clavis sub Parochi custodia sit, in omnibus Ecclesiis Parochialibus habeatur.

Const. Syn. pag. 137. 138. 147. Cap. I. et 152 p. 2.

---

4. De Usuris, Perjuriis, et aliis Populi publicis criminibus coercendis.

I. Adeo appropinquante saeculorum termino Christiana virtus in pectoribus hominum refrixit, imo & in id omnis impietatis pelagus animae, pretioso Christi sanguine redemptae, ultronee prolabuntur, ut immanibus quibuscunque sceleribus semet defaedare, & in turpissimorum vitiorum colluvie volutari nil pensi ducant; quod exinde potissimum proficisci videtur, quia Magistratuum conniventia justitiae rigor remissus est, ut publice sceleratum vivere pene impune sit, & remissa per indiscretam mansuetudinem poena aliis deliquendi exemplum, & incitamentum praebeat. Hinc est, ut usurae publicae, manifesta perjuria, caedes, concubinatus, & quam plurima scelera, propter quae ira DEI venit in filios diffidentiae, passim frequentata, impunitaque audiantur.

II. Cum autem nobis in his gladium spiritualem commissum habeamus, quantum in Domino possumus, severissimis irae, & vindictae Dei, tam in ipsos delinquentes, quam in eos, quorum interest, delicta tolerantes, comminationibus occurrere, & propter privatorum crimina in communitatem ruentes Justitiae Divinae sagittas denuntiare obligamur. Proinde in hujusmodi piacula omni occasione in concionibus invectivae fiant, prout & hujusmodi usurarii, ultra sex a centum (quod communiter toleratur) pro interesse, vel quocunque titulo, etiam sponte, causa tamen mutui, oblatum recipientes, si quidem publici fuerint, ad Sacra Ecclesiae Sacramenta in vivis, in morte vero ad Ecclesiasticam sepulturam, nisi usuras restituerint, & se se plene emendaverint, non admittantur, facta tamen prius Reverendissimo Domino Ordinario loci facti declaratione. Si vero hoc crimen occultum fuerit, & malum esset grave, ac inveteratum, absolutio eisdem tam diu danda denegabitur, (in quantum sine scandalo fieri posse censebitur) donec effective ipsas usuras exstantibus damnificatis, iis vero non exstantibus, piis locis, & pauperibus restituerint. Quod etiam de iis, qui perjurio cuipiam damnum intulissent, censendum est: sic & aliorum publicorum scelerum rei publico, occulti vero occulto rigore per suos pastores cum discretione, & prudentia coerceantur, & in viam veritatis reducantur, semper in gravioribus habita a superioribus directione, & ordinatione.

III. Quoniam autem sub praetextu donativi, ut vocant, spontanei, vel potius titulo coactae eleemosynae Ecclesiarum aeditui ultra sex a centum non solum in natura, sed etiam in numerata pecunia ab iis, qui earundem Ecclesiarum debitores sunt, accipere consueverunt; hoc autem in summum scandalum, & frequenter ipsorum aedituorum privatum commodum vergere soleat, nec foeda usura tam specioso eleemosynae titulo decorari digna sit: Idcirco omnem proventum mutui, qui sex a centum excedit, per Ecclesias, & earum aedituos accipiendum, sub poena reatus Divini inhibemus: hujusmodi accipientes, prout & Parochos, ac Visitatores, qui in tollendo hoc vitio segnes fuerint, usurarios, & poenis usurariorum subjacere, nunc pro tunc declarantes quas etiam in publice reos, & convictos executioni mandari decernimus.

IV. Eleemosynas porro quas debitores ultra sortem dare voluerint, in defalcationem capitalis accipi, & connumerari volumus, ut sic omnis occasio scandali ab Ecclesiis, & Sacerdotibus Deiremota proprio exemplo saecularem statum ad virtutes excitet, ut simus unanimiter Regale Sacerdotium, gens sancta, & populus aquisitionis in saecula saeculorum.

Const. syn. pag. 155.

---

5. Quoties et quomodo diebus dominicis praedicandum sit.

Sacramenta, quae sunt bases, & columnae Ecclesiae Dei, quo decentiori ritu peraguntur, eo majori cum devotione a populo recepta, uberiorem quoque fructum operantur. Ideo, ut uniformitas in eorum administratione servetur, omnes rituali Strigoniensi (donec Zagrabiense typis edatur) utentur; ita & Sacramentalia, ac alia omnia ceremonialia juxta ritum Ecclesiae Romanae peragent, sublatis quibuscunque aliis adscititiis ceremoniis: salvis interea omnibus ritibus, & ceremoniis Cathedralis Ecclesiae nostrae, in qua etiam, deficiente propria rubrica, juxta rubricas Romanas satuitur progrediendum. Ut vero uniformitas omnibus observetur, Parochi, & Capellani

universorum rituum praxim ante approbationem coram quopiam perito, ad id per Dominum Vicarium delegando exercebunt, cujus testimonio accedente, & non secus, approbentur; ita & missam coram eodem celebrare tenebuntur.

Const. syn. pag. 152. p. I.

---

6. Examen eorum qui ad verbi divini praedicationem adhibentur.

Et ad evitanda nonnula incommoda omnino servetur a Regularibus illa Concilii Tridentini constitutio, ut nullus Regularium ad concionandum admittatur, nisi de moribus, & scientia examinatus & approbatus a suis superioribus, ad de eorum licentia personaliter se coram Episcopis praesentent, & ab eis benedictionem petere teneantur, antequam praedicare incipiant. Nec sine licentia Parochi ea exerceant, quibus Jura Parochialia imminuuntur.[1])

Controversias fidei pro concione ii tractent, qui in iis versatissimi sunt aliis; qui minus periti sunt in iis, satis est, si articulos fidei simpliciter tradant, nec se in hujusmodi controversiarum tractationem frigide, & sine fructu immergant.

Eorum examen, qui ad fidei, & divini verbi praedicationem adhibentur, ut ante susceptum ejusmodi praedicationem praedicationis munus juxta Concilii Tridentini decreta praecedat, nec sine eo audeat quisquam ejusmodi munus suscipere etiamsi religiosus fuerit, severe praecipit, & mandat Sacra Synodus.

[1]) Sess. 5. cap. 2. de Ref.

Const. syn. pag. 26 ab: Et ad evitanda (Regulares) item pag. 71. punct IV. et V.

Odsjek šesti.

DUHOVNA PASTVA VOJNIKA.

1. Instructio Rss. Vicarii Castrensis quoad curam animarum personarum militiae adscriptarum.

Vicariatus Apostolicus Castrensis transmisit Vicariatui huic Capitulari literas, continentes instructionem quoad curam animarum militiae adscriptarum. Has literas pro cura animarum utiles censentes Venerabili Clero curato notificamus, videlicet:

Nr. 2710. An die hochwürdigen Herren subsidiarischen Militär-Seelsorger! Bei der gegenwärtig zu Recht bestehenden Organisation der Militär-Seelsorge und der dadurch bedingten geringen Anzahl der Militär-Geistlichen sind letztere thatsächlich nicht im Stande allen religiösen Bedürfnissen der oft in vielen kleinen Garnisonen vertheilten Truppen Rechnung zu tragen, weshalb die gütige Aushilfe des hochwürdigen Civil-Clerus vielfach in Anspruch genommen werden muss.

Es ist dies sicherlich keine geringe Mühewaltung, die dadurch dem hochwürdigen Civil-Clerus erwächst, allein mit besonderem Danke muss ich constatiren, dass die hochwürdige Ortsgeistlichkeit nahezu überall, wo es nothwendig ist, die oft ziemlich umfangreiche subsidiarische Militär-Seelsorge mit dem freundlichen Entgegenkommen zu verwalten nicht ermangelt.

Was die damit verbundenen Opfer leichter ertragen lässt, das sind folgende Erwägungen: 1. In der Erfüllung

der algemeinen Werpflicht sind die Candidaten des geistlichen Standes derart begünstigt, dass dieselben zum Behufe der Fortsetzung ihrer theologischen Studien im Frieden und im Kriege von jedem Präsenzdienste enthoben bleiben, während unsere Mitbürger sich selbst im besten Falle wenigstens durch ein Jahr dem anstrengenden Präsenzdienste unterziehen müssen. Für diese grosse Begünstigung erweisen wir uns gegen unseren Allerhöchsten Kriegsherrn, unser Vaterland und unsere Mitbürger dankbar, indem wir für die religiösen Bedürfnisse der Soldaten mit liebevollem Eifer Sorge tragen.

2. Eine starke, wohldisciplinirte Armee ist die sicherste Bürgschaft der Segnungen des Friedens. Nun ist es aber gerade die Religion, welche — tief eingesenkt in die Seele des Menschen — die beste Bürgschaft der Treue, des Gehorsams, der Tapferkeit und aller militärischen Tugenden bildet. Es ist also ein eminent patriotischer Dienst, den wir leisten, indem wir uns der Pflege des religiös-sittlichen Lebens der Soldaten widmen.

3. Die im Präsenzdienste stehenden Militär-Angehörigen welche die Blüthe der männlichen Jugend bilden, kehren nach kurzer Zeit in ihre Heimatsgemeinden zurück, um da ihren eigenen Haus- und Familienstand zu begründen. Wer sieht nun nicht auf den ersten Blick, von welcher Wichtigkeit es ist, dass der junge Soldat während seiner Dienstzeit den Glauben bewahre und als ein wohlgesitteter Mann in seine Heimat zurückkehre. Welch unermesslichen Schaden kann ein einziger glaubens- und sittenloser Mann in einer Gemeinde anrichten! Es liegt demnach im eigenen Interesse der hochwürdigen Ortsgeistlichkeit, sich die Militär-Seelsorge dort, wo es nothwendig erscheint, mit besonderem Eifer angelegen sein zu lassen.

Um die Ausübung des subsidiarischen Militär Seelsorgedienstes zu erleichtern, füge ich eine kurze Anleitung bezüglich der wichtigsten Punkte bei.

Hinsichtlich des Gottesdienstes enthält das Dienstreglement für das k. und k. Heer, I. Theil, folgende Bestimmungen:

§. 2. Punkt 14. „Jedem ist, soweit der Dienst es zulässt, die Verrichtung seiner Andacht und seiner religiösen Pflichten zur gehörigen Zeit zu gestatten.“

§. 58. Punkt 435. „Damit die Militär-Personen ihren religiösen Pflichten nachkommen und ihre Andacht soweit es der Dienst zulässt, zur gehörigen Zeit verrichten können, sind die Stunden, zu denen in den Gotteshäusern der verschiedenen Confessionen Gottesdienst abgehalten wird, durch Vermittlung der Militär-Stations-Commanden rechtzeitig zu verlautbaren, und es soll von Seite der Truppen-Commandanten darauf gesehen werden, dass den Militärpersonen an den dem Gottesdienste vornehmlich geweihten Tagen die Theilnahme an den Andachtsübungen ihrer Religionsgenossenschaft ermöglicht werde."

„An den bezeichneten Tagen, mindestens monatlich einmal, sind, wo es angeht, die Truppen, nach ihren Religionsgenossenschaften gesondert und in taktische Abtheilungen geordnet, zum Kirchenbesuche zu führen."

Aus dem Wortlaute dieser Bestimmungen des Dienstreglements ist zu ersehen, dass die Mannschaft einer jeden Garnison monatlich mindestens einmal zum Gottesdienste zu führen und derselben auch an allen übrigen Sonn- und Feiertagen die Möglichkeit zu bieten ist ihren religiösen Pflichten nachkommen zu können.

Nur der „Dienst" bildet eine Ausnahme von dieser allgemeinen Regel.

Zur Orientirung diene, dass der §. 8. desselben Dienstreglements folgenderweise lautet: „Unter der Bezeichung „Allerhöchster Dienst" oder „Dienst" werden alle Verrichtungen verstanden, welche durch die Standes-Obliegenheiten geboten sind."

Von Seite des Militärstations-Commandos ist mit dem Ortsseelsorger das Einvernehmen zu pflegen, an welchem Tage und zu welcher Stunde die Mannschaft zum Gottesdienste geführt werden soll. Der die Truppe führende Officier hat die Mannschaft während des Gottesdienstes zu überwachen und auf würdevolles Benehmen in der Kirche sein Augenmerk zu richten. Etwaige diesbezügliche Beschwerden wären vom Ortsseelsorger dem Militärstations-Commando vorzutragen; wenn aber eine vollberechtigte Beschwerde unberücksichtigt bleiben würde, dann wäre die Angelegenheit an den zuständigen Militärpfarrer zu leiten, welcher auch in allen sonstigen zweifelhaften Fällen die nöthige Aufklärung bereitwilligst ertheilen wird.

Ich füge hier noch die innige Bitte bei, für das Militär, wenn die Möglichkeit vorhanden ist, einen besonderen Gottesdienst, d. i. eine heilige Messe mit Predigt, wenigstens allmonatlich einmal abzuhalten und in dieser Predigt auch auf die besonderen Pflichten des Militärstandes Rücksicht zu nehmen und zugleich die Mannschaft zum treuen Festhalten und Bekennen ihres Glaubens und zur fleissigen Theilnahme am Gottesdienste, wenn sie dienstfrei ist, anzueifern.

Nach den dermaligen Normen ist zur Osterbeicht nur die freiwillig hiezu sich meldende Mannschaft in die Kirche zu führen. Von Seite des Militärstations-Commandos ist die Anzahl derjenigen Soldaten welche sich zur Osterbeicht gemeldet haben, den Ortsseelsorger bekannt zugeben und im Einvernehmen mit letzterem Tag und Stunde der Beichtablegung zu bestimmen.

Wie segensreich gestaltet sich aber die Osterandacht, wenn dem Empfange der heiligen Sacramente der Busse und des Altars eine diesbezügliche religiöse Belehrung vorausgeht, eventuell wenn während der Fastenzeit religiöse Vorträge für die Mannschaft gehalten werden, oder wenn dieselbe den allgemeinen Fastenpredigten beiwohnt!

Um allfälligen Schwierigkeiten in Bezug auf die Entgegennahme der heiligen Beicht von den meiner geistlichen Jurisdiction unterstehenden Militärpersonen, ihren Gattinen und minderjährigen Kindern zu begegnen, ertheile ich hiemit allen mit der subsidiarischen Militärseelsorge betrauten Geistlichen, sowie allen von ihrem eigenem Ordinarius zum Beichthören approbirten Priestern, welche zur Aushilfe beim Beichthören der Militärangehörigen beigezogen werden, die hiezu erforderliche Jurisdiction und die „Facultas absolvendi personas castra sequentes in foro conscientiae in quibusvis excessibus et delictis quantumcunque gravibus et enormibus etiam in casibus summo Pontifici et Sedi Apostolicae specialiter reservatis".

Nebenbei sei bemerkt, dass die Angehörigen der Landwehr, sowie die Militärpersonen des Ruhestandes, der Reserve und „ausser Dienst" nicht zu meiner Jurisdiction zählen, sondern der Civilseesorge angehören.

Sollten sich in einer Station Soldaten des griechisch-katolischen Ritus oder Militärpersonen eines dem Orts-

seelsorger nicht geläufigen Idioms befinden, so genügt eine Anzeige an das zuständige Militärpfarramt, damit ein geeigneter Militärgeistlicher zur Abhaltung der Osterandacht mit denselben dahin entsendet werde.

Die kritischeste Periode, die der Soldat während seiner Dienstzeit durchzumachen hat, sind die ersten Monate, wenn er als Recrut zu seinem Truppenkörper einrückt. Trennung von seinen Angehörigen, neue und ungewohnte Lebensverhältnisse, Strenge der Disciplin und sonstige Umstände wirken oft sehr deprimirend auf den jungen Soldaten und führen ihn zuweilen bis zur Verzweiflung und zum Selbstmorde.

Es braucht keiner weiteren Nachweisung, wie sehr die eifrige Pflege der Religion Herz und Gemüth zu erquicken und zu stärken, Gehorsam und treue Pflichterfüllung zu fördern und die Ertragung der Mühen und Arbeiten zu erleichtern vermag. Aus diesem Grunde habe ich im verflossenen Jahre die Militärgeistlichkeit beauftragt, den Recruten eine besondere geistliche Sorgfalt angedeihen zu lassen und dieselben öfters an bestimmten mit dem betreffenden Commando zu vereinbarenden Tagen in einem hiezu geeigneten Locale über ihre neuen Standespflichten auf Grund der übernatürlichen Motive zu belehren und mit trostreichen Worten ihren Muth zu beleben. Und das k. und k. Reichskriegsministerium hat in voller Würdigung der Motive dieser meiner Weisung mit dem Erlasse, Abtheilung 5. Nr. 3344, vom 4. November 1891., die Militär-Territorial-Commanden aufgefordert, diese Bestrebungen im Einklange mit dem bestehenden Dienstvorschriften zu fördern.

Ich hege die sichere und freudige Ueberzeugung, dass auch die hochwürdigen Herren subsidiarischen Militärseelsorger den seinerzeit einrückenden Recruten dieselbe geistliche Sorgfalt bereitwilligst zuwenden und zu diesem Behufe mit den MilitärstationsCommanden das Geeignetste vereinbaren werden.

Von überaus segensreichen Früchten begleitet ist der häufige Besuch des Militärspitales oder Marodehauses durch den Seelsorger. Wie dankbar und empfänglich der Soldat für jedes gute Wort ist, das ihm am Krankenbette

vom Priester gesagt wird, weiss jeder Seelsorger, der in dieser Beziehung seine Wirksamkeit bethätigt hat.

Es sind hie und da Klagen laut geworden wegen der Abhaltung von Bällen und Tanzunterhaltungen seitens des Militärs während der geheiligten Zeit.

In dieser Hinsicht hat das k. und k. Reichskriegsministerium mittels Erlasses von 25. Jänner 1892., Präs.-Nr. 367, aufmerksam gemacht, dass die Abhaltung von öffentlichen Bällen (Tanzkränzchen) während der Advent- und Fastenzeit in Gegenden, wo das religiöse Gefühl der Bevölkerung besonders hervortritt, leicht Aergerniss erregen kann, weshalb von Seite des Militärs diesen herrschenden religiösen Anschauungen Rechnung getragen werden soll.

Im allgemeinen werden alle diesfälligen oder sonst etwa auftauchenden Schwierigkeiten eine um so befriedigendere Lösung finden, je freundlicher das Einvernehmen der Ortsgeistlichkeit mit dem Officierscorps und namentlich mit dem Militärstations-Commandanten sich gestaltet.

Nach Massgabe der zur Verfügung stehenden geringen Dotation können wohl nur die Gesuche um Remunerationen für a u s s e r o r d e n t l i c h e subsidiarische Militär-Seelsorgedienste, welche sonst in keiner Weise honorirt werden, eine entsprechende Berücksichtigung finden. Den eigentlichen Lohn wird Gott selbst ertheilen.

Das Gesuch um eine Remuneration soll beim Militärstations-Commando eingereicht werden und mit einem Ausweise über die im leztverflossenen Jahre für die Angehörigen des k. und k. Heeres verrichteten seelsorglichen Functionen versehen sein. Gesuche um eine Remuneration für Seelsorgedienste, welche vor dem letztverflossenen Jahre geleistet wurden, können bei dem Umstande, als die bezügliche Dotationsquote bereits ausgegeben ist, keine Berücksichtigung mehr finden.

Nach den bestehenden Vorschriften senden die Militärpfarrer am Schlusse eines jeden Quartales einen Bericht über den von jedem Militärgeistlichen und von den mit der subsidiarischen Militärseelsorge betrauten Civilgeistlichen abgehaltenen Militärgottesdienst und nach beendigter Osterandacht einen Bericht über die Abhaltung der Osterbeicht und die Zahl der Pönitenten dem apostolischen Feldvicariate ein.

Diese Berichte dienen dem apostolischen Feldvicar zur Richtschnur, welchem Theile seines räumlich so ausgedehnten Wirkungskreises derselbe seine besondere Aufmerksamkeit zuzuwenden habe, und sie bilden auch die einzig mögliche Controle, ob und inwieweit die auf die Pflege des religiös-sittlichen Lebens im Heere bezughabenden militärischen Vorschriften beobachtet werden.

Es wolle daher auch den hochwürdigen Herren subsidiarischen Militärseelsorgern nicht schwer fallen, derartige Amtsberichte wenigstens halbjährig an das zuständige Militärpfarramt zu leiten und in denselben zugleich auch die etwaigen Wünsche zum Ausdrucke zu bringen.

Wien im August 1892.

Dr. Coloman Belopotoczky m. p.,
Bischof, apostolischer Feldvicar.

Zagrabiae, die 23. Septembris 1892.

Joannes Ev. Pavlešić m. p.,
consecr. Episcopus, Vicarius Capitularis.

Dio drugi

O ZAPOVJEDIMA.

Prva zapovjed Božja.

„Ja sam Gospodin Bog Tvoj, neimaj drugih Bogova uz mene." (Ex. 20, 2 i 3.)

1. Incantationes, magiae, divinationes, sortilegia pro concione saepe reprehendantur.

XV. Incantationes, Magiae, Divinationes, Sortilegia, Chiromantiae, superstitiosae curationes infirmitatum, ac signa occulta certo tempore, ac loco facta, crebro pro Concione reprehendantur. Et, si qui hujusmodi maleficiis irretiti intelligantur, de iis Episcopum mature admoneat Parochus.

Constit. syn. pag. 29. XV. Mojs. (Deut. Cap. XVIII. v. 9—12.)

---

2. Razprostranjivanje lažnih uznemirujućih glasova ili proročanstva.

§. 308. Koj javnim razglašivanjem (priboji, javnimi govori itd.) raznosi ili dalje razprostirc budi glas, koj je lažan i kojim se uznemiruje javna sigurnost, bez dovoljnih razlogah, s kojih bi ga smatrao kao istinu, budi drugo takovo tobožnje proročanstvo: krivac je prekršaja i kaznit se ima strogim zatvorom od osam danah do tri mjeseca.

(Iz kaznenoga zakona).

Druga zapovjed Božja.

„Neizusti imena Gospodina Boga svoga uzalud.“ (Ex 20, 7.)

1. Naredba kr. zem. vladnoga odjela za unutarnje poslove od 23. listopada 1880. br. 4219.

Od njekoliko godinah biva sve to više, da se pojedini ljudi u našem narodu rado služe mrzkimi kletvami.

Tim ljudem je već prešlo u običaj, da za svaku malenkost, pa i nebilo to u kakovoj svadji ili srčbi, odmah prekunu boga, svetca, angjela, grob, krst, vjeru itd. Da tako mrzke kletve samo sablazan prouzrokuju, a onim koji jih izušćuju, ni najmanje na čast nesluže, ne treba tomu nikakova dokazivanja.

Želiti je, da se taj grdi običaj u našem narodu izkorieni. Političke oblasti i njihovi organi mogu uz sudjelovanje takodjer svećenstva taj uspjeh opomenami, ukorom, a ako drugčije ne ide i kaznjenjem po carskoj naredbi od 20. travnja 1854. postići.

Upućuju se s toga oblasti, da si to stave za zadaću. U tu svrhu imati će osobito podžupanije u svojih občinah svestrano proglasiti dati, da je izušćivanje bogumrzkih kletvah u obće strogo zabranjeno.

---

2. Okružnica vis. kr. zem. vlade od 14. studena 1894. br. 2047.

Broj 12901/1894.

Visoka kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove. razabrala je, da u nekojih predjelih domovine zavladali običaj izušćivanja bogumrzkih kletvah ne samo da nije prestao, nego da gdje gdje sve više maha preotimlje.

Uslied toga odredila je vis. kr. zem. vlada okružnicom od 14. studenoga 1894. broj. 2047 da se imadu pučanstvu u tom pravcu postojeće naredbe i to ona od 23. listopada 1880. broj 4219. odnosno naredba od 2. lipnja 1886. broj 48.347 ex 1885. izdana za bivše krajiško područje ponovno u javnost dozvati, te isto opomenuti, da se tog zlog i mrzkog običaja okanio.

Nalaže se s toga obć. poglavarstvu da postojeću naredbu ponovno i to tečajem tri mjeseca svakih 14 dana javno proglasiti dade, a svaki topogledni prekršaj odmah ovamo dojavi. Nakon izminuća roka od tri mjeseca imade obć. poglavarstvo izviestiti, na koje dane, gdje i po kojih obćinskih organih je naredba proglašena.

(Okružnica kr. kot. oblasti u Križevcu od 19/12 1894.

---

3. Naredba od 2. lipnja 1886 br. 48.347 ex 1885 za bivšu Krajinu.

Iz ovamo stigavših pritužbah razabrala je kralj. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, da u nekojih predjelih bivše hrv.-slav. Krajine razne mrzke kletve tako mah preotimlju, da mnoge osobe često i to javno boga, svetca, angjela, krst, grob, vjeru itd. kunu, i time javnu sablazan prouzročuju. Uslied toga poziva se ta oblast, da u svrhu izkorenienja rečenog grdog običaja, u koliko isti u tamošnjem području postoji, od svoje strane shodne mjere poprimi, naročito pako svestrano proglasiti dade, da je izušćivanje spomenutih javnu sablazan prouzročujućih bogumrzkih kletvah u obće strogo zabranjeno, ter da proti prekršiteljem te zabrane u smislu okružnice c. kr. glavnoga zapovjedničtva kao bivše krajiške zemaljske upravne oblasti od 16. rujna 1873. odjela unut. br. 8121[1]) postupa, ili ako bi može biti dotični kažnjivi čin pod ustanove obćeg kaz. zak. spadao, kaznenu prijavu kr. drž. odvjetničtvu bezodvlačno podnese. — Nut. odj. 2. lipnja 1886. br. 48.347.

(Vežić knj. II. str. 440.)

---

[1]). Str. 11. Pomoćnika I. dio.

Treća zapovjed Božja.

„Spomeni se da svetkuješ dan Gospodnji."

1. Naredba c. kr. hrv.-slav. namjestničtva od 3. svibnja 1858. br. 5996. god. 1857. o spoljašnjem svetkovanju nedjelja i praznika po gradovima i trgovištima u Hrvatskoj i Slavoniji.

§. 1. Nedjeljah i praznikah spoljašnjeg svetkovanja radi:

a) da se prekine ili stegne javno trgovanje ili obrtovanje;

b) da se prekine svaka bučna ili inače smetajuća tjelesna radnja, svako obrtovanje po djetićih i po inih djelaocih i šegrtih;

c) da se prekinu ili stegnu javne zabave;

d) da se nečini ništa, što smeta, što se ne slaže sa svetkovanjem nedjeljah i praznikah, što sablažnjuje, ili što muti službu božju.

§. 2. Izvršujući ove propise činit će se razlika medju blagdani i navadnimi nedjeljami i praznici.

§. 3. Blagdani su: Božić, Uzkrs ili Vuzem, Duhovi ili Trojaki, Brašančevo ili Tielovo, Blagoviest i Mala gospodja (Gospojina) ili Mala maša.

§. 4. Promet prekida se uklanjajući prodavanje na tržištih, na stojnicah, šatrah i zatvarajući dućane.

§. 5. Promet neprekida, no steže se uklanjajući ili pokrivajući ugledujake, i one obrto- ili prodajokaze (cimere), što se ne vide kad je dućan zatvoren.

§. 6. U navadne nedjelje i praznike slobodno je do 9 satih u jutro prodavati na tržištih i živežištih stvari, neobhodno potrebite za život, kao što su: meso svake vrsti, divljačina, perad (živad), ribe, kruh ili hljeb, voće, povrće i u obće svaki živež potrebiti za kuhanje, a u 9 satih da se uklanjaju stvari na prodaju kao i prodajne stojnice.

Gdje je slobodno namještati stojnicah, može se poslje dvanaestoga sata opet prodavati voće na njih.

Do devetoga sata u jutro i od četvrtoga sata poslje podne mogu pod stegnućem, koje se napominje u §. 5. i na koliko se odnosi ovamo, dotični obrtnici na stojnicah

prodavati i tržiti polag mjestnoga običaja i ine stvari, što nisu baš za kuću i za svakdanji život neobhodno potrebne.

Na blagdane zabranjuje se čim strožje svaki promet na tržištih i stojnicah, izuzimajući jedino mlieko, koje se i kod stojnicah na ulici može prodavati do 9 satih u jutro.

Prodavati sviećah na Sve svete i na svietlo Marinje il Sretenije, svetacah (svetolikah) ili ikonah brojanicah ili krunicah (čisalah), vrbicah na Cvietnicu ili Cvietove slobodno je, na koliko je to bilo do sada u običaju, što valja i glede tako zvanih božićnih i kolednih novogodišnjih sajmovah, i u obće glede svakoga trženja prigodom crkvenih svetkovinah, n. pr. da knjigoveže prodavaju molitvene knjige, da se prodavaju medenjaci (licite) i tomu slične stvari.

§. 7. Na navadne nedjelje i praznike smiju se u dućanih samo do 9 satih u jutro prodavati neobhodno potrebit živež i sve ine stvari u obće, što su za svakdanji život i za kuću potrebne, nu valja ugledujake uklanjati i na polag samo otvarati vrata na dućanih, a u četiri sata poslje podne može se ovako opet prodavati jedino u tom slučaju, ako su nedjelja ili praznik slučajno u oči blagdana kojega.

Na blagdane pako da se u obće sasvim steže svaki promet, i na dućanih da su vrata zatvorena.

§. 8. Za ovdje izbrojene obrtnike ustanovljuje se glede prodavanja jošte napose, kao što sliedi:

a) Meso sjeći u mesnicah, prodavati divljačinu, živad i sve stvari potrebite za kuhanje, tržiti kiseli kupus i povrće u dućanih, slobodno je na navadne nedjelje i praznike bez svake stege, kao što je polag §. 6. slobodno prodavati ove stvari na stojnicah.

b) Pekari, hljebari, krupari, sitnarinari i živežari, kao i mliekari, voćari i hladenari mogu na navadne nedjelje i praznike, kao i na blagdane cieli dan prodavati u svojih dućanih.

Ovako se prodavanje dopušta pod uvjetom, da su na navadne nedjelje i praznike od 9 satih u jutro do podne uklonjeni ugledujaci i vrata na dućanih na polu-zatvorena, koje će se stegnuće na blagdane obdržavati cieli dan.

c) Slastičari, bademičari i simidžije, kao i kolačari, pogačari i medenjari (šerbedžije) mogu u dućanih neograničeno prodavati svoje stvari do 9 satih i od 12 satih počamši, od 9 satih u jutro do podne pako mogu to prodavati, uklonivši ugledujake i vrata na dućanih na polu zatvorivši.

Na blagdane pako da prodavaju cieli dan ovo stegnuće obdržavajući.

d) Oni što trguju raznom robom, talijanskim voćem, solju namalice, sušenim ili udjenim mesom, kao i rozoldžije, travari, voštari, sapunari i maslinari mogu zaista prodavati cieli dan, nu oni što trguju raznom robom da na ove dane u obće cieli dan, drugi u ovoj točki izbrojeni prometnici pako od 9 satih u jutro do podne, da na pola zatvaraju svoje dućane i uklanjaju ugledujake svoje.

Na blagdane da ovi prometnici od 9 satih u jutro do 4 sata poslje podne zatvaraju dućane svoje, a do 9 satih u jutro i od 4 sata poslie podne da prodavaju obdržavajući stege, što su navedene malo prije.

e) Rakijašnice da su svake nedjelje i svakoga praznika zatvorene od 9 satih u jutro pak do podne, a za ovoga vremena da nekrčmare ništa.

f) Vlasuljari, pletikose i brijači mogu na nedjelje i praznike, kao i na blagdane biti cieli dan obćinstvu na službu, nu na navadne nedjelje i praznike da od 9 satih prije podne pak do podne uklanjaju ugledujake i na polag zatvaraju vrata na dućanih, koje će se stegnuće na blagdane obdržavati cieli dan.

§. 9. Lutrijaši da na nedjelje i praznike zatvaraju svoje dućane u 9 satih u jutro i neotvaraju ih prije 4 sata poslie podne.

§. 10. Novinah izdavat i razpačat u dućanih smije se u nedjelje i praznike samo do 9 satih u jutro.

§. 11. U prometu svojem nestežu se: ljekarne, vidarne, kupališta, kavane, kavetinare, javna gostilišta i jedališta, što ih imaju povladjeni krčmari, pivarnici, hranari, jedivari i bakali, a u primorska dva grada na Rieci i u Bakru mogu se ribe prodavati pod istim pogodovanjem.

Nu bakali će ob navadne nedjelje i praznike od 9 satih do podne uklanjati svekolike ugledujake i bakalnička vrata na polu zatvoriti, a na blagdane držat se ove stege cieli dan.

Za one, što prodavaju duhan, bilježice i listovke valjaju one iste ustanove, kao što za bakalače.

Okružnica kr. financ. ravnateljstva u Zagrebu od 6. listopada 1882. br. 51.237. odaslana svim kr. hrv.-slav. nadzornikom car. i porezne straže, svim kr. hrv.-slav. povjereničtvom financ. i car. i porezne straže, svim kr. hrv.-slav. poreznim uredom, svim kr. spremištem duhana i svim hrv.-slav. veleprodajam duhana, kr. financialnomu ravnateljstvu u Osieku.

Visoko kr. ug. ministarstvo financija odredilo je odpisom od 26. rujna 1882. br. 56.812, da kr. prodavaoci duhana kršćanskog vjeroizpovjedanja po nedjeljah i svetcih vlastitog njihovog vjeroizpovjedanja, mogu zatvorene držati svoje dućanske prostorije uz strogo obdržavanje sliedećih uvjetah:

1. Ako kršćanskog vjeroizpovjedanja razpačatelj duhana želi po nedjeljah i svetcih svoga vjeroizpovjedanja zatvorenu držati svoju prostoriju, dužan je pobrinuti se, da trošeće obćinstvo može od strane erara na prodaju stavljene stvari, kao duhan, smotke, dogodično biljege i mjenične bjelice neprekidno dobivati, i to na lahko pristupnom mjestu, u istoj sgradi, u kojoj je za smještenje prodaje dozvola podieljena i u istih satih, koji su u §. 88. svezka 11. uredske sbirke od godine 1868. o financijalnih zakonih i propisih opredieljeni.

2. Dužan je razpačatelj duhana na vratih zatvoreno držanog dućana na u oči padajući način hrvatskim i u obćini govorećim se jezikom označiti: u kojem dielu zgrade da se dobiju od strane erara na prodaju stavljene stvari.

3. Dužan je pobrinuti se i za to, da se u istoj prostoriji kupujuće obćinstvo točno poslužuje, i da se u istoj od strane erara na prodaju stavljene stvari, na prodaju kojih je obvezan, uvjek u dovoljnoj zalihi nalaze.

Samo se po sebi razumjeva, da je za zlorabe i propuste možebiti nastajuće kod prodaje u ovakovih nuzgrednih prostorijah jedino vlastnik duhanske prodaje odgovoran.

O čemu se kr. isti obavješćuju, s nalogom, da kr. povjereničtva imadu svojepodručnim nakladateljem kao i maloprodavaocem duhana uz potvrdjenje prijetka po jedan primjerak ove okružnice uručiti, upozoriv ih, da neima mjesta ni najmanjem odstupu od ovog propisa, te da će se svakomu prekršitelju odmah kod prvog prestupa ove okružnice oduzeti pravo prodaje duhanskih i biljegovnih tvorina.

Svi vele- i malo-prodavaoci duhana imadu potvrditi, da im je ova okružnica uručena, pa u koliko kr. povjereničtvom nebi priposlani primjerci dovoljni bili, imadu se brzojavno ovamo obratiti.

Isto tako nesmiju krčmari i pivarnici ob nedjelje i praznike prije 4 sata dvoriti gostijuh oko stolah, što su ih s dozvolom ponamjestili na javnoj cesti, a na velike blagdane, da to ne čine nikako.

§. 12. Ako jedan ili više povladjenih prodavalacah prodavaju u zajedničkom dućanu stvarih, glede kojih polag gornjih ustanovah valjaju raznoliki propisi, onda će veće pogodovanje biti na korist jedino onim prodavaocem i stvarim, što su izrekom navedene u gornjih ustanovah.

§. 13. Obrtnici, što obitavaju u svojih dućanih, te nemadu drugoga izlaza, no na dućanska vrata, ili kojim vidjelo dopire jedino kroz dućanske prozore, a polag obrta svoga bi morali sasvim zatvarati svoje dućane, da otvaraju samo jednu vratnicu, svekolike uglednjake uklanjajući i ništa neprodavajući.

§. 14. Svaki bučan, smetajući posao, koji se dakle vidi ili čuje s ulice, bilo tvorničarenja, obrtovanja ili gospodarenja radi, kao i obrtovanje s djetići, djelaoci i šegrti, zabranjuje se na nedjelje i praznike od 5 satih u jutro do ponoći.

§. 15. Izuzimaju se prešne radnje nužde ili potrebita potroška radi, za koje, ako nema pogibelji udružene s odvlakom, valja izhoditi u dotičnoga župnika dozvoljenje putem c. k. redarstvenih oblastih, gdje obstoje takove, inače pako putem ureda kotarskoga ili poglavarstva gradskoga. Izuzimlju se takodjer radnje, što nerazdruživo spadaju k obrtovanju, dozvoljenomu na nedjelje i praznike, kao i navadni kućevni poslovi, služba željeznička, parobrodarska i poštanska, i poslovi, što idu s obćenjem putničkim.

§. 16. Izuzimajući nuždne slučajeve, u kojih valja držat se onoga, što ustanovljuje prijašnji paragraf, da se obustavlja svaki tovarni promet, u obće da se ne prenašaju i neprevažaju tovari; nu perivo (rubenina) može se raznašati do podne.

§. 17. Na nedjelje i praznike da se dopuštene igre po kavanah i krčmah neigraju prije 4 sata.

Ob navadne nedjelje i praznike nesmije biti prije 4 sata poslie podne javnih razveseljenjah, naime predstavah, pokazivanjah i glasbah ili svirkah; izuzimajući ipak dnevne zabave glasbene.

§. 19 Na blagdane, izbrojene u 3. paragrafu, kao i na Kraljevo, da nema ni kazalištnih predstavah ni inih javnih zabavah, kao ni 22., 23., 24. i 25. prosinca, ni na čistu sriedu, ni od cvietovah počemši kroz cielu veliku nedjelju.

Time se ipak ne zabranjuju po dosadanjem običaju dopuštene glasbene zabave i oratoriji za blagotvorne svrhe.

Gornja zabrana tiče se i tako nazvanih posielah, besedah i sličnih s glasbom skopčanih zabavah na javnih mjestih, koja razveseljenja da u obće ne bivaju ni u praznike.

§. 20. Izim toga zabranjuju se tako javni kao sukromni plesovi i plesne glasbe kroz cieli advent, do bogojavljenja ili sv. tri Kralja, kroz cielu korizmu ili časni post do uklopno biele nedjelje t. j. prve nedjelje po uzkrsu na sve crkvene blagdane i u petke.

U pokladne subote dopuštaju se plesovi, nu da ne trajaju preko ponoći, i u ine subote, izvan adventa i korizme i na koje nedodje kakav post ili blagdan, mogu se davati sukromni plesovi, nu preko ponoći da netrajaju nikada.

Plesovi da inače netrajaju preko ponoći u oči kojega petka, drugih postah i zapovjedanih praznikah.

§. 21. Svako narušenje ovdje izbrojenih propisah kaznit će se primjernom kazni polag cesarske naredbe od 20. travnja 1854.

§. 22. Iztraživat i kaznit će narušenja ovih propisah ondje, gdje imaju c. k. oblasti redarstvene, ove, inače pako u gradovih poglavarstva, kojim je povjereno politička upravljanje, a drugdje c. k. uredi kotarski.

Što se tiče postupka, utokah i zagode, valjaju ustanove §§. 3. i 4. naredbe od 3. travnja 1855.

(Vežić X. str. 183—187)

2. Officiosa cum populo negotia diebus Domini et festis pertractanda non esse.

Erga requisitionem abhinc ad r. Regimen prov. item ad c. r. Supremam armorum Praefecturam directam r. Regimen prov. sub 20. Februari a. c. Nr. 1660, c. r. Suprema armorum Praefectura autem sub 13. curr. Ablh. Inneres Nr. 5769. horsum notificaverunt: omnibus publicis officiis prohibitum esse diebus Domini et festis adminus durante publico cultu divino, excepto solum casu extremae necessitatis, officiosa cum populo negotia pertractare.

Dum hoc VV. Clero curato pro grato notitiae statu perscribitur, una Curati reflectuntur, ut sicubi hos ordines violari contingeret, ante omnia ipsum concernens publicum officium ad eosdem ordines manutenendos medio literarum officiosarum omni cum modestia exarandarum condecenter requirant atque tunc demum, si haec requisitio absque effectu maneret, rem Ordinariatui remonstrent.

Datum e Consistorio Nostro Archi-Episcopali Zagrabiae die 21. Aprilis 1876. celebrato.

Cir. V. br. 1102 dto. 21/4 1876.

---

3. Zakonski članak ob obustavi obrtne radnje po nedeljah.

§. 1. Po nedeljah i na dan svetoga Stjepana kralja, kao narodni blagdan, mora u području zemaljah svete krune ugarske obrtna radnja počivati.

Izuzima se rad, koji je nuždan za čišćenje i popravljanje poslovnih prostorijah i naredah.

§. 2. Obustava obrtne radnje počima najkasnije u nedelju u 6 sati u jutro, te traje 24 sata, računajuć od započetka, nu barem do 6 sati u jutro sliedećega dana iza praznika.

§. 3. Ministar se trgovine ovlaštuje, da u vlastitom dielokrugu naredbenim putem ustanovi:

a) one vrsti obrta, kod kojih se obrtna radnja može obavljati i u praznike, označene u prvom paragrafu, jer se posao nemože prekinuti, ili interes trošećega občinstva

ili javnoga prometa ili kakovi ratni ili ini javni interes, naročito obrtni razlozi bezuvjetno zahtjevaju, da se posao neprestano nastavlja;

b) one modalitete, uz koje mogu oni mali obrtnici, koji sami bez kalfah i šegrtah u svojem stanu rade, biti oprošteni od praznikovanja.

Kod ustanovljivanja ovih naredabah postupa ministar trgovine sporazumno s ministrom nutarnjih posalah i poljodjelstva, a glede Hrvatske i Slavonije s hrvatsko-slavonsko-dalmatinskim banom.

Ministar trgovine mora ove naredbe, kao što i kasnije preinake istih, naknadno podastrieti državnomu saboru.

§. 4. Kod onih obrtnih granah, kod kojih će se obrtna radnja polag prediduće točke moći obavljati i po nedeljah, mora se dotični obrtnik skrbiti, da se kod ove radnje namješteni radnici tako izmjenjuju, da radnici barem svakoga mjeseca jednu čitavu, ili svaka dva tjedna pol nedelje uživaju odmor.

§. 5. Glede rudarskih i talioničkih poslovah, državne kovaonice novacah, kao što i glede državnih monopolah i s njim skopčanih poduzećah odredjuje, što se tiče iznimne dozvole za radnju po nedeljah, odnosno, što se tiče uredjenja iste naredbenim putem, ministar financijah na osnovu načelah, sadržanih u §§-ih 3. i 4. nazočnoga zakona.

§. 6. Tko u §§-ih 1., 2., 4. i 5. sadržane ustanove prekrši, počinja prekršaj, te će se kazniti novčanom kaznom od 1 do 300 for.

Ovaj prekršaj spada u djelokrug upravnih oblastih (§. 41. z. čl. XXXVII. od g. 1880.), a u Hrvatskoj i Slavoniji u djelokrug oblastih, koje su polag tamo u krieposti stojećih zakonah nadležne.

§. 7. Druga alineja §-a 19. z. čl. LIII. od g. 1868. i u savezu s tim i odredba §-a 52. z. čl. XL. od g. 1879. ostaje i nadalje u krieposti.

Slučajevi, koji podpadaju pod kriepost ovoga zakona (§. 6.) imaju se suditi i kazniti samo polag ustanovah ovoga zakona i po oblastih, označenih u istom zakonu.

U slučaju, ako se koje djelo ima kazniti i polag ustanovah §-a 6. ovoga zakona i polag ustanovah §-a 52. z. čl. XL. od god. 1879., to su za postupak nadležne samo oblasti, označene u §. 6. nazočnoga zakona.

§. 8. Ovaj zakon stupa u kriepost nakon tri mjeseca iza proglašenja u sborniku zakonah, te se provedba istoga povjerava ministrom trgovine i financijah, a za područje Hrvatske i Slavonije banu kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Izjavljujuć Mi ovaj zakonski članak i sve, što je u njem sadržano, u cielosti i pojedince valjanim, prijatnim i primljenim, ovim ga kraljevskom Našom moći odobravamo, potvrdjujemo i posvećujemo, te ćemo ga i Sami obdržavati i bditi, da ga drugi vjerni Naši obdržavaju.

Dano u Beču dne devetoga travnja godine hiljadu osam sto devetdeset i prve.

---

5. Naredba kr. ug. ministra trgovine, izdana sporazumno sa banom kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije o iznimkah, ustanovljenih na temelju §. 3. zak. čl. XIII. 1891. ob obustavi obrtne radnje po nedjeljah.

K broju 37892/VI. kr. ugar. ministra trgovine.
K broju 28.208 kralj. zemalj. vlade u Zagrebu.

§. 3. zakonskog članka XIII. od 1891. ob obustavi obrtne radnje po nedjeljah glasi ovako:

Ministar se trgovine ovlaštuje, da u vlastitom djelokrugu naredbenim putem ustanovi:

a) one vrsti obrta, kod kojih se obrtna radnja može obavljati i u praznike, označene u prvom paragrafu, jer se posao nemože prekinuti, ili interes trošećega občinstva, ili javnoga prometa, ili kakovi ratni ili ini javni interes, naročito ako obrtni razlozi bezuvjetno zahtievaju, da se posao neprestano nastavlja;

b) one modalitete, uz koje mogu oni mali obrtnici, koji sami bez kalfah i šegrtah u svojem stanu rade, biti oprošteni od praznikovanja.

Kod ustanovljivanja ovih naredabah postupa ministar trgovine sporazumno s ministri unutarnjih posala i poljodjelstva, a glede Hrvatske i Slavonije s hrvatsko-slavonsko-dalmatinskim banom.

Ministar trgovine mora ove naredbe, kao što i kasnije preinake istih naknadno podastrieti državnomu saboru.

Na temelju dakle ovlaštenja po zakonodavstvu ustanovljujem u sliedećem one vrsti obrta, kod kojih će se obrtna radnja samo uz niže navedene modalitete moći obavljati i po nedjeljah i na dan sv. Stjepana kralja:

I. Jerbo se posao nemože prekinuti:

1. kod glinarskoga i porculanskoga obrta, kod tvorenja posudja od majolike i kamena, kao što i kod vapnenicah i ciglanah i pećnicah sadre i cementa: izuzev radnje kod samoga žeženja;
2. kod kožarskoga obrta obrtne radnje za miešanje i obraćanje kožah, nu najviše do 9 satih prije podne;
3. kod tvornicah šećera radnje, odpada skopčane s fabrikacijom i rafiniranjem šećera;
4. kod tvornicah octa obrtna radnja kod nalievanja i vrienja;
5. kod bielionicah, radnje kod klorovanja i luženja najviše do 10 satih prije podne;
6. kod močionicah konoplje;
7. kod tvornicah škroba;
8. kod rafiniranja petroleja onaj dio obrtne radnje, koji se po naravi posla nemože prekinuti;
9. kod plinarnicah, izključiv obrtnu radnju, nuždna za tvorenje plina, za upalivanje i ugašivanje svjetiljakah;
10. kod mlinovah mlitva;
11. kod vrtlarskog obrta žurna radnja, koja se ne može prekinuti, skopčana s proizvadjanjem i gojenjem.
12. kod tvorenja papira, papirštine i celuloze radnja; koja se nemože prekinuti;
13. kod tvornicah surogatne kave i cikorija ona obrtna radnja, koja je jeseni neobhodno nuždna za izradjivanje i sušenje repe ili korenja;
14. kod sirarstva;
15. kod tvorenja salamah ona radnja, koja se ne može prekinuti;
16. kod svilarstva:
   a) u vrieme odkupljivanja bubah radnje oko preuzimanja, odpremanja, dušenja i pospremanja bubah (svilaćah),
   b) radnja nuždna prigodom leženja svilčevih jajah.
17. pivare i tvornica sladčine (Malz) i

18. tvornice žeste, kao što i rafinerije žeste i tvornice kvasca, — isto tako odvažanje kvasca;

19. kod bojotiska i modrionicah one radnje, koje su nuždne zbog neprekidnosti neprestanoga posla;

20. kod tvornicah tjesteninah radnja, skopčana sa sušenjem do 12 o podne;

21. kod tvornicah stakla, ako rade s regenerativnimi pećmi, radnje oko loženja, taljenja i puhanja stakla, koje se nesmiju prekinuti;

22. kod poslovnih granah tvornicah željeza i nada sve one radnje, koje se nemogu prekinuti, poimence radnje kod plamnicah za taljenje željeza i nada, kod plamnicah za pudlanje, rafiniranje i svarivanje cievih, radnje u tagarah (Walzwerke) u svih radionicah, koje su s ovimi skopčane i za neprekidnost posla nuždne — radnje, koje se nesmiju prekinuti kod poslovah za proizvadjanje plina i pare, za žeženje ugljena i koksa, za sušenje drva, prženje i lievanje, kod mjestnih transportnih željeznicah i inih nuzgrednih operacijah i uredjajah;

23. kod kemičkoga obrta, pojedini poslovi, koji se ne mogu prekinuti, n. pr. radnje kod žurnicah, plamnicah i pećih za taljenje, kod olovnih izbah i retortah;

24. obrtna radnja kod posaonicah, gdje se proizvadja munjevna sila, odnosno struja;

25. kod obrta caklenoga željeznoga posudja radnje oko taljenja i žeženja i oko žeženja kositra.

II. Jerbo zahtjevi trošećega občinstva zahtievaju, da se posao neprestano tjera:

1. kod brijačkoga ili vlasuljarskoga obrta u otvorenoj poslovnici samo do 12 satih o podne; kasnije pako samo u privatnih stanovih, u kazalištih, ili ako ih prigodom sličnih javnih prestavah zovu u kuću;

2. kod kupalištah;

3. kod slastičarskoga, kolačarskoga i medičarskoga obrta;

4. kod mesarskoga obrta, kod obrta udioničarah mesa i kobasičarah priugotavljanje i prodavanje robe najdulje do 11 satih prije podne;

5. kod obrta prodavalacah divljačine za prodaju do 11 satih prije podne;

6. posao piljaricah, ako svoju robu na mjestih za odmor i zabavu, ili izvan grada, odnosno sela prodavaju pod šatori ili na koji običajniji način na stolovih ili zemlji;

7. kod pekarskoga obrta pravljenje, odnosno fabrikacija do 12 satih o podne, a prodavanje i kašnje;

8. tvorenje i prodavanje sodavode;

9. gostione, krčme, pivo vino i kavotočja i kavane;

10. prodavanje mlieka, voća i kruha;

11. prodaja naravnoga cvieća;

12. kod tiskarskoga obrta radnja, koja se nemože odgoditi i koja je bezuvjetno nuždna za tiskanje državnih i oblastnih tiskanicah, kazalištnih ceduljah, programah, osmrtnicah, kao i raznašanje istih i raznašanje novinah;

13. kod strojarskoga obrta žurne i neodgodive popravne radnje najdulje do 10 satih prije podne;

14. kod malih obrtnikah obrtna radnja, potrebna za dogotavljanje žurno naručenih popravnih radnjah do 10 satih prije podne; radnje kod žurnoga preinačenja stanovah, i to jedan tjedan prije i jedan tjedan poslie oblašću normiranoga seobenoga termina;

15. kod trgovinah s mirodijami, vinom, čajem, poslasticami i brašnom kao što i kod poslovah sitničarah do 11 satih prije podne;

16. kod svakoga inoga trgovačkoga, odnosno prodajnoga posla, kao i kod zavodah za preporuku služinčadi najviše do 10 satih prije podne;

17. pisarnički posao trgovačkih, obrtničkih i tvorničkih namještenikah do 10 satih prije podne;

18. ako se koji posao, koj je ovlašten na prodavanje predmetah državnoga monopola, pokraj toga bavi kupovanjem ili prodavanjem druge robe, ili koji u istoj posaonici tjera i drugi obrt, podpada, što se ovoga posljednjega tiče pod kriepost z. čl. XIII. od 1891., kao što i pod kriepost nazočne naredbe;

19. Zgotavljanje i odpremanje viktualijah može za početi već u 1 sat po noći iza praznika;

20. Na godišnjih sajmovih, koji padaju na zakonom odredjeni praznik, nije prodavanje ograničeno nazočnom naredbom, te na taj dan mogu u mjestu godišnjega

sajma nalazeći se trgovci i obrtnici neograničeno prodavati.

Na sedmičnih sajmovih, koji padaju na zakonom odredjene praznike, može se prodavanje obdržavati samo do 10 satih prije podne. Samo se sobom razumieva, da se ovime ne alteriraju glede pojedinih godišnjih sajmovah obstojeći zakoni i normativne naredbe.

III. Jerbo javni promet, kakov ratni ili ini javni interes bezuvjetno zahtieva, da se posao neprestano nastavlja:

1. Obrtna radnja kod željeznicah i brodarstva, kao i kod pošte, brzojava i telefona;

2. sa strategičkoga gledišta žurne obrtne radnje kod gradnje, opreme ili odpremanja;

3. obranbene radnje proti poplavam ili drugim elementarnim nesgodam, kao što i radnje, neobhodno nuždne za odstranjenje ili saniranje posljedicah dotičnih elementarnih nesgodah;

4. onakova obrtna radnja, koja se u interesu javne komunikacije i javne sigurnosti nemože odgoditi;

5. svakovrstna nakitna radnja kod svečanostih;

6. omnibuski i fiakerski obrt;

7. trhonoški i taljigarski obrt;

8. pogrebna poduzeća.

IV. Polag §. 3. točke b) citovanoga zakona mogu na rečene dane obrtnu radnju obavljati oni samostalni mali obrtnici, koji rade u svojih stanovih sami, bez kalfah i šegrtah i bez drugih pomoćnih radnikah.

V. Iznimka, što no je u nazočnoj naredbi za pojedine radnje, odnosno poslove dozvoljena, proteže se samo na one radnike, odnosno pomoćno osoblje, koje je kod dotične radnje, odnosno posla faktično namješteno.

VI. Kod onih vrstih obrta, kod kojih se obrtna radnja u smislu gorenavedenoga može obavljati i po nedjeljah, dužan je dotični obrtnik skrbiti za izmjenu kod dotične radnje namještenih radnikah tako, da radnici barem svaki mjesec jednu cielu, ili svaka dva tjedna pol nedjelje odmora uživaju.

VII. Nazočna naredba stupa u kriepost dne 15. srpnja 1891. istodobno sa zakonskim člankom XIII. od godine 1891.

U Budimpešti 1.
U Zagrebu 6. } srpnja 1891.

K broju 1740 kr. ugar. ministra financijah.
K broju 29·462 kr. zem. vlade u Zagrebu.

Pošto po §. 5. z. čl. XIII. 1891. ob obustavi obrtne radnje po nedjeljah glede rudarskih i talioničkih poslova, državne kovnice novaca, kao što i glede državnih monopola i s istimi skopčanih poduzeća, imade ministar financija na osnovu načela §§. 3. i 4. pozvanog zakona učiniti odredbu glede iznimne dozvole za radnju po nedjeljah i na dan svetog Stjepana kralja, odnosno glede uredjenja iste naredbenim putem, — to na temelju te ovlasti odredjujem, da će se obrtna radnja kod dole nabrojenih uredah, poslovah, poduzećah i skladištah i uz dole navedene modalitete smieti obavljati i po nedjeljah, kao i na dan svetoga Stjepana kralja.

I to:

I. Jer je prekinuće posla nemoguće, mogu se obavljati:

1. kod rudarskog i talioničkog obrta:

a) radnje potrebne u svrhu odvodnje i uvadjanja zraka;

b) popravne radnje u rovovih, sdolnjah, prohodnih i voznih otvorih, na makinah, parnih kotlovih i inom cievlju, na odpremnih prugah i k istim spadajućih uredbah nadalje, radnje koje su radi takovih popravaka potrebne u djelaonicah, — u koliko se ovdje nabrojene radnje na svakdanji dan, bez zapinjanja posla, ne mogu obaviti;

c) radnje, koje se nesmiju prekinuti u radionicah za priredjivanje kova za izradjivanje kova, u radionicah za prženje, taljenje, amalgamovanje, luženje, lučenje kova, elektro-metalirizovanje, kao i u saveznih s ovimi kemičkih radionicah, kod varenja soli i pećih za koks;

2. kod kovanja novaca takove popravne radnje, koje se bez povećeg prekinuća posla na radni dan ne mogu obaviti;

3. kod dohodarstva soli obrtna radnja potrebna za dovršenje već započetog spremanja soli u skladišta u svrhu osiguranja državnog vlastničtva;

4. Kod uredah i posalah duhanskog dohodarstva:

a) kod ureda za odkup duhana za vrieme odkupa onakova obrtna radnja, koja se ima u tu svrhu obaviti da se uzmogne u subotu odkupljeni duhan u nedjelju rukovati;

b) kod istih uredah za odkup duhana za vrieme vrijenja duhana ona obrtna radnja, koja se ima u tu svrhu obaviti, da se ugrijano lišće uzmogne presložiti;

c) u tvornicah duhana radnja potrebna u svrhu, da se uzmognu izvanredne naručbe obaviti u ponedjeljak, ili na dan poslie svetoga Stjepana kralja; takove radnje u pravljenju smotaka, koje su potrebne u interesu neprekidnosti proizvadjanja, napokon neodgodive radnje oko preuzimanja ili predaje pošiljakah sirovog duhana ili tvorinah na željezničkoj postaji ili na pristaništu broda;

d) kod skladištah prodaje duhana ona obrtna radnja, koja je potrebna za dovršenje jur započetog spremanja materijala u skladišta u svrhu osiguranja državnog vlastničtva.

II. Jerbo interesi trošećeg obćinstva neprekidno poslovanje iziskuju.

1. Može se kod dohodarstva soli tjerati:

a) u slučaju već naručbe soli obrtna radnja kod proizvadjanja i odpremanja soli do 12 satih do podne;

b) posao prodavaoca, koji sve zajedno sa inimi predmeti prodavaju, onako i u onih granicah, koje postoje za trgovinu s timi predmeti;

c) posao prodavateljah, koji izključivo sol prodavaju do 10 satih prije podne.

2. Kod duhanskog dohodarstva glede prodaje duhana, i to bez obzira na to, da li se prodavaoc duhana bavi izključivo prodajom duhana i duhanskih tvorinah ili s tim zajedno i sa prodajom inih predmeta, ostaju nepromienjeno u krieposti propisi glede prodaje duhanskih tvorinah (§. 15. uredovne sbirke od godine 1890.) tim dodatkom, da će se u slučaju, ako prodavatelji duhana, koji u jednoj te istoj prostoriji izim duhana i duhanskih tvorinah i druge predmete prodavaju, za prodaju duhana pridržanu

dužnost upotriebe na izigranje ili prekršenje zakonskog članka XIII. 1891. i na temelju istog izdane naredbe kr. ug. zajed. ministra trgovine i bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije pod brojem 37.892. odnosno 28.208. — 1891. tim prodavaocem dozvola prodaje duhana odmah oduzeti.

III Jerbo javni interes iziskuje neprekidnost, mogu se obavljati:

1. Kod rudarstva i talioničtva, kod duhansko-dohodarstvenih etablismentah i tvornicah sve one radnje, kojih odgodjenje stavlja u pogibelj sigurnost nadzemlja, odnosno etablismenta, život ili zdravlje osobah.

2. U radionicah ugljena, radnja pri proizvadjanju ugljena, ako uslied izvanrednih okolnostih treba nastaviti proizvadjanje kamenog ugljena za što je medjutim potrebna posebna dozvola rudarske oblasti, koja može samo na opredieljeno vrieme glasiti.

IV. Nazočna naredba stupa u život na dan 15. srpnja 1891. istovremeno sa zak. člankom XIII. 1891.

U Budimpešti 1. } srpnja 1891.
U Zagrebu 20. }

Broj 14.837 kr. ug. ministra trgovine.
Broj 12.735 kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjel unutarnji.

Stavljajuć izvan krieposti ustanove sadržane u točki I., II., III., IV., V. i VI. naredbe od 1. srpnja 1891. broj 37.892. (kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade od 6. srpnja 1891. broj 28.208.) izdane na temelju §-a 3. zak. čl. XIII. : 1891. glede obustave obrtne radnje po nedjeljah, ustanovljuju se na temelju tekom vremena stečenog izkustva, sporazumno sa banom kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, one vrsti obrta, kod kojih će se moći obrtna radnja uz niže navedene modalitete obavljati i po nedjeljah i na dan sv. Stjepana kralja.

Obrtna radnja će se moći obavljati:

I. Jerbo se posao ne može prekinuti:

1. kod glinarskoga i porculanskoga obrta, kod pravljenja posudja od majolike i kamenštine, kao što i kod vapnenicah, ciglanah i pećnicah sadre i cementa; izključivo radnje kod samoga žeženja;

2. kod kožarskoga obrta obrtna radnja kod miešanja i obraćanja kožah, nu najdulje do 9 satih prije podne;

3. kod tvornicah sladora (šećera) radnje skopčane s fabrikacijom i rafiniranjem sladora;

4. kod tvornicah octa obrtna radnja kod nalievanja i vrienja;

5. u bjelionicah radnje kod klorovanja i luženja najdulje do 10 satih prije podne;

6. u močionicah konoplje;

7. u tvornicah škroba;

8. kod rafinovanja petroleja onaj dio obrtne radnje, koj se po naravi posla ne može prekinuti;

9. kod plinarnicah izključivo obrtna radnja, nuždna za proizvadjanje plina, za upaljivanje i sgašivanje svjetiljakah;

10. u mlinovih mlitva;

11. kod vrtljarskoga obrta žurna radnja, koja se ne može prekinuti, skopčana sa proizvadjanjem i gojenjem (obradjivanjem);

12. kod tvornicah papira, papirštine i celuloze radnja, koja se ne može prekinuti;

13. u tvornicah surogatne kave i cikorije ona obrtna radnja, koja je jeseni neobhodno nuždna za izradjivanje i sušenje ope ili korenja;

14. kod sirarstva i

15. kod tvorenja salamah ona radnja, koja se ne može prekinuti;

16. kod svilarstva:

a) u vrieme odkupljivanja bubah radnje oko preuzimanja, odpremanja, dušenja i pospremanja čahurah (kokonah);

b) radnja, nuždna prigodom leženja svilčevih jajah;

17. kod pivovarah i tvornicah slada;

18. kod tvornicah žeste, kao i kod rafinerijah žeste i tvornicah kvasca, isto tako kod odpremanja kvasca;

19. kod bojotiska i modrionicah one radnje, koje su nuždne sbog neprekidnosti i neprestanoga posla;

20. kod tvornicah tjestenine radnja skopčana sa sušenjem do 12 satih o podne;

21. u staklanah, ako rade s regenerativnimi pećmi, radnje oko loženja, taljenja i puhanja stakla, koje se nesmiju prekinuti;

22. kod poslovnih granah tvornicah željeza i nada sve radnje, koje se ne mogu prekinuti, poimence radnje kod plamnicah za pudlanje, rafiniranje i svarivanje cievih, radnje u tagarah (valjaonicah, Walzwerke) u svih radionicah, koje su s ovimi skopčane i za neprekidnost posla nuždne, kod proizvadjanja plina i pare, kod ugljenicah, kod žeženja koksa, kod poslovah za sušenje drva, prženje i lievanje, kod mjestnih transportnih željeznicah i inih nuzgrednih operacijah i uredjajah sve radnje, koje se nesmiju prekinuti;

23. kod kemičkoga obrta pojedini poslovi, koji se nesmiju prekinuti, n. pr. radnje kod žarničah, plamnicah i pećih za taljenje, kod olovnih izbah i retortah itd.;

24. obrtna radnja kod posaonicah, gdje se proizvodi munjevna sila odnosno struja;

25. kod tvornicah pocaklenoga željeznoga posudja radnje kod taljenja, žeženja i žeženja kositra;

26. kod trgovacah s vinom, odnosno kod skladištah i pivničarstva žurni popravci, koji se kod kuće obavljaju.

II. Jerbo zahtjevi trošećega obćinstva iziskuju, da se posao neprestano tjera.

A. Po nedjeljah.

i to:

1. čitav dan:

a) kod slastičarskog i medičarskog obrta;

b) kod tiskarskog obrta tiskanje i raznašanje državnih i oblastnih tiskanicah, kazalištnih ceduljah, programah, osmrtnicah;

c) prodavanje i raznašanje novinah;

d) pravljenje, prodavanje i dostavljanje u kuću sodne vode;

e) kod kupalištah;

f) radnje, potrebite kod žurnoga adaptiranja stanovah, nu samo u seobenom razdoblju, ustanovljenom po oblasti, kao i jedan tjedan prije i poslie;

g) prodavanje i dostavljanje u kuću kruha, peciva, mlieka i voća;

h) prodavanje naravnoga cvieća;

i) kod svratištah, gostionah, pivarah, rakijašnicah i vinotočja, kavanah i kavotočjah, razumievajuć ovamo i naručbe u kuću ili izdavanje svakojakoga, u takovih poslovih običajnoga jela i pića;

k) na prošćenjih i inih pobožnih sastancih prodavanje tako zvanih proštenjarskih predmetah, kao što su: molitvenici, krunice, voštene svieće itd.;

l) na godišnjih sajmovih trgovanje obrtnikah i trgovacah i to ne samo na sajmištu, nego na cielom području sajam obdržavajućega grada odnosno sela, isto tako i odpremanje i vozarenje na godišnjih sajmovih;

m) posao piljaricah, ako svoju robu na mjestih za odmor i zabavu, ili izvan grada odnosno sela prodavaju pod šatori, ili na koji običajni način na stelažah, stolovih i na zemlji;

n) iztovarivanje živih životinjah sa vozilah i dopremanje kući;

o) pečenje i prodavanje izraelitskoga uskrsnoga hljeba.

2. Do 5 satih poslie podne:

U obćinah (selih) koje od zemaljske granice nisu odaljene preko 10 kilometarah svako obrtničko i trgovačko prodavanje, koje nije spomenuto u točki II. A. 1. ove naredbe.

3. Do 2 sata poslie podne:

Kod brijačkoga i vlasuljarskoga obrta u poslovnih prostorijah, kasnije pako samo u privatnom stanu, u kazalištih, ili ako ih prigodom sličnih predstavah pozovu u kuću.

4. Do 12 satih o podne:

a) kod strojarskoga obrta žurne i neodgodive popravne radnje;

b) kod maloga obrta žurno naručene popravne radnje;

c) kod pekarskog obrta prigotavljanje i odpremanje robe;

d) kod mesarskoga, slaninarskoga i kobasičarskoga obrta, pravljenje, prodavanje i odpremanje;

e) u svih, u točki II. A. 1. i 2. navedenih obrtnih i trgovačkih poslovih prodaja i dostava u kuću;

f) u trgovačkih i obrtničkih pisarnah pisarnička radnja trgovačkih i tvorničkih namještenikah;

g) odpremanje brzovozninah, piva i peradi;

h) kod tovilištah krmadi dopremanje materijalah, potrebitih za tovljenje, tjeranje krmadi u salaše ili tovilišta.

Po nedjeljah u mjesecu lipnju i srpnju moći će se u gradovih, koji imadu preko 20.000 tisućah stanovnikah, radnje, navedene u nazočnoj točki 4. pod a)—f) obavljati samo do 10 satih prije podne.

5. Do 10 satih prije podne:

a) odpremanje leda i

b) prodavanje i odpremanje na sedmičnih sajmovih po nedjeljah.

B. Na dan sv. Stjepana.

Samo obrtne radnje, navedene pod točkom A.) 1. a)—e), g)—k), m), n), nadalje 2, 3. i 4. b)—d) unutar navedenoga vremena; kao i kod trgovinah mirodijom, vinom, čajem, poslasticami (delikatesima) i brašnom isto tako i kod sitničarah do 12 satih o podne.

C. Sliedećega dana poslie odmornoga dana.

Obrtna se radnja može započeti:

1. u 1 sat poslie polnoći:

kod sgotavljanja i odpremanja svakovrstnih viktualijah, u koliko to narav dotične obrtne grane zahtieva;

2. u 5 satih u jutro:

a) kod prodaje odnosno točenja viktualijah i pića;

b) priprava za vozarstvo i voženje.

III. Jerbo promet ili kakav ratni (strategički) i ini javni interes zahtieva, da se posao neprestano nastavlja:

1. obrtna radnja kod željeznicah i brodarstva, kao i kod pošte, brzojava i telefona;

2. sa strategičkoga gledišta žurne obrtne radnje kod gradnje, opreme ili odpremanja;

3. obranbene radnje proti poplavi ili drugim elementarnim nesgodam, kao što i radnje, neobhodno nuždne za odstranjenje ili saniranje posljedicah dotičnih elementarnih nesgodah;

4. onakova obrtna radnja, koja se u interesu javne komunikacije i javne sigurnosti nemože odgoditi;

5. svakovrstna nakitna radnja kod svečanostih;

6. omnibusi i fijakerski obrt;

7. trhonoški i taljigarski obrt;

8. pogrebna poduzeća.

IV. Polag §. 3. točke b) citovanoga zakona mogu na rečene dane obrtnu radnju obavljati oni samostalni mali obrtnici, koji rade u svojih stanovih sami, bez kalfah i šegrtah i bez drugih pomoćnih radnikah.

V. Ako se koji posao, koj je ovlašten prodavati predmete državnoga monopola, pokraj toga bavi kupovanjem ili prodajom druge robe, ili koji u istoj posaonici tjera i drugi obrt, podpada što se ovoga potonjega tiče i pod kriepost z. čl. XIII. od 1891. kao što i pod kriepost nazočne naredbe.

Ipak je u dućanih, koji su ovlašteni prodavati predmete monopola, dozvoljeno, da u vrieme, koje je dozvoljeno za prodaju ovih monopolnih predmetah, prodavaju i šibice, papir za cigarete, lule, kaniše i obične smotnike (cigariše) od drva i papira.

VII. Iznimka, što no je u ovoj naredbi za pojedine radnje, odnosno poslove dozvoljena, proteže se samo na one radnike i pomoćno osoblje, koje je kod dotične radnje odnosno posla faktično namješteno.

VII. Kod onih vrstih obrta, kod kojih će se obrtna radnja u smislu gore navedenoga moći obavljati i po nedjeljah, dužan je dotični obrtnik skrbiti se za izmjenu kod dotične radnje namještenih radnikah tako, da radnici barem svaki mjesec jednu cielu ili svaka dva tjedna pol nedjelje odmora uživaju.

IX. Iznimke, koje će se pojedinim obćinam i pojedinim obrtnim i trgovačkim posaonicam (etablissementom) napose dozvoliti, ne alterira ova naredba.

X. Ova naredba stupa u kriepost dne 20. ožujka 1892.

U Zagrebu, 15. ožujka 1892.

Br. 84.842. kr. ug. ministra trgovine.
Br. 58.189. kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove.

Doknadno naredbi kr. ug. ministra trgovine od 5. ožujka 1892. br. 14837. odnosno naredbi kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove od 15. ožujka 1892. br. 12.735 odredjuje se sliedeće:

I. Na točku II. A i B. pozvanih naredabah.

Po nedjeljah i na dan sv. Stjepana može se led fabricirati, prodavati i u kuće odpremati cieli dan.

Time se stavlja izvan krieposti odredba točke II. A. 5. a), kojom bje ustanovljeno, da se po nedjeljah smije led odpremati samo do 10 satih prije podne.

II. Na točku II. A. 1. pozvanih naredabah:

Obrtnici baveći se slikanjem cimerah, mogu s tim svojim obrtom skopčane radnje izvadjati cieli dan i u nedjelje, koje padaju 8 danah prije ili poslie zakonitih selitbenih danah.

Nu ova se dozvola ograničuje na radnju u privatnih prostorijah i radionicah.

III. Na točku II. A. 1. l).

Na marvinskih sajmovih, koji se obdržavaju u nedjelju, mogu remenari i užari izlagati svoju robu na prodaju.

IV. Na točku II. C. 1.

Sa pripravnimi radnjami, bezuslovno potrebitimi za proizvodnju živeža spadajućeg u obseg pekarskoga obrta (kvašenje, miesenje i loženje), može se uz shodno mienjanje pomoćnikah, na dane, kada se posao obustavlja, početi već u 10 satih noću.

U Zagrebu, 24. prosinca 1893.

Četvrta zapovjed Božja.

„Poštuj otca i mater, da dugo živiš i dobro ti bude na zemlji."

Odsjek prvi.

A. Dužnosti i prava roditelja u obće.

§. 139. Roditelji imaju u obće obvezu odgojivati svoju zakonitu djecu, to jest skrbiti za njihov život i njihovo zdravlje; njima pristojno uzdržanje pribaviti; nji-

hove tjelesne i duševne moći razvijati, i naukom u bogoštovju i koristnih znanjih položiti temelj budućoj njihovoj sreći.

§. 144. Roditelji imaju pravo upravljati u dogovoru djelanja svoje djece, a djeca dužna su ih poštovati i slušati. (Iz gradjanskoga zakona).

B. Vlast roditeljska napose.

Prava obojici roditelja pripadajuća naznačena su malo više u §. 144. Ako medju mužem i ženom dodje do razdora, onda je pravo otčevo starije. §. 91. Muž je glava porodice. Kao takov ima on osobito pravo upravljati kućanstvom; ali je i dužan davati ženi pristojno uzdržanje po svojoj imovini, i nju u svih prigodah zastupati, a žena se imade pravo, ako imade razloga tomu, pritužiti: § 178. Ako se otac služi vlašću otčinskom na način, da se time djetetu čini uvreda u njegovih pravih, ili ako neizvršuje dužnosti skopčanih s tom vlašću; može ne samo diete isto, nego svaki, koji to zna, a osobito najbliži srodnici zaiskati pomoć sudnu. Sud ima razviditi predmet tužbe i narediti što je primjereno okolnostim.

Na djecu nezakonitu mogu se uporavljivat u obziru roditelja njihovih samo zakonite vrste pozakonjenja (§§. 160—162.), ali nemogu propisi o uzimanju tudje djece pod svoju (§§. 179—185.); s toga dakle ni nemogu roditelji nikada posinit nezakonite svoje djece. (Dvorski dekret od 28. siečnja 1846., br. 1206. sb. pr. zak.). *a*) Posinjenje od strane jednoga samo ženitbenoga druga dopušta se dakako, budući da zakon nepropisuje nigdje, da bi se posinjenje u isto doba učinit moralo po obojici ženitbenih drugova, i budući da §. 755. obćega gradjanskoga zakonika, koji govori o nasliednom pravu posinaka, još i izriekom napominje slučaj, gdje se je posinjenje učinilo bez dozvole jednoga ženitbenoga druga. Isto tako *b*) dovoljno je po ustanovah obćega gradjanskoga zakonika, da je stranka, koja posinjuje, navršila dobu zakonitu, i da u vrieme namjeravana posinjenja neima djece zakonite; ali ni radi toga što bi stranka takova mogla još morda dobit i vlastite djece, nemože se posinjenje uzkratit, budući da se je, premda je nakana zakonotvorstva poglavito smierala na to, da se štite prava vlastite djece, ipak pri utvrdjivanju obćenitih ustanova o tom gledalo samo na ono. što po naravskom tečaju stvari biva, a nisu mogli uvažavat se mogući slučajevi riedkih iznimaka. (Dekret dvorske kancelarije od 21. travnja 1820., br. 1659. sb. pr. zak.).

Dalnja prava roditeljska jesu:

§. 145. Roditelji imaju pravo tražiti djecu, koje je nestalo, koja su pobjegla, natrag iskati, i u bjeganju nahodeću se pomoću poglavarstva opet k sebi dovesti; oni su takodjer ovlašćeni razvratnu i neposlušnu djecu, ili koja domaći red i mir smetaju, kazniti umjerenim i zdravlju njihovom neškodnim načinom.

§. 154. S toga, što su roditelji učinili potroške za odgojenje djece, neimaju oni nikakova prava na imovinu, koju su djeca poslije stekla. Ali ako roditelji osiromaše, djeca dužna su pristojno ih uzdržavati. (Iz gr. zak.).

C. Prava otčeva naposeb.

§. 148. Otac može svoje još nedoraslo diete odgojivati za onaj stalež, što ga on drži da je za njega primjeren; ali kada diete odraste, ako je badava kazalo otcu svojem, da želju ima na drugi, svomu nagnuću i sposobnostim bolje primjereni način življenja, može potužit se urednomu sudu, koji će službeno o tom presuditi, gledajući na stalež, na imovinu i na prigovore otca.

Dobrovoljno stupljenje maloljetnika u službu vojničku može se primit samo s popr‌ednjom privolom otca mu, ili uslied odluke suda, a ako je maloljetnik pod tutorstvom. samo poprednjom prisvolom vlasti tutorstvene. Nego nije za to potrebito, da bi se od strane vojničtva u svakom pojedinom slučaju iskat morali dokazi o postignutoj punoljetnosti ili o dobivenoj privoli otčinskoj i odnosno tutorstvenoj, i s toga može je i u napredak u vojsku primit maloljetnoga dobrovoljca, ako postoje uvjeti ini.

Nego ako maloljetnici, povriedivši zakonitu vlast otčinsku, stanu u vojsku, dostojalo je zapovjedit Njegovo Veličanstvo: da u slučaju, ako je maloljetnik dobrovoljno stupio u stalež vojnički bez popredi‌nje privole otca mu ili bez odluke suda, ili, ako je pod tutorstvom, bez popredi‌nje vlasti tutorstvene, takovi se uvršteni maloljetnik na zahtievanje otca ili tutora uslied rješitbe suda odpustit ima odmah. (Previšnja odluka od 4. travnja i 30. svibnja, dekret dvorske kancelarije od 16. srpnja 1835. br. 60. sb. pr. zak.).

U ostalom 1. pravo reklamacije, koje pripada otcem ili tutorom, utrnjuje stopram po izmaku jedne podpune godine dana, računajuć od dana onoga, kojega im putem poglavarstva rodnoga mjesta uz naročito naznačenje zapornoga onoga roka obznanjeno bude, da su im sinovi ili pupili dobrovoljno stali u vojsku; a da je otcem ili tutorom obznana ova učinjena, imadu oni to pismeno potvrdit poglavarstvu.

2. Putem vlasti, koja je za to zvana, ima se učinit potrebita odredba, da se obavieštuju poglavarstva od rodnoga mjesta o svakom dobrovoljnom stupljenju u vojsku.

3. U slučaju, ako se odpusti koji reklamovani maloljetnik, ima otac ili tutor njegov naknadit jedino kaparu, koju otac bijaše primio; nego poradi ove naknade nesmije se nikada zatezat sam odpust. (Previšnja odluka od 22. prosinca 1837., dekret dvorske kancelarije od 5. veljače 1838. br. 252, sb. prav. zakon.).

§ 149. Što god steku djeca na koji mu drago zakoniti način, jest njihova vlastnost; ali dokle su pod vlašću otčinskom, upravljanje pripada otcu. Samo ako otac upravljati nije sposoban, ili su ga od toga izključili oni, koji su djeci njegovoj ostavili imovinu, sud imenuje drugoga upravitelja.

§. 152. Djeca, koja su pod vlašću otčinskom, nemogu se valjano obvezati, dok otac izriekom ili barem mučeći nepristane na to. Na takove obveze ima se u obće uporaviti ono, što je ustanovljeno u sljedećem poglavju o obveznih djelanjih maloljetnika, koji su podvrženi tutorstvu. Otčeva je takodjer dužnost zastupati svoju maloljetnu djecu.

R. 27. IV. 58. Br. 3621. (550). Otac je i bez dozvole sirotinske oblasti vlastan i obvezan tužiti u ime svoje djece, ako se radi samo o oživotvorenju njihovih prava i ne nastupi ni jedan od slučajeva spomenutih u §. 253.

Izuzimaju se od toga slučajevi, koji se u samom zakonu temelje:

§. 248. Maloljetnik, koji navršivši dvadesetu godinu, gradi se punolietan u kojem poslu, odgovara za svaku štetu, ako druga strana, prije nego je svršen posao, nije mogla saznati, da li je istina, što on govori. U obće takovi maloljetnik odgovara svojom osobom i svojom imovinom i za ina djelanja zabranjena kao i za štetu uzrokovanu svojom krivnjom.

R. 16. V. 66. Br. 4186 (2497). Da iz imovine maloljetnika za sbilja dokazanu štetu dobije naknadu, mora tužitelj po §. 248. dokazati, budi da se je maloljetnik kod sklapanja posla odavao punoljetnim, a da se tužitelj nije mogao o tom obaviestiti, budi da je maloljetnik počinio kakovo zabranjeno djelo ili kakovu krivnju; krivnje nema u tom, ako on, ne spominjući doba, prihvati zajam, kada se samo tomu ne pridruže druge lažne objsene.

R. 31. I. 65. Br. 732. (2106). I osoba, koja nije sposobna sama sobom upravljati, može istinit dug zakonito izplatiti; skrbnik ili kurator vlastni su samo onda tražiti povratak izplaćenoga, ako je dug bio još neizvjestan (§. 1421). Ovo ima skrbnik ili kurator dokazati. 2. stavka §. 248. ne traži kao 1. stavka dovršenu 20. godinu za maloljetnikovu dužnost jamčenja.

§. 151. Diete još maloljetno, ali koje roditelji ne hrane, može slobodno razredjivati s onim, što je svojim trudom steklo, kao i sa stvarmi, koje su mu, pošto je odraslo, bile predane da se njimi služi.

Za slučaj smrti može otac označiti tutora kano i nekoje izključiti od toga.

§. 196. Pred svimi pristoji tutorstvo onomu, kojeg je otac pozvao na to, ako mu nesmeta nijedna od zaprieka, navedenih u §§. 191—194.

§. 193. Neprimaju se za kakovo stanovito tutorstvo oni, koje je otac naročito izključio od tutorstva; koji su s roditelji maloljetnika ili s njim samim bjelodano živili u neprijateljstvu, nit oni, koji su s maloljetnikom jur zapleteni u kakovu parnicu, ili koji bi se mogli zaplesti radi iskanja još neplaćenih.

§. 174. Djeca mogu izići izpod vlasti otčinske i prije nego navrše dvadesetčetvrtu godinu, ako ih otac s odobrenjem suda izriekom odpusti, ili ako on dopusti dvadesetljetnomu sinu da vodi kućanstvo.

Kako se ima postupat s prošnjami, u kojih se ište obzakonjenje djece nezakonite milošću vladaoca i uzeće djeteta pod svoje: ustanovljuje se ministarskom naredbom od 29. lipnja 1850. br. 257. drž. zak. lista.

Ni za to, da se diete, s odobrenjem suda odpusti iz otčinske vlasti, ni za podjeljivanje obrta maloljetnikom, bili ovi pod vlasti otčinskom ili pod tutorstvom, nije po smislu §§. 174. i 352. obćega gradjanskoga zakonika prevaljena dvadeseta godine života propisana kao uvjet neobhodni.

Ali vlasti davat će takove dozvole maloljetnikom, koji još nisu navršili dvedesete godine, samo onda, pošto su se najprije brižljivo osvjedočile o primjerenih vlastitostih njihovih, i samo u slučajevih obzira osobito dostojnih. (Previšnja odluka od 3. lipnja dvorski dekret od 15. lipnja 1855. br. 38. sb. pr. zak.).

A i upravne vlasti imadu u svih slučajevih, gdje se radi o podieljenju povlastica obrtovnih ili trgovnih maloljetnikom, najprije sporazumit se s tutorstvenom vlasti prositeljevom. (Dvorski dekret od 27. rujna 1815. br. 1174. sb. pr. zak.).

§. 173. Pravedni uzroci iskati od suda produženje vlasti otčinske jesu: ako diete, premda punoljetno, radi nedostataka tjelesnih ili duševnih nije u stanju da se samo hrani, i za svoje stvari postara; ili ako se je u vrieme

maloljetnosti uvalilo u velike dugove, ili se učinilo krivcem takovih pomanjkanja, radi kojih potrebno je i dalje držat ga pod oštrim nadzorom otčevim.

§. 175. Kći maloljetna, kada se udaje, dolazi istina za svoju osobu pod vlast muževlju (§. 91. i 92.); ali što se tiče imovine, otac ima do punoljetnosti njezine prava i dužnosti skrbnika. Ako joj umre muž, dok je maloljetna, tad povraća se pod vlast otčinsku. (Iz gradj. zak.).

D. Prava djece, koja su jošte pod vlašću roditeljskom.

§. 146. Djeca uzimaju prezime svojeg otca, njegov grb i sva ostala prava, u koliko nisu samo osobna njegove porodice i njegova staleža.

§. 139. Roditelji imaju u obće obvezu odgojivati svoju zakonitu djecu, to jest, skrbiti za njihov život i njihovo zdravlje; njima pristojno uzdržanje pribaviti; njihove tjelesne i duševne moći razvijati, i naukom u bogoštovju i koristnih znanjih položiti temelj budućoj njihovoj sreći.

§. 141. Otac je navlastito dužan skrbit se za uzdržanje djece, dok neuzmognu sama sebe hraniti. Njegu o njihovom tielu i zdravlju obvezana je osobito mati da uzme na sebe.

§. 142. Ako se muž i žena razstave ili sasvim razpuste, i nisu složni u tom, tko od njih da se skrbi za odgojenje, ima sud, nedopuštajući pravne prepirke, postarat se, da mužku djecu do navršene četvrte, a žensku do navršene sedme godine mati njeguje i odgojiva, ako važni uzroci proizlazeći osobito iz razstave ili razpusta neištu druge naredbe. Za odgojenje mora otac trošiti.

§. 143. Ako je otac siromah, mati prije ikoga drugoga hranit će djecu, i kada otac umre ima u obće skrbiti za odgojenje njihovo. Ako i matere neima, ili je uboga, skrb ova pada na djeda i babu od strane otčeve, a poslje na djeda i babu od strane materine.

§. 154. S toga, što su roditelji učinili potroške za odgojenje djece, neimaju oni nikakova prava na imovinu, koju su djeca poslije stekla. Ali ako roditelji osiromaše, djeca dužna su pristojno ih uzdržavati.

§. 149. Što god steku djeca na koji mu drago zakoniti način, jest njihova vlastnost; ali dokle su pod vlašću otčinskom, upravljanje pripada otcu. Samo ako otac upravljati nije sposoban, ili su ga od toga izključili oni, koji su djeci njegovoj ostavili imovinu, sud imenuje drugoga upravitelja.

§. 151. Diete još maloljetno, ali koje roditelji ne hrane, može slobodno razredjivati s onim, što je svojim trudom steklo, kao i sa stvarmi, koje su mu, pošto je odraslo, bile predane da se njimi služi.

§. 152. Djeca, koja su pod vlašću otčinskom, nemogu se valjano obvezati, dok otac izriekom ili barem mučeći nepristane na to. Na takove obveze ima se u obće uporaviti ono, što je ustanovljeno u sljedećem poglavju o obveznih djelanjih maloljetnika, koji su podvrženi tutorstvu. Otčeva je takodjer dužnost zastupati svoju maloljetnu djecu.

R. 27. IV. 58. Br. 3621 (550). Otac je i bez dozvole sirotinske oblasti vlastan i obvezan tužiti u ime svoje djece, ako se radi samo o oživotvorenju njihovih prava i ne nastupi ni jedan od slučajeva spomenutih u §. 253.

§. 160. Djeca rodjena istina u ženitbi koja nije tvrda, ali ne u takovoj, kojoj se opiru zaprieke naznačene u §§. 62. do 64., drže se da su zakonita, ako je zaprieka ženitbena bila poslje uklonjena; ili ako bar jedno od njihovih roditelja bez svoje krivice nije znalo za rečenu zaprieku; ali u posljedujem slučaju ovakova djeca nemogu zadobiti onu imovinu, koja je po uredbah porodice osobito priuzdržana potomstvu zakonitomu.

§. 161. Djeca rodjena izvan ženitbe i stupivša u porodicu po kasnijem vjenčanju svojih roditelja, broje se kao i potomci njihovi medju zakonito rodjenu: samo ne mogu ona djeci rodjenoj u ženitbi, koja je medjutim obstojala, tražiti da preotmu prvorodstvo i druga jur stečena prava.

§. 162. Rodjenje nezakonito ne može škoditi djetetu u gradjanskom njegovom poštovanju i napredku. Za ovo nije od potrebe osobita povlastica zemaljskoga vladaoca, kojom se diete proglašuje da je zakonito. Samo roditelji mogu iskati ovu povlasticu, ako bi htjeli da diete isto kao zakonito učine dionikom svojeg staleža ili prava na onu imovinu, koju mogu slobodno prenieti na nasljednike.

Za ostale članove porodice, ova povlastica neima nikakove krieposti.

Kako se ima postupat s prošnjami, u kojih se ište obzakonjenje djece nezakonite milošću vladaoca i uzeće djeteta pod svoje, ustanovljuje se ministarskom naredbom od 29. lipnja 1850. br. 257. drž. zak. lista. (Iz gradj. zak.).

---

1. Ministarska naredba od 29. lipnja 1850. br. 257. drž. zak. lista o pozakonjenju djece milošću kraljevom.

Izvan braka rodjena djeca mogu se pozakoniti sliedećom ženitbom svojih roditelja, pa se onda smatraju kao djeca zakonito rodjena, te imadu ista prava s ovimi.

Kada roditelji nezakonitog djeteta ne bi mogli sklopiti valjanoga braka, a htjeli bi, da diete svoje kao nezakonito učine dionikom svojeg staleža ili prava na onu imovinu koju slobodno prenieti mogu na nasliednike, mogu iskati molbom upravljenom na Njegovo c. i kr. apost. Veličanstvo, da se diete pozakoni.

Nu to mogu roditelji učiniti samo privolom djeteta, ili, ako je ono maloljetno, privolom nadtutorstvene oblasti, koja prije nego li podieli dozvolu za podnešenje molbe za legitimaciju na previšnje mjesto, ima saslušati tutora.

Molba za pozakonjenje djeteta ima se dakle predati, ako je malodobno, nadležnoj tutorstvenoj oblasti, koja će ju dalje predložiti; a ako je diete punodobno, ima se molba s očitovanjem njegovim (djeteta) predati nadležnomu sudbenomu stolu, koji će istu svojim putem na previšnje mjesto podastrieti (§§. 161. i 162. o. g. z.). Obrazac ovakove molbe je sliedeći:

§. 162. Min. nar. od29/6 1850. br. 257. drž. zak lista.

Slavnom kr. kotarskom sudu

u sv. Ivanu.

M o l b a

Franje Markovića odvjetnika u sv. Ivanu.

za pozakonjenje njegovog malodobnog sina Josipa Jurčića milošću vladara.

Slavni kr. kot. sude!

Glasom krstnog lista pod A) rodila je neudata Amalija Jurćić, posebnica u sv. Ivanu, s kojom sam dulje

vremena živio u ljubavnom odnošaju, po meni začeto mužko diete kršteno na ime Josip.

Prije nego postadoh odvjetnikom, umrla je Amalija Jurčić, a ja sam se oženio glasom vjenčanog lista pod B). sa sadanjom svojom suprugom Vjekoslavom, rodjenom Filipović, diete pako uzeo sam k sebi, te ga svatko drži zakonitim mojim sinom.

Pošlo je to diete već navršilo šestu godinu, te mora da polazi javne škole, to mi je stalo do toga, da ne dodje u javnost, da je nezakonito rodjeno. Da ga mogu pako zakonito učiniti dionikom svoga stališa i prava na onu imovinu, koju mogu slobodno prenieti na nasliednike, potrebna mi je osobita povlastica zemaljskoga vladara, kojim se diete proglašuje zakonitim.

Žena je moja sporazumna sa pozakonjenjem tog nezakonitog mi sina. U znak njezinog privoljenja supodpisuje ovu molbu, pošto je naš brak ostao bez djece.

Molim s toga: slavni kr. kot. sude izvoli mld. nezakonitom mojem sinu Josipu postaviti skrbnika te nakon saslušanja istoga, molbu ovu podnieti preporučno kr. sudbenom stolu u Zagrebu, koga molim, da ju izvoli podastrieti svojim putem na previšnje mjesto za pozakonjenje prenavedenog mojeg malodobnog sina milošću Njegovog c. i kr. apoštolskog Veličanstva.

Vjekoslava Marković rodjena Filipović v. r.

Franjo Marković v. r.

E. Kada prestaje roditeljska vlast nad djetetom?

§. 172. Vlast otčinska prestaje odmah čim je diete postalo punoljetno, već ako bi sud na otčevu prošnju iz pravednoga uzroka dopustio, i javno oglasio, da ova vlast i nadalje trajati ima.

§. 91. Muž je glava porodice. Kao takov ima on osobito pravo upravljati kućanstvom; ali je i dužan davati ženi pristojno uzdržanje po svojoj imovini, i nju u svih prigodah zastupati.

R. 22. VI. 80. Br. 10094 G. Z. 80. Br. 30) meritorno rie-
šenje stvari, razpravljene vrhovnim sudom pod br. 13785). Pri-
vremena alimentacija može se za vrieme dok traje alimentaciona
parnica i onda dosuditi, ako se i ne traži razstava braka.

R. 9. VI. 80. Br. 5864. Muž je obvezan plaćati alimentaciju ženi, ako ona i bez sudbenoga posredovanja uslied medjusobna dogovora s njim zajedno ne živi; jer §. 93. ne prieči bračnim drugovom, da se o medjusobnu boravištu dogovore, oni se ne mogu proti svojoj volji ni siliti, da se dadu sudbeno razstaviti od stola i postelje, i ako supruga uz muževu privolu odabere posebno boravište, dužan joj je muž po §. 91. gr. zak. namicati sredstva za pristojno uzdržavanje.

R. 25. II. 79. Br. 11259. G. H. 80. Br. 2. iz §. 91., u kom je izrečeno, da je muž dužan ženu zastupati u svih prilikah, ne sliedi ništa za njegovo pravo kao zakonita ovlaštenika njezina (konačni zaključak). Predmnjeva 1238. ne može se protegnuti na one poslove, za koje se po §. 1008. traži posebna punomoć.

R. 4. XII. 77. Br. 9202. (6683). Po svom mužu ostavljena žena može odmah tražiti alimentaciju od njega; nije dozvoljeno siliti ju na tužbu za razstavu, na zahtievanje razlučena boravišta itd., jer muž je nju ostavio, dakle nije ona prouzročila nezakonito stanje.

R. 10. III. 69. Br. 2613. (3335). Muž je obvezan plaćati alimentaciju ženi sve dotle, dok se ona sama ili po oblasti prisiljena ne vrati k njemu. — Izjava, učinjena po mužu u alimentacionoj parnici, da je pripravan opet ženu primiti k sebi, ne može se u istoj parnici uvažiti za to, da se ograniči trajanje obveze uzdržavanja.

§. 92. Žena uzima prezime muža svojeg, i uživa prava njegovog staleža. Ona je držana ići za mužem u prebivalište njegovo, pomagat ga po mogućnosti u kućnih poslovih i u tečenju, i u koliko ište domaći red izvršivati dane po njem naredbe i skrbit se, da ih i drugi izvršuju.

§. 175. Kći maloljetna, kada se udaje dolazi istina za svoju osobu pod vlast muževlju (§. 91. i 92.); ali što se tiče imovine, otac ima do punoljetnosti njezine prava i dužnosti skrbnika. Ako joj umre muž, dok je maloljetna, tad povraća se pod vlast otčinsku.

§. 176. Ako otac pamet izgubi; ako je proglašen za razmetnika; ili je radi zločinstva kojeg osudjen na tamnicu duže od godine dana; ako je samovlastno u inostrane zemlje izselio se, ili ako je više od godine dana nepritoman, nedajući glasa o boravištu svojem; obustavlja se moć otčinske vlasti, i meće se skrbnik; ali kad prestanu ove zaprieke, otac ulazi opet u svoja prava.

§. 177. Otcevi, koji sasvim zapuste njegu i odgojenje svoje djece, gube za svagda vlast otčinsku.

(Iz gradj. zak.).

§. 415. Treći put, ili ako već i prva zlostava po sebi bude jako težka, ili ako roditelji budu takove ćudi, da se za diete bude bojat i dalje pogibelji: ima se odmah prvi put izreći gore odredjena kazan, i postavit se za tu svrhu zbog imenovanja tutora s nadležnom oblašću u sporazumljenje. (Iz kaznenoga zakona).

§. 174. Djeca mogu izići izpod vlasti otčinske i prije nego navrše dvadesetčetvrtu godinu, ako otac s odobrenjem suda izriekom dopusti, ili ako on dopusti dvadesetljetnomu sinu da vodi vlastito kućanstvo.

Kako se ima postupat s prošnjami, u kojih se ište obzakonjenje djece nezakonite milošću vladaoca i uzeće djeteta pod svoje: ustanovljuje se ministarskom naredbom od 29. lipnja 1850. br. 257. drž. zak. lista.

Ni za to, da se diete s odobrenjem suda odpusti iz otčinske vlasti, ni za podjeljivanje obrta maloljetnikom, bili ovi pod vlasti otčinskom ili pod tutorstvom, nije po smislu §§. 174. i 252. obćega gradjanskoga zakonika prevaljena dvadeseta godina života propisana kao uvjet neobhodni.

Ali vlasti davat će takove dozvole maloljetnikom, koji još nisu navršili dvadesete godine, samo onda, pošto su se najprije brižljivo osvjedočile o primjerenih vlastitostih njihovih, i samo u slučajevih obzira osobito dostojnih. (Previšnja odluka od 3. lipnja dvorski dekret od 15. lipnja 1855. br. 38. sb. pr. zak.)

A i upravne vlasti imadu u svih slučajevih, gdje se radi o podieljenju povlastica obrtovnih ili trgovnih maloljetnikom, najprije sporazumit se s tutorstvenom vlasti prositeljevom. (Dvorski dekret od 27. rujna 1815. br. 1174. sb. pr. zak.). (Iz gradj. zak.).

F. Zlostava djece od strane roditelja.

§. 414. U slučaju zlostave roditeljah prema djeci, imadu se pozvat roditelji pred sud, ter im se ima tu za prvi put ozbiljno i krepko postavit pred oči zloporaba vlasti roditeljske i protunaravna bezljubezan njihova ponašanja; drugi put ima se dat roditeljem ukor s prietnjom, da će se u slučaju opetašnje zlostave lišit oblasti roditeljske, ter da će im se oduzet diete i odhranit na drugom mjestu na njihove troškove.

§. 415. Treći put, ili ako već i prva zlostava po sebi bude jako težka, ili ako roditelji budu takove ćudi, da se za diete bude bojat i dalje pogibelji: ima se odmah prvi put izreći gore odredjena kazan, i postavit se za

tu svrhu zbog imenovanja tutora s nadležnom oblašću u sporazumljenje.

§. 416. Ako roditelji neuzmognu nasmagat troška za odgojenje: ima se za obskrbljenje djeteta pobrinut poglavarstvo, a zlostava ima bit kažnjena pooštrenim zatvorom, a prema naravi zlostave, i strogim zatvorom od jednoga tjedna do tri mjeseca danah. (Iz kaz. zak).

G. Koja se djeca uzimaju za zakonitu.

§. 138. Uzima se da su rodjena u ženitbi ona djeca, koju je rodila zakonita žena sedmoga mjeseca poslje sklopljene ženitbe, ili desetoga mjeseca poslje smrti muža ili poslje konačnoga razriešenja sveze ženitbene.

§. 156. Ali ova pravna predmnjeva radi ranijega rodjenja nastaje onda tekar, ako se je muž, koji prije vjenčanja nije znao da mu je žena noseća, protivio u sudu, da je on otac djeteta najdalje za tri mjeseca, od kada je saznao da se je rodilo.

R. 28. III. 54. Br. 1843. G. Z. 55. Niti izjava, što ju je učinio muž kod krštenja djeteta, rodjena prije izminuća šestoga mjeseca iza vjenčanja, da on nije otac tomu djetetu, niti to, da je uslied toga diete ubilježeno u matici kao nezakonito, a niti priznaja matere u tom pogledu ne nadomieštaju sudbenoga prigovora muževa.

§. 157. Zakonitost ranijega ili kasnijega rodjenja, kojoj se je muž u to vrieme protivio pred sudom, može se dokazati samo po vještacih, koji razgledavši točno kakvoću tjelesnu djeteta i matere, pokazat će razgovetno uzrok toga neobičajnoga slučaja.

§. 158. Muž koji tvrdi, da nije otac djeteta, koje mu je žena rodila za vremena zakonskog, dužan je opriet se zakonitosti rodjenja djeteta najdalje za tri mjeseca, od kako je začuo, i suprot. skrbniku, koji će se odrediti da brani zakonitost rodjenja, dokazat će nemogućnost, da je diete po njem začeto. Ni preljubočinstvo, koje je učinila mati, ni tvrdjenje njezino da je diete nezakonito, nisu sami dovoljni oduzeti djetetu prava zakonitog rodjenja.

R. 17. III. Br. 664. (5662). U parnici o tužbi, podignutoj po §. 158., nije dozvoljeno svjedočanstvo niti glavna prisega žene. — Nije muž dužan dokazati, da nije već prije znao za eksistenciju djeteta, nego žena, da je muž za to prije doznao.

§. 159. Ako umre muž prije roka naznačenog mu za protivit se zakonitosti rodjenja, tad mogu i nasljednici, koji bi kakovu štetu imali u svojih pravih, iz navedenoga uzroka u tri mjeseca poslje muževe smrti ustati proti zakonitosti rodjenja takovoga djeteta. (Iz gradj. zak.).

Odsjek drugi.

U pogledu nezakonite djece.

A. Koja se djeca smatraju za nezakonitu.

§. 155. Djeca nezakonita neuživaju sa zakonitom jednakih prava. Uzima se po pravu, da su nezakonita ona djeca, koju je, istina, rodila vjenčana žena, ali su rodjena prije ili poslje vremena zakonskog, koje je gore (§. 138.) s obzirom na sklopljenu ili razkinutu ženitbu ustanovljeno. (Iz gradj. zak.).

B. Tko se smatra otcem nezakonitog djeteta?

§. 163. Onaj, proti komu je dokazano načinom propisanim u sudovniku, da je s materom djeteta puteno obćio za ono vrieme, od kojega do porodjaja njezinog nije prošlo ni manje od šest, ni više od deset mjeseci; ili tko ovo i samo izvan suda prizna, drži se da je otac djeteta.

R. 6. XII. 70. Br. 5306 (4416). Pod riečju „mjesec“ valja razumievati stalno vrieme od 30 dana (§. 902.): kod djeteta, rodjena dne 1. kolovoza 1864. obsiže kritično vrieme rok od 6. list. 1863. do 1. veljače 1874. (119 dana).

R. 28. IX. 59. Br. 7485 (875). Nevriedi prigovor, da se je majka djeteta dala rabiti i od drugih mužkaraca.

R. 12. X. 58. Br. 8782 (634). Da je puteno sdruženje sbilja uzsliedilo, može se dokazati i po indiciih (obtuženikovih izjavah, „da je on doduše ljubakao s djetetovom materom . . ., da je njemu . . . ipak uviek bilo na umu ne načiniti joj djeteta“) u savezu s dokazom o čestih, više ura trajućih, noćnih sastancih.

Plenar. r. 13. II. 52. Br. 873. P. s. 49. Izvansudbeno priznanje otčinstva ima dokaznu moć i bez zahtieva, sadržanih u

§. 110. (cislitavskoga) gradj. postupnika (=§. 109. našega gradj. postupnika).

§. 164. Zapisanje otčeva imena u knjigu kršlenih ili rodjenih učinjeno po kazivanju matere, čini podpuni dokaz onda samo, ako je učinjeno po propisu zakonskom s otčevim privoljenjem, i to privoljenje bude potvrdjeno svjedočanstvom župnika i kuma s tim dodatkom, da oni otca poznaju po licu. (Iz gradj. zak.).

C. Kakovo je pravno odnošenje medju roditelji i nezakonitom djecom?

§. 165. Djeca nezakonita izključena su u obće od prava porodice i rodbine; ona neimaju prava ni na ime otčeve porodice, ni na plemstvo, grb i druga preimućstva roditelja; ona nose prezime matere. (Iz gradj. zak.).

D. Tko je dužan uzdržavati nezakonito diete?

§. 166. Ali i diete nezakonito ima pravo iskati od svojih roditelja prema njihovoj imovini hranu, odgojenje i obskrbljenje; a prava roditelja nad njim protežu se toliko, koliko ište svrha odgojenja. U ostalom diete nezakonito nestoji pod pravom vlašću otčinskom svojeg roditelja, nego zastupa ga skrbnik.

Spruchrepertorium N. 74.: Ako nezakonito diete na temelju §. 166. proti svomu nezakonitomu otcu podigne tužbu radi plateža neke svote za svoju obskrbu, dužno je dokazati, da je nastao povod i potreba tomu.

R. 5. V. 57. Dr. 4279. P. s. 56. Koji je alimentacioni iznos primjeren imetku nezakonitoga otca, ima odrediti sudac i ne može se učiniti ovisnim o procjenbenoj zakletvi.

R. 10. VI. 53. Br. 5159. P. s. 58. i 68. Otac je samo tako dugo obvezan svoje nezakonito diete uzdržavati, dok se bude diete moglo samo prehranjivati. — Ako se dakle za takovo diete i po navršenoj mu 18. godini (ili kod djece radničkoga stališa po navršenoj 14 godini) traži još obskrba, dužan je tužitelj dokazati, da ono uslied bilo kakove osobite tjelesne ili duševne mane nije sposobno samo si svojim radom privriedjivati onoga, što je potrebno za uzdržavanje života.

§. 167. Otac je navlastito obvezan hraniti diete nezakonito, a kada on nebi bio u stanju, tad obveza ova pada na mater.

Plenarna odluka 17. XII. 73. ad Br. 66. praesid. (5177). Judicatenbuch Nr. 81.

a) Kada nevjenčana mati ili treća osoba, koja je izvan braka rodjeno diete njegovala u ono vrieme, dok se nije moglo samo uzdržavati, od njegova roditelja zatraži naknadu tih uzgojnih troškova, valja taj slučaj prosudjivati po načelih gradjanskoga prava u stvari tudjega poslovodstva i ponajpače po načelih §. 1042., s toga on i podpada samo redovitoj zastari po §. 1479. a ne kraćoj, o kojoj govore §§. 1480. i 1489.

b) Tražbine, podignute za uplatu očitovanjem posliednje volje, ugovorom, nagodbom ili sudačkom presudom za uzgoj djeteta, rodjena izvan braka, njegovu roditelju ili baštinikom istoga narnetnutih, izvjestnih, periodički u godišnjih ili kraćih rokovih platit se imajućih prinosa u novcu ili naturalijah, podpadaju kraćoj zastari, o kojoj govori §. 1480. — Uviek se po §. 1042. radi o tom, je li se trošilo za drugoga, i o očitovanoj namjeri zastupati otca (v. obš. u §. 1480.).

R. 20. VIII. 51. Br. 5486. (1375). Judicatenbuch Nr. 19. Nezakonito diete ne može od svoga otca tražiti i onu obskrbu što ju je jur dobilo od drugih, koji bi po §§. 167. i 1042. bili ovlašteni tražiti naknadu za to.

§. 168. Dok mati može i hoće, da sama odgojiva svoje nezakonito diete shodno budućemu njegovom odredjenju, otac nesmije joj ga oduzeti; i on mora sa svim tim trošiti za hranu njegovu.

§. 169. Ali ako bi odgojenje materinsko bilo pogibeljno blagostanju djeteta, otac je dužan razstavit ga od matere, i k sebi ga uzeti ili drugdje ga sigurno i pristojno namjestiti.

§. 170. Slobodno je roditeljem pogodit se medju sobom o uzdržavanju, odgojenju i obskrbljenju djeteta nezakonitog; ali ovakov ugovor nemože nikako škoditi pravom djeteta.

§. 171. Obveza hraniti i obskrbljivati djecu nezakonitu prelazi, kao svaki drugi dug, na nasljednike roditelja.

§. 754. U obziru matere, djeca nezakonita imaju isto pravo, koje pristoji djeci zakonitoj u nasljedovanju neoporučnom na imovinu, koja se može slobodno prenieti na nasljednike. Ali djeca nezakonita neimaju nikakova prava nasljedovanja neoporučnog na zaostavštinu otčevu i otčevih srodnika, niti na zaostavštinu roditelja, djeda i babe, i ostalih srodnika materinih. (Iz gradj. zak.).

E. Pozakonjenje nezakonite djece.

§. 160. Djeca rodjena istina u ženitbi koja nije tvrda, ali ne u takovoj, kojoj se opiru zaprieke naznačene u §§. 62. do 64., drže se da su zakonita, ako je zaprieka ženitbena bila poslje uklonjena; ili ako bar jedno od njihovih roditelja bez svoje krivice nije znalo za rečenu zaprieku; ali u posljednjem slučaju ovakova djeca nemogu zadobiti onu imovinu, koja je po uredbah porodice osobito priuzdržana potomstvu zakonitomu.

§. 161. Djeca rodjena izvan ženitbe i stupivša u porodicu po kasnijem vjenčanju svojih roditelja, broje se kao i potomci njihovi medju zakonito rodjenu; samo ne mogu ona djeci rodjenoj u ženitbi, koja je medjutim obstojala, tražiti da preotmu prvorodstvo i druga jur stečena prava.

§. 162. Rodjenje nezakonito ne može škoditi djetetu u gradjanskom njegovom poštovanju i napredku. Za ovo nije od potrebe osobita povlastica zemaljskoga vladaoca, kojom se diete proglašuje da je zakonito. Samo roditelji mogu iskati ovu povlasticu, ako bi htjeli da diete isto kao zakonito učine dionikom svojeg staleža ili prava na onu imovinu, koju mogu slobodno prenieti na nasljednike. Za ostale članove porodice ova povlastica neima nikakove koristi.

Kako se ima postupat s prošnjami, u kojih se ište obzakonjenje djece nezakonite milošću vladaoca i uzeće djeteta pod svoje, ustanovljuje se ministarskom naredbom od 29. lipnja 1850. br. 257. drž. zak. lista. (Iz gradj. zak.).

---

1. O legitimaciji djece, rodjene za živa muža ako je bio udaljen od žene preko deset mjeseci.

Excelsi R. Regiminis Provincialis sectionis Cultus et Institutionis rescriptum dto. 12. Junii 1879. Nro. 2643 horsum directum tenoris sequentis:

„Prijavljeno je ovamo, da njeki župni uredi djecu rodjenu od zakonite žene, kojoj je suprug preko deset mjesecih prije poroda dieteta računajuć odsutan, unašaju u maticu krštenih kao „nezakonitu“. U sporazumku s kr.

vladnim odjelom za pravosudje nalazi izjaviti, da je postupak taj skroz protuzakonit, jer se protivi propisom prvoga diela trećega poglavja obćega gradjanskoga zakonika, naročito §§. 138, 155, 156, 157, 158 i 159 o. g. z.

§. 138. o. g. z. ustanovljuje, koja se djeca imadu smatrati zakonitom, te kao zakonsko vrieme poroda odredjuje sedmi mjesec poslje sklopljene ženitbe a deseti poslje smrti muža ili konačnoga razriešenja ženitbe, dočim §. 155 o. g. z. (pozivajuć se glede vremena na §. 138) ustanovljuje, da se imadu nezakonitom smatrati ona djeca, koja su rodjena prije ili poslje vremena zakonskoga obzirom na sklopljenu ili razkinutu ženitbu, nu samo pod uvjetom §§. 156, 157 i 159 o. g. z., t. j. samo onda, ako se muž u roku od tri mjeseca od saznanja za porod, ili njegovi nasljednici ako je on umro prije toga roka, uzprotive zakonitomu rodjenju djeteta.

U ovom konkretnom slučaju radi se samo o odsutnosti muža preko 10 mjesecih prije poroda djeteta, a ne o rodjenju djeteta poslje desetoga mjeseca poslje razkinute sveze ženitbene, i za to je postupak župnih uredah tim protuzakonitiji, što župnici neimaju ni najmanje povoda držati ženitbenu svezu radi odsutja muža razkinutom dotle, dok neimaju pravomoćne osude, kojom se ženitba razriešuje, i što jedino radi toga, što je muž preko deset mjesecih prije poroda djeteta odsutan, nemogu lih oni uzkratiti djetetu zakonitost njegova poroda, a po tom i prava, koja zakonitoj djeci pripadaju po zakonu, jer dok ženitbena sveza valjano obstoji, ma bio muž odsutan koliko mu drago vremena prije poroda, neima nitko prava uzkratiti dotično pobijati djetetu zakonitost njegova poroda, dok mu se po §. 158. muž ili po §. 159. nasljednici neopru, a dok nije diete, rodjeno po ženi zakonitoj, sudbeno proglašeno nezakonitim, ima se u matici krštenih, buduć se po zakonu drži zakonitim, unieti kao zakonito, te se tek na temelju osude ima matica izpraviti.

S toga se umoljava prečastni duhovni stol, da izvoli podčinjene si župne urede, nalazeće se u području kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade uputiti, da imadu djecu, rodjenu od zakonite žene unašati u maticu krštenih kao „zakonitu djecu“ sve dotle dok se muž, dotično nasljed-

nici neopru zakonitosti poroda i dok nebude nezakonitost osudom izrečena.

Kr. hrv. slav. dalm. zem. vlada odjel za bogošiovje i nastavu."

Clero Curato pro notitia et observantia communicatur.

Datum e Consistorio AEppali Zagrabiae die 17. Junii 1881. celebrato.

Cir. VI. od 17/6 1881. br. 2069 str. 89.

---

2. O izvadcih iz matice krštenih za djecu pozakonjenu naknadnom ženitbom.

Okružnicu preč. nadbiskupskoga duhovnoga stola od 6. lipnja 1880. br. 1874., napose točku 2., neki su voditelji matica krivo shvatili, te su djeci, koja su pozakonjena naknadnom ženitbom roditelja, izvadak iz matice krštenih izdavali tako, da su mjesto rieči „illegitimus, nezakonit", napisali „legitimus zakonit", što je proti propisom o vodjenju matica; jer kadà se daje izvadak iz matice krštenih (sastavljen po propisanih rubrikah) o djetetu, koje je pozakonjeno naknadnom ženitbom roditelja, tada u njem valja od rieči do rieči izpisati sve, što je u matici krštenih upisano, dakle sve ono, što je u njoj bilo zapisano prije dozvoljene ubilježbe pozakonjenja, a osim toga i rubriku „Opazke", u kojoj se takovo pozakonjenie zabilježuje.

No takovomu djetetu može se izdati krstni list u formi svjedočbe, — dakle ne kano izvadak iz matice, — a u takovoj se svjedočbi ništa nespominje, da li je diete zakonito ili nezakonito.

Takova se je svjedočba razumievala pod riečju „baptismalibus" u gore spomenutoj okružnici.

Cir. IV. od 254 1892. br. 1931. str. 11.

F. Pravo nasljedovanja neoporučenog djece pozakonjene.

§. 752. Djeca rodjena van ženitbe i pozakonjena po kasnijoj ženitbi svojih roditelja kao i ona djeca, kojoj pripada osobito dobročinstvo sadržano u §. 160., sasvim tim što je obstojala zaprieka u vrieme, kada sklopiše ženitbu njihovi roditelji, uživaju pod ograničenji sadržanimi u istom §. 160. i u §. 161. prava djece zakonite i glede nasljedovanja neoporučnog.

R. 7. VI. 77. Br. 5977. Przeglad sad. 77. str. 412. Izvan braka rodjena, kasnijim vjenčanjem roditelja pozakonjena djeca, ne mogu tražiti baštine iza otca, ako i dokgodj nije njihovo pozakonjenje izkazano u porodjajnih spisih.

§. 753. Diete nezakonito, koje je pozakonjeno milošću zakonotvorca, ima na otčevu zaostavštinu pravo nasljedovanja neoporučnog onda samo, ako je na otčevu prošnju bilo pozakonjeno u tu svrhu, da uživa jednaka prava s djecom zakonitom na imovinu, koja se može slobodno prenieti na nasljednike. (Iz gradj. zak.).

G. Ostavština djece nezakonite ili pozakonjene.

§. 756. Na zaostavštinu djece pozakonjene, ili nezakonite, koja uživaju osobitu milost zakona, imaju njihovi roditelji isto zamjenito pravo, koje pristoji djeci na zaostavštinu njihovih roditelja (§§. 752—754.). Imovinu nezakonitog nepozakonjenog djeteta može samo mati nasliediti; otac, svi djedovi i babe, i ini srodnici djeteta izključeni su od nasljedovanja. I posinitelji (poočim i pomajka) neimaju nikakova prava neoporučnog nasljedovanja na zaostavštinu posinka ili pokćerke; zaostavština ta zapada po zakonitom nasljedovanju srodnikom posinka ili pokćerke. (Iz gradj. zak.).

Odsjek treći.

O adoptaciji.

A. Tko može tudje dijete uzeti pod svoje (adoptirati).

§. 179. Osobe, koje nisu svečano položile zavjeta bezženstva, i koje neimaju svoje zakonite djece, mogu inu djecu uzeti pod svoju; osoba, koja uzima drugoga

mjesto svojeg djeteta, zove se poočim ili pomajka, a uzeta osoba zove se posinak ili pokćerka.

(Iz gradj. zak.).

B. Uvjeti, pod kojima se može adoptirati tudje dijete.

Iz gori rečenoga sliedi, da se za adoptaciju traži: 1. da osoba nije položila zavjet bezženstva i 2. da neima svoje zakonite djece. Zatim:

§. 180. Poočimi ili pomajke treba da su navršili petdesetu godinu, a posinak ili pokćerka treba da su najmanje osamnaest godina mladji od svojih posinitelja (poočima ili pomajke).

§. 181. Ako je diete maloljetno, može se posiniti samo kada pristane otac zakoniti, ili ako njega neima, samo kada pristane mati, tutor i sud. Takodjer ako je diete punoljetno, a otac zakoniti još mu je živ, potrebno je privoljenje ovoga. Ako je privoljenje uzkraćeno bez dovoljnih uzroka, prosto je potužit se urednomu sudcu. Posinjenje, imajuće potrebno privoljenje, predlaže se načelstvu zemaljskomu da se potvrdi, a sudu posinitelja i posinka ili pokćerke da se uvede u sudne spise.

Opazka. Svoju nezakonitu djecu mogu roditelji milošću vladara pozakoniti ali ne adoptirati (Res. d. d. 28. Jan. 1816. App. cod. civ. n. 38.).

Način, kojim se to postigava, već je naprvo naznačen.

Ako je osoba punoljetna traži se njezina privola.

§. 257. Posiniti ili pokćeriti diete koje (t. j. uzeti ga pod svoje) moći je samo pismenom ili sudbenom privolom izmedju poočima i posinka ili pokćerke ili zakonitih im zastupnika.

Ako je diete, koje tko želi uzeti pod svoje, još maloljetno, potrebita je privola zakonitoga mu otca, ili ako njega neima, privola matere, tutora i onoga sudišta prve molbe, koje je nadležno po ustanovah sudovnika.

Ako je diete, koje tko želi uzeti pod svoje, već punoljetno, tad ono ima samo privoliti u posinovljenje, a ako još živi zakoniti mu otac, ima privoliti i on.

Način, kako to biva, ako se i povlastice žele prienieti na adoptanda.

§. 258. U slučajevih, gdje se zahtieva sudbena privola, da se diete uzmogne uzeti pod svoje, ima se prošnja predati sudu tutorstvenomu, koji će činiti potrebite izvide o odnošajih obiteljskih, o dobi života poočima ili pomajke a i djeteta, koje se ima posiniti ili pokćeriti, pak ako taj sud sam nebi bio nadležno sudište prve molbe, tad ima te izvide radi riešenja poslati nadležnomu sudištu, pridav im mnienje svoje, zajedno s izpravom sačinjenom s dotičnici o posinovljenju ili sa zapisnikom o tom sačinjenim.

§. 259. U ostalih slučajevih imadu stranke radi potvrde podnieti prošnju svoju neposredno nadležnomu sudištu prve molbe.

§. 260. Ako sudište prve molbe uzkrati potvrditi posinovljenje, tad je dopušten utok na sud viši.

§. 261. Ako plemstvo i grb poočima i pomajke imade preći na diete, koje žele uzeti pod svoje, tad može sudište, ako obnadje da već prošnja, da se koje diete primi pod svoje, nije po sebi za potvrdu prikladna, odmah uzkratiti ovu potvrdu. Nego ako sudište potvrdi posinovljenje; tad se ima prošnja radi prenosa plemstva i grba putem višega suda priobćiti namjestničtvu, i s mnienjem njegovim predložiti ministru pravosudja, koji će se o tom sporazumjeti s ministrom unutarnjih posala i zaiskati odluku vladara.

§. 262. Zadobljenu potvrdu posinovljenja upisuje sudište u zapisnik sudbeni, pohranjuje tamo sudbenu izpravu, sačinjenu o tom s dotičnici, i o potvrdjenom posinovljenju obavješćuje kako poočima ili pomajku, tako i posinka ili pokćerku ili njihova zastupnika ili neposredno, ili ako su korake svoje učinili putem drugoga kojega suda, obavješćuje ih tada po njemu.

(Iz izvanparbenog postupnika).

C. Odnošaj izmedju onih, koji uzimaju dijete pod svoje i medju takovim djetetom.

§. 182. Bitna pravna kriepost posinjenja jest: da posinjena osoba uzima prezime poočima ili porodično prezime pomajke, ali zadržava zajedno prijašnje prezime svoje porodice, i plemstvo ako bi ga imala. Ako posinitelji žele, da plemstvo i grb njihov predju na posinka

ili pokćerku, ima se zaiskati dopuštenje vladaoca zemaljskoga.

§. 183. Medju posinitelji i posinkom ili pokćerkom i potomci posinka ili pokćerke obstoje, u koliko zakon nečini iznimke, ista prava, kao medju zakonitimi roditelji i djecom. Poočim prima otčinsku vlast. Odnošenje medju posinitelji i posinkom ili pokćerkom neima nikakova upliva na ostale članove porodice i posinitelja; ali s druge strane i posinak ili pokćerka negubi prava svoje porodice.

§. 184. Prava medju posinitelji i posinci ili pokćerkami mogu se pogodbom drugčije ustanoviti, samo ako se time nepreinačuje bitna kriepost posinjenja navedena u §. 182., i ako se ne dira u prava trećega.

Zaostavština djece uzete pod svoje (vidi *G.* Ostavština djece pozakonjene i nezakonite). (Iz gradj. zak.).

D. Ukinuće pravnoga odnošenja medju posinitelji i djecom uzetom za svoju.

§. 185. Odnošenje pravno medju posinitelji i posinkom ili pokćerkom, dok su ovi maloljetni, može se ukinuti samo ako pristanu zastupnici maloljetnika i sud. Kad nestane pravnoga odnošenja medju poočimom i posinkom ili pokćerkom, diete maloljetno vraća se pod vlast otca zakonitog. (Iz gradj. zak.),

---

Odsjek četvrti.

A. Odhranjivanje tudje djece.

§. 186. Prava i obveze posinitelja i posinka ili pokćerke nemogu se uporavljivati na djecu, koja se samo uzimaju za odhranjenje. Ovo odhranjenje svakomu je slobodno; ali ako bi stranke htjele da o tom učine pogodbu, treba da istu potvrdi sud, u koliko bi se tom pogodbom skratila prava hranjenika, ili mu se osobite obveze nametnuti imale. Na naknadu troškova za hranu neimaju hranitelji nikakova prava.

§. 947. Ako darodavac kasnije tako osiromaši, da nebi imao potrebnoga uzdržavanja, vlastan je, ako se još nalazi darovana stvar ili njezina vriednost, i u koliko mu nedostaje potrebnoga uzdržavanja, iskati od obdarenika svake godine zakonite kamate od darovane summe, već ako bi se i sam obdarenik nalazio u jednakoj oskudnosti. Gdje je više daroprimaca, raniji daroprimac obvezan je samo u toliko u koliko prilozi kasnijih daroprimaca nisu dovoljni, da se uzdržava darodavac. (Iz gradj. zak.).

B. Kada se može ova dobrota uzkratiti.

§. 948. Darovanje može se poreći, ako je obdarenik krivac kakove grube neharnosti prema svomu dobročincu. Pod grubom neharnošću razumieva se takova ozleda tiela ili uvreda u poštenju, u slobodi ili u imovini, da se suprot uvrediocu može postupati službeno, ili na zahtievanje uvredjenika po zakonu kaznenom.

R. 32. IV. 52. Br. 3760. P. s. 769. U §. 948. spomenuta, opoziv darovanja obrazlažuća ozleda može se dokazati i pred gradjanskim sudcem i o njoj ne mora predležati presuda kaznenoga suda.

§. 949. Radi neharnosti postaje neharnik za svoju osobu nepoštenim posjednikom, i ako uvredjenik nije oprostio neharnost, a od darovane stvari ostaje još štogod u naravi ili u vriednosti, tad neharnost daje pravo i samomu nasljedniku uvredjenika iskati proti nasljedniku uvredioca, da se poreče darovanje. (Iz gradj. zak.).

Odsjek peti.

O tutorstvu i skrbničtvu.

GLAVA PRVA.

O tutorstvu.

1. Koja je razlika medju tutorstvom i skrbničtvom

§. 188. Tutor treba osobito da se skrbi za osobu maloljetnika, ali zajedno da upravlja imovinom njegovom. Skrbnik postavlja se, da nastoji o poslovih onih osoba, koje iz uzroka inoga nego je maloljetnost nisu sposobne starat se same o istih poslovih. (Iz gradj. zak.)

2. Komu se postavlja tutor ili skrbnik?

§. 187. Osobam, koje su lišene otčeve skrbi, i koje su još maloljetne, ili su iz inoga kojega uzroka nesposobne da nastoje same oko svojih poslova, daju zakoni po tutoru ili skrbniku osobitu zaštitu. (Iz gradj. zak.)

3. Tko može biti tutor?

§. 196. Pred svimi pristoji tutorstvo onomu, kojeg je otac pozvao na to, ako mu ne smeta nijedna od zapreka navedenih u §§. 191—194.

§. 197. Ako je mati ili ina koja osoba ostavila maloljetniku neki dio nasljedstva, i zajedno imenovala mu tutora, ima se ovaj smatrati samo kao skrbnik za ostavljenu imovinu.

§. 198. Ako otac nije naimenovao tutora, ili ako je naimenovao kojega nesposobna, ima se povjeriti tutorstvo prvo djedu po otcu, pak materi, zatim babi po otcu, najposlje kojemu drugomu srodniku, i to onomu, koji je od mužkoga spola najbližji, ili, medju više jednako bližnjih, starijemu godinami. (Iz gradj. zak.)

4. Tko odredjuje tutora.

§. 199. Ako se tutorstvo na rečeni način nemože odrediti, stoji sudu na volju, kojeg da naimenuje za tutora, gledajući na sposobnost, stalež, na imovinu i na nastanjenost.

§. 207. Svaki tutorstveni sud obvezan je voditi tako zvanu tutorstvenu ili sirotinjsku knjigu. U ovu knjigu imaju se upisati imena, prezimena, godine maloljetnika, i što god se dogodilo važnoga u primanju, trajanju i dokončanju tutorstva.

§. 204. Ureda tutorstvenog može se tko primiti samo po nalogu, što mu ga je dao nadležni sud. Tko se samovlastno nameće u tutorstvo, obvezan je naknaditi maloljetniku svukoliku štetu, koja mu je proizašla iz toga.

§. 206. Tutoru, koji je tako obvezan, ima sud dati formalnu izpravu, koja će svjedočiti da je on tutor, i kojom se, ako je potrebno, može opravdati. Ako li se tutorstva prime djed, mati ili baba, mora im se dostaviti

spodobna izprava, i u nju staviti ono, što ini tutori obećavaju. (Iz gradj. zak.)

5. Tko je dužan primiti tutorstvo?

§. 200. Svakomu naimenovanomu tutoru, bez razlike, naložit će odmah sud tutorstveni, da se primi tutorstva. Tutor je dužan primit ga se, ma on za svoju osobu podčinjen bio inoj vlasti sudnoj, i podvržen je sudu tutorstvenomu za sve one poslove, koji spadaju na taj ured.

§. 201. Ako onaj, kojeg sud pozove na tutorstvo, scieni da nije za taj ured, ili da ga zakon oprašta od toga, dužan je u četrnaest dana, od kako mu je bio objavljen sudni nalog, obratit se na sud tutorstveni, ili ako ovomu za svoju osobu podložan nije, na svoj osobni sud, koji će razloge njegove sprovesti svojim mnienjem i predložiti sudu tutorstvenomu da presudi.

§. 202. Tko taji svoju nesposobnost za tutorstvo, odgovara isto kao i sud, koji znajući naimenuje tutora po zakonu nesposobna, za svu koliku štetu, koja je maloljetniku iz toga proizašla, i za korist izmaklu.

§ 203. Pod ovu odgovornost dolazi i onaj, koji bez temeljitoga uzroka neće da se primi tutorstva, i takov ima se suviše shodnom silom na to prisiliti. (Iz gradj. zak.)

6. Tko može odbiti namijenjeno mu tutorstvo?

§. 195. Nemogu biti suprot svojoj volji prisiljeni da se prime tutorstva: svjetovni svećenici, vojničke osobe, koje se nahode u pravoj službi i javni urednici; tako isto i onaj, kojemu je šestdeset godina; koji se stara o petero djece ili unučadi, ili koji jur ima jedno težko tutorstvo ili tri manja.

§. 192. I osobam ženskoga spola, samostanikom, (fratrom kaludjerom) i stanovnikom tudjih država, nemože se redovito (§. 198.) naložiti tutorstvo.

§. 194. Osobe, koje u pokrajini, na koju spada maloljetnik po vlasti sudnoj, ili sasvim ne borave, ili bar dužje od godine dana valja da su udaljene od nje, nemaju se redovito odredjivati na tutorstvo. (Iz gradj. zak

7. Tko nemože biti tutor?

§. 191. Nesposobni za tutorstvo uobće jesu oni, koji radi svoje malol|etnosti, radi mana tjelesnih ili duševnih, ili iz inih uzroka nemogu sami da nastoje oko svojih poslova; oni, koji su osudjeni kao krivci kojega zločinstva, ili od kojih nemože se očekivati, da će pristojno odgojivati sirotče, ili da će koristno upravljati imovinom.

§. 193. Neprimaju se za kakovo stanovito tutorstvo oni, koje je otac naročito izključio od tutorstva; koji su s roditelji maloljetnika ili s njim samim bjelodano živili u neprijateljstvu, nit oni, koji su s maloljetnikom jur zapleteni u kakovu parnicu, ili koji bi se mogli zaplesti radi iskanja još neplaćenih. (Iz gradj. zak.)

8. Koja su prava i dužnosti tutora obzirom na osobu štićenika?

§. 216. Tutor ima, isto kao otac, obvezu i pravo skrbit se za odgojenje maloljetnika; ali u poslovih važnih i trudnih treba najprije da zaište odobrenja i naputka od suda tutorstvenog.

§. 217. Maloljetnik dužan je poštovati i slušati tutora svojeg; ali on ima i pravo potužit se svojim najbližjim srodnikom, ili sudu tutorstvenomu, ako bi se tutor svojom vlašću na kojigod način zlo služio, ili ako bi zanemario dužnosti potrebne skrbi i njege. Takodjer mogu javiti srodnici maloljetnikovi i svaki, koji to sazna. Na ovu oblast ima se obratiti i tutor ako s vlašću, koja mu je dana na odgojenje, nebi mogao uztegnuti pomanjkanja maloljetnikova.

§. 218. Osoba sirote ima se povjeriti osobito materi i onda, ako se ona nije primila tutorstva, ili ako se je opet udala; već ako bi korist djeteta iskala inu naredbu.

§. 219. Troškove uzdržavanja odredjuje sud tutorstveni, i odredjujući ih, gleda na razredbu otčevu, na mnienje tutora, na imovinu, na stalež i na ine okolnosti maloljetnika.

§. 220. Ako dohodci nisu dovoljni da se namire ovi troškovi, ili oni, koji su potrebni da se postavi maloljetnik u stalan način života, može se s odobrenjem suda taknuti i u glavnu imovinu.

§. 143. Ako je otac siromah, mati prije ikoga drugoga hranit će djecu, i kada otac umre ima u obće skrbiti za odgojenje njihovo. Ako i matere neima, ili je uboga, skrb ova pada na djeda i babu od strane otčeve, a poslije njih na djeda i babu od strane materine.

§. 221. Ako su sirote sasvim bez imovine, sud tutorstveni nastojat će skloniti na obskrbljivanje njihovo najbližje imućne srodnike, ako polag §. 143. nisu na to i bez toga obvezani po zakonu. Osim toga ima tutor i postopuno pravo iskati pomoći od javnih zadušbina i postojećih sirotišta, dok maloljetnik nebude u stanju hranit se sam svojim trudom i obrtnošću. (Iz gradj. zak.)

9. Prava i dužnosti tutora obzirom na imovinu maloljetnika.

§. 228. Čim se tutor ili skrbnik primi imovine, dužan je upravljati njom sa svom pomnjom poštenoga i marljivoga domaćina, i odgovarati za ono što skrivi.

§. 223. Zapečaćenjem sudnim imaju se uzeti u sahranu pokretne stvari samo onda, ako je to potrebno za njihovo osiguranje; popis pako, to jest, točno pobilježenje svekolike imovine maloljetnikove, treba svagda napraviti, baš da je to i zabranio otac, ili ini koji oporučitelj.

§. 224. Popis imovine i procjena stvari pokretnih ima se učiniti bez dangube, pa ako je potrebno i prije nego se odredi tutor. Popis čuva se u spisih zaostavštine, i tutoru daje se od toga udostovjerni prepis. Procjena imovine nepokretne ima se preduzeti što se prije može; ali ona može i izostati, ako se vriednost vidi iz drugih izvora pouzdanih.

§. 225. Ako dobro nepokretno maloljetnika leži u inoj pokrajini, ili baš u tudjoj državi, sud tutorstveni zamolit će radi popisa i procjene, i za njihovo priobćenje uredno sudište ine pokrajine ili tudje države, i ovomu će ostaviti, da nad tim dobrom odredi skrbnika.

§. 226. Ako je dobro nepokretno u istoj pokrajini ali pod inom oblašću, pristoje toj oblasti sva prava, koja se odnose na dobro, dakle i popis i procjena; ali ona mora sudu tutorstvenomu na zahtjevanje priobćiti ne samo prepis toga popisa i procjene, nego i tutoru ostaviti da

slobodno upravlja dobrom, neprisvajajuć sebi nad njegovimi djelanji tutorstvenimi ikakove vlasti sudne.

§. 227. One pokretnosti, koje se nalaze na nepokretnom kojem dobru, da uvijek na njem ostanu, smatraju se kao dio toga dobra; sve ostale pokretnosti i zadužnice, i iste glavnice koje su na dobru nepokretnom, spadaju pod sud tutorstveni.

§. 229. Dragulji, ine dragocienosti i zadužnice i sva važna pisma dolaze u sahranu sudnu; od prvih daje se tutoru pobilježenje, a od posljednjih prepisi, koji su mu potrebni za porabu.

§. 230. Gotova novca ima se samo toliko ostaviti u ruku tutora, koliko je potrebno da se odgoji sirotče, i da se uredno vodi gospodarstvo; ostalo ima se obratiti osobito na plaćanje dugova, ako ih uzbude, ili na drugi koji koristan način, pa ako se nebi moglo koristnije upotrebiti, dat će se na kamate u javne pjeneznice, ili uz sigurnost zakonitu i posebnim osobam. A sigurnost onda je samo zakonita, ako osiguranjem, uzevši u račun možebit predhodne terete, kuća nije obterećena više od polovine, a posjedovanje ili zemljište više od dvie trećine svoje prave vriednosti. (Iz gradj. zak.)

§. 194. Sliedeći su načini zakonito dopušteni za plodonosno ulaganje novaca maloljetnikovih:

1. da se kupe dobra nepokretna;
2. da se privatnim osobam dadu u zajam uz zakonitu sigurnost na dobra nepokretna;
3. da se kupe austrijanske državne, ili druge, zakonito jim uzporedjene javne zadužnice;
4. da se kupe založni listovi galičko-stališkoga vjeresijskoga zavoda;
5. da se dadu u štedionice austrijanske, koje javnim odobrenjem obstoje, ili pak u monte civico comerciale u Trstu, nego u oba ova slučaja nesmije uložba za pojedinu sirotu nadilaziti 500 for. novca konvencionalnoga;
6. da ulože u zajedničke pjeneznice sirotinske, koje su uredjene po osobitih zakonitih ustanovah.

Sirotinjski se novci mogu nadalje koristonosno uložiti: Kupovanjem zemljo-razteretnih obveznica svih krunovina (odpis minist. pravosudja od 22. siečnja 1853. br. 55. i naredbe za zemljo-razteretne zaklade pojedinih krunovina); kupovanjem založnica i

na temelju zajma obćinam izdanih zadužnica c. kr. povlaštenoga obćenitoga austrijskoga zemljištno-vjeresijskoga zavoda u Beču (čl. 86. pravila toga zavoda, odobrenih glasom minist. odpisa od 1. lipnja 1864. br. 49. d. z. l.).

§. 200. Na dobra povjerbinska neka se neulažu novci skrbljenika.

§. 202. Ako medju imovinom kojega maloljetnika ima privatnih zadužnica, koje nisu kao što treba plodonosno uložene ili osigurane, tad se po ustanovah §. 236. obćega gradjanskoga zakonika treba pobrinuti za potrebito osiguranje i okamaćenje, ili ako uztreba za njihovo iztjeranje.

Imovina, koja inače pripada maloljetniku, i koja je plodonosno uložena drugim kojim načinom nego navedenim u §. 194. kano: u dionice narodne banke austrijanske ili inih ovozemnih družtva, može se na predlog tutora zadržati dotle, dok se ne ukaže koja druga probitačnija prigoda za plodonosniji ulog, i dok sud na to neprivoli. Pri prosudjivanju ovakovih slučajeva valja osobito paziti na to, da li takovi papiri uživaju obćenitu dobru vjeresiju i povoljan tečaj i da li šteta kad bi se odmah prodale, nebi bila veća, nego je pogibelj, ako se još za vrieme zadrže.

Kod obveznica, glasećih na ime maloljetnika ili skrbljenika, ne trebaju tutori osim tutorskoga dekreta više nikakove legitimacije za podignuće kamata; ali kuratori se moraju za to izkazati posebnom legitimacijom skrbničke oblasti (dvorski dekret od 22. studenoga 1839. br. 390 sbir. prav. zak.). (Iz izvanparb. post.)

§. 231. Ostala pokretna imovina, koju netreba sačuvati ni za porabu maloljetnika, ni za spomen porodice, ili polak razredbe otčeve, ili koja se ne može na drugi način koristno uložiti, ima se u obće prodati na javnoj dražbi. Pokućtvo može se ustupiti roditeljem i sunasljednikom po procjeni sudnoj. Stvari, koje nisu bile prodane na javnoj dražbi, može tutor s dopuštenjem suda tutorstvenoga prodati i izpod ciene.

§. 234. Tutor nemože sam primiti nikakove glavnice maloljetnikove, kad ju tko povraća. Dužnik, kojemu je odkazana takova glavnica, iskat će za svoju sigurnost od tutora, da mu pokaže dopuštenje sudno da može primiti glavnicu, i nije dužan zadovoljit se samom namirom tutorovom; slobodno mu je takodjer izplatiti dug neposredno samomu sudu.

§. 235. Koliko se god puta dogodi, da se koja glavnica ima povratiti, nastojat će tutor, da se ona opet koristno uloži, i prije nego se doista uloži, iskat će on na to odobrenje suda.

§. 236. Što se tiče onih iskanja, za dokazati koja nenalazi se nikakovih isprava, treba tutor da nabavi izprave, i iskanja neosigurana treba po mogućnosti da osigura, ili da ih dade naplatiti u rok odredjeni za plaćanje. Ali glavnica maloljetnikova uložena kod njegovih roditelja, koja ako i nije osigurana po zakonu, ali nije pogibelji za maloljetnika, da će ju po svoj prilici izgubiti, nemože se odkazati, u koliko bi bilo težko roditeljem da ju povrate, a da ne prodadu svoga nepokretnog dobra, ili da ne ostave obrta svojeg.

§. 233. U obće tutor bez dopuštenja sudnoga nemože ništa preduzimati u poslovih, koji ne spadaju na uredno gospodarstveno upravljanje, ili koji su od veće važnosti. On nemože dakle samovlastno odbaciti ili bezuvjetno prihvatiti nikakova nasljedstva; nemože otudjiti nikakovih dobara, koja su mu povjerena da ih čuva; nemože sklopiti nikakve zakupne pogodbe, niti odkazati glavnice uložene sa sigurnošću zakonitom; nemože odstupiti nikakova iskanja; nijedne parnice poravnati; nijedne fabrike, trgovine i obrta bez odobrenja sudnoga započeti, produžiti ili ukinuti.

R. 31. III. 53. Br. 3133. G. Z. 55 Br. 118. Judicatenbuch Nro. 19. Skrbnik ne treba sudačke privole, da ponudjenu mu glavnu prisegu prihvati ili odbije.

§. 232. Dobro nepokretno može se prodati samo kada je potreba, ili na očevidnu korist maloljetnikovu s odobrenjem suda tutorstvenog, i redovito samo na javnoj dražbi; ali iz važnih uzroka može sud prodati stvar i bez dražbe. (Iz gradj. zak.)

10. Jeli tutor dužan polagati račune?

§. 238. Svaki tutor i svaki skrbnik redovito je obvezan davati račun o upravljanju njemu povjerenom. Oporučitelj može, istina osloboditi tutora od davanja računa za iznosak, što ga je on svojevoljno ostavio, a i sud tutorstveni može to učiniti, kada je sva prilika da dohodak neprelazi troškova za uzdržavanje i odgojenje maloljetnika; ali dužan je svagda davati račun od popisane glavne imovine i gotovine maloljetnika, ako bi se u tom dogodila opet kakova važna preinaka.

§. 237. Tutor, kada ulazi u tutorstvo, nije dužan dati sigurnice. On je i u napredak oslobodjen od sigurnice, dok se točno drži onoga, što zakon propisuje za sigurnost imovine, i dok u svoje vrieme račun uredno polaže.

§. 239. Računi imaju se predavati sa svimi potrebnimi dokazi sudu tutorstvenomu svršetkom svake godine, ili najdalje za sliedeća dva mjeseca. U tih računih ima se točno naznačiti dohodak i razhodak, suvišak ili umaljenje glavnice. Ako se u imovini maloljetnikovoj nalazi koja trgovina, sud mora zadovoljit se predloženjem udostovjernoga računskoga zaključka, ili tako nazvanom bilancom, i takovu će držati u tajnosti. Suprot tutoru, koji bi propustio dati račun u vrieme odredjeno, imaju se upotrebiti pravna nasilna sredstva, primjerena okolnostim.

§. 240. Ako maloljetnik ima dobara nepokretnih u različnih pokrajinah, kojih upravljanje povjereno je samo jednomu tutoru, tutor treba za svaku pokrajinu da vodi posebni račun, i da ga predloži vlasti tamošnjoj; ali slobodno mu je suvišak imovine ležeće u jednoj pokrajini uložiti na maloljetnikovu korist u drugoj pokrajini.

§. 241. Sud tutorstveni obvezan je dati razviditi i popraviti račune polag osobitih propisa po ljudih vještih u računu i u stvari, a za tim riešenje o tom priobćiti tutoru.

§. 242. Ako je u računih što zaboravljeno, ili se podkrala koja mu drago pogreška, to škoditi nemože ni tutoru ni maloljetniku. (Iz gradj. zak.)

§. 207. Računi tutora imaju se svake godine zaglaviti posliednjega dana mjeseca onoga, kad je počelo tutorstvo, ili dana onoga, koji je po sudu ustanovljen kao dan zaglave. Računi ovi imadu se, bez obzira na može-biti još nedovršenu razpravu imovine ostavinske, koja je malodobnikom pripala, predati sudu najduže uz rok, ustanovljen u §. 239. obćega gradjanskoga zakonika. (Iz izvanparb. post.)

11. Obvezanost tutora obzirom na obveze štićenika.

§. 243. Maloljetnik nemože doći pred sud ni kao tužitelj ni kao tuženik; njega mora tutor ili sam zastupati, ili mu dati kojega drugoga zastupnika.

§. 244. Maloljetnik ima, istina, pravo steći štogod po djelaujih dopuštenih, a da tutora i nezapita; ali bez odobrenja tutorstva nemože niti odtudjiti što od svoga, niti koju obvezu na se uzeti. (Iz gradj. zak.)

§. 189. Za najmove uz običnu odpovjed i za izarendiranja pojedinih, pomanje važnih sastavnih dielova od dobra i na rokove u zemlji običajne, može sud od zgode do zgode tutoru u obće podieliti dozvolu, a da i nepredlaže ugovora uporabnoga.

Zadužnice i ine pismene ugovore za malodobnike, kojih su tutori neiskusni u pravnih poslovih, imade osobito kod sudova kotarskih sastaviti sudac sam, i preslušav tutora i ostale dotičnike, odobriti jih. Izvan ovoga slučaja ima tutor na odobraj predložiti sudu podpuni sastavak zadužnice ili ugovora, a sud će ga točno prosuditi i ako bude potrebno, preslušav dotičnike, izpraviti. Pošto bude sastavak odobren, treba odpraviti ugovor ili zadužnicu, a izvornik, ako nije prikladan da se dade uredu ostavnomu, ima se pohraniti kod spisa razpravnih.

Dobiveni odobraj potvrdjuje se svjedočbom uredovnom, napisanom na samoj izvornoj razpravi.

Za to, da se koja kuća iznajmi na dulje vremena, nego li se običaje u dotičnom mjestu, potrebno je nadtutorstveno odobrenje (r. 20. rujna 1859. G. U. 866).

U stanovitih okolnostih, tako poimence, kada se radi o produljenju najamnoga ugovora, sklopljena po vlastniku nedavno i, kako se je moglo predvidjeti, koristonosno, smije tutor i bez nadtutorstvene dozvole najamni ugovor na dulje vremena sklopiti (r. 22. svibnja 1857. G. U. 351).

§. 190. Da ženitbu sklopi koji maloljetnik, nesmije sud k tomu podieliti dozvole prije, dok ne dobije dovoljna razjašnjenja koli o imovini i dohodcih, toli i o osobnih vlastitostih i odnošajih budućega ženitbenoga druga, dok maloljetnika samoga nepozove preda se i dok se ne osvjedoči iz njegova vlastita očitovanja, izuštena u odsutnosti tutora i budućega ženitbenoga druga, da je slobodno i dobro promišljeno zaključio sklopiti ovu ženitbu. Ako je malodobnik odveć udaljen od sjedišta suda, tad se može obližnji koji sud uprosili, da ga o svem tom presluša.

Nesmije se podieliti dozvola za ženitbu dotle, dok nebudu izpravljene pogodbe ženitbene, i dok se svikolici dotičnici nesjedine o uvjetih, koje sud za dobro malodobnika obnadje ustanoviti.

§. 191. Odluka, kojom se dopušta kojemu malodobniku da sklopi ženitbu, mora osim imena i prezimena vjerenika sadržavati i ime tutora ili tutorice i sututora, a tako i naročito napomenuti privolju po njih podieljenu ili uzkraćenu.

Ako prva molba proti volji tutora podieli dozvolu da se sklopi ženitba, ili ako sud viši podieli dozvolu za ženitbu, po prvoj molbi uzkraćenu, tad ima odluka sadržavati primjetbu, da će slobodno biti sklopiti ženitbu tek onda, pošto bude sudbeno potvrdjeno, da je ova odluka zadobila pravnu moć.

Ako je malodobnik ili njegov budući ženitbeni drug osoba vojnička, koja bez privole svojega starijega nesmije sklopiti ženitbe, tad se ima odluci pridati naročiti priuzdržaj, da će se moći sklopiti ženitba tek onda, pošto bude prinešena privolja vojničke oblasti.

Samo s dozvolom vojnog poglavarstva mogu se ženiti:

a) k stalnoj vojsci unovačeni ter u stališ čete još neprimljeni novaci, ako su izstupili već iz trećeg dobnog razreda;

b) jednogodišnji dobrovoljci kao i k stalnoj vojsci (bojnom pomorstvu) unovačeni od prezentne službovne obvezanosti oslobodjeni učitelji narodnih učiona, učiteljski kandidati narodnih škola i poljski gospodari kao i svećenički pitomci, svećenički kandidati i dušobrižnici, koji su dobili pogodnost §. 25. obranb. zak. (oprost od aktivne službe), ako i nisu još izstupili iz trećeg dobnog razreda ili pako ako stoje u prezentnoj službi;

c) u linijnoj službovnoj obvezanosti stojeća (dakle aktivno služeća) momčad u obće i bez obzira na dobni razred;

d) još u linijskoj službovnoj obvezanosti stojeća momčad, kojoj je samo kratko vrieme podieljen dopust;

e) onaj dio linijske i pričuvne momčadi, koji je dobio dopust na duže vremena (trajno), ali nije još izstupio iz trećeg dobnog razreda;

f) pristojbe uživajući invalidi, koji su primljeni u zavod invalida;

g) k domobranstvu unovačeni te u stališ dotičnih četa još neprimljeni novaci, stajali oni ma u kojem dobnom razredu;

h) onaj dio domobranske momčadi, koji u aktivnoj službi stoji, ako je već izstupio iz trećeg dobnog razreda, svejedno, da li stoji u aktivnoj službi ili se nalazi na dopustu;

i) k domobranstvu unovačeni, ter u stališ dotičnih četa još neprimljeni novaci, stajali ma u kojem dobnom razredu.

Osobe pod a—f navedene moraju za ženitbenu dozvolu moliti kod nadležnih vojnopopuniteljnih okružnih ili vojničkih zapovjedničtva, a one od g) do i) moraju ženitbenu dozvolu zaiskati kod nadležnih po ministru za zemaljsku obranu opunomoćenih zapovjedničtva domobranskih bataljuna, konjaničkih ili sipačkih odjela.

Od svoga vojničkoga poglavarstva netrebaju ženitbene dozvole:

a) oni, koji su trajno, t. j. iz 3. dobnog razreda, unovačeni u doknadnu pričuvu, ter su već izstupili iz trećeg dobnog razreda;

b) onaj dio pod linijsku službovnu obvezatnost spadajuće momčadi, kojoj je podieljen dopust na duže vremena ter nestoji u aktivnoj službi, ako je prekoračila treći dobni razred;

c) jednogodišnji dobrovoljci, kao i k stalnoj vojsci odnosno domobranstvu unovačeni, ter od prezentne službovne obvezanosti oslobodjeni, učitelji narodnih škola i poljski gospodari, kao što i svećenički pitomci, svećenički kandidati i dušobrižnici, kojim je dana pogodnost §. 25. obranbenoga zakona, u koliko nestoje u aktivnoj službi, ter su već izstupili iz trećeg dobnog razreda;

d) onaj dio iz stalne vojske u pričuvu premještene kao:

e) k domobranstvu dodieljene momčadi, koji je već izstupio iz trećeg dobnog razreda, ter ne stoji u aktivnoj službi;

f) pričuvni častnici;

g) umirovljeni častnici i vojnički častnici, svi bez obzira na broj njihovih službenih godina;

h) pristojbu uživajući invalidi, primljeni u zavodu invalida (naredba ministarstva za zemaljsku obranu od 24. ožujka 1875. br. 13280/V. II).

§. 192. Ako se o pravnom poslu malodobnika ima sačiniti spis bilježnički, tad treba da sud zakonitoga zastupnika obskrbi potrebitom izpravom od legitimacije.

(Iz izvanparb. post.)

§. 245. Navlastito nemogu maloljetnici bez privoljenja tutorstva valjano oženiti se (§. 49—51.).

§. 246. Ako se je maloljetnik i bez dopuštenja svojega tutora najmio, tutor nemože ga natrag pozvati bez važnoga uzroka prije roka zakonita ili ugovorena; što je maloljetnik stekao svojim trudom na taj ili drugi način, time može on slobodno razredjivati i sebe obvezati, isto

kao i onimi stvarmi, koje su mu, kada je dorastao, bile predane, da se njimi služi.

§. 247. Sud tutorstveni može maloljetniku, koji je navršio dvadesetu godinu, ustupiti čisti suvišak njegovih dohodaka da slobodno njim upravlja; glede toga iznoska, povjerena upravi njegovoj, ima on pravo da samovlastno sebe obveže.

§. 248. Maloljetnik, koji navršivši dvadesetu godinu, gradi se punoljetan u kojem poslu, odgovara za svaku štetu, ako druga strana, prije nego je svršen posao, nije mogla saznati, da li je istina, što on govori. U obće takovi maloljetnik odgovara svojom osobom i svojom imovinom i za ina djelanja zabranjena kao i za štetu uzrokovanu svojom krivnjom.

R. 16. V. 66. Br. 4186. (2497). Da iz imovine maloljetnika zbilja za dokazanu štetu dobije naknadu, mora tužitelj po §. 248. dokazati, budi da se je maloljetnik kod sklapanja posla odavao punoljetnim, a da se tužitelj nije mogao o tom obaviestiti, budi da je maloljetnik počinio kakovo zabranjeno djelo ili kakovu krivnju; krivnje nema u tom, ako on, ne spominjući dobe, prihvati zajam, kada se samo tomu ne pridruže druge lažne obsjene.

R. 31. I. 65. Br. 732. (2106). I osoba, koja nije sposobna sama sobom upravljati, može istinit dug zakonito izplatiti; skrbnik ili kurator vlastni su samo onda tražiti povratak izplaćenoga, ako je dug bio još neizvjestan (§. 1421). Ovo ima skrbnik ili kurator dokazati. 2. stavka §. 248. ne traži kao 1. stavka dovršenu 20. godinu za maloljetnikovu dužnost jamčenja. (Iz gradj. zak.)

12. Kada prestaje tutorstvo?

§. 249. Tutorstvo svršuje se sasvim smrću maloljetnika. Ako umre tutor ili ako je odpušten, ima se po propisu zakona (§§. 198. i 199.) odrediti ini.

§. 250. Tutorstvo prestaje takodjer, kada se otac opet prima izvršivanja svoje vlasti, od koje je bio obustavljen za neko vrieme (§. 176.).

§. 251. Tutorstvo prestaje i odmah, čim maloljetnik dostigne punoljetnost; ali sud tutorstveni može na molbu tutora, ili pošto sasluša tutora i srodnike, produljiti tutorstvo na vrieme neodredjeno, i to radi mana tjelesnih ili duševnih maloljetnika, radi razmetnosti ili iz inih važnih uzroka. Ova naredba pak ima se javno oglasiti nekoliko vremena prije, nego diete postane punoljetno.

§. 252. Sud tutorstveni, pošto sasluša mnienje tutora i ako je potrebno i najbližjih srodnika, može oprostiti maloljetniku, koji je navršio dvadesetu godinu, ostale godine, i proglasit ga da je punoljetan. Ako je oblast dopustila maloljetniku, da vodi koju trgovinu ili kakav obrt, tim se on proglašuje zajedno da je punoljetan. Proglašenje punoljetnosti ima sa svim jednaku pravnu kriepost, kao da je maloljetnik doista postao punoljetan.

Ustanova §. 252. obć. gradj. zakonika da se maloljetnik, kojemu vlast dozvoli, da vodi koju trgovinu ili kakov obrt, proglašuje time za punoljetna, neima se protezat na rukovanje gospodarstva. (Dvorski dekret od 28. listopada 1829. br. 2437. sb. pr. zak.).

Vidi zatim previšnju odluku od 3. lipnja, dvorski dekret od 15. lipnja 1835. br. 80 i dvorski dekret od 27. rujna 1815. br. 1174., koji su odtiskani kod §. 174. o. g. z.

§. 253. Odpust tutora naredjuje sud u nekih slučajevih službeno; u drugih kada se to ište.

§. 254. Službeno ima se odpustiti tutor, ako obavlja tutorstvo proti svojoj dužnosti; ako se spozna da je nesposoban, ili ako se proti njemu pojave takove sumnje, koje bi ga po zakonu bile izključile od primanja tutorstva.

§. 255. Ako se mati, koja je tutorka svojeg djeteta, opet uda, dužna je ona sama, ili sututor, javiti to sudu tutorstvenomu, i ovaj treba, da presudi, ima li ona unapred ostati tutorka.

§. 256. Ako je oporučitelj ili sud odredio tutora samo na neko vrieme, ili ako ga je izključio na koji slučaj stanoviti; ima biti odpušten, čim je prošlo to vrieme ili čim je nastao slučaj stanoviti.

§. 257. Ako za tutorstva nastanu takovi uzroci, koji bi tutora po zakonu oslobodili ili izključili od primanja tutorstva, u prvom slučaju ima on pravo, a u posliednjem dužnost iskati odpust.

§. 258. Ako je tutoru naloženo tutorstvo radi toga, jer se mislilo da je najbliži srodnik maloljetnika, prosto mu je, ako se kasnije odkrije drugi bližji i sposoban srodnik predložiti ovoga na svoje mjesto: ali bližji srodnik neima nikakova prava iskati, da mu drugi udaljeniji srodnik ustupi tutorstvo, što ga je ovaj jur primio; već ako se nije mogao prije prijaviti.

§. 259. Mati ili brat, ako su u vrieme, kada je odredjeno tutorstvo, bili i sami još maloljetnici, postavši punoljetni, mogu iskati tutorstvo. A i svakomu srodniku slobodno je prijavit se za godinu dana da se primi tutorstva, ako je sud kakvoga nesrodnika pozvao na tutorstvo. (Iz gradj. zak.).

13. Uvjeti, pod kojima tutorstvo prestaje.

§. 261. Redoviio tutor nemože ostaviti tutorstva, nego samo na svršetku godine tutorstvene, pošto je njegov nastupnik uredno uzeo na se upravljanje imovinom. Ako li sud nadje da je to potrebno za sigurnost osobe ili imovine, može mu tutorstvo i odmah oduzeti.

§. 262. Tutor dužan je najdalje u dva mjeseca, pošto je svršeno tutorstvo, predati sudu svoj zaključni račun, i ako se nadje da je u redu, sud daje tutoru pismenu svjedočbu, da je ured svoj obavljao pošteno i uredno. Ali ovo pismo neoslobodjuje ga od obveze, ako bi se kasnije odkrilo da je lukavo (hinbeno) radio.

Zakriljenici iliti pupili, kadą postanu punoljetni ili kada se proglase za punoljetne mogu oprostiti tutore svoje, da nepredaju sudu zaključnoga računa. (Previšnja odluka od 11. studenoga 1835. i 19. lipnja 1835. dvorski dekret od 1. srpnja 1835. br. 48. sb. pr. zak.

§. 263. Kada prestaje tutorstvo, dužan je tutor predati imovinu postavšemu punoljetniku, ili novoodredjenomu tutoru uz primku, i dokazati u sudu ovu predaju. Učinjeni popis imovine, i računi odobreni svake godine, služe za pravilo u takovom predavanju. (Iz gradj. zak.).

14. Odgovornost tutora.

§. 274. U obće tutor odgovara samo za svoju krivnju, a ne i za krivnju onih, koji su mu podčinjeni. Ali ako je hotimice namjestio osobe nesposobne, ako ih je zadržao ili ako nije nastojao da se naknadi šteta, koju su uzrokovale, odgovara on i za ovu nemarnost.

§. 265. I sud tutorstveni, koji je zanemario svoj ured na štetu maloljetnika, odgovara za to, i ako nebi bilo drugih sredstva naplate, treba da naknadi štetu. (Iz gradj. zak.).

15. Kakova nagrada pripada tutorom?

§. 266. Tutorom marljivim može sud iz dohodaka zašteđjenih prisuditi razmjernu godišnju nagradu; ali ova nagrada nesmije nigda preći pet po sto čistoga dohodka, niti može biti veća od četiri tisuće forinti na godinu.

§. 267. Ako je imovina maloljetnikova tako neznatna, da se svake godine može malo prištediti ili baš ništa, može se tutoru, koji je sačuvao imovinu neumaljenu, ili nabavio maloljetniku pristojno obskrbljenje, dati barem na svršetku tutorstva nagrada primjerena okolnostim. (Iz gradj. zak.).

16. O sututorima.

§. 211. Materam i babam, koje se primaju tutorstva, ima se pridati sututor. Kada se ovaj izbira, valja gledati prije svega na otčevu volju, zatim na predlog tutorke, najposlje na srodnike maloljetnikove.

§. 212. I sututor primit će od suda vjerodajnu izpravu, i obećat će, da će nastojati o napredku maloljetnika i u tu svrhu obvezan je pomagati tutorku svojim savjetom. Ako bi opazio velikih neurednosti, starat će se doskočiti tomu, i ako je potreba javit će to sudu tutorstvenomu.

§. 213. Druga bitna dužnost sututora jest, da u poslovih, za koje potrebno je privoljenje suda tutorstvenog da budu tvrdi, podpiše prošnju tutorke s njom zajedno, ili da priloži svoje osebno mnienje, kao što je na zahtjevanje suda dužan upravo dati i svoje mnienje o takovom poslu.

§. 214. Sututor, koji je izpunio te dužnosti, prost je od svake druge odgovornosti; nu ako je tutoru bilo naloženo zajedno da upravlja imovinom, tad je on tim upravljanjem uzeo na se sve dužnosti skrbnika.

GLAVA DRUGA.

O skrbničtvu.

1. Komu se postavlja skrbnik?

§. 269. Osobam, koje nemogu same da nastoje oko svojih poslova, i da svoja prava same brane, ima sud,

ako neima mjesta vlasti otčinskoj ili tutorstvenoj, odrediti skrbnika ili nastojnika.

§. 270. To se dogadja: kod maloljetnika, koji u inoj pokrajini posjeduju kakovu nepokretnu imovinu (§. 225.), ili koje u osobitom kojem slučaju nemože da zastupa otac ili tutor; kod punoljetnika, koji su poludili ili postali slaboumni; kod proglašenih razmetnika; kod nerodjenih; kadkad i kod gluhoniemih; kod nepritomnih i odsudjenih.

§. 271. U poslovih, koji se dogadjaju medju roditelji i djetetom maloljetnim, ili medju tutorom i maloljetnikom, treba zamoliti sud, da maloljetniku naimenuje posebnoga skrbnika.

R. 16. IX. 73. Br. 9067. Práwnik 74. Br. 17. Ako se proti otcu maloljetnika izhodi dražba nepokretnine, na kojoj su osjegurane tražbine tih maloljetnika, mora da se za dostavu obaviesti o ovršnoj prodaji imenovati djeci kurator, jer je otac kao vlastnik zaplienjene nepokretnine u smislu §. 271. izključen od zastupanja djece pri tom.

§. 272. Ako se medju dva ili više maloljetnika, koji imaju jednoga i istoga tutora, dogode kakove parnice, tutor ovaj nesmije zastupati ni jednoga od tih maloljetnika; nego ima zamoliti sud, da svakomu napose naimenuje inoga skrbnika.

§. 273. Za luda ili slaboumna može se držati samo onaj, koji je sudno proglašen da je takov, a to pošto se točno razvidilo njegovo vladanje i pošto saslušani budu ljekari, koje je sud na to odredio. A za razmetnika ima sud proglasiti onoga, o kojem je poslie učinjene objave i nakon iztraživanja o tom satvorena, bjelodano postalo, da svoju imovinu razmeće nerazsudno, i da sebe ili svoju porodicu izlaže budućoj nevolji po objestnih pogodbah zajma ili učinjenih pod štetnimi uvjeti. U oba slučaja ima se sudno proglašenje javno oglasiti.

§. 274. U obziru nerodjenih odredjuje se skrbnik ili za potomstvo u obće, ili za diete jur začeto u utrobi materinoj (§. 22.). U prvom slučaju ima se skrbnik starati o tom da potomstvo u nasljedstvu njemu odredjenom ne bude skraćeno, a u drugom slučaju, da se sačuvaju prava djeteta, koje još nije rodjeno.

§. 275. Gluhoniemi, ako su zajedno slaboumni, ostaju svagda pod tutorstvom; ako bi pak, pošto stupe u dvadeset petu godinu, bili sposobni obavljati sami svoje poslove, nesmije im se proti njihovoj volji postaviti skrbnik; samo neće oni nigda bez zastupnika doći pred sud.

§. 276. Odredjuje se skrbnik nepritomnim i dionikom u kojem poslu, koji su sudu još nepoznati, ako nisu ostavili ni jednoga zastupnika urednoga, bez kojega prava njihova bila bi u pogibelji radi odgadjanja, ili bi bilo smetano izvršivanje tudjih prava. Ako je poznato boravište nepritomnoga, skrbnik javit će mu stanje njegovih poslova, i o tih poslovih, ako nepritomni nebude ništa naredio o tom, nastojat će on isto, kao da su poslovi kojega maloljetnika.

§. 277. Ako se steku sve potrebnosti ustanovljene po zakonu u §. 24., pa izište tko, da se sudno proglasi smrt nepritomnoga, sud ima prije svega naimenovati skrbnika nepritomnomu, i pozvat će ga zatim izrokom razpisanim na cielu godinu s tim dodatkom, da će ga sud proglasiti za mrtva, ako se neprijavi u to vrieme, ili na ini način nejavi sudu, da je živ.

§. 24. Ako nastane dvojba, da li je onaj, koji je nepritoman ili kojeg je nestalo, jošte živ ili ne, držat će se da je umro samo u sliedećih okolnostih: 1. ako je, od kako se rodio, prošlo osamdeset godina, a od deset godina nezna se gdje je; 2. ako, bez obzira na vrieme, koje je prošlo od rodjenja njegova, nezna se o njem kroz punih trideset godina; 3. ako bivši težko ranjen u ratu, ili našavši se u brodu, kada se je razbio, ili u drugoj kojoj smrtnoj pogibelji, neima ga od toga vremena za tri godine. U svih ovih slučajevih može se iskati da se proglasi da je mrtav, i preduzeti takovo proglašenje pod opazi propisanimi u §. 277.

R. 13. XII. 70. Br. 14625 (3988). Prigodom parnice pridonešeno svjedočanstvo o nastupu prepostave, spomenute u §. 24., nije dovoljno za naslućivanje smrti; mora se udovoljiti i opreznostim, naznačenim u §. 277. (Punomoć izdanu prije po onom, koga nestade, valja poštovati).

R. 17. VIII. 70. Br. 2997 (3847). O čovjeku, koji je obuzet melankolijom, osbiljno izjavio odluku, da će si uzeti život, i tu odluku zasvjedočio primjernimi čini, smije se reći, da je lebdio u malo ne izvjestnoj smrtnoj pogibelji.

R. 30. XII. 64. Br. 9872. (2042). Odsutna ili nestala čovjeka valja po §. 24. dotle smatrati živim, dokgodj se načinom, ustanovljenim u §§. 277. i 278., ne dokaže jedna od ondje spomenutih okolnosti i dotičnik ne bude mrtvim proglašen.

§. 279. Zločincu, osudjenom na tamnicu najtežju ili težku, ima se odrediti skrbnik, ako ima kakovu imovinu, koja po dužjem trajanju kazni bila bi stavljena u pogibelj. (Iz gradj. zak.).

2. Komu pripada pravo imenovati skrbnika?

§. 280. Sud, kojemu pristoji imenovati tutora, odredjuje redovito pod istim opazom, i polag istih načela i skrbnika. Ali ako se radi o upravljanju koje stvari ili kojega posla, koji spada na drugo sudište, tad ovo sudište ima naimenovati i skrbnika. (Iz gradj. zak.).

3. Tko može biti imenovan skrbnikom?

§ 281. Tko ima vlastitosti potrebnih za ured tutorstveni, može se primiti i skrbničtva. Iste uzroke da se tko izvadi, i ista prava od preimućtva, koja ima tutorstvo, ima i skrbničtvo. (Iz gradj. zak.).

4. Prava i obveze skrbnika.

§. 282. Prava i obveze skrbnika, koji se imaju starat ili samo o upravljanju imovinom, ili zajedno i o osobi povjerenoj njihovoj skrbi, prosudjuju se po propisih, koji su vrh toga dani za tutore. (Iz gradj. zak.).

GLAVA TREĆA.

O sudbenosti u poslovih tutorstva i skrbstva.

§. 81. Naredjivati tutora ili skrbnika i obskrbljivati sve poslove, koji su po zakonu naloženi vlastim tutorstvenim i skrbstvenim, vlastno je u onih mjestih, gdje ustrojena budu povjerenstva sirotinska, ovo povjerenstvo; u drugih pak mjestih, ili dok se povjerenstvo sirotinsko ne ustroji, vlastan je u pravilu onaj (takodjer gradski delegirani) kotarski sud, kojega je osobnoj sudbenosti maloljetnik ili skrbljenik podvržen u parnicah.

Nego odlučivati o onih odredbah sudova kotarskih, kojimi se radi mahnitosti ili tuposti, ili radi razsipnosti ima skrbstvo nametnuti ili opet ukinuti, otčinska vlast ili tutorstvo i preko vremena maloljetnosti produljiti, zatim konačno rješavati prošnje i posinovljenja i napokon odobravati prodaja nepokretnih stvari, pripadajućih sirotam i skrbljenikom, može samo sudište prve molbe, kojemu dakle sudovi kotarski u tu svrhu pošiljati imaju činjene svoje razprave.

§. 81. ne uporavlja se, ako se maloljetniku ili skrbljeniku putem nasljednoga prava pripalo i još neurečeno nepokretno dobro ima još tečajem ostavinske razprave prodati ili diobom baštine prenieti na subaštinika (plenarnu rješitba od 31. prosinca 1873. Juridische Blätter 85; r. 26. svib. 1876. G. U. 6162).

Rješavat molbu muževu, upravljenu proti razstavljenoj ženi za izručenje djece, nadležan je osobni sud muževljev (r. 26. siečnja 1869. G. U. 3262).

Austrijski sudovi nisu nadležni za nadtutorstvene poslove u pogledu inozemaca, imajućih imetak u Austriji (r. 4. siečnja 1870. G. U. 3642).

§. 82. Kao vlast tutorstvena ili skrbstvena o maloljetnoj djeci takovih ostavnika, u kojih ostavština ima plemićkih dobara, s kojih je posjedovanjem skopčano bilo do god. 1848. izvršivanje sudbenosti, ili nepokretnosti u obsegu takovih mjesta, gdje sudišta prve molbe sjedište svoje imadu, i o pupilih i skrbljenicih u obće, koji sami takova dobra posjeduju ili steku, vlastno je ono sudište prve molbe, kojega je osobnoj sudbenosti podvržen pupil ili skrbljenik u parnicah.

Za druge poslove tutorstvene i skrbstvene od veće znamenitosti može se pod uvjeti, pomenutimi u §. 76., koje sudište prve molbe narediti kao vlast tutorstvena ili skrbstvena putem delegacije.

§. 83. Naredjivati skrbnika za pojedine parbene stvari ili poslove pripada u smislu ustanova prava gradjanskoga i postupnika onomu sudu, pred kojim teče razprava.

§. 84. Sud, koji je započeo izvršivati svoju sudbenost kao vlast tutorstvena ili skrbstvena, ostaje izim slučajeva pomenutih u prvoj točki §. 82., nadležan do dospjetka tutorstva ili skrbstva, ako štićenik ili skrbljenik bude medjutim prešao pod sudbenost kojega drugoga suda.

Prizivi i žalbe.

§. 91. O prizivih i žalbah proti rješitbam svih vlasti sudbenih prve molbe kako u parnicah tako i izvan parnica ima odlučivati u drugoj molbi viši zemaljski sud (banski stol), u kojega su kotaru one vlasti, a u trećoj molbi, u koliko je dalnji tečaj pravde zakonito dopušten, odlučuje najviše sudište. (Iz gradj. sudovnika).

Odsjek šesti.

GLAVA PRVA.

O nasljedstvu u obće.

A. Što je zaostavština, što nasljedstvo, tko nasljednik?

§. 531. Skup prava i obveza kojega pokojnika, ako ta prava i obveze nisu osnovane na čisto osobnih odnošenjih, zove se njegova zaostavština.

§. 532. Ako tko ima izključivo pravo posjesti svukoliku zaostavštinu, ili gledajući na cielost stanoviti koji dio njezin (na pr. polovinu, trećinu), pravo takovo zove se pravo nasljedstva Ovo je pravo stvarno, i kriepostno je suprot svakomu, koji zaostavštinu hoće sebi da prisvoji. Onaj, komu pristoji pravo nasljedstva, zove se nasljednik, a zaostavština, glede nasljednika, naziva se nasljedstvo. (Iz gradj. zak.).

B. Vrsti nasljedstva.

§. 533. Pravo nasljedstva osniva se na volji oporučitelja po zakonu očitovanoj; na pogodbi nasljedovnoj po zakonu dopuštenoj (§. 602.) ili na zakonu. (Iz gradj. zak.).

C. Što je zapis, tko zapisovnik (legatar)?

§. 535. Ako komu nije ostavljen dio nasljedstva, koji se odnosi na svukoliku zaostavštinu, nego samo kakova stvar pojedina, jedna ili više stvari neke vrste, kakova suma ili kakovo pravo; tad ostavljena stvar, ma vriednost

njezina činila najveći dio zaostavštine, zove se zapis (legat), i onaj, komu je ostavljena, neima se smatrati kao nasljednik, nego samo kao zapisovnik (legatar).
(Iz gradj. zak.).

D. Vrijeme zapadka nasljedstva.

§. 536. Pravo nasljedstva nastaje stoprv po smrti oporučitelja. Ako koji mišljeni nasljednik umre prije oporučitelja, takov nije mogao prenieti na svoje nasljednike pravo nasljedstva, što ga sam još nije bio zadobio.

§. 703. Da se steče ono, što je komu ostavljeno pod uvjetom odgadjajućim, potrebno je, da osoba, kojoj je ostavljeno, preživi izpunjenje uvjeta, i kada nastane uvjet taj, da je sposobna nasljedovati. (Iz gradj. zak.).

E. Uvjeti za uzeće nasljedstva u posjed.

§. 538. Tko ima pravo steći imovinu, može redovito i nasljedovati. Ako se tko odrekao prava steći što u obće, ili se valjano odrekao kakova nasljedstva stanovitog, taj gubi time pravo nasljedstva u obće, ili pravo na stanovito nasljedstvo.

§. 797. Nitko nesmije nasljedstva samovlastno uzeti u posjed. Pravo nasljedovanja treba dokazati pred sudom, i od njega iskati prisudjenje, to jest predaju u posjed zakoniti.

§. 799. Tko nasljedstvo hoće da uzme u posjed, mora dokazati pred sudom naslov zakoniti, to jest, da li mu zapada nasljedstvo po razredbi posliednje volje, po tvrdoj nasljedovnoj pogodbi, ili po zakonu, i mora izriekom očitovati, da prihvaća nasljedstvo.

R. 27. IV. 81. Br. 4795. Z. f. N. 81. Br. 34. Ako se koja stranka u danom nasljednom očitovanju pozove na odredbu posljednje volje ili na nasljedovnu pogodbu, ali te izprave ne predleže sudu, dužnost je suda osvjedočiti se o njihovu obstanku i dobavit ih; i ne smije se na njih osnovano nasljedno očitovanje odbiti, niti nasljedniku dobava tih izprava naložiti (§. 39. stavka 7. izvanparb. postup.).

R. 9. X. 79. Br. 10946. Pregled sad. 82. str. 14. Nasljednik ne mora odmah kod svoga nasljednoga očitovanja pridonieti dokaz svoje ovlaštenosti na nasljedno pravo naprama oporučitelju, niti pravni naslov svoga nasljednoga prava; dovoljno je, ako to kašnje učini; razpravni sud ima prije uručenja interesente pozvati na to (§. 122. izvanparb. postup.).

§. 545. Sposobnost nasljedovanja može se ustanoviti samo od onoga časa, kada je nasljedstvo komu doista pripalo. Čas taj jest redovito smrt oporučitelja (§. 703.).

R. 6. II. 78. Br. 12228 (6829). Bitno je samo to, da je krivnja, na kojoj se osniva nesposobnost nasljedstva, postojala već u vrieme nasljedstva, a ne da je već dokazana u to doba. Dokaz prieljubočinstva kao razlog izključenja može se doprinieti i poslie nastupljena nasljedstva.

§. 537. Ako nasljednik prežive oporučitelja, pravo nasljedstva, ma nasljedstvo i nebilo još primljeno, prelazi na njegove nasljednike, kao ina prava, koja se nasljednikom mogu slobodno ostaviti; samo ako pravo to nije prije prestalo po odrečenju ili na drugi koji način.

§. 546. Ako je tko kasnije postao sposoban nasljedovati, to mu ipak nedaje nikakova prava da oduzme inim ono, što im je jur zakonito pripalo.
(Iz gradj. zak.).

F. Koje osobe zakon izključuje iz nasljedstva?

§. 544. Naredbe političke ustanovljuju, u koliko gube pravo nasljedstva tuzemci, koji su ostavili svoju otačbinu ili vojničku službu bez urednoga dopuštenja.

§. 539. U koliko su obćine duhovne ili njihovi članovi sposobni nasljedovati, ustanovljuju propisi politički.

R. 7. I. 57. Br. 12809 (270). Članovi duhovničkih redova, koji su položili svečani zavjet siromaštva, neimaju zakonitoga prava nasljedstva, s toga i nemogu ga prenieti na druge.

§. 540. Tko je oporučitelja, njegovu djecu, roditelje ili druga iz zlobne namisli u imovini tako uvriedio ili uvriediti hotio, da bi se suprot njemu moglo postupati polag zakona kaznenih službeno, ili na zahtievanje uvredjenoga, taj je dotle nedostojan prava nasljedstva, dok se ne sazna iz okolnosti, da mu je oporučitelj oprostio.

R. 30. XII. 59. Br. 12418 (947). U oporuci tek nagovieštana uvrieda oporučitelja i okolnost, da je sin još kao maloljetan otišao u vojnike „ostavljajući bez pomoći“ oporučitelja, nisu u smislu §. 768. niti razlozi za izključenje od nasljedstva, niti po §§. 540. i 542. razlozi za nevriednost nasljedstva. — Baštinici bi morali dokazati istinitost navedenih okolnosti.

§. 541. Ako je onaj, koji je postao nedostojan prava nasljedstva, umro prije oporučitelja, tad potomci nedostojnoga nisu izključeni od prava nasljedstva.

§. 542. Tko je oporučitelja prisilio, ili prevarom naveo, da očituje svoju posliednju volju, ili smetao mu da ju očituje ili da ju preinači, ili tko je zatajio razredbu posljednje volje, koju je oporučitelj jur napravio, taj je izključen od prava nasljedstva i valja da odgovara za svu štetu, koja je time uzrokovana trećemu.

§. 543. Osobe, koje su izpovjedile u sudu preljubočinstvo ili rodoskvrnost, ili protivu kojim je preljubočinstvo ili rodoskvrnost dokazana, izključene su od prava da nasljeduju zamjenito jedna drugoj po razredbi posljednje volje.

R. 6. II. 78. Br. 12288 (6829). Dokaz preljubočinstva kao razlog izključenju može se doprinieti i poslie nastupljena nasljedstva. (Iz gradj. zak.).

G. Očitovanje nasljednika.

§. 800. Kada tko stupa u nasljedstvo, ili kad se očituje za nasljednika, treba zajedno da kaže, da li prihvaća nasljedstvo bezuvjetno ili pod priuzdržkom pravnoga dobročinstva od popisa.

§. 801. Bezuvjetno očitovanje za nasljednika čini to, da nasljednik mora da odgovara svim vjerovnikom oporučiteljevim za njihova iskanja, i svim zapisovnikom za njihove zapise, ma zaostavština i nedosegla.

R. 10. II. 64. Br. 487. (1863.). Učinak bezuvjetna nasljednoga očitovanja jest neograničeno, odmah nastajuće jamčenje nasljednikovo, radi česa vjerovnik ostavine može već prije uručenja provesti ovrhu i na imetak nasljednikov, ter i bez klauzule §. 822. izposlovati osjeguranje na njegovu nepokretninu (§. 801. i 891.).

R. 5. V. 20. Br. 2188. P. s. 567. Uslied bezuvjetna nasljednoga očitovanja jamče nasljednici ne samo za sve dugove ostavine; tu postoji i konsolidacija ostavinskog i nasljedničkoga imetka, usljed koje oni tvore samo jednu gromadu naprama vjerovnikom oporučitelja i nasljednika.

§. 802. Ako se stupa u nasljedstvo pod priuzdržkom pravnoga dobročinstva od popisa, sud je dužan odmah latit se popisa o trošku mase. Ovakov nasljednik na toliko je obvezan prema vjerovnikom i zapisovnikom, koliko zaostavština dosegne za njihova, a i za njegova vlastna iskanja, koja mu pristoje osim prava nasljedovanja.

§. 803. Oporučitelj nemože oduzeti nasljedniku prava da sebi priuzdrži gore spomenuto dobročinstvo zakona, nit može zabraniti, da se učini popis. Ako su se muž i žena odrekli toga prava u pogodbi nasljedovnoj, i sama takova odreka neima krieposti.

§. 805. Tko svojimi pravi može sam razredjivati, takov može stupiti u nesljedstvo bezuvjetno ili pod priuzdržkom spomenutoga dobročinstva pravnog, ili može i odbaciti nasljedstvo. Tutori i skrbnici treba da se drže propisa danih na svom mjestu (§. 233.).

Ako prije, nego se svrši razprava stečajna, dopadle kridatara koje nasljedje ili zapis koji, imade tad upravitelj imovine, dok vjerovnici stečajni sa tražbinami svojimi nebudu namireni, s privoljenjem odbora vjerovnika pravo na massu stečajnu. s priuzdržanjem pravnoga dobročinstva inventure, nastupit nasljedje i primit zapis. (Previšnja odluka od 27. travnja, dvorski dekret od 8. svibnja 1835. br. 19. sb. pr. zak.).

§. 806. Nasljednik, pošto se je sudno očitovao za nasljednika, nemože više poreći svojeg očitovanja, niti preinačiti očitovanja bezuvjetnog i sebi priuzdržati pravno dobročinstvo popisa.

§. 807. Ako se medju više sunasljednika neki očituju za nasljednike bezuvjetno, a neki, ili i samo jedan od njih pod priuzdržkom spomenutog pravnog dobročinstva, ima se učiniti popis, i uvjetno to očitovanje za nasljednika meće se za temelj u razpravi zaostavštine. U ovom i u svih slučajevih, u kojih se popis ima učiniti, pravno dobročinstvo popisa uživa i onaj, koji se je bezuvjetno očitovao za nasljednika, i to dok mu nasljedstvo ne bude predano.

R. 24. III. 57. Br. 1712. P. s. 570. Ako se tko bezuvjetno, a drugi netko uvjetno prijavi za nasljednika ostavine umrloga, ne može se onaj prvi po §§. 550., 820. i 821. prije uručenja smatrati solidarnim dužnikom vjerovnika ostavine; on je dapače po §. 807. ovlašten izplatu ostavinskoga duga uzkratiti do obavljena uručenja, a vjerovniku ostavine pripada samo po §. 811. pravo: svoju tražbinu proti postavit se imajućem kuratoru utužiti.

§. 808. Ako je tko postavljen za nasljednika, komu bi i bez očitovanja posljednje volje pristojalo pravo nasljedovanja sasvim ili stranom, takov nije vlastan pozvat se na zakonito nasljedovanje, i time uništiti očitovanje posljednje volje. On mora ili stupiti u nasljedstvo po razredbi oporučnoj, ili ga se odreći sasvim. Ali osobe,

kojim pristoji dio zakoniti, mogu odbaciti nasljedstvo, priuzdržavajuć sebi dio zakoniti. (Iz gradj. zak.).

H. O sastavbi inventara.

§. 92. Inventar o ostavini ima se sačiniti, ili kad bude podnešena uvjetna prijava nasljedna ili kad koja osoba, povladjena po obćem gr. zakoniku, traži da se inventar sačini; ili kad se zahtieva, da se razluči ostavina od imovine nasljednikove (§§. 802., 804. i 812. obć. gradj. zakonika).

Sudac ima ureda radi sastaviti inventar, kad se:

1. nezna za nasljednika ili za boravište njegovo, kad je pod tutorstvom ili skrbstvom, ili kad za njega radi razprave ostavinske bude naredjen skrbnik, ili kada makar i kod jednoga samo od više sunasljednika nastanu okolnosti ove vrsti;

2. kada nasljedstvo ili koji dio nasljedstva pripada siromakom, kojoj zakladi, obćini, crkvi, javnomu kojemu zavodu ili državi;

3. kada je ostavnik naložio dužnost nasljedniku, da nasljedstvo ili koji poraznjerni dio od njega ostavi osobam trećim. Napokon;

4. kod povjerbina i feuda, koliko god puta od jednoga nasljednika prelaze na drugoga, ima se sačiniti posebni inventar bez obzira na odnošaje, koji nastanu pri imovini ostavnikovoj slobodno nasljedivoj.

§. 95. K sačinjavanju inventara ima povjerenik od inventure osim potrebitih vještaka prizvati svagda kao svjedoke dvojicu ukućana ostavnikovih ili drugih vjerodostojnih muževa. Ureda radi imaju se prizvati: poznati nasljednici, koji su prisutni u mjestu, gdje se sačinja inventar, ili koji su u takovoj blizini toga mjesta, da se bez zatezanja pozvati mogu; zatim postavljeni možebit skrbnik ostavinski, ovršnik posliednje volje, ako je postavljen, a i oni vjerovnici, kojim se možda dozvoli razlučenje nasljedstva od imovine nasljednikove.

Kod pripadaka feudskih, povjerbinskih i zamjenovnih treba osim neposrednoga nasljednika prizvati i prisutne buduće najbliže nasljednike, vladarskoga feudskoga povjerenika, skrbnike povjerbinske i zamjenovne a i vjerojatne

nasljednike od slobodno nasljedive imovine ostavnikove ili njihove zakonite zastupnike.

Ako ovi pozvanici nedodju u propisanu uru, može se inventar sačiniti i u njihovu odsuću. Nego povjerenik od inventure ima se najprije osvjedočiti, da su pozivi kao što treba dostavljeni, pak ima ovo i opaziti na inventaru.

K procjeni ostavina valja prizvati i nuždnoga nasljednika. Neprizvani nuždni nasljednik može zahtievati iznovičnu procjenu (r. od 3. listopada 1860. G. U. 1205). (Iz izvanparb. post.)

I. Inventar nakon posjednika nadarbina svećeničkih.

§. 107. Ako je ostavnik posjedovao nadarbinu svećeničku, treba po smislu osobitih o tom postojećih propisa k sačinjavanju inventara pozvati povjerenika svećeničkoga ili inoga izaslanika uprave državne, zatim razlučiti imovinu nadarbine od vlastite imovine pokojnikove i popisati svaku imovinu posebice. Pri tom mora se pomoću izprava zakladnih i inventara nadarbenoga proračunati, a ako bude od potrebe, pomoću vještaka ustanoviti iznos onaj, što ga nadarbina ima ili od ostavine zahtievati, ili ojoj naknaditi. Kad se sačinja inventar, treba unapried obaviestiti i zavjetnika (patrona) i dopustiti mu, da se o svom trošku nadje ondje.

Na koliko u nekojih krunovinah k sačinjavanju inventara ob ostavini kojega višega katoličkoga svećenika treba prizvati i zastupnika državne blagajnice i izaslanike političkih vlasti, to ustanovljuju osobiti, ondje postojeći propisi.

U slučaju, ako umre svećenik, koji je bio namješten kao duhovni pastir, valja:

1. odlučiti imovinu oporučiteljevu od imovine nadarbina. — Glede biskupa odredjuje XXI. članak konkordata (pat. od 5. studenoga 1855. d. z. l. br. 195) i misa sv. stolicom (pat. od 7. veljače 1859. d. z. l. br. 33., da sliedeći nistarski odpis od biskupiji: mitre, misne haljine, plaštevi za predmeti imaju ostati biskupiji: mitre, misne haljine, plaštevi za večernice, tunicelle, dalmatike, biskupska obuća i rukavice, misničke košulje itd., u obće sve kod službe božje upotrebljivane stvari, paramenti, ornamenti ili posude, ako i služe za svjetsku porabu, predpostavivši, da su iste trajno namienjene svetoj funkciji. Odatle se izuzimaju samo prsni križevi i prstenje, onda takove bogoslužne sprave koje nije biskup, kako se izvjestno zna, nabavio iz

crkvenih novaca, niti poklonio crkvi. S toga ima svaki biskup voditi točan inventar o naznačenih predmetih i kod toga primjetiti, kojim su novcem nabavljeni. — Troškove izlučivanja nadarbina ima uživalac nadarbina nositi (dekret dvorske kancelarije od 5. ožujka 1835. br. 4870).

2. izviditi gradjevno stanje župnih zgrada. U tom slučaju valja, ako koji javni fond kao patron posreduje, odmah smrt prijaviti okružnoj oblasti, koja odredjuje iztragu uz sazov nasljednika (dvorski dekret od 25. travnja 1817. br. 1332. i od 30. srpnja 1824. br. 2027. sbir. prav. zak.). — Prije osjeguranja gradjevnih naknada ne smije se ostavina predati (dvorski dekret od 30. srpnja 1824. sbir. prav. zak. br. 2027).

3. izpitati račune i blagajne crkve i ubožkih zavoda. Pokaže li se, da ima novaca za još neodčitane mise, i nadju li se oni odlučeni i kao takovi označeni, ima ih razpravna oblast predati ordinarijatu; jesu li oni pomiešani s ostalim imetkom, ima financijalna prokuratura odrediti njihovo izlučenje (dekret dvorske kancelarije od 17. travnja 1834. br. 6041).

4. ustanoviti i razdieliti dohodke godine smrti. To je posao medjutimnoga upravitelja nadarbinske imovine.

U slučajevih smrti grčko-nesjedinjenih biskupa imaju se previšnjom odlukom od 26. listopada 1862. d. z. l. br. 198. odredjeni crkveni otci (epitropi) kao povjerenici zovnuti k popisu imovine.

(Iz izvanparb. post.)

K. Osiguranje i namirenje vjerovnika.

§. 811. Za osiguranje ili namirenje vjerovnika oporučiteljevih sud neskrbi više nego zahtievaju vjerovnici. Ali ovi nisu dužni čekati, dok se očituje nasljednik, nego im je slobodno prijaviti svoja prava proti massi, i iskati, da se za obranu njezinu postavi skrbnik, suprot kojemu bi mogli izvesti svoja iskanja.

R. 6. II. 69. Br. 1050 (3280). Ostavinski vjerovnici mogu utužiti svoje tražbine proti baštinikom ili kuratoru ostavine, ali ne proti kuratoru ad actum.

§. 812. Ako se koji vjerovnik nasljedstva, zapisovnik, ili nuždni nasljednik boji, da bi pravo njegovo moglo biti u pogibelji radi smiešanja zaostavštine s imovinom nasljednika, može prije nego se prisudi nasljedstvo iskati, da se ono razluči od imovine nasljednikove, da se hrani u sudu, ili po skrbniku upravlja, da se njegovo pravo nanj predbilježi i namiri. Ali u ovom slučaju nasljednik ne odgovara više vjerovniku svojom imovinom, premda se je bezuvjetno očitovao za nasljednika.

R. 2. III. 80. Br. 2268. G. Z. 80. Br. 94. Uživanje prava, ustupljenoga po §. 812. vjerovnikom koje zaostavštine, nije ovisno o uvjetu, da vjerovnik ima dokazati pogibelj smiešanja; usuprot dovoljno je, da se on boji istoga. Nadalje nije potrebno, da su nasljednici nastupili baštinu, dočim vjerovnici nisu po §. 811. držani očekivati nasljedno očitovanje njihovo, nego su ovlašteni tražiti, da se za zastupanje gromade postavi kurator, proti komu oni mogu podignuti svoju tražbinu.

§. 813. Da bi nasljednik ili skrbnik postavljeni nad zaostavštinom mogao poznati stanje dugova, slobodno mu je iskati, da se izda izrok, kojim se svi vjerovnici imaju sazvati da prijave i dokažu svoja iskanja u vrieme primjereno okolnostim, a medjutim dok neprodje rečeni rok, da se zaustavi namirenje vjerovnika.

Judicatenbuch N. 20. U §. 813. nasljedniku i kuratoru zaostavštine priznano pravo: obustaviti podmirivanje vjerovnika zaostavštine do izminuća roka, naznačena u sazivajućem izroku, ne prieči vjerovnike, da putem parnice utuže svoje tražbine i da pomoću ovršnoga postupka pribave podmirenje.

§. 814. Ovo sudbeno sazvanje uzrokuje to, da vjerovnici, koji se nisu prijavili u vrieme odredjeno, neimaju nikakova daljega prava na zaostavštinu, ako bi ova izplaćenjem javljenih iskanja bila izpražnjena, nego na koliko im pristoji pravo zaloga.

§. 815. Ako nasljednik zanemari dozvoljeni mu opaz, da vjerovnike sudno sazove, ili ako neke od vjerovnika odmah namiri, ne gledajući na prava ostalih, pa neki vjerovnici radi nedostatnosti zaostavštine ostanu neizplaćeni, odgovara im on svojom cielom imovinom, premda se je za nasljednika samo uvjetno očitovao, u toliko, u koliko bi oni bili namireni, da je zaostavština po zakonu bila obraćena na namirenje vjerovnika. (Iz gradj. zak.).

GLAVA DRUGA.

O razredbi posliednje volje.

1. Što je oporuka, što kodicil?

Oporuka jest razredba posliednje volje neke osobe, kojom za slučaj svoje smrti, uz ine odredbe ili bez ovih, cielu svoju imovinu ili pako stanovite dielove iste (polovinu, trećinu, osminu itd.) jednoj ili više osobam ostavlja.

Razredba posliednje volje zove se i onda oporuka, ako se pojedine stvari izuzimlju iz cielog imetka te doznačuju pojedinim osobam kao legat, podjedno pak cieli ostatak ili dio ostatka imovine ostavlja jednoj ili više osobam ukupno ili svakoj u stanovitom dielu kao baštinikom ili nasliednikom.

Po tom mora u razredbi posliednje volje, da bude prava oporuka, oporučitelj izrazito postaviti koga svojim nasliednikom. Pri tom je pako sve jedno, kojimi se izrazi služi; dovoljno je, da je učinio odredbu, po kojoj ostavlja cieli imetak ili stanoviti alikvotni dio istoga stanovitoj u oporuci imenovanoj osobi. Može s toga kazati n. pr. u oporuci da imenuje za nasljednika A-a, ili A-a i B-a na dvie trećine cielog ili stanovitog diela svog imetka itd., može pak i reći, da ostavlja n. pr. zlatnu uru A-u, vinograd B-u, sjenokošu Č-u, a cieli ostatak svog imetka D-u, ili D-u u polovici i E-u u polovici, a da izrično ne kaže „ovim kao svojim nasljednikom", jer se po samoj toj odredbi ukazuju ovi kao nasliednici njegovi.

Ako cieli svoj imetak ili stanoviti dio istog ostavlja više osobam, a da izrazito ne kaže, u kojem dielu (t. j. u polovini, trećini, četvrtini), onda se uzima, da je isti ostavio svim na jednake dielove.

Ako oporučitelj u razredbi posliednje volje kaže, da polovicu svoga imetka ili drugi stanoviti dio cielog svoga imetka ($^1/_3$, $^1/_4$, $^1/_8$ itd.) ostavlja A-u kao baštiniku svom, a da ne odredjuje ništa glede ostatka, onda pripada ostali imetak, s kojim u oporuci razredio nije, zakonitim nasliednikom njegovim, a ne onim u oporuci navedenim.

Razumieva se pako, da može i oporukom postavljeni nasliednik nasliediti ostali imetak oporučiteljev, s kojim ovaj oporukom razredio nije, ako je podjedno zakoniti nasliednik t. j. po zakonu samomu zvan na nasljedstvo, te u koliko nije jur po oporuci dobio onolik dio, koliki bi mu po zakonitom nasljedstvu pripao (§§. 552. i 555 o. g. z.).

Kodicil je razredba posliednje volje, u kojoj oporučitelj nikoga za svoga baštinika ne imenuje, t. j. nikomu ne ostavlja stanoviti dio svoga imetka (polovinu, trećinu, četvrtinu itd.) već s istim samo inako razredjuje, ili, što

ostavlja same legate, naime pojedine zapise stvari stanovitim osobam, ili pako ino što odredjuje.

(Knj. I. O crkvenoj upravi. Str. 447. i 448.).

2. Razne vrsti oporuka.

§. 578. Može se praviti oporuka izvan suda ili u sudu, pismeno ili ustmeno; pismeno pak sa svjedoci ili bez svjedoka. (Iz gradj. zak.).

Kako se može oporuka ili kodicil praviti?

Oporuka ili kodicil može se praviti izvansudbeno ili sudbeno (t. j. pred sudom), a u jednom i drugom slučaju pismeno i ustmeno.

Kako se čini oporuka ili kodicil pismeno izvansudbeno?

Oporuku ili kodicil može oporučitelj ili sam pisati ili po drugom pisati dati.

Ako oporučitelj sam oporuku piše, mora ju i sam vlastoručno podpisati, a ako oporuka sastoji od više strana ima svaku. stranu napose svojim podpisom potvrditi.

Datirati razredbu posliednje volje nije nuždno da bude valjana, ali da se preprieče parnice, koje bi nastati mogle, u slučaju da ima više oporuka, o tom, koja je kasnija, a koja ranija, dobro je, da se oporuka datira t. j. providi sa označenjem mjesta, godine, mjeseca i dana izdanja.

U nijednom slučaju pako nije potrebno, da oporučitelj stavi svoj pečat na oporuku, isto tako nije nuždno, da oporuku svjedoci podpišu, ako ju je oporučitelj vlastoručno pisao.

Ako oporučitelj sam oporuku ne piše, ali znade pisati, mora ju vlastoručno podpisati, pa pred tri svjedoka mužkog spola, od kojih moraju dvojica svakako zajedno prisutna biti, potvrditi, da je odnosni sastavak njegova posliednja volja; na što se imadu sva tri svjedoka podpisati na samom sastavku, i to ili iz nutra ili iz vana, ali uviek na papiru samog sastavka, oporuke, a ne na omotku. Za svaki eventualni slučaj bit će dobro, da svjedoci svojim podpisom dodaju oznaku: „svjedok posliednje volje". Nu oznaka ova za valjanost oporuke

nije nuždna. Svjedoci posliednje volje ne moraju u ovom slučaju znati za sadržaj oporuke, dovoljno je, da je oporučitelj pred njima potvrdio, da je ono, što su podpisali, njegova posliednja volja.

Isto, što je sada rečeno, valja i za slučaj, ako oporučitelj čitati znade, ali ne može pisati; samo mora u ovom slučaju oporučitelj staviti svoj rukoznak u prisutnosti sve trojice svjedoka, od kojih jedan od svjedoka mora ime oporučiteljevo podpisati te pridodati svojemu podpisu oznaku; „imena pisac i svjedok".

A k o o p o r u č i t e l j č i t a t i n e z n a, i l i a k o j e u o b ć e n e p i s m e n, valja se držati istih, gorenavedenih propisa, ustanovljenih za sastavak oporuke, koji oporučitelj sam ne piše; s tom jedinom razlikom, da u ovom slučaju moraju svjedoci znati za sadržaj oporuke, te se s toga ima sadržaj iste pred sva tri svjedoka pročitati, a ovi imadu sastavak ugledati prije nego što ga podpišu; čitati može upitni sastavak i treća osoba. Ta treća osoba ili jedan od svjedoka mora podpisati ime oporučitelja iza kako je ovaj sam svoj rukoznak u prisutnosti svih trih svjedoka postavio te potvrdio, da je svjedokom pročitani sastavak njegova posliednja volja (§§. 578. do 581. o. g. z.).

Kako se izvansudbeno pravi ustmena oporuka?

Ako oporučitelj ustmeno izvansudbeno oporuku činiti želi, ima prizvati tri sposobna svjedoka mužkog spola, koji ga dobro poznaju, te u prisutnosti svih trih svjedoka svoju posliednju volju očitovati ozbiljno tako, da sam imenuje osobu, kojoj i stvar, koju za slučaj smrti ostavlja. Ne ima dakle samo ono potvrditi, što mu tko od svjedoka ili treća osoba predlaže. Ovakova bo prosta potvrda ne smatra se ustmenom razredbom posliednje volje.

Svjedoci ne moraju pismeni biti, ali dobro je, da je barem jedan od njih pismen, te da napiše ono, što je oporučitelj očitovao u svrhu, da se svjedoci kasnije, kad dodje do njihovog saslušanja, mogu bolje na potankosti sjetiti, jer su svjedoci ustmene razredbe posliednje volje dužni iza smrti oporučiteljeve pred sudom izpoviediti sve ono, što je oporučitelj pred njima kao posliednju svoju volju očitovao i na zahtjev samo jednog nasljednika

i svoju izpovjed prisegom potvrditi (§§. 585. i 586. o. g. z.).

Kako se pravi pred sudom oporuka?

Pred sudom može se praviti oporuka pismeno ili ustmeno.

P i s m e n o s e p r a v i o p o r u k a p r e d s u d o m o v a k o:

Oporučitelj, koji zna pisati, imat će po njemu samomu ili po drugomu napisani sastavak razredbe posliednje volje providjeni sa vlastoručnim njegovim podpisom, a koji nezna ill ne može pisati, po drugomu napisani sastavak donieti sudu na pohranu.

Ako je oporučitelj nepismen, ili ako sbog tjelesnih mana ne može pisati, providit će po drugomu načinjeni sastavak razredbe posliednje volje pred sudom svojim rukoznakom, a sudbene osobe potvrdit će ga svojimi podpisi.

Sastavak oporuke stavit će sud u zamotak, zapečatiti ga uredovnim pečatom, te izvana na zamotku naznačiti čija je oporuka. O cielom ovom uredovanju ima sud sastaviti zapisnik, te uz prijamnicu, koju izda oporučitelju, pridržati oporuku u pohrani kod sebe.

Ako želi oporučitelj u s t m e n o p r e d s u d o m o č i t o v a t i p o s l i e d n j u v o l j u, ima doći glavom pred sud, te tamo staviti zahtjev, da se u zapisnik njegova posliednja volja primi. Sud će na to sastaviti zapisnik, te u isti uvrstiti očitovanje posliednje volje oporučiteljeve onako, kako ju bude pred sudom izpovjedio. Zapisnik ovaj ima podpisati oporučitelj vlastoručno ili, ako pisati ne zna, ili ne može, providiti ga rukoznakom svojim, zatim imade ga podpisati uredujući sudac i perovodja. Ovaj zapisnik zapečatiti će sud onako, kao što pismenu razredbu posliednje volje, te ga pridržati kod sebe.

Ako bude neobhodno nuždno, moći će oporučitelj i sudbeno osoblje dozvati k sebi kući, da oni primu od njega budi pismenu, budi ustmenu oporuku po gore navedenih propisih (§§. 587—590. o. g. z.).

Može li se oporuka valjano napravljena opozvati te druga načiniti?

Svaka je naredba posliednje volje opoziva.

Oporučitelj može svoju oporuku ili kodicil opozvati novom oporukom a i bez ove.

Novu oporuku može oporučitelj uviek učiniti; novom oporukom opozvana je sama po sebi svaka starija oporuka u cjelosti, ma da i ne sadržaje sa starijom oporukom protuslovnih ustanova. Ako oporučitelj hoće, da uz novu oporuku i stara u pogledu ustanova, koje sa novijom razredbom u protuslovju ne stoje, u krieposti ostane, ima u novoj oporuci izrazito navesti, koje ustanove stare oporuke da imadu ostati u krieposti. Ako ništa u tom pogledu u novoj oporuci ne kaže, gubi stara oporuka posvema kriepost, ma da je i u ovoj izrazito oporučitelj naveo, da je ista neopoziva njegova posliednja volja.

Ako se pako u staroj oporuci nalazi stavka po oporučitelju stavljena, da ima bit nevaljana i bezkoristna svaka kasnija razredba posliednje volje u obće, ili ona kasnija oporuka, koja neima stanovitog obilježja, koje je oporučitelj u staroj oporuci naznačio, onda će nasuprot stara oporuka ostati valjana, a nova biti bezkriepostna u koliko oporučitelj u novoj oporuci izrazito ne opozove onaj gore navedeni dometak stare oporuke (§§. 713. do 716. o. g. z.).

Prema onomu, što je gore navedeno, ne pripada nasliedniku u staroj oporuci navedenomu, ako o njem ne ima u novoj oporuci spomena, te ako nije podjedno zakoniti nasliednik, nikakvo pravo na imetak, s kojim oporučitelj u novoj oporuci razredio nije, već će ovaj imetak pripasti zakonitim nasliednikom.

U slučaju, da se ne može razabrati, koja je oporuka starija, a koja novija, što će biti ako nisu obe ili pak jedna uz drugu, to se imadu ustanove jedne i druge ovršiti, u koliko je to moguće. Ako je ista stvar ostavljena jednom oporukom jednoj osobi, a drugom oporukom drugoj osobi, postane ta stvar obojici zajednička, odnosno ima se medju nje razdieliti u razmjerju kako ju je oporučitelj po odnosnoj svojoj oporuci podielio, a u pomanjkanju odredbe u tom pogledu, pripada stvar svim, kojim je ostavljena na jednake dielove.

Drugčije se imade sa kodicilom.

Kodicil noviji ne čini stariji nikada bezkriepostnim, u koliko ne stoji sa starijim u protuslovju. Bezkriepostne su dakle samo ustanove starijeg kodicila, koje su novijim kodicilom opozvane ili s njim u protuslovju tako, da uz isti obstojati ne mogu.

Ako oporučitelj hoće da opozove staru oporuku, a da ne pravi nove, a neće, da jednostavno postojeću oporuku uništi, što mu je slobodno, onda mora sastaviti izpravu, u kojoj ima očitovati, da stavlja izvan krieposti oporuku, koju je načinio.

Ta izprava mora, — u koliko ju oporučitelj nije vlastoručno pisao i podpisao, — providjena biti sa podpisi trih svjedoka kao i oporuka. Može oporučitelj pako i ustmeno opozvati svoju oporuku, ali i onda valja da to čini pred tri zajedno prisutna svjedoka (§§. 718. i 719. o. g. z.). (Knj. I. O crkvenoj upravi. Str. 449—452.).

3. Pismene oporuke.

§. 578. Tko hoće da čini oporuku pismeno i bez svjedoka, mora nju ili zapisje svojom rukom napisati, i svojom rukom ime podpisati. Ako i nije potrebno, ali da se uklone razpre, nije s gorega priložiti dan, godinu i mjesto, gdje se pravi razredba posliednje volje.

R. 16. XI. 76. Br. 8011 (6287.). Ako nije izvjestno, da je ostavnik htio načiniti pismenu oporuku, može se njegova odredba posliednje volje eventualno i kao ustmena uzdržati u krieposti (vidi obširnije kod §. 722.).

R. 22. III. 71. Br. 3129. G. H. 71. Br. 73. U slučaju, ako se pobija istinitost i svojstvo koje izprave kao odredbe posliednje volje, ne ima zakoniti, nego oporučni baštinik stupiti kao tužitelj putem pravde.

R. 30. VI. 65. Br. 5268 (2214). Po smislu propisa u §. 126. izvanparb. postupnika dužnost je zakonitih nasljednika svoj prigovor istinosti oporuke poduprti upozorivanjem na očite nedostatke, koji bi pružali nešto razloga odredbu zadnje volje držati neistinitom; jednostavni njihov prigovor nije prema spomenutom zakonu dovoljan, da oslabi jači naslov baštinika, koga je sudac priznao na temelju oporuke, providjene zakonitimi zahtjevi i formalnostmi.

§. 579. Ako je oporučitelj svoju posliednju volju dao napisati po drugoj kojoj osobi, treba da ju podpiše svojom vlastitom rukom. On mora suviše pred tri sposobna svjedoka, od kojih barem dva treba da su zajedno pritomni, potvrditi, da sastavak sadržava njegovu posliednju volju. Najposlje valja, da se i svjedoci iznutra ili izvana, al

svagda na izpravu samu, i ne možebit na zavitak, podpišu kao svjedoci posliednje volje. Nije potrebno da svjedok znade sadržaj oporuke.

R. 23. VII. 79. Br. 6709. J. Bl. 79. Br. 37. Okolnost, da se jedan svjedok (ili više njih) nije podpisao na oporuci „kao svjedok posliednje volje“, ne čini inače formalno dobru oporuku nevaljanom. §. 601. odredjuje obćenito, da, ako oporučitelj nije udovoljio bitnomu zahtjevu, ne vriedi očitovanje posliednje volje; ali oporučitelj je in concreto za svoju osobu udovoljio svim odredbam §. 579.; što svjedok nije učinio toga, nije kriv oporučitelj jer je to ležalo izvan djelokruga njegove volje. Uzme li se na um stilizacija §. 579. u obih prvih stavkah, gdje se govori o tom, na što mora paziti oporučitelj, u oprieci s onom u trećoj stavci, gdje se veli, na što moraju paziti svjedoci, pokazat će se istinitost onoga, što je prije razloženo u pogledu §. 601. U obih prvih stavkah rabi se rieč „mora“, u trećoj stavci „ima“. Rieč „mora“ sadržaje za oporučitelja kategorički imperativ, rieč „ima“ izriče doduše za svjedoka opreznostnu obvezu, ali njezin propust ne čini posliednju volju nevaljanom i pravno nedjelatnom.

R. 3. V. 71. Br. 2211 (4148). Ako od trojice oporučnih svjedoka, podpisanih tek „kao svjedoci“, dvojica preživivša potvrde, da su svi svjestno i na oporučiteljevu izjavu, da je sastavak njegova posliednja volja, isti podpisali, nije oporuka radi pukoga pomanjkanja podpisa kao „oporučni svjedoci« nevaljana; jer nije istina, da se taj manjak ne može nadoknaditi dokazom po svjedocih, jer zakon baš radi trajnoga dokaza traži za oporuke više svjedoka nego za druge pravne poslove.

R. 16. I. 51. Br. 10660 (1261). U §. 579. propisani vlastoručni podpis imena svih oporučnih svjedoka ne može se nadomjestiti pukim primetnućem rukoznaka, dapače ni onda, ako je drugi svjedok pripisao ime.

§. 580. Oporučitelj, koji neumije pisati, mora ne samo držat se formalnosti propisanih u prednjem §., nego i mjesto podpisa treba da stavi sam znak svoje ruke i to u pritomnosti svih triju svjedoka. Da se lašnje i stalno dokaže tko je oporučitelj, opazno je takodjer, da jedan od svjedoka pristavi ime oporučiteljevo, dodavši da je to učinio mjesto njega.

Budući rabinski sudovi, odprije obstojavši za izraelićane, posvuda ukinuti, i budući za izraelitske jednovjerce odredjeno, da ondje, gdje i kršćanski podložnici, pravicu traže i pravicu primaju; dostojalo je Nj. Veličanstvo zapovjediti, da se i poraba hebrejskoga i tako zvanoga židovskoga jezika i pisma ukine u svih javnih djelih kako sudbenih tako i izvansudbenih, a namjesto istih da se unapredak upotrebljuje jezik zemaljski; zatim da se poslie proglašenja previšnje ove zapoviesti kao nevaljana i ništetna smatrat ima svaka izprava pisana u jeziku hebrejskomu, ili makar samo slovi hebrejskimi i židovskimi. (Dekret dvorske kancelarije od 22. listopada 1814. br. 1106. sb. pr. zak.).

Na pitanje, da li se previšnji propis, sadržan u dvorskom dekretu od 22. listopada 1814. br. 1106. sb. pr. zak., uporavljat ima i na podpise imena u pismu židovskom i hebrejskom, koji se nalaze na privatnoj izpravi, izdatoj u ovozemstvu u jeziku zemaljskom? — izjavljuje se uslied previšnje odluke od 14. veljače 1846. da se takovi podpisi imena smatrat imaju samo kao rukoznaci, i s toga da se pisma, na ovaj način podpisana, prosudjivat imaju po propisih, valjanih za izprave, koje su providjene rukoznakom izdatnika. (Dekret dvorske kancel. od 4. ožujka 1846.).

§. 581. Ako oporučitelj neumije čitati, ima narediti, da mu sastavak pročita jedan od svjedoka pred dva druga svjedoka, koji su vidjeli sadržaj, i on će potvrditi, da se sastavak taj slaže s voljom njegovom. Pisac posliednje volje može u svih slučajevih biti zajedno svjedok.

R. 8. VII. 82. Br. 6836. J. Bl. 79. Br. 44. U §. 581. dužnošću obih svjedoka učinjeni uvid u sadržaj odredbe posliednje volje ima jedino tu svrhu, da nadomjesti pomanjkanje vlastita izpitivanja valjanosti pismenoga sastavka po nesposobnu za to oporučitelju, te da tako zaprieči podmetnuća ili krivotvorenja, i s toga valja neobhodnu potrebu ove formalnosti prosudjivati samo s obzirom na ovu svrhu. Ako je s toga u kom stanovitom slučaju prema postojećim osobitim okolnostim posve sjegurno, da je u kom oporučnom sastavku sbilja prava posliednja volja oporučiteljeva očitovana i posve izključena sumnja krivotvorenja i podmetnuća, ne može ne baš posve strogo obdržavanje formalnosti uvida u oporučni sastavak po obih, osim čitaoca prisutnih svjedocih, samo po sebi učiniti nevaljanim očitovanje posliednje volje.

§. 582. Ako se oporučitelj u svojoj razredbi poziva na koju cedulju ili na koji sastavak, razredba ta valja onda samo, ako rečeni sastavak ima sve one potrebnosti, koje su od potrebe, da valja očitovanje posliednje volje. Izvan toga, ovakove pismene opazke, na koje se poziva oporučitelj, služe samo da izjasne (raztumače) volju njegovu.

§. 583. Redovito jedan i isti sastavak valja samo za jednoga oporučitelja. Iznimka glede muža i žene sadržava se u poglavju o ugovorih ženitbenih. (Iz gradj. zak.).

4. Ustmene oporuke.

§. 585 Tko ustmeno pravi oporuku, valja da očituje ozbiljski svoju posliednju volju pred tri sposobna svjedoka, koji treba da su zajedno pritomni, i da su sposobni potvrditi, da se u osobi oporučitelja nije dogodila

nikakova prevara ili bludnja. Ako i nije potrebno, ali je opazno, da svjedoci, da bi lašnje upamtili, zabilježe svi zajedno, ili svaki napose, očitovanje oporučiteljevo sami ili što prije po drugom kojem.

R. 18. XI. 62. Br. 7287 (1600). §§. 585. i 588. traže za valjanost ustmene oporučne odredbe, da oporučitelj očituje svoju posliednju volju pred tri sposobna svjedoka ili pred sudcem. Riečmi: „očitovati svoju posliednju volju“ može se pako po običnu načinu govora kao i po §. 552., sadržavajućem definiciju „očitovanja posliednje volje“, pridavati jedino taj smisao, da oporučitelj svoju odredbu mortis causa svjedoku ili sudcu sam (ipse testator) očituje . . . . (§§. 586. i 588.). S toga nije dovoljno za ustmenu oporuku, da oporučitelj jednostavno pristane na učinjeni mu predlog (§. 565.) ili pročitani sastavak prizna svojom posliednjom voljom.

R. 6. IV. 58. Br. 2552 (535). P. s. 408. Ako se svjedoci ustmene oporuke o nuzgrednih odredbah doduše ne slažu svojimi izjavami, ali o postavljenju u nasliedstvo suglasno izpoviedaju, ima se ustmena oporuka uzdržati u kriepost kao valjana.

§. 586. Da ustmena razredba posliednje volje bude pravomoćna, treba da ju na zahtievanje svakoga, komu je do toga, potvrde spomenuta tri svjedoka suglasnim prisežnim svjedočanstvom, ili bar ostala dva svjedoka, ako jedan od njih nebi se više mogao saslušati.

(Iz gradj. zak.).

5. Kako se pravi pred sudom oporuka.

Pred sudom može se praviti oporuka pismeno ili ustmeno.

Pismeno se pravi oporuka pred sudom ovako:

Oporučitelj, koji zna pisati, imat će po njemu samomu ili po drugomu napisani sastavak razredbe posliednje volje providjeni sa vlastoručnim njegovim podpisom, a koji nezna ili ne može pisati, po drugomu napisani sastavak donieti sudu na pohranu.

Ako je oporučitelj nepismen, ili ako sbog tielesnih mana ne može pisati, providit će po drugomu načinjeni sastavak razredbe posliednje volje pred sudom svojim rukoznakom, a sudbene osobe potvrdit će ga svojimi podpisi.

Sastavak oporuke stavit će sud u zamotak zapečatiti ga uredovnim pečatom, te izvana na zamotku naznačili čija je oporuka. O cielom ovom uredovanju ima sud

sastaviti zapisnik, te uz prijamnicu, koju izda oporučitelju, pridržati oporuku u pohrani kod sebe.

Ako želi oporučitelj ustmeno pred sudom očitovati posliednju volju, ima doći glavom pred sud, te tamo staviti zahtjev, da se u zapisnik njegova posliednja volja primi. Sud će na to sastaviti zapisnik te u isti uvrstiti očitovanje posliednje volje oporučiteljeve onako, kako ju bude pred sudom izpovjedio. Zapisnik ovaj ima podpisati oporučitelj vlastoručno ili, ako pisati ne zna, ili ne može, providiti ga rukoznakom svojim, zatim imade ga podpisati uredujući sudac i perovodja. Ovaj zapisnik zapečatiti će sud onako, kao što pismenu razredbu posliednje volje, te ga pridržati kod sebe.

Ako bude neobhodno nuždno, moći će oporučitelj i sudbeno osoblje dozvati k sebi kući, da oni primu od njega budi pismenu, budi ustmenu oporuku po gore navedenih propisih (§§. 588—590. o. g. z.).

(Knj. I. O crkvenoj upravi. Str. 451—452.).

§. 587. Oporučitelj može takodjer praviti oporuku pred sudom pismeno ili ustmeno. Razredbu pismenu treba oporučitelj bar svojom rukom da podpiše, i da ju on sam preda sudu. Sud će opomenuti oporučitelja, da podpis treba svojom vlastitom rukom da priloži; zatim će sastavak sudno zapečatiti, i na zavitku naznačiti, čija se volja u njem sadržava. Vrhu posla toga ima se napraviti zapisnik, i sastavak čuvat će se u sudu, koji će dati svjedočanstvo da ga je primio.

§. 588. Ako oporučitelj hoće da očituje svoju volju ustmeno, očitovanje ima se primiti u zapisnik, i taj će se čuvati zapečaćen onako isto, kako što je ustanovljeno u prednjem §. o sastavku pismenom.

§. 589. Sud, koji prima pismeno ili ustmeno očitovanje posliednje volje, treba da sastoji najmanje od dvie sudne osobe, obvezane zakletvom, od kojih jedna valja da je sudac u mjestu, gdje se prima očitovanje. Svjedočanstvo druge sudne osobe, osim sudca, mogu zamieniti i dva ina svjedoka.

§. 590. Ako je nužda, mogu gore naznačene osobe otići u kuću oporučitelja, primiti pismeno ili ustmeno očitovanje njegove posliednje volje, i zatim stavit ju u zapisnik, priloživši dan, godinu i mjesto. (Iz. gradj. zak.).

6. Svjedoci kod oporuke.

§. 591. Članovi kakova reda duhovnoga, žene i mladići, koji nisu navršili osamnaestu godinu, ludi, sliepi, gluhi ili niemi, i oni koji nerazumiju jezika oporučiteljevog nemogu biti svjedoci u razredbah posljednje volje.

§. 592. Tko je bio osudjen radi zločinske prevare, ili radi inog kojeg zločinstva učinjenog iz pohlepe za dobitkom, taj za svjedoka služiti nemože.

§. 594. Nasljednik ili zapisovnik nije sposoban svjedok glede stvari, koja mu je ostavljena, kao što nisu sposobni ni njegov drug, roditelji, djeca, braća i sestre, ili osobe sprijateljene s njim u istom koljenu, i njegovi plaćeni domaći. Da razredba bude tvrda, mora ju oporučitelj napisati svojom rukom, ili treba da ju potvrde tri svjedoka, različna od napomenutih osoba.

R. 19. V. 71. Br. 3587. (4174). Okolnost, da je oporučni svjedok s baštinikom u rodu kao bratučed, ne čini ga prema §. 594. nesposobnim svjedokom; nabrajanje u §. 594. jest taksativno.

Plenar. r. 26. V. 63. Br. 3623. Judicatenbuch N. 55. Za valjanost odredbe posljednje volje, kojom se onomu, koji je pisao posljednju volju ili onim, koji su s njim onako, kako to spominje §. 595. u rodu ili u tastbini, kao i u §. 594. navedenim osobam — kao nasljedni dio i legat — namjenjuje koja ostavština, dovoljno je, ako su po oporučitelju prema §. 579. vlastoručno podpisani i po njem pred tri sposobna svjedoka, različna od pisara ili od onoga, o kom govori odredba posljednje volje, njegovom posljednjom voljom priznani sastavak podpisali ti svjedoci posljednje volje, i nezahtieva se, da su ta tri svjedoka čula, kako oporučitelj ustmeno potvrdjuje sadržaj odredbe, tičuće se pisara posljednje volje ili koje od ostalih gore spomenutih osoba i da oni to posvjedoče.

§. 595. Ako oporučitelj hoće što da ostavi onomu, koji mu piše posljednju volju, ili njegovomu zakonitomu drugu, djeci, roditeljem, braći i sestram, ili osobam sprijateljenim s njime u istom koljenu, ima se ta razredba staviti izvan dvojbe na način spomenuti u prednjem paragrafu.

§. 596. Što se naredjuje o nepristranosti i sposobnosti svjedoka, da osobu oporučitelja stave izvan dvojbe, ima se uporavljivati takodjer i na osobe sudne, koje primaju očitovanje posljednje volje.

§. 597. U razredbah posliednje volje, koje se prave na brodarenju ili u mjestih gdje vlada kuga ili spodobne primljive pošasti, dobri su svjedoci članovi kakvoga duhovnoga reda (fratri, kaludjeri), žene i mladići, koji su četrnaestu godinu navršili.

§. 598. Za ove povlaštene razredbe posliednje volje ištu se samo dva svjedoka, od kojih može jedan pisati oporuku. Ako je pogibelj od kakove primljive nemoći, nije potrebno, da su oba svjedoka zajedno pritomna.

§. 599. Poslje šest mjeseci, odkako je svršeno brodarenje ili odkako je prestala pošast, gube svoju snagu povlaštena očitovanja posljednje volje. (Iz gradj. zak.).

7. Kako ima oporučitelj svoju posljednju volju očitovati?

§. 565. Oporučitelj valja da očituje svoju volju stanovito, i nije dosta da pukim samo potvrdjivanjem pristane na koji predlog njemu učinjeni; osim toga treba da ju očituje pri punoj sviesti, promišljeno i ozbiljski, bez sile, bez prevare i bez bludnje bitne.

§. 570. Razredba posljednje volje nije tvrda, ako se pokaže bitna bludnja oporučiteljeva. Bludnja je bitna, ako se je oporučitelj pomeo u osobi, koje se je hotio spomenuti, ili u stvari koju je hotio zapisati.

§. 571. Razredba je tvrda, ako se pokaže, da osoba, koje se spomenuo oporučitelj, ili da stvar zapisana samo je krivo nazvana, ili opisana.

R. 16. VII. 52. Br. 7173. P. s. 382. Ako su u oporuci postavljeni za baštinike braća i sestre, koji su za vrieme njezina sastavljanja već bili mrtvi, i ako je oporučitelj morao znati za njihovu smrt, ne smije se oporuka radi pometnje proglasiti nevaljanom, nego se mora držati, da je on potomke braće i sestara po koljenih postavio za baštinike.

§. 572. Razredba je i tad tvrda, ako se nadje da je neistinit (lažan) uzrok, što ga je očitovao oporučitelj; već ako bi se dokazalo, da se je volja oporučiteljeva oslanjala jedino i samo na taj krivi uzrok. (Iz gradj. zak.).

8. Koje osobe nemogu valjanu oporuku u obće praviti.

§. 569. Nedorasli nisu sposobni činiti oporuke. Maloljetnici, koji osamnaestu godinu još navršili nisu, mogu

samo usmeno pred sudom praviti oporuke. Sud je dužan uvjerit se po pristojnom izvidjenju, da oporučitelj očituje svoju posliednju volju slobodno i razborito. Ovo očitovanje ima se staviti u zapisnik, i pridat će se ono, što je sud poznao iz izvidjenja. Poslie navršene osamnaeste godine može se posljednja volja očitovati bez ikakova ograničenja.

§. 573. Osobe redovničke (fratri, kaludjeri) neimaju redovitoga prava činiti oporuke; ali ako je red zadobio povlasticu, da njegovi članovi mogu praviti oporuku; ako su osobe redovničke odriešene od zavjeta; ako su po ukinuću svoga reda, zavoda ili samostana (manastira) izstupile iz staleža svojeg, ili ako su namještene u takovu službu, da se polag naredbah političkih nesmatraju više kao osobe spadajuće u red, zavod ili samostan, nego mogu podpunu vlastnost steći, — slobodno im je razredjivati tom vlastnošću po očitovanju posljednje volje.

§. 574. Zločinac osudjeni na smrt, nemože od dana, kada mu je oglašena presuda, valjano očitovati svoje posljednje volje; a osudjeni na tamnicu najtežu ili težku nemože je dotle valjano očitovati, dok traje vrieme kazni njegove.

§. 568. Koga je sud proglasio za razmetnika, taj može po posliednjoj volji razredjivati samo polovinom svoje imovine; druga polovina zapada nasljednikom zakonitim. (Iz gradjanskoga zakona).

9. Koja oporuka nevalja?

§. 566. Očitovanje nevalja, ako se dokaže, da je bilo učinjeno u bjesnoći, ludosti, slaboumnosti ili pijanstvu.

§. 567. Ako tko tvrdi, da je oporučitelj, koji bijaše poludio, bio pri punoj sviesti kada je posljednju volju očitovao, ima se to tvrdjenje istinito dokazati po vještacih ili po osobah poglavarstvenih, koje su stanje duševno oporučitelja točno razvidile, ili po inih pouzdanih dokazih.

§. 712. Nevalja ona razredba, kojom oporučitelj nalaže svomu nasljedniku kakovo djelanje nemogućno ili nedopušteno s tim dodatkom, ako neizpuni naloga, da ima izdati kakov zapis trećemu. (Iz gradj. zak.)

10. Razdioba zaostavštine.

§. 555. Ako je postavljeno više nasljednika, a nije naredjena dioba, tad razdieljuju oni zaostavštinu na jednake dielove.

§. 556. Ako je postavljeno više nasljednika i svi imaju naznačene stanovite dielove, koji neizpražnjuju cieloga nasljedstva, ono što preteče zapada nasljednikom zakonitim. Ako je pak oporučitelj pozvao nasljednike u cielo nasljedstvo, nasljednici zakoniti nemogu ništa tražiti, ma oporučitelj nešto i propustio u računu iznosaka ili u nabrajanju stvarih nasljedstvenih.

R. 3. III. 61. Br. 1504. (1283). **Kada tko izvjestne osobe postavi svojimi universalnimi baštinici i ujedno odredi, da se njegova ostavština ima na isto toliko dielova razdieliti i svakomu baštiniku predati jednaki dio, odpadnućem jednoga baštinika opražnjeni dio baštine ne pripada zakonitim nasljednikom, nego ostalim subaštinikom (§§. 556., 560. i 562).**

§. 557. Ako ima više nasljednika postavljenih, pa je za neke odredjen stanoviti dio (na pr. trećina, šestina), a za druge neodredi se ništa stanovitoga, ovi posljedni dobivaju ostalu zaostavštinu u jednake dielove. (Iz gr. zak.)

11. Zamjena povjerbena.

§. 608. Oporučitelj može obvezati nasljednika svojeg, da ustupi poslje svoje smrti, ili u inih stanovitih slučajevih, primljeno nasljedstvo drugomu naimenovanomu nasljedniku. Ova razredba zove se zamjena povjerbena. Zamjena povjerbena sadržava u sebi muče običajnu zamjenu.

R. 8. VIII. 72. Br 14838 (4681). **Biće i pojam povjerbene zamjene sastoji se po §. 608. u obvezi, nametnutoj po oporučitelju postavljenomu baštiniku i legataru, da će nastupljenu baštinu ili legat po svojoj smrti ili u stanovitom slučaju prepustiti drugomu imenovanomu baštiniku ili legataru.**

R. 6. IV. 56. Br. 1854 (186). **Oporuka, u kojoj se veli: „Ja hoću, da moj brat, dok bude živ. uživa moj imetak", i onda po uredjenju nekojih legata dalje „Baštinikom svega svoga imetka po smrti moga brata koji imetak ja .... procjenjujem, imenujem A.", sadržaje odredbu povjerbene zamjene, a ne odredbu pukoga uživanja; to sliedi iz oporučiteljeve namjere prikazane u oporuci kao cielost, osobito jer je on svomu bratu naložio i izplatu legata.**

R. 8. I. 56. Br. 12163 (154). **Odredba, po kojoj su „bratići i sestrići postavljeni za baštinike" i „u pomanjkanju mužkih descendenta kojega od njih substituirani sinovi drugih postavljenih baštinika", sadržaje samo običnu zamjenu; jer nigdje nije povjerbena zamjena**

u smislu §§. 608. i 6010. izrično odredjena i s obzirom na §. 536. pričinja se naravskim smislom oporuke da se onomu bratiću ili sestriću, koji bi umro prije njega, substituiraju njegovi sinovi, a u pomanjkanju istih sinovi druge imenovane braće (§. 614. — vidi i kod §. 536.).

§. 610. Ako je oporučitelj zabranio nasljedniku, da po oporuci razredjuje zaostavštinom, tad je to zamjena povjerbena, i nasljednik dužan je sačuvati zaostavštinu za svoje zakonite nasljednike. Zabrana otudjiti stvar, neoduzima prava razredjivati s njom u oporuci. (Iz gradj. zak.)

12. Kako prestaje zamjena?

§. 615. Zamjena običajna prestaje, čim je postavljeni nasljednik stupio u nasljedstvo; a povjerbena, ako nema nikoga više od zamjenika pozvanih, ili ako je prestao slučaj, za koji je bila naredjena. (Iz gradj. zak)

13. Povjerba porodice.

§. 618. Povjerba (povjerba porodice) jest razredba, kojom se kakova imovina proglašuje da je neprodavno dobro porodice za sve buduće nastupnike od plemena ili za više njih. (Iz gradj. zak.)

14. Vrsti povjerbe.

§. 619. Povjerba u obće ili je prvorodstvo, ili bližje rodstvo (majorat) ili starješinstvo (seniorat), kako je kad zametnik njezin odredio da nasljeduje prvorodjeni iz starije loze, ili onaj iz porodice, koji je po koljenu najbliži; a izmedju više jednako bližnjih stariji godinami, ili najposlje, ne gledajući na lozu, stariji u porodici.

§. 620. Kad je dvojba, uzima se prije prvorodstvo, nego bližjerodstvo i starješinstvo; a medju ovimi bližjerodstvo prije nego starješinstvo.

§. 621. U prvorodstvu mladja loza dolazi do povjerbe tek pošto je nestalo starije loze, tako da brat posliednjega posjednika mora da ustupi mjesto njegovim sinovom, unukom, praunukom i daljim potomkom.

§. 622. Zametnik povjerbe može i prevrnuti sasvim red nasljedovanja, i pozvati mezimca iz starije loze, ili najmladjega iz svih loza; ili u obće može pozvati onoga, koji je po koljenu najbližji zamjetniku povjerbe, prvomu stecioću, ili posljednjemu posjedniku. (Iz gradj. zak.)

15. Ograničenje posliednje volje.

§. 695. Oporučitelj može ograničiti svoju razredbu time, ako stavlja uvjet ili koje stanovito doba, ako daje koji nalog, ili ako očituje koju namisao ili svrhu.

§. 696. Uvjet zove se dogodjaj, od kojeg se čini zavisnim pravo kakovo. On je tvrdeći ili niekajući, kako se kad odnosi na izpunjenje ili neizpunjenje dogodjaja. Uvjet je odgadjajući, ako namienjeno pravo svoju kriepost zadobije, tek pošto se je dogadjaj izpunio; on je razvežujući, ako se, čim on nastane, namienjeno pravo gubi.

R. 28. XII. 71. Br. 6670. Gazetta dei tribunali 73. Br. 3. Oporučna odredba: „Ja te imenujem svojom baštinicom, ako na svom sadanjem putu u kupalište, čega ne dao Bog, ja umrem“, ne može se smatrati pravim (razkidnim) uvjetom i posljednja volja ostaje u kriepostі i onda, ako se je oporučitelj vratio s puta ter istom kašnje umro, „jer postavljanje u nasljedstvo nije bilo ovisno o okolnosti oporučiteljeve smrti na tom putu, nego je za oporuku, kojoj je predmetom bila obskrba baštinice (žene) u obće, naumljeni put samo neposredni povod naredjenju dao“.

§. 699. Ako su uvjeti mogućni i dopušteni, pravo zaviseće od njih dobiva se samo točnim izpunjenjem njihovim, ma zavisili uvjeti ti od slučaja, od volje postavljenog nasljednika, zapisovnika, ili od koga trećega.

§. 700. Uvjet, da se nasljednik ili zapisovnik nemože oženiti niti onda, kad je postao punoljetan, smatra se kao da nije priložen. Ovaj uvjet treba da izpuni samo obudovjela osoba, ako ima jedno ili više djece. Uvjet, da nasljednik ili zapisovnik neuzme neku stanovitu osobu, može se valjano naložiti.

Neuporavljuje se §. 700. obćega gradj. zakonika na one naredbe posliednje volje, kojimi ostavnik namienjuje svojoj supruzi uživanje svega kolikoga nasljedstva ili porazmjernoga diela istoga, ili napokon kojega zapisa s ograničenjem, dok živila bude u stališu udovičkom, a isto tako ne uporavljuje se pomenuti §. ni na one naredbe posljedje volje, kojimi ostavnik skrbi na isti način za treću koju osobu do onoga časa, dok se ne oženi ili ne udade. (Previšnja odluka od 4. svibnja, dvorski dekret od 2. rujna 1844).

Judicatenbuch Nr. 52.: Obudovjeloj osobi, kojoj je oporučitelj namienio kakov nasljedni dio ili zapis, u smislu §. 700. nametnuti uvjet, da neće opet stupiti u brak, gubi svoju kriepost, čim je ista osoba izgubila svoju djecu, koja su bila živa u vrieme oporučiteljeve smrti.

§. 697. Uvjeti, koji su sasvim nerazumljivi, drže se kao da nisu priloženi.

§. 709. Ako je oporučitelj ostavio komu zaostavštinu ili zapis pod uvjetom da mu izpuni kakov nalog, nalog taj smatra se kao uvjet razvežujući tako, da nasljednik ili zapisovnik gubi stvar ostavljenu mu, ako neizpuni nalog (§. 696.).

§. 710. Ako se nalog točno izpuniti nemože, treba bar nastojati približit mu se koliko se može. Ako i to nemože da bude, tad osoba, kojoj je naloženo, zadržava ipak odredjenu joj zaostavštinu, ako se iz volje oporučitelja nebi protivno vidilo. Tko se je sam učinio nesposoban izpuniti nalog, gubi ostavljenu mu zaostavštinu.

GLAVA TREĆA.

O nasljedstvu zakonitom i nuždnom.

1. Što je nasljedovanje zakonito.

§. 727. Ako pokojnik nije ostavio nikakova tvrda očitovanja posliednje volje; ako u tom očitovanju nije razredio vrhu ciele svoje imovine; ako osobam, kojim je po zakonu bio dužan ostaviti dio nasljedstva, nije ostavio pristojeći dio; ili ako postavljeni nasljednici nemogu ili neće da prihvate nasljedstva, tad nastaje sasvim ili stranom nasljedovanje zakonito (neoporučno). (Iz gradj. zak.).

2. Koji su zakoniti nasljednici?

§. 762. Osobe, kojim je oporučitelj dužan u razredbi posliednje volje ostaviti neki dio nasljedstva, jesu njegova djeca, a ako nebi bilo djece, njegovi roditelji.

§. 763. Pod imenom djece razumievaju se polag obćenoga pravila (§. 42.) i unuci i praunuci, a pod imenom roditelja svi djedovi i babe (predci). Ovdje neima mjesta nikakovoj razliki medju spolom mužkim i ženskim, medju rodjenjem zakonitim i nezakonitim, čim za te osobe nastane pravo i red nasljedovanja neoporučnog.

Da se doskoči pobudjenoj dvojbi, da li po propisih obć. gradj. zakonika posinjenoj djeci (posinkom, pokćerkam) pripada zakoniti dio od ostavštine onih osoba, koje su ih posinile, izjavljuje se ovim uslied previšnje odluke od 4. svibnja 1833., da posinci i pokćerke takodjer spadaju medju djecu, koju po §. 763. obć. gradj. zakonika ide zakoniti dio. (Dvorski dekret od 10. svibnja 1833. br. 2610. sb. pr. zak.).

§. 730. Nasljednici zakoniti jesu najprije oni, koji su po poriekl u ženitbenom u rodu s pokojnikom u najbližjoj lozi. Loze rodbine ustanovljuju se na sliedeći način.

§. 731. Na prvu lozu spadaju oni, koji izlaze od pokojnika kao stabla svojeg, to jest: njegova djeca i njihovi potomci.

Na drugu lozu spadaju otac i mati pokojnika, zajedno s onimi, koji izhode od otca i matere, to jest: njegova braća i sestre i njihovi potomci.

Na treću lozu spadaju djedovi i babe s braćom i sestrami roditelja, sa svojimi potomci.

Na četvrtu lozu spadaju pradjedovi i prababe pokojnika sa svojimi potomci.

Na petu lozu spadaju šukundjed i šukunbaba pokojnika s onimi, koji izlaze od njih.

Na šestu lozu spadaju prašukundjed i prašukunbaba pokojnika s onimi, koji izhode od njih. (Iz gradj. zak.).

3. Koji su nuždni nasljednici.

§. 764. Dio nasljedstva, što ga te osobe imaju pravo iskati, zove se dio zakoniti, a osobe, kojim pristoji dio taj, zovu se nuždni nasljednici. (Iz gradj. zak.).

4. Iznaslijedjenje i mimoidjenje mučanjem.

§. 768. Diete može biti iznasliedjeno:

1. ako je odpalo od kršćanstva;

2. ako je oporučitelja nahodećeg se u nuždi ostavilo bez pomoći;

3. ako je radi kakovog zločinstva osudjeno na tamnicu do smrti ili na dvadeset godina;

4. ako postojano provodi način življenja protivan javnoj ćudorednosti.

§. 769. Radi istih uzroka mogu i roditelji biti izključeni od diela zakonitog, a osobito onda, ako su sasvim zanemarili odgojenje djeteta.

§. 770. U obće može se po naredbi posliednje volje oduzeti nuždnomu nasliedniku dio zakoniti i za takova djelanja, koja polag §§. 540—542 čine nasljednika nedostojnim prava nasliedovanja.

R. 30. XII. 59. Br. 12418 (947). Puka „uvrieda“ oporučitelja, ako ne ima na sebi znakove ozlede, sadržane u §. 540., ne ima se smatrati razložitim uzrokom izključenju od nasljedstva.

R. 22. I. 56. Br. 10490. P. s. 321. Tko je oporučitelja na kom javnom mjestu obružio pogrdnimi imeni, samo je onda po §. 540. nevriedan nasljednoga prava, ako se iz dokazanih okolnosti čina izvjestno može razabrati zla namjera.

§. 776. Ako je oporučitelj od više djece, za koju je znao da su na svietu, jedno diete mučanjem sasvim mimoišao, i diete to može iskati samo dio zakoniti.

§. 777. Ali ako se iz okolnosti može dokazati, da je oporučitelj za to samo mimoišao jedno od više djece, jer nije znao da je na svietu, mimoidjenik nije dužan zadovoljit se dielom zakonitim, nego može zahtievati dio nasljedstva jednak s dielom nasljedstva nuždnog nasljednika, komu najmanje zapada; ako li je postavljen za nasljednika jedini još zaostavši nuždni nasljednik, ili ako su svi ostali pozvani na jednake dielove, mimoidjenik može zahtievati jednaki dio nasljedstva.

§. 778. Ako oporučitelj ima samo jednoga nuždnoga nasljednika, i mimoidje ga mučanjem po bludnji gore spomenutoj, ili ako se oporučitelju bez djece, pošto je jur očitovao svoju posliednju volju, rodi nuždni nasljednik, za kojeg ništa nebijaše odredio, imaju se namiriti razmjerno jedini zapisi odredjeni na javne zavode, za nagradu izvršene službe ili na pobožne svrhe, i to tako, da njihov iznosak neima preći četvrtog diela čiste zaostavštine; a sve ostale razredbe posliednje volje gube sasvim snagu. Ali dolaze opet do snage, ako je nuždni nasljednik umro prije oporučitelja.

R. 3. XII. 76. Br. 9993 (6317). Na korist nezakonskoga djeteta načinjena oporuka gubi valjanost po narodjenju zakonskoga djeteta; jer pod riečju „djeca“ u izrazu „bez djece“ u §. 778. valja razumievati samo descendente; koji imaju pravo na nuždni dio (§§. 776., 777.) — Bez zamašaja je primjetba, da je posthumus znalice mimoidjen, dočim je oporučitelj znao, da je njegova žena noseća; jer svi propisi gr. zak., tičući se mimolaženja nuždnih nasljednika, predpostavljaju, da se je mimoidjeni za vrieme sastavljanja oporuke jur bio narodio.

(Iz gradj. zak.).

5. Iznimke od reda zakonitog nasljedovanja.

§. 761. Iznimke od reda zakonitog nasljedovanja, ustanovljene u ovom poglavju glede dobara seljačkih i zaostavštine osoba duhovnih, sadržavaju se u zakonih političkih.

Po naredbi ministarstva pravosudja od 7. travnja 1857. br. 22856., intimiranoj svim sudovom okružnicom kr. banskoga stola od 22. travnja 1857. br. 2133., neprotežu se zakonske ustanove o nasljedstvu, sadržane u obćem gradj. zakoniku, na seoske zadruge, (takozvane urbarske zadruge).

Za plemićke zadruge pako, koje obzirom na §. 36. zadružnoga zakona od 3. ožujka 1874. više nepripadaju pod zakon o zadrugah, te koje se ne smatraju faktično više za zadruge već samo za zajednice seoskog plemstva, kriepostne su i ustanove obćeg gradj. zakonika o nasljedstvu.

U pogledu nasljedstva iza duhovničkih osoba postoje sljedeći propisi:

1. Za katolički kler. Nadbiskupom, biskupom i svećenikom slobodno je ostavštinom njihovom razpoložiti po crkvenih zakonih, kojih se imadu i zakoniti njihovi nasljednici držati (vidi o tom članak XXI. konkordata proglašenog carskim patentom od 5. studenoga 1855. br. 195. d. z. l. i minist. naredbu od 7. veljače 1859. br. 33. d. z. l.). Kada pako nastupa zakonsko nasljedstvo, valja razlikovati da li je pokojnik bio stalno namješten u službi crkvenoj (kao što su biskupi, kanonici, župnici, nadarbenici), ili nije bio stalno namješten (kao n. pr. upravitelji župe, pomoćni svećenici i u svjetskoj službi namješteni svećenici). U prvom slučaju pripada trećina ostavštine crkvi onoj, kod koje je pokojnik posliednje vrieme služio, trećina ubogim, i trećina rodbini. Ako je u prvom slučaju pokojnik namješten bio kod crkve, koja imade područnih crkva, nalazećih se pod različitimi zavjetničtvi (patronati), tada se razdieljuje trećina ostavštine pripadajuće ubogim medju zavode ubožke istih crkva po broju duša; u drugom slučaju pripada trećina ubožka ubožkom zavodu mjesta, u kojem je pokojnik umro (dvorski dekret od 27. studenoga 1807. br. 828. pravosudne sbirke zak.). Ako ima medju rodbinom siromaka, tada im valja i od ubožke trećine odmjeriti toliko, koliko bi po zakonskom nasljedstvu pripalo ubogim (dekret dvorske kancelarije od 16. rujna 1825. br. 2040. pravos. sbirke zak.).

Riešiti zahtjeve siromašnih srodnika na ubožku trećinu nadležna je ona politička oblast prve molbe u području koje u posebnom slučaju leži ubožka zaklada, koja je zvana na nasljedstvo.

2. Kod svećenika grčko-sjedinjene crkve nastupa, ako su ostavili udovu ili djecu, zakonsko nasljedstvo po propisih obć. gradj. zak., ako pako nisu ostavili ni djecu ni udovu, tada vriede i za njih propisi gore navedeni za katolički kler.

3. Kod evangeličkih svećenika nastupa obćenito zakonsko nasljedstvo. Kada nebi bilo zakonskih nasljednika, tada valja učiniti posebnu prijavu (dvorski dekret od 21. rujna 1797. br. 376. prav. sbirke zak.).

(Iz gradj. zak.)

6. Statutum de subsidio Seminario Dioecesis et domui Sacerdotum deficientium exhibendo.

De Seminario Junioris Cleri, pro hac Dioecesi educandi, melius dotando Synodi Ergeliana de anno 1634. Mikulichiana de anno 1690. de Domo vero pro Sacerdotibus deficientibus erigenda & dotanda: Ergeliana suprafata: Borkovichiana de anno 1690. cap. 7. & Mikulichiana suprafata sapientissima, & providentissima Statuta Dioecesana condiderunt, quibus meliorem Seminarii, & Domus Deficientium in hac Dioecesi consistentiam in acceptis referimus: ut autem utrique huic fundationi pro futuro ex integro prospiciatur, ex Altissimo mandato in praesenti Cleri Conventu coadunati nomine Universae Dioecesis providam Praedecessorum Nostrorum solicitudinem aemulari volentes, in obsequium etiam Clementissimae Ordinationis Regiae Apostolici Regis Nostri Francisci II. (cui cum universa Augusta Familia sua longam vitam & felicissimum Regimen optamus, & a Deo bonorum omnium Largitore, ac justo meritorum Retributore imploramus) Statuta praefata, sequentem in modum ad evitandam omnem dubietatem declaramus, modificamus, & in unicum Statutum colligimus. Volumus nempe & maximopere commendamus, I^mo. ut omnis Presbyter, signanter vero singulus Beneficiatus, qui Testamentum condiderit, quo fieri poterit, liberalissime utriusque prafatae Fundationis memor sit: adminimum autem Beneficiatus & omnis Professor Ecclesiasticus duodecim florenos Rhen. Beneficio autem necdum provisus tres florenos pro Seminario Junioris Cleri, & totidem florenos pro Domo Sacerdotum Deficientium legare teneatur.

2-do Quod si vero hoc facere neglexerit, Dominus Ordinarius vel Ejus Consistorium, Sede vero vacante, Generalis Vicarius Capitularis in Confirmatione Testamenti, quod alioquin ex Canonum dispositione, & veteri, actu vigente, usu pro approbatione substerni debet, si secus validum sit & legale, pro viribus relictae, & ab omnibus oneribus passivis deputatae substantiae tam ad rationem Seminarii Junioris Cleri, quam etiam Domus Sacerdotum deficientium, proportionate, conscientiose tamen taxandi habeat facultatem.

3-tio Quod si autem Presbyter, sive Beneficio provisus sit, sive non, sine Testamento, eoque legali, adeoque ab intestato mortuus fuerit, universa, ejus depuratis oneribus & proportionata Eleemosyna Missarum; e determinatione Domini Ordinarii; Sede vero vacante, Vicarii Generalis Capitularis pro defuncto determinanda, praevie supputata, remanens substantia conformiter ad Benignas resolutiones Regias trifariam; nempe inter consangvineos, Ecclesiam, cui defunctus ultimo servivit, & pauperes dividatur, ita tamen: ut rata, consagvineos concernens, eisdem ex integro: rata vero Ecclesiae in media parte Seminario Junioris, pro Ecclesiae obsequio succrescentis Cleri, in altera vero medietate fabricae Ecclesiae, cui denatus ultimo servivit; pari quoque ratione rata pauperum in medietate Domui quae Sacerdotes Deficientes, & Ecclesiasticos pauperes, Nobis maxime proximos, alit, in altera vero medietate (nisi hanc quoque consangvinei, legitimata paupertate sua, vigore Benignarum resolutionum obtinere debeant) pauperibus, intra recinctum Beneficii, quod demortuus ultimo obtinuit, habitantibus, obveniat, & ex aequo dividatur (127).

---

(127) Statuti hujus, Altissimo Loco substrati, confirmatio sequentibus verbis intimata est. — 15985. — Praesens Statutum Dioecesanum a sua Majestate Sacratissima medio benignae Resolutionis Regiae de dato 1-mae Julii Nro 6175. anno 1803. emanatae „clementer ratificatum esse, cum modificationibus Intimato de 26. „Julii a. c. Nro 15985. contentis. Paulus Almasy m. p. Consilio „Regio Locumtenentiali Hungarico Budae die 26. Julii 1803. cele- „brato, Christianus Mathe m. p. Tenor autem Intimati sequens „est: 15985. — Illustris, plurimum Reverende, Excellentissime, et „Illustrissime, Reverendissime Episcope! Amice Charissime! Domine „nobis observandissime! — Statutum Dioecesanum Dioecesis Zagra- „biensis in favorem Seminarii Cleri Junioris, et Deficientium Sa- „cerdotum recens conditum per Excellentiam Vestram medio Re- „praesentationis suae ddto. 12. Maii a. l. isthuc submissum, et „abhinc Altissimo loco substratum, sua Majestas Sacratissima se- „quenti ratione clementer ratihabere dignata est."

„1-mo Ut obligatio pendendorum 12. et respective 3 flore- „norum ad quosvis Beneficiatos, et alios sacerdotes, Dioecesi Za- „grabiensi ingremiatos, in quocunque officio, etiam extra propriam „Dioecesin existentes, ex ipsa communis Dioecesani Statuti indole extensa esse debeat".

„2-do. Si huic obligationi, e praesenti statuto profluenti quisquam „quocunque ex incidenti in ultimae voluntatis suae Tabulis satisfa-

Actum et publicatum Zagrabiae in Arce Solita Residentia Episcopali diebus 3. & 4. Mai anno Domini MDCCCIII. Quod cedat ad majorem Dei gloriam, et universae Dioecesis spiritualem, et temporalem utilitatem (128).

Maximilianus Verhovacz,
Episcopus Zagrabiensis m. p. L. S.

(Knjiga I. O crkvenoj upravi. Str. 411—413.).

GLAVA ČETVRTA.

Štovanje vladara i članova cesarske kuće.

1. Uvrieda Veličanstva.

§. 63. Koj povriedi poštovanje prema cesaru, bilo to osobnom uvriedom, javno ili pred više ljudih izuštenimi pogrdami, huljenji ili porugami, tiskotvorom, priobćivanjem ili razprostiranjem predstavah u slici ili pisamah: čini se krivcem zločinstva uvriedjena Veličanstva, i ima se kazniti težkom tamnicom od jedne godine do pet godinah.

Pogrde, huljenja i poruge navedene su u zakonu samo primjerice, pak se usljed toga svaka izjava, kojom se povriedi poštovanje prema cesaru, imade kazniti po §-u 63. k. z. (Naredba ministarstva pravosudja od 12. prosinca 1853. br. 18.772 i od 18. lipnja 1855. br. 12.420). (Iz kaz. zak.).

„cere intermitteret, integrum sit Episcopo Dioecesano, vel, Sede „vacante, Vicario Capitulari e remansa denati Sacerdotis substantia summam, in Statuto defixam, ad fines praeindicatos, determinare, „quin tamen ob non expletam, seu ex oblivione, sive etiam inoffi„ciositate, similem obligationem, testamenta, caeteroquin requisitis „solemnitatibus instructa quaestioni alicui nullitatis subjiciantur.“

„3-tio. Quod ipsum relate ad excindendam pro parte Semina„riorum ratam. Statuto conformen, in casu ab intestato decedentium „Sacerdotum saecularium observandum erit; praeexistentibus benignis „normalibus Resolutionibus, quoad divisionem similis substantiae ultro in suo vigore relictis.“

„4-to. Cum ipse Dioecesanus Clerus Zagrabiensis praesente Sta„tuto non tantum inspectionis, sed et confirmationis Jus quoad Testa„menta sua Episcopo Praelato, et, Sede vacante Vicario Capitulari ul„tro detulerit, ususque similis in aliis etiam pluribus Dioecesibus vigeat, „ideo hac in parte nulla reflexio in obversum Statuti subversati.“

„Quam altissimam Resolutionem Excellentiae vestrae pro no„titia, et cynosura significandam, ac una adjacens exemplar hujus „Statuti finem in eum committendum habet Consilium hoc Locum„tenentiale Regium, ut illud in Archivo Vicariali, cum B. hujus „Resolutionis R. superinde emanatae, et pro cynosura futuris semper „temporibus deserviturae, copia fideliter asservetur; tertio ejusmodi „exemplari isthic in tabulario Consilii hujus Locumtenentialis R. „retento. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico Budae „die vigesima sexta Julii. anno Millesimo, octingentesimo, tertio „celebrato. Illustris, plurimum Reverendae, Excellentissimae, Illu„strissimae, et Reverendissimae Dominationis Vestrae: — ad officia „paratus, paratissimi — Paulus Almasy, m. p, Franciscus Darvas, „m. p. Samuel Lany m. p.

(128) Quicunque hanc regulam seculi fuerint, pax super illos et misericordia, ad Galat. 6. — utimini ea, Pastores! Fratres! et Filli dilecti! atque ad hanc mores vestros excolite, reddite fructum, quem Ecclesia tot legibus in vobis adolescere desiderat. Amen.

2. Uvriede članova cesarske kuće.

§. 64. Ako se takova diela, ili tvorne uvriede poduzmu proti drugim članovom cesarske kuće, imaju se, ako ne čine zločinstvo, za koje je težja kazan odredjena, kazniti kao zločinstvo, tamnicom od jedne godine do pet godinah.

Ovaj se §. odnosi i na uvriede umrlih članovah cesarske kuće. (Naredba ministarstva pravosudja od 10. lipnja 1854, br. 5887). (Iz kaz. zak.).

GLAVA PETA.

Kaznena vlast i postupak upravnih oblasti.

1. Cesarski patent od 20. travnja 1854.

§. 1. Sve naredbe, zapovjedi i priesude, što jih cesarske vlasti političke i redarstvene u području uredovne svoje djelatnosti izdaju, budi neposredno, budi po nalogu predpostavljenih jim vlastih ovršivat će iste vlasti onimi sredstvi, koja jim po zakonu pripadaju.

§. 2. Likvidne daće, koje se porezuju dodatkom k izravnim ili neizravnim dankom, iztjerivat će na naredbu političkih vlastih oni organi, koji su za pobiranje tih danakah odredjeni, i to usilnimi sredstvi, koja u tom obziru postoje.

Isto tako onim načinom, koji je propisan za pobiranje danakah i za exekuciju u poslu danka, imaju se one daće, koje su u obziru iztjerivanja njihova po zakonu dankom uzporedjene, iztjerivati na naredbu onih organah, koji su vlastni odlučivati o dužnosti i o obsegu daćah.

§. 3. Po propisu naložene ili postojeće novčane daće od druge vrsti, koje se u poslovnom području političke uprave iztjerivat imaju za javne svrhe, n. pr. troškove liečitbene i druge prinoske zdravstvene, novčane globe, poberiva občinskih urednikah, koje je o trošku občinah postavila državna uprava, prinoske za crkve, župe i škole, školarine itd. pobirat će po naredbi vlastih organi njihovi, ili u ime njihovo i po nalogu njihovom organi občinah. To isto valja i u obziru onih daćah u naravi za crkve, župe i škole, za koje je dosad odredjeno bilo da se iztjeruju putem političkim, t. j. ako glede berivnoga prava neima prigovora, ili u slučaju učinjena prigovora, ako je ovlaštenik u posjedu obranjen.

Ako se daća sasvim ili stranom zadocni ili uzkrati, imat će politička vlast pravo, ako je neposredno ili po organih občinskih učinjena opomena bila uzalud, uporavit sredstva ovršbe (exekucije), koja se inače uporavljuju, kad se iztjeruju neizplaćeni zaostatci od izravnih danaka.

§. 4. Daće u novcu, koje se ili po zakonu ili po zaključku občine, što ga je odobrila nadležna vlast politička, platit imadu za občinsku koju svrhu, a ne sastoji u dodatcih k izravnim ili neizravnim dankom, pobirat će načelnici občinah po svojih vlastitih organih; ako obvezanik ostane dužan, treba najprije opomenut ga i zagrozit mu se exekucijom, ako dužnosti svojoj nezadovolji; a zatim ako za četrnaest danah duga ne namiri, naredit će exekuciju ili cesarska politička kotarska vlast ili ured občinski (magistrat), komu je vodjenje političkih poslovah povjereno. Tu će načelnik občine naredit, da njegovi organi pliene dužnika, i ako je potriebno, da mu još oduzmu i odnesu pokretnih dobarah, plodovah i stvarih od prilike onoliko, koliko dug i troškovi exekucije iznose; pak ako i opet uzalud mine osam danah, da se pod nadzorom vlasti, koja je exekuciju dozvolila, na javnoj dražbi prodadu plienjeni predmeti.

U ostalom pri takovoj plienitbi, oduzimanju i dražbenom prodavanju, treba se držat onih ustanovah, koje postoje za exekuciju stvarih gibivih pri zaostatcih poreznih.

Ako sile i sredstva občine nisu dovoljna za ovršenje exekucije, vlastan je načelnik občine obratit se prošnjom na političku vlast, da mu se pomoć dade (§. 8).

1. Kao što u političkih ovrhah u nijednom zakonu nije izrično
spomenuta intervencija državnoga organa, tako je i kr ova ze-
maljska vlada opetovano upozorivala kr. podžupanije, da prove-
denje političkih ovrhah povjeravaju občinskim organom u prenešenom
djelokrugu, pridržav posredovanje podžupanijskih organah samo u
onih riedjih slučajevih, u kojih se sbog sbivšega se djelotvornoga
odpora ukazuje nuždnim izaslanstvo podžupanijskih činovnikah;
koji su tada većim autoritetom i političkim taktom zvani štovanje
zakonah i vladinih naredabah uzpostaviti.

Prema tomu dakle bezdvojbeno je kr. podžupanija zakonom
ovlaštena, ovrhovoditeljstvo kod političkih ovrhah povjerit občin-
skim organom u prenešenom djelokrugu, odnosno obć. ovrhovodi-
teljem u koliko takovi kod občine u zavjeri obstoje, ter su pouz-
danja vriedni. Kr. ovaj vladni odjel nemože ipak odobriti tamošnji
predlog, da se od kr. podžupanijah neposredno ovrhovoditelji za
obavljanje političkih ovrhah postave i zavjere, pošto bi tim načinom
atribut drž. organa, koji im absolutno pripasti ne može, dobili,
kao što se je i ovdje neugodno dojmilo, da od tamošnjih činov-
nikah perovodnih po dva više mjesecih na godinu u provadjanju
političkih ovrhah izbivaju, pošto se tim načinom na uštrb službe
podžupanijski činovnici zabavljaju poslom, kojemu su občinski or-
gani u pravilu redovito dorasli. Nutarnji odj. 28. prosinca 1880.
br. 28859.

2. Erarialne tražbine imadu se na poziv vojničkih i domobr.
oblastih po polit. oblastih utjerati, ako jih stranke priznaju i
dobrovoljno jih platit hoće i mogu; ako pak ne, imadu pol. oblasti
to priobćiti vojn. ili domobr. oblasti, kojoj nadleži pokrenuti proti
dužniku parnicu. Nutar. odj. 13. kolovoza 1878. broj 13.380.

§. 5. Ako se zakonom, naredbom političke koje vlasti ili zaključkom občine, što ga je potvrdila vlast nadležna, izreče dužnost, da se ima što davati u djelu ili u naravi, pak ako se na opomenu vlastih ili načelnikah občinskih, kojim je ovrha naložena, dužnosti ovoj nezadovolji ili baš nimalo, ili ne sasvim, ili ne onda, kada treba, imat će se manjkajuća daća obavit na pogibelj i o trošku obvezanikah, i učinjeni troškovi po ustanovah u §§. 2, 3 i 4 sadržanih iztjerat od nemarnih obvezanikah, pri čem jim se ne dopušta ni prigovor proti proračunanom i po političkoj vlasti potvrdjenom iznosku istih troškovah.

§. 6. Ako je daća koja tako potrebita, da se ista poradi pogibelji, koja je s odgodom skopčana, ili poradi osobite njezine naravi, neda obavit po drugih osobah,

makar bilo baš i o trošku obvezanikah, tad se isti obvezanici imadu primorati, da neposredno sami zadovolje onomu, što se od njih zahtieva.

§. 7. Ako je u području vlastih političkih ili redarstvenih izdata kakova zabrana, protezala se ista budi na pojedino koje djelo, budi na stanovitu vrstu od djelah, imat će dotične političke ili redarstvene vlasti, da bi se ovršivao ovakovi propis, neposredno proti onim, koji nastoje zabranu prekršiti, ili koji tvrdokorno za nju nemare, uporavljivat svrsi shodna ovršna i exekucionalna sredstva, i odredjivat kazan, za slučajeve prekršaja ili opornosti propisanu, ili ako u tom nije naredjena naročita kazan posebna, a ono kazan onu, koje je ustanovljena u §. 11.

Prekršaji takovih zabranah ili nehajstva za iste, podčinjena su, ako za to nije izriekom ustanovljena kazan posebna, kazni u §. 11. propisanoj.

§. 8. Kad se ovršuju naredbe i zabrane, što jih izdaju vlasti političke ili redarstvene, i kad se vode naredjene exekucije, imat će oružanstvo (žandarmerija) ili u mjestu nastanjeno stražanstvo redarstveno po mjeri dobivenih u tom obziru naputakah, davati potrebitu pomoć i vlasti imadu pravo, tražit i od vojske pomoći, da se kao što treba dovoljno podupiru naredbe njihove.

§. 9. Cesarske političke i redarstvene vlasti imadu pravo, pozivati u njihovom uredovnom okolišu nahodeće se osobe, kad je u uredovnom kojem djelovanju potrebito, da dodju.

U slučajevih, kad se dopustit nemože, da pozvanoga zastupa koji uvjerodostojeni punomoćnik, ima se u pozivu naročito kazati, da je potrebito, da sam glavom dodje.

Koji ne dokaže, da mu radi bolesti, nemoći ili inih temeljitih zapriekah, nije moguće doći, dužan je pokorit se pozivu i dati obaviesti, koje se od njega ištu.

Ako pozvanik nedodje, pozvat će se u pravilu još jedanput, i to prietnjom, da će mu se nametnuti globa od jednoga do uklopno dvadeset forintih novca konv., i da će se izdati ili izhoditi proti njemu dovedbena zapovjed, ako nedodje. Ako se dokaže, da je pozvaniku poziv dostavljen, pak on pri svem tom, ne imajući valjanih razlogah, koji bi ga izpričavali, izostane, nametnut će mu se globa, ili, ako je potriebno, izdati proti njemu zapovjed, da se dovede.

U silnih slučajevih, napomenuv naročito, da je neobhodno potriebito da pozvanik dodje, moći će se iznimice već u prvom pozivu kazati, da će se odmah izdati dovedbena zapovied ako nedodje, i po tom dopušteno je ako pozvanik na prvi poziv nije došao a nije ni opravdao izostanka svoga valjanimi razlozi, koji bi ga izpričavali, narediti, da se dovede. Ako je poziv učinjen od strane vlasti političke, tad će sama izdati i zapovied dovedbenu. Načelnik občine pako imat će kod neposredno predpostavljene vlasti zaiskati, da se izda dovedbena zapovjed proti takovomu, koji je bez uspjeha pozvan bio, dokazavši ujedno, da je potriebno da pozvanik dodje, a da je pozvaniku i poziv, kao što treba, dostavljen bio.

Dovedbenu zapovjed izvršit će ili poslužitelji politički ili redarstvene vlasti, ili oružanstvo, ili postojeća u mjestu straža redarstvena, i to ako je potriebno i pomoćju vojničkom.

Navedenimi ovimi ustanovami neukidaju se ine posljedice, koje su po zakonu skopčane s izostankom pozvanika, bio poziv dotičnoj osobi dostavljen neposredno, ili uvršten u javne listove ili pribijen na javnih mjestih. Isto tako nemienjaju se ovimi ustanovami oni slučajevi, kad se tko po zakonitom propisu bez svakoga poziva odmah pred koju vlast dovesti, ili uhititi ima.

1. Po prev. riešenju od 31. prosinca 1851. (z. vl. I. 1853. razd. I. br. 4 str. 101) mogu poglavari seoskih občinah prisilna sredstva upotriebiti samo u slučajevih prešnih. Inače pako, kad treba koga pod silu po oružnicih dovesti pred poglavarstvo, mora ovo po §-u 9. car. nar. od 20. travnja 1854. zamoliti kod starije oblasti njegovo predvedenje, dokazav, da je dolazak pozvanoga pred obć. poglavarstvo potrieban, i da se pozivu oglušio. Inače bi mogli dotični poglavari skriviti proti §§. 331. i 332. kaz. zakona. Namj. v. 12. prosinca 1857. br. 22.006.

2. Upućuju se sve ovozemne upravne oblasti, pod strogom odgovornosti, da vazda, kad u priliku dodju, da moraju koji željeznički organ uhititi dati, o tom, ako je moguće, još prije nego se uhićenje odredi, ili barem odmah kod uhićenja obavieste neposrednoga predstojnika dotične osobe, da ovaj za vremena uzmogne shodne odredbe učiniti radi daljnjega neprekidnoga nadzora

nad dotičnom prugom. — Podžupanije imadu u tom smislu i svoje občine uputiti. Nut. odj. 11. srpnja 1875. br. 11.804.

§. 10. Načelnici občinah imadu pod kazan štetnih posliedicah, zapriečenih postojećimi propisi, naloge političkih cesarskih vlastih, koji jim dolaze, točno izvršivati i doći pred ista, kada se pozovu.

Ove vlasti imadu opet načelnike občinah sa svom moćju podupirati u provedenju naredabah, koje isti činili budu ovršujući postojeće zakone ili osobite naloge vlastih.

§. 11. Svako, redarstvenim propisom protivno ponašanje na javnih sastancih, imenito u slušalištih, kazalištih, u dvoranah, krčmah i kavanah itd., zatim na željeznici, parobrodu, kolih poštanskih itd., kojim se povriedjuje red i pristojnost, smeta veselje i zabava občinstva ili inako daje sablazan, zatim svaki demonštrativni čin, koji smiera na to, da se njime izrazi nenaklonost prema vladi ili zametavanje naredabah njezinih, ima se bez uštrba postupka kazneno-sudbenoga komu će možda mjesta biti, kaznit globom reda od jednoga for. do uklopno sto forintih novca konv. ili zatvorom od šest urah do četrnaest danah, kao što se ova ili ona kazan uzvidi okolnostim primjerenija i uspješnija.

Nego u obziru kazni, koja se odrediti ima, valja se držat toga načela, da se kazan neodmjeruje nikada veća, nego što je najmanji stupanj kazni one, koja bi se morala bila odredit po obćem zakonu kaznenom, da je čin, o kojem je govor, imao vlastitost prestupka ili prekršaja u smislu istoga zakona kaznenoga.

1. Zakon od 20. listopada 1872. (Sbornik g. 1873. Komad X. izdan i razposlan 7. rujna 1873. br. 43. str. 241); §. 1. Od dana proglašenja ovoga zakona ukida se tjelesna kazan bijenjem bezuvjetno i bez iznimke, bila ona odredjena kao kazan glavna, ili kao pooštrenje kazni ili napokon kao kazan disciplinarna, počem se stavljaju izvan krieposti svekolike postojeće zakonske ustanove, koje s ovim zakonom stoje u opreci. — §. 2. U koliko je tjelesna kazan bijenjem po postojećih zakonih ustanovljena kao kazan glavna, ima se u napredak mjesto nje dosuditi primjerna kazan zatvora, u onih pak slučajevih u kojih je ustanovljena kao pooštrenje kazni ili kao kazan disciplinarna, ima se zamieniti drugim kojim zakonom dozvoljenim pooštrenjem, odnosno drugom kojom kazni disciplinarnom.

2. Kr. ovaj vladni odjel nalazi kr. podžupanije upozoriti na to, da se u onih slučajevih, gdje proti krivcu kriepčije postupati valja, izrečena proti njemu kazan zatvora pooštriti može načinom naznačenim u §. 253. slovo a) do e) kz. zak., ter da pol. oblasti pripada pravo kod pokazane osobite osornosti ili sablažnjivosti prekršaja, izbirati pooštrenje, koje se prema individualnosti prekršitelja najuspješnijim čini.

Nut. odjel 24. lipnja 1880. br. 12673.

3. Paragraf 253. kaz. zakona od 27. svibnja 1852.: „Sa zatvorom sjedinit se može u isto doba jedno ili više sliedećih pooštrenjah: a) post; b) teža radnja; c) tvrdo leže; d) samotni zatvor; e) samotni zatvor u mračnoj izbi.“

Pooštrenje zatvora postom biva tako, da se zatvorenik drži o samom kruhu i vodi, što ipak ne ima biti više no dva put u ćednu (§. 254. kaz. zak.). Isto tako se i tvrdi ležaj može upotriebiti samo dva put u ćednu i to ne redom (§. 255. kaz. zak.). Držanje u samotnu zatvoru može trajati neprekidno najdulje 14 danah (§. 256. kaz. z.), nu svaki dan ima kaznenika najmanje dva put posjetiti koji nadzornik uze, te mu se imade dati primjeren posao (§. 22. k. z.). Zatvor u mračnoj izbi nesmije na jednom trajati više od 24 urah i može se ponoviti tek poslje ćedan danah (§. 257. kaz. zak.).

§. 12. Kao što je političkim i redarstvenim organom naloženo pod strogom odgovornosti, da se prigodom uredovnoga obćenja pristojno vladaju prema svakomu, tako isto imade i svatko izkazivati štovanje tim organom, kada ovršuju uredovna svoja djelovanja.

Tko se dakle a) proti kojemu političkomu ili redarstvenomu uredniku, ovršujućemu uredovna zakonita djelovanja, ili proti stražam i poglavarstvenim službenikom, koji na javnih mjestih ili u prebivalištih privatnih imaju ovršivat naloge uredovne, ponaša oporno i uvriedivo, ili tko premda opomenut, ne odustane od ponašanja takova, koje vriedja značaj uredovni; zatim b) tko se proti načelniku občine, ovršujućemu nalog, što ga je isti po zakonu ili po osobitom naputku koje vlasti obaviti dužan, neprestajuć vlada oporno i uvriedivo, ili c) tko se u podnesku na koju vlast, što ga je sastavio ili sam ili po nalogu njegovom tko drugi, posluži načinom pisanja, istu vlast vriedjajućim ili tko takov podnesak sastavi za koga drugoga, — past će pod postupak kazneni, koji je ustanovljen u §. 11.

§. 13. Čin ima se izviditi koliko moguće jednostavnije. U slučajevih §. 12. sl. a) i b) može se za pravni dokaz kao dovoljno smatrati, što politički ili redarstveni urednik ili službenik, pozivajuć se na službenu svoju prisegu, izreče, a tako i ono, što na isti način izreče na-

čelnik občine, u koliko ta izreka ne bude sumnjiva po drugoj kojoj okolnosti.

§. 14. U obziru činah, naznačenih u §. 11., rukovat će moć kaznenu cesarska vlast redarstvena u mjestih, gdje vlast takova postoji; a u mjestih, gdje vlasti takove neima, rukovat će ju politička vlast kotarska. Nasuprot u slučajevih, naznačenih u §. 12., imat će presudu kaznenu izreći načelnik one političke ili redarstvene vlasti, kod koje se je pri uredovnom djelovanju sbilo ponašanje, što se kaznit ima, a ako to ponašanje bude učinjeno proti kojemu načelniku občine, izreći će kaznenu presudu načelnik one političke vlasti kotarske, u koje se području nalazi dotična občina. — Ako uvrieda bude učinjena u pismenom podnesku i ako bude upravljena ili proti svojkolikoj vlasti ili proti osobi načelnikovoj: tad će predpostavljena oblast delegovat koju vlast drugu, da predmet razpravi i da osudu izreče.

§. 15. Pritužbe proti odredbam ili presudam disciplinarnim, izdatim u smislu naredabah ovih, imadu se upravljat na političku vlast zemaljsku, u višjem pako stupnju pravilno na ministarstvo nutarnjih dielah.

U slučajevih pako, kada se tko utiče proti disciplinarnoj presudi (§§. 9. i 12.), koju je vlast redarstvena izrekla poradi kakova poziva ili radi sačuvanja časti uredovne, ili kad se tko pritužuje proti ponašanju koje vlasti redarstvene ili kojega organa redarstvenoga, ima se pritužba upravit na vrhovnu vlast redarstvenu.

Nego u slučajevih §. 12. a) neima takovi priziv moći, koja bi priečila ovrhu naredbe ili presude, i priziv takov bit će za višju vlast samo u toliko predmet razpravljanja, u koliko je svaki urednik odgovoran za zakonitost uredovnih svojih djelovanjah.

Proti kaznenim presudam, koje budu izrečene u slučajevih §. 11. a tako i po §. 12. sl. b) i c), dopušten je priziv na višu vlast i to sa moćju odgodnom, bile te presude izrečene po vlastitoj ili kojoj delegiranoj vlasti; nego treba da isti priziv uz zakoniti rok predan bude kod vlasti one, koja je presudu izrekla.

§. 16. U obziru rukovanja moći exekutivne i kaznene, ustanovljene u paragrafih predidućih, bit će cesarskim političkim vlastim uzporedjeni i oni občinski uredi (magistrati itd.), kojim je u uredovnom području, što im je doznačeno, u mjesto cesarskih vlastih kotarskih, povjereno vodjenje poslovah političkih.

(Vežić: Pomoćnik za javnu upravu. Knj. I. Str. 1—7.)

2. Naredba ministarstva unut. poslova, pravosudja i vrhovne vlasti redarstvene od 3. travnja 1855.

§. 1. Počamši od dana onoga, kojega u svakoj pojedinoj krunovini u kriepost stupio bude kazneni postupnik, proglašen patentom od 29. srpnja 1853., a u onih krunovinah, u kojih je taj postupnik kazneni jurve u kriepostí, počamši od dana, kojega naredba ova bude obznanjena, imat će iztraživanje i kažnjenje svih onih zakonskih narušajah, koji u obćem zakonu kaznenom od 27. svibnja 1852. nisu proglašeni kao djela kažnjiva, i glede kojih postupak nije osobitimi propisi izriekom doznačen drugim vlastim, spadati k poslovodstvu političkomu i s toga obavljat će pomenuto iztraživanje i kažnjenje zvani za to uredi kotarski onoga kotara u kojem narušaj takov bude učinjen; a u mjestih, gdje je političko poslovodstvo povjereno magistratom občinah, obavljat će to isti magistrati.

§. 2. U mjestih takovih, gdje imade vladarskih vlastih redarstvenih, pripadat će istim tim vlastim iztraživat i kazniti narušaje u §. 1. naznačene t. j. u koliko se ti narušaji tiču onih granah mjestnoga redarstva, koje su doznačene u djelokrug ovih vlastih.

§. 3. Postupak radi ovakovih narušajah ima se, koliko moguće, najkraćim načinom stezati na to, da se izvide bitne okolnosti. — U zapisnik, koji se o tome vodio bude, ima se uvrstiti satvorena presuda ujedno s razlozi; a stranki, ako zahtieva, ima se priobćiti prepis presude takodjer s razlozi. — Proti izrečenoj presudi prosto je stranci, ako scieni da joj je krivo učinjeno, uteći se višoj vlasti političkoj. — Utok u posliednjoj molbi ima se, na koliko je u obće zakonom dopušten, upravit na ministarstvo unutarnjih djelah, koje odlučuje o istom.

Utok treba da se za 24 ure po proglašenoj presudi prijavi, i da se poslje za tri dana predade kod prve

molbe. Utok obustavlja izvršbu presude kaznene, dok ne bude izrečena odluka pravomoćna; nego obustavlja ju samo u toliko, u koliko osobitimi propisi nije što inako naredjeno.

§. 4. Na koliko osobitimi zakoni za pojedine narušaje nije naredjeno što inako, valja od iztraživanja i kažnjenja radi narušajah, u §. 1. naznačenih, odustati bez svakoga uvjeta, ako je od onda, kad je narušaj učinjen, prošlo tri mjeseca danah, a nije se o njem poveo bio postupak.

§. 5. Naredbom ovom neukida se u nikakvom obziru kriepost naredbe od 20. travnja 1854. (zem. vl. lista g. 1854. razd. I. kom. X. br. 101. str. 229.).

(Težić: Pomoćnik za javnu upravu. Knj. I. Str. 7.)

3. Naredba ministarstva unut. dielah od 31. siečnja 1860.

Njegovo cesarsko-kraljevsko apoštolsko Veličanstvo dostojalo je previšnjom odlukom od 22. siečnja 1860. premilostivo odobriti sliedeće propise glede utoka i glede izvanrednoga prava, ublažavati i odpuštati kazan u prekršajih, koji spadaju k uredovanju političkomu i koji nisu navedeni u zakonu kaznenom.

§. 1. Ako proti presudam kr. uredah kotarskih, kr. vlastih redarstvenih i magistratah obćinskih, kojim je poslovanje političko povjereno, bude poprimljen utok u prekršajih, koji spadaju k uredovanju političkomu i koji nisu navedeni u zakonu kaznenom: odlučuje tad o tom u drugoj molbi izklopno polit. načelstvo zemaljsko.

Nego uredi, podčinjeni vlasti okružnoj (vlasti županijskoj), imadu utoke, koji predani budu proti presudam njihovim u prekršajih takovih, putem te vlasti podnositi političkomu načelstvu zemaljskomu.

§. 3. Ako političko načelstvo zemaljsko potvrdi presudu prve molbe, neće više bit mjesta utoku, kao što je to jurve naredjeno za prekršaje propisah mjestno-redarstvenih.

§. 4. Vlast prve molbe ima izricati kazan svagda unutar o mjere, zakonom ustanovljene.

Pri okolnostih, koje su osobito vriedne obzira, može ta vlast ureda radi učiniti predlog političkomu zemaljskomu načelstvu, da se kazan ublaži ili odpusti.

§. 5. Političko zemaljsko načelstvo nesmije pooštriti kazni, koju je dosudila vlast prve molbe. Steku li se pretežni razlozi ublažujući, moći će pomenuto načelstvo zemaljsko ili na predlog, što mu ga je ureda radi učinila vlast prve molbe, ili na prošnju koju mu je predala stranka uz zakoniti rok utočni kazan ublažiti ili i sasvim odpustiti; nego izuzimaju se kazni koje glase na gubitak robe, stvarih prodajnih, ili sprave, na gubitak obrta ili inih pravah i povlasticah ili na odpravu iz svihkolikih krunovinah.

Sasvim odpuštati globu i kazni zatvora pri prekršajih štampe, i u obće ublažavati i odpuštati kazni, koje glase na gubitak robe, stvarih prodajnih, ili sprave, na gubitak obrta ili inih pravah i povlasticah ili na odpravu iz krunovinah svihkolikih, — pravo to priuzdržano je ministarstvu unutarnjih dielah, koje će o tom, držeći se propisah naredbe od 20. lipnja 1858. (br. 88. drž. zak. lista), §. 5., odlučivati u sastavljenoj skupštini viećnoj, i pri svih prekršajih štampe, kao i u onih slučajevih, gdje, da se izreče odluka u trećoj molbi, potrebito bude suglasje s ministarstvom redarstvenim, raditi suglasno s ovom vlasti centralnom.

(Težić: Pomoćnik za javnu upravu. Knj. I. Str. 11.)

4. Okružnica c. kr. glavnoga zapovjedničtva od 16. rujna 1873. o kaznenoj vlasti političkih oblastih u hrvatsko-slavonskoj vojnoj Krajini.

§. 1. Iztraživanje i kažnjenje svijuh prestupaka zakona, koji nisu već po obćem kaznenom zakonu kano kažnjivi čini ili propuštaji označeni, ili glede kojih nije kazneno postupanje osobitimi propisi naročito drugim oblastim naloženo — pripada u pogledu svih gradjanskoj oblasti podpadajućih osoba političnim oblastim.

Medju ove prestupke zakona spadaju takodjer takovi čini ili prepuštaji, koji su obstoječimi zakoni ili po oblastih — unutar njihova djelokruga izdanimi naredbami kano

kažnjivi ili bar s redarstvenih ili drugih javnih obzira kano protuzakoniti označeni, ako i nije u dotičnih propisih stanovita kazan ustanovljena.

§. 2. Povedba i provedba kaznenog postupka glede u predidućem § u označenih prestupaka zakona pripada onim kotarskim uredom i gradskim poglavarstvom, u kojih se području takovi prestupci počine.

§. 3. Prestupci zakona, za koje u postojećih propisih stanovita kazan opredieljena nije (§. 1. stupac 2.), imadu se kazniti novčanom globom od jednog (1) do sedamdeset (70) forinta ili zatvorom od 6 sati do 14 dana i to kako je koja kazan primjerenija (§§. 260. i 261. kaz. zakona) ili uspješnija.

Pri odmjerivanju kazni držat se je toga načela, da se nesmije nikada dosuditi veća kazan od one, koja bi najmanja bila ako bi kažnjivom činu svojstvo prekršaja ili prestupka slične vrsti u smislu obćeg kaznenog zakona pripadalo.

§. 4. U koliko se posebnimi propisi za takove prestupke nebi što drugo odredilo, ima se od iztraživanja i kažnjenja poradi svih u §. 1. naznačenih prestupaka bez ikakva drugog uvjeta odustati, kad su od dana prestupka minula tri mjeseca a iztraga još nebje povedena.

§. 5. Kazneni postupak glede u §. 1. označenih prestupaka zakona imade se obaviti po propisu zakona od 24. listopada 1872. proglašena ovdašnjom okružnicom od 15. studena 1872. k. u. predsj. br. 2372. (list zem. uprave XIV. kom. god. 1872.).

Proti odluci političnc oblasti prve molbe pripada dotičnikom po prenavedenom zakonu pravo priziva na glavno vojno zapovjedničtvo kao krajišku zem. upravnu oblast.

§. 6. Političke i obćinske oblasti vlastne su u njihovu području nalazeće se osobe pozivati, ako je njihov dolazak uredovanja radi nuždan.

U slučajih, kada se nemože dozvoliti, da se pozvanik može dati zastupati po ovjerenu punomoćniku, ima se u pozivnici izrično opaziti, da je osobni dolazak nuždan.

Svatko, koji nemože dokazati, da je bolešću, nemoćju ili drugim valjanim uzrokom zaprienčen osobno doći, dužan je odazvati se pozivu.

Ne dodje li pozvani, tad se redovito uz prietnju novčane globe od 1 do 20 for. pozove iznovice i ujedno opomene, da će se za slučaj nedolazka dovodnica izdati ili izhoditi.

Izostane li pako pozvanik uzprkos dokazanomu opetovanomu pozivu i nenavede li temeljitih razloga, tad mu se može novčana globa dosuditi i za slučaj potrebe dovodnica izdati, odnosno od nadležne oblasti izhoditi.

Iznimice može se u prešnih slučajevih već u prvom pozivu uz izrični pripomenaj prešnosti dolazka naviestiti, da će se u slučaju nedolazka novčana globa dosuditi ili dovodnica izdati — a po tom je odmah iza prvog, temeljitimi razlozi neopravdana izostatka slobodno globu dosuditi ili odrediti, da se pozvanik dovede.

Ako je koja politična oblast koga pozvala, onda ona sama ima i dovodnicu izdati; obćinski pako načelnik ima neobziruć se na već dosudjenu morda novčanu globu uz dokaz nuždnosti dolazka i već valjano udešena poziva, u kotarskog ureda zamoliti dovodnicu za bezuspješno pozvanoga.

Dovod obavljaju podvornici politične oblasti ili šereżani, a ako je nužda i vojnička pomoć.

Predstojećimi ustanovami ne ukidaju se ine posljedice, koje su po zakonu sa nedolazkom pozvanika skopčane, ma bio poziv dotičnoj osobi neposredno dostavljen, ili uvrstbom u javne listove ili pako javnim pribojem oglašen.

Isto tako ostaju ovim oni slučajevi netaknuti, u kojih tkogod po zakonskom propisu bez poziva pred oblast odmah doveden ili uzapćen biti može.

§. 7. Svatko je dužan politične i redarstvene organe kadaureduju poštovati; tko se dakle: a) proti političnom i redarstvenom činovniku pri izvršivanju zakonitoga uredovanja ili proti straži ili proti oblastnim poslužnikom, koji na javnih mjestih ili u privatnih stanovih službene naloge izvršivati imaju, osorno ili uvriedljivo ponaša, te se akoprem već opomenut, po službeni značaj povredljivo ponašati ne prestane; b) tko se proti obćinskomu načelniku pri izvršivanju naloga, što ga on usljed zakona ili po osobitom naputku oblasti obaviti ima, stalno osorno i uvriedljivo ponaša, ili c) tko u podnesku na koju oblast — sastavio ga on sam ili po njegovu nalogu tko drugi,

udari u vriedjajući načiu pisanja, ili tko takav podnesak komu drugomu sastavi; biva, predpostaviv, da slučaj pod obći kazneni zakon nespada, krivcem disciplinarnoga prestupka i imade se novčanom globom ili zatvorom po izmjeru označenom u §. 3. kazniti.

§. 8, Pravo disciplinarne kazni odrediti pripada: u pod slov. b) predidućega u-a, navedenih slučajih izključivo predstojnikom kotarskih oblasti, u slučajih pako pod slov. a) i c) kako ovim tako i okružnim upraviteljem i načelnikom magistrata, kako je već uvreda proti službenikom okružne ili kotarske oblasti ili gradskoga magistrata naperena bila.

§. 9. U slučajih označenih u §§. 6. i 7. nisu predstojnici političnih oblasti obvezani postupati po propisu zakona od 24. listopada 1872. (list zem. uprave XIV. kom.)

Pri tom se ima učin po mogućnosti jednostavnim ali ipak pouzdanim načinom izviditi, a izvidba samo na najvažnije okolnosti ograničiti.

U slučajih §-a 7. slov. a) i b) može se pozivom na službenu zakletvu dati izjava političnoga ili redarstvenoga činovnika ili poslužnika kao i obćinskoga načelnika za pravni dokaz dovoljnom smatrati u koliko ista izjava nebi po kakovoj okolnosti dvojbena ili pobijena bila.

U slučajih § a 7. slov. c) može polag okolnosti za pravni dokaz dovoljno biti, da se dotični podnesak priklopi.

Ako je izvornik podneska za inu službenu uporabu nuždan, to se imade ovjerovljen prepis prisačuvati i na istom označiti, kud je izvornik dospio.

Ob učinu imade se zapisnik sastaviti, te valja istomu priklopiti presudu sa razlozi; ova se pako mora stranci ili ustmeno proglasiti ili pismeno dostaviti i istoj, takodjer u prvom slučaju na zahtievanje i prepis presude sa razlozi izdati.

§. 10. Ako se takova uvreda u pismenom podnesku oblasti ili osobe predstojnika tiče, tad valja umoliti bližu višu oblast (okružnu oblast, glavno zapovjedničtvo kao krajišku zem. upravnu oblast), da se razprava predmeta i izreka disciplinarne presude drugoj kojoj oblasti povjeri.

§. 11. Proti izdanju dovodnice po §. 6. kao i proti disciplinarnim presudam, koje se radi u §. 7. pod slov. a) i b) označenih prestupaka zakona dosudjuju, neima priziva.

Žaobe, koje se proti takovim presudam podnesu, nisu jake izvedbu istih zapriečiti, i postaju za višu oblast samo u toliko predmetom razprave, u koliko je svaki činovnik za svoje zakonito uredovanje odgovoran.

Nasuprot je proti dosudi novčane globe po §-u 6. kao i proti disciplinarnim presudam, koje su radi u §-u 7. slov. c) označenih prestupaka zakona izrečene, dozvoljen priziv sa odgodnom moći na glavno vojno zapovjedničtvo, kao zem. upravnu oblast. Priziv imade se pri ustmenom proglasu presude odmah, pri pismenoj dostavi iste pako za 24 sata prijaviti i može se za 3 dana iza prijave uručiti pismenim podneskom kod one oblasti, koja je presudu izrekla.

§. 12. Ako stranka upotriebi pripadajuće joj pravo priziva, ima se to u onom zapisniku zabilježiti, koji se po §. 9. sastaviti mora, a ovaj zapisnik kao i prizivna obrazložba, ako je predana, podnieti sa službenim izvješćem glavnomu zapovjedničtvu kao zemaljsko-upravnoj oblasti.

Svaki razpravni zapisnik imade se u uručbeniku provesti i u pismari ostaviti, dosudjena kazan pako u kaznenom zapisniku ubilježiti, odnosno po okružnoj oblasti dotičnomu kotarskomu uredu priobćiti, da ju provede u kaznenom zapisniku.

§. 13. Okružni upravitelji i načelnici gradskih magistrata kao i predstojnici polit. kotarskih oblasti vlastni su podredjene seoske obćinske načelnike svoga područja odnosno ine u službi gradskih ili seoskih obćina stojeće organe — radi neposluha dobivenih uredovnih naredaba, radi zanemarenja službenih dužnosti ili radi drugih prestupaka njihove službene dužnosti redovnom kazni pokoriti, ako predišle opomene ili ukori bez uspjeha bijahu, te ako povreda dužnosti nije takova, da bi se ustanove obćeg kaznenog zakona uporabiti morale.

Proti činovnikom i poslužnikom namještenim u državnoj službi, koji su disciplinarnomu zakonu od 15. lipnja 1872. (VI. komad lista zem. uprave) podvrgnuti, imade se izključivo po ustanovah toga zakona postupati.

Predstojnike gradskih magistrata može samo glavno zapovjedničtvo kano krajiška zem. upr. oblast redovnom kazni kazniti.

§. 14. Kao redovne kazni imaju se pravilno novčane globe u iznosu od 1 do 50 forinti dosuditi, ipak je dopušteno kazniti niže službenike zatvorom do 10 dana.

Proti dosudi redovitih kazni dozvoljeno je pravo priziva sa odgodnom moći.

Glede postupka i razprave o prizivu valjaju propisi sadržani u §§. 9., 11. i 12.

§. 15. Novčane globe dosudjene po ovoj naredbi imadu se u slučaju neućerivosti zamieniti kažnju zatvora pri čem se svakih 5 forinti za jedan dan računati ima.

§. 16. Utjerane novčane globe imadu se predati obstojećoj sirotinskoj zakladi gradske ili seoske obćine a gdje takove zaklade neima, gradskoj ili obćinskoj blagajni u korist utemeljit se imajuće sirotinjske zaklade. Te novčane globe imadu se u posebnom blagajničkom dnevniku provesti, te brižljivo nastojati, da se ukamate.

§. 17. Ovom naredbom ne ukida se obćinskim načelnikom okružnicom od 18. prosinca 1871. kr. up. predsj. broj 634 podieljena kaznena vlast, ipak, nemaju isti dotične kaznene razprave kao do sada u razpravnom zapisniku provoditi nego načinom označenim u §. 9. i 12. ovog propisa obaviti.

Da se u obćini mir i red sigurno uzdrži, daje se obćinskomu načelniku pravo, da svakoga, tko se postojećim zakonom i naredbam, zatim obćinskim odredbam nebi pokorio, kazni zatvorom od 48 sati ili novčanom globom do 10 for., — u koliko se takovi kažnjeni čini ili propusti nebi imali suditi po obćih kaznenih zakonih. Jednakim načinom pristoji mu pravo, da kod obiteljskih svadjah postupa proti krivcem i rušiteljem mira.

Dotični kazneni postupak može se svaki čas preduzeti, no ipak svagda uz posredovanje dvojice viećnikah. Kazan dosudjuje se večinom glasovah. Svaku takovu razpravu ima obćinski bilježnik redomice u obični razpravni zapisnik unieti.

Proti ovomu kaznenemu postupku slobodno je kažnjenomu podnieti kotarskoj upravnoj oblasti tegobu, ali se njom dosudjena kazan ipak ne odgadja. (§. 32. Okružnice c. kr. gl. zap. u Zagrebu od 18. prosinca 1871. k. u. preds. br. 635, u listu zem upr. g. 1872. kom. III. str. 41.).

(Vežić: Pomoćnik za javnu upravu. Knj. I. Str. 11—15.)

GLAVA ŠESTA.

Zlostavljanje djece i družine.

1. Zlostava karnošću domaćom.

§. 413. Pravo karnosti (discipline) domaće, neima se nikad protegnut do takovih zlostavah, da tim pokaranik primi u tielu štetu.

Toga radi imadu se zlostave takovih roditeljah prema djeci, tutorah prema malogodnikom, jednoga supruga prema drugomu, odgojiteljah i učiteljah prema pitomcem svojim i učenikom, majstorah prema šegrtom svojim i gospodarah prema služinčadi svojoj, kaznit kao prekršaj.

(Iz kaz. zak.).

2. Zlostava djece od strane roditelja.

§. 414. U slučaju zlostave roditeljah prema djeci, imadu se pozvat roditelji pred sud, ter im se ima tu za prvi put ozbiljno i krepko postavit pred oči zloporaba vlasti roditeljske i protunaravna bezljubezan njihova ponašanja; drugi put ima se dat roditeljem ukor s prietnjom, da će se u slučaju opetašnje zlostave lišit oblasti roditeljske, ter da će im se oduzet diete i odhranit na drugom mjestu na njihove troškove.

§. 415. Treći put, ili ako već i prva zlostava po sebi bude jako težka, ili ako roditelji budu takove ćudi, da se za diete bude bojat i dalje pogibelji: ima se odmah prvi put izreći gore odredjena kazan, i postavit se za tu svrhu zbog imenovanja tutora s nadležnom oblašću u sporazumljenje.

§. 416. Ako roditelji neuzmognu nasmagat troška za odgojenje: ima se za obskrbljenje djeteta pobrinut poglavarstvo, a zlostava ima bit kažnjena pooštrenim zatvorom, a prema naravi zlostave, i strogim zatvorom od jednoga tjedna do tri mjeseca danah. (Iz kaz. zak.).

3. Zlostava malogodnika od strane tutora.

§. 417. Kad malogodče svoje zlostavi tutor, ima se odmah prvi put kaznit skinućem s tutorstva, i ako tutorstvo bude skopčano s kojom god korišću, ima mu se još k tomu izreći strogi sudovni ukor; a ako tutorstvo bude

zamanično, ima se još kaznit i zatvorom od jednoga tjedna do jednoga mjeseca dana.

§. 418. Ako tutor istim načinom i opet zlostavi koje drugo malogodče: ili ako odmah k prvoj zlostavi pristupe okolnosti §. 415.: ima se očitovat nesposobnim za svako dalje tutorstvo i osim toga izreći kazan, koja je u takovih slučajevih odredjena za roditelje u §. 416.

(Iz kaz. zak.)

4. Zlostava pitomaca od strane učitelja i odgojitelja.

§. 420. Odgojitelji ili učitelji jednoga i drugoga spola. ako zlostave pitomce svoje, imaju se kaznit prvi put zatvorom od tri dana do jednoga mjeseca; a sljedeći put ne samo tom kazni, nego se još imadu za unapredak očitovati za nesposobne za službu učiteljsku ili poslove odgojenja.

(Iz kaz. zak.)

5. Zlostava služinčadi i šegrta od strane gospodara i majstora.

§. 421. Ako gospodar ili majstor zlostavi služinče ili šegrta: kaznit se ima prema okolnostim zlostavljene osobe ili težini zlostave, globom od pet do sto forinti, ili zatvorom od tri dana do jednoga mjeseca; a drugi i dalji put, ili ako načinom zlostave pokaže osobito nemilo srce, ta se kazan pooštrit imade.

Vidi obznanu c. i kr. hrv.-slav. mjestodržtva od 19. siečnja 1857. broj 409., kojim se izdaje služinski red za gradove. (Zem. vladni list br. 5. god. 1857. II. i privremeni služinski red za ladanje u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji od 11. srpnja 1853. (Zem. vlad. list br. 44. g. 1853. II.)

6. Služinski red.

§. 1. Službovna pogodba postaje valjanom obećanjem, danim po gospodaru, da će uzeti služinče u svoju službu, i istodobnim obećanjem služinčetovim, da će stupit u službu. Kapara ima se smatrati jedino kao znak sklopljene pogodbe, ili kao sigurnica, da će ista izpunit se.

§. 2. Uvjeti službovne pogodbe ostavljaju obim stranam na volju, kako se slože o tom.

Uvjeti, što se ne slažu s dobrim kućevnim zaptom, ili što su proti stanovitim zabranam, ništetni su i kaznit će se primjereno radi njih gospodar i služinče.

§. 3. Gdje se u ovom služinskom redu napominje gospodar, valjaju dotična ustanovljenja i za namjestnika mu, ako nisu pojedina izmedju njih po naravi svojoj takova, da se izklopno protežu na osobu gospodarevu.

§. 4. Ako se je služinče najmilo za više gospodara, dužno je u službu stupiti u onoga gospodara, kome se je najprije obreklo. Ako ostali nisu znali, da se je već najmilo, ima jim naknaditi štetu, koju mogu dokazati. — Izvan toga da se služinče i kazni primjereno. — Ako je primilo kaparu, dužno je povratiti ju.

Nu ako tom prigodom učini štogod, što je zabranjeno kaznenimi zakoni, postupat će se š njime polag istih.

Gospodar, koji je znao za prijašnju najmitbu, pada takodjer pod primjerenu kazan, i gubi pravo na danu kaparu. Ništa nemanje povratit će ju služinče, da se predade pjeneznici občinskoj (§. 43.).

§. 5. Tko zavede služinče, da nestupi u službu, za koju se je najmilo, ili da ju odkaže ili ostavi, ako je već u nju stupilo bilo, podvržen je primjerenoj kazni i jamči za štetu, odtuda nastavšu za gospodara.

§. 6. Po sklopljenoj pogodbi službovnoj ima u ugovoreno vrieme gospodar primiti služinče u službu, a ovo stupit u nju.

§. 7. Ako gospodar neće služinčeta da primi u službu gubi kaparu, i ako je službovna pogodba imala trajati godinu dana, ima mu naknaditi plaću i hranu za tri mjeseca, inače pako za mjesec dana.

No gospodar može odstupiti od pogodbe s onih istih uzroka, s kojih bi imao bio pravo odpustiti služinče, prije, nego što mu mine službovno vrieme U tom slučaju ima mu se povratiti kapara.

Ako gospodar nemože primiti služinčeta zbog kojega slučaja sbivšeg se u obziru svoje osobe ili svojih kućevnih odnošaja, dat će mu to odmah na znanje, i ne samo ostavit mu kaparu, već ako bi službovna pogodba imala trajati godinu dana, dat mu jošte mjesečnu plaću, inače pako platit ga za četrnaest dana,

§. 8. Ako se služinče krati stupit u službu, kaznit će se po razmjerju okolnostih, i na zahtjevanje gospodarovo prisiliti shodnimi sredstvi, da stupi u službu. No gospodar može u ovom slučaju odstupiti od pogodbe i zahtievati, da mu se povrati kapara i naknadi šteta, koju je imao toga radi.

Ako služinče sbog zapriekah, duže trajućih i nastavših bez njegove krivnje, nemože da stupi u službu, zadovoljit će se gospodar time, da mu se povrati kapara. Ako je pako zaprieka samo mimogredna, pošto je nestane, dužno je služinče stupiti u službu svoga gospodara, ako on to zahtieva.

§. 9. Trajanje službovnoga vremena ustanovljuje se u obziru služinčadi, najmljene za radnje poljskoga gospodarstva, na godinu dana, a u obziru ostale služinčadi na tri mjeseca.

Od ovoga ustanovljenja može se istina odstupiti osobitim dogovorom, no takav dogovor može se učiniti u pismenoj pogodbi, ili pako pred redarstvenim ravnateljstvom ili pred gradskim poglavarstvom, inače bo neće se uzimati obzir na to.

§. 10. Služinče je gospodaru dužno biti poslušnim, marljivim i vjernim, poštovat ga i vladat se prama njemu pazljivo i iskreno.

Valja sa svojtom gospodarevom da obhodi pristojno, da se slaže s inom služinčadi i da se uklanja svakoj svadji, klevetanju i ogovaranju svoga gospodara ili njegove obitelji.

Da se podvrgne kućevnom redu, kao što ga ustanovi gospodar. Zapovjedi, opomene i ukore gospodareve da prima smjerno i čedno.

§. 11. Služinče je dužno polag naredjenja gospodareva točno i neumorno opravljati sve usluge, za koje se je najmilo, kao i one, što se mogu pravično i razborito razumjevati pod iste. Kod razprah medju služinčadi, koje medju njih da opravlja ovaj ili onaj posao ili da obavlja napose neku službu, odlučuje jedino volja gospodareva. Isto ono služinče, koje je najmljeno samo za stanovite poslove, mora, ako uzhtije gospodar, preuzeti i druge radnje, kada služinčad, namienjena zato, bude u tom spriečena bolešću ili inako, ili ako na to sile druge okolnosti, kao što su na pr. neodgodne poljske radnje.

Služinče ne smije se nipošto uklanjati radnji na supraznike. Po nedjeljah i zapovjedanih praznicih moraju se opravljati obični kućevni kao i takovi kućevni poslovi, koji se nemogu odgoditi bez pogibelji. No to ipak nesmije da bude na uštrb polazenju službe božje.

§. 12. Služinčetu nije bez dopuštenja gospodareva slobodno narediti, da bi se poslovi naloženi mu opravljali po drugomu. Nesmije bez dozvoljenja gospodareva odaljit se od kuće u vlastitu poslu, ni izostati preko dopuštena vremena.

Proti zabrani gospodarevoj ne smije služinče primati pohodah ni u obće ni od stanovitih osobah, i najstrožije i pod kazan zabranjeno mu je dati komugod noćišta bez dopuštenja gospodareva.

§. 13. Služinče da se kloni glede haljinah, zabave i inih stvarih svakoga troška neprimjerna svomu stališu, i gospodar jeste vlastan zabranit mu takav trošak.

§. 14. Služinče ima kod svake prigode brinut se za korist svoga gospodara i odvraćati štetu i gubitak od njega koliko mu iole moguće.

Napose ima pazljivo postupati s vatrom i svjetilom, manit se pušenja u štagljih, štalah, hlievih i na tavanu (nahižju) ili na drugih mjestih nesigurnih od vatre, i ne smije tamo polaziti odkrivenim svjetilom.

Ako opazi, da koje od ostale služinčadi vara, da nije vierno ili da krade, javit će ga gospodaru.

Za štetu, koju učini, jamči polag ustanovah obćega gradjanskoga zakonika. Za prevare, pronevjerenja i kradnje ima se š njim postupati polag kaznenoga zakonika.

§. 15. Bez znanja i dopuštenja gospodareva nesmije služinče svoje odjeće, oprave, prtenine i druge imovine čuvati izvan kuće gdje služi.

Mora trpjeti da mu gospodar u njegovoj nazočnosti i jednoga svjedoka pregleda škrinje, kovčege ili ine shrane.

§. 16. Kad služinče stupi iz službe, dužno je uredno povratiti gospodaru sve stvari, što su mu bile predane, da na njih pazi, da se za njih brini, da ih čuva, ili koje su mu inače bile povjerene ili na njegovo zahtievanje pokazat mu sve što sobom uzima kao svoje.

Glede služnjaka (livreje) valjat će u nestašici pogodbenih ustanovljenjah kao pravilo, da slugi pripadaju

hlače i prsluk kao svoje, gdje je služio preko pol godine, sva pak oprava, ako je bio u službi preko godinu dana.

§. 17. Kad služinče stupi u službu, postane članom kućanstva i stavlja se time pod osobiti nadzor svoga gospodara. Gospodar ima nastojati, da se služinčad vlada ćudoredno, čedno, pošteno i pristojno tako u kući kako izvan kuće, te jest u tu svrhu kao i za uzdržavanje kućnoga reda i mira, i za postignuće one poslušnosti, što ga ide, ako nebi koristile ozbiljne opomene, ukori ili ina blažija uputna sredstva, vlastan upotrebit i strožija sredstva kućevnoga zapta umjerenim i zdravlju služinčetovu neškodljivim načinom.

Ovo pravo kućevnoga zapta ne smije se ipak u nikakovu slučaju protegnuti do zlostavljanja, kojim bi se moglo nahuditi služinčetu na tielu, inače bo postupati će se po kaznenomu zakoniku. Gospodar je napose dužan podticati i pridržavati služinčad na to, da polazi službu božju svake nedelje i svakoga praznika.

§. 18. Gospodar nesmije služinčetu nalagati da radi više i teže nego što može polag svojih sila.

§. 19. Gospodar da mu daje ugovorenu plaću u ustanovljeno vrieme.

Ako se nije naročito dogovorilo, kakova i kolika da bude plaća, davat će se ista kao što je obična mjestimice za služinčad ovog ili onog razreda.

Darovi i pokloni na vino, što ih je gospodar osobitim povodom iz dobre volje kadikad davao kojemu služinčetu, ne obvezuju ga, da ih daje i nadalje.

Plaća, ako joj nije ugovoreno vrieme, dospieva i ima se davati na roke obične u mjestu, a gdje nepostoji nikakav običaj u tom obziru, svaki treći mjesec pri službi godišnjoj, inače pako svaki mjesec.

§. 20. Hrana, gdje pripada, da je zdrava i dovoljna. Osobiti uvjeti, kolika i kakova da bude, zabranjuje se.

Odjeća i prtenina, gdje je ugovorena, da se daje takova, kakova se pristoji za služinčad.

Odjeća i prtenina, koja služi samo na ures ili nije primjerna služećem razredu, nesmije se ugovoriti.

§. 21. Ako oboli služinče, skrb biti će gospodareva, da bude podvoreno i liečeno, a troškovi izdani u to ime, mogu se odbiti od plaće samo onda, kad je

služinče oboljelo po svojoj krivnji. Ako bolest traje duže od četiri nedjelje danah, ima se sa služinčetom poslje ovoga vremena, kad se odpusti iz službe (§ 28. pod 11), te neima nikakova imetka, postupati onako isto, kao sa svakim drugim siromakom, koji nije u službi, dakle prijavljat će se to za vrieme gradskomu poglavarstvu, (načelniku občine).

§. 22. Ako se dokaže, da je služinče oboljelo s krivnje gospodarove, imade isti bez štete na pravih za naknadu inače idućih služinčetu, izključno skrbiti da bude podvoreno i liečeno, a od plaće neće mu se odbiti ništa.

§. 23. Gospodar može bolestnika dati liečiti u svojoj vlastitoj kući, no može ga dati i u javan koji zavod ili u drugo koje mjesto, ako može biti bez pogibelji za bolestnika.

§. 24. Službovna pogodba može se u svako doba uništiti porazumljenjem obostranim.

§. 25. Smrću gospodarevom prestaje službovna pogodba samo onda, kad nasliednici neće da ju nastave. U tom pako slučaju ima se odilazećemu služinčetu, ako je š njime službovna pogodba bila sklopljena na godinu danah, naknaditi plaća i ugovorena hrana za tri mjeseca inače pako za mjesec danah.

Ako je služinčetu već pokojnik odkazao bio, ide ga naknada za ono njekoliko vremena, što bi imala bila još trajati službovna pogodba.

§. 26. I u slučaju, gdje kućanstvo prelazi na drugu osobu kupovnom, promieničkom, zakupnom ili inom kojom pogodbom, valjat će ova ustanova u obziru služinčadi najmljene za kućanstvo.

§. 27. Ako nije naročito ugovoreno, da se po izmaku ugovorenoga vremena neima produljiti službovna pogodba, izmak vremena ukida službovnu pogodbu samo poslje predhodnog odkazanja.

Cielogodišnja služba da se odkaže najkasnije za šest nedjeljah, svaka druga pako najkasnije za četrnaest danah prije, nego što mine službovno vrieme.

Ako nijedna stranka neodkaže za vremena, ponavlja se službovna pogodba muče na ono vrieme, koje je istom prije ustanovljeno bilo.

§. 28. Gospodar može odpustiti služinče bez odkaza i odmah:

1. ako je služinče s kakova mu drago uzroka posve nesposobno za opravljanje službe, za koju je najmljeno bilo;

2. ako grubo naruši svoju služinsku dužnost, napose ako je sveudilj neposlušno i uporno proti zapovjedim svoga gospodara ili nadglednika postavljenoga nad služinčadi;

3. ako rukostavno, pogrdnimi i porugljivimi riečmi ili sramotnim ogovaranjem uvriedi gospodara ili njegovu svojtu, ili nadglednika postavljenoga nad služinčadi, ako ostalu služinčad potiče proti gospodaru ili nadražuje jedno proti drugomu, ili ako u obće pakostnim načinom traži da smete kućevni mir i pokoj;

4. ako krade, vara ili pronevjeruje, ili ako neprijavi gospodaru prevare, pronevjerenja ili kradje, opažene na služinčadi;

5. ako je opomenjeno bilo, da obazrivo obhodi s ognjem ili svietilom, a ono toga ipak nečini, ako povjerenu mu živinu zlim dvorenjem kvari ili zlostavlja, ili iz pakosti, objesti ili grube nemarnosti oštećuje vlastničtvo svoga gospodara;

6. ako uzajmi novacah ili robe na račun gospodarev bez njegova znanja;

7. ako bude zatvoreno dulje od osam danah;

8. ako se poda pijanstvu, igri ili drugoj kojoj razuzdanosti i nećudorednosti, napose, ako na zlo navadja djecu ili rodbinu gospodarevu;

9. ako bez dopuštenja gospodareva izostane preko noći, ili tudjincem dade prenoćiti, ili ako inače grubo naruši kućevni red;

10. ako svojom krivnjom dobije kakovu zaraznu ili gadnu bolest;

11. ako bez gospodareve krivnje boluje preko četiri nedjelje danah, i

12. ako služkinja zatrudni (zanosi). Samo u onom slučaju nemože se noseća služkinja odmah odpustiti, ako je udata i sa svojim mužem služi zajednički u istoga gospodara.

§. 29. Služinče može ostaviti službu prije dobe i bez da ju odkaže:

1. ako bez štete za svoje zdravlje nemože dalje obavljati svoje službe. Noseća služkinja nesmije samo radi toga ostaviti službe;

2. ako gospodar u domaćem zaptu dalje ide, nego što bi smio, i ako time dodje u pogibelj život ili zdravlje služinčetovo;

3. ako gospodar zavede ili navadja služinče na čine opake ili nezakonite ili ga nebrani proti sličnom napastovanju od sukućanah ili osobah što polaze kuću;

4. ako se gospodar sprema na put, koj ima duže trajati od iste službe, ili se seli u drugo mjesto odaljeno preko šest miljah, te hoće u jednom i drugom slučaju služinče da uzme sobom proti njegovoj volji.

No ove uzroke valja prijaviti redarstvenoj oblasti ili gradskom poglavarstvu, i dokazat ih dosta vierno, ako bi protuslovio gospodar.

Bez dopuštenja od strane oblasti redarstvene ili gradskoga poglavarstva nesmije služinče ostaviti službe izim u slučaju očevidne pogibelji ili oštete.

U slučajevih pod 2 i 3 ima se služinčetu naknaditi plaća i hrana za ostalo vrieme službovno, i ako ovo dospjeva stoprv poslie tri mjeseca, barem za tri mjeseca danah.

U slučajevih pod 1 i 4 mogu se plaća i hrana tražiti samo do onoga časa, kad je služinče stupilo iz službe.

§. 30. Služinče može svoju službu ostaviti prije dobe, no ako je najmljeno na godinu dana, samo onda, ako ju odkaže šest nedjeljah danah u napried, inače pako da ju odkaže samo četrnaest danah napried:

1. ako služkinja nadje probitačnu priliku za udaju, a sluga za stečenje vlastita gospodarstva ili obrta, koje bi nestalo ako bi se izdržalo službovno vrieme;

2. ako primanje kojeg nasljedstva ili drugi koji važan posao zahtjevaju, da ostane služinče duže u drugom kojem mjestu;

3. ako roditelji služinčeta sbog promjene svojih okolnostih, nastavše, iza kako je služinče stupilo u službu, trebaju ga za svoje gospodarstvo ili za svoj obrt, ili

dvorbe radi, te nemogu čekat ga dok bi mu izteklo službovno vrieme.

Ali i ove uzroke valja prijaviti redarstvenoj oblasti ili poglavarstvu gradskomu, i dokazat ih dostavjerno, ako bi protuslovio gospodar. Bez dopuštenja od strane oblasti redarstvene ili poglavarstva gradskoga, da neotide služinče nikada.

Uz obdržavanje ovoga propisa može služinče u silnih slučajevih zahtievati, da se odpusti i prije nego što mu iztiče odkazni rok od šest nedjeljah i odnosno od četrnaest danah, ako za sebe stavi drugo sposobno služinče i š njime se pogodi sbog hrane i plaće za to vrieme bez štete gospodareve.

§. 31. Gospodar, koji bez zakonita uzroka (§. 28.) odpravi služinče prije nego što mu izteče vrieme službovno, nemože se istina prisiliti, da proti svojoj volji opet primi, no dužan je naknadit mu plaću i hranu za ostalo vrieme službovno, a za tri mjeseca, ako bi isto trajalo duže od tri mjeseca danah.

§. 32. Služinčad, koja bez zakonita uzroka samovoljno ostavi službu prije nego izteče službovno vrieme, prijavit će se oblasti redarstvenoj ili poglavarstvu gradskomu, a ovi uredi tražit će ih, i na gospodarevo zahtievanje prisiliti, da se vrate u službu ako se im i nebi htjelo.

Izim toga ima se ovakova služinčad primjereno kazniti i dužna je naknaditi štetu nastavšu time, što je nezakonitim načinom ostavila službu.

Ako gospodar neće utekavšega služinčeta da primi natrag, može za njega najmiti drugo i od utekavšega zahtievati, da mu naknadi ono, što je time više potrošio.

§. 33. Tko uzme u službu služinče ili ga trpi u kući, a o njem znade ili bi barem iz okolnosti morao sumnjati da je uteklo, ima se primjereno kazniti i dužan je nerazdielno s utekavšim služinčetom naknaditi štetu, koju je svojim biegom učinilo gospodaru, kao i ono, što je više potrošio, primivši u službu drugo služinče.

§. 34. Svako služinče mora se obskrbiti **služinskom knjigom**, koju će mu uz položenje biljegovine 6 nč. dati zavičajna politička vlast, ako nema nikakovih zaprekah ni u tom, da li je služinče vlastno najmiti se, ni u nikakvom drugom obziru. Ako nije ista zajedno i politička oblast boravišta služinčetova, ima posliednja na molbu služinčetovu potražiti od prve oblasti ovlast, da mu uzmogne dati služinsku knjigu.

Služinčad dolazeća iz pokrajinah, gdje nema služinskih knjigah, dobit će takove na temelju svojih putnih izkazah od političke oblasti svoga boravišta.

Izdane služinske knjige imaju se točno zabilježivati.

§. 35. Nijedan gospodar ne smije primiti služinčeta, koje nema služinske knjige, inače bit će kažnjen.

Kad služinče stupi u službu, uzme gospodar služinsku knjigu u pohranu.

§. 36. Kad služinče stupi iz službe, ima redarstvena oblast ili gradsko poglavarstvo na temelju ustmenoga i pismenoga svjedočanstva gospodareva izpuniti stupce u služinskoj knjizi, podpisat ju, i zadržati prinesenu pismenu svjedočbu gospodarevu.

Svjedočanstvo o vjernosti, vještini, marljivosti i ćudorednosti ima se upisati samo na toliko, na koliko glasi služinčetu na korist.

Ako pako ne glasi na korist glede jedne ili druge vlastitosti, onda ima se dotični stupac izpuniti jedino potezi.

Ako se nepovoljna svjedočba osniva na obiedah i sumnjah, koje u istragi povedenoj na zahtjevanje služinčetovo oblast pronadje netemeljitimi, onda može se po istoj izpuniti stupac polag posliedka iztražnoga, no uz naročitu opazku „po učinjenoj iztragi".

Gospodar, koji navlaš dade služinčetu neistinitu svjedočbu, ima se izvan jamčenja za štetu od tud proiztičuću, kazniti primjereno.

§. 37. Služinske su knjige javne izprave. Tko ih počinja ili krivotvori, ili za svoj dalji obstanak služi se tudjom služinskom knjigom, ili svoju drugom ustupi u tu svrhu, s tim će se postupati po kaznenom zakoniku.

§. 38. Ako se **izgubi** služinska knjiga, ima se to javiti političkoj oblasti (gradskomu poglavarstvu) u čijem kotaru boravi služinče. Ova će nalazeće se okolnosti pomnjivo razviditi i ako ne nadje sumje, da je knjiga u istinu izgubljena, izdat će novu služinsku knjigu, ili ako ju je izdala druga politička oblast, učinit da ju izdade ova.

U novoj služinskoj knjizi primjetit će se naročito, da je dvogubka.

§. 39. U onih gradovih, gdje imaju c. kr. oblasti redarstvene, pripada ovim ravnanje služinstva u čitavom obsegu. U drugih gradovih povjeruje se to gradskom poglavarstvu.

§. 40. Tko dovadjanje služinčadi tjera kao posao, ima se kazniti primjereno.

Da ipak služinčad laglje može dobiti službah, i brže naći osobe koje ih traže, ima se u staništu oblasti redarstvene ili gradskoga poglavarstva izložiti kaza o na ugled, u koje se upisuje služinčad tražeća službu i gospoda javivša se za služinčad.

§. 41. Razpre medju gospodom i služinčadi, proizišavše iz odnošaja službovnoga ili iz pogodbe o plaći za radnju, i povedene za obstanka odnošaja službovnoga ili barem prije izmaka tridesetoga dana po ukinuću odnošaja službovnoga, razpravljat će se i riešivat po oblastih političkih (u gradovih dakako po c. k. oblastih redarstvenih i poglavarstvih gradskih).

Razpre pako, povedene po izmaku ovoga roka, spadaju na obično uredovanje sudijsko.

Političke oblasti presudjuju takodjer o prekršajih ovoga reda služinskoga.

§. 42. Glede postupka kaznenoga u stvarih služinskih valja ravnat se po ces. naredbi od 20. travnja 1854.

§. 43. Globe čuvat će se napose u gradskoj pjeneznici, te su izključivo namienjene za podporu bolestne ili za djelo nesposobne služinčadi.

§. 44. Uredska činjenja prenešena u tom služinskom redu na obć. načelnika, mogu se prenieti na drugu koju osobu, vriednu povjerenja, ako to zahtievaju okolnosti.

Vežić: Pomoćnik za javnu upravu. Knj. I. Str. 154—166.

GLAVA SEDMA.

Zloporaba uredovne vlasti.

§. 101. Svaki urednik, budi državni budi obćinski, koj u uredu, kojim je obvezan, hoteći komu, bilo državi, bilo obćini ili drugoj kojoj osobi, nanieti štetu, povjerenu sebi oblast, kojim mu drago načinom zlo upotrebi: čini se takovom zlom porabom krivcem zločinstva; dao se na to zanieti koristoljubljem, ili makar kojom strašću ili primisaljem.

Kao urednik smatra se svaki, koji je dužan brinut se za poslove vlade, budi po javnom nalogu posrednom ili neposrednom, budi pod zakletvu ili bez nje.

§. 186. bilježničkoga reda, koj je citiran kod §. 68. o. z.: Bilježnik ima se pri poslovih, koje obavlja kao komisar sudbeni, držati propisah, koji postoje i za same sudove.

§. 102. U takovih okolnostih tvori ovo zločinstvo ponapose:

a) sudac, odvjetnik državni ili ini poglavarstveni, kao i svaki u dužnosti stojeći urednik, kad se da odvratit od zakonitoga izvršivanja dužnosti svoje uredovne;

b) urednik, koj u poslovih službenih posvjedoči što nije istina, dakle i bilježnik, koj prigodom napisa ili odpravka dokaznice koje bilježničke učini to isto;

c) koj povjerenu sebi uredovnu tajnu pogibeljnim načinom komu odkrije; ili koj uništi ili suprot dužnosti komu priobći dokaznicu, uredovnomu nadzoru svomu povjerenu;

d) advokat ili ini roćeni (zakleti) opravnik, koj na štetu svoje stranke pomože protivniku sastavljat pisma pravna ili ga inako, budi svjetom budi činom, podupre.

Vidi §. 110. carskoga patenta od 3. svibnja 1853., kojim se proglašuje nov zakon o unutarnjoj uredbi i o poslovnom redu svihkolikih vlastih sudbenih. (Drž. zak. list br. 81. god. 1853.)

§. 103. Zločinstvo ovo kazni se težkom tamnicom od jedne do pet godinah. Prema veličini zlobe i štete može se kazan ta produljiti i do deset godinah danah.

§. 104. Urednik, koj upravljajući pravicu, podieljivajući službe ili riešavajući javne poslove ured svoj obavlja, istina, po dužnosti, nego za obavljat ga primi posredno ili neposredno kakov god dar, ili si tim inu koju hasnu namakne ili da obećati, tako i onaj koj u obće radeći svoje poslove uredovne, zavesti se da time na pristranost: kaznit se ima tamnicom od šest mjesecih do jedne godine danah. K tomu ima još dobljeni dar ili vriednost istoga položit na ubožku zakladu onoga mjesta, gdje zločinstvo bude učinjeno.

Naredba ministarstva pravosudja od 3. travnja 1859. (Drž. zak. lista br. 52. god 1859.), kojom se izjavljuje, da u smislu postojećih zakonah kazni novčane i druge kazni na imetak prelaze

na baštinike osudjenikove, ako osudjenik umre, pošto je presuda kaznena postala jur pravomoćna.

Budući nastale dvojbe, izjavljuje se zato usljed previšnje odluke od 30. ožujka 1859. i tumače postojeći zakoni tako: da svekolike kazni novčane i ine kazni na imetak, kako u obćem kazneniku tako i u drugih zakonih odredjene, s toga imenito i dužnost, koja je s nedopuštenim primanjem dara iliti mita u stvarih uredovnih i sa zavodjenjem na zloporabu vlasti uredovne skopčana t. j. da se ima povratiti takav zabranjeni dar a i dužnost: plaćati stanovitu svotu u bojnu pjeneznicu za to, što je uskočivšemu vojniku podpora data, napokon i kazni na gubitak jamčevinah, robe razne i inih predmetah, na koje je tko osudjen bio presudom kaznenom, prelaziti imadu na baštinike osudjenikove, ako osudjenik umre. pošto je presuda kaznena zadobila jur pravnu moć.

§. 105. Koj darovi gleda da zavede na pristranost ili na povredu dužnosti uredovne ili sudca, budi civilnoga budi kaznenoga, ili državnoga odvjetnika, ili prigodom podjeljivanja službe, ili rješavanja posalah javnih, kojegagod inoga urednika: čini se krivcem zločinstva; pošo mu namišljaj za rukom ili nepošo.

Kazan zavodjenja toga jest tamnica od šest mjesecih do jedne godine danah; pri velikom lukavstvu ili pri znamenitoj šteti, u istinu prouzročenoj, težka tamnica od jedne do pet godinah danah. Osim toga ima se dar ponudjen ili zbilja dat, položit u zakladu ubožku onoga mjesta. (Iz kaz. zak.)

Prekršaj zavedenja urednika na zloporabu uredovne vlasti.

§. 311. Koj uznastoji darom zavesti urednika na pristranost ili na povredu uredovne mu dužnosti, čini se, ako u tom ne bude zločinstvo naznačeno u §. 115. ili ini narušaj zakona, za koj je odredjena kazan težja, krivcem prekršaja i ima se kaznit zatvorom od jednoga do šest mjesecih. (Iz kaz. zak.).

Peta zapovjed Božja.

„Neubij“ (Ex 20. 13.)

Odsjek prvi.

A. O umorstvu i ubojstvu.

1. Umorstvo.

§. 144. Tko prema kojemu čovjeku, hoteći ga usmrtiti, tako uzradi, da odatle izidje smrt toga ili drugoga kojega čovjeka, čini se krivcem zločinstva umorstva; makar da posljedak taj nastane samo usljed osobne vlastitosti povredjenoga, ili samo usljed slučajnih okolnostih, u kojih se djelo učini, ili samo usljed uzgrednih uzrokah, pridruživših se slučajno, ako tim uzgrednim uzrokom samo djelo dade povoda. (Iz kaz. zak.).

2. Vrsti umorstva.

§. 135. Vrste umorstva jesu:

1. Umorstvo izdajno ili potajno, koje se učini otrovom ili inim kojim zasjednim načinom.

2. Umorstvo grabežno, koje se učini s nakanom pribavit si pomično tudje dobro silom, upotrebljenom suprot osobi.

3. Umorstvo naručeno, za koje tko bude od trećega najmljen ili sklonjen inim kojim načinom.

4. Umorstvo obično, koje nespada u nijednu pomenutu težku vrstu. (Iz. kaz. zak.).

3. Kazan umorstva izvršena.

a) Za učinitelja.

§. 136. Svako izvršeno umorstvo kazni se smrću ne samo u umoritelju neposrednom, nego i u onom, koj ga naruči, ili koj neposredno pri samom morenju uloži svoju ruku, ili činom sudjeluje pri tom.

b) Za podalje krivce.

§. 137. Oni, koji neposredno pri samom morenju niti ulože ruke svoje, niti činom sudjeluju pri tom, nego

podaljim kojim načinom, pomenutim u §. 5 budu dionici umorstva, imaju se, u slučaju umorstva običnoga, kaznit težkom tamnicom od pet do deset godinah; ako pak umorstvo bude učinjeno suprot rodbini u liniji uzlaznoj ili silaznoj, ili suprot suprugu ili supruzi jednoga izmedju sudjelujućih, budući im poznate te okolnosti, ili kad se učini umorstvo izdajno, umorstvo grabežno, ili umorstvo naručeno: kaznit se imaju težkom tamnicom od deset do dvadeset godinah danah. (Iz kaz. zak.)

4. Kazan pokušaja.

§. 138. Umorstvo obično, poduzeto ali ne izvršeno, kazni se u učinitelju i u sukrivcih neposrednih (§. 136) težkom tamnicom od pet do deset godinah; a u podaljih sukrivcih i dionicih (137), od jedne do pet godinah danah. Kada pak bude pokušano umorstvo grabežno, umorstvo izdajno, umorstvo naručeno ili umorstvo suprot svojoj kojoj osobi, pomenutoj u paragrafu prediducem: kazan je težka tamnica, i to suprot učinitelju i sukrivcem neposrednim, od deset do dvadeset godinah, a u okolnostih osobito otegoćujućih do smrti; suprot podaljim sukrivcem i dionikom pak od pet do deset godinah danah.
(Iz kaz. zak.).

5. Kazan čedomorstva.

§. 139. Mati, koja usmrti svoje diete u porodu ili mu uzrokuje smrt, zanemarivši navlaš dati mu pomoć potrebitu prigodom poroda: kazni se, ako diete to bude zakonito, težkom tamnicom do smrti. Ako pak diete bude nezakonito, ima se u slučaju usmrćenja kaznit težkom tamnicom od deset do dvadeset godinah, a kad diete pogine usljed zanemarene potrebite pomoći, od pet do deset godinah danah. (Iz kaz. zak.).

6. Ubojstvo.

§. 140. Kada čin, kojim čovjek koj pogine (§. 134), nebude učinjen s nakanom usmrtiti ga, nego ipak s kojim inim neprijateljskim namišljajem: tad je zločinstvo to ubojstvo. (Iz kaz. zak.).

7. Kazan ubojstva razbojnoga.

§. 141. Ako se prigodom poduzeta razbojstva s čovjekom kojim uzpostupa tako silovito, da odatle izidje istoga smrt (§. 134): ubojstvo to ima se suprot svim onim, koji k usmrćenju tomu sudjeluju kazniti smrću.
(Iz kaz. zak.).

8. Kazan ubojstva običnoga.

§. 142. U ostalih slučajevih kaznit se ima ubojstvo težkom tamnicom od pet do deset godinah; ako pak učinitelj s ubijenim u bližnjem rodu bude, ili u inom kojem osobitom obvezanstvu, od deset do dvadeset godinah danah.
(Iz kaz. zak.).

9. Ubojstvo u tučnji ili pri zlostavljanju, poduzetu proti jednoj ili više osobah.

§. 143. Kad tko bude ubijen u tučnji, nastavšoj izmedju više ljudih ili pri zlostavljanju, poduzetu proti jednoj ili više osobah: tad je kriv ubojstvu svaki koj mu bude zadao koju smrtnu povredu. Ako pak uzrok smrti budu samo sve povrede ili zlostave ukupno, ili kad se neuzmogne opredielit tko mu zadade povredu smrtnu: tad se, istina, ubojstvom nemože pokrivit nitko, nego se imadu osudit kao krivci težke tjelesne ozlede (§. 125) svi oni, koji budu položili ruku na ubijenoga, i kazniti težkom tamnicom od jedne do pet godinah danah.
(Iz kaz. zak.).

B. O uzrokovanom pometnuću.

1. Pometnuće uzrokovano sebi.

§. 144. Ženska, koja navlaš poduzme čin kakov, kojim joj bude uzrokovano pometnuće, ili proizveden porod takov, da čedo dodje na sviet mrtvo, čini se krivom zločinstva.

§. 17. naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 6. travnja 1889. br. 7929, kojom se ustanovljuje naputak za primalje. (Sbornik zakonah i naredabah br. 25. god. 1889.):

Primalja, koja učini, da se utrobni plod utamani ili povrgne, da se diete podmetne ili izmieni, ili primalja, koja se kod takova

kažnjiva djela učini sukrivom ili učestnom, pak i ona, koja bi kakav zločin ili prekršaj prešutila, nepriobćiv ga prema dužnosti svojoj nadležnoj oblasti, podpada pod kazan prema ustanovam kaznenoga zakona.

Kazan.

§. 145. Kazan pometnuća pokušana ali ne uspjela jest tamnica od šest mjesecih do jedne godine; a pometnuća uspjela, težka tamnica od jedne do pet godinah danah.

§. 146. Na istu kazan, ali s pooštrenjem osudit se ima i otac pometnuta čeda, ako bude i on sukrivac zločinstva. (Iz kaz. zak.).

2. Pometnuće uzrokovano inoj.

§. 147. Zločinstva ovoga krivcem čini se i onaj, koj s kojom god nakanom, suprot znanju i volji matere, začedka njezina pometnuće uzrokuje ili ga uzrokovat pokuša.

Kazan.

§. 148. Zločinac takov kaznit se ima težkom tamnicom od jedne do pet godinah; a ako u isto doba zločinstvom tim dodje u pogibelj života i mati, ili joj se tim naudi zdravlju, od pet do deset godinah danah.

(Iz kaz. zak.).

C. O izloženju djeteta.

§. 149. Koj ostavi gdje diete tako nejako, da se za spasenje života svoga samo ne može pobrinuti, hoteći ga tim izvrći pogibelji smrtnoj, ili budi samo izbavljenje njegovo ostavit slučaju: tvori zločinstvo, potako ga na to razlog koj mu drago.

Kazan.

§. 150. Ako diete bude ostavljeno na mjestu zabitnu, obično nepolaženu, ili u okolnostih takovih, da ga naskoro spazit i izbavit nebude lasno moguće: kazan je težka tamnica od jedne do pet godinah; a ako usljed toga diete umre, od pet do deset godinah danah.

§. 151. Ako se pak diete ostavi na mjestu obično polaženu i na način takov, da se je s razlogom nadat, da će bit spašeno i izbavljeno naskoro: kazni se izloženje

tamnicom od šest mjesecih do jedne godine. Ako se pak sa svim tim desi djetetu smrt, kazan je tamnica od jedne do pet godinah danah. (Iz kaz. zak.)

D. O zločinstvu težke ozlede tjelesne.

§. 152. Tko proti čovjeku kojemu, ne baš u nakani, da ga ubije, ali ipak s drugim kojim namišljajem neprijateljskim uzpostupa tako, da mu se tim, (§. 134.) smuti zdravlje ili da postane nesposoban za izvršivanje zvanja svoga barem na dvadeset danah, da mu se tim poremeti um, ili da mu se nanese težka povreda: čini se krivcem zločinstva težke tjelesne ozlede.

§. 153. Istoga zločinstva čini se krivcem i onaj, koj hotomice ozledi u tielu rodjene svoje roditelje; ili koj isto tako ozledi javnoga kojega urednika, duhovnika, svjedoka, ili vještaka, kada izvršuju svoje zvanje, ili poradi istoga izvršivanja; makar da ozleda takova i neima vlastitosti, pomenute u §. 152.

Kazan.

§. 154. Kazan zločinstva, naznačena u §. 152. i 153, tamnica je od šest mjesecih do jedne godine danah, koja se medjutim pri okolnostih otegoćujućih produljit ima do pet godinah.

§. 155. Ima se ništa nemanje izreći težka i pooštrena (§. 19.) tamnica od jedne do pet godinah danah:

a) kad povreda, akoprem po sebi laka, bude poduzeta orudjem takovim, i na način takov, da je š njim obično skopčana pogibelj života, ili kad se na drugi koj način dokaže, da je počinitelj bio nakanio, prouzročiti težki koj u §. 152. pomenuti posljedak, pak makar djelo ostalo u samom pokušaju; ili

b) kad iz povrede izidje smućenje zdravlja ili nesposobnost za izvršivanje zvanja barem na trideset danah; — ili

c) kad djelo bude skopčano s osobitimi mukami za povredjenoga; — ili

d) ako navala bude učinjena u dogovorenom savezu s drugimi, ili načinom zasjednim, pak odtuda nastane koja od posljedicah, pomenutih u §-u 152.; ili

e) ako težka povreda postane pogibeljna životu.

§. 156. Ako pak zločinstvo potegne za sobom:

a) ozledjenomu gubitak ili postojanu slabost govorenja, vida ili sluha, gubitak sposobnosti rodne, oka, mišice ili ruke, ili drugo koje znamenito osakaćenje ili izopačenje; — ili

b) vjekovitu nemoć, neizlječivu bolest ili poremećenje uma, pak da nije prilike, da će ikad opet ozdraviti; — ili

c) vjekovitu nesposobnost povredjenoga, za moć izvršivati svoje zvanje; ima se odmjeriti kazan težke tamnice od pet do deset godinah.

§. 157. Ako tko bude u tielu svom težko ozledjen (§. 152.) prigodom tučnje, nastavše medju više ljudih, ili pri zlostavljanju, poduzetu proti jednoj ili više osobah, imat će se sa svakim, koj mu je zadao takovu ozledu, postupati po propisu prediducih §§. 154—156.

Ako pak težka tjelesna ozleda nastane samo usljed toga, što su ukupno djelovale povrede ili zlostave, učinjene od više njih, ili ako se neda dokazati, tko je težku povredu zadao, imat će se svi koji su ruku položili na zlostavljenoga, osuditi da su krivci zločinstva težke tjelesne ozlede i kazniti tamnicom od šest mjesecih do jedne godine danah. (Iz kaz. zak.)

E. O dvoboju.

§. 158. Koj koga iz uzroka kojega mu drago, pozove na boj s oružjem ubojitim, i koj na poziv takov na boj izadje: tvori zločinstvo dvoboja.

Kazan.

§. 159. Zločinstvo ovo, ako se ne dogodi ranjenje, kaznit se ima tamnicom od šest mjesecih do jedne godine danah.

§. 160. Ako se u dvoboju dogodi ranjenje: kazan je tamnica od jedne do pet godinah danah. Ako pak dvoboj potegne sa sobom koju od posljedicah, naznačenih u §. 156., ima se kazniti težkom tamnicom od pet do deset godinah danah.

§. 161. Ako usljed dvoboja koja stranka umre: ima se kaznit ubojica težkom tamnicom od deset do dvadeset godinah danah.

§. 162. Svakako ima se pozovnik osudit na dulje vremena, nego bi bio osudjen, da on bude pozvanik.

Kazan dionikah.

§. 163. Koj potiče, da se poziv učini ili da jedna ili druga stranka u istinu izidje na bojište, ili koj inim načinom navlaš doprinese k tomu, ili koj onom, koj se pozivu tom radi ugnuti, uzprieti prezirom ili mu ga i zbilja pokaže: kaznit se ima tamnicom od šest mjesecih do jedne godine danah; ako li pak upliv njegov bude od osobite važnosti i ako uzsliedi ranjenje ili morda smrt, tamnicom od jedne do pet godinah danah.

§. 164. Koji dvobojniku kojem dodju na dvoboj kao djeveri ili tako zvani sekundanti: osuditi se imaju na tamnicu od šest mjesecih do jedne godine, a prema veličini upliva njihova i sbivšega se zla, i do pet godinah danah.

Bezkaznenost dvoboja.

§. 165. Prestaje kažnjivost radi ovoga zločinstva:

a) za pozovnika, ako na dvoboj ne dodje;

b) kako za pozovnika, tako i za pozvanika ako, istina, dodju na dvoboj, ali dobrovoljno odstupe od istoga prije, nego se započme;

c) za sve ostale sukrivce, ako uznastoje posleno i gorljivo, da dvobojnici dobrovoljno odustanu od boja, pak ga u istinu i ne bude. (Iz kaz. zak.)

F. Zaštita tjelesne sigurnosti.

Iz podnešenih ovamo prijavah, a i iz putnih dnevnikah opazila je kr. ova zem. vlada, odjel unutarnji, da se godimice sbiva 40 do 50 slučajevah nesreće ugušenjem djece u kućnih mlakah, grabah, bližnjih potocih itd.

Uredovanje kralj. podžupanijah steže se u ovakovih slučajevih ponajviše na to, da se izašalje liečnik u svrhu konstatovanja načina smrti i izdanja dozvole za pogreb utopljenoga djeteta.

Riedko ili nikada neprijavljuje se takav slučaj po §. 375. kaznenoga zakona nadležnomu sudu u svrhu povedenja kaznenoga postupka proti roditeljem, dotično njihovim odgojiteljem, radi propusta nadzora nad djecom, akoprem bi odnosne ustanove kaznenoga zakona poznate morale biti kr. podžupanijam kao jedino sredstvo, koje je kadro djelovati, kako da se s takova nemara ili nepažnje

nastajući slučajevi, ako i ne sasvim zaprieče, a to barem svakako umanje. — Isto se tako nemarno postupa u nastojanju, kako da se sličnim nesrećam predusretne izdanjem i provedenjem naredbah, odredjujućih, da se mlake i jame, što no ih seljačko pučanstvo običaje podržavati u blizini svojih kućah za sabiranje kišne vode, zdenci i slični djeci pogibeljni predmeti propisno ograde.

Naročito je ovdješnjom naredbom od 8. kolovoza 1878. broj 15.728 takovo ogradjenje i osiguranje jamah odredjeno, nu ova naredba sve do sele provedena nije, jer se takove mlake i jame, a dapače i mnogi zdenci osobito na ladanju ponajviše neogradjene ili manjkavo ogradjene nalaze, te se uz pomanjkanje nadzora od strane roditelja tomu nemaru pripisati imadu toli često sbivajući se slučajevi utopljenja.

Nalaže se s toga u interesu tjelesne sigurnosti malene djece toj oblasti, da se odmah shodnimi odredbami i strogim nadgledanjem provedenja njihova pobrini, kako da se ogradjenjem dotičnih mjestah predusretne pogibelji, kojoj su malena djeca izvrgnuta podržavanjem neogradjenih jamah, mlakah, zdenacah itd., kao i da se u buduće s v a k i s l u č a j u t o p l j e n j a d j e t e t a p r i j a v i n a d l e ž n o m u s u d u. — Nut. odjel 30. lipnja 1884. br. 11.813.

Vežić: Pomoćnik za javnu upravu. Knj. II. str. 441. i 442.

§. 338. Koj se bude kupao u potocih ili ribnjacih izvan mjesta, odredjena k tomu po vlasti, ili suprot zabrani, koju vlast izda i do obćega znanja dostavi, a tako i onaj koj se zimi bude tociljao po ledu izvan mjesta odredjena k tomu, koj napokon u doba, zabranjeno pogibelji radi, podje preko leda: ima se za taj prekršaj kaznit zatvorom od tri dana do jednoga mjeseca danah.

(Iz kaz. zak.)

Z v o n j e n j e z a v r i e m e n e p o g o d e.

Previšnjim ukazom od 26. studenoga 1783. zabranjeno je z v o n j e z a v r i e m e n e p o g o d e.

Gdje bi jošte takav običaj vladao, ima politička oblast primjerenom p o d u k o m nastojati, da ovaj običaj prestane.

(Vežić: Pomoćnik za javnu upravu. Knj. I. Str. 222.)

P u c a n j e i z p u š a k a i p i š t o l j a k o d p o n o ć k e i g o s t b a.

Kod našega pučanstva na ladanju je još uviek u običaju na dane većih blagdanah, osobito kod p o l n o ć k e, a gdje što i kod svadbe (pirovah) p u c a t i i z p u š a k a h i p i š t o l j a h.

Ove vrsti veselje ima često zlih posljedicah. Tako se je na pr. minule godine na božićne dana dogodilo, da su takovim nesmotrenim pucanjem nastrieljene dvie osobe.

Kr. zemaljska vlada nalazi u tom dovoljna povoda zabraniti pucanje kod sličnih svetkovanjah. Županije imadu tu zabranu svestrano proglasiti u svojih područjih i nad tim po kot. oblastih i obćinskih organih strogo bditi dati, da takodjer svuda točno obdržavana bude. Tko proti toj zabrani uzradi, ima se primjerno kazniti.

(Vežić: Pomoćnik za javnu upravu, knj. I. str. 223.)

Č i n i i p r o p u s t i s u p r o t t j e l e s n o j s i g u r n o s t i u o b ć e.

§. 431. U obće prekršajah, kojimi se povriedit može tjelesna sigurnost, svih izbrojit nije moguće. S toga svaki čin ili propust, naznačen u §-ih 335. do 337., ima se i onda, kada ne prouzroči zbilja nikakove štete, kaznit kao prekršaj, globom od pet do pet sto forintih, ili zatvorom od tri dana do tri mjeseca danah.

Vidi §. 172. rudarskoga zakona, citiranoga kod §-a 458. o. z.

§. 432. Nego ako osoba, namještena pri poslovanju željeznicah ili inih djelah ili poduzećah, spomenutih u §-u 85. sl. c), ili pri brzojavih državnih, u službi svojoj skrivi na pomenuti način: ima se vazda izreć strogi zatvor od tri dana do tri mjeseca, a u okolnostih jako otegoćujućih, i do šest mjesecih, ako se dokaže nemarnost velika, ili ako bude u pogibelji više ljudih, ili ako uzsliedi više povredah, ili bude učinjena ina koja poveća šteta.

Vidi §. 172. zakona rudarskoga, cit. kod §-a 458. o. z.

§. 433. Imaju se navlastito kaznit ovako još i sljedeći prekršaji osobah, namještenih pri poslovanju željeznicah:

a) otvorenje željeznice prije nego bude dopušteno ili prije nego se izpune propisani za to uvjeti;

b) zanemareno postavljenje ili uzdržavanje ogradah, pregradah, tablah od zabrane i ostalih sredstavah od zaštite i znakovah od opomene, propisanih za uklonit štetu;

c) namještenje čeljadi, koja nisu dokazala sposobnosti, koju zahtjevaju propisi službeni; ili koja su po upravi državnoj očitovana za izključenu iz onoga posla za koj su odredjena;

d) preduzeće ili dopuštenje vožnje željeznicom oštećenom, ili u pogibeljnu stališu nahodećom se, ili s mjestokreti (lokomotivi), koli ili inom spravom poslovaćom od iste kakvoće. (Iz kaz. zak.)

Odsjek drugi.

Uvrieda osobne slobode.

1. O razbojstvu.

§. 190. Krivcem razbojstva čini se onaj, koj osobi kojoj učini silu da osvoji pomičnu stvar budi njezinu budi tudju; učinila se sila uvredom tvornom ili prietnjom samo.

Kazan.

§. 191. Već i prietnja takova, ako ju učini i jedan jedini čovjek pak ako i bez uspjeha ostane, kaznit se ima težkom tamnicom od pet do deset godinah danah.

§. 192. Ako pak prietnja bude učinjena u družtvu jednoga ili više razbojnih drugovah; ili s oružjem ubojitim; ili ako iza prietnje stvar bude zbilja porobljena: kazan je težka tamnica od deset do dvadeset godinah danah.

§. 193. Kazan ova ima mjesta i onda, kad bude na koga položena ruka načinom silovitim, premda razbojstvo nebude izvršeno.

§. 194. Ako se pak razbojstvo silovitim položenjem rukuh poduzeto, i izvrši: ima se dosuditi kazan pooštrene težke tamnice od deset do dvadeset godinah.

§. 195. Ako li tko prigodom razbojstva bude tako ranjen ili povredjen, da mu se tim nanese tielu težka ozleda (§. 152.); ili ako tko poduljom zlostavom ili pogibeljnom prietnjom bude vržen u stanje puno mukah:

ima se svaki, koj bude imao dio u razbojstvu, kazniti težkom tamnicom do smrti. (Iz kaz. zak.)

2. Dioničtvo razbojstva.

§. 196. Koj sakrije, protrži ili sebi pribavi stvar koju, znajući da je porobljena, pak makar da je i malena iznoska ili male ciene: krivac je zločinstva dioničtva u razbojstvu i ima se kaznit težkom tamnicom od jedne do pet godinah danah. (Iz kaz. zak.).

3. O silovanju.

§. 125. Koj pogibeljnom prietnjom ili silom zbilja uporavljenom ili lukavom omamom njezinih ćutah, žensku glavu postavi u položaj da mu se neuzmogne oprieti, ter ju u takovom stanju upotrebi na prileg izvan ženitbe, tvori zločinstvo silovanja.

Kazan.

§. 126. Kazan silovanja jest težka tamnica od pet do deset godinah. Ako pak sila povuče za sobom važnu štetu uvriedjene u zdravlju njezinu, ili što više u životu: ima se produljit kazan na vrieme od deset do dvadeset godinah danah. Ako zločinstvo prouzroči smrt uvriedjene, kazan je težka tamnica do smrti.

§. 127. Prileg izvan ženitbe, poduzet sa ženskom glavom, koja se bez pričine učinitelja nalazi u stanju, u kom se nije kadra braniti, ili u stanju nesvjesti, ili koja još nije navršila četrnaeste godine života, ima se takodjer smatrati kao silovanje i kazniti po §. 126. (Iz kaz. zak.).

4. O oskvrnuću.

§. 128. Tko dječka ili djevojku izpod četrnaest godinah, ili osobu nalazeću se u stanju, u kom se nije kadra braniti, ili u stanju nesvjesti, za ugoditi požudam svojim spolno upotriebi načinom drugim, nego što je naznačen u §. 127, tvori ako djelo to nebude zločinstvo, navedeno u §. 129, sl. b) zločinstvo oskvrnuća, i ima se kazniti težkom tamnicom od jedne do pet godinah, pri okolnostih odveć otegoćujućih do deset, a ako nastane koja od

posljedicah naznačenih u §. 126. do dvadeset godinah danah. (Iz kaz. zak.).

Odsjek treći.

O prestupcih i prekršajih suprot sigurnosti poštenja.

1. Uvrieda poštenja.

a) Beztemeljno okrivljenje zločinstvom, prestupkom ili prekršajem:

§. 487. Krivcem uvriedjena poštenja tvori se:

a) Koj lažljivo okrivi koga zločinstvom, ako okrivljenje to nepodje tako daleko, da po glasu §. 209 steče vlastitosti, koje su potrebite zločinstvu potvore; ili koj lažljivo okrivi koga prestupkom ili prekršajem.

Vidi naredbu od 1. listopada 1853. kod §-a 494. o. z.

b) Beztemeljno okrivljenje drugimi čini nepoštenimi ili nećudorednimi:

§. 488 b) Koj koga i inače, budi poimence, budi znakovi, koji se nanj prilagodit dadu, priobćujuć stvari izmišljene ili izopačene, lažljivo okrivi kojim stanovitim nepoštenim ili takovim nećudorednim činom, koj ga može budi ponizit, budi omrazit u očijuh javnoga mnienja.

c) Oznanjivanje inih sramotnih makar baš i istinitih stvarih iz života, budi privatnoga budi obiteljskoga:

§. 489. c) Koj u tiskotvorih, razširenih pismih ili u predstavah kipnih, ili koj nebudući na to prisiljen osobitimi okolnostmi, javno obznani proti komu sramotnih, makar baš i istinitih stvarih iz života, budi privatnoga budi obiteljskoga.

U koliko se kod navedenih okrivljenjah dopušta dokazivanje istine i u koliko to služit može za izpričanje.

§. 480. Ako koje okrivljenje, pomenuto u §§. 487 i 488, okrivitelj obznani bud kojim načinom, naznačenim u §. 489, kažnjiv je isti, ako nedokaže istine okrivljenja svoga, ili ako se okrivljenje odnosi na takov kažnjiv čin, koj se po sudu kaznenom progonit može samo na zahtjevanje kojega trećega. U ovom posljednjem slučaju, a tako i u obziru stvarih, pomenutih u §. 489, neima mu se nikada dopustiti da dokaže istinu okrivljenja svoga.

A ako okrivljenje koje, pomenuto u §§. 487 i 488, bude očitovano načinom drugim, a ne onim, koj je naznačen u §. 489, bit će okrivitelj bezkaznen, ako li dokaže istinu okrivljenja svoga, ili barem navede okolnostih takovih, da bude vidjet dovoljno razlogah, s kojih je moguće pronešeno okrivljenje vjerovati.

d) Druge javne pogrde.

§. 491. d) Isto tako tvori se krivcem uvriedjena poštenja, koj koga javno ili pred više ljudih, u tiskotvorih, razširenih porugljivih pismih ili kipnih predstavah makar koje vrste, nenavodeći izvjestnih činah, okrivi pogrdnimi vlastitostmi ili mišljenji, ili ga izvrgne javnoj porugi, budi poimence, budi znakovi, koji se nanj dadu prilagoditi.

Ako se pogrdnik pri iztragi kaznenoga suda, želeći utemeljit pogrdu svoju, pozove na nepoštena diela pogrdjenoga; imat će, da ga mimoidje kazan, dokazat istinu okrivljenja svoga.

§. 492. Kažnjivih činah, ustanovljenih u predidućih §§. 487—491, tvori se krivcem i onaj, koj načinom naznačenim onde, bude nasrto na porodice, na javne vlasti ili na pojedine organe vlade s obzirom na uredovno njihovo djelovanje, ili na sborove (korporacije) zakonito priznane, ili na dobar glas kojega pokojnika.

Kazan.

§. 493. Sve uvrede poštenja, pomenute u predidućih §§. 487–492, imaju se u pravilu kaznit kao prekršaji, zatvorom od jednoga do šest mjesecih; a ako budu učinjene tiskopisom, imadu se kaznit kao prestupci, zatvorom od šest mjesecih do jedne godine danah.

A izreć se ima kazan ne samo proti prvomu začetniku, nego i proti svakomu koj uznastoji dalje razprostranit takovu uvredu poštenja.

Ustanova posljedne stavke ovoga §-a ukinuta je § om 30. zakona od 17. svibnja 1875. o porabi tiska za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju. (Sbornik zakonah i naredabah br. 32. god. 1875.)*)

---

*) Ukinuta ustanova glasila je: Kad uvreda poštenja bude razprostranjena tiskopisom, ima se, ako uvriedjenik zaište, kaznena presuda, izrečena proti krivcu, o trošku istoga proglasit i putem štampe, i sud kazneni ima odrediti, kako da se po naravi okolnostih to obavi.

Osobite okolnosti otegoćujuće.

§. 494. Kao osobite otegoćujuće okolnosti uvrede poštenja imaju se smatrati:

a) kada bude učinjena proti glavi koje države, koja je u priznatom narodno-pravnom obćenju s cesarevinom austrijanskom, ili proti zastupniku takove države, odlikovanu javnim značajem; ili

b) kada bude učinjena proti osobi, prema kojoj je uvrieditelj u odnošaju osobitoga obvezanstva, ili prema kojoj ima izvršivat dužnosti štovanja; ili

c) kada uvriedjenik podnese tim štetu ili pogibelj u svojoj slobodi, u gradjanskom svom napredku ili u zaslužbi svojoj, ili bude zapriečen u porabi ostalih pravah.

Naredba ministarstva izvanjskih dielah i pravosudja od 1. listopada 1853, kojom se obznanjuje, da se §§. 487. do uklopno 493. zatim §. 494. sl. a.) prepomenutoga zakona kaznenoga uporavljivat imadu navlastito i na uvriede poštenja, učinjene proti Nj. Veličanstvu kralju bavarskomu, zatim proti poklisarom države bavarske, povjerenim kod dvora austrijanskoga, ili proti inim njezinim punovlastnikom, koji su javnim značajem odlikovani, nego s tim ograničenjem, da postupku kazneno-sudbenomu može mjesta bit svagda samo na zahtjevanje stranke uvriedjene. (Drž. zak. list. br. 192. god. 1853.).

Budući da su se vlade ces. kralj. austrijska i kralj. bavarska porazumjele u tom, da se zamjenito rukovanje ustanovah zakonah kaznenih, koje se odnose na obranu inostranih vladalacah i javno povjerenih zastupnikah inostranih državah proti uvriedam poštenja, osigura naročitim javnim proglasom, s toga se obznanjuje ovim: da se §§. 487. do uklopno 493., zatim §. 494. sl. a.) kaznenoga zakona od 27. svibnja 1852. (br. 117. drž. zak. lista) uporavljivat imade navlastito i na uvriede poštenja, učinjene proti Nj. Veličanstvu kralju bavarskomu, zatim proti poklisarom države bavarske, povjerenim kod dvora austrijanskoga, ili proti inim njezinim punovlastnikom, koji su ondje javnim značajem odlikovani, nego s tim ograničenjem, da postupku kazneno-sudbenom može mjesta biti svagda samo na zahtievanje stranke uvriedjene.

Gonjenje po sudu kaznenom biva samo na zahtjevanje uvrjedjenika.

§. 495. Nego u svih slučajevih, naznačenih u §§. 487—494, ima mjesta iztragi i kažnjenju onda samo, ako to zaište uvriedjenik.

Ako nasrt bude upravljen proti dobru glasu kojega pokojnika, vlastni su njegovi rodjaci, suprug mu ili supruga, porodite1ji i hranitelji, podjeca i hranjenici, malogodnici ili tastbenici u liniji uzlaznoj i silaznoj braća i sestre,

supruga ili supruge, i suprug ili supruga braće mu i sestarah zaiskati, da se za obranu uspomene pokojnika povede progon po sudu kaznenom.

Pogrde i zlostave javne.

§. 496. Koj tvorno koga zlostavi javno ili pred više ljudih, ili ga tu, pak makar i u nebiću njegovu opsuje, ili mu glasno i hoteć da bude čuven, zaprieti zlostavom: tvori se, ako u tom nebude kakov kažnjiv čin, za koj je odredjena kazan težja, krivcem prekršaja, i ima se, ako uvriedjenik zaište, kaznit jednostrukim zatvorom od tri dana do jednoga mjeseca danah, ako uvreda bude učinjena na mjestu, na kom se zahtjeva osobita pristojnost, ili ako prekršnik ponašanjem svojim pokaže, da navlaš malovaži ciele razrede ili stališe družtva gradjanskoga, ili družbe vjerozakonske ili narodnosti.

Vidi §. 28. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah i §. 16. naredbe od 16. prosinca 1889. br. 23.403. kod §. 411. o. z.

Ukori zarad podnešene ili odpuštene kazni.

§. 497. Koj s namišljajem da ga osramoti, ukori koga podnešenom ili makar i oproštenom kazni, ili komu, koj nakon iztrage suda kaznenoga nije proglašen za krivca dokle god se pošteno uzvlada, s istim namišljajem predbaci štogod: ima se za taj prekršaj, ako uvriedjenik zaište, kaznit zatvorom od jednoga dana do jednoga tjedna.

Odkriće tajnah bolestnikovih od strane liečnika, ranarnika itd.

§. 498. Liečnik ili ranarnik, primaljnik ili primalja koji drugomu komu, a ne vlasti na uredovni upit, odkriju tajnu koje god osobe, povjerene njihovoj prigledbi: imadu se za taj prekršaj kaznit prvi put zabranom praktike na tri mjeseca; drugi put na godinu danah; a treći put za vazda.

Vidi §. 5. naredbe kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove od 6. travnja 1889. br. 7926., kojom se ustanovljuje naputak za primalje. (Sbornik zakonah i naredabah br. 25. god. 1889.).

Kazan istoga prekršaja u ljekarni.

§. 499. Kad ljekarnik tajne kojega bolestnika, koje saznade iz dolazećih mu receptah, odkrije drugomu komu, a ne vlasti na uredovni upit: tvori prekršaj i ako bude gospodar ili providnik, ima se kazniti za svaki slučaj

globom od pet do petdeset forintih; a ako pomoćnik, kaznit se ima zatvorom od jednoga do četrnaest danah, koj se po okolnostih pooštrit imade. (Iz kaz. zak.).

2. Potvora.

§. 209. Koj za koje prišiveno zločinstvo doglasi koga poglavarstvu, ili ga tako okrivi da bi okrivljenje to moglo poslužit povodom iztragi poglavarstvenoj ili barem izsljedovanju suprot okrivljenomu; tvori se krivcem zločinstva potvore.

Kazan.

§. 210. Kazan potvoritelja jest u pravilu težka tamnica od jedne do pet godinah; a ima se produljiti do deset godinah:

a) kad se potvoritelj posluži lukavštinom osobitom da okrivljenje svoje učini vjerovano; ili

b) kad potvoritelj stavi okrivljenoga u poveću pogibelj; ili

c) kad potvoritelj potvorenu bude sluga ili služkinja, čeljade domaće ili podložno, ili kad učini potvoru urednik koj u svojem uredu.

Šesta zapovjed Božja.

Nesagriješi preljubom ni bludom. (Exod. 20. 14.)

1. Prestupci i prekršaji suprot javnoj ćudorednosti.

§. 500. Briga zakonotvorstva, gledeć na svrhu svoju, pojma povrede javne ćudorednosti ne skružuje samo na one čine, koji sami po sebi mogu pobudit mrskoću i javnu sablazan; nego povlači još pod taj pojam ne samo one čine, koji po svojoj vlastitosti pomažu razprostirat razvratu, već i one s kojimi su, kao obične posljedice, skopčani neredi i razuzdanosti.

Toga radi imadu se u slučajevih, naznačenih ovdje, kaznit kao prestupci ili prekršaji suprot javnoj ćudorednosti: a) bludnost; b) gruba i javna sablazan uzrokujuća povredu ćudorednosti ili sramežljivosti; c) prosjačenje; d) zabranjene igre; e) pijanstvo; f) poveće nećudorednosti.

§. 501. Bludnost medju rodjenom braćom i sestrami i polubraćom i polusestrami, sa suprugom roditelja, djece ili braće i sestarah, ima se, kao prekršaj, kaznit zatvorom od jednoga do tri mjeseca, koj se po okolnostih i pooštrit imade.

Oni, koji se putem iztrage obnadju kao zavoditelji, imadu se osudit na strogi zatvor od jednoga do tri mjeseca. Nakon podnešene kazni ima se jakošću ureda učinit naredba, da se obćenje izmedju krivaca, oddruženjem jednoga od drugoga, razstavi.

§. 502. Osoba oženjena ili udata, koja učini preljubstvo; a tako i osoba neoženjena ili neudata, s kojom bude učinjeno preljubstvo: kriva je prekršaju, i ima se kaznit zatvorom od jednoga do šest mjesecih; a ženska glava ima se onda kaznit strožije, kad zarad učinjena preljubstva može nastat dvojba o zakonitosti budućega poroda.

§. 503. Preljubstvo ništa nemanje, izuzamši slučaj sliedećega §. 510., nemože se nikad potegnut pod iztragu i kazan jakošću ureda, nego samo na zahtjevanje stranke uvriedjene. A ni uvriedjena stranka ne može više zahtjevat ni iztrage ni kazni, ako učinjenu sebi uvredu, saznavši ju, ili izrekom oprosti ili o tom nepovede tužbe uz šest nedjeljah danah, računajući od onoga časa, kad za uvredu tu sazna. A utrne se i izrečena već kazan, kako uvriedjena stranka očituje, da hoće i opet s krivcem da žive. Nego takovo očitovanje, izrečene već kazni u pogledu sukrivaca ne trne.

Razpis ministarstva pravosudja od 5. rujna 1859., kojom se razjašnjuje §. 503. zakona kaznenoga. (Drž. zak. list. br. 163. god. 1859.)

Usljed previšnje odluke od 30. kolovoza 1859. razjašnjuje se §. 503. obćega zakona kaznenoga od 27. svibnja 1852. tako, da i u slučajevih preljubstva, čim se uvriedjeni ženitbeni drug podigne kao privatni tužitelj, ostaje ovomu prosto, da li želi obtužbu svoju podići podjedno proti krivcu glavnomu i proti sukrivcu ili da li želi podići ju samo proti jednomu od njih, a u daljem tečaju iztrage potjerati svoja prava proti obojici, ili da li želi odustati od tužbe proti jednomu od njih, ili samo proti drugomu nastaviti postupak.

§. 504. Čeljade kućno, koje osramoti malogodnu kćer ili malogodnu rodjakinju otca ili matere od obitelji, spadajuću na kućanstvo: ima se za taj prekršaj, po razlici

odnošaja svoga prema porodici, kaznit strogim zatvorom od jednoga do tri mjeseca.

§. 505. Ista kazan ima se izreć i suprot ženskoj glavi, koja služi u kojoj porodici, ako zavede na bludnost budi malodobnoga sina od obitelji, bud kojega malogodnoga rodjaka, živućega u kući.

Nego iztraga i kazan ovoga prekršaja jednoga i drugoga, ima mjesta samo na zahtjevanje roditelja, rodbine ili tutorstva.

§. 506. Koj zavede i osramoti žensku glavu, obećavši joj ženitbu, a neodržavši rieči: ima se za taj prekršaj kaznit strogim zatvorom od jednoga do tri mjeseca. Osim toga priuzdržano je osramoćenoj pravo naknade.

§. 507. Koj se da vjenčat, zamučavši poznatu sebi kojugod zakonitu zapreku ženitbe, nedobivši prije redovitoga oprosta; ili koj podje u tudju zemlju, da tamo sklopi ženitbu, koja po zakonu domaćem ne može imat mjesta: kriv je prekršaju i ima se kaznit strogim zatvorom od tri do šest mjesecih; a zavoditelj ima bit vazda kažnjen strožije.

Kad kojoj stranki zatajena bude zapreka, ter tim načinom bez svoje krivine bude navedena na ništetnu ženitbu: zatvor se još i pooštrit imade.

§. 508. Ista kazan izreć se ima i suprot prekršaju onih roditeljah, koji upotrebivši zlo svoju roditeljsku oblast, budu silili svoje diete na ženitbu, koja je po zakonu ništetna.

§. 509. Kažnjenje onih, koje tielom svojim bludno trguju, ostavlja se redarstvu mjestnomu. Nego ako bludnica javnošću veliku dade sablazan; oko zavodi mladiće; ili ako znajući da ima bludnu koju bolest, sramotni svoj zanat nastavi: ima se za taj prekršaj kaznit strogim zatvorom od jednoga do tri mjeseca.

§. 510. Čeljade udato, koje tielom svojim bludno uztrguje, ako muž o tom i nepovede tužbe, podvrženo je pomenutoj kazni kao i neudato. To što je bludnica udata, ima se smatrat kao otegoćujuća okolnost.

§. 511. Ako se pokaže putem iztrage, da je muž bio privolio na sramotni taj zanat svoje žene, i da je bio dionik zaslužbe, ili da je inim kojim načinom očito vuko

odatle korist: kriv je prekršaju i ima se kaznit strogim zatvorom od tri do šest mjesecih, koj se po okolnostih i pooštrit imade.

§. 512. Kriv je prekršaju svodstva:

a) koj bludnicam za tjeranje nedopuštena obrta njihova u sebe daje redovito boravište ili ini zaklon;

b) koj se zanima dovodjenjem takove čeljadi;

c) koj se drugčije da upotrebit, kao posrednik, u takovih nedopuštenih sporazumljenjih.

§. 513. Kazan prekršaja ovoga jest strogi zatvor od tri do šest mjesecih; koj se i pooštrit imade, ako krivac bude nastavio taj obrt već kroz dulje vremena.

§. 514. Čeljade, kažnjeno već jedanput svodstva radi, ima se sljedeći put, nakon podnešene kazni, odpravit iz mjesta gdje do tad bude boravilo; a ako bude inostrano, odpravit se ima iz krunovinah cesarevine svihkolikih.

§. 515. Gostionici i krčmari, koji izvan slučajevah prekršaja svodstva, pomenutih u §-u 512., priskrbljuju prigodu bludnosti: krivi su prekršaju i imadu se kaznit prvi put globom od dvadeset i pet do dvie sto forintih. Ako pak i dalje nastave davat takovu prigodu, imadu se maći iz gostionice ili krčme i za unapred očitovat za nesposobne za takov obrt. Ako pak učine taj prekršaj, bez znanja gostionika ili krčmara, sluge ili služkinje: kaznit se imadu ovi zatvorom od osam danah do tri mjeseca danah.

§. 516. Koj kipnimi predstavami ili bludnimi djeli povriedi ćudorednost ili sramežljivost na drugi način, pobudjujući javnu sablazan: tvori se krivcem prekršaja i ima se kaznit strogim zatvorom od osam danah do šest mjesecih. Ako pak povreda takova bude učinjena tiskopisom, ima se ista kaznit kao prestupak strogim zatvorom od šest mjesecih do jedne godine danah.

§. 517. Naredbe suprot prosjačenju stoje u savezu s obskrbnimi zavodi ubožkimi, i ostavljene su u obće redarstvu mjestnomu. Prosjačenje ništa nemanje postaje prekršajem, kad kod obstojećih obskrbnih zavodah tkogod u prosjačenju više putah bude zatečen, pokazujući tim nagnuće na dangubu i neprudnost učinjene opomene ili prijašnje kazni.

§. 518. U tih slučajevih kazan je zatvor od osam danah do jednoga mjeseca, koja se poslje češćega zalečenja ne samo ima produljit do tri mjeseca danah, nego i pooštrit prema ukazanoj većoj ili manjoj nepopravljivosti.

§. 519. A prosjak, koj se za pobudit veće milosrdje posluži hinjenjem manah tjelesnih, ranah bolestih i inih: ima se odmah prviput osudit na zatvor do jednoga mjeseca danah.

§. 520. Kad bude u prosjačenju zatečeno diete izpod četrnaest godinah: imadu se roditelji ili oni, pod kojih prigledbom ili nastojanjem stoji to proseće diete, ako to ili znali budu ili tomu dali povoda sami, za taj prekršaj kaznit zatvorom od osam danah do jednoga mjeseca danah.

§. 521. Roditelji i svi koji imaju dužnost odhranjivat, prigledat ili nastojat djecu, ako uzajme komu diete, da ga upotrebi u prosjačenju kao orudje: kaznit se imaju načinom pomenutim u §. 518.

§. 522. Zbog svake igre vratolomne, ili takove koja visi samo od sreće; a tako i zbog svake igre, koja je osobitimi propisi zabranjena poimence, imadu se za svaki slučaj toga prekršaja, ne samo svi igrači, nego i onaj, koj u prebivalištu svojem dade igrat se, kazniti globom od forintih devet do devet stotinah, od koje, u koliko se iztjera, trećina pripada prijavniku, kojemu se osim toga, ako bude u slučaju kazni i on, oprašta još i svakolika kazan.

Inozemci, koji ovoga prekršaja radi panu pod kazan, imadu se odpravit iz cesarevine.

Naredba ministarstva unutarnjih djela u porazumjenju s ministarstvom pravosudja i financijah i s vrhovnom vlašću redarstvenom od 27. rujna 1854. o zabranjenih igrah (Drž. zak. list br. 245. god. 1854.)

S obzirom na dekret pridvorne kancelarije od 16. listopada 1840., br. 32.041. izdani usljed previšnjega pisma kabinetnoga od 12. listopada 1840., izjavljuju se za kraljevine Ugarsku, Hrvatsku i Slavoniju, za veliku kneževinu Erdeljsku, srbsku vojvodinu i tamiški Banat i za veliku vojvodinu Krakovsku imenito sljedeće igre, kao igre zabranjene: Pharao, Bassette, kockanje, Passadieci, Lansquenet, Quince (Quindici), Trenta, Quaranta, Rauschen, Färbeln, Straschak sincere, Brennten, Molina, Walacho, Maccao, Halberzwölf (Mezzododici, Undici e mezo), Vingt-un, Biribis (Wirbisch), Oka (Gespenst), Häufeln, Zupferlspiel (Trommel-Madame), Rouge et noir, Hanselspiel na kugljanah, Krügel- i Hirschelspiel, Schiffziehen, igranje s čunci na biljaru, gdje tek kuglje proizvodi se stajkom ili makinom, Zwicken ili labet, Riemstechen i caparenje, napokon u javnih krčmah i kavanah lotrija, Lotto-Dauphin, Tarteln nalik na lotriju, takodjer zvan Vogelspiel, i Tarteln na okladu, zvan takodjer Judentartel ili Klein Tartel.

Osim svih prije napomenutih igarah zabranjene su uobće sve takovo igre, kod kojih dobitak i gubitak ne odvisi toliko od vještine igrača koliko od slučaja.

Igranje ovih igarah podvrgava kao svekolike igrače, tako i onoga, koji je dopustio igranje u svom prebivalištu, onoj kazni, koja je zapriečena u §. 522. obćega kaznenoga zakona; nego ako je igra podjedno zabranjena i po propisih loterijskih, tad povrh toga treba narušenje tih propisah polag postojećih zakonah kaznit i kao prekršaj dohodarstveni.

Naredba ministarstva nutarnjih djela, u suglasju s ministarstvi financijah i pravosudja s vrhovnom vlasti redarstvenom od 27. lipnja 1857. kriepostna za svekolike krunovine, kojom se igra „tako ili liho“ i igra na višji ili nižji broj (Hoch- und Unterspiel) proglašuju kao igre zabranjene. (Drž. zak.).

Igra „tako ili liho“ i igra na višji ili nižji broj, kojimi se često po gostionicah i na drugih javnih mjestih izigravaju razni predmeti prodajni, proglašuju se kao igre zabranjene, koje se usljed dekreta dvorske kancelarije od 16. listopada 1840. broj 32.041. i usljed naredbe od 27. rujna 1854. kriepostne za kraljevine Ugarsku, Hrvatsku i Slavoniju, veliku kneževinu Erdeljsku, srbsku vojvodinu i Banat tamiški, za tim za veliku vojvodinu Krakovsku, kazniti imadu po obćem zakonu kaznenom, §. 522.

§. 523. U onom koj učini u pijanstvu čin kakov, koj bi mu se, da nebijaše pijan, imao ubrojit kao zločinstvo (§. 236.), ima se kao prekršaj kaznit pijanstvo. Kazan je zatvor od jednoga do tri mjeseca. Ako pak pijanac iz izkustva bude znao, da je u pijanstvu podvržen žestoku srcu: ima se zatvor pooštriti, a prigodom povećega zla čina ima se osudit i na strogi zatvor do šest mjesecih.

§. 524. Zastarjelo pijansvo u rukotvoracah i nadničarah, koji rade po krovih i lazilih ili koji imadu posla sa stvarmi pogibeljnimi rad ognja, a tako i u onih slugah i službinjah, kojih nemarnošću lasno može nastati oganj: ima se, kao prekršaj, kaznit zatvorom od jednoga do osam danah, a u slučaju ponovljenja i do jednoga mjeseca; i ta se kazan po okolnostih još i pooštrit imade.

Kažnjenje zastarjela pijanstva naredjuje se, istina, jakošću ureda onda, kad takov slučaj javnošću svojom poglavarstvu dodje do znanja; a drugčije onda samo ako se toga radi prituže vlasti majstori ili gospodari.

§. 525. Ostale poveće nećudorednosti, kao: kradnja i pronevjerenje medju rodbinom, povrede vjernosti ženitbene, tvorne povrede dužnoga štovanja djece prema roditeljem, služinčadi prema gospodarom itd., ostavljene su, doklegod ostanu zatvorene u unutarnjem porodicah, jedino i samo karnosti domaćoj.

Nego kad ti neredi tako uznapreduju, da roditelji, tutori, odgojitelji, rodjaci, supruzi, gospodari itd. primorani budu pozvat u pomoć vlast: neredi ti postaju prekršaji suprot javnoj ćudorednosti. U takovih slučajevih držane su vlasti dat ruku pomoći, da se odvrati nered, i izreći nakon potrebite iztrage onu kazan, koju po okolnostih za postignuće svrhe budu smatrale za najshodniju.

2. Okružnica nut. odjela od 10. rujna 1874. br. 13860.

U kraljevini talijanskoj obstoji zakon od 21. prosinca 1773. kojim se pod kazan tamnice i novčane globe zabranjuje upotrebljavati mladež obojega spola izpod 18 godinah kod skitalačkoga zanata, kao što su pjevači i glasbenici po ulicah i bez stalna mjesta, čarobnjaci, plesači na užetu, izložitelji životinjah itd.

Roditelji, skrbnici i svaki onaj talijanski podanik, koj je osobu izpod 18 godinah dao u takov zanat, kao i oni talijanski podanici, koji drže kod sebe takovih osobah iz Italije za rečeni zanat, dužni su po tom zakonu pod novčanom globom odmah to prijaviti, ako se unutar talijanske kraljevine nalaze, načelniku dotične talijanske obćine, ako su pak u inozemstvu, bližnjemu talijanskomu konzulatu.

Ta prijava ima sadržavati ime i prezime, dobu i rodno mjesto dotičnih malodobnikah, kao i onoga, komu su predani i kod kojega se nalaze, zatim mjesto sadanjega boravljenja, zanat za koji su primljeni, i sve ine podatke, koji bi bili potrebni za ustanovljenje njihove nadležnosti.

Osim toga dužni su oni, koji takovih osobah za rečeni zanat kod sebe imadu povratit ih njihovim roditeljem ili štitnikom, i toga radi, ako se u inozemstvu nalaze, učinit ih odpravit u domovinu na svoj račun, ako

pak toga sami neposredno izvesti nebi mogli, tada se imadu obratit na bližnjega talijanskoga konzula za potrebito posredovanje.

Dajuć to uslied zamolbe kr. talijanskoga konzulata na Rieci od 17. travnja t. g. br. 838. na znanje svim ovozemnim političkim oblastim, upućuju se iste, da na gori naznačene vrsti ljude u svojem području paze i kad se gdje s mladeži izpod 18 godinah u izvršivanju svoga skitalačkoga zanata ukažu, nje opreznimi učine na postojeći u kraljevini talijanskoj zakon, po kojem nije slobodno mladež sobom voditi i kod takova zanata upotrebljavati.

Osim toga, da se ovozemne oblasti za slučaj opažena zlostavljanja takovih mladih osobah sa strane njihovih gospodarah ili za slučaj njihova zavadjanja na nedopustljive čine u položaju nalaziti mogu, takovu izopačenomu postupku gospodarah u vlastitom djelokrugu na put stati, i po okolnostih takodjer njihovo izagnanje iz ove zemlje odrediti, imat će povrh toga još takove talijanske podanike, držeće kod sebe za gori naznačene poslove mladeži izpod 18 godinah, uz točno naznačenje imena i prezimena i rodnoga mjesta gospodara i dotične mladeži, priobćiti kralj. talijanskomu konzulatu na Rieci, da ovaj po tom u tom predmetu daljna shodna odrediti uzmogne.

(**Vežić: Pomoćnik za javnu upravu. Knj. I. Str. 197—198.**)

3. Okružnica nut. odjela od 7. rujna 1884. br. 35.377.

Za preprečenje sablaznih i mogućih izgredah, koji bi se mogli dogoditi usljed pjevanja ili sviranja zazornih i zabranjenih pjesmah i svirkah, po putujućih u ovoj zemlji pjevačih i sviračih, obnašla je kr. zem. vlada odjel za unutarnje poslove odrediti, da svekolike oblasti prije nego li podiele dozvolu za lokalnu produkciju, od dotičnih igračah i pjevačah svaki put imadu zahtjevati predloženje programa odnosnih produkcijah, te kod odobrenja toga programa svako demonstrativno prikazivanje ili pjevanje programa strogo zabraniti i zatim razdražnih i zazornih pjesamah strogo zabraniti i zatim

na to paziti, da se proti toj zabrani podnipošto ni najmanje neuzradi.

4. Okružnica kr. velikoga župana županije belovarsko-križevačke. Broj 1103/1895. v. z.

Došlo mi je do znanja, da je od njeko doba u pojedinih mjestih županije zavladala osobita razvraćenost i nemoral, a najpače medju stranim doseljenicima kojih imade u ovoj županiji puno.

Osobito mladići česke narodnosti prednjače u tom te se za njima počeše povadjati i drugi. Ovi najme za vrieme popoldašnjih crkvenih svečanosti (večernice itd.) običavaju pred crkvom čekati na djevojke, a nakon svršene svečanosti u crkvi sa djevojkama pohrliti u krčmu, a i u privatne kuće i stanove, gdje se onda do jutra svira i pleše i svakakvi nemoralni čini izvadjaju.

Na tih muzikah, koje se, kako rekoh, najvećma po praznicima nakon crkvenih svečanosti, ali takodjer i kod drugih sgoda obdržavati običavaju sakuplja se mladež sama bez ičijeg nadzora, te kako mi je javljeno, po miloj volji halabuči i orgije slavi, što na mladež, a i na susjedno žiteljstvo tako pogledom na javni moral kano i na zdravlje veoma štetno djeluje.

S toga nalažem kr. kot. oblasti, da takove slične plesne zabave i muzike po selima kako u krčmama kano i u privatnim stanovima na koje se nedorasla mladjarija bez roditeljske pratnje i bez ičijeg nadzora dovadja, sakuplja te u moralnom i zdravstvenom pogledu kvari i najvećoj pogibelji izvrgava, zabrane, te po oružnicima i svojim redarstvenim organima (obć. pandurima, mjestnima starješinama itd.) strogo nad tim bdije da se ta zabrana drži, a da se proti prekršiteljima te naredbe po propisu (naredbe od 20. travnja 1854.) postupa.

Ova se zabrana naravno ne proteže na javne plesne zabave i muzike, koje se na javnim mjestima uz posebne dozvolnice političkih oblasti obdržavaju te na kojima se zrelija i podpuno dorasla svjetina sastaje, pošto ovakove zabave i onako pod posebnim redarstvenim nadzorom stoje.

Nu i kod tih zabava ima se strogo na to gledati da se ženska i mužka djeca izpod 15 godine na takove ne vode. Ovim je polazak zabava bud u pratnji bud bez pratnje absolutno zabranjen.

Napokon ne proteže se ova gornja zabrana ni na pojedine obiteljske kućne svečanosti, gostbe, pirove, krštenja, slave krstnog imena itd. koje se po običaju bud narodnom bud kućnom po selima i gradovima kod pojedinih seljana ili gradjana priredjivati običavaju.

U Belovaru dne 30. travnja 1896.

Kr. veliki župan:

Kukuljević v. r.

5. Konkubinati.

a) Konkubinati se trpjeti nesmiju s obzirah na javnu ćudorednost, pak se u svakom slučaju, gdje takova šta prijavljeno bude, dotičnim osobam pismena odluka izdati ima, da se do opredielit imajućega se roka razidju i ne žive skupa sve dotle, dok nisu možda u zakoniti brak stupili. Nepokore li se dotične osobe odluci kr. podžupanije, postupat će ova proti njim kazneno po §§. 7. i 11. ces. naredbe od 20. travnja 1854.

Osobe pod ovaj prekršaj spadše, koje u mjestu podržavanoga konkubinata nisu nadležne, mogu se po okolnostih iz toga mjesta i odpraviti i zabraniti jim povratak za odmjereno vrieme. Ako bi se ipak vratile prije, nego opredieljeno vrieme izteče, imadu se predati kot. sudu za kazneni postupak po §. 324 kaz. zakona. Odpis nut. odjela od 31. rujna 1875. br. 17.519 kr. podžupaniji u Sisku, od 9. prosinca 1875. br. 23.440 podžupaniji u Pakracu, od 3. siečnja 1880. br. 8196 g. 1878. podžup. u Rumi itd.

b) Senjski biskupski ordinarijat prijavio je, da su slučajevi nezakonitih izvanbračnih zajednicah vrlo začestali i da se takovi nezakoniti odnošaji često krat na očigled mjestne oblasti sklapaju uz svečanosti poput svatbah (pirovah).

Dočim se oblasti upozoruju na naredbe od 15. veljače 1875. br. 79 bog. i od 20. srpnja 1875. br. 7725 nut., primječuje se jošte sliedeće:

Ako se ne dogodi čin zabranjen kaznenim zakonom mogu polit. oblasti postupati po naredbi od 16. rujna 1873. br. 8121. Ako bude zabrana, da se takovi odnošaji nesmiju sklopiti, prezreta, ili ako nebude posluhnuta redarstvena zapovjed, da se dotičnici imadu dati vjenčati, imadu se i oni kazniti, koji su savjetom i činom pomogli, da je takov izvanbračni savez nastao.

Uz razvrgnuće priliježničtva, može se takodjer odrediti, da se dotični krivci izagnaju iz mjesta gdje su zajedno živili, ako jim ondje nije zavičaj, i to po §-u 15. obćin. zakona, jerbo jim manjka neporočnost življenja. Povratkom izagnane takove osobe može nastati prekršaj §-a 324. obč. kaz. zakona.

Nu time što neoženjene osobe raznoga spola zajedno živu, ne mora vazda nastati nećudoredni, obću sablazan pobudjujući odnošaj. Zato valja u svakom slučaju po posebnih okolnostih prosuditi, da li ima dosta razlogah, koji su podobni ponukati oblast, da postupa u svrhu da odnošaj razvrgne. Na to treba naročito paziti onda, kad ima već nezakonske djece, koja bi mogla štetovati raz-stavljenjem roditeljah.

Obćinski načelnici i mjestni glavari dužni su zapre-čivati, da konkubinati ne nastaju, i u slučaju svetčanoga sklapanja takovih nezakonitih svezah odmah postupati, glavne krivce kao i ostalo družtvo pozvati, da se razidju, i stvar oblasti radi povedenja iztrage javiti. (Glavno zap. u Zagrebu 25. travnja 1878. br. 6504. odjel unut.; prievod s njem.).

c) Valja pučanstvo češće upućivati u kakvom pravnom stanju se takovi tobožnji supruzi i njihova djeca nahode, te upozoriti, da ovakove priliježnice i njihova djeca po smislu naredbe držav. ratn. minist. od 5. ožujka 1868. br. 569 pr. (okruž. glav. zap. od 20. ožujka 1868. br. 153 predsj.) nikakova prava na zadružni imetak svoga priliježnika odnosno nezakonskoga otca neimadu, i da se na nje kod zadružnih diobah neima obzir uzeti. (Glavno zap. u Zagrebu 1. veljače 1880. br. 1346, god. 1879. odj. bog.)

(Vežić: Pomoćnik za javnu upravu. Knj. I. Str. 198 -199.)

Rescriptum c. r. supr. armorum praefecturae ddto 15/14. 1878. Nr. 410. Abth. Cultus horsum directum tenoris sequentis:

„Das General-Commando hat zwar Verfügungen getroffen, dass den seit der Einführung des Wehrgesetzes im Militärgrenzgebiethe eingerissenen Concubinaten Einhalt gethan werde, da sich aber trotzdem derartige Fälle in neuester Zeit wiederholen, erachtet das General-Commando für nöthig, die diesfalls ergangenen Weisungen zu republizieren und die unterstehenden politischen Behörden wegen der strengsten Durchführung derselben zu beauftragen.

Um aber den erwünschten Zweck sicher zu erreichen, wäre es unbedingt nöthig, dass seitens der Seelsorger von der Kanzel aus so wie auch bei jeder sich ergebenden passenden Gelegenheit belehrend auf die Bevölkerung eingewirkt werde, dass sie sich eines derartigen ungesetzlichen und in jeder Beziehung verwerflichen Zusammenlebens enthalte.

Das hochwürdige Ordinariat wird diensthöflich ersucht in dieser Beziehung den Pfarrämtern entsprechende Weisungen gefälligst ertheilen zu wollen.

Philippovich m. p.
Feldzeugmeister.

Venerabili clero curato in confinio militari pro notitia et directione communicatur cum eo, ut omni data occasione praecipue vero diebus domini et festis ex ambone peccatum hoc ejusque funestissimas sequelas exponendo, ad illud declinandum atque ad ducendam vitam legibus christianis conformem sequendamque virtutis et honestatis semitam, doctrina monitis et consiliis exstimulare haud intermittant.

Datum Zagrabiae die 13. Augusti 1880.

Cirk. br. 2653. dto. 13./8. 1880. str. 34.

6. Zločinstva bludnosti.

§. 129. Kao zločinstvo kazne se još i sljedeće vrste bludnosti:

I. Bludnost suprot naravi, to jest:

a) sa živinom;

b) s osobom istoga spola.

§. 130. Kazan je težka tamnica od jedne do pet godinah danah.

Ako pak u slučaju sl. b). bude uporavljeno kojegod sredstvo, napomenuto u §. 125., ima se dosuditi kazan od pet do deset godinah, a ako nastane koja od okolnostih, navedenih u §. 126., dosudit će se i kazan ustanovljena ondi.

§. 131. II. Rodoskvrnje, učinjeno medju rodbinom u liniji uzlaznoj i silaznoj, izlazilo rodbinstvo to iz roda zakonita ili nezakonita. — Kazan je tamnica od šest mjesecih do jedne godine danah.

§. 132. III. Zavedenje, kojim tko osobu, nadzoru svomu ili odhranjivanju ili nastavljanju (podučavanju) povjerenu, zavede da učini ili trpi bludno kakovo djelo.

IV. Svodstvo, ako se njim zavede koja nevina osoba, ili ako roditelji, tutori, odhranitelji ili učitelji skrive svodstvom naprema svojoj djeci, pupilom, ili onim, koji su povjereni odhranjivanju ili nastavljanju njihovu.

§. 133. Kazan je težka tamnica od jedne do pet godinah danah. (Iz kaz. zak.).

7. Propis za žensku neudatu a noseću.

§. 339. Ženska neudata a noseća, mora pripomoći radi, prigodom poroda dozvati primalju (babicu), primaljnika ili inu koju poštenu ženu. Ako ju pak porod prevari, ili neuzmogne dozvat pomoćnika, ter ili rodi mrtvo diete, ili rodi živo, pak diete umre uz dvadeset i četire ure od poroda računajući: dužna je o porodu svom obaviestiti osobu koju, povlaštenu za primaljstvo, ili gdje takove neima, osobu koju poglavarstvenu, pokazavši im nezreli porod ili mrtvo diete.

8. Kazan zataje poroda.

§. 340. Zataja poroda, učinjena suprot ovomu propisu, kazni se, kad se oporavi tajilica, kao prekršaj, strogim zatvorom od tri do šest mjesecih.

Sedma zapovjed Božja.

Neukradi. (Exod. 20. 15.)

Razdio prvi.

I. Uvod.

1. Što su prava stvarna (jus in re), što prava osobna na stvari (jus ad rem)?

§. 307. Prava, koja osobi kakovoj pripadaju na koju stvar, negledajući na nekoje osobe, zovu se prava stvarna. Prava, koja na kakovu stvar samo suprot nekojim osobam izhode neposredno iz zakona, ili iz kojega obveznoga djelanja, zovu se prava osobna na stvari. (Iz gradj. zak.).

2. Vrsti stvarnoga prava.

§. 308. Prava stvarna na stvari jesu: pravo posjeda, vlastnosti, zaloga, služnosti i pravo nasljedstva. (Iz gradj. zak.).

3. Što je stvar?

§. 285. Što god je različno od osobe, i ljudem služi na porabu, zove se stvar u smislu pravnom. (Iz gradj. zak.).

II. O stvarnim pravima.

POGLAVJE PRVO.

O posjedu.

1. Tko je posjednik, tko držalac?

§. 309. Tko stvar kakovu ima u svojoj vlasti ili sahrani, zove se njezin držalac. Ako držalac koje stvari ima volju zadržat ju kao svoju, tad je njezin posjednik.

R. 29. XI. 76. Br. 13376. G. Z. 77. Br. 67. Najamnik nije posjednik, nego držalac u vlastnikovo ime. Kada se razrieši najamni odnošaj, ne pripada najamniku niti provizorna zaštita u tom odnošaju.

R. 5. I. 76. Br. 12214. Przeglad sad. 76. Str. 127. Ako su zakupnim ugovorom zakupnikom na izvjestno vrieme i u izvjestnu

cienu predane za uporabu netrošljive stvari, ima se kupljenim smatrati samo uživanje, padajuće u to doba (§§. 1090, 1091, 1094), i u smislu §§. 1047. i 1061. nemože biti nikakove dvojbe o tom, da su zakupnici zakupljene livade za vrieme zakupa bili samo faktični držaoci, ali se zakonito nemogu smatrati kao posjednici te livade. (Iz gradj. zak.).

2. Posjed zakonit i nezakonit.

§. 316. Posjed stvari jest zakonit, ako se osniva na tvrdom naslovu (Titel), to jest na pravnom kakovom temelju, po kojem se što steći može. Inače zove se nezakonit. (Iz gradj. zak.).

3. Posjednik pošteni i nepošteni.

§. 326. Tko drži iz uzroka vjerojatnih, da je njegova stvar, koju posjeduje, jest pošteni posjednik. Posjednik nepošteni jest onaj, koji zna ili iz okolnosti mora misliti, da je tudja stvar, koju posjeduje. S toga, što se tko prevario u samom djelu, ili što nezna propisah zakonitih, takovi može biti nezakoniti (§. 316) a pri svem tom pošteni posjednik.

R. 10. II. 74. Br. 277. Práwnik 75. str. 116. Ako su prodavači koje nepokretnosti kod prodavanja iste kupcem u kupoprodajnom ugovoru javili, da je prodano zemljištničko, k nepokretnosti pripisano polje, i da je ono u fizičnom posjedu nekoga trećega, nemogu se kupci naprama tomu trećemu pozvati na §. 440. Oni su naproti njemu nepošteni posjednici. (Iz gradj. zak.).

4. Prava poštenoga posjednika.

§. 330. Poštenomu posjedniku pripadaju svi plodovi, koji iz stvari proizlaze, čim su razstavljeni od stvari; njegove su takodjer i sve ine jur sabrane koristi, u koliko su za mirnoga posjeda jur dospjele.

§. 331. Ako je pošteni posjednik učinio trošak, koji je ili potrebit, da se sućanstvo stvari postojano sačuva, ili koristan, da se još trajuće koristi umnože, pristoji mu naknada po sadašnjoj vriednosti, u koliko vriednost ta ne prelazi troška doista učinjenog. (Iz gradj. zak.).

5. Dužnosti posjednika nepoštenoga.

§. 335. Posjednik nepošteni obvezan je povratiti ne samo sve koristi, koje je zadobio posjedom tudje stvari;

nego i one koristi, koje bi oštećenik bio zadobio i naknaditi svukoliku štetu nastavšu s posjeda njegova. Ako je nepošteni posjednik zadobio posjed po kakovu djelanju, zabranjenu u zakoniku kaznenom, naknada proteže se do vriednosti od osobite naklonosti. (Iz gradj. zak.).

6. Prestanak posjeda.

§. 349. Posjed stvari tjelesne gubi se u obće, kad je nje nestalo, a neima nade da će se opet naći; kad je svojevoljno ostavljena; ili kad predje u tudji posjed.

§. 350. Posjed onih pravah i stvarih nepokretnih, koje su predmet javnih knjigah, prestaje, kad su izbrisane iz knjigah zemskih, mjestnih ili zemljištnih; ili kad su upisane na ime drugoga.

§. 351. Što se tiče inih pravah, prestaje njihov posjed, ako protivna strana očituje, da neće više činiti, što je inače činila: ako ona nepazi više na zapoviest da što propusti, a posjednik u svih ovih slučajevih neprotivi se tomu, i nepodigne tužbe da bi održao posjed. Što se tko nesluži pravom kakovim, negubi zato posjeda, osim slučajeva zastarjelosti, koji su ustanovljeni u zakonu.

§. 352. Dok je god nade, da će se zadobiti stvar izgubljena, može se tko po samoj volji održati u posjedu njezinom. Baš da je posjednik nepritoman, ili da kasnije postade nesposoban steći posjed, tim se neruši posjed, što ga je jur zadobio. (Iz gradj. zak.).

7. Smetanje posjeda.

§. 339. Bio posjed kakov mu drago, nitko neima prava samovlastno smetat ga. Smetani ima pravo iskati od suda, da se zabrani zadievanje, i naknadi dokazljiva šteta.

R. 17. III. 81. Br. 2836. G. H. 81. Br. 72. Neima dvojbe, da svako oštećenje tudjega vlastničtva nije ujedno smetanje posjeda, nego, da ovo zadnje mora na sebi nositi još i druge znakove, osobito znakove svjestna zadiranja u tudje pravo posjeda kao i znakove samosilja.

R. 9. II. 81. Br. 1204. G. H. 81. Br. 46. Zahtievanje sudbenoga uvedenja kupca u posjed zemljišta, kao i na njem stojećih plodinah, štono je na dražbi kupljeno, ali trećemu dano u zakup na temelju zemljištnički uknjiženoga ugovora, i sudbeno uvedenje, protivi zakupniku smetanje posjeda.

R. 7. IV. 80. Br. 3978. G. H. 80. Br. 91. Puka ustmena zabrana ne može se, ako joj se nije pridružila grožnja ili možda sbiljsko djelo, kojim se prieči uživanje posjeda, smatrati činom kojim je posjed sbilja smetan ili se samo pričinja da je njim doveden u pogibelj.

R. 26. III. 79. Br. 3239. J. Bl. 78. Br. 18. Ako onaj, koji daje u najam, za vrieme jur postojećih zaostatakah najmovine, akoprem još *prije* podnešene *tužbe* i prije obavljene pljenitbe, zaprieči odnašanje najamnikovih pokretninah, nije to još smetanje posjeda, jer je on, pošto bi sudbena pomoć prekasno stigla, ovlašten silu suzbiti primjerenom silom (§§. 110i. i 344.). (Konačna odluka).

R. 3. VII. 77. Br. 7663. Przeglad sad. 77. str. 286. Ako dvojica zajednički posjeduju šumu, ne može se ni u samovlastnu obaranju nekojih stabalah po suvlastniku nazrievati smetanje posjeda, jer §. 846. izriekom odredjuje, da se redovito uživanje koje stvari u naravi mora dieliti, s toga bi se za obrazloženje tužbe moralo dokazati, da je bio ugovoren drugi način uživanja i da je tuženik u vršenju svoga prava prekoračio zakonitu mjeru polovice.

R. 29. X. 72. Br. 11121. *Spruchrepertorium* Br. 24. I po sudcu dozvoljeno uvedenje u posjed koje stvari ovlašćuje trećega predanjem u posjed netaknutoga, koji je izvršenjem istoga oštećen u svom dosadanjem mirnom posjedu, podignuti proti istomu sumarni postupak smetana posjeda.

R. 16. VIII. 66. Br. 5748 (2580). Sudbeno uvedenje uknjiženoga dostalca u zemljište, što ga treći faktično posjeduje, nije dopustivo, jer prisilna prodaja neima valjanosti i proti ovomu trećemu.

R. 30. V. 65. Br. 4368. G. H. 66. Br. 37. Po ljudih vlastnika, njemu na korist, ako i bez njegova znanja, počinjeno smetanje posjeda, ima se smatrati kao da je poteklo od vlastnika.

R. 7. I. 53. Br. 12991. *Judicatenbuch* Br. 3. I uporaboprimac, smetan u faktičnom posjedu uporabštine, ovlašten je proti vlastniku podignuti sumarni postupak smetanja posjeda.

U postupku u slučajevih smetana posjedovanja, u kojih se ima uporabiti postupak propisani u poglavju dvadeset i osmom gradjanskog parbenog postupka, radi se izklopno o pretresu i o dokazu činjenice faktičnoga posjedovanja i sbivšega se smetanja, pa se sudačka presuda steže na obranu i povratak smetena posjedovanja. Koji je rad stopram steći posjed, ili dokazati jače pravo na isti, mora se primiti redovitoga puta pravde, na koji se imadu odpraviti i pitanja o naslovu, o dobroj ili zloj vjeri posjeda, a tako i prava odštete, ako ista nebudu dobrovoljno priznata (§. 620 gr. p. p.).
(Iz gradj. zak.).

8. *Rok, u kojem se ima tužba radi smetanja u posjedu podići.*

§. 618. Ako tko u posjedu koje stvari ili prava kojega bude prikraćen, ili ako protupravno bude lišen toga

posjeda: ima odmah i najdužje uz trideset danah uklopno s praznici, iza bude kako doznao smetenje, zamoliti tužbom smetena posjedovanja pomoć sudačku, i točno izraziti što ište.

Po izmaku ovoga vremena ima se tobožnji smetani posjednik odpraviti, da putem pravde podigne običnu posjednu tužbu.

Rješavati tužbu radi smetanja u posjedu rudarskih objektah pozvan je sud (rješ. od 5. rujna 1860. G. U. 1187). — Isto tako tužbu o smetanju posjeda uzapćenjem u tobože obćini pripadajućoj šumi posječenih drvah na odredbu obćinske oblasti (rješ. od 7. stud. 1877. G. U. 6638).

I po sudcu dozvoljeno uvedenje u posjed koje stvari ovlašćuje dopitanjem posjeda netaknutoga trećega, koji je ovršbom istoga oštećen u svom dosadanjem mirnom posjedu, da *in possessorio summarissimo* ustane proti njemu (rješ. od 29. travnja 1872. Spruchrepertorium 24).

Ali radi ovršenja sudbene pljenitbe ne može se podignuti tužba radi smetana posjeda (rješ. od 10. siečnja 1871. G. U. 4008).

Napuštena tužba radi smetana posjeda *ne može* se za nekoliko godinah reassumirati (rješ. od 9. pros. 1875. G. U. 5935).

Razpolaganje dionika koje zajedničke stvari istom stvarju ne može se pobijati tužbom o smetanu posjedu (rješ. od 22. kolovoza 1877. G. U. 6539).

Ali ogradjenjem zajedničkoga zemljišta ne stiče suposjednik izključivoga posjeda. Ne mogu se dakle kasnija posjednička djelovanja drugoga suposjednika smatrati smetanjem posjeda, ali se takovim mora smatrati priečenje istih po prvom suposjedniku (rješ. od 23. svibnja 1878. J. Bl. 45).

Dokazanom faktičnom uporabom tudjega zemljišta za prevažanje i tjeranje blaga nije u pomanjkanju dokaza, da je to s privolom ili bar sa znanjem vlastnika učinjeno, još dokazan posjed služnosti. S toga tužba proti vlastniku, smetajućemu dalju uporabu, nije obrazložena (rješ. od 19. veljače 1878., J. Bl. 32). — Ali usuprot ne može ni vlastnik radi nastavka takove uporabe podignuti tužbu radi smetanja posjeda (rješ. od 13. studenoga 1877. G. U. 6647).

Posjedniku nomine alieno ne može se poreći aktivna legitimacija za tužbu sbog smetanja posjeda (rješ. od 14. siečnja 1868. G. U.). — Tako ni pasivna legitimacija onomu, koji smeta po čijem nalogu (rješ. od 25. listop. 1864. G. U. 2000).

I u faktičnom posjedu uporabnoga predmeta smetani uporaboprimac ovlašten je na tužbu sbog smetana posjeda (rješ. od 7. siečnja 1853., J. Bl. 3. i od 1. srpnja 1869. G. U. 3362).

U umetnuću prozornih kapakah, koji otvoreni sižu u zračni prostor susjedov, ne leži smetanje posjeda (rješ. od 28. rujna 1869. G. U. 3517).

Ako koji susjed na svom vlastitom zemljištu tik pred tudjim prozorom podigne zid ili kraj tudjega zida izkopa jamu, nije to smetanje posjeda (rješ. od 22. kol. 1856. br. 5931, G. Z. od 1856. god. br. 120).

U pogledu smetana posjedovanja zadružnih zemljištah izdane su sliedeće naredbe:

I. Naredba kr. zem. vlade odjela za pravosudje od 17. veljače 1875. br. 347, koja glasi:

Opetovano se je dogodilo, da su inokosni sudovi u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji priznali tužbe o smetanom posjedu, što su ih podigli članovi nerazdieljene zadruge proti svojim suzadrugarom, da su takove tužbe razpravljene i riešene, da su sudovi ukidali sudbenimi odlukami i zaptne odredbe, što su ih učinile političke oblasti u diobnom postupku zadružnom.

Pošto izmedju članova jedne te iste zadruge nemože biti mjesta smetanju posjeda dotle, dok je ista nerazdieljena i pošto sve takove tužbe spadaju kao zadružne razmirice pred političke oblasti, poziva se banski stol neka pripomene područnim i sudbenim oblastim, da u nerazdieljenih zadrugah u pogledu zadružnog imetka, na koji osebine zadrugare, kao što se po sebi razumieva, nespadaju, neima mjesta possesornomu sudbenomu postupku, i da se u buduće s takovimi tužbami ima postupati po postojećih zakonih a naročito po §. 2. sl. a) i §. 3. gr. pp. kao i po §. 1. i 2. sudovnika.

II. Dopisom od 18. studenoga 1875. br. 4164. odpravio je kr. zem. vladni odjel za pravosudje sliedeću naredbu na kr. banski stol; da prema tomu uputi na podredjene si sudbene oblasti: „Odnosno na izvješće od 17. ožujka 1875. br. 2739., kojim je banski stol zamolio uputu, da li se naredba od 17. veljače 1875. br. 347. protezati imade i na potajno razdieljene zadruge, te da li imade medju tako razdieljenimi zadrugari, kojih je posjed u gruntovnici unešen kao nerazdieljena zadruga, mjesta sudbenomu postupku radi smetanja posjeda, odpisuje se banskomu stolu što sliedi: „Zadruga kao vlastnica nekretninah u gruntovnicu uvedena, predstavlja pravni subjekt. Način, kojim taj pravni subjekt nestaje, ustanovljen je zakonom od 3. ožujka 1874. o zadrugah, sbornika br. 18., po kojem zadruga kao pravni subjekt prestati može samo posredovanjem nadležne vlasti, koje posredovanje zadrugari gledom na §. 17. istoga zakona niti obranikom prepustiti vlastni nisu, a kad je tomu tako, i kad §. istoga zakona odredjuje, da se potajne bez posredovanja nadležne oblasti samostalno prije valjanosti toga zakona učinjene diobe zadružnog imetka ureda radi i bez zahtjeva dotičnika iznova izpraviti, te s obzirom na zakonske uvjete, dakle ne po samovolji dotičnika, na temelju uredovnoga zapisnika, dakle ne potajno prije već sklopljene nagodbene razprave riešiti imadu, — to neima dvojbe, da su ne samo oni čini pojedinih zadrugarah, kojimi se na samostalnu potajnu diobu zadružnog imetka smjera, i koji su većom stranom bivali povodom parnicah smetanja posjeda, nego i oni, kojimi je sporazumkom zadrugarah dioba potajno izvedena, pred zakonom nevaljani. Tomu dosliedno je i svaki posjed pojedinih zadrugarah tim nedopuštenim načinom stečen, očito prekarne naravi, koji se već zato po sudbenih vlastih nemože štititi; jer bi se eventualno baš u isto doba po uredjujućoj vlasti upravnoj mogao preinačiti, s česa bi istodobno mogle nastati protuslovne rješitbe sudbenih i političkih oblastih, čime bi se pravni pojmovi pučanstva smutili na uštrb javnoga auktoriteta.“

Naredba od 17. veljače 1875. br. 347 ima se dakle protegnuti i na smetanja posjeda, nastavša iza potajno učinjene zadružne diobe, pa će se time s jedne strane uštediti pučanstvu troškovi dvostrukoga postupka, sudačkoga naime i političkoga, koji posljednji po izminuću godine 1876. nastupiti mora ureda radi po §. 26. zakona od 3. ožujka 1874. o zadrugah, s druge strane pak smjeru zadružnog zakona raditi u prilog, jer će dotičnici u slučaju smetana jim posjeda, stečena potajnom diobom, primorani biti, nastupiti bez otezanja put propisan po §. 26. više rečenog zakona da dodju do pravnoga i stalnoga uredjenja svojih posjedovnih i vlastničkih pravah, mjesto da se utiču sudovom i sudbenomu postupku, s kojim su često skopčani znatni troškovi.

(Iz gradj. parb. postup.)

9. Kako se može podnieti tužba u smetanju posjeda.

§. 619. Tužba smetena posjedovanja može se ili podnieti pismeno, ili dati u zapisnik ustmeno. U prvom slučaju imadu se staviti izvana rieči: „bitno radi smetena posjedovanja“; razprava se ima voditi što najbrže, a može se činiti i u svaki praznik.

POGLAVJE DRUGO.

O pravu vlastnosti.

1. Vlastnost u smislu objektivnom i subjektivnom.

§. 353. Sve što je osobe kakove, sve tjelesne i netjelesne njezine stvari, zovu se vlastnost njezina.

§. 354. Vlastnost smatrana kao pravo, jest vlast raditi po volji sućanstvom i koristmi stvari kakove, i svakoga inoga izključiti od toga. (Iz gradj. zak.)

2. Koja prava ima vlastnik?

§. 362. Polag prava, razredjivati slobodno svojom vlastnošću, može podpuni vlastnik redovito svojom stvarju

služit se ili neslužit se; može ju zatrti, prenieti svukoliku ili stranom na druge, ili odreć se je bezuvjetno, to jest, ostavit ju.

§. 364. U obće u izvršivanju prava vlastnosti ima samo u toliko mjesta, u koliko se time ne vriedjaju prava trećega, niti se prestupaju granice propisane u zakonih, da se uzdrži i unapriedi obćeno dobro. (Iz gradj. zak.)

3. Način, kako se stiče vlastničtvo?

a) O stečenju vlastnosti prisvojenjem.

§. 381. Za stvari, koje nisu ničije, naslov sastoji u prirodjenoj slobodi posjesti ih. Način stečenja jest prisvojenje, po kojem zauzima se stvar, koja nije ničija, s odlukom, držat ju kao svoju.

§. 382. Svaki član države može prisvojenjem steći stvari, koje nisu ničije, ako pravo to nije ograničeno pozakonih političkih, ili ako nekojim članovom ne pristoji preče pravo prisvojiti ih.

§. 1460. Da se steče kroz dosielost, nije dosta da je osoba sposobna steći, a stvar da se može steći; nego je još potrebno da onaj, koj ovim načinom ima steći, doista posjeduje rečenu stvar ili pravo; uz to valja da mu je posjed zakonit, pošten i istinit, i da je trajao kroz cielo vrieme zakonom odredjeno (§§. 309., 316., 326. i 345.).

§. 1465. Za dosielost i zastaru potrebno je takodjer, da je izteklo vrieme, zakonom ustanovljeno. Osim roka odredjenog u zakonu za neke osobite slučajeve ovdje se odredjuje u obće ono vrieme, koje je u svih inih slučajevih od potrebe za dosielost ili zastaru. U tom odredjenju gleda se kao na razlikost prava i stvari, tako i na razlikost osoba.

§. 1466. Pravo vlastnosti glede stvari pokretne dosjeduje se kroz trogodišnji pravi posjed.

§. 1470. Gdje još neima nikakovih urednih javnih knjigah, ili gdje takovo pravo nije u njih upisano, pošteni posjednik može pravo to dosjesti tek poslie trideset godinah.

§. 1472. Suprot fiskusu, to jest, suprot upraviteljem državnih dobarah i državne imovine, u koliko zastari ima mjesta (§§. 287., 289. i 1456—1457.), takodjer suprot upraviteljem dobarah crkvenih, obćinskih i inih dopuštenih

sborovah, nije dovoljno obće i redno vrieme dosielosti. Glede posjeda stvarih pokretnih i posjeda stvarih nepokretnih, ili služnosti i inih pravah na pomenutih stvarih izvršivanih, i na ime posjednika upisanih u javne knjige, posjed se ima produžiti kroz šest godinah. Prava pomenute vrsti, koja na ime posjednikovo u javne knjige upisana nisu, i sva ina prava mogu se proti fiskusu i gore naznačenim povlaštenim osobam steći samo posjedom od četrdeset godina.

§. 402. Propisi o pravu pliena i o stvarih neprijatelju preotetih sadržavaju se u zakonih ratnih. (Iz gradj. zak.)

b) O stečenju vlastnosti priraštajem.

§. 404. Priraštaj zove se što god izhodi iz stvari, ili k njoj novo dolazi, a nije vlastniku nitko drugi predao. Priraštaj biva naravju umjetnošću ili obojim zajedno. (Iz gradj. zak.).

1. Priraštaj naravski.

§. 405. Plodovi naravski kakvoga zemljišta, to jest takove koristi, koje radja zemljište bez radnje, kao: trave, gljive i tim spodobna, pripadaju vlastniku zemljišta; kao što sve koristi, izlazeće od kakvoga živinčeta, pripadaju vlastniku živinčeta.

§. 406. Vlastnik živinčeta, oplodjenoga po tudjem živinčetu, nije dužan dati vlastniku posljednjega nikakove nagrade, ako nije bila ugovorena.

§. 407. Ako usred kakove vode postane otok, vlastnici onih zemljištah, koja duž toga otoka leže na obadvie obale (kraja), imaju izključivo pravo prisvojiti postavši otok u dva jednaka diela, i medju se podielit ga po dužini svojih zemljištah. Ako je otok postao na jednoj poli vode, vlastnik bližje obale ima sam pravo na nj. Otoci na riekah ladjonosnih ostaju za državu.

§. 408. Ako se koja voda presuši ili se razciepi na više rukavah (trakovah), i kroza to načine se otoci, ili se poplave zemljišta, prava prijašnje vlastnosti ostaju čitava.

R. od ? P. s. 173. Ako se prokopom, obavljenim na plovnoj rieci, osuši jedan rukav njezin, ne pripada osušeno korito obalnim posjednikom; jer §. 287. proglašuje velike i male rieke javnim

dobrom, dakle vlastničtvom države. Odatle sliedi, da je i korito njihovo državno vlastničtvo i da ostaje takovim, ako je i osušeno. (Iz gradj. zak.).

2. Priraštaj umjetni osobito pri gradjenju.

§. 417. Ako tko na svojoj zemlji podiže kakovu sgradu, i tudju je gradju na to uložio (upotriebio), sgrada ostaje vlastnost njegova, ali i sam pošteni gradilac, ako gradju nije nabavio po kojem god od načinah navedenih u §. 367., dužan je platiti oštećeniku vriednost gradje po obćenitoj cieni, a nepošteni gradilac platit će mu po najvišjoj cieni, i vrh toga naknadit će mu svaku inu štetu.

§. 418. Nasuprot, ako je tko gradio od svoje gradje na tudjem zemljištu, bez znanja i proti volji vlastnika, sgrada pripada vlastniku zemljišta. Pošteni gradilac može iskati naknadu troškovah potrebnih i koristnih; a s gradiocem nepoštenim postupa se kao s onim, koji bez naloga obavlja tudje poslove. Ako je vlastnik zemljišta znao za gradjenje, pa ga nije odmah zabranio gradiocu poštenomu, ne može on iskati za zemljište nego obćenu cienu. (Iz gradj. zak.).

3. Priraštaj pomiešan.

§. 420. Što je do sada ustanovljeno za sgrade podignute tudjom gradjom, služi i u slučajevih, ako je polje tudjim sjemenom posijano ili tudjim rašćem zasadjeno. Ovakovi priraštaj jest vlastnika zemljišta, ako je rašće jur žile pustilo.

§. 422. Svaki vlastnik zemljišta može iz svoje zemlje iztrgnuti žile tudjega stabla, ili odsjeći grane, koje vise nad njegovim prostorom zračnim, ili ih upotriebiti na ini način. (Iz gradj. zak.).

c) O stečenju vlastnosti predajom.

§. 423. Stvari, koje jur imadu vlastnika, stiču se posredno, kada po načinu pravnom prelaze s vlastnika na inoga kojega. (Iz gradj. zak.).

Način stečenja stvari pokretnih.

§. 426. Stvari pokretne mogu se redovito prenieti na inoga samo po predaji tjelesnoj iz ruke u ruku.

§. 427. Ali što se tiče takovih stvarih pokretnih, koje se nemogu predati iz ruke u ruku, kao što su iskanja, povozni tovari, skladišta robe, ili ina kakova ukupna stvar, zakon dopušta da se predadu kakovimi znaci, što biva, kada vlastnik predaje primaocu izprave, koje dokazuju vlastnost, ili orudja, kojimi se primalac postavlja u stanje, da izključivo uzme posjed od stvari; ili kad se sa stvarju skopča takov biljeg, po kojem svaki razgovjetno može poznati, da je stvar ostavljena inomu komu.

R. 16. IV. 73. Br. 3277. (4938). Predaja pokretnine uzsliedila je prema §. 423. po izjavi, primljenoj u kupoprodajni ugovor da tko želi istu u ime kupčevo odsele držati, a simbolično i prema §. 427., kada je ugovorna izprava, sadržavajuća tu izjavu, predana. (Konačna odluka).

R. 11. VII. 66. Br. 5441 (2547). Simbolična predaja pokretnine, obuhvaćajuće jako puno komadah, koje se tvarna predaja nije mogla obaviti iz ruke u ruku, uzsliedila je po urnčenju kupoprodajnoga ugovora, u kom su ubilježeni svi predmeti i konstatovano, da su isti prodani i „prepušteni" kupcu. Nije potrebno u izpravi izriekom napomenuti, da se ona u tu svrhu izručuje, da se tim obavi simbolična predaja.

§. 428. Očitovanjem predaje se stvar, ako onaj, koji otudjuje stvar, izjavljuje na dokazljivi način svoju volju, da će u napried držati stvar u ime primaoca; ili da primalac može u buduće posjedovati po pravu stvarnom stvar, koju je prije držao bez prava takovoga. (Iz gradj. zak.).

POGLAVJE TREĆE.

Da li je slobodno prisvojiti si stvari nadjene?

§. 388. U dvojbi ne može se misliti, da tkogod svoju vlastnost hoće da ostavi; zato tko nadje koju stvar, ne može ju smatrati da je ostavljena i sebi ju prisvojiti. Još manje može tko prisvajati sebi pravo na stvari izbačene vodom na obalu (pravo obale).

R. 11. I. 54. Br. 130. G. Z. 54. Br. 20. P. s. 168. i 172. Izgubljenom zove se stvar, kada je vlastniku nepoznato mjesto, gdje se ona nalazi; zaboravljenom, koju je vlastnik bez svake

brige ostavio na mjestu, poznatu doduše njemu, ali ne nalazniku. Izgubljenom i po tom nadjenom ne može se smatrati stvar, koju je u gostioni ili kavani ostavio gost na stolu, gdje je sjedio; ali se takovom može smatrati stvar, nadjena ondje na podu i ne upućujuća na vlastnika, akoprem i pripadajuća gostu.

(Iz gradj. zak.)

1. Obvezanost nalaznika.

§. 389. Nalaznik je dakle obvezan povratiti stvar prijašnjemu posjedniku, ako bi se ovaj po biljezih stvari, ili po inih okolnostih razgovjetno poznao. Ako mu prijašnji posjednik nije poznat, a nadjeno vriedi više od forinte, javit će nalazak u osam danah načinom običajnim u svakom mjestu, ili ako bi stvar nadjena vriedila više od dvanaest forintih, javit će dogadjaj poglavarstvu mjestnomu.

(Iz gradj. zak.)

2. Dužnost poglavarstva.

§. 390. Poglavarstvo je dužno, nespominjući posebnih biljegah nadjene stvari, dati nezadržno na glas što mu je javljeno načinom običajnim u svakom mjestu; ali ako se vlastnik ne odkrije za neko vrieme primjereno okolnostim, a vriednost nadjene stvari prelazi dvadeset i pet forintih, oglasit će to do tri puta po javnih novinah. Ako se nadjena stvar ne može bez pogibelji ostaviti u rukuh nalaznika, ili bez velike štete sačuvati, ima se u prvom slučaju stvar, a u drugom vriednost, izvadjena po javnoj dražbi, dati na ostavu sudu ili predati komu trećemu, da ju sačuva.

(Iz gradj. zak.)

3. Naknada troškova nalazniku.

§. 391. Ako se prijašnji držalac ili vlastnik stvari nadjene prijavi za godinu danah od kako je svršen oglas, i svoje pravo kako treba dokaže, ima mu se uručiti stvar, ili novac iz nje izvadjeni. Ali je obvezan naknaditi troškove i platiti nalazniku na njegovo zahtievanje deset od sto obćene vriednosti kao nagradu. Ako je pak nagrada po ovom računu dosegla tisuću forintih, tad će se od suviška platiti samo pet na sto.

§. 392. Ako nadjenu stvar nije za godinu danah nitko pravom tražio, nalaznik dobiva pravo upotrebiti stvar ili

vriednost iz nje izvadjenu. Ako li se kasnije prijavi prijašnji držalac, ima mu se po odbitku troškovah i nagrade povratiti stvar, ili vriednost izvadjena zajedno s kamatami, koje su možebit od tuda dobivene. Tek pošto je prošlo vrieme zastarjelosti zadobiva nalaznik pravo vlastnosti isto, kao svaki ini pošteni posjednik. (Iz gradj. zak.)

4. Komu pripada nadjeno blago?

§. 396. Ako bi se poznao vlastnik po biljezih izvanjskih ili po inih okolnostih, ima mu se dostaviti stvar; ali držan je dati nalazniku nagradu odredjenu u §. 391., ako neuzmogne dokazati, da je još prije znao, gdje se nahodi stvar.

§. 398. Ako stvari odkrivene sastoje u novcu, nakitu ili inih dragocjenostih, koje su tako dugo ležale sakrivene, da se njihov prijašnji vlastnik više saznati nemože, tad zovu se one blago. Odkriće blaga javit će poglavarstvo mjestno načelstvu zemaljskomu.

§. 399. Treći dio blaga pripada državnoj imovini. Od ostale dvie trećine jedna je nalaznika, a druga vlastnika zemljišta. Ako je vlastnost zemljišta podieljena, trećina pripada na jednake dielove vlastniku vrhovnomu i koristovnomu.

Da se doskoči teškoćam, koje su se po izkustvu radjale, kad su se uporavljivali propisi, postojeći o postupanju s nalazi arheologičnimi, a tako i u namjeri, da se u interesu umjetnosti i znanosti čim bolje doznadu i sačuvaju numismatični i drugi antikvarni nalazi: dostojalo je Nj. Veličanstvo po sadržaju previšnje odluke od 31. ožujka 1846., izdate na dvorsku komisiju u stvari zakonah pravosudnih, i priobćene po kancelariji dvorskoj, naredit ustanove sliedeće:

1. U obziru blaga u obće, dakle i u obziru nalazah arheologičnih ukida se od sada trećina, koja po §-u 399. obćega gradj. zakonika pripada imovini državnoj; ima sa dakle blago bez odbitka ove trećine razpolovit na jednake dielove izmedju nalaznika i vlastnika zemljišta, a ako je vlastničtvo zemlje razdieljeno, ima se onaj dio, koji pripada vlastniku zemljišta, razdielit izmedju vlastnika vrhovnoga i koristovnoga.

2. Ustanove §§. 395., 396., 397. i 400. obćega gradjanskoga zakonika ostaju, istina, u krieposti i glede blaga i arheologičnih nalazah, ali prestat ima, što se je dosadanjimi propisi naredjivalo da se t. j. takovi za znanost važni predmeti šalju u javne sbirke, a prestat ima i svako pravo prekupa.

3. Dužnost je vlastih političkih, o nalazih predmetah numismatičnih i arheologičnih, koji važni mogu bit za znanost i umjetnost, izvješćivat političku vlast zemaljsku, za da ova učini što je potrebno, da se obavieste javni zavodi ili družtva, postojeća za predmete takove.

4. U propisih u obziru izvoženja predmetah umjetnosti a na vlastito u previšnjih odlukah od 19. rujna i 23. prosinca 1818., koje su izdate dekretom dvorske kancelarije od 28. prosinca 1818., br. 301082 i okružnicom gubernialnom od 2. veljače 1818. br. 5181. ovim se zakonom ništa ne preinačuje. (Dekret dvorske kancelarije od 16. lipnja 1846.) (Iz gradj. zak.)

5. Koji dio pripada radnikom od nadjenoga blaga.

§. 401. Radnikom, koji slučajno nadju blago, pristoji kao nalaznikom treći dio od njega. Ali ako ih je naročito najmio vlastnik da traže blago, treba da se zadovolje svojom urednom plaćom. (Iz gradj. zak.)

6. Zatajenje nalazka.

§. 400. Tko se u odkriću blaga učinio krivcem nedopuštenoga kojega djelanja; tko je bez znanja i volje vlastnika koristovnoga potražio blago ili zatajio nalazak; dio njegov pripast će opovjedniku, ili ako nema njega, državi. (Iz gradj. zak.)

POGLAVJE ČETVRTO.

O zalogu.

1. Što je pravo zaloga.

§. 447. Pravo zaloga jest stvarno, koje se ustupa vjerovniku, da se namiri iz stvari, ako obveza nebi bila izpunjena u vrieme ustanovljeno. Stvar, na koju pristoji vjerovniku pravo to, zove se u obće zalog. (Iz gradj. zak.)

2. Učinci prava zaloga.

Sam naslov daje tek pravo osobno stvari, ali nedaje nikakova prava stvarnoga na stvar (na pr. porabu stvari). (Iz gradj. zak.)

3. Koje su vrsti zaloga?

§. 448. Kao zalog može služiti svaka stvar, koja je u prometu. Ako je stvar pokretna, zove se pokretni zalog, ili zalog u užjem smislu; ako li je nepokretna, zove se hipoteka ili zalog nepokretni.

Sravni zakon o stegah kod ovrhah radi novčanih tražbinah od 18. siečnja 1883. br. 24. sbornika. (Iz gradj. zak.)

4. Kako se stiče pravo zaloga?

§. 449. Pravo zaloga odnosi se, istina, svagda na tvrdo iskanje, ali svako iskanje nedaje naslova, da se steče pravo zaloga. Ovaj naslov osniva se u zakonu, u izreci sudčevoj, u pogodbi ili posljednjoj volji vlastnika.

§. 450. Slučajevi, u kojih zakon ustupa komu pravo zaloga, naznačeni su na mjestu nadležnom ovoga zakonika, i pri postupku u stečajih (konkursih). U koliko sud može dati pravo zaloga, ustanovljuje sudovnik. Ako se pravo zaloga ima steći po privoljenju dužnikovu ili treće kakove osobe, koja svoju stvar zanj podvežuje, tad služe za pravilo propisi o pogodbah i zapisih.

§. 451. Da se doista steče pravo zaloga, dužan je vjerovnik, koji naslov ima, uzeti u sahranu stvar založenu ako je pokretna; ako li je nepokretna, treba da upiše svoje iskanje po načinu propisanom, da se steče vlastnost stvarih nepokretnih. (Iz. gradj. zak.).

5. Prava i obveze onoga koj drži zalog.

§. 461. Ako založni vjerovnik, pošto prodje vrieme ustanovljeno, nebi bio namiren, ima vlast iskati od suda, da se proda zalog. Sud postupat će u tom po propisu sudovnika.

Vidi o tome propise poglavja dvadeset i drugoga gradj. parb. postupnika i propise zakona o preinaci njekojih ustanovah gradj. parb. post. kod ovršbene dražbe nepokretnih i pokretnih stvarih radi novčane tražbine od 17. prosinca 1876. br. 1. sbornika od god. 1877.

§. 454. Ako se od prodaje zaloga neizvadi onoliko, koliko iznosi dug, dužnik ima naknaditi, što nedostaje; ali s druge strane njemu pripada i onaj suvišak, koji se izvadi od prodaje.

§. 454. Držalac zaloga može svoj zalog, u koliko ima pravo na nj, trećemu komu opet založiti, i zalog taj postaje podzalogom onda, ako ga je u isto vrieme rečeni treći po predaji primio, ili ako je podzalog dao upisati na pravo zaloga u javne knjige.

§. 460. Ako je vjerovnik zalog dalje založio, odgovara on i za takov slučaj nenadni, po kojem zalog nebi propao, ili se nebi pokvario, da je bio ostao u ruku njegovih.

§. 455. Ako je vlastnik ubavien̆sten, da je stvar dalje založena, može namiriti svoj dug vjerovniku samo ako pristane onaj, koji ima podzalog, ili mora dug položiti u sud; inače zalog ostaje založen za držaoca podzaloga.

§. 456. Ako je založena tudja pokretna stvar bez privoljenja vlastnikova, ovaj redovito ima pravo natrag iskat ju; ali u takovih slučajevih, u kojih neima mjesta tužbi o vlastnosti suprot posjedniku poštenomu (§. 367.) treba isti vlastnik ili da naknadi štetu onomu, koji drži pošteno zalog, ili da ostavi zalog, a da se zadovolji pravom naknade suprot založitelju.

§. 459. Bez dopuštenja založiteljeva nesmije vjerovnik služit se zalogom; nego je još dužan dobro ga čuvati, i za nj odgovarati, ako bi se izgubio po krivnji njegovoj. Ako se izgubi zalog, a vjerovnik nije tomu kriv, on ne gubi za to iskanja svojeg.

§. 458. Ako se nadje, da vriednost zaloga nije dovoljna osigurati dug, i to po krivnji založitelja, ili po kojem nedostatku u stvari, kojemu se stoprv u trag ušlo, vjerovnik ima pravo iskati od založitelja ini primjereni zalog.

§. 462. Prije nego se proda dobro, prosto je svakomu vjerovniku, koji je upisan na isto dobro, izplatiti iskanje, radi kojeg se tražila prodaja.

§. 463. Dužnici neimaju nikakova prava, da udioničtvuju u dražbi one stvari, koju su založili.

§. 471. Ni zalogoprimac, ni koji mu drago ini držalac tudje stvari, ne može zadržati istu stvar radi koga inoga iskanja, pošto je jednoč prestalo ustupljeno mu pravo. Ali ako nastanu potrebnosti naznačene u sudovniku, a stvar je pokretna, može ju predati u sudnu sahranu, i staviti na nju zabranu, ili ako je nepokretna iskati da se uzapti.

Sravni propise §§. 324., 392., 403., 880., 1109. i 1153. o. g. z., zatim §§. 309., 310., 379., 380., 411., 412., 413. trgovačkog zakona i §§, 108. i 109. mjenb. zakona. (Iz gradj. zak.).

6. Kako prestaje pravo zaloga?

a) Ako stvar založena propadne.

b) Ako se vjerovnik prava svojeg na nju odreče po zakonu.

c) Ako ju bezuvjetno povrati dužniku.

§. 467. Ako stvar založena propadne, ako se vjerovnik prava svojeg na nju odreče po zakonu, ili ako ju bezuvjetno povrati dužniku; pravo zaloga prestaje, ali dug ostaje i nadalje.

§. 468. Pravo zaloga prestaje takodjer, kad prodje vrieme, na koje pravo to bijaše ograničeno, dakle prestaje i s prestankom založiteljevog prava vremenita na stvar založenu, samo ako je vjerovnik znao za ovu okolnost, ili ako je za nju znati mogao iz javnih knjigah.

§. 469. Kad se dug izplati, prestaje pravo zaloga. Ali založitelj obvezan je platiti dug onda samo, ako mu se zajedno povrati zalog. Da se digne hipoteka nije dosta samo izplatiti dug. Dobro dano u hipoteku ostaje dotle obvezano, dok se izprava zadužna neizbriše iz javnih knjigah.

O brisanju uknjiženih pravah vidi propise §§. 77—80. grunt. reda, a o brisanju predbilježbe prava zaloga §. 99. grunt. reda. (Iz gradj. zak.).

POGLAVJE PETO.

O služnostima.

1. Što je pravo služnosti.

§. 472. Po pravu služnosti obvezuje se vlastnik, da će u obziru svoje stvari štogod trpiti ili propustiti na korist inoga. Ovo je pravo stvarno i kriepostno suprot svakomu posjedniku stvari služne.

2. Koliko vrsti ima služnosti?

§. 473. Ako je pravo služnosti skopčano s posjedom zemljišta, da se ovo korisnije i zgodnije može upotriebiti, tad postaje služnost zemljištna; inače je služnost osobna.

§. 474. Glede služnostih zemljištnih uzima se da su dva posjednika zemljišta; jednoga od tih posjednikah kao obvezanoga jest dobro služno, a drugoga kao povlašlenoga jest dobro gospodujuće. Zemljište gospodujuće ili je odredjeno za gospodarstvo poljsko, ili za inu koju porabu; zato i razlikuju se služnosti poljske i kućne.

(Iz gradj. zak.).

3. Vrsti služnosti kućnih.

§. 475. Služnosti kućne jesu običajno:

1. Pravo nasloniti teret svoje sgrade na tudju sgradu;
2. Umetnuti gredu ili rožnik u tudji zid;
3. Otvoriti prozor u tudjem zidu, bilo to za svjetlost ili vida radi;
4. Graditi krov ili nastriešnicu (balkun) nad zračnim prostorom susjedovim;
5. Provoditi dim kroz dimnjak susjedov;
6. Navoditi kapnicu sa svoje streje na tudje zemljište;
7. Prolievati ili propuštati žičine na zemljište susjedovo.

§. 476. Ine služnosti kućne obvezuju posjednika služnoga zemljišta, da propusti, što bi inače imao pravo činiti. Takove su:

8. Neuzdizati kuće svoje;
9. Nepraviti ju nižju;
10. Neoduzimati sgradi gospodujućoj svjetlost i zrak;
11. Ili neoduzimati joj vid;
12. Neodvraćati kapnicu svoje kuće sa zemljišta susjedovog, komu može biti koristna za polievanje vrta njegovog (bašte), ili za naliti cisternu, ili na ini koji način.

R. 24. X. 67. Br. 8192 (2893). Probijanje i uporaba prozora u vlastitom zidu kao čin, na koji je vlastnik kao takov ovlašten, ne sadržaje vršenje služnosti. Služnost po §. 476. br. 10 nastala bi samo onda, ako bi se tobožnji ovlaštenik služnosti opro zazidanju prozora po susjedu i ovaj se pokorio zabrani.

R. 5. XI. 56. Br. 10461 (235). Puka eksistencija prozora u vlastitom zidu neukrepljuje niti stečenje služnosti, ne oduzeti svjetla ni zraka, niti posjed prava, ograničiti susjeda u razpolaganju svojim vlastničtvom po svojoj volji (§.1305).

(Iz gradj. zak.).

4. Poglavite služnosti poljske.

§. 477. Poglavite služnosti poljske jesu:

1. Pravo ići pješice, goniti živinu i voziti se u kolih na tudjem zemljištu;
2. Crpsti vodu, živinu pojiti, vodu odvraćati ili doviditi;
3. Čuvati i pasti živinu;
4. Sjeći drva, suho granje i suvad sabirati, žir kupiti i lišće grabljama kupiti;
5. Divljač loviti, ribu loviti, ptice hvatati;
6. Kamenje vaditi, piesak kopati, klak paliti.[1]

[1] Na koliko je slobodno izvršivat pravo: lovit ribu i ptice hvatat na tudjem zemljištu, ustanovljuju to zakoni o lovu.

(Iz gradj. zak.).

5. Razdioba osobnih služnosti.

§. 478. Služnosti osobne jesu: potrebna poraba (upotrebljenje) kakove stvari, uživanje i stan. (Iz gr. zk.

6. U čem stoji služnost porabe?

§. 504. Izvršivanje služnostih osobnih, ako što drugo nije ugovoreno, ustanovljuje se po sliedećih načelih. Služnost porabe sastoji u tom, da tkogod ima vlast služit se tudjom stvarju samo za svoju potrebu, nekvareći sućanstva njezinoga.

R. 5. X. 58. Br. 10690 (528.) § 521. proglašuje doduše pravo stana služnošću porabe, i po §. 504. sastoji se ova služnost porabe u tom, da je tko ovlašten stanovitom se stvarju samo za svoju potrebu koristiti. Ali zakon ipak ne izjednačuje služnost stana posve sa služnošću porabe, jer obe napose razpravlja i jer §. 504. pravo porabe koje stvari „samo" na potrebu ovlaštenika ograničuje, a u §. 521. riečca „samo" ne dolazi. Odatle proizlazi, da je ovlašteni stanar u porabi stana ograničen ne samo na svoju vlastitu osobu, nego da se to pravo proteže i na njegovo kućanstvo. — Osobito ako su sastojine stana, na koje se ima protegnuti pravo, posve i izvjestne označene u ugovoru i razlučene od drugih prostorijah.

(Iz gradj. zak.).

7. Što je uživanje?

§. 509. Uživanje jest pravo, upotrebljavati tudju stvar bez svakoga ograničenja, ali čuvajući sućanstvo njezino. (Iz gradj. zak.)

8. Što je služnost stana?

§. 521. Služnost stana jest pravo, služit se za svoju potrebu dielovi kakove kuće, što su za stanovanje. Ona je dakle služnost porabe od kuće. Ali ako su komu odstupljeni svi dielovi kuće, koji su za stanovanje, da ih čuvajući sućanstvo uživa neograničeno, tad je to uživanje kuće. Polag ove razlike imaju se uporavljivati gori spomenuti propisi na pravno odnošenje medju imajućim pravo služnosti i vlastnikom. (Iz gradj. zak.)

9. Kako se stiče pravo služnosit?

§. 480. Naslov k služnosti kakovoj osniva se u pogodbi; očitovanju posliednje volje; u izreki sudčevoj, izuščenoj povodom razdieljenja kojega zajedničkoga zemljišta; ili najposlje u zastarjelosti.

§. 481. Pravo stvarno služnosti na stvari nepokretne, i u obće na takove predmete, koji su upisani u javnih knjigah, može se steći samo upisom u iste knjige; a na ine stvari zadobiva se pravo po načinih predaje naznačenih u §§-ih 426—428. (Iz gradj. zak.)

10. Obći propisi o pravu služnosti.

§. 483. Trošak za uzdržavanje i opravljanje stvari, koja je odredjena da služi, ima redovito nositi povlaštenik. Ali ako ovu stvar uživa i obvezanik, ima priložiti razmjerno za trošak, i može se osloboditi od prinosa toga samo, ako bi stvar ustupio povlašteniku, baš da ovaj na to i nepristane.

§. 484. Posjednik dobra gospodujućega može istina izvršivati svoje pravo kako mu se najbolje vidi; ali služnosti nemogu se razširivati, dapače treba ih stezati, na koliko dopušta narav njihova i svrha, radi koje su ustanovljene.

§. 485. Nijedna služnost nemože se samovlastno razlučiti od stvari služne, niti prenieti na inu stvar ili osobu. Uz to svaka služnost drži se u toliko da je nerazdielna, u koliko pravo, koje je na zemljištu, nemože biti preinačeno niti razdieljeno po povećanju, umaljenju ili razkomadanju zemljišta. (Iz gradj. zak.)

11. Pravna odnošenja pri različnih vrstih služnosti.

§. 487. Polag načela ovdje postavljenih imadu se ustanoviti pravna odnošenja pri različnih vrstih od služnosti. Tko je dakle dužan trpiti teret susjedne zgrade; umetak tudje grede u svoj zid, ili prolaz tudjega dima kroz svoj dimnjak; taj treba razmjerno da prilože za uzdržanje odredjenoga na to zida, stupa, stiene ili dimnjaka. Ali ne može se iskati od njega, da podupire dobro gospodujuće, ili da popravlja dimnjak susjedov.

§. 488. Pravo prozora daje samo pravo na svjetlost i na zrak; vid mora biti posebno dopušten. Tko neima prava na vid, može biti natjeran da stavi rešetku na prozor. S pravom prozora skopčana je dužnost čuvati otvor; tko zanemari ovu dužnost, odgovara za štetu, koja bi odtuda izišla.

R. 2. XI. 59. Br. 7402 (897). Tuženik je otvorivši u zidu svoje kuće prozor u susjedovo dvorište, poslužio se svojim vlastničtvom tako, kako je po §-u 362. svakako bio vlastan, i zahtjev tužiteljev da se prozor zazidje, jest zakonito neosnovan. Ali njegova se je želja u toliko morala uvažiti, u koliko tuženik nije od njega dobio dozvolu da otvori prozor i u koliko se tužitelj ne može prisiliti, da trpi kakovu služnost. S toga se je moralo odlučiti po §-u 488., resp. tuženiku naložiti, da rešetkom zagradi prozor.

§. 489. Tko ima pravo kapnice, može propuštati kišnicu na tudji krov slobodno tako kao što pada, ili na žliebove; on može i uzdići krov svoj, ali mora učiniti takove priprave, da tim služnost tegotnija ne bude. Tako isto dužan je za vremena počistiti obilno popadavši snieg, i držati u dobrom stanju žliebove, koji su odredjeni da odtiče voda.

§. 490. Tko ima pravo dovesti s krova susjednoga kišnicu na svoje zemljište, dužan je sam trošiti za žliebove, kade i za ostale sprave, koje na to spadaju.

§. 491. Ako su za odvoditi žičine potrebni prokopi i kanali, vlastnik zemljišta gospodujućeg mora ih sagra-

diti; ima ih takodjer držati dobro pokrivene i čiste i time olakšati teret služnoga zemljišta.

§. 492. Pravo staze sadržava u sebi pravo hoditi po toj stazi, dati se po njoj nositi od ljudih, i ine ljude tuda k sebi puštati. S progonom živine skopčano je pravo služit se tačkami (kolicami), a s kolnikom skopčano je pravo, voziti se s jednom ili više zapregah.

R. 5. X. 81. Br. 11235. J. Bl. 81. br. 49. Ustanova §. 492., po kojoj se služnošću staze može okoristiti ne samo ovlaštenik, nego i treće osobe, ne može se uporaviti na služnosti druge vrsti, osobito ne na služnosti voznoga prava, jer §. 492. s pravom kolnika spaja izrekom samo pravo voziti se s jednom ili više zapregah, a ustanova 1. stavke §. 492. glede staze ne može se kao iznimna ustanova raztegnuti, dakle niti učiniti uporava na služnosti druge vrsti.

§. 493. Nasuprot pravo ići pješice ne može se bez osobitoga dopuštenja razpružiti na pravo jahati, ili na pravo dati se nositi od živine; niti pravo progona živine na pravo vući terete preko zemljišta služnoga, kao ni pravo voziti se na pravo nevezanu živinu tuda pretjerivati.

§. 494. Za uzdržavanje puta, mostova i brvi prilažu razmjerno sve osobe ili posjednici od zemlje, koji pravo imaju njimi se služiti; dakle i posjednik zemljišta služnoga u koliko vuče odtuda korist.

§. 495. Prostor za ove tri služnosti treba da bude primjeren potrebnoj porabi njihovoj i okolnostim mjesta. Ako bi se putevi i staze poplavom ili inim kojim slučajem nenadanim tako pokvarile, da se više ne mogu upotrebiti, ima se odrediti novi prostor, dok se na postave u prijašnje stanje, ako politička oblast nije jur naredila što je od potrebe.

§. 496. Tko ima pravo crpsti tudju vodu, tomu je dopušteno i pristupati k njoj.

§. 497. Tko ima pravo navraćati vodu s tudjega zemljišta na svoje, ili nju sa svoje zemlje odvraćati na tudju zemlju, ima vlast takodjer namještati o svojem trošku potrebne k tomu cievi, žliebove, ustave (splavnice). Mjera, koja se neima preći u izvršivanju tih napravah, ustanovljuje se prema potrebi zemljišta gospodujućeg.

§. 498. Ako u vrieme, kada se je steklo pravo paše, nije bila naznačena vrsta i broj živine od progona, niti vrieme i mjera uživanja paše, ima se braniti mirni posjed

od trideset godinah. U slučajevih dvojbenih služe za upravu sliedeći propisi.

§. 499. U koliko se ne opiru zakoni politički i naredbe o šumah, pravo paše proteže se na svaku vrstu tegleće živine, govedah i ovacah, ali ne na svinje i na živad, a u šumskih stranah ni na koze. Živina nečista, nezdrava i tudja svagda se izključuje od paše.

§. 500. Ako se je u najposljednjih trideset godinah mienjao broj živine, koja bijaše odagnana na pašu, tad iz izgona od tri prve godine uzima se srednji broj. Ako ni taj broj neizlazi, ima se uzeti pravičan obzir na to, kolika je i kakva je paša; povlaštenomu pak nije nikako dopušteno, da na tudjoj paši drži više živine, nego ju može izhraniti za jednu zimu s krmom dobivenom sa zemljišta gospodujućeg. Živina, koja još sisa, ne spada u broj odredjeni.

§. 501. Vrieme paše ustanovljuje se u obće po običaju uvedenom u svakom potesu, i kojemu se nitko nije protivio; ali radi paše nemože nigda biti smetano ili otegoćeno poljsko obradjenje, uredjeno po osobitih naredbah političkih.

§. 502. Uživanje prava paše ne proteže se ni na kakovu inu korist. Tko ima pravo, ne može trave kositi, ni redovito izključivati vlastnika zemljišta, da i njegova živina skupa ne pase, a tim manje može kvariti sućanstvo paše. Ako bi bio uzrok bojat se kakove štete, ima naredit da živinu pastir čuva. (Iz gradj. zak.)

12. Posebne odrebe tičuće se osobnih služnosti.

§. 508. Sve koristi, koje se mogu vaditi iz stvari bez štete porabovnika, pripadaju vlastniku iste stvari. Ovaj je pak obvezan nositi sve terete uredne i izvanredne, koji su na stvari, i nju o svom trošku držati u dobrom stanju. Samo kada troškovi nadilaze korist, koja ostaje vlastniku, mora porabovnik nositi suvišak, ili ostavit se porabe.

§. 512. Kao čisti dohodak može se smatrati samo ono, što preteče po odbijenju svih potrebnih troškovah. Uživalac dakle prima na se sve terete, koji su bili skopčani sa služnom stvarju u vrieme, kad mu bi dozvoljeno

uživanje, a tako i kamate od glavnicah upisanih na pomenutoj stvari. Na nj spadaju sve uredne i izvanredne dužnosti skopčane sa stvarju, na koliko mogu biti naplaćene iz koristi izvadjenih za vrieme, dok se uživa stvar; on nosi i troškove, bez kojih se plodovi nebi mogli imati.

§. 513. Uživalac obvezan je držati stvar služnu kao dobar domaćin u stanju, u kojem ju je primio, i iz dohodka ju popravljati, donačinjati i ponavljati. Ako bi se sa svim tim omalila vriednost stvari služne samo po uživanju zakonitom bez krivine uživaoca, ovaj neima za to odgovarati.

§. 521. Služnost stana jest pravo, služit se za svoju potrebu dielovi kakove kuće, što su za stanovanje. Ona je dakle služnost porabe od kuće. Ali ako su komu ustupljeni svi dielovi kuće, koji su za stanovanje, da ih čuvajući sučanstvo uživa neograničeno, tad je to uživanje kuće. Polag ove razlike imaju se uporavljivati gori spomenuti propisi na pravno odnošenje medju imajućim pravo služnosti i vlastnikom. (Iz gradj. zak.)

13. Kako prestaju služnosti?

§. 529. Služnosti osobne prestaju smrću. Ako su na nasljednike izrekom bile razpružene, tad ako bi nastala dvojba, razumievaju se pod tim nazvanjem samo prvi nasljednici zakoniti. Pravo pak dano kojoj porodici prelazi na sve članove njezine. Ako je koja občina ili ina kakova moralna osoba zadobila služnost osobnu, ova traje dotle, dok obstoji rečena osoba moralna.

§. 525. Ako propadne zemljište služno ili gospodujuće, ali čim je zemljište ili zgrada povraćena u prijašnje stanje, služnost zadobiva opet svoju prijašnju snagu, ili:

§. 526. Ako se vlastnost zemljišta služnoga i gospodujućega sjedini u jednoj osobi, služnost prestaje sama od sebe. Ako li kasnije bude opet otudjeno jedno od tih zemljištah sjedinjenih, a medjutim služnost nije izbrisana iz javnih knjigah, novi posjednik zemljišta gospodujućeg ima pravo izvršivati služnost.

§. 527. Ako je posjednik služnosti mogao poznati iz javnih knjigah ili na ini način, da je pravo onoga, koji mu je dozvolio služnost, bilo samo vremenito, ili da je trajanje služnosti bilo ograničeno na neko vrieme; čim to vrieme prodje, i služnost prestaje sama od sebe.

§. 528. Ako je dana komu služnost, dok treća koja osoba dostigne neke stanovite godine, služnost prestaje tek u vrieme ustanovljeno, premda je treći umro prije tih godinah. (Iz gradj. zak.)

POGLAVJE ŠESTO.

Ob urbarialnom odkupu.

Odnošaj izmedju gospodina zemaljskoga (dominus terrestris) i kmeta (colonus) opredieljivao je art. 9 de a. 1847/8 utvrdjen charta constitutionis de a. 1849.

Kmet bio je dužan na neke službe prema gospodaru i podavanja (census . .) S toga kmet nije mogao slobodno svojim imetkom razpolagati. Zemaljski gospodin vršio je nad svojim kmetom kao principalni njegov gospodar jurisdikciju.

Kasnje 1853. 2. ožujka izašao je c. kr. patenat o razterećenju zemljištnom i ob uredjenju urbarskih i srodnih jim razmjerja.

Prema ovomu patentu:

1. ukinuta je robota i sudbenosti gospoštinske, te prava i beriva iz saveza urbarskoga i iz sudbenosti gospoštinske izviruća;

2. ukinućem saveza urbarskoga postao je kmet gospodarom uz podpuno pravo razpolaganja svojim imetkom za života i na smrti, jedino o diobi sesija, da se odveć nepociepaju, bile su neke odredbe ostavljene u krieposti (§ 6.)

Koga ove stvari pobliže zanimaju naći će ih u zemaljsko-vladnom listu od god. 1853. na str. 167. i sljed.

III. O pravima na stvari.

Temelj prava osobnih na stvar.

§. 859. Prava osobna na stvari, polag kojih je jedna osoba obvezana drugoj činiti što, osnivaju se ili nepo-

sredno na zakonu, ili na pogodbi, ili na šteti, koju je tko imao.

§. 860. Slučajevi, u kojih zakon daje neposredno komu osobno pravo na stvari, naznačeni su na svojih mjestih. O pravu naknadjenja štete govori se u poglavju tridesetom. (Iz gradj, zak.).

A. O pogodbama u obće.

§. 861. Tko očituje, da će svoje pravo prenieti na koga, to jest, da će mu nešto dopustiti, nešto dati, da će za nj nešto učiniti, ili radi njega nečega se ostaviti, taj čini obećanje; ako drugi prihvati valjanim načinom obećanje to, tad suglasnom voljom obojih stranah nastaje pogodba. Dok traju ugovori i dok obećanje još nije učinjeno, ili nije ni prije ni poslie prihvaćeno, dotle ne nastaje pogodba.

§. 862. Ako nikakovo vrieme nije bilo ugovoreno da se prihvati obećanje, ustmeno obećanje ima se prihvatiti bez odlaganja. Ako li je obećanje pismeno, treba gledati, da li se obje strane nalaze u istom mjestu ili ne. U prvom slučaju obećanje valja prihvatiti i objaviti obećavajućoj strani, da je prihvaćeno, u dvadeset i četiri sata; a u drugom slučaju u takovo vrieme, koje je potrebno da odgovor dva put stigne; inače je obećanje prestalo. Prije nego mine vrieme ustanovljeno, obećanje nemože se poreći.

R. 20. XI. 79. Br. 10059. G. Z. 81. Br. 77. Pismena pogodba, što ju je doduše jedan ugovaraoc M. podpisao, a drugi B. ju istom poslie smrti prvoga podpiše, jest ništetna (vidi obširnije kod §. 884).

R. 5. VI. 66. Br. 5313 (2516). Pismenoj izjavi dužnikovoj, da je voljan platiti u nekom stanovitom mjestu, ne može se kao prigovor suprotstaviti pomanjkanje prihvata obećanja (§. 862. gr. zak.; 319. član. trg. zak.), jer nigdje nije ustanovljeno, da ako jedna stranka pismeno očituje svoju volju, mora svaki put i druga stranka izdati s istom suglasno pismeno očitovanje.

R. 21. X. 57. Br. 9678. (1039). Kod obećanja juridičkim osobam ne ima se rok računati po §. 862., nego po §. 865. Nudilac ne može odstupiti, dok se predpostavljena oblast ne izjavi, da li odobrava učinjenu ponudu ili ne.

R 30. IV. 56. Br. 3764 (194). P. s. 646. Kod računanja roka, što ga §. 862. za prihvat učinjena obećanja odredjuje, ima se uzeti obzir samo na obično (n. pr. poštu), a ne na neobična sredstva pošiljanje (n. pr. po posebnih glasnicih).

§. 863. Svoju volju može svatko očitovati ne samo izriekom riečmi i znaci obće primljenimi; nego i muče takovimi djelanji, koja po razsudjenju svih okolnostih nedaju nikakova razumnoga uzroka dvojiti o njih.

R. 20. III. 67. Br. 1607. G. H. 67. Br. 62. Prihvat fakture, sadržavajuće klauzulu „plativo u X.", učinjen bez svakoga prigovora, involvira podvrgnuće pod sudbenost platežnoga mjesta, naznačenoga na fakturi.

R. 5. II. 62. Br. 8664 (1475). Dodatak u pismenoj ponudi, „izvolite se u svom cienjenom odgovoru izjaviti sporazumni s ovim", ne izključuje mučećega prihvata.

R. 8. VIII. 61. Br. 5230 (1371). Pismena izjava, da je tko voljan „poslati" dužni iznos, involvira podvrgnuće pod sudbenost adresatova prebivališta. (Iz gradj. zak.).

1. Tko može pogodbu sklopiti?

§. 865. Tko neima razuma, kao i diete do sedam godinah, nesposoban je učiniti obećanje ili prihvatit ga. Ine osobe nasuprot, koje zavise od otca, tutora ili skrbnika, mogu istina prihvatit obećanje samo na njihovu korist učinjeno; ali ako prihvaćaju koji teret skopčan s obećanjem, ili obećavaju i same što, valjanost pogodbe zavisi redovito od privoljenja zastupnika ili zajedno i od suda, polag propisah ustanovljenih u poglavju trećem i četvrtom prvoga diela. Dok nije dano privoljenje to, drugа strana odustati (odstupiti) nemože, ali može zahtievati, da se primjeran rok odredi za očitovanje.

§. 246. Ako se je maloljetnik i bez dopuštenja svojega tutora najmio, tutor nemože ga natrag pozvati bez važnoga uzroka prije roka zakonita ili ugovorena; što je maloljetnik stekao svojim trudom na taj ili drugi način, time može on slobodno razredjivati i sebe obvezati, isto kao i onimi stvarmi, koje su mu, kada je dorastao, bile predane da se njimi služi.

§. 247. Sud tutorstveni može maloljetniku, koji je navršio dvadesetu godinu, ustupiti čisti suvišak njegovih dohodakah, da sam slobodno njim upravlja; glede toga iznoska, povjerena upravi njegovoj, ima on pravo da samovlastno sebe obveže.

§. 868. U koliko zločinac može praviti tvrde pogodbe, ustanovljuje kazneni zakon o zločinstvih.

(Iz gradj. zak.).

2. Kakovo mora biti privoljenje na pogodbu, da bude valjano?

§. 868, Privoljenje na pogodbu treba da se očituje slobodno, ozbiljno, stanovito i razumljivo. Ako se očitovanje nemože razumjeti, ako je sasvim nestanovito, ili ako se prihvati pod inimi uvjeti, a ne pod onimi, pod kojimi je učinjeno obećanje, nebiva nikakova pogodba. Tko se služi izrazi nerazgovjetnimi, da drugoga prevari, ili preduzima tobožno djelanje, držan je dati zadovoljštinu.

R. 4. II. 81. Rr. 346. J. Bl. 81. Br. 26. Ako od dvie stavke pogodbe, koje se nedaju jedna s drugom dovesti u sklad, jedna putem izpravna tumačenja vodi do izvjestna rezultata, a druga ostaje nejasna, nemože se na ovu zadnju nejasnu ustanovu uzeti obzir u prilog onomu, po koga ona povoljnije glasi (konačna odluka — vidi obširnije kod §. 914.).

R. 12. I. 75, Br. 12280 (5594). Opojnost, uslied koje je pogodba radi djelatne nesposobnosti pijanoga po §. 869. ništetna, ne mora biti posvemašnje pijanstvo. Po opažanjih svjedoka neposredno prije i poslie formalnoga sklapanja pogodbe može se uviek opravdati predmnjeva, da je pomućena uvidjavnost i uklonjena djelatnost slobodne volje, ma da su drugi svjedoci, koji su ugovaraoca vidjeli samo za kratke formalnosti ugovaranja istoga i držali sposobnim za djelovanje; jer sposobnost o kojoj se ovdje radi, jest nutarnje stanje, koje se samo težkom mukom može razaznati.

§. 870. Koga je strana prihvatna prisilila na pogodbu strahom nepravednim i temeljitim, taj nije obvezan držati pogodbe. Da li je strah bio temeljit, prosudit će sudac iz okolnosti.

R. 19. III. 72. Br. 696 (1499). Da li prietnja kaznenom prijavom involvira protuzakonitu silu u smislu §. 870., ima se presudjivati prema postojećim okolnostim s obzirom na veličinu i vjerojatnost pogibelji, te s obzirom na tjelesno i duševno stanje osobe, kojoj se prieti.

R. 14. II. 55. Br. 1166. P. s. 656. Prietnja suda, koji pokušava provesti nagodu, da će priepornі predmet dosuditi jednoj stranki, ako se ne sklopi nagoda, ne ovlaštuje drugu stranku tako sklopljenu nagodu pobijati na temelju §. 870.

R. 22. IV. 20. Br. 1652. P. s. 655. Svaki strah neukida valjanost privole i sklopljene pogodbe. On mora, ako mu se hoće po gradjanskih zakonih priznati takov učinak, biti nepravedan i temeljit. Ali ima li se koji strah držati nepravednim i temeljitim, odlučuje samo gradjanski sudac.

§. 871. Ako je jedna strana lažnimi izvješći zavela u bludnju drugu stranu, i ta se bludnja tiče glavne stvari, ili bitne kakvoće njezine, i to takove, koju su strane ugovarajuće osobito imale pred očima, i na koju su smierale očitovanji svojimi, tada za zavedenoga (prevarenoga) nenastaje nikakova obveza.

§. 872. Ako li se bludnja netiče glavne stvari, niti koje bitne njezine kakvoće, nego kakove okolnosti pobočne, pogodba ostaje u snazi, ako su samo obje strane pristale na glavni predmet, a za pobočnu okolnost nisu očitovale da je glavna svrha pogodbe; ali zavedenik ima pravo iskati od onoga, koji ga je zaveo, primjerenu naknadu.

§. 873. Ista ova načela imaju se uporavljivati i na bludnju dogodivšu se u osobi onoga, komu je učinjeno obećanje, u koliko pogodba bez te bludnje nebi bila napravljena, ili bi barem bila napravljena na ini način.

§. 875. Ako je treći tko prisilio stranu obećavajuću na pogodbu strahom nepravednim i temeljitim, ili ju je zaveo lažnimi izvješći, pogodba je tvrda. Samo u slučaju ako je prihvatna strana dioničtvovala u djelanju protuzakonitom treće osobe, ili je o njem očito znati morala, ima se s njom postupati polag §§. 870—874. isto tako, kao da je ona sama drugu stranu zastrašila ili zavela.

(Iz gradj. zak.).

3. Koja pogodba nevalja?

§. 878. Pogodbe mogu se sklopiti o svih stvarih, koje su u prometu. Što se nemože izpuniti ili učiniti, što je sasvim nemoguće ili nedopušteno, o tom se nemože ni tvrda pogodba učiniti. Tko takovimi obećanji vara drugoga, ili mu odkida što po krivnom neznanstvu, ili korist vadi (vuče) iz štete njegove, taj odgovara za to.

Da se uklone štetna dogovaranja prigodom javnih dražbah, izjavljuju se sliedeća:

Pogodbe, kojimi tko obeća, da na javnu dražbu, naredjenu po vlasti makar kojoj, neće doći da bude sudražbenik, ili da će pri istoj nadmetat se samo do stanovite koje ciene, ili inako po datom samo njekom mjerilu, ili da se ni neće nadmetati, neimaju

valjanosti nikakove, i na svote, darove ili ine koristi, obrečene, ako se obećanje to izpuni, neima mjesta pravu tužbenomu.

Glede onoga, što je za to u istinu plaćeno ili predano, ima se uporavljat naredba §. 1174. obć. gradj. zakonika. A ni valjanost dražbe nemože se pobijat s razloga nedopuštena takova dogovora. (Previšnja odluka od 28. travnja, dvorski dekret od 6. lipnja 1838. br. 277. sb. pr. zak.).

§. 879. Osim pogodbah imenovanih na svojem mjestu, nevaljaju ni sliedeće pogodbe:

1. ako se ugovori što za staranje, da se sklopi pogodba ženitbena;

2. ako je vidar ili koji mu drago liečnik učinio, te mu je bolestnik obećao naročitu nagradu, što će se primiti liečenja; ili

3. ako pravdozastupnik ugovori za sebe naročitu koju nagradu, što će se primiti parnice, ili ako je prekupio parnicu njemu povjerenu;

4. ako tko nasljedstvo ili zapis, kojemu se on nada od treće koje osobe, otudjuje još za života te osobe.

R. 23. XI. 80. Br. 13462. G. H. 81. Br. 18. Za posredovanje kod ženitbene pogodbe ugovorena nagrada ne može se utužiti, jer pogodba, na kojoj se osniva ta tužba, očito spada medju one, što su u §. 879., alinea 1. proglašene ništetnimi.

R. 27. VIII. 75. Br. 5468. (5808). Nabrajanjem §. 879. gr. zak. nije dakako izcrpljen broj po §. 888. ibid. ništetnih pogodbah; ali isto tako nije sudačkoj uvidjavnosti prepušteno prosudjivati, može li se koja pogodba smatrati ništetnom. Samo oni su poslovi ništetni, koji imaju proti sebi zakonsku zabranu.

R. 28. X. 62. Br. 5869 (1585). Ako više osobah, koje su jasno očitovale, da namjeravaju kod javne dražbe sudjelovati kao sudražbenici, medju sobom ugovore, da će samo jedan od njih sudjelovati kod dražbe, ali da zato on ima vlastničtvo kupljenoga možda predmeta uz naknadu odgovarajućega diela kupovnine podieliti s drugimi, ta je pogodba ništetna. (Iz gradj. zak.).

4. Kako se može pogodba načiniti?

§. 883. Pogodba se može učiniti ustmeno ili pismeno, pred sudom ili van suda, sa svjedoci ili bez svjedokah. Osim slučajevah u zakonu ustanovljenih, ova različnost u načinu (formi) nečini u obziru obveze nikakove razlike.

§. 884. Ako su stranke naročito ugovorile da će učiniti pismenu pogodbu, pogodba ta nedrži se da je sklopljena, dok ju stranke nepodpišu. I u ovom slučaju nije nuždno potrebno da se udari pečat.

R. 10. II. 80. Br. 14313. J. Bl. 81. Br. 42. Ako se nakon ustmeno sklopljene pogodbe kontrahenti slože u tom, da će načiniti pismenu pogodbu, postaje pogodba istom onda savršena, kada je načinjena pogodbena izprava. Tko naproti tomu tvrdi, da je sastavak izprave ugovoren jedino za volju dokazu, taj ima to dokazati.

R. 13. III. 60. Br. 2740 (1103). Ako je sklopljena ustmena pogodba i kod toga dalje ugovoreno sastaviti pismenu pogodbu, a iz sadržaja ustmene pogodbe ili kako inače se ne razpoznaje, da je sastavak izprave bio kontrahentu bitna stvar, možno je siliti na izpunjenje ustmene pogodbe.

R. 5. V. 57. Br. 3153 (336). P. s. 674. Ako se kod ustmeno sklopljene kupoprodajne pogodbe vrhu koje nepokretnosti utanači, da će se stanovitoga dana podpisati kupoprodajna izprava nuždna za uknjižbu, može se opravdanom pričiniti tvrdnja, da se je samo pismeno ugovaralo (vidi obširnije kod §. 869.).

R. 27. VIII. 56. Br. 82971 (219). P. s. 676 Tvrdnja tuženikova, da su se ugovarajuće stranke složile za pismenu pogodbu, ima se s obzirom na §. 884. smatrati protuslovjem uglavljenju pogodbe, a ne prigovorom, radi česa je tužitelj dužan dokazati, da je pogodba sklopljena ustmeno, i da je samo radi boljega dokaza zaključeno sastaviti izpravu.

§. 886. Tko pisati neumije, ili radi tjelesnih manah pisati nemože, ima prizvati dva svjedoka, od kojih će jedan podpisati ime njegovo, a sam će običajno znamenje svoje ruke pristaviti. (Iz gradj. zak.).

5. Mogu li valjati uz pismenu pogodbu i ustmeni dogovori?

§. 887. Ako je napravljena koja izprava o kakovoj pogodbi, neima se nimalo gledati na dogovore ustmene tobož učinjene u isto vrieme, ali koji se neslažu s izpravom, ili sadržavaju nove pridavke.

R. 9. V. 77. Br. 1346. i 1347. (6475). Prigovor, da nije obvezatno obećanje, dano nakon sklopljene pogodbe, neima valjanosti, jer se po §. 887. samo na one ustmene dogovore ne ima uzeti obzir, koji su se sbili istodobno s uglavljenjem pismene pogodbe.

R. 14. I. 68. Br. 11584. G. H. 68. Br. 38. Ustmeni ugovori, sklopljeni uz pismeni nacrt pogodbe, ne padaju pod sankciju §. 887.

R. 18. IV. 65. Br. 2999 (2155). Dozvoli dokaza o ustmenih dogovorih uz pismenu pogodbu ne protivi se §. 887. onda, ako se kod toga ne radi niti o čem nesuglasnom s izpravom, niti o novom dodatku, nego samo o točnijoj oznaki pogodbenih točakah. (Iz gradj. zak.).

6. Što su punktacije?

§. 885. Ako prava (formalna) izprava nije još napravljena, ali je napravljeno pismo vrhu glavnih točkah pogodbe i podpisano od stranakah, tad se samim takovim pismom utvrdjuju ona prava i obveze, koje su izrečene u njem. (Iz gradj. zak.).

7. Izpunjenje pogodbe. Vrijeme, mjesto i način.

§. 902. Pogodbe imaju se izpuniti u vrieme, u mjestu, i na način kako su stranke ugovorile. Polag zakona, 24 ure čine jedan dan, 30 danah jedan mjesec, i 365 danah jednu godinu.

R. 3. V. 77. Br. 1836. Právnik 76. Br. 40. U §. 2. carske naredbe od 16. stud. 1858. br. 113. drž. zak. lista ustanovljeni odpovjedni rokovi imaju se računati po §. 902. gr. zak.

R. 17. XII. 74. Br. 12904. Právnik 76. Br. 8. Rok za odpovjed najamnoga ili zakupnoga ugovora mora se računati po propisu §. 902. a ne po koledarskom vremenu.

R. 17. II. 74. Br. 1423. (5269). Ustanova §. 902., po kojoj se 30 danah drži jednako jednomu mjesecu, mora se uporaviti i kod računanja u §. 163. spomenutoga razdobja od ne manje nego 6 i ne više nego 10 mjesecih od dana putenoga sdruženja do narodjenja djetetova, osobito jer se posve razložito mora predmnievati, da je zakonodavac htio najkraće i najdulje razdobje jamačno za sve slučajeve jednako ustanoviti i nedopustiti, da po izminuću jednakoga broja danah od putenoga sdruženja do narodjenja, puteno sdruženje ima jedan put dokazati otčinstvo, a drugi put opet ne (vidi dalje (kasnije) dotične rješitbe kod §. 163.).

R. 5. III. 62. Br. 970. (1491). Po godinah ustanovljeno vrieme zastare ne ima se odmjerivati po §. 902., nego po gregorijanskom koledaru.

R. 20. VIII. 61. Br. 4191 (1374). Ako je ugovoreni dan dospjetka novčane izplate nedjelja, može se ista izplata samo sliedećega djelatnika tražiti, kako se to razabire iz analogije §§. 378., 380. i 382. parbenoga postupnika, kojim je očita namjera svetkovanje nedjelje, kao što i iz 92. član. mjenbenoga reda.

§. 903. Ako je za stečenje kojega prava ustanovljen naročiti dan: pravo se steče s početkom toga dana. Ali da se izpuni kakova obveza, cieli ustanovljeni dan je na korist osobi obvezanoj.

Za trgovačke poslove vriede ustanove §§. 321—335. trgovačkog zakona.

§. 904. Ako nije ustanovljeno naročito vrieme da se izpuni pogodba, izpunjenje to može se iskati odmah, to jest bez ikakova nepotrebna odgadjanja. Ako je obvezanik ostavio sebi na volju naznačiti vrieme, kad da se izpuni pogodba, treba ili čekati smrt njegovu i držat se nasljednika, ili, ako se tiče samo kakove dužnosti osobne, koja neprelazi na nasljednike, valja nastojati da sudac naznači polag pravičnosti vrieme za izpunjenje obveze. Ovomu posliednjemu propisu ima mjesta i tada, ako je obvezanik obećao, da će izpuniti pogodbu polag mogućnosti ili činljivosti. U ostalom imaju se i na ovo uporavljivati propisi gore ustanovljeni (§§. 704—706.) glede naznačenja vremena, priloženoga u razredbah posliednje volje.

§. 905. Ako se mjesto, u kojem se pogodba ima izvršiti, nemože ustanoviti ni po ugovoru stranakah, ni po naravi ili svrhi posla, stvari nepokretne predavaju se u mjestu, gdje se nahode, a pokretne u onom mjestu, gdje je obećanje bilo učinjeno. Radi mjere, vage i vrsti novacah ima se gledati na mjesto, u kojem se predaje stvar.

Sravni §§. 324. i 264. trgovačkog zakona.

R. 15. II. 81. Br. 934. Právnik 81. str. 454. Ako je izvjestno boravište prodavaoca poznato kupcu i u fakturah, poslanih tuženiku, izriekom spomenuto, ne može po prodavaocu učinjena odredba „plativo kod mene“ imati drugoga znamenovanja, nego da si prodavaoc priuzdržaje izplatu u tom svojem boravištu. Tuženik se je, prihvativši tu fakturu i ne prigovorivši ničemu u njoj, podvrgao toj odredbi i s toga je po §. 43. propisa o gradjanskoj sudbenosti ustanovljen forum contractus.

R. 15. VI. 58. Br. 5949 (579). P. s. 704. Primajući robu s fakturom, u kojoj je, kao u cjeniku, priuzdržana izplata u nekom izvjestnom mjestu, preuzima (§. 863.) dužnik obvezu, da će platiti u onom mjestu.

§. 907. Ako se obećanje može izpuniti na više načinah, izbor stoji na volji obvezaniku, ali pošto je on jednom izobrao, nemože sam uzmaknuti od izbora toga.

§. 898. Ugovori učinjeni pod takovimi uvjeti, koji se u posliednjoj volji smatraju kao da nisu priloženi, nisu tvrdi.

§. 899. Ako se je uvjet propisan u kakvoj pogodbi sbio još prije pogodbe; ima se poslje pogodbe ponoviti onda samo, ako se uvjet takov sadržava u djelanju onoga, koji ima pravo steći, i ako on spomenuti uvjet ponoviti može.

§. 900. Pravo obećano pod uvjetom odgadjajućim prelazi i na nasljednike.

§. 901. Ako su stranke uzrok ili svrhu svojeg privoljenja postavile izriekom kao uvjet, uzrok ili svrha smatra se kao svaki drugi uvjet. Osim toga slučaja, takova očitovanja neimaju nikakova upliva na valjanost pogodbah za plaću. A na pogodbe bezplatne imaju se uporaviti propisi ustanovljeni glede razredbah posliednje volje. (Iz gradj. zak.).

8. O kapari i ob odustatnini.

§. 908. Ono što se daje unapried kada se sklapa pogodba, smatra se, izuzamši slučaj kakovoga osobitoga ugovora, samo kao znak, da je sklopljena pogodba, ili kao osiguranje da će se izpuniti, i zove se kapara. Ako se pogodba neizpuni po krivnji jedne stranke, nevina stranka može zadržati kaparu primljenu, ili iskati, da joj se dvostruko vrati kapara, koju je dala. Ako li na to neće da pristane, može iskati da se izpuni pogodba, ili, ako to nije više moguće, da se naknadi šteta.

R. 6. VI. 77. Br. 1311. G. H. 80. Br. 10. Što se plati á conto, ne može se smatrati kaparom, zato se i mora u slučaju, ako se razrieši pogodba, povratiti (čl. 285. trg. zak.; §§. 908., 1435. gr. zak.; §. 22. steč. reda).

R. 25, VIII. 75. Br. 8381. Práwnik 76. str. 20. Iznos, plaćen ne kod ugovaranja, nego kod predaje prodane stvari, ne može se smatrati kaparom, nego se mora smatrati dielom ugovorene kupovnine, koji se je baš po §. 1062. imao platiti u čas predaje kupljenoga predmeta. S toga prodavaoc nije u nikojem slučaju ovlašten gotovinu pridržati kao kaparu, nego je dapače obvezan, ako je pogodba s njegovom privolom ukinuta i kupljeni predmet povraćen, vratiti tu gotovinu, jer je prestao pravni razlog, da ju zadrži.

R. 17. IV. 62. Br. 1610 (1508). Propis §. 908., po kojem se primljena kapara može pridržati, odnosno mora povratiti dvostruka kapara, predpostavlja, da je drugi kontrahent posve nedužan, što pogodba nije izpunjena. Pošto je kupac (tužitelj), akoprem se je pogodba, ma i nije ništa bilo uglavljeno, mogla odmah izpuniti, propustio u primjerenu roku odnieti robu, pada i na njega krivnja; s toga može on samo povratak jednostavne kapare tražiti.

R. 13. I. 57. Br 236. P. s. 711. (276). Dvostruka kapara može se samo onda natrag tražiti, ako je nedužna stranka s tim zadovoljna, te nije voljna siliti niti na izpunjenje pogodbe, niti na odštetu.

§. 909. Ako se u pogodbi ustanovljuje kakov iznosak, što ga ima platiti jedna ili druga strana u slučaju da bi htjela odustati (odstupiti) od pogodbe prije nego ju izpuni, pogodba se čini pod odustatninu ili pišmanluk. U ovom slučaju mora se ili izpuniti pogodba ili platiti odustatnina. Tko je pogodbu izpunio stranom samo, ili tko je prihvatio ono, što je druga strana ma i dielomice dala na izpunjenje obećanja, taj nemože više odstupiti, ako bi odustatninu i platiti hotio.

§. 910. Ako je dana kapara, i zajedno bude ugovoreno pravo odustati od pogodbe, a da osobita odustatnina nije ugovorena, kapara stoji mjesto odustatnine. Zato kada se odustane od pogodbe, davalac gubi kaparu, a primatelj vraća ju dvostruko. (Iz gradj. zak.).

9. Što može učiniti druga stranka, ako jedna neizpuni sasvim pogodbe?

§. 919. Ako jedna strana ili sasvim ne izpuni pogodbe, ili je ne izpuni u svoje vrieme, u mjestu nadležnom ili na ugovoreni način; druga strana, osim slučajevah u zakonu ustanovljenih ili kojega naročitoga priuzdržka, neima prava iskati da se ukine pogodba, nego samo da se točno izpuni, i da se dade naknada.

R. 18. XI. 75. Br. 11041 (5913). Iz §. 919. proizlazi, da i
sam zakon pripušta iznimne slučajeve, jer upravo točno izpunjenje
više nije moguće, a ni obćenito pravilo se više ne da uporaviti i
s toga je drugoj ugovarajućoj stranki pušteno na volju i samu
naknadu štete zahtievati. Tako ponajpače u §. 1154. kod pogodbah
o poslugah, gdje se ustanovljuje, da naručitelj naručenu stvar nije
više dužan primiti, ako naručbenik svojom krivnjom u stanovito
vrieme ne izpuni svoga obećanja; kod zamjenbene i kupoprodajne
pogodbe u §§. 1047. i 1066., po kojih se predmeti pogodbe imaju
u pravo doba predati i preuzeti i onaj, koji propusti izpuniti
svoju obvezu, ima drugomu jamčiti za štetu i izmaklu korist. To
sadržava očito iznimku, ustanovljenu za kupoprodajnu i zamjen-
benu pogodbu, od pravila u 919., i odatle proizlazi, da in con-
creto kupac nije bio obvezan podići tužbu za (jur nemoguće)
izpunjenje pogodbe i naknadu štete, nego da je mogao svoj tužbeni
zahtjev ograničiti na samu naknadu štete.

R. 3. X. 60. Br. 11733 (1204). Iz same okolnosti, da tuženik
još nije izpunio jednu ustanovu pogodbe, ne može se, dokgodj
se ne dokaže, da je s toga sva pogodba postala ništetna, zaklju-
čivati, da je on radi toga, što nije izpunio pogodbe, obvezan na
naknadu.

R. 10. VIII. 59. Br. 8374 (840). Ako je dana kapara, ne može se u slučaju, da se neizpuni pogodba, uporaviti ustanova §. 919., nego samo ustanova §. 908., jer §. 919. . . . vriedi upravo samo onda, ako ne nastupi slučaj, izuzet izriekom u zakonu, ili ako je izrični priuzdržaj učinjen. Takovu iznimku sadržaje . . . §. 908.. jer ovdje ima nedužni primalac kapare izbor, da zadrži kaparu, mjesto da sili na izpunjenje pogodbe i naknadu.

R. 7. I. 20. Br. 7731. P. s. 727. Kod pogodbah može ona stranka, koja preuzetu obvezu izpunjuje, protivnu stranku samo na obdržavanje pogodbe, i istom kod nastale nemogućnosti, da se ona izpuni, na odštetu tužiti. (Iz gradj. zak.).

10. O zajedničkoj obvezi.

§. 888. Ako dvie ili više osobah obećavaju komu isto pravo na koju stvar, ili ga prihvaćaju od njega, iskanje i dug razdjeljuje se polag načela o zajednici vlastnosti.

§. 889. Zato, izuzamši slučajeve ustanovljene u zakonu, gdje je više sudužnikah kakove razdieljive stvari, svaki odgovara samo za svoj dio, i tako isto gdje je više dionikah kakove stvari razdieljive, svaki treba da bude zadovoljan sa dielom njemu pristojećim.

§. 890. Ako li se radi o stvarih nerazdjelivih, vjerovnik, ako je on jedini, može ih iskati od svakoga sudužnika. Ali ako je više vjerovnikah, a jedan samo dužnik; ovaj nije obvezan predati stvar bez osiguranja jednomu samomu suvjerovniku, nego može iskati da se svi suvjerovnici pogode o tom, ili moliti da se stvar čuva u sudu.

§. 891. Ako više osobah obećavaju nerazdjelno istu cielu stvar na takav način, da se obvezuju izrikom jedan za sve a svi za jednoga, svaka pojedina osoba odgovara za cielost. Zavisi tada od vjerovnika, da li će od svih ili od nekojih sudužnikah da ište stvar, svukoliku ili dielove, koje on sam izabere, ili da traži sve to od jednoga sudužnika. Još i pošto je podignuta tužba, priuzdržan mu je rečeni izbor ako odstupi od tužbe, i ako ga jedan ili drugi sudužnik donekle namiri, može ostatak iskati od ostalih.

§. 892. Ako li je tko obećao istu svukoliku stvar nekolicini osobah, i ako su ove izriekom ovlaštene da ju nerazdjelno mogu iskati, dužnik mora dati cielu stvar onomu od vjerovnikah, koji ju prvi zaište.

§. 893. Čim je jedan od sudužnikah platio vjerovniku sav dug, nemože isti vjerovnik ništa više iskati od ostalih sudužnikah; i čim je jedan suvjerovnik po dužniku bio sasvim namiren, ostali suvjerovnici ništa više tražiti nemogu.

§ 894. Sudužnik, koji se podlaže težjim uvjetom vjerovniku, nemože time naškoditi ostalim sudužnikom, i ako je komu od sudužnika što odpušteno, ili je česa oslobodjen za svoju osobu ostalim sudužnikom to nimalo ne pomaže.

§. 895. Ako ima više suvjerovnikah, kojim je ista ciela stvar obećana nerazdjelno, a jedan je medju njimi primio svekoliko iskanje ima se ustanoviti po osobitih pravnih odnošenjih, obstojećih medju vjerovnici, na koliko rečeni vjerovnik, koji je primio iskanje, treba da odgovara ostalim vjerovnikom. Ako li neima odnošenja takovog, tad jedan nije dužan dati razloga drugomu.

§. 896. Sudužnik nerazdieljeno obvezan, koji je platio od svoga sav dug, povlašten je, ma da mu i nije ustupljeno pravo, iskati od ostalih sudužnikah naknadu, i to na jednake dielove, ako drugo kakovo osobito odnošenje ne obstoji medju njimi. Ako je koji od njih bio nesposoban obvezat se, ili ako nije u stanju zadovoljiti obvezi svojoj, dio njegov imaju uzeti na se istim načinom svi suobvezanici. Oslobodjenje jednoga suobvezanika nemože škoditi ostalim kod iskanja naknade (§. 894.).

R. 11. V. 81. Br. 5176. G. H. Br. 78. Ako jedan sudužnik izplati tražbinu vjerovnikom, ne može on na temelju ustupnice i vjerovniku pripadajućega naslova nastaviti ovrhu proti inim sudužnikom, nego mora istom redovitim putem pravde prema §. 896. dati opredieliti dielove pojedinih obvezanikah. (Iz gradj. zak.)

11. O jamstvu.

§. 922. Ako tko prenosi stvar na drugoga za plaću, mora jamčiti, da ta stvar ima one vlastitosti, koje su izriekom ugovorene, ili koje se običajno predmnievaju u njoj, i da se ona polag naravi posla, ili polag učinjenoga ugovora, uživati i upotrebiti može.

R. 7. IX. 59. Br. 9898 (856). P. s. 738. Jamstvu ima mjesta samo kod prepuštanja stvari, a ne i kod prenosa tražbinah, zašto su u §§. 1397. do 1399. ustanovljena posebna pravila.

R. 20. VII. 58. Br. 7908. P. s. 757 (599). Tvrdnja, da je dano jamstvo, jest prigovor, što ga je tuženik dužan dokazati.

R. 24. XI. 57. Br. 11788. P. s. 752 (457). Jamstvo se mora ako se radi o pokretnih stvarih, tražiti za 6 mjesecih i to od vremena učinjene predaje. Primaočeva je stvar odmah izpitati ugovorno svojstvo predmeta; on ne može prodavaoca vlastitim krzmanjem tako dugo držati u odgovornosti, dok se njemu svidi, i istom nakon nekoliko godinah, pod izlikom, da je sada istom upoznao nedostatke naručena i kupljena djela, podignuti svoju tražbinu, i on bi morao strogo dokazati, da mu nije bilo moguće to prije učiniti, ili da je zastara prekinuta.

R. 18. IV. 20. Br. 1704. P. s. 736. Zakon ne traži za jamstvo nigdje izrične izjave, jer ona proizlazi već iz naravi pogodbe za plaću; pravo na isto ne gubi se po sebi, nego samo sviestnim prisvojenjem tudjega dobra ili izričnim odreknućem ili zastarom.

§. 923. Tko dakle pripisuje (pridaje) stvari takove vlastitosti, kojih ona neima, a bile su izrekom ugovorene, ili se po naravi posla razumievaju da su ugovorene; tko zataji njezine neobičajne nedostatke ili terete; tko otudjiva stvar, koje više neima, ili tudju stvar otudjiva kao svoju; tko lažno govori, da je stvar zgodna za neku stanovitu porabu, ili da neima običajnih nedostatakah i teretah, taj ima odgovarati, ako se što pojavi protivno tomu.

(Iz gradj. zak.)

12. Slučajevi jamstva.

§. 924. Ako se koje živinče razboli ili skapa za 24 ure od kako je primljeno; drži se, da je bilo bolestno prije, nego je primljeno.

R. 26. I. 77. Br. 8108 (6362). Ako je prodavaoc konjah rekao kupcu: „Ogledajte si konje, ja vam ne jamčim za ništa“, a kupac ih je ipak kupio, odrekao se je po § 395. prava tražiti jamstvo, i s toga je ujedno i jamstvo radi biesne vrtoglavice izključeno, akoprem je, kako se vidi iz §§. 924. i 925., vrtoglavica takova bolest, o kojoj se ne može predmnievati, da se može odmah po vanjštini razaznati. — Par konjah ima se smatrati kao ukupna stvar i po §. 932. ukinuta je kupoprodajna pogodba vrhu oba konja, ako se i kod jednoga samo od njih radi bitne grieške može predmnievati, da je prodavaoc bio obvezan dati jamstvo.

§. 925. Ista predmnieva valja ako se odkrije:

1. za osam danah u svinjah guba, a u ovacah ospice ili svrab; ili za dva mjeseca u posljednjih crv u plućih i u jetrih (metilj);

2. za trideset danah poslje prijeća u govedah žliezdna bolest;

3. u konjah i u živine od tovara za petnaest danah poslje predaje podmukla žliezda ili bale (sakaga), i sipljivost, ili za trideset danah biesna vrtoglavica (žura), crv (pundrav), ćudljivost, jasna sljepoća ili mjesečja sljepoća.

§. 926. Ovom pravnom predmnievom (§. 924. i 925.) može se primatelj takova živinčeta služiti onda samo, ako je opaženi nedostatak javio odmah onomu, koji mu je predao živinče, ili jamcu, ili ako ovoga nebi bilo u mjestu, sudu mjestnomu ili vještakom, i ako je učinio, te je živinče pregledano.

R. 17. V. 71. Br. 1806. Práwnik 71. str. 377. Izreka Medicinae doctoris i jednoga svjedoka, koji se je mnogo godinah bavio iztraživanjem živinskih bolestih, ma i nebio on živinar, mora se u smislu §. 926. smatrati provedenim stručnjačkim dokazom

R. 31. VII. 66. Br. 6873 (2564). Ako u slučaju §. 926. tužitelj o tvrdnji, da je postojala koja bolest, dade preduzeti formalni sudbeni očevid, ne može se proti tomu dozvoliti protudokaz; ali ako je tužitelj pridonio samo svjedočbu dvaju strukovnjakah, može se svakako pridonieti protudokaz po strukovnjacih o zdravlju živinčeta.

R. 6. IX. 65. Br. 7301. G. H. 66. Br. 70. I osobe, koje nisu sanapose izpitane iz živinarstva, mogu se, ako su inače sposobne sastaviti nalaz o konjskih bolestih, upotrebiti kao strukovnjaci.

R. 6. X. 64. Br. 24332. Práwnik 67. str. 130. I bez sudbenoga posredovanja preduzeti dokaz po strukovnjacih o kojoj u §. 925. označenoj bolesti živine, dok još nisu minuli u §. 925 ustanovljeni rokovi, dostaje za obranu pravne predmnieve §. 926., ako strukovnjaci, saslušani po sudu kao svjedoci, potvrde, da su oboljelu živinu u zakonskom roku vidjeli i na njoj bolest opazili.

R. 25. VI. 52. Br. 6196 P. s. 741. Ako koju kupljenu živinu u roku, ustanovljenu zakonom, spopadne koja od bolestih, naznačenih u §-u 925., nije za obrazložbu pravne predmnieve, da je ta živina bila bolestna već prije predaje, potrebno, da je očevid, što ga o tom imaju preduzeti strukovnjaci, preduzet za obdržavanje formah, koje parbeni postupnik za sudbeni očevid propisuje; nego je dovoljno da su strukovnjaci prijavili taj slučaj i sastavili svoj pismeni nalaz.

§. 927. Ako primatelj zanemari ovaj opaz, mora dokazati, da je živinče bilo nedostatno još prije nego je sklopljena pogodba. Ali i predavaocu je slobodno svagda dokazati, da je spomenuti nedostatak naslao stoprv poslje predaje.

§. 928. Ako nedostatci kakove stvari padaju u oči, ili ako se tereti, koji su na njoj, mogu poznati iz javnih knjigah, neima mjesta nikakovu jamstvu, već ako je izrično bilo obećano, da je stvar prosta od svih nedostatakah i

teretah (§. 443.). Za dugove i za ostatke, koji su na stvari, treba svagda odgovarati.

§. 929. Tko je tudju stvar znajući sebi nabavio, takov nemože iskati jamstva, kao što ga nemože ni onaj iskati, koji se je izrekom odrekao jamstva toga.

§. 930. Ako se stvari predaju napoprieko, to jest onako, kako stoje i leže, bez broja, mjere i vage; predavalac ne odgovara za nedostatke, koji su na njih spaženi, izuzamši slučaj, ako stvar neima nikakove kakvoće, koju je lažno njoj pripisivao, ili koju je primatelj naročito ugovorio.

§. 931. Ako posjednik hoće da se služi jamstvom radi toga, što išle stvar treći tko, ima obznaniti svojeg prednika od koga je zadobio stvar, i iskati po propisu sudovnika da ga ovaj zastupa. Ako je propustio to učiniti, ne gubi time još prava na naknadjenje štete; ali njegov prednik može mu usuprot staviti sve prigovore neučinjene proti trećemu i time sebe osloboditi od naknade u toliko, u koliko bude presudjeno, da bi ti prigovori, da su bili učinjeni kao što treba, bili proizveli različnu presudu suprot trećemu.

§. 932. Ako je nedostatak, koji daje povod jamstvu, takov, da se više ukloniti ne može, i da smeta urednoj porabi stvari; oštećenik može iskati da se pogodba sasvim ukine; ali ako se može nadopuniti ono što nedostaje, na primjer u mjeri ili u vagi, iskat će samo to nadopunjenje; u oba slučaja pak može tražiti i naknadu dalje štete, a i korist izmaklu, ako je druga strana radila nepošteno.

§. 933. Tko jamstvo hoće da išle, mora tražiti (proizvesti) svoje pravo u tri godine, ako se tiče stvarih nepokretnih; a u šest mjesecih, ako su stvari pokretne; inače je pravo prestalo.

§. 934. Ako u poslovih dvostrano obveznih jedna strana nije primila od druge ni polovinu onoga, što je istoj dala polag običajne vriednosti, zakon daje strani oštećenoj pravo iskati, da se pogodba ukine i da se stvari povrate u prijašnje stanje. Ali drugoj strani slobodno je uzdržati posao nadopunjenjem onoga, što ne dostaje do običajne vriednosti. Nerazmjerje vriednosti odredjuje se polag onoga vremena, kada je sklopljen posao.

R. 23. XI. 70. Br. 6836 (3963). Po §. 934. ima radi laesio ultra dimidium oštećena stranka tek pravo zahtievati razriešenje pogodbe i uzpostavu prijašnjega stanja; ali ona ne može zadržati primljenu stvar i uzkratiti platež obećane ciene.

R. 1. VIII. 65. Br. 6432 G. H. 66. br. 23. Prosudjujući učin oštete preko polovice imaju se za ustanovljenje njihova iznosa uračunati ne samo protuusluge i troškovi u gotovu, nego i sve dalnje protuusluge i troškovi, koje valja izplatiti in natura ili kako inače, i za ustanovljenje ovih izplatah u naravi, ako su okolnosti ciene i onako svakomu poznate, ne treba još i posebnoga dokazivanja.

R. 30. I. 61. Br. 11876. G. H. 61. Manzova sbirka. Pravno sredstvo odštete preko polovice može se ne samo putem tužbe, nego s jednakim učinkom i kroz prigovor, ali samo unutar zakonskoga roka zastare uspješno upotrebiti, i ne vriedi po austrijskom pravu načelo: „quae sunt temporaria ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum". Usljed ove rješitbe bi zaključeno unieti u Judicatenbuch Nr. 36.: Tražbinska prava, za tužbeno utjerivanje kojih zakon ustanovljuje rok pod prietnjom utrnuća istih, ne mogu se po izminuću toga roka niti putem prigovora dokazati.

§. 935. Ovomu pravnomu sredstvu neima mjesta, ako ga se je tko izriekom odrekao ili ako je očitovao, da stvar se je osobito omilila, primi pod cienu izvanza to, jer mu je osobito omilila, primi pod cienu izvanobičajnu; ako je pristao na cienu nerazmjernu, premda mu je prava ciena poznata bila; takodjer, ako se iz odnošenja osobah ugovarajućih može misliti, da su htjele sklopiti pogodbu mješovitu stranom za plaću a stranom bezplatnu; ako se prava vriednost stvari nemože pronaći; najposlje, ako je sud prodao stvar na dražbi.

(Iz gradj. zak.)

B. O pogodbama naposeb.

Kako se diele pogodbe?

§. 864. Pogodbe obvežuju jednostrano ili dvostrano, kako kada jedna samo strana obećava štogod a druga prihvaća, ili obje strane prenose prava jedna na drugu, a zamjenito ih prihvaćaju. Prve čine se dakle bez plaće, a druge s plaćom.

(Iz gradj. zak.)

GLAVA PRVA.

O darovanjima.

1. Što je darovanje?

§. 938. Pogodba, kojom se kakova stvar daje komu bez plaće, zove se darovanje.

R. 7. XII. 64. Br. 9005 (2711). Najbitnija oznaka darovanja jest, da je ono samo jednostrano obvezatno, da samo jedna stranka nešto obećaje ili prepušća, a druga da to prima (§§. 864. i 938.). S toga dogovor, u kom si stranke uzajamno obećaju x for. za slučaj, ako jedna od njih dobije glavni zgoditak, nije nikakovo darovanje, a niti pogodba na sreću; nego dvostrano obvezatna pogodba.

R. 10. VII. 63. Br. 3918 (1743). Izjava, da je tko voljan već u zakonu uvjetno izrečenu obvezu, za oživotvorenje koje jest dozvoljen i zaziv sudca, u izvjestnoj mjeri i u izvjestno vrieme bezuvjetno izpuniti (na pr. dati sinu 1000 for. kao opremu), ne može se smatrati darovanjem.

R. 27. III. 61. Br. 1223 (2066). Ako tko uz priznavanje sdušne dužnosti komu što obeća, nije to onda darovanje (§. 943.).

§. 940. Sućnost darovanja ostaje ista, ma darovanje to bilo učinjeno iz priznanja; ili radi zaslugah obdarenoga; ili kao osobita njegova nagrada, samo ako obdarenik nije od prije imao na to kakovog prava tužbenog.

§. 956. Darovanje, koje se ima izpuniti stoprv poslje smrti darovnika, valjano je kao zapis, ako se je pazilo na formalnosti, koje zakon propisuje. Onda samo ima se darovanje smatrati kao pogodba, ako je obdarenik primio darovanje, ako se je darovnik odrekao prava da ga poreče i ako je vrhu toga darovanja predao obdareniku pismenu izpravu.

R. 6. V. 68. Br. 3477 (3062). Konačna stavka §. 956. gr. z. sadržaje po svom jasnom sustavu jedan od slučajevah, spomenutih u §. 883. ibid., u kojih je pismeni oblik pogodbe kao zahtjev za valjanost pogodbe same ustanovljen. S toga po §§. 861. i 884. ibid. moraju, da koje darovanje za slučaj smrti vriedi kao pogodba, obje stranke podpisati izpravu i mora u §. 956. ibid. kao zahtjev za valjanost ustanovljeno izrično prihvatno očitovanje darovateljevo biti sadržano u samoj izpravi. Prema tomu je kod pogodbe o darovanju za slučaj smrti mučeće očitovanje volje u smislu §. 863. gr. zak. posve nedopustivo (sravni medjutim o ovoj rješitbi zakon od 25. srpnja 1871. br. 76. d. z. l.).

§. 941. Ako je obdarenik imao tužbeno pravo na nagradu radi toga, jer ova medju strankami bijaše jur ugovorena ili zakonom propisana; posao prestaje biti darovanje, i smatra se kao pogodba za plaću.

(Iz gradj. zak.)

2. Kakvo mora biti darovanje, da se steče tužbeno pravo?

§. 943. Iz darovne pogodbe, koja je učinjena samo ustmeno bez prave predaje darovane stvari, daroprimac

nezadobiva nikakova tužbenog prava. Ovo pravo treba da je na pismenoj izpravi osnovano.

R. 4. II. 70. Br 10001 (3695). Za pravnu valjanost darovanja mora se po §. 943. gr. zak. budi sastaviti izprava budi obaviti predaja (§§. 427. i 428. ibid.). Kod darovnoga oprosta duga (§. 1381. ibid.) nije moguća druga predaja nego kroz očitovanje, usljed koga po §. 1444. ibid. utrnjuje tražbina; očitovanje je dakle ujedno i predaja. — Oprostu duga može se po §. 178. parb. post. i putem tužbe na priznanje pribaviti valjanost.

R. 26. II. 56 Br. 1759 (165). P. s. 778 Darovnica, kojoj manjka podpis obdarenika i po tom njegov prihvat, ne može se smatrati pismenom darovnom pogodbom u smislu § 884.

R. 39. VIII. 28. Br. 3676. P. s. 178. Uručenjem zadužnice ne daruje se tražbina (§. 427.).

§. 944. Vlastnik neograničeni ako pazi na propise zakonite, može razpoklanjati i svukoliku imovinu. Ali pogodba, kojom se dariva buduća imovina, valja onda samo, ako neprelazi polovicu rečene imovine.

§. 946. Darovne pogodbe ne mogu se redovito poreći.

R. 11. III. 63. Br. 1222 (1671). Darovanje, kojim se komu bezplatno prepušta kakova stvar i sebi samo za slučaj vlastite potrebe priuzdržava pravo istu tražiti natrag, jest medju živimi valjano darovanje.

R. 5. VIII 57. Br. 7345 (423). Gradjanski zakonik i tumači koji su sliedili za njim izriekom naznačuju pogodbe, za koje je zakonodavac htio da se smatraju nedopuštenimi, i neima dvojbe, da se dozvoljenoj pogodbi ma kakov uvjet pridodati može, ako je on samo razgovjetan, moguć i dopušten. S toga je ustup imetka (darovanje) s tim ograničenjem, da se želi neke poklonjene stvari trećim osobam namaknuti, valjan i kriepostan i glede obveze, natrećene obdareniku, da će pojedine predmete po svojoj smrti prenieti na svoje sinove, eventualno kćeri i njihove potomke.

§. 956. Ako je darodavac obećao obdareniku kakovu pomoć u odredjene rokove nasljednikom njegovim nepripada odtuda niti pravo niti kakova obveza, već ako je u darovnoj pogodbi bilo naročito drugčije ugovoreno.

(Iz gradj. zak.)

3. Obrazci za darovne pogodbe.

Darovna pogodba vrhu pokretnih stvari, medju živimi.

Darovna pogodba

koju su sklopili danas Josip Antolić kao darodavac i Antun Jurić kao daroprimac kako sliedi:

1. Ja Josip Antolić darivam Antunu Juriću sve svoje pokretnosti kako stoje i leže i to: (valja sada ovdje

redom navesti sve pokretnosti, po broju i vrsti a i točno ih opisati) te mu ih predajem u podpuno neograničeno vlastničtvo.

2. Fizična predaja pokretnosti i to pokućtva i blaga, sliedila je danas pred dolje podpisanimi svjedoci iz ruke u ruku, dočim je glede vina nalazećeg se u podrumu, darodavac daroprimcu u znak predaje predao ključ od podruma.

3. Za sigurnost daroprimca odriče se darodavac izrazito prava darovanje ovo opozvati.

4. Ja Antun Jurić primam ovo darovanje te potvrdjujem, da sam sve gore u točki 1. opisane pokretnosti doista i primio načinom navedenim u točki 2.

U Varaždinu, dne 25. listopada 1888.

Antun Jurić v. r.	Josip Sertić v. r.	Josip Antolić v. r.
daroprimac.	Franjo Jagić v. r.	darodavac.
	svjedoci.	

Darovna pogodba nekretnina.

Darovna pogodba

sklopljena dolje stavljenoga dana, izmedju Josipa Antolića kao darodavca i supruge mu Ane Antolić kao daroprimateljice, na sliedeći način:

1. Ja Josip Antolić darivam svojoj supruzi Ani Antolić polovicu svojih nekretnina upisanih u grunt. nap. br. 502. občine Varaždin sa pravom gruntovnog prenosa na njezino ime (ako si hoće darodavac pridržati pravo doživotnog uživanja, ima se dodati sliedeća stavka) nu uz uvjet uknjižbe prava doživotnog uživanja u moju korist, koje si ja pridržavam.

2. Za sigurnost moje supruge, odričem se prava, darovanje ovo opozvati.

3. Ja Ana Antolić primam ovo darovanje sa zahvalnošću.

U Varaždinu, dne 20. studenoga 1888.

Josip Antolić v. r.
Ana Antolić v. r.

Josip Sertić v. r. svjedok.
Franjo Jagić v. r. svjedok.

Darovanje pokretne stvari za slučaj smrti.

Darovanje kao zapis.

Podpisani darivam svomu bratu Jakovu Jakopoviću krčmaru u Gospiću svotu od 1500 for., koja mu se imade izplatiti istom iza moje smrti.

U Gospiću, dne 1. lipnja 1888.

Tomo Starčević v. r.

Podpisi trijuh pismenih svjedoka.

Darovanje za slučaj smrti, kao pogodba.

Darovna pogodba.

Podpisani darivam ovime svome nećaku Andri Oreškoviću, kao osobitu nagradu, što me je dvorio za vrieme bolesti svotu od 5000 for. u državnih zadužnicah 5% ugarske papirne rente, ali dok živim, pridržajem si pravo uživanja kamata, te mu se za to imadu upitne državne zadužnice predati istom nakon moje smrti. Za podpunu sigurnost obdarenika, odričem se podjedno prava darovanje ovo opozvati, te mu za to uručujem ovu, po njemu u znak prihvata, vlastoručno podpisanu darovnicu.

U Osieku, dne 5. listopada 1888.

Podpisi trijuh svjedoka. Lovro Lovrić v. r. darodavac.
Andro Orešković v. r. daroprimac.

Darovanje nekretne stvari za slučaj smrti.

Darovna pogodba.

Ja Lovro Lovrić darivam ovime gosp. Andri Oreškoviću u znak osobitog priznanja usluga, što mi ih je učinio, za slučaj smrti, kuću svoju upisanu u grunt. nap. br. 506. občine Osiek gornji grad. Odričem se prava darovanje ovo ikada poreći, te predajem ovime Andri Oreškoviću ovu darovnu pogodbu.

Ja Andro Orešković prihvaćam ovo darovanje te primam darovnu ovu izpravu u pohranu.

U Osieku, dne 10. listopada 1888.

Podpisi trijuh svjedoka. Lovro Lovrić v. r. darodavac,
Andro Orešković v. r. daroprimac.

(Rušnov: Pučki pravnik str. 150—152.)

4. Obvezanosti daroprimaca.

§. 947. Ako darodavac kasnije tako osiromaši, da nebi imao potrebnoga uzdržavanja, vlastan je, ako se još nalazi darovana stvar ili njezina vriednost, i u koliko mu nedostaje potrebnoga uzdržavanja, iskati od obdarenika svake godine zakonite kamate od darovane summe, već ako bi se i sam obdarenik nalazio u jednakoj oskudnosti. Gdje je više daroprimacah, raniji daroprimac obvezan je samo u toliko u koliko prilozi kasnijih daroprimacah nisu dovoljni, da se uzdržava darodavac.

§. 950. Tko je dužan uzdržavati drugoga, nemože povriediti pravo njegovo, čineći trećemu darovanje. Tko je oštećen ovakim načinom, vlastan je pozvati pred sud obdarenika, da mu nadopuni ono, što mu darovnik nije više u stanju dati. Ako je više daroprimacah, ima se uporaviti gornji (§. 947.) propis.

§. 951. Tko u vrieme darovanja ima potomakah, kojim je dužan ostaviti zakoniti dio, ne može na njihovu štetu učiniti nikakova darovanja koje prelazi polovicu njegove imovine. Ako je mjeru prešao, pa rečeni potomci poslje njegove smrti uzmognu dokazati, da čista njegova zaostavština ne dosiže polovicu imovine, koju je imao kad je učinio darovanje, mogu razmjerno iskati od obdarenika, da povrati suvišak, što ga je primio proti zakonu.

§. 952. Ako obdarenik neima više darovane stvari ili vriednosti njezine, odgovara onda samo, ako ju je nepoštenim načinom pustio iz posjeda.

§. 953. Pod tim istim (§. 952.) ograničenjem mogu se natrag iskati i oni darovi, kojimi su skraćeni vjerovnici, koji su se jur nalazili, kad je učinjeno darovanje. Na vjerovnike, kojih su iskanja kasnija nego darovanje, pravo to proteže se onda samo, ako se suprot obdareniku posvjedočit može lukavo (hinbeno) sporazumljenje.

R. 21. I. 80. Br. 13828. Prawnik 81. str. 124. Kako iz sravnjivanja §§. 944. i 953. proizlazi, imaju vjerovnici, kojih su tražbine postojale u vrieme darovanja, pravo natrag zahtievati darovano, ako su darovanjem prikraćeni. Ako je dakle vjerovniku darovatelja jur dne 16. prosinca 1875. bilo moguće na temelju izdane mu zadužnice svoju tražbinu osigurati na nepokretnostih darovateljice, a on je, nepazeći na to, što je darovateljica dne 22. kolovoza 1876. darovnicom svojoj djeci nasljedne dielove iz tih nepokretnostih putem založnoga prava osjegurala, istom dne 30. studenoga 1876. dao istu osjegurati, tako da ga je drugi vjerovnik darovateljice još i u prvenstvu pretekao iza darovanja, ter i kod ovršne prodaje darovateljičinih nepokretnostih postigao izplatu veće tražbine, očito je, da je praznih ruku ostavši vjerovnik po §§. 1296. i 1297. i po analogiji §§. 1398. 1399. sam sakrivio neutjerivost svoje tražbine i da se s druge strane nemože govoriti o prikraćenju darovanjem.

R. 24. IV. 72. Br. 2563. Práwnik 74. str. 807. Darovanjem prikraćeni i po §. 953. tužeći vjerovnik darovateljev nije dužan dokazati, da darovatelj neima nikakova inoga imetka, iz koga bi se njegova (tužiteljeva) tražbina mogla podmiriti, jer bi to bio s jedne strane dokaz negative, dočim zakon samo onoga obvezuje na dokaz, koji kakov faktum tvrdi; s druge strane je tvrdnja, da tužitelj nije prikraćen darovanjem, jer darovatelj ima dovoljno inoga imetka, prigovor, što ga tuženi darovatelj ima pridonieti i dokazati.

(Iz gradj. zak.)

5. Može li se darovanje poreći?

§. 948. Darovanje može se poreći, ako je obdarenik krivac kakove grube neharnosti prema svomu dobročincu. Pod grubom neharnošću razumieva se takova ozleda tiela ili uvreda u poštenju, u slobodi ili imovini, da se suprot uvrediocu može postupati službeno, ili na zahtievanje uvredjenika po zakonu kaznenom.

S. 23. IV. 52. Br. 3760. P. s. 769. U §. 948. spomenuta, opoziv darovanja obrazlažuća ozleda može se dokazati i pred gradjanskim sudcem i o njoj ne mora predležati presuda kaznenoga suda.

§. 949. Radi neharnosti postaje neharnik za svoju osobu nepoštenim posjednikom, i ako uvredjenik nije oprostio neharnost, i od darovane stvari ostaje još štogod u naravi ili u vriednosti, tad neharnost daje pravo i samomu nasljedniku uvredjenika iskati proti nasljedniku uvredioca, da se poreče darovanje.

§. 954. Ako se bezčednomu darodavcu poslje sklopljene darovne pogodbe rode djeca, neima za to prava ni on, ni poslje rodjena djeca da poreku darovanje. Ali u slučaju potrebe, pristoji darodavcu ili poslje rodjenomu djetetu gore spomenuto pravo na zakonite kamate od darovane summe ne samo prema obdareniku, nego i prema nasljednikom njegovim (§. 947.).

GLAVA DRUGA.

O pogodbi ostavnoj.

1. Što je ostavna pogodba (Contractus depositi)?

§. 957. Ako tko uzme tudju stvar pod svoju skrb, nastaje ostavna pogodba. Prihvaćeno obećanje, da će se tko skrbiti za tudju stvar, koja još predana nije, obvežuje istina stranu obećavajuću, ali to još nije ostavna pogodba.

§. 958. Ostavnom pogodbom primalac nezadobiva ni vlastnosti, ni posjeda, ni prava služit se stvarju. On je samo držalac s dužnošću, da čuva od štete stvar povjerenu mu.

R. 24. VII. 55. Br. 6688 (114). Čuvalac ne jamči, ako je stvar, koja je bila kod njega u čuvanju, propala uslied požara, buknula u njegovoj kući, o kom se niti uztvrdilo nije, da je prouzročen njegovom krivnjom ili njegovim nehajstvom.

(Iz gradj. zak.).

2. Kada prelazi ostavna pogodba u zajamsku?

§. 959. Ako je čuvaoču na njegovo zahtievanje, ili zato, što ga je ponudio ostavljač sam, bilo dopušteno da upotriebi stvar, pogodba prestaje biti ostava, i to u prvom slučaju odmah poslje dopuštenja, a u drugom slučaju od onoga časa, kada je prihvaćena ponuda, ili kada je stvar ostavljena bila zaista upotriebljena; i pretvara se u pogodbu zajamsku, ako su stvari potrošne, a u pogodbu posudnu, ako su nepotrošne, te nastaju prava i dužnosti, koje su skopčane s timi pogodbami.

(Iz gradj. zak.).

3. Kada se čuvalac smatra punovlastnikom?

§. 960. Mogu se pokretne i nepokretne stvari dati na ostavu. Ako li je čuvaocu zajedno naložen ini kakav posao, koji se odnosi na stvar povjerenu mu; čuvalac se smatra tad kao punovlastnik. (Iz gradj. zak.).

4. Koje su glavne dužnosti čuvaoca?

§. 961. Glavna je dužnost čuvaoca, da stvar povjerenu mu brižljivo čuva kroz odredjeno vrieme, i poslje

toga vremena da ju vrati ostavljaču u istom onom stanju, u kom ju je primio, i sa svim priraštajem.

§. 962. Čuvalac dužan je i prije nego mine vrieme ustanovljeno povratiti stvar ostavljaču na njegovo zahtievanje, i može samo iskati, da mu se naknadi šteta, koja mu je možebit uzrokovana. Nasuprot čuvalac ne može ranije povratiti stvar povjerenu mu; već ako bi mu radi nepredvidjene kakove okolnosti bilo nemogućno da stvar sačuva sigurno, ili bez svoje vlastite štete.

(Iz gradj. zak.).

5. Kada se može ostava odkazati?

§. 963. Ako nije izriekom ustanovljeno vrieme, za koje stvar ima biti na ostavi, nit se vrieme to iz pobočnih okolnostih može doznati, ostava se može po volji odkazati. (Iz gradj. zak.).

6. Ima li čuvalac pravo tražiti plaću za čuvanje ostave?

§. 969. Plaća za čuvanje može se iskati samo onda, ako je naročito, ili po staležu čuvaoca muče bila ugovorena.

§. 967. Ostavljač je obvezan naknaditi čuvaocu štetu, kojoj je on kriv i naplatiti mu troškove, koje je čuvalac učinio da se uzdrži stvar dana na ostavu ili da se umnože trajuće koristi. Ako je čuvalac u slučaju potrebe da čuva povjereno mu dobro, žrtvovao svoje vlastite stvari; može on primjerenu naknadu zahtievati. Zamjenita iskanja čuvaoca i ostavljača kakove pokretne stvari mogu se samo za trideset danah, od kako je stvar povraćena, prijaviti sudu. (Iz gradj. zak.).

7. Ima li ostavljač tražiti naknadu štete i kada?

§. 964. Čuvalac odgovara ostavljaču za štetu, koja mu je uzrokovana radi propuštenoga dužnog staranja, ali ne odgovara za nenadni slučaj ni onda, ako je stvar povjerenu mu, premda dragocjeniju, mogao spasiti gubitkom svoje vlastite stvari.

R. 17. IV. 66. Br. 2846 (2784). Uraru, koji uru predanu mu za popravak, po običaju objesi kraj drugih urah u svojoj sobi, ne može se uračunati u krivnju, ako mu tko istu ukrade.

§. 965. Ako li se je čuvalac služio stvarju njemu povjerenom; ako ju je bez potrebe i bez dopuštenja ostavljačeva dao na ostavu trećemu komu; ili ako je zatezao povratit ju, te je stvar pretrpila štetu, koju u ostavljača nebi bila trpila, nemože se čuvalac izgovarati nenadnim slučajem, i ošteta se njemu pripisuje.

§. 966. Ako su dane na ostavu stvari zaključane ili zapečaćene, pa se kasnije pokaže, da je zaklop pokvaren ili pečat povriedjen; dužan je ostavljač, ako tvrdi da mu je što nestalo, po propisu zakona potvrditi zakletvom rečenu štetu, ako je ista šteta vjerojatna, gledajući na njegovo stanje, obrt, imovinu i na ostale okolnosti; već ako bi čuvalac mogao dokazati da on tomu nije kriv, što se je povriedio zaklop ili pečat. To isto obstoji i onda, ako su se izgubile sve stvari, koje su tim načinom bile dane na ostavu. (Iz gradj. zak.).

8. Koji se čuvalac zove sekvestar?

§. 968. Ako su parci ili sud predali komu stvar, o kojoj je razpra, da ju čuva, čuvalac se zove uzaptitelj (sekvestar). Prava i obveze uzaptitelja prosudjuju se po načelih ovdje ustanovljenih. (Iz gradj. zak.)

9. Jamče li gostioničari i vozari za stvari njima predane od putnika?

§. 970. Krčmari, ladjari ili kiridžije odgovaraju isto tako kao čuvalac (§. 1316.) za stvari, koje su predane od primljenih putnikah, ili kao tovar, njima samim, ili slugama njihovim.

Za odpremnike (spediteure), naime za one, koji se bave odpremanjem robe kao obrtom, kriepostne su ustanove §§. 384. do 392. trgovačkog zakona, a za vozare, koji tjeraju vozarstvo kao obrt, ustanove §§. 393—421. trgovačkog zakona.

R. 28. VI. 76. Br. 2981 (6196). §. 970., po kojem krčmari poput čuvaoca jamče za stvari predane od primljenih putnikah njim ili njihovoj služinčadi, uporavlja se i u tom slučaju, ako je primljeni putnik, odlazeći iz svoje sobe, istu zaključao i ključ od nje predao kojemu slugi, jer su tim tomu slugi bile predane stvari, nalazeće se u sobi. Ako se dakle dokaže, da je tužitelj u tužbi navedene predmete donio sa sobom u iznajmljenu si sobu, i da mu je istih nestalo u vrieme, kada su bili pod pazkom sluge svratišta, mora tuženik kao posjednik svratišta poput čuvaoca povratiti te stvari u istom stanju, u kom ih je on preuzeo, a ako to ne može, nadoknaditi po §. 1323. procjenbenu vriednost. Prema tomu ne ima tužitelj, da podkriepi svoje pravo na naknadu, dokazati propust dužnoga staranja sa strane tuženika ili njegove služinčadi, nego ima tuženik, da se oslobodi od jamčenja, što mu ga naprćuje zakon, po §. 1298. dokazati, da je bez svoje krivnje bio zapriečen vršiti svoju obvezu (konačna odluka).

R. 9. XII. 75. Br. 7626 (5931). U svratište napried poslane stvari, koje je primio vratar, predane su po §§. 970. i 1316. gospodaru svratišta u čuvanje, ako su stvari bile označene pod adresom, po kojoj se prepoznaje, da su one putnikove, te su po tom mogle biti preuzete samo kao dobro putnikovo.

R. 4. XII. 66. Br. 10749 (2676). Ustanova §. 970. o jamčenju krčmarah za stvari, što su ih primljeni putnici predali njim samim ili njihovoj služinčadi, ne može se po §. 7. protegnuti na posjednike kavanah, jer odnošaji obih prema gostom očito nisu jednaki.

R. 13. VII. 65. Br. 5670. Právnik 65. str. 665. Služinčad vozarova mora se smatrati osobami, kojim se mogu stvari predati za odpremu, s tim učinkom, da vozar sam za iste jamči; ili bi se u svakom pojedinom slučaju napose moralo dokazati, da je predavaocu stvari bilo poznato, da je medju vozarom i njegovim odpremajućim služinčetom postojao drugi odnošaj. (Iz gradj. zak.).

GLAVA TREĆA.

O pogodbi posudnoj.

1. Što je posudna pogodba (commodatum)?

§. 971. Posudna pogodba nastaje tad, kada se komu za odredjeno neko vrieme daje kakova nepotrošna stvar, samo da se njom bez plaće posluži. Pogodba, kojom se obećava komu, ali mu se ne predaje kakova stvar na posudu, obvežuje istina, ali to još nije pogodba posudovna.

§. 983. Pogodba zajamska postaje, kada se predaju komu potrošne stvari pod uvjetom, da njimi može po svojoj volji razredjivati, ali poslje nekoga vremena da baš toliko od iste vrsti i dobrote povratiti ima. Ovu pogodbu ne treba smiešati s drugom takodjer obveznom

pogodbom (§. 936.), da će se u buduće štogod dati u zajam.

Po § 7. zakona o zadrugah od 3. ožujka 1884. za civilnu Hrvatsku i Slavoniju i po §. 10. zakona o zadrugah za obstojavšu hrv. slav. vojnu Krajinu od 14. travnja 1880. potreban je kod svih posalah, kojim se nepokretni imetak obterećuje, privola nadpolovične većine svih pravo glasa imajućih ukućanah, a osim toga, ako imade ukućanah stojećih pod vlašću štitničkom ili skrbničkom, potvrda štitničke ili skrbničke oblasti.

Po § 26. točka 5. i §§. 27. i 41. zakona o uredjenju obćinah zakonskoga članka XVI. od 29. prosinca 1870., valja da utanačivanje pogodbah zajamskih zaključi odbor obćinski u svojih skupštinah većinom glasovah prisutnih odbornikah, a za valjanost zaključka treba da bude prisutna nadpolovična većina ukupnih odbornikah. Uz to treba i dozvole kr. podžupanije, a ako zajam nadilazi cielogodišnji obćinski dohodak, privole kralj. zemaljske vlade.

Po članku XXX. konkordata proglašenoga previšnjim patentom od 5. studenoga 1855. br. 188. d. z. l. te na temelju istog izdane naredbe ministarstva pravosudja od 13. srpnja 1860. br. 102. sbornika od god. 1863. treba za znatno zaduživanje imetka katoličkih crkavah, prebendah i zavodah duhovničkih svjedočbe kr. zemaljske vlade, da je zadovoljeno osobitim propisom, koji postoje glede zaduživanja dobarah crkvenih. Po naredbi minist. za bogoštovje i nastavu od 20. lipnja 1860. br. 98. sbornika 1863. ima se smatrati kao znatno zaduženje crkvenoga dobra ono, koje nadilazi svotu od 1000 for. (Iz gradj. zak.)

2. Prava i dužnosti posudovnika glede porabe stvari.

§. 972. Posudovnik zadobiva pravo služit se istom stvari onako, kao što to običajno biva, ili kao što je po pogodbi bliže ustanovljeno. Pošto prodje vrieme, obvezan je istu stvar povratiti. (Iz gradj. zak.)

3. Kada je dužan posudovnik vratiti stvar?

§. 973. Ako nije ustanovljeno nikakovo vrieme, kad da se povrati stvar, ali je bila naznačena svrha porabe; posudovnik treba da neodlaže porabu, i da povrati stvar što brže.

§. 985. Ako razpra nastane o tom, dokle poraba ima trajati, ima posudovnik dokazati, da ima pravo na dužu porabu.

§. 976. Baš da bi stvar posudjena, prije nego mine vrieme, i prije nego se svrši poraba, bila neobhodno potrebita posudiocu samomu; neima on ipak prava, da ju prije vremena natrag uzme, već ako je to izriekom ugovoreno bilo.

§. 977. Posudovnik vlastan je redovito vratiti stvar posudjenu mu i prije vremena odredjenog; ali ako bi taj raniji povrat za posudioca bio težak, tad mu se ne može povratiti stvar suprot volji njegovoj. (Iz gradj. zak.)

4. Kada ima posudioc pravo tražiti stvar umah natrag?

§. 978. Ako se posudovnik posudjenom stvarju služi drugačije, nego je bilo ugovoreno, ili ako samovlastno dopušta komu trećemu, da se služi njom; odgovara on posudiocu, i ovaj ima pravo stvar odmah natrag iskati. (Iz gradj. zak.)

5. Naknada štete.

§. 979. Ako se posudjena stvar pokvari ili propadne; posudovnik dužan je, isto tako kao čuvalac kakove stvari (§. 965.), naknaditi ne samo štetu, kojoj je upravo on kriv, nego i slučajnu štetu, kojoj je dao povod po djelanju protuzakonitu.

§. 980. Ako se je izgubila stvar posudjena, pa je posudovnik platio što ona vriedi, neima ovaj prava, ako se stvar opet nadje, zadržat ju za se suprot volji vlastnikovoj, samo ako je vlastnik gotov povratiti što je primio u ime vriednosti.

§. 981. Običajne troškove, koji su skopčani s porabom stvari, mora posudovnik sam da nosi. A izvanredne troškove, da se čuva stvar, dužan je on napried platiti, ako nebi mogao ili nebi hotio da ostavi stvar posudiocu da se o njoj stara; ali i ovi troškovi treba da mu se naknade, isto tako kao posjedniku poštenomu. (Iz gradj. zak.).

6. Rok, u kojem se ima tražiti naknada štete.

§. 982. Ako se posudilac za trideset danah, od kako je natrag dobio stvar posudjenu, nije potužio radi zlo-porabe njezine ili radi pretjeranoga izdera; ili ako posudovnik, pošto je povratio stvar, nije za to isto vrieme prijavio izvanredne troškove, koje je na nju uložio; tad je tužba prestala. (Iz gradj. zak.)

GLAVA ČETVRTA.

O pogodbi zajamskoj.

1. Kako postaje pogodba zajamska (mutuum)?

§. 983. Pogodba zajamska postaje, kada se komu predaju potrošne stvari pod uvjetom, da njimi može po svojoj volji razredjivati, ali poslje nekoga vremena da baš toliko od iste vrsti i dobrote povratiti ima. Ovu pogodbu ne treba smiešati s drugom takodjer obveznom pogodbom (§. 936.), da će se u buduće štogod dati u zajam.

Po §. 7. zakona o zadrugah od 3. ožujka 1884. za civilnu Hrvatsku i Slavoniju i po §-u 10. zakona o zadrugah za obstojavšu hrv.-slav. vojnu Krajinu od 14. travnja 1880. potreban je kod svih posalah, kojim se nepokretni imetak obterećuje, privola nadpolovične većine svih pravo glasa imajućih ukućanah, a osim toga, ako imade ukućanah stojećih pod vlašću štitničkom ili skrbničkom, potvrda štitničke ili skrbničke oblasti.

Po §-u 26. točka 5. i §§ 27. i 41. zakona o uredjenju obćinah, zakonskoga članka XVI. od 29. prosinca 1870., valja da utanačivanje pogodbah zajamskih zaključi odbor obćinski u svojih skupštinah većinom glasovah prisutnih odbornikah. Uz to treba i dozvole kr. podžupanije, a ako zajam nadilazi cielogodišnji obćinski dohodak, privole kr. zem. vlade.

Po članku XXX. konkordata proglašenoga previšnjim patentom od 5. studenoga 1855. br. 185. d. z. l. te na temelju istog izdane naredbe ministarstva pravosudja od 13. srpnja 1860. br. 102. sbornika od god. 1863. treba za znatno zaduživanje imetka katoličkih crkavah, prebendah i zavodah duhovničkih svjedočbe kr. zem. vlade, da je zadovoljeno osobitim propisom, koji postoje glede zaduživanja dobarah crkvenih. Po naredbi minist. za bogoštovje i nastavu od 20. lipnja 1860. br. 98. sbornika 1863. ima se smatrati kao znatno zaduženje crkvenogu dobra ono, koje nadilazi svotu od 1000 for.

(Iz gradj. zak.)

2. Kako se daje zajam? Što je pogodba kamatna?

§. 984. Zajam daje se ili u novcu ili u inih potrošnih stvarih, i to bez kamatah ili uz kamate. U posljednjem slučaju zove se takodjer pogodba kamatna. (Iz gradj. zak.)

3. Kako valja vratiti zajam?

§. 987. Ako je zajmodavac ugovorio, da mu se vrati zajam u onoj istoj vrsti novacah, u kojoj ih je on dao; tad valja ga namiriti u toj istoj vrsti novčanoj.

§. 989. Ako u vrieme, kada se povraća zajam, ne prolaze u državi takove novčane vrsti, dužnik mora da podmiri vjerovnika naličnimi novci, u tolikom broju i takovim načinom, da vjerovnik primi unutrašnju vriednost onoga, što je dao u zajam, i to takovu, kakova je bila u vrieme zajma.

§. 992. Kada se u zajam nedaje novac, nego ine stvari potrošne, ne čini nikakove razlike, ako je stvar medjutim u vriednosti skočila ili pala, samo ako je povrat bio ugovoren u istoj vrsti, dobroti i množtvu. (Iz gradj. zak.)

4. Koliko je kamata dopušteno po zakonu ugovoriti?

Zakon o preinaci zakonskog članka XI.: 1870. o ukinuću zakona, postojećih proti lihvarstvu (sbornik br. 70 od 1877.).

§. 1. Po ovom zakonu prosudjuju se ne samo pogodbe o zajmu, u kojih se dužnik bud ustmeno bud pismeno obvezuje plaćati kamate, već i svaki posao, koji u sebi krije pravnu narav kamatne pogodbe.

§. 2. Pod kamatami ne razumieva se samo novčana svotà, koju dužnik u to ime ima plaćati, već svaka stvar, ili procjenjiva korist (razumievajuć ovdje i onu svotu, kojom ugovorena glavnica nadmašuje primljenu vriednotu), koju dužnik obeća vjerovniku za uživanje uzajmljene glavnice.

U svih slučajevih, u kojih ovaj zakon ustanovljuje mjeru, po kojoj se mogu od dužnika zahtievati kamate, imade se u kamatni iznos uračunati sve, na što se je dužnik obvezao naslovom ugovorene kazne, odštete, po-

slovnih pristojbah, mešetarine, providnih kao i inih ma kakovih uzgrednih pristojbah.

§. 3. Pred nijednom javnom oblasti nemože se sklopiti ni pogodba, ni nagoda, kojom bi se dužnik obvezao plaćati na dužnu glavnicu na godinu više od osam po sto.

Ni javni bilježnik ne smije sačiniti bilježničkoga spisa, u kojem bi se dužnik obvezao plaćati kamate preko spomenute mjere.

§. 4. Sud nesmije dosuditi kamatah viših od osam po sto na godinu na dužnu glavnicu, niti dozvoliti ovrhe spomenute kamatne mjere.

Ako se je dužnik obvezao na plaćanje višjih postotakah, ima ih sud obaliti do spomenute mjere.

Ako u izpravi kamate nisu odmjerene u novcu, ima sud ustanoviti novčanu vriednost premeta ili koristi, obećane naslovom kamatah, te dosuditi vjerovniku predmet ili koristi do novčane vriednosti, odgovarajuće spomenutim postotkom.

Ako nije moguće stegnuti obveze do naznačene kamatne mjere, ima sud dosuditi vjerovniku osam po sto u novcu, i odrešiti dužnika od izpunjenja obveze, preuzete kao naknadu za uživanje glavnice.

§. 5. Sud nesmije dozvoliti uknjižbe ili predbilježbe prava zaloga za sigurnost kamatah preko osam po sto na godinu.

Ako su stranke ugovorile kamate u izvjestnom, postotci izraženom, novčanom iznosu, koji nadmašuje osam postotne kamate, dozvolit će sud zamoljenu hipotekarnu uknjižbu nu uz zaporku, koju valja upisati u gruntovnom zapisniku, da se uknjižba ili predbilježba dozvoljuje samo do sigurnosti osam po sto kamatah na godinu.

§. 6. Ako se dužnik u izpravi o zajmu obveže na povratak svote, nadilazeće primljenu glavnicu, ima sudac dozvoliti samo glavnični iznos, što ga je dužnik u istinu primio.

I uknjižba kao i predbilježba prava zaloga može se dozvoliti samo za sigurnost glavničnog iznosa, kojega se prijetak u izpravi priznaje, i kamatah dopuštenih po ovom zakonu.

§. 7. Kod zajmovah, sklopljenih na vrieme duže od pol godine danah, nije dopušteno odbiti unapried kamate za vrieme duže od pol godine.

Kamate odbijene unapred preko te mjere, smatraju se odplatom glavnice.

§. 8. Kamate od kamatah pripadaju, ako su izriekom ugovorene, ili ako se utužuju dospjele kamate, od dana dostavljene tužbe, nu u jednom i u drugom slučaju najviša mjera za kamate od kamatah iznosi šest po sto na godinu, ter ako su ugovorene više kamate od kamatah, sudac, obaliv jih na šest po sto, postupat će u ostalom po propisih §-â 4., 5., 6. i 7. ovog zakona.

Ustanova §-a 3. ovog zakona valja i za kamate od kamatah s obzirom na ustanovljenu njihovu najvišu mjeru.

§. 9. Sljedeća ustanova §-a 2. zakonskog članka IX.: 1870.:

„Ako je zajam ugovoren ustmeno ili ako su pismenom pogodbom ugovorene kamate, ali nije tu ustanovljen iznosak njihov, ili napokon, ako kamate nisu ugovorene, nu po zakonu pristoje, iznose one šest po sto na godinu", — ostaje nadalje u krieposti.

§. 10. Ustanove ovog zakona ne protežu se na kamate narasle do dana, kojeg će ovaj zakon u kriepost stupiti.

§. 11. Ustanove ovog zakona neimadu se uporavljivati: a) na mjenbene tražbine; b) na tražbine, koje izviru iz trgovačkih poslovah medju protokoliranimi trgovci.

§. 12. Ustanovljenje dana, kojega će ovaj zakon stupiti u kriepost kao provedba njegova povjerava se banu.

(Iz gradj. zak.).

5. Kako ima biti sastavljena zadužnica (obveznica), da pruži podpun dokaz o zajmu?

§. 1001. Da zadužnica o zajamskoj pogodbi ima podpunu dokaznu silu, valja u njoj da se naznači pošteno i razgovjetno kako pravi zajmodavac ili vjerovnik, tako i pravi zajmoprimac ili dužnik; treba da se naznači stvar i iznosak dan u zajam, i, ako su zajmljeni novci, vrst njihova, kao i svi uvjeti, koji se odnose na plaćanje glavnice i na kamate, koje bi se imale možebit platiti. Su-

dovnik ustanovljuje izvanjsku formu zadužne izprave, koja je (forma) od potrebe da se tom izpravom može što dokazati.

Po §-u 119. gr. p. p. imadu zadužnice o zajmu podpunu moć dokaza samo onda, ako budu ili vlastoručno pisane i podpisane po izdatniku, ili vlastoručno podpisane po izdatniku i dvojici svjedoka. Proti zadužnici načinjenoj po propisu, imade prigovoru neizbrojena novca mjesta u toliko samo, u koliko izdatnik prigovor taj dokaže.

Da na temelju zadužnice moguće bude obaviti uknjižbu, ima ista providjena biti sljedećimi potrebštinami: Nekretnine i prava glede kojih će se da obavi uknjižba, imadu naznačeni biti tako točno, da ne bude sumnje u njihovoj istovjetnosti. Ima biti naznačen pravni posao, na temelju kojega treba da se obavi uknjižba. U izpravi, sačinjenoj o pravnom poslu, ima sadržana biti dozvola za uknjižbu; ova dozvola za uknjižbu (clausula intabulandi) može se podieliti i posebnom izpravom ili u molbi gruntovničkoj. — Glede vanjskog oblika ima izprava, da utemelji uknjižbu, osim potrebštinah navedenih gore u §-u 119. gr. p. p. sadržavati datum t. j. mjesto, dan, mjesec i godinu, gdje i kada se je posao sklopio. Ako je zadužnica izdana izvan krunovine, u kojoj će se da obavi uknjižba, ima podpis izdatnikov biti potvrdjen, ili sudbeno ili po kojem javnom bilježniku za to povladjenom. Izprave sačinjene u inozemstvu, imadu biti potvrdjene po austrijskoj vlasti konzularnoj. (§. 81. i 82. grunt. reda.)

Zadužnica izdana po zadrugi seoskoj imade providjena biti svjedočbom nadležnog obćinskog poglavarstva (sastavljenom za zadrugu u civilnoj Hrv. i Slav. po propisu §-a 7. zakona o zadrugah od 3. ožujka 1874. a za zadrugu u preobstojavšoj vojnoj Krajini po §. 10. zadružnog zakona od 14. travnja 1880.), da je nadpolovična većina zadrugara pristala na obterećenje zadružnog imetka, te da nema malodobnika ili osobah stojećih pod skrbničtvom.

Zadužnicu izdanu po malodobniku imade podpisati tutorstvo a potvrditi nadležna nadtutorstvena oblast (§ 233. o. g. z.).

Zadužnice, kojimi se obterećuje imetak katoličkih crkavah, prebendah i zavodah duhovničkih iznosom preko 1000 for., imadu providjene biti svjedočbom kr. zem. vlade, da je zadovoljeno osobitim propisom, koji postoje glede zaduživanja dobarah crkvenih, naredba minist. pravosudja od 13. srpnja 1860. br. 102. sbornika god. 1863.).

Zadužnici, kojom se obterećuje obćinski imetak, ako zajam nenadilazi cielogodišnjeg imetka, mora priležati privola kr. zem. vlade, a ako nadilazi cielogodišnji imetak, privola kr. zem. vlade (zak. čl. XVI. od 29. prosinca 1870.).

(Iz gradj. zak.)

6. Formulari za zadužnice. Vidi knjigu I. O crkvenoj upravi. Str. 96—102.

GLAVA PETA.

O kupovnoj pogodbi.

1. Što čini kupovna pogodba? Kada biva stečenje?

§. 1053. Kupovnom pogodbom ustupa se drugomu kakova stvar za neku odredjenu svotu novacah. Ova pogodba ide isto kao promjena medju naslove, kojimi se teče vlastnost. Stečenje biva onda tek, kad se preda stvar kupljena. Dok stvar nije predana, prodavalac zadržava pravo vlastnosti. (Iz gradj. zak.)

2. Kakovo mora biti privoljenje prodavaoca i kupca i kakova ciena?

§. 1054. Pravila ustanovljena o pogodbah odredjuju u obće kakovo treba da je privoljenje prodavaoca i kupca, i kakove stvari mogu se kupovati i prodavati. Ciena kupovna valja da sastoji u gotovom novcu, i nemože biti neodredjena niti protuzakonita.

Sravni §§. 336—340. trg. zakona.

Po §-u 7. zakona o zadrugah od 3. ožujka 1884. za civilnu Hrvatsku i Slavoniju i po §. 10. zakona o zadrugah za obstojavšu hrv.-slav. vojnu Krajinu od 14. travnja 1880. potrebna je za kupoprodajnu pogodbu, koja imade za predmet zadružne nekretnine, privola nadpolovične većine svih ukućanah pravo glasa imajućih, a osim toga ako imade ukućanah stojećih pod vlašću štitničkom ili skrbničkom, potvrda štićeničke ili skrbničke oblasti.

Po članku XXX. konkordata, proglašenog previšnjim patentom od 5. studenoga 1855. br. 195 d. z. l. te na temelju istog izdane naredbe ministarstva pravosudja od 13. srpnja 1860. br. 102. sbornika od god. 1863., treba za prodaju imetka katoličkih crkavah, prebendah i zavodah duhovničkih svjedočbe kr. zem. vlade, da je zadovoljeno osobitim propisom, koji postoje glede prodavanja dobarah crkvenih.

Po §. 26. točki 2. i §§ 27. i 41. zakona o uredjenju obćinah, zak. čl. XVI. od 29. prosinca 1870., treba, ako se što od obćinskog imetka odstraniti hoće — dakle i za prodaje — privole od najmanje dvie trećine ukupnih obćinskih odbornikah i odobrenja višje oblasti i to, ako se radi o vriednosti do 5000 for., privole podžupanije, a ako se radi o vriednosti preko 5000 for., kr. zem vlade.

(Iz gradj. zak.)

3. Kada se smatra kupovanje kao da nije učinjeno?

§. 1056. Kupac i prodavalac mogu ostaviti i trećoj kojoj naročitoj osobi da odredi cienu. Ako osoba ta u vrieme ugovoreno ništa neodredi, ili ako bi u slučaju, da nikakovo vrieme nije ugovoreno, htjela jedna strana da odustane prije nego se odredi ciena; pogodba kupovna smatra se kao da nije sklopljena.

§. 1057. Ako su ugovarajuće strane ostavile nekolicini osobah da odrede cienu, prosudjuje većina glasovah. Ako li glasovi tako različno izpadnu, da se ciena odrediti nemože ni pravom većinom glasovah, kupovanje se smatra kao da nije učinjeno. (Iz gradj. zak.).

4. Kako se odredjuje ciena stvari?

§. 1058. Da se odredi ciena stvari kakove, može služiti i vriednost, koja je bila ugovorena u kakovom prijašnjem otudjenju te iste stvari. Ako je stavljena za temelj običajna tržištna (sajamska) ciena; tad se uzima srednja tržištna ciena onoga mjesta i vremena, gdje i kada se pogodba izvršiti ima.

§. 1059. Ako za robu ima kakova taksa (odredbina); veća ciena jest protuzakonita, i kupac može iskati u političke vlasti, da mu se naknadi šteta, ma da je ciena i najmanje povriedjena.

§. 1060. Izuzamši ovaj slučaj, mogu kupac i prodavalac ustati proti kupovanju i prodaji samo ako su oštećeni preko polovine (§§. 934. i 935.). Ovoj žalbi ima mjesta i onda, ako kupovnu cienu valja da odredi treća kakova osoba.

Radi prikrate preko polovice nemogu se napadati poslovi trgovački (§. 280. trg. zak.). (Iz gradj. zak.).

5. Koje su dužnosti prodavaoca?

§. 1061. Prodavalac valja da čuva brižljivo stvar do vremena kad se ona predati ima, i valja da ju preda kupcu polag istih onih propisah, koji su gori glede zamjene (§. 1047.) ustanovljeni.

Sravni §§. 342—344., 353—358. trg. zakona.

(Iz gradj. zak.).

6. Dužnosti kupca.

§. 1062. Kupac nasuprot treba da primi stvar odmah ili u vrieme ugovoreno, i u isto doba treba da izplati cienu u gotovom novcu; inače prodavalac ima pravo nepredat mu stvar.

Sravni §§. 345—458. trg. zak.

§. 1063. Ako je prodavalac predao kupcu stvar, a nije primio kupovne ciene; stvar je prodana na vjeru, i vlastnost njezina prelazi odmah na kupca.

(Iz gradj. zak.)

7. Ostalo, što je potrebno znati o kupnji i prodaji, te formulare za kupovno-prodajne ugovore vidi u knjizi I. O crkvenoj upravi. Str. 105.—111.

GLAVA ŠESTA.

O pogodbi zamjenbenoj.

1. Što je zamjena (cambium)?

§. 1045. Zamjena je pogodba, kojom se jedna stvar daje za drugu. Da ta pogodba postane, nije potrebito da se preda stvar; predaja je potrebna samo da se izpuni pogodba zamjene, i da se steče vlastnost.

I kod pogodbe zamjene zadružnih nekretninah valja se držati u civilnoj Hrv. i Slav. propisa §. 7. zadružnog zakona od 3. ožujka 1874. br. 18. sbornika, a u utjelovljenoj Krajini §. 10. zadružnog zakona od 14. travnja 1880. (kom. VII. lista zemalj. uprave). (Iz gradj. zak.)

2. Prava i dužnosti zamjenilaca.

§. 1047. Sklopljena pogodba obvežuje zamjenioce, da predadu i prime u slobodni posjed stvari zamienjene kao što je ugovoreno, s njihovimi dielovi, i sa svim onim što spada na stvari, u svoje vrieme, na nadležnom mjestu, i u onom stanju, u kojem su se nalazile, kada se je sklopila pogodba. Tko propusti izpuniti ono, na što se je obvezao, odgovara drugomu za štetu i za odmaklu korist.

R. 17. III. 58. Br. 2133 (527). §. 1047., po kom onaj, tko ne preda pravodobno, ima drugomu nadomjestiti štetu i umaklu

korist, tvori — s obzirom na §. 1066. — očito iznimku od pravila u §. 919. za kupoprodajni i zamjenbeni ugovor, radi česa se i bez predhodnoga zahtjeva točnoga izpunjenja može podignuti tužba za odštetu. (Iz gradj. zak.).

3. Komu pripada korist od zamienjene stvari?

§. 1050. Posjedniku pristoje koristi od zamienjene stvari do ugovorenog roka od predaje. Od toga vremena pristoje one zajedno s prirašlajem primaocu, premda stvar još nije predana bila. (Iz gradj. zak.).

4. Tko ima pravo tražiti predaju?

§. 1052. Tko predaju hoće da ište, valja da je svoju obvezu izpunio, ili treba da je gotov izpunit ju. (Iz gradj. zak.).

GLAVA SEDMA.

O pogodbi uporabnoj.

1. Što je pogodba uporabna (locatio).

§. 1090. Pogodba, kojom se daje komu poraba kakove stvari nepotrošne za neko vrieme i za odredjenu cienu, zove se u obće pogodba uporabna.

R. 22. IV. 75. Br. 4186. G. Z. 76. Br. 88. Obstanak najamnoga ugovora jest uvjetovan izričnim suglasjem o predmetu i cieni, koja se ima platiti za njegovu uporabu (§. 1094. gr. zak.). Okolnost, da se je tko uselio u stan i da još stanuje u njem, nije, pošto su učestnici o cieni tek pripomenuli: „ta već ćemo se nagoditi", niti uz uporavu §. 863. gradj. zak. dovoljna.

R. 25. VIII. 70. Br. 9392 (3856). K biću uporabne pogodbe spada njezina razrješivost po izminuću ugovorenoga ili zakonitoga vremena (§. 1090. i 1014.); s toga se bez odpovjedi obavljeno iznajmljenje protivi naravi uporabne pogodbe. Niti obećanje, dano po zaključku uporabne pogodbe, da tko ne će odpoviedati, ne može prema tomu opravdati nerazrješivost.

R. 3. II. 62. Br. 15302 (1271). Pogodba, kojom je nekomu uporaba nepotrošive stvari prepuštena na stanovito vrieme uz izvjestnu cienu, jest uporabna pogodba, providjena svimi potrebštinami §. 1090. Njezina se narav i svojstvo ne mienja tim, što se najamnina, mjesto da se plaća u gotovu, najamniku u stanovitih njemu pripadajućih užitcih odračunava, i što je najamnik suvlastnik iznajmljena zemljišta, jer zakon izriekom predvidja slučaj, da vlastnik može upotrebljenje svoje vlastite stvari uzeti u porabu (§. 1093.).

R. 25. VI. 56. Br. 5842 (996). Ustup stana kao odšteta za učinjene usluge („titulo precario") ne tvori uporabnoga odnošaja. (Iz gradj. zak.).

2. Što je pogodba družtvena (contractus socialis)?

§. 1103. Ako vlastnik ustupa svoje dobro pod tim uvjetom, da ga primalac obradjiva i daje predavaocu dio plodova, koji se odnosi na svukoliku korist n. pr. trećinu ili polovinu, tad nije to pogodba zakupna nego pogodba družtvena, koja se prosudjuje polag pravilah ustanovljenih vrhu toga. (Iz gradj. zak.).

3. Što je pogodba o najmu, a što zakupna?

§. 1091. Ako se stvar, koja je dana u uporabu, može upotriebiti a da se dalje neobradjiva, tad pogodba uporabna jest pogodba o najmu; ali ako se stvar uživati može samo marljivošću i trudom, zove se pogodba zakupna.

R. 14. V. 68. Br. 3868. Práwnik 69. str. 673. Mlin se daje u zakup, ne u najam; jer se uporaba ne proteže samo na kuću, nego i na vodostroj, bez koga ne bi mlin davao nikakove koristi. Ali takav se stroj ne može upotriebiti bez marljivosti i truda; korist, crpljena iz njega, predpostavlja dapače uredjeno tjeranje obrta.

R. 16. II. 64. Br. 1194. Práwnik 64. str. 313. Pogodba, kojom je uporaba prostorijah za tjeranje krčmarenja dana u porabu, nije zakupna, nego najamna pogodba, jer zakon (§. 1091.) nalazi izrično razliku medju najmom i zakupom u tom, da se kod najamnoga ugovora stvari, dane u porabu, mogu upotriebiti, a da se dalje ne obradjuju, dočim usuprot stvar, dana u zakup, samo kroz marljivost i muku daje korist. kao n. p. zemljišta, kazališta itd. — Ali gostioničarske prostorije mogu se upotriebiti, a da se nebi morao u njih tjerati gostioničarski obrt; s toga dakle, ako su uporabnici istom ustrojili gostioničarstvo, ne postaju oni zakupnici.

R. 18. III. 57. Br. 1968. P. s. 809 (316). Pogodba, kojom su nekomu ustupljene prostorije, prikladne jedino za tjeranje kakova obrta, ne ima se smatrati zakupnom, nego najamnom pogodbom. (Iz gradj. zak.).

4. Kako se sklapaju pogodbe o najmu i zakupu?

§.1094. Pogodbe o najmu i zakupu mogu se sklapati o istih stvarih i na isti način kao pogodba kupovna. Najamnina i zakupnina plaća se, ako nije što drugo ugovoreno, isto kao ciena kupovna.

§. 1093. Vlastnik može dati u uporabu kako svoje stvari pokretne i nepokretne, tako i svoja prava; ali se može i dogoditi, da vlastnik uzme u uporabu upotrebljenje svoje vlastite stvari, ako upotrebljenje to pristoji trećemu komu. (Iz gradj. zak.).

5. Kada se uporabna pogodba smatra kao pravo stvarno?

§. 1095. Ako je uporabna pogodba upisana u javne knjige; pravo uporaboprimca smatra se kao pravo stvarno, što i sljedeći posjednik valja da trpi za vrieme, koje još ostaje. (Iz gradj. zak.).

6. Prava i dužnosti najmodavaca i zakupodavaca te najmitelja i zakupnika.

§. 1096. Najmodavci i zakupodavci dužni su predati uporabštinu o svojem trošku, držat ju u stanju upotrebljivom, i nesmetati uporaboprimce u ugovorenoj porabi ili uživanju. Običajne popravke sgradah gospodarstvenih valja zakupnik da učini o svojem trošku onda samo, ako se popravke te mogu napraviti s gradjom toga dobra, i s radnjom, koju on po naravi istoga dobra ima pravo iskati; a ostale popravke treba da javi zakupodavcu, da se za njih postara.

R. 13. VI. 72. Br. 3583 (4634). Po §. 1096. jamči iznajmitelj, koliko je do njega, da najamnik ne bude smetan u uživanju najmljenih prostorijah. Ali ako iznajmitelj kašnje primi novu stranku, s kojom dolazi u kuću bjesomučnica, koja krikom, vikom, nepristojnostmi itd. u svom mahnitanju prieči najamnika, da stan i vrt uz onaj mir uživa, kojega se je mogućnost predpostavljala kod sklapanja pogodbe ter se prema tomu mora smatrati ugovorenim — tada je najamnik ovlašten odstupiti od najma i natrag tražiti novac, plaćen za preostajuće vrieme uporabe. A nije ni do toga, bi li iznajmitelj bio mogao ludjakinju odstraniti iz kuće, jer ako to nije mogao, pada i u tom slučaju krivnja samo na njega, i to ga nije riešilo obveze, da svako smetanje najamnika u užitku stana kroz kašnje primljenu stranku zaprieči.

R. 29. V. 67. Br. 4771. G. H. 66. br. 72. Ako se u stanu nadje neobična množina gamadi, vlastan je najamnik, koji ga u tom stanju nadje, po §. 1117- prije izminuća najamne periode odustati od pogodbe.

R. 30. XII. 63. Br. 9101 (1843). Po §. 1096. davaocu u zakup pripadajuća obveza, uporabni predmet o vlastitom trošku uzdržavati u uporabivosti, mora se prosudjivati i tumačiti načinom, koji se obćenitim pravnim načelom očito ne protivi; njemu se može naprtiti samo podmirivanje nuždnih redovitih troškovah uzdržavanja. — Davalac u zakup nije obvezan popraviti zemljište, poharano elementarnimi nesgodami, ma bila šteta kolika joj drago: za to je predvidjeno u §. 1105.

§. 1097. Ako je uporaboprimac učinio na uporabštinu takov potrebiti ili koristni trošak, što ga je uporabodavac imao učiniti; uporaboprimac smatra se kao poslovodja bez naloga (§. 1036.); ali valja da ište putem suda naknadu najdalje za šest mjesecih, pošto je povraćena uporabština; inače je tužba prestala.

§. 1098. Najmitelji i zakupnici vlastni su upotrebljivati i uživati po pogodbi za vrieme odredjeno stvari dane u najam ili u zakup, ili dati ih takodjer u podupórabu, ako to biti može bez štete vlastnikove, ili ako u pogodbi nije izriekom zabranjeno.

R. 29. IX. 57. Br. 9941 (1036). Davalac uporabe, koji je, ne dokazavši iznimni slučaj po §. 1098., najamniku zabranio primiti podnajamnika, nije ovlašten za dotični rok tražiti najamninu (§§. 1052., 1096.). (Iz gradj. zak.)

7. Tko nosi terete u najmih i zakupih.

§. 1099. U najmih svekolike terete i danke nosi najmodavac. U zakupih, ako je pogodba učinjena naprieko, izuzamši uknjižene terete hipotekarne, sve ostale prima na se zakupnik; ako li je zakupna pogodba učinjena po ucjeni, zakupnik nosi samo one terete, koji su od dohodka odbijeni, ili one, koji se imaju plaćati samo od plodovah, a ne od zemljišta samog. (Iz gradj. zak.).

8. Rok za plaćanje najamnine ili zakupnine.

§. 1.100. Izuzamši slučaj osobitog ugovora, najamnina ili zakupnina plaća se polugodišnje, ako je stvar

dana u uporabu na jednu ili na više godinah; ako li se stvar daje u uporabu na kraće vrieme, ima se najamnina (zakupnina) platiti, pošto mine vrieme uporabe.

(Iz gradj. zak.)

9. Osiguranje najamnine i zakupnine.

§. 1101. Da se osigura najamnina ili zakupnina, ima onaj, koji daje u najam stan, pravo zaloga na unešeno pokućtvo i na pokretne stvari, koje su vlastnost najmitelja ili podnajmitelja; ili koje im je tko treći povjerio (§. 367.), i koje se još nalaze u stanu kad je učinjena tužba. Podnajmitelj odgovara polag najamnine koju plaća; ali ne može se tim braniti, da je glavnomu najmitelju unapried platio svoju najamninu. Onaj pako, koji daje zemljište pod zakup, ima pravo zaloga na živinu nalazeću se na zakupštini i na orudja gospodarstvena, i na plodove, koji se još nalaze na njoj.

Budući §. 1101. obćega gradj. zakonika pokretne stvari u istom imenovane, koje se u vrieme tužbe nalaze u stanu, datom u najam, ili na zemlji, datoj u zakup, izjavljuje da su zalozi najmodavca; s toga podieljuje mu isti §. i pravo, da se pomenute stvari po predatoj tužbi na zahtievanje njegovo odmah popišu sudbeno, i za to, osim ako postoje osobiti razlozi, ročišta k tomu ne treba. (Dvorski dekret od 3. studenoga 1818. br. 1621. sb. pr. zak.)

Previšnjom odlukom od 1. travnja 1837. data je obaviest, da u §. 1101. obć. gradj. zak. najmodavcu podieljeno zakonito pravo zaloga na pokućtvo i stvari gibive utemeljuje se već unešenjem istih stvarih u stan, dan u najam, s toga da se isto, kao kriepostno od toga časa, potjerat može i proti onim vjerovnikom ukućanina, koji su na unešene predmete dobili pravo zaloga prije, nego što je najmodavac predao tužbu radi najmovine, ili prije, nego što je zaiskao popis pokućtva i stvarih pokretnih.

R. 8. II. 81. Br. 198. J. Bl. 81. br. 16. Iznajmitelju po §-u 1101. gradj. zak. pripadajuće zakonito pravo zaloga na najamniku povjereno pokućtvo proteže se očito i na pokretnine, zaplienjene prije unosa u stan po drugom vjerovniku, ali ostavljene u čuvanju kod najamnika ili podnajamnika, i oni vjerovnici, koji su prije unosa stvarih u stan stekli založno pravo na iste, ali su propustili okoristiti se pravom prienosa ili uzkoga zatvora, ne mogu to založno pravo po analogiji §. 367. gr. z., na koji se poziva §. 1101. ibid., okrnjiti iznajmitelju, ako se on po odredbi §. 456. gradj. z. ima smatrati poštenim posjednikom zaloga.

R. 25. V. 80. Br. 11130. G. H. br. 104. Sa založno-pravnim popisom po §. 1101. gr. zak. ne može se dozvoliti i prienos, jer se ovdje radi samo o osjeguranju utužene zakupnine, ali ne o ovršnom utjeranju iste.

R. 26. III. 79. Br. 3239. (7387). Založno pravo na pokretnine, unešene u najmljeni stan, koje zakon u §-u 1101. gradj. z. ustupa iznajmitelju na osjeguranje najamnine, stupa prema dvorskom dekretu od 10. travnja 1837. br. 189. od onoga časa u kriepost, kada se pokretnine unesu u stan, i s toga je iznajmitelj u posjedu prava već prije podnešene tužbe i prije popisa zaloga. Ali po §-u 344. o. g. z. spada medju posjednikova prava i pravo štititi se u svom posjedu i u slučaju, ako bi sudbena pomoć došla prekasno, silu suzbiti primjerenom silom. Ako dakle iznajmitelj zaprieči, da najamnik iz iznajmljenoga predmeta odstrani „invecta et illata“, ma bilo to i prije podnešene tužbe radi najamnine i prije popisa zaloga, ne može se u tom nazrievati nikakovo smetanje posjeda (konačna odluka).

Plenarna rj. 5. II. 79. Br. 557 i 586 (7223). Judicatenbuch Nr. 103: Zakonito založno pravo iznajmiteljevo na unešeno pokućtvo i pokretnosti, potičuće iz §. 1101. gr. z., ima prednost pred založnimi pravi, stečenimi na iste prije unosa u najmljene prostorije, u koliko se iznajmitelju ne protivi ustanova §-a 456. ibid.

R. 23. V. 77. Br. 6192 (6490). Po kasnijem iznajmitelju stečeno pravo zaloga na »invecta et illata“ ima prednost pred prijašnjim, što ga je drugi iznajmitelj stekao na iste predmete (§. 1101); jer je prijašnji iznajmitelj zaplienjene stvari jednostavno ostavio u posjedu dužnika i dozvolio, da ih oni odnesu iz kuće i prenesu u nov stan, dakle ih je valjalo smatrati dobrom, povjerenim dužnikom.

R. 27. III. 77. Br. 3453. Prawnik 78. str. 79. Zakonito založno pravo iznajmiteljevo proteže se na sve stvari u najamnikovu stanu, prema tomu dakle i na stvari, koje su prije unosa u stan zaplienili i najamniku prepustili drugi vjerovnici najamnikovi, i koje su mu prema tomu povjerene od starijih založnih vjerovnikah. Zakonito založno pravo iznajmiteljevo ima prednost pred ovimi založnimi pravi.

Judicatenbuch Nr. 77. Davalac u najam ili zakup, koji za osjeguranje utužene najamnine ili zakupnine traži sekvestraciju pokretninah ili plodovah, založenih na temelju §. 1101. gr. z., nije obvezan dokazati potrebštine §-a 393. gradj. postupnika jozefinskoga, odgavarajućega §-u 427. našega gradj. parb. postupnika.

R. 29. II. 72. Br. 12739 (4497). U §. 1101. ustupljeno mu zakonito pravo zaloga gubi iznajmitelj, ako se svojim pravom ne okoristi u vrieme, dok su još stvari u stanu, što ga je on iznajmio, jer prenosom istih k drugomu iznajmitelju stiče ovaj drugi zakonito pravo zaloga na njih (konačna odluka).

R. 28. X. 70. Br. 12760 (3923). Zakonito založno pravo davaoca u zakup po § 1101. obuhvaća i plodove na zakupljenu dobru, i to bez razlike, da li oni još stoje ili vise ili su odstranjeni, ali se ne može na „fructus pendentes“ drugačije nego sekvestracijom provesti, radi česa se davaocu u zakup mora dozvoliti sekvestracija.

R. 19. VI. 60. Br. 5591 (1151). Tvrdnja supruge, da je pokućtvo, zaplienjeno radi zaostale najamnine njezinoga supruga, njezino vlastničtvo, ne zaslužuje uvaženja, jer se u svakom

slučaju njezin suprug, pravi uporaboprimac, ima smatrati kao čuvalac istih, i s toga davaocu uporabe pripada zakonito pravo zaloga na unešene stvari, makar one i pripadale njoj, jer se iste moraju smatrati povjerenimi njezinomu suprugu.

Judicatenbuch Nr. 23: I davaocem u podnajam i podzakup pripada naproti podnajamniku i podzakupniku založno pravo, naznačeno u § 1101. (Iz gradj. zak.)

10. Kada nije dužan najmitelj platiti čitavu najamninu ili neki dio iste.

§. 1104. Ako se stvar, koja je uzeta u uporabu, ne može nikako upotrebljavati ili uživati radi izvanrednih nenadanih slučajevah, kao radi vatre, rata ili pošasti, radi velikih poplavah, radi grada ili radi podpunoga neroda; neima se platiti ni najamnina ili zakupnina.

§. 105. Ako najmitelj nemože da upotrebi najamštinu nego samo stranom, odpušta mu se i razmjerni dio najamnine. Zakupnik ima pravo iskati da mu se popusti od zakupnine, ako su koristi od dobra zakupljenog samo na jednu godinu spale više od polovine nego je običajni dohodak, a to radi izvanrednih nenadnih slučajevah. Zakupodavac valja toliko da popusti, koliko tim gubitkom ne dostaje na zakupnini.

§. 1108. Ako zakupnik tvrdi, da mu je po pogodbi ili po zakonu odpuštena svakolika zakupnina, ili dio njezin; dužan je nedangubeć javiti zakupodavcu dogodivšu se nesreću, i nastojat će, da dogodjaj taj, ako u pokrajini nebi bio poznat, izvidi sud ili dva vješta čovjeka; ako zanemari opaz taj, neće se više saslušati.

§. 1106. Ako je uporaboprimac u obće uzeo na se svekolike pogibelji, razumievaju se pod tim samo šteta od vatre, vode i grada. Ine izvanredne nesreće njemu škoditi ne mogu. Ali ako se je obvezao izriekom, da će nositi sve ostale izvanredne nesreće; ipak se ne uzima, da je hotio uzeti na se odgovornost, ako bi i slučajno izginula ciela zakupština.

§. 1107. Ako se uporabština ne može upotrebiti ili uživati ne radi toga što je oštećena, ili što je postala neupotrebljiva, nego radi kakove zaprieke ili nesreće, dogodivše se uporaboprimcu; ili ako su u vrieme, kada je oštećena, bili jur razstavljeni plodovi od zemljišta; tad

nezgodni dogodjaj pada na samog uporaboprimca. On svakako da plati zakupninu. (Iz gradj. zak.)

11. Povratak u najam ili zakup uzete stvari.

§ 1109. Pošto se svrši pogodba uporabna, valja uporaboprimac da povrati stvar po popisu, ako je isti učinjen, ili barem u onom stanju, u kom ju je primio, a zakupljena zemljišta treba da povrati u običajnom stanju obradjivanja, koje je prema vremenu od godine kada se svršio zakup. Uporaboprimac nemože se osloboditi da nepovrati stvar, ma i govorio da ima pravo preboja, ili da ima i samo prijašnje pravo vlastnosti.

§. 1116. Ako vrieme, dokle uporabna pogodba trajati ima, nije ustanovljeno niti izriekom niti muče niti slobodnimi propisi, valja onaj, koji pogodbu hoće da ukine, da odkaže drugomu zakup šest mjesecih, najam nepokretne stvari četrnaest danah, a najam pokretne stvari 24 satah prije nego ju drugi povratit ima.

Budući nastala dvojba o tom, da li se sudbena odpovied prebivalištah u najam datih i drugih sastavnih dielovah od zgradah dostavit ima uz izvjestni rok, ili da li je dovoljno predat ju uz taj rok sudu, ili dati ju u zapisnik; zatim da li se takova odpovied onomu, proti komu je objavljena, dostavit ima u vlastite ruke; s toga naredjuje se ovim sliedeće:

1. Odpovied nije kriepostna od dana onoga, kojega se predade sudu ili u zapisnik, nego od dana onoga, kojega je u istinu dostavljena stranki: ima se dakle dostava učinit prije, nego što iztiče rok, koji je u patentih o seobi, u gradjanskom zakoniku ili u pogodbi zajamskoj ustanovljen za odpoviedanje. Ima dakle stranka, koja sudbeno odpovieda, pobrinut se, da se obrati na sud u takovo doba, gdje se dostava još lako obavit može prije, nego što izteče rok. Sudovi imadu, koliko moguće više, uskorit ovu dostavu.

2. Sudbena odpovied ima se, ako se odpovieda ukućaninu, dostavit njemu samomu, i predati u ruke. Ako je ukućanin odsutan, ili nije moguće naći ga, ima poslužitelj suda, izaslan da dostavu obavi, odpovied odmah, pred kućani, koji su možebit pritomni, i pred dvojicom svjedokah, pribit unutri u stanu, ili ako je stan zaključan, a ono izvana na ulazu. Ako se odpovied čini vlastniku kuće, ima se dostaviti ili samomu njemu, ili ako on nije priticman, ili nije možno naći ga u prebivalištu njegovu, onomu, koji kuću nadgleda. Ako se ne nadje nitko, komu bi se dostaviti mogla odpovied, upravljena proti vlastniku kuće, ima tada pribit odpovied u kući pred dvojicom svjedokah. Pribiće odpoviedi valja u svih ovih slučajevih toliko, koliko dostava.

Po okolnostih može se i za odsutne osobe, kojim se odpovieda, postavit po sudu skrbnik, komu će se odpovied predati. (Previšnja odluka od 26. siečnja 1833., dvorski dekret od 8. veljače 1833. br. 2592 sb. pr. zakon.)

O sudbenom postupku pri parnicah iz uporabne pogodbe u obće, zatim napose pri odpoviedanju i povraćanju u zakup ili u najam uzetih zemaljah, sgradah i inih stvarih nepokretnih ili stvarih, koje se po zakonu smatraju kao nepokretne, napokon vodenicah i drugih gradnjah, podignutih na brodovih odredjuje naredba ministarstva nutarnjih djelah i pravosudja od 17. prosinca 1858. br. 230. zem. vlad. lista (od 16. studenoga 1858. br. 234 d. z. l.) sliedeća:

§. 1. Svekolike parnice iz pogodbah uporabnih, sudbeno odpoviedanje o istih, svekolike razprave i ine odredbe o odpoviedanju i povraćanju u zakup ili u najam uzetih zemaljah, sgradah i inih stvarih nepokretnih ili stvarih, koje se po zakonu smatraju kao nepokretne, zatim vodenicah i drugih gradnjah, podignutih na brodovih spadaju, bez obzira na osobu, izklopno pod onaj kotarski sud (gradsko delegovani kot. sud), kojemu se u kotaru nalazi predmet uporabni.

Ako je predmet uporabni u kotarih više osobah, tad će, ako u pogodbi nije koji od sudovah tih zato odredjen, prosto biti tužitelju izabrati izmedju tih sudovah, a pri odpovjedi prosto će biti izabrati onomu, koji odpovieda.

§. 2. Uporabna pogodba, u koliko je po naredbi obćeg gradj. zakonika potrebno odpoviediti ju, da ili mukom ne bude obnovljena, ili da bude razvrgnuta, može se:

a) u slučaju, ako postoji osobit ugovor medju strankami o roku za odpovied i za povratu predmeta uporabnoga, odpovjediti u pravilu samo uz taj rok, ako li ugovora takvog neima, tad

b) ondje, gdje su osobitim običajem ili izdatimi o tom propisi za izpražnjivanje predmetah uporabnih ustanovljeni osobiti dani u godini s izvjestnimi odpovjednimi rokovi, ima se odpovied učiniti prije nego što mine vrieme, za to ustanovljeno;

c) u svih ostalih slučajevih, imadu se odpoviedati zakupi šest mjesecih, najmi barem tri mjeseca, najmi, koji po pogodbi ne imaju trajati godinu danah, barem četrnaest danah prije nego što se uporabni predmet ima predati.

§. 3. Pogodbe uporabne može kako uporabodavac tako i uporaboprimac odpoviediti budi sudbeno, budi izvansudbeno.

Odpovied, koju je koja stranka valjano učinila, može druga stranka sama ovršiti proti odpovjedniku.

§. 4. Sudbena odpovied može se ili podnieti pismeno ili predati ustmeno.

Podnesak pismeni ili zapisnik sačinjeni treba da sadržaje pravni razlog, s kojega se čini odpovied, zatim ime, prezime i prebivalište stranke jedne i druge, a ujedno treba da označuje i predmet pogodbe uporabne, isto tako i rok, kada pogodba ista imade prestati.

Ako odpovjednik stanuje izvan kotara sudbenoga, ima se u prošnji imenovati koja u kotaru tom stanujuća, opunomoćena osoba, kojoj će se dostavljati odredbe sudbene.

§. 5. Da sudbena odpovied kriepostna bude za prvi dojdući rok, treba, da prije izmaka onoga vremena, koje je ustanovljeno u §. 2. sl. a i b, bude ne samo predana nego i dostavljena.

§. 6. Ako se odpovied neima zabaciti ureda radi, tad treba dvogubka prošnje odpovjedne ili prepis zapisnika da dostavljen bude protivnoj stranki s nalogom, neka prigovor svoj proti odpovjedi, ako je rad pobijat ju, za osam danah podnese pismeno, ili izjaviti ustmeno tim sigurnije, budući da u protivnom slučaju po izmaku toga roka neće joj se prigovor veće uslišati i odpovied biti će kriepostna.

Ako se rok ovaj zanemari, neće više mjesta biti povrati u stanje prijašnje.

§. 7. Stranka, koja je rad odpoviediti, držana je obratiti se sudu u takovo doba, da još moguće bude za dobe odpovied dostaviti; ovakove dostave imadu se izvršivati odmah.

Ako bi se pri svem tom odpovied dostavila tek po izmaku roka, ustanovljenoga u §. 2. sl. a) i b), bit će ipak odpovied kriepostna, ako joj ne bude prigovoreno uz rok, zato odredjeni.

§. 9. Odpovied izvansudbena imati će kriepost odpoviedi sudbene samo onda, ako o tom u slici valjanoj i dokazanoj, kao što je u postupniku propisano, prinešena bude potvrda bilježnička, uredovni zapisnik, podpisan po stranki, kojoj se odpovieda, ili pismena svjedočba, po istoj stranki izdata, i ako tu točno naznačeno bude ime i prezime jedne i druge stranke, predmet pogodbe uporabne, rok, kada pogodba ima prestati a i vrieme, kada je učinjena odpovied.

§. 10. I proti ovakovoj odpoviedi izvansudbenoj ima onaj, proti komu glasi, ako je rad izbjeći posljedice u §. 6. naznačene, za osam danah, računajuć od dana, kojega je odpovied, kao što svjedoči izprava, koja je pri ruci, učinjena, ili pismeno podnieti ili ustmeno u zapisnik dati pri sudu svoje očitovanje protivno.

§. 11. Pri pogodbah, koje bez odpoviedi predhodne prestaju po izmaku stanovitoga vremena, može uporabodavac, tako i uporaboprimac, ako bi se bojali, da se uporabni predmet neće u svoje doba povratiti ili natrag uzeti, tražiti sudbenu odredbu, da protivniku unapred to bude naloženo.

Uslied takove prošnje, koja se medjutim primiti može samo uz posljednjih šest mjesecih prije nego što će izteći rok uporabni, ima se naložiti protivniku, da po razlici slučaja predmet uporabni pod kazan ovrhe povrati ili natrag uzme u vrieme ustanovljeno, ili ako bi scienio, da to nije dužnost njegova, tad da za osam danah pri sudu predade ili ustmeno izjavi svoje prigovore, budući da se u protivnom slučaju po izmaku toga roka neće više uslišati nikakov prigovor, nego će u kriepost stupiti nalog, da se ima povratiti ili natrag uzeti predmet uporabni.

Ako rok ovaj bude zanemaren, neće se moći zadobiti povrata u stanje prijašnje.

§. 17. Ako ne bude pobijana odpovied pogodbe uporabne, ili ne bude pobijan nalog, da se uzme natrag ili povrati predmet uporabni, ili ako se pomenuta odpovied ili pomenuti nalog pravomoćnom osudom izjavi, da je kriepostan, tad ima najmitelj stvarih nepokretnih ondje, gdje osobitimi propisi s obzirom na mjestni običaj nije ustanovljeno što inako, barem tri dana prije nego što će minuti vrieme najma početi seliti se, i onomu, koji poslje njega uzima predmet najmljeni, ustupiti dovoljna i prikladna mjesta, gdje će moći nekolicinu pokretninah svojih spraviti, a posljednji dan kad iztiče vrieme najma, ima vaskoliki predmet, što ga je u najmu držao, sasvim izprazniti i predati.

Tako isto ima zakupnik početi dobra zakupljena, na kojih ima zgradah, izpražnjivati barem na osam danah prije, nego što će minuti vrieme zakupa, i sliedniku svomu dati toliko i takovih prostorijah, da uzmogne smjestiti i spraviti nekolicinu pokretninah i nekolicinu spravah, potrebnih za nastavljanje gospodarstva, posliednji pako dan, kad iztiče vrieme zakupa, imati će vaskoliki predmet zakupni sasvim izprazniti i predati. Ini predmeti zakupni imadu se predati odmah, kada mine vrieme zakupno.

§. 22. Pogodbe uporabne, koje prestaju, kada im vrieme mine i kojim ne treba odpoviedi (§. 1114. o. g. z.), imat će se time, što se poraboprimac i nadalje služi i koristi predmetom uporabnim, i što se uporabodavac time zadovoljuje, smatrati kao mučeć obnovljene samo onda, ako za četrnaest danah po izmaku roka uporabnoga ili pri pogodbah, koje su se izvorno sklopile za vrieme izpod jednog mjeseca, ako za rok iznoseći polovicu izvorno ugovorenog vremena, po izmaku pogodbe ne bude tužbe podigao ni uporabodavac, da mu se povrati, ni uporaboprimac, da mu se uzme natrag predmet uporabni.

Za grad Zagreb uredjuje odpovied stanovah naredba kr. zem. vlade, odjela za pravosudje od 24. prosinca 1875. br. 634. (sbornika br. 4. od god. 1876.). Ista glasi:

§. 1. Ako stranke glede odpoviedi nisu utanačile posebnog ugovora, valja onomu, koji hoće razriešiti pogodbu, da stan, za koji se je plaćala najamnina, u dva ili više mjesečnih obrokah, odpoviedi samo od 1. do 14. svibnja i od 1. do 14. studenoga, jer samo odpovied stana učinjena u tom roku, valja za iduće odpoviedno vrieme, koje prama tomu za izpražnjenje stana kod odpoviedi učinjene 1. do 14. svibnja iztiče posljednjeg listopada; a od 1. do 14. studenoga iztiče posljednjeg travnja.

§. 2. Stan, za koji se najamnina mjesečno plaća ima se odpovjedati prije izmaka najamnoga mjeseca, a najam tada traje kroz cieli dalnji mjesec. Tekar kad ovaj mjesec mine, ima se uporabni predmet povratiti.

§. 3. Stan, koji se odpoviedati imade od 1. do 14. svibnja i od 1. do 14. studenoga, valja izprazniti i podpuno predati dana 8. studenoga, dotično 8. svibnja o 12. uri o podne, dočim se za smještenje unilazećoj stranci imadu ustupiti primjerene prostorije do 4. studenoga, odnosno 4. svibnja 12. ure do podne.

§. 4. Stan, koji se odpovjediti ima prije izmaka najamnog mjeseca, valja podpuno izprazniti i predati trećega dana dotičnoga mjeseca o 12. uri o podne, a unilazećoj stranki imadu se za smještenje stvarih ustupiti potrebne prostorije drugoga dana istoga mjeseca o 12. uri o podne.

R. 22. I. 62. Br. 247 (1461). Kod uporabnih ugovorah valjajući zakoniti odpovjedni rokovi podpadaju kao uporabni dielovi uporabnoga vremena, baš kao i ovo, obračunavanju po koledaru.

R. 24. XII. 61. Br. 8377 (1444). Izjava učinjena po iznajmitelju kod sklapanja najamnoga ugovora, da on neće najamniku, dok god bude živ, odpoviediti, ne može se uza svoju obćenitost i neizvjestnost nipošto smatrati utanačenjem doživotnoga najamnoga ugovora, nego se prikazuje kao rečenica, često izušćivana kod iznajmljivanja, ali ne mišljena ozbiljno, koja ne može biti temelj obvezam.

R. 20. XI. 61. br. 7594 (1420). Obična ustmena uvjeravanja, da tko neće odpovjediti najamniku, osim ako on ne bude točno plaćao najamne obroke, ili ako bi iznajmitelj iznajmljenu kuću trebao za vlastitu porabu, ne tvore nikakove pravne obveze, nego smjeraju jedino na to, da najamnika ponukaju na točno vršenje njegove dužnosti.

R. 16. VI. 57. Br. 5919. P. s. 654. (386). Posvemašnjemu odreknuću od odpoviedi ne ima mjesta. Ako iznajmitelj stana najamniku i zajamči svojom poštenom rieči, da mu neće ni odpovjediti ni povisiti najamnine, ipak je on na to ovlašten, jer se pomanjkanjem poštenom rieči podkriepljena iznajmiteljeva izjava uz pomanjkanje protuizjave i svakoga utanačenja roka ne može smatrati ozbiljnom ugovornom obvezom i jer se uporabna pogodba (§. 1090.) mora sklopiti na izvjestno vrieme, ograničeno odpoviednimi pravi, uredjenimi zakonom (po §§. 1113—1116.) i vezanimi o izvjestna vremena, pri čem se rieči „izvjestno vrieme" imaju razumievati kao posve istoznačeće s ustanovljenim vremenom (arg. §. 903. „izvjestan", „ustanovljen dan").

(Iz gradj. zak.).

12. Naknada štete ako se stvar pokvari.

§. 1111. Ako se stvar pokvari, koja je dana u najam ili u zakup, ili ako se iztroši po zloporabi; najmitelj i podzakupnik odgovaraju za vlastitu krivinu i za krivinu poduporaboprimca, ali ne odgovaraju za slučaj nenadni. Nego uporabodavac treba najdalje za godinu danah, odkada je povraćena uporabština, da ište sudno naknadu proizlazeću iz rečene odgovornosti; inače prestaje pravo njegovo.

(Iz gradj. zak.)

13. Kada prestaje uporabna pogodba?

§. 1112. Uporabna pogodba ukida se sama po sebi, ako propadne stvar, koja je dana u uporabu. Ako je tomu kriva jedna stranka, drugoj strani pristoji naknada; ako li se to dogodi po kakvom nesrećnom slučaju; tad nijedna straka drugoj ne odgovara za to.

§. 1113. Uporabna pogodba prestaje takodjer kad mine vrieme, koje je bilo ugovoreno izriekom ili muče time, što je uporabnina odredjena da se plaća u neko stalno vrieme, kao kod tako zvanih sobah na dan, na nedjelju, na mjesec, ili gdje namisao uporaboprimca jest naročito očitovana, ili se vidi iz okolnosti.

(Iz gradj. zak.)

14. Kako se može uporabna pogodba obnoviti?

§. 1114. Uporabna pogodba može se ponoviti ne samo izriekom nego i muče. Ako je u pogodbi bilo ugovoreno, da se odkaz napried ima činiti, pa se ovaj ne učini; tad pogodba je muče ponovljena. Ako li odkaz nije bio ugovoren; mučeća ponova postaje, ako se uporaboprimac, pošto prodje vrieme uporabno, služi i nadalje stvarju ili ju uživa, a uporabodavac tomu se ne protivi.

R. 7. X. 69. Br. 8167 (3530). Ako je i bilo ugovoreno, da uporabna pogodba utrnjuje bez odpoviedi, jest za iznajmitelja odpovied onda potrebna, ako je prvotna pogodba mučeć obnovljena.

§. 1115. Mučeća ponova uporabne pogodbe biva pod istimi uvjeti, pod kojimi je pogodba prije bila sklopljena. Ali u zakupih ponova proteže se samo na jednu godinu; nu ako uredno uživanje biva tek u kasnije vrieme, ponova proteže se na onoliko vremena, koliko je od potrebe, da se koristi jedanput mogu izvaditi. Najmovi, za koje se običajno plaća najamnina poslie ciele godine, ili nakon pol godine, ponavljaju se muče na pol godine; a svi kraći najmovi ponavljaju se muče samo na ono vrieme, koje je prije bilo ustanovljeno uporabnom pogodbom. O ponovah opetovanih obstoji to isto, što je ovdje propisano glede prve ponove.

(Iz gradj. zak.).

15. Kada je uporaboprimac vlastan odustati prije nego mine vrieme od pogodbe?

§. 1117. Uporaboprimac vlastan je odustati od pogodbe i prije nego mine vrieme ugovoreno izriekom ili muče, ako se stvar, koja je uzeta u uporabu, radi njezinih nedostatakah nemože uredno upotriebiti; ako nestane velikog diela uporabštine po nenadanom slučaju na duže vrieme, ili ako isti dio postane neupotrebljiv; ili ako uporabodavac ne drži više uporabštinu u stanju da služiti može.

R. 12. IX. 78. Br. 14049. Przeglad sad. 79. br. 43. Uporaboprimac, uzimajući u porabu stvar s očitimi nedostatci, nije ovlašten odustati od ugovora i natrag tražiti danu kaparu, jer pošto nepredleži bludnja, izključena je po §§. 823. i 928. uporaba §. 1117., jer se taj paragraf proteže na neuporabivost uporabnoga predmeta, koja se je pokazala istom po utanačenju ugovora.

R. 20. V. 66. Br. 4771 (2504). Ako se u stanu nadje neobična množina gamadi, vlastan je najamnik u svakom slučaju prije izminuća najamne periode odustati od ugovora (§. 1096.).

(Iz gradj. zak.).

16. Kada može uporabodavac iskati, da se pogodba ranije ukine?

§. 1118. Uporabodavac može od svoje strane iskati da se pogodba ukine ranije, ako se uporaboprimac služi stvarju vrlo štetno; ako, bivši opomenut, toliko je zakasnio s plaćanjem uporabnine, da, pošto je minuo rok, ostavšu uporabninu podpuno nije izplatio, ili ako se sgrada, koja je dana u najam, ima iznova zidati. Najmitelj nije dužan dopustiti, da se preduzme kakovo koristnije zidanje, koje bi za nj štetno bilo; ali potrebite popravke valja da dopusti.

R. 19. XI. 80. Br. 12098. J. Bl. 81. br. 10. Na izvjestno dulje vrieme sklopljen zakupni ugovor može, kako se samo po sebi iz saveza §§. 1116. i 1118. razaznaje, biti razriešen ne samo kroz tužbu, nego i kroz jednostavnu odpovied s razlogah, naznačenih u §. 1118. (ako se zadocnjuje s plaćanjem zakupnine, ako se njive prema ugovoru ne gnoje itd.) — (Sravni i §§. 1114. i 1115. gr. zak. i §§. 11. i 12. carske naredbe od 16, stud. 1858.).

R. 23. III. 75. Br. 3023 (5667). Propis §. 1118. mora se kao iznimka od pravila §. 919. strogo tumačiti. Pošto je najamnina dne 12. stud. tek dospjela, a nije bila već zaostala, može se pod zakonskim izrazom „po izminuću roka“ u ovom slučaju razumievati ne 12. stud., nego tek sliedeći rok.

R. 21. VIII. 62. Br. 5638. G. H. 63. br. 8. Iznajmitelju u §. 1118. priznato pravo, zahtievati dokinuće najamnoga ugovora, može se vršiti po jednostavnoj odpovjedi; s toga nije nuždno, da se ponajprije podnese tužba za dokinuće ugovora.

(Iz gradj. zak.)

17. Kada ima najmitelj pravo tražiti naknadu štete?

§. 1119. Ako je najmodavac još onda, kada je učinjena pogodba, morao znati da je potrebito gradjenje; ili ako je potrebnost popravaka, koji se duže vrieme nastaviti imaju, postala odtud, što su zanemareni manji popravci; ima se najmitelju dati pristojna naknada, što nije stvar upotriebio.

§. 1120. Ako je vlastnik otudjio komu drugomu uporabštinu, i ovomu je jur predao; tad uporaboprimac ako pravo njegovo nije upisano u javne knjige (§. 1095.), valja, pošto mu je učinjen odkaz, da ustupi novomu posjedniku. Ali je vlastan iskati od uporabodavca podpunu zadovoljštinu za štetu, koju je imao i za izmaklu korist.

R. 29. VII. 80. Br. 7703. J. Bl. 81. br. 46. Ovlaštenost uporaboprimca u slučaju, da je uporabodavac uporabštinu prodao i predao drugomu, s obzirom na pretrpljenu štetu i umaklu korist tražiti podpunu zadovoljštinu, jest po §. 1120. ovisna o tom, da je uporaboprimac nakon valjane odpoviedi uporabe morao uzmaknuti pred novim posjednikom. Iz ove stavke zakona biva jasno, da uporaboprimac ne mora bez valjane odpoviedi uzmaknuti pred novim posjednikom, i da bez valjane odpoviedi nesmije uzmaknuti, da uzmogne na temelju cit. zakona tražiti odštetu od uporabodavca. Valjanom odpoviedi, koja je s jedne strane za novoga sticatelja uporabštine uvjet, što ga mora izpuniti, da izposluje dokinuće uporabe, s druge strane sama dovodi pravnu potrebu za uporaboprimca, da uporabni predmet izprazni prije izminuća ugovorena vremena uporabe, može se naravski samo ona odpovied smatrati, koja je dana u vrieme, odredjeno zakonom ili običajem, i uz ustanovljenje zakonitoga roka za odpovied.

§. 1121. Ako se prodaje stvar putem sudne konačne dražbe, valja uporaboprimac novomu kupcu i onda da ustupi, ako je pravo njegovo ukujiženo kao pravo stvarno. Samo glede naknadjenja štete ostaje mu priuzdržano njegovo pravo prvenstva.

R. 4. XII. 79. Br. 13138. G. Z. 81. br. 104. Ako je u §. 1121. gr. zak. i izrečeno, da kod nuždne sudbene prodaje uporaboprimac dapače u slučaju, ako je njegovo pravo kao stvarno

uknjiženo, mora uzmaknuti pred novim kupcem, to iz toga još nipošto ne slieli, da dostalac nepokretnosti može naprečac zahtievati izgon uporaboprimca iz stana, nego se ovdje samo uporaboprimac, kojega je pravo uknjiženo, u slučaju ovršne prodaje uporabštine izjednačuje uporaboprimcu, kojega pravo nije uknjiženo. Odatle sliedi, da u §. 1120. ibid. predvidjenoj valjanoj odpoviedi može biti mjesta i u slučaju §. 1131. ibid. naime u slučaju obavljene ovršne prodaje uporabštine. A odpovied se može samo onda smatrati valjanom, ako odgovara ustanovam §. 2. carske naredbe od 16. stud. 1858.

(Iz gradj. zak.)

GLAVA OSMA.

O pogodbi nasljedno-zakupnoj.

1. Što je pogodba nasljednozakupna?

§. 1122. Pogodba nasljednozakupna zove se ta, kojom se daje komu koristovna vlastnost kakovoga dobra nasljedno pod tim uvjetom, da on godišnje koristi plaćati ima godišnjim prema dohodku odredjenim dankom u novcu, u plodovih ili u razmjernih službah t. j. robotah.

(Iz gradj. zak.)

2. Što je nasljedna daćevina, što pogodba nasljednodaćna?

§. 1123. Ako posjednik, samo da se zna tko je vlastnik zemljišta, plaća za to mali kakov danak; takovo zemljište zove se nasljedna daćevina, a pogodba o njoj učinjena zove se pogodba nasljednodaćna.

(Iz gradj. zak.)

3. Što je nasljedna zakupština?

§. 1124. Ako je dvojba, da li vlastnost koristovna jest nasljedna zakupština ili nasljedna daćevina, treba gledati na iznosak godišnje daće i na ine dužnosti. Ako ovaj iznosak nije u nikakovom razmjeru prema godišnjim čistim koristim, tad vlastnost koristovna jest nasljedna daćevina; ali ako se barem neki razmjer misliti može iz obzira na davno vrieme, ili s toga, što su primljena zemljišta sasvim pusta, tad je to dobro nasljedna zakupština (§. 359.).

(Iz gradj. zak.)

4. Što je podnina? Pravo podninara?

§. 1125. Ako je vlastnost tako podieljena, da na jednu stranu nasljedno spada sućanstvo zemljišta s uživanjem svega što je u istom zemljištu, a na drugu stranu spada samo uživanje površja; tad se godišnji danak, što ga taj posliednji posjednik ima plaćati, zove podnina.

§. 1147. Tko ne plaća drugo nego podninu, ima pravo samo na uživanje površja, kao drva, rašća, sgrada, i na dio blaga nadjenog na površju. Blago zakopano i ine podzemske koristi pripadaju samo vlastniku vrhovnomu.
(Iz gradj. zak.)

5. Kako se stiče razdieljena vlastnost nepokretne stvari?

§. 1126. Razdieljena vlastnost kakove stvari nepokretne isto kao i podpuna vlastnost nemože se inače steći, nego kada se upiše u javne knjige ili registre. Tvrdi naslov daje samo pravo osobno suprot obvezanoj osobi, ali nedaje nikakova prava stvarnog protiv trećemu (§. 431.).
(Iz gradj. zak.).

6. Koja su poglavita prava vrhovnoga vlastnika?

§. 1129. Vlastnik vrhovni ima suviše pravo zabraniti vlastniku koristovnomu ne samo umaljenje stvari koristovne, nego i sve one preinake, koje bi mogle uništiti ili otežčati vlastniku vrhovnomu da izvršiva svoja prava.

§. 1130. On može dakle zahtievati da se vlastnik koristovni skrbi o tom, da se sačuvaju i obradjivaju zemljišta. Ako mimo sviuh opomenah zanemari izpunjenje tih dužnostih, ili ako ne uzmogne nositi teretah, koji su na zemljištu; tad vlastnik vrhovni može iskati, da se ustupi dobro inomu komu u nasliedni zakup ili uz nasljednu plaću.

§. 1131. Najglavnije pravo gospodara zemljišta, koje je ustupljeno u nasljedni zakup ili uz nasljednu daću, sastoji u tom, da pobira godišnju daću i ine ugovorene pristojbe. Ove nemogu nikako biti povišene, i nemogu se

nipošto pobirati sa pokretnosti, koje nespadaju na zemljište, niti s inih stvarih pokretnih. (Iz. gradj. zak.).

7. Kada se ima godišnja daća namirivati?

§. 1132. Ako nije ništa ugovoreno ili odredjeno pokrajinskimi zakoni, godišnja daća ima se namirivati u prvoj polovini mjeseca studenoga.

§. 1135. Ako nasljedni daćnik nije namirio daću u vrieme ugovoreno, gospodar nasljedne daće može zahtievati, da se koristi uzapte, i iz njih da se on naknadi.

§. 1136. Ako daća nije namirena duže od godine danah, gospodar nasljednoga zakupa može radi namirenja ostanakah zahtievati ili da se koristi uzmu u zalog (uzapte), ili da se nasljedna zakupština proda sudno na dražbi.
(Iz gradj. zak.)

8. Dužnosti vrhovnog vlastnika.

§. 1137. Vrhovni vlastnik obvezan je zastupati vlastnika koristovnog u obziru koristovne vlastnosti, koju mu je on uprav dao, i ako se pravo koristovno sa sućanstvom opet sjedini, naknadit će njemu ili njegovomu nastupniku učinjene popravke isto kao i inomu komu posjedniku poštenomu, i odgovarat će za točnost javnih knjigah i registrah, koje isti vrhovni vlastnik o svojih daćevinah vodi.

§. 1138. Za ine terete, koje je nabavio vlastnik koristovni, i koji nisu upisane u javne knjige, ne odgovara vrhovni vlastnik. U obće vlastnik koristovni ne može prenieti na inoga koga više prava, nego ga sam ima. Zato pravo jednoga prestaje, kad prestaje pravo drugoga.
(Iz gradj. zak.).

9. Prava vlastnika koristovnog.

§. 1143. Vlastniku koristovnomu pristoji takodjer dio razmjerni od nadjenoga blaga (§. 399.). On ima i pravo umaliti sućanstvo stvari, ako vrhovnomu vlastniku može dokazati, da se zemljište inače uživati ne može (§. 1129.).

§. 1150. S toga što je nestalo rašća, drva i sgrada, ne gubi se vlastnost koristovna nad površjem. Dokle god

ostaje dio kakav zemljišta, može ga posjednik, samo ako plaća svoju daću, novim rašćem i drvi nasaditi i sgradami zapačati. (Iz gradj. zak.)

10. Tereti vlastnika koristovnoga.

§. 1144. Vlastnik koristovni nosi svekolike terete, redne i vanredne, koji se nalaze na dobru, on plaća poreze, desetak i ostale danke, koji su osobito predbilježeni. Za terete, koji se tiču daće, odgovara vlastnik vrhovni.

§. 1139. U obće prava i obveze vlastnika koristovnog u zamjenitom su odnošenju s gore ustanovljenimi obvezami i s pravi vrhovnoga vlastnika. (Iz gradj. zak.).

11. Kada se vlastnost koristovna sjedinjuje sa vrhovnom.

§. 1149. Dobra, dana u nasljedni zakup i uz nasljednu daću, prelaze na sve nasljednike, koji nisu izriekom bili izključeni. Ako vlastnik koristovni neima nikakova zakonitog nastupnika; vlastnost koristovna sjedinjuje se s vlastnošću vrhovnom. Ali vrhovni vlastnik, koji hoće da se služi tim pravom, treba da namiri sve dugove vlastnika koristovnog, koji iz ine imovine plaćeni biti ne mogu. Naredbe političke ustanovljuju, u koliko vlastnik vrhovni obvezan je inim ostaviti dobro, koje mu je pripalo.

U ovom §. navedene političke naredbe stavljene su izvan krieposti ukinućem podaničtva. (Iz gradj. zak.)

12. Što je hvaljevina, što mrtvina?

§. 1142. Danak što ga vrhovni vlastnik ima pravo iskati kadkada od novoga vlastnika koristovnog zove se, ako preinaka biva za života, hvaljevina (laudemium); ako li biva radi smrti, zove se mrtvina. Obadva ta danka zovu se takodjer pristojbe radi preinake u imovini. Da li su utemeljena ova prava i na koji način, odlučuje ustav zemaljski, javne knjige i izprave, ili mirni posjed od trideset godinah. (Iz gradj. zak.).

GLAVA DEVETA.

O pogodbama vrhu usluga za plaću.

1. Kada nastaje pogodba radnje za plaću?

§. 1151. Ako se tko obvežuje, da će činiti kakovu uslugu, ili da će što napraviti za odredjenu plaću u novcu; nastaje pogodba radnje za plaću. (Iz gradj. zak.).

2. Koja je plaća za djelo?

§. 1152. Čim je tko naručio kakovu radnju ili djelo, uzima se da je pristao i na pristojnu plaću. Ako plaća nije ustanovljena ni ugovorom ni zakonom; odredjuje ju sudac.

R. 9. XI, 71. Br. 10103 (4314). Ako je tko uslied poziva tudjega istomu učinio uslugu, mora se držati, da je naručitelj privolio na primjerenu plaću. S toga tu predleži pogodba radnje za plaću, doduše ne po §. 1151. ali svakako po §. 1152. Za obećanje plaće ne treba niti kakova dokaza, jer dužnost naplate sliedi iz zakona, i tko tvrdi protivno, ima dokazati, da su mu usluge bezplatno učinjene. Ustanovljenje naplate, neutanačene pogodbom, jest po §. 1152. stvar sudčeva.

R. 12. VIII. 58 Br 8270 (607). Ako naplata nije ustanovljena medju strankami, ali se ipak s obzirom na utanačene ugovore, na medjusobne odnošaje stranakah i na druge poznate činjenice može pravedno proračunati, može sudac plaću i bez prisege od ucjene ustanoviti.

R. 22. XII. 57. Br. 13194. P. s. 962 (492). Tko drugomu za posredovanje prodaje kuće zajamči vitežku nagradu, nije obvezan platiti vanredno veliku i s dotičnim trudom u nikakovu razmjeru ne stojeću, nego tek obavljenu poslu primjerenu novčanu svotu.

§. 1153. Ako djelo tako nedovršeno izpadne, da se ne može upotriebiti, ili ako je protivno uvjetu naročito stavljenomu; naručilac ima pravo uzmaknuti od pogodbe. Ako to neće da učini, ili ako nedostatci niti su veliki, niti su proti onomu, što je naročito bilo ugovoreno; naručilac može iskati da se djelo popravi ili da mu se da primjerena naknada, i u tu svrhu može zadržati razmjerni dio plaće.

S. 7. II. 78. Br. 10497. Pràwnik 78. str. 678. Ako naručeno djelo ima manah, koje se protive izrično utanačenoj pogodbi, nije naručitelj obvezan primiti djelo i može odustati od pogodbe. Neće

li da odustane od pogodbe, može zahtievati popravak ili primjerenu odštetu; ali nipošto samovlastno odbijati od plaće. — §. 1153. podieljuje naručitelju gornje pravo samo uz stanovite premisse; osobito, da naručitelj od onoga, kod koga je naručio, zahtieva, eventualno i tužbom, popravak ili odštetu. S toga ako je on ma samo jedan dio plaće zadržao kao jamstvo do popravka ili odštete, dužan je dokazati, da je budi tužbeno budi izvansudbeno zahtievao i dobio obećanje od onoga, kod koga je naručio, da će obaviti popravak ili dati primjerenu odštetu. Ne dokaže li toga, nije unatoč bitnih manah djela ovlašten niti što odbiti od plaće, niti pridržati, makar i privremeno, i jedan samo dio plaće. — Naručitelj mora svakako dokazati bitne mane djela.

R. 16. XII. 74. Br. 1153 Práwnik 81. str. 420. Naručitelj djela jest vlastan za neobavljeni dio naručena djela pridržati razmjerni dio plaće. Ako radnik zahtieva pridržanu plaću, mora dokazati, da je nedovršeno djelo kašnje dovršio; dokgodj nije uredno obavio djela, nije ni vlastan tražiti izplatu nagrade; s toga i ne može biti govora o zastari naručiteljeva prava zahtievati jamstvo po §. 933. od onoga, kod koga je naručio.

§. 1154. Ako je naručevnik kriv što nije izpunio obećanje u vrieme naznačeno i ugovoreno; naručilac može naručbinu više da neprimi; on može i za postavšu odtuda štetu iskati naknadu. Ali ako bi naručilac zatezao s plaćom, tad je i on obvezan naručevnika podpuno zadovoljiti. (Iz gradj. zak.).

3. Kada može naručilac naručbu neprimiti?

§. 1155. Naručevniku pristoji primjerena naknada i za neizvršene službe i radnje, ako je on bio gotov svršiti posao, ali ga je u tom smetao sam naručilac svojom krivnjom, ili nenadni slučaj, koji se je dogodio u osobi njegovoj; ili ako je u obće naručevnik dangubeć štetu imao. (Iz gradj. zak.).

4. Kada se ima radnja platiti?

§. 1156. Plaća pristoji redovito, pošto se svrši radnja. Ali ako se radnja svršiva u neke razdjele od vremena ili posla, ili ako su s radnjom skopčani troškovi, koje naručevnik nije uzeo na se, ovaj ima pravo iskati dio plaće, koji je prema uslugi ili prema poslu, prije nego se svrši posao ili prije nego se sasvim svrši radnja, i

vlastan je iskati takodjer naknadu za troškove, što ih je učinio.

R. 16. XII. 74. Br. 1153. Práwnik 81. str. 420. Naručitelj je posla vlastan za nedovršeni dio naručena posla pridržati razmjerni dio plaće. Ako radnik traži pridržanu plaću, mora dokazati, da je donle nedovršeni posao od onda dovršio. Dok posla uredno ne obavi, nije vlastan tražiti plaće, ali ne može biti ni govora o zastari naručiteljeva prava tražiti po §. 933. jamstvo od naručevnika.

R. 25. IX. 72. Br. 8252. Práwnik 73. br. 35. Odšteta za posredovanje kod kupovne pogodbe mora se posredniku već u tom slučaju platiti, ako je kupca obaviestio o prodajnom predmetu i kupca radi kupnje doveo k prodavaocu, akoprem nije kod daljih prodajnih razpravah sudjelovao kao posrednik.

R. 13. VII. 71. Br. 13428 (4227). U §. 1156. ustanovljeno pravilo, da plaća istom po dovršenu poslu pripada, ne vriedi, ako su stranke protivno ugovorile. Ako se dakle dokaže, da je tuženik obećao tužitelju, da će mu svaki put, kada bude tražio, nuždni iznos za nastavak gradnje izplatiti, može se iz toga, što tuženik nije udovoljio toj obvezi, razložito zaključivati, da je nastavak i dovršenje gradnje zapelo njegovom, a ne tužiteljevom krivnjom, u kom slučaju tužitelju po §. 1155. za jur dovršeni posao pripada primjerena odšteta. (Iz gradj. zak.).

5. Kada mogu radnici pogodjeni ostaviti djelo ili odpušteni biti?

§. 1160. Radnici, koji su pogodjeni za neko odredjeno vrieme, ili dok se ne svrši kakovo stalno djelo, ne mogu bez zakonitog uzroka ostaviti radnju prije nego mine vrieme, i prije nego je svršeno djelo; a ne mogu takodjer niti odpušteni biti. Ako se radnja prekine, svaka strana odgovara za svoju krivinu, ali neodgovara za slučaj nenadni. (Iz gradj. zak.).

GLAVA DESETA.

O pogodbi vrhu zajednice dobara.

1. Kako postaje družtvo stecivno?

§. 1175. Družtvo za zajedničko stečenje ili ortakluk postaje pogodbom, po kojoj dvie ili više osobah pristaju na to, da ulože samo svoj trud, ili i svoje stvari, radi zajedničke koristi.

Za družtva trgovačka kriepostne su ustanove ovog poglavja samo u koliko nema posebnih propisah u trg. zak. Kao trgovačka družtva smatraju se:

1. Trgovačko družtvo javno, koje postaje, kada dvie ili više osobah pod zajedničkom tvrdkom uz neograničenu i solidarnu obvezu tjeraju obrt trgovački (§. 64. trg. zak.).

2. Družtvo komanditsko, koje postaje, kada pri poslu, tjeranu pod zajedničkom tvrdkom, jedan ili više (vanjskih) članovah jamči samo ugovorno opredieljenim uložkom imovine, dočim jedan ili više (nutarnjih) članovah nosi neograničenu i solidarnu odgovornost. Glede članovah nutarnjih, ako jih je više, smatra se družtvo ujedno javnim družtvom trgovačkim (§. 126. trg. zak.).

3. Družtvo dioničarsko, koje se sklopi s glavnicom unapred ustanovljenom i sastojećom se iz dionicah (cielih ili na dielove razstavljenih) opredieljenoga broja i jednake vriednosti i pri kojem vlastnici dionicah jamče samo do iznosa dionicah svojih (§. 147. trg. zak.).

4. Zadruga trgovačka t. j. družtvo, neopredieljen broj članovah imajuće, sklopljeno, da uz zajedničko vodjenje posla, dotično na temelju uzajamnosti, unapredjuje vjeresiju, privredu i gospodarenje članova svojih. Ovamo spadaju poimence: predujmovna i vjeresijska družtva; družtva radi zajedničkog nabavljanja sirovina radi držanja zajedničkih skladištah ili radi zajedničkog proizvadjanja, družtva konsumna, družtva baveća se gradjenjem kućah, osiguravajuća družtva, uzajamna itd. (§. 223. trg. zak.).

Družtva trgovačka mogu pod tvrdkom svojom sticati prava, preuzimati obvezah, sticati vlastničtvah i inih pravah na nepokretna dobra, ter u parnicah stajati u svojstvu tužitelja i tuženika (§. 63. trg. zak.).

Na zajednički dobitak ili štetu glede jednoga ili više poslovah trgovačkih sklopljena (prigodna) sdruženja nepodpadaju pod ustanove ovog zakona, glaseće o družtvih trgovačkih.

Pri takovih sdruženjih doprinašaju, ako stranke nisu ugovorom inako odredile, dionici u jednakom razmjerju k zajedničkom podhvatu; u dobitku i šteti diele se oni u pomanjkanju ine ustanove na glave.

Iz poslovah, što jih sklopi dionik koji s trećom osobom, nastaju prama toj osobi obveze i prava istomu dioniku. Radi li medjutim dionik u ime i po nalogu ostalih ili sklope li dionici u zajednici ili preko zajedničkog punomoćnika posao, tada jim prama ugovarajućemu trećemu nastaju in solidum prava i obveze.

Iza dokončanja zajedničkog posla dužan je dionik, koji je upravljao poslom, ostalim položiti račun. Ujedno je on dužan obaviti likvidaciju (§. 62. trg. zak.). (Iz gradj. zak.).

Pošto mislim da ova vrst pogodbe malo zanima kler, s toga o njoj ništa više.

GLAVA JEDANAESTA.

O pogodbama na sreću.

1. Što je pogodba na sreću i što o njoj držati?

§. 1267. Pogodba, kojom se obećava i prihvaca nada kakove koristi, koja se još nezna, jest pogodba na sreću. Pogodba ta spada medju pogodbe za plaću ili bezplatne, kada druga strana za tu nadu zamjenito nešto obećava ili ne obećava.

§. 1268. U pogodbah na sreću neima mjesta pravnomu sredstvu radi skraćenja preko polovine vriednosti.

§. 1276. Tko za odredjenu cienu kupuje napoprieko buduće koristi kakove stvari, ili nadu tih koristih, taj pravi pogodbu na sreću. U ovom slučaju kupac podlaže se pogibelji, da nada njegova može sasvim uništena biti; ali njemu pristoje i koristi, koje se iz stvari običajno vade. (Iz gradj. zak.).

2. Vrsti pogodba na sreću.

§. 1268. Pogodbe na sreću jesu: oklada, igra i ždrieb (kocka); sve kupovne pogodbe i ine pogodbe, učinjene vrhu pravah, kojima se čovjek nada, ili vrhu budućih stvarih, o kojih se još ništa nezna; dalje dosmrtni prihodi (rente); družtvena obskrbilišta; najposlje pogodba osiguranja i pomorskih zajmovah. (Iz gradj. zak.).

3. Kada biva oklada?

§. 1270. Oklada biva tada, kada o kakovom dogadjaju, koji je obojim stranam još nepoznat, strane te ugovaraju medju sobom odredjenu cienu za onoga od njih, koji u tvrdjenju pogodi. Ako je strana dobivajuća znala napried izhod, pa je to zatajila drugoj strani; kriva je radi lukavštine. i oklada nije tvrda. A gubeća strana, koja je izhod oklade napried znala, smatra se kao darodavac.

R. 1. V. 72. Br. 2036 (4592). Pošto je §. 1270. najprije obćenito predmetom oklade označio obim strankam još nepoznati dogadjaj. razpravlja još napose slučaj, da je dobivatelj ili gubitelj znao, kako će izpasti oklada, i proglašuje u prvom slučaju okladu

ne naprečac, nego samo onda nevaljanom, ako je dobivatelj zatajio svoje znanje o tom, kako će izpasti oklada; on veli, da se tim dobivatelj čini krivcem lukavštine, i da je s toga oklada nevaljana. Rieči: „i zatajila . . . kriva je itd.“ ne dopuštaju po svom znamenovanju i svom savezu (§. 6.) nikakova inoga tumačenja; jer rieči: „zatajila to drugoj strani“ ne mogu označivati slučaj, koji bi se sam za se mogao pomisliti i koji je različan od toga slučaja, pa se zato spominje u predidućoj česti iste izreke, jer već zataja sama predpostavlja znanje zatajiteljevo. I § 1271., koji samo „poštene“ oklade proglašuje obveznimi, ne izključuje toga, da je okladitelj znao, kako će izpasti oklada, nego samo njegovu lukavštinu.

(Iz gradj. zak.).

4. Kada obvežuju oklade?

§. 1271. Oklade poštene i u obće dopuštene obvežuju onda samo, kad je ugovorena ciena bila ne samo obećana, nego zaista uplaćena ili dana na ostavu. Ciena se sudbeno iskati nemože.

(Iz gradj. zak.).

5. Što je igra, i što treba o njoj znati?

§. 1272. Svaka igra je vrst oklade. Prava ustanovljena za oklade valjaju i za igre. Zakoni politički odredjuju, kakove su igre zabranjene u obće, ili nekoj klasi osobah, i kako se imadu kazniti osobe, koje igraju na zabranjene igre, i njihovi zaklanjači.

(Iz gradj. zak.).

6. Što je pogodba dosmrtog prihoda?

§. 1284. Pogodba dosmrtnog prihoda jest ta, kada se obećava komu za novce, ili za stvar procienjenu u novcu, odredjeno godišnje plaćanje u novcu dok je živa neka osoba.

(Iz gradj. zak.).

7. Koja prava imadu djeca i vjerovnici obzirom na dosmrtni prihod?

§. 1286. Ni vjerovnici ni djeca onoga, koji je za se ugovorio prihod dosmrtni, neimaju prava uništiti pogodbe. Ali vjerovnikom slobodno je tražiti, da budu namireni iz dosmrtnih prihodah; a djeci prosto je iskati, da se sabrani suvišni dio prihoda u tu svrhu, da bi nanj osigurali uzdržanje, koje im pristoji po zakonu.

R. 19. II. 73. Br. 1367. Manzove zbirke. Priuzdržaji u obće prikazuju se prema svojim svrham i svojoj pravnoj naravi kao dosmrtni prihodi. Ali pošto su po §. 1286. gr. z. vjerovnici onoga, koji posjeduje dosmrtni prihod, vlastni svoje podmirenje tražiti iz samoga dosmrtnoga prihoda, mora se zahtjev za ovršnu procjenu prava dosmrtnoga prihoda odbiti, osobito jer su u gradj. parbenom postupniku vrsti ovrhe točno označene po naravi ovršnoga predmeta i jer ne valja svojevoljno odstupati od njih. S ovom obrazložbom bi zaključeno unieti u Spruchrepertorium N. 41.: Na priuzdržaje može se voditi ovrha samo kroz sekvestraciju po §. 320. jozefinskoga gradj. postupnika (odgovarajućem §-u 480. našega gradj. parb. postupnika).

R. 24. V. 59. Br. 3195. P. s. 1043 (799). Djeca ostavnikova nisu ovlaštena pobijati njegovu pogodbu o dosmrtnom prihodu, ako ne dokažu, da se ta pogodba u smislu §. 916. ima smatrati darovanjem s prikratom njihova nuždnoga diela prema § 915.

(Iz gradj. zak.)

8. Što je pogodba osiguranja?

§. 1288. Ako tko uzme na se pogibelj kakove štete, koja bi se mogla dogoditi drugomu bez njegove krivine, i za neku cienu obeća mu ugovorenu naknadu; postaje pogodba osiguranja. U toj pogodbi osiguralac odgovara za slučajnu štetu, a osiguranik za obećanu cienu.

R. 30. III. 81. Br. 834 ex 80. G. Z. 81. br. 30. Judicatenbuch Nro. 110.: Prihvat osiguranja po skroz uzajemnu (zamjenitu) osiguravajućem družtvu nije nikakav trgovački posao u smislu 271. članka, br. 3. trg. zak. (§. 258. točka 4., našeg trg. zakona). — Skroz uzajemna osiguravajuća družtva nisu nikakova trgovačka družtva“. — Razlozi: Za pravnu narav pogodbe osiguranja, koja nije primljena ni u trg. zakonik, još uviek su bitno mjerodavne ustanove gradj. zak. (§§. 1287—1292.) Po §. 1288. ibid. jest pogodba osiguranja ona pogodba, kojom tko uzima na se opasnost štete, koja bi drugoga mogla zadesiti bez njegove krivnje, te mu za izvjestnu cienu obeća dati ugovorenu naknadu. — Već uvrstba ove pogodbe medju pogodbe na sreću, u kojih stranke čine ovisnim o slučaju, kojoj će pogodba biti na korist, dokazuje, da i naše gradjansko pravo shvaća pogodbu osiguranja kao pogodbu spekulacije. Ali k tomu treba i to, da je protuusluga osjeguranoga izvjestna, preko koje on nije obvezan na nikakovo dalje jamstvo. U svem trgovačkom pravu preobladjuje isto tako pojam trgovačkog posla temeljna misao spekulacije, nade u postignuće dobitka, umnožanja imetka, i gdje barem s sjedne strane ne postoji ova svrha pravnoga posla, ne može biti govora o trgovačkom poslu. Ali uzajemno se osiguranje osniva na pogodbenoj volji više osobah zajednički nositi onu štetu, koja bi jednu od njih uslied slučajna dogodjaja mogla zadesiti, i premija, koju pravilno valja unapred

platiti, ima jedino tu svrhu, da stvori glavnicu, iz koje će se pokriti šteta, koja bi u izvjestnu vremenu mogla stići kojega člana družtva. Svrha takove pogodbe nije dakle sticanje imetka, nego dapače uzdržanje postojećega; svaki član jest osiguranik za svoju štetu i ujedno osiguratelj štete ostalih; prinos, koji valja plaćati nije premija u smislu §. 1228. cit., s uplatom koje prestaje svako dalje jamstvo osjeguranikovo, i koja, ako nadoknadit se imajuće štete ne dostižu visinu uplatah, tvore dobitak osigurateljev, nego je on samo predujam i osiguratelj ima kod uzajamnoga osiguranja dalje jamčiti za svoj aliquotni dio kod štete drugoga člana, u koliko uplaćeni predujmovi iste ne pokrivaju, ali ima i pravo u bilo kakovoj formi svoj dio od viška, ako ga bude, natrag dobiti (sravni §§. 453—514. trg. zak.). (Iz gradj. zak.)

9. Rok, kada mora osiguranik javiti štetu, i kada nema prava na naknadu.

§. 1290. Ako se dogodi slučajna šteta, za koju naknada bijaše obećana; dužan je osiguranik, ako medjutim nepridodje kakova nepredobljiva zaprieka, ili ako nije ino što ugovoreno bilo, javiti to osiguraocu u tri dana, ako se nalazi u istom mjestu, a inače u ono vrieme, koje je odredjeno u §. 862, da se dade na znanje prihvat obećanja, što ga je učinila nepritomna osoba. Ako li osiguranik to ne javi; ako ne može dokazati nezgodu; ili ako osiguralac može dokazati, da je osiguranik kriv prouzročenoj šteti; tada osiguranik neima prava na sumu osiguranu. (Iz gradj. zak.)

Vidi naprvo o pogodbama u obće, str. 430.

III. O pravu naknadjenja štete i zadovoljenja.

1. Što se zove šteta, što izmak dobitka?

§. 1293. Šteta zove se svaki kvar (nazadak), učinjen komu god u imovini, u pravih ili u njegovoj osobi. Od štete razlikuje se izmak dobitka, kojemu se tko po običajnom hodu stvari nadati može. (Iz gradj. zak.)

2. Tko može biti odgovoran za štetu?

§. 1301. Za štetu učinjenu načinom protuzakonitim mogu više osobah biti odgovorne, ako su zajednički toj šteti pomogle same po sebi ili s pomoći drugih, zamamljivanjem, prietnjom, zapoviedanjem pomaganjem, sakrivanjem itd. ili takodjer samim zanemarenjem svoje osobite obveze, da preprieče kakovo zlo.

§. 1302. U takovom slučaju, ako odšteta proizlazi od nepažnje, i ako se može ustanoviti, koliko je štete svaki prouzročio; svaki odgovara samo za štetu, koju je učinio po svojoj nepažnji. Ali ako je šteta učinjena navlaš, ili ako se ne može odrediti, koliko je svaki pojedini udioničtvovao u oštetі; odgovaraju svi za jednoga a jedan za sve; ali onomu, koji je naknadio štetu, ostaje slobodno pravo iskati naknadu od ostalih.

§. 1304. Ako je u kakovoj oštetі kriv takodjer oštećenik; tad nosi i on štetu razmjerno s oštetiocem; ako se razmjerje odrediti nemože, nose štetu na jednake dielove.

R. 9. VII. 71. Br. 1230 (4195). Na kolektanta, koji je druge a ne naznačene brojeve unio u izvornu listinu, pada krivnja, koja po §§. 1294., 1295., 1323. i 1324. gr. zak. obvezuje na odštetu. Silna navala igračah, okolnost, da si je tužitelj propustio dati pročitati brojeve (§. 4. lutr. patenta od 13. ožujka 1813.), ne oslobodjaju ga od te obveze, ali svakako se ima radi ove zadnje krivnje igračeve po §. 1304. šteta razdieliti.

R. 20. IX. 59. Br. 10548 (863). Tuženik, u kojega je kolekturi ubilježena svota, koje igrač nije postavio, mjesto one, koju je postavio, bješe koli sam na nuždnu opreznost obvezan, toli dužan namjestiti za to sposobne ljude, s toga on po §§ 1299. i 1315. gr. zak. jamči za štetu, nastalu uslied nepazljivosti kod ubilježbe. Po tom i po propisih lutrijskoga patenta od 22. lipnja 1817. dužan je sabirač prije svega igrane brojeve točno i pravo ubilježiti u stavnici i u protunamiri te pozorno paziti, da se kod ubilježbe ne dogodi kakova pomutnja. Ta se dužnost razabire još jasnije iz čl. 4. instr. od 14. rujna 1817., koji za odklon takovih pomutnjah propisuje da sabirač strankam pokaže i glasno pročita u stavnici i protunamiri ubilježene brojeve, da se i nepismeni igrači mogu osvjedočiti o točnoj ubilježbi igranih brojevah. Ali s druge strane je sam tužitelj djelomice skrivio pretrpljenu štetu; jer, ma i bio nevješt čitanju, ipak je uza sve to mogao i bio dužan znati, da je sabirač prema naputku, pribijenu za ravnanje obćinstva u svakoj kolekturi, bio obvezan pročitati mu u stavnici i u protunamiri ubilježene brojeve, i pošto je on, pouzdavajući se u točnost manipulanta i nepozvavši ga da to učini, primio stavnicu, propustio je sam tužitelj oprez, što ga je svatko uz obične sposobnosti mogao upotrebiti. Pošto je tako i on sukrivac pretrpljene štete, nosi on po §. 1304. gr. zak. štetu surazmjerno s tuženikom, i to, pošto se razmjer neda inače ustanoviti, po polak.

§. 1305. Tko se služi svojim pravom unutar granicah pravnih, ne odgovara za štetu, koja drugomu od tuda pridolazi.

R. 3. XI. 75. Br. 11849. G. Z. 76. br. 63. Vršenju prava vlastničtva ima samo u toliko mjesta, u koliko se tim ne zadire u prava trećega (§. 364.). i samo onaj, koji se služi svojim pravom unutar zakonskih granicah, nije odgovoran za štetu, proizteklu od toga komu drugomu (§. 1305.). Iz rečenoga sliedi, da kod susjednih zemljištah može porabi biti mjesta samo u toliko, u koliko je kod toga moguće posjedovati i susjedna zemljišta. U predležećem slučaju se je ustanovilo sudbenim očevidom, da je uslied toga, što je dužnik odkopao gornju čest svoje livade, čim je dolnja čest nad njom ležećega polja tužiteljice ogoljena, doveden u pogibelj posjed njezin ter nemogućim postalo vršenje posjeda, dočim se atmosferičkom vlagom umekšano tlo, koje je bilo dosele zadržavano neprekinutim doticajem tuženikove livade, po prirodnih zakonih mora odrunjivati i padati doljo na livadu, te je tako na korist tuženiku, a izvinuto porabi tužiteljice. Ovdje se ne radi o tužiteljičinu pravu, koje bi se imalo vršiti na livadi tuženikovoj, nego o posjedu tužiteljice na vlastitu joj polju.

R. 11. VI. 74. Br. 5879. Prawnik 74. str. 496. Ako tko na vlastitu zemljištu postavi 6 palacah od tudje kuće odaljenu daščanu stienu do prozora susjedne kuće, čim se istoj oduzima zrak i svjetlo, nije krivac smetana posjeda, jer je vlastnik ovlašten (§§. 362. i 1305.) upotrebiti uzdušne slojeve nad svojim zemljištem, ma uz to i oduzeo susjednoj kući zrak i svjetlo.

R. 6. X. 48. Br. 2260. P. s. 1060. Ako vlastnik kuće istu uzdigne i time prozor na kući njegova susjeda bude budi posve zatvoren, budi lišen svjetla i vidika, ne može se on smatrati smetaocem posjeda, ako posjedniku susjedne kuće ne pripada nijedna od služnostih, spomenutih u zakonu, i ako ovaj nije zabranom toga uzdignuća, poteklom od njega i pretrpljenom od susjeda, došao u posjed prava zabrane.

§. 1299. Tko javno tjera kakov ured, kakovu umjetnost, kakov obrt ili zanat; ili tko se bez nužde prima dobrovoljno takovog posla, koji da se izvrši ištu se osobita umjetna znanja ili neobičajna marljivost, taj pokazuje time, da on misli o sebi da ima nuždnu marljivost i potrebita neobičajna znanja; on mora dakle odgovarati, ako nebi imao pomenutih vlastitostih. Ali ako onaj, koji mu je povjerio posao, znadijaše neumjetnost njegovu; ili ako je neumjetnost tu, da je stavio bio običajnu pomnju, znati mogao; tad nepažnja pada i na njega.

§. 1306. Redovito, nitko nije dužan naknaditi štetu, koju je prouzročio, nebudući tomu kriv, ili po kakovom djelanju nehotice. (Iz gradj. zak.)

3. Tko je dužan naknaditi štetu počinjenu po djeci i ludjacima?

§. 1308. Ako ludjaci ili slaboumni, ili djeca oštete koga, koji je tomu dao sam povoda po kojoj god krivini; takov ne može nikakove naknade tražiti.

§. 1309. Izvan toga slučaja, valja da mu naknade štetu one osobe, koje su zanemarile staranje njima povjereno nad pomenutimi osobami, i kojima se stoga zanemarenja šteta pripisati može. (Iz gradj. zak.)

4. Koja naknada štete pripada onomu, koji je na tielu ozledjen krivnjom ili nepažnjom drugoga?

§. 1325. Tko koga ošteti u tielu, plaća troškove za liečenje osobe povredjene; naknadjuje joj ne samo izmaklu zaslugu, nego i zaslugu, koje će se oštećenik lišiti u budućе, ako za rad postane nesposoban; i suviše ako oštećenik zahtieva, valja da mu za pretrpljene bolove plati neku sumu prema okolnostim dokazanim.

R. 12. IX. 79. Br. 7370. G. H. 79. br. 99 (7571). Po §. 1325. gr. zak nije naknada radi štete, prouzročene tjelesnom ozledom, uvjetovana osudom kaznenoga suda; kazneni sudac ima odlučiti o krivnji i kazni, a gradjansku sudac, ako toga već nije onaj učinio, o odšteti. Kada bi očitovanje kaznenoga sudca, da on ne smatra krivnju dokazanom, bilo na uštrb pitanju odštete, nebi mogao §. 366. kz. postupnika odredjivati, da ako okrivljenik ne bude odsudjen, valja privatnoga učestnika s njegovimi tražbinami odštete svaki put na parbu odputiti. Domirne i glavne prisege, kojimi se ima dokazati ne samo činjenica, da su tuženici napali i zlostavili tužitelja, nego i visina zatraženih odštetnih iznosah, jesu dopustive.

R. 17. VIII. 79. Br. 7512. Prawnik 79. str. 672. (7556). Po §. 1325. gr. zak. nije potrebno, da uslied tjelesne ozlede ostanu vidljivi znakovi, jer boli nisu uvjetovane vanjskimi znakovi i jer je odšteta za pretrpljenu bol samo aequivalenat pretrpljene boli. Ako je oštetitelj radi pomanjkanja potrebštine vanjskih znakovah od obtužbe radi prekršaja proti tjelesnoj sigurnosti po §. 411. k.z. odriešen i samo proglašen krivcem prekršaja §. 496. ibid., može dakle oštećenik uza sve to tražiti odštetu za pretrpljenu bol.

R 13. III. 79. Br. 424. G. Z. 81. br. 6. Da se ustanovi visina odštete za pretrpljenu bol, nije nuždna ozledjenikova prisega od ucjene. Ona se može ustanoviti na temelju sudbeno-liečničkih nalazah, i po vremenu što ga je trebalo za liečenje.

R. 18. I. 72. Br. 4932. (4446). Odmjerujući odštetu za pretrpljenu bol, valja obzir uzeti na stepen ozlede, na njezine poslje-

dice i prouzročene boli, te, pošto odšteta za pretrpljenu bol ipak nosi znamen privatne kazni, i na imovne odnošaje ozlediteljeve; ali na veliku starost ozledjenika samo u toliko, u koliko se ne pokaže, da je on ipak još bio krepka ustroja i preteže snage. Himba navale pako i način uzgoja, što ga je uživao ozliedjenik, ne imaju nikakova dojma na odmjerivanje odštete za pretrpljenu bol.

R. 1. VI. 70. Br. 1403. (3804). Ako je presudom kaznenoga suda ozliedjenik sa svojom većom tražbinom privatne odštete upućen na gradjansku parnicu, može gradjanski sudac viši iznos odštete i u tom slučaju dopitati, ako se u gradjanskoj parnici ne doprinesu nikakove druge činjenice i dokazala, nego u kaznenoj parnici.

§. 1326. Ako je povriedjena osoba nagrdjena po zlom postupanju; ima se osobito ako je osoba spola ženskog, gledati na ovu okolnost u toliko, u koliko bi to moglo smetati njezinom boljem napredku.

§. 1327. Ako se od tjelesne povrede dogodi smrt; imaju se namiriti ne samo svi troškovi, nego i ostavšoj ženi i djeci ubijenoga valja naknaditi sve ono, što su pomenute povrede izgubili.

R. 24. IX. 74. Br. 8511. (5477). U §. 1327. dolazeći izraz „djeca" može se prema smislu rieči toga paragrafa u savezu s drugimi stavkami zakona protezati samo na zakonitu djecu ubijenoga. Jer se po §-u 42. pod imenom „djeca" razumievaju rodjaci nizhodne loze, pod „obitelj" praroditelji sa svojimi potomci. Sveza medju ovimi osobami zove se rodbinstvo. Ali po §. 165. jesu nezakonita djeca izključena od obiteljskih pravah i od rodbinstva. S toga se ona ne mogu smatrati obiteljskimi članovi i rodjaci nezakonitoga otca. Ondje, gdje u zakonu dolazi rieč „djeca" bez dodatka (na pr. u §§. 681., 141—146., 148., 149., 154 i dr.), mislo se pod tim pravilno samo zakonita djeca. (Iz gradj. zak.).

5. Što ima naknaditi onaj, koj prevari žensku glavu i s njom dobije diete?

§. 1328. Tko žensku glavu prevari, i s njom rodi diete, valja da plati troškove porodjaja i babinjah, i da izpuni ostale dužnosti očeve, ustanovljene u trećem poglavlju prvoga diela. Zakoni kazneni odredjuju kad se zamama ima kazniti zajedno kao zločinstvo ili kao težki redarski prestupak.

R. 13. V. 57. Br. 4499. Manzove zbirke. S motivacijom da §. 1328. sadržaje sve obveze, koje je dužan izpuniti zavodnik ženske, s kojom je on rodio diete, i da mu se osim ovih obvezah više nikakove naprtiti ne mogu, da je izgubljeno poštenje po §. 303. neprocjenivo i da tužiteljica u tom pogledu nije dokazala nikakove stvarne pretrpljene štete — bi zatražena odšteta uzkraćena i uneseno u Judicatenbuch Nr. 32: Zavedena ženska koja postade mati, neima prema §. 1328. nikakova prava na odštetu s razloga izgubljena poštenja ili umanjena izgleda na buduću udaju.

(Iz gradj. zak.)

6. Jamči li gospodar za štetu, koju je njegovo družinče prouzročilo trećemu?

§. 1314. Ako tko uzme kakovo službeno čeljade bez svjedočanstva; ili znajuć drži u službi osobu, koja je pogibeljna radi kakove kakvoće tiela ili pameti; ili prima očitog zločinca; taj odgovara gospodaru kuće i ukućanom za naknadu štete, koja je po pogibeljnoj kakvoći tih osobah prouzročena.

§. 1315. Tako isto i onaj, koji je znajuć uzeo takovu pogibeljnu osobu, ili je upotrebio za kakov posao osobu nesposobnu, odgovara za štetu, koju je treći kroz to pretrpio.

R. 19. V. 81. Br. 3954. Prawnik 81. str. 510. Gradj. zak. izriče u §. 1313. u pogledu prava na naknadu štete pravoriek, da nitko nije odgovoran za tudje protuzakonite čine, kod kojih nije sudjelovao. — Od toga pravila čini zakon iznimku u sliedećih paragrafih, koji se dakle moraju strogo tumačiti. Jednu od tih iznimakah sadržaje i §. 1315. Ako se taj paragraf tumači po propisih u §. 6., ne ima dvojbe, da je zakonodavac u tom paragrafu samo to htio reći, da je poslodavac odgovoran samo za onu štetu, koja je trećoj osobi prouzročena nesposobnošću upotrebljene osobe, t. j. usljed nedovoljna i manjkava obavka službe, koji se je osnivao na nesposobnosti sluge. Tomu tumačenju nalazimo potvrdu i u §§. 1294. i 1297. Ne može se tvrditi, da §. 1315. najmitelju naprćuje odgovornost i za to, ako najmljena osoba komu počini štetu činom, koji neima obilježja manjkava obavka službe. (Iz gradj. zak.)

7. Tko odgovara za štetu učinjenu po živinčetu?

§. 1320. Ako je koga oštetilo kakovo živinče, odgovara za to onaj, koji je živinče na to natjerao, nagovara za to onaj, koji je živinče na to natjerao, nadražio ili čuvat ga zanemario. Ako se takove vrsti krivina nemože dokazati proti kojoj god osobi: ošteta drži se da je slučajna.

R. 2. VI. 75. Br. 4524 (5744). §. 1320. ustanovljuje samo odgovornost za zanemareno čuvanje životinje; obseg te odgovornosti može se samo po §. 1325. prosudjivati, koji odredjuje, u čem se u slučaju tjelesne ozlede sastoji dužnost odštete i propisuje, da se ozledjeniku ima platiti i okolnostim primjerena odšteta

za pretrpljenu bol. Kada bi se neposrednomu ozleditelju naprtila dužnost da plati odštetu za pretrpljenu bol, a onaj, koji je krivac nemarnosti kod čuvanja ozliedjene životinje, odriešio od toga, to bi se protivilo jasnoj namjeri zakona, koji u §. 1325. medju naknade, što ih pretrpljena tjelesna ozleda ovlaštuje tražiti, uračunava i odštetu za pretrpljenu bol.

R. 3. XII. 68. Br. 10427. Sch. 1. Ostavljanje psa u nezaključanoj sobi jest nedovoljno čuvanje istoga, i čuvalac je odgovoran za prouzročenu štetu. (Iz gradj. zak.).

8. Kakvo pravo ima onaj, koj zateče kod sebe u kvaru tudje živinče?

§. 1321. Tko na svojoj zemlji nadje tudje živinče, neima zato jošte prava ubiti ga. On može živinče zgodnim načinom izagnati, ili ako mu je učinilo štete, ima pravo posebničkog zaloga na toliko komada životinje, koliko je dosta da mu se naknadi šteta. Ali u osam danah mora on ili pogodit se s vlastnikom, ili svoju tužbu iznieti pred sudca; inače mora povratiti životinju zadržanu u zalog.

R. 29. IX. 80. Br. 8258. Jur. Ztg. 80. br. 49. Zalaganje, koje spominje §. 456., jest dužnikovo dobrovoljno davanje u zalog i s toga se odredba ovoga paragrafa ne može uporaviti na sudbenu pljenitbu, pošto zakon izraze „založiti“ (§§. 451., 454., 457., 460., 632., 319., 1128.), „založenje“ (§§. 442., 455,, 457., 632., 1343.) i „plieniti“ (§§. 1321. i 1322.), „pljenitba“ (§§. 822. i 1136.) jako dobro razlikuje jedan od drugoga i s prvimi uviek spaja pojam dobrovoljna davanja od strane založnoga dužnika. (Iz gradj. zak.).

9. Kada može tražiti naknadu štete onaj, koj je uvriedjen u svom poštenju?

§. 1330. Ako je tko kroz uvriedu u poštenju doista oštećen ili dobitka lišen, uvriedjenik ima pravo iskati naknadjenje štete ili puno zadovoljenje. (Iz gradj. zak.).

10. Što je podpuno zadovoljenje?

§. 1323. Kada se radi o naknadi prouzročene štete, mora svekoliko u prijašnje stanje biti povraćeno ili ako to nemože da bude, ima se platiti vriednost izhodeća od procjene. Ako se obveza naknadjenja tiče samo pretrpljene štete, tad jest naknada štete u pravom smislu; ako li se obveza ta proteže i na izmakli dobitak i na zagladjenje prouzročene uvriede, zove se puno zadovoljenje.

R. 8. V. 55. Br. 4325. P. s. 1069 (84). Pod procjenbenom vriednosti razumieva se aequivalenat, ravan iznosu, što bi ga oštećenik u svom obrtu bio zaslužio. (Iz gradj. zak.).

11. Rok, u kojem ima oštećenik pravo tražiti naknadu štete?

§. 1489. Svaka tužba o naknadi štete prestaje poslie tri godine, računajuć od vremena, kada je oštećenik obaznao za štetu. Ako nije znao, da mu je učinjena šteta, ili ako je šteta postala s kakova zločinstva; pravo tužbeno zastaruje samo nakon trideset godinah.

Sravni rješitbe kod §. 1480. o. g. z.

R. 29. I. 73. Br. 607. Manzove sbirke (4861). Spruchrepertorium N. 38.: U §. 1489. ustanovljena zastara uporavlja se i na tužbe radi plateža ugovorne globe (vidi podpuni tekst kod §. 1336.).

R. 13 III. 67. Br. 1356 (2756). Proti tužbi za naknadu podmirenih alimenatah neima mjesta prigovoru trogodišnje zastare jer se ovdje ne radi o naknadi iz pravnoga razloga oštete, nego o naknadi po tužitelju podmirena troška, što bi ga po zakonu tuženik sam bio morao nositi, a takova tražbina podpada samo obćenitoj zastari.

§. 1490. Tužbe o uvredah takovih, koje jedino sastoje u pogrdjenjih ustmeno, pismeno ili kretanjem, pošto mine jedna godina, ne mogu se više podignuti. Ako pak uvrieda sastoji u djelih, pravo tužbeno na zadovoljenje traje tri godine. (Iz gradj. zak.).

Razdio drugi.

I. O kradnji i pronevjerenju.

Kradnja.

§. 171. Koj svoje koristi radi uzme posjedniku bez njegova privoljenja kojugod tudju pomičnu stvar: krivac je kradnje.

Vidi §. 60. šumskoga zakona, koj je citiran kod §. 2. o. z.

Okolnosti po kojih kradnja biva zločinstvom:

§. 172. Kradnja postaje zločinstvom ili po iznosku; ili po naravi čina; ili po vlastitosti ukradene stvari; ili po vlastitosti učinitelja.

a) Iznosak veći.

§. 173. Iznosak čini kradnju zločinstvom, kad iznosak tatbine ili vriednost onoga, što je ukradeno, nadilazi petdeset forintih. Pri tom neima nikakove razlike, izlazio iznosak taj ili ta vriednost iz jednoga ili više činah, učinjenih u isto doba ili ponovljenih u različito vrieme, bio ukraden jednomu gospodaru ili više njih, učinila se tatbina u jednom ili u više predmetah. A vriednost ima se računati ne po hasni tata nego po šteti okradenoga.

b) Pogibeljnija narav čina.

§. 174. Po naravi čina postaje kradnja zločinstvom:

I. Bez svakoga obzira na iznosak:

a) ako tat bude providjen oružjem ili kojim god inim orudjem, sigurnosti osobnoj pogibeljnim ili ako, zatečen pri kradnji, bude se poslužio u istinu silom ili pogibeljnom prietnjom proti komu, da se tim održi u posjedu ukradene stvari;

b) ako je kod kradnje sudjelovalo dva ili više njih, koji su se složili, da počinjavaju razbojstva ili kradnje;

c) ako kradnja bude počinjena prigodom požara ili pogibelji vodene ili ine koje nesreće budi obćenite, budi ponapose okradenom dogodivše se.

II. Ako tatbina iznosi više od dvadeset i pet forintih, ter ujedno bude učinjena:

a) u družtvu jednoga ili više ortakah;

b) na mjestu posvećenu službi božjoj;

c) u stvarih zatvorenih.

c) Vlastitost ukradene stvari.

§. 175. Po vlastitosti ukradene stvari postaje kradnja zločinstvom:

I. Bez obzira na iznosak, ako bude učinjena:

a) u stvari služećoj neposredno za službu božju, s oskvrnućem, vriedjajućim bogoštovje;

b) u predmetih imenovanih u §§. 85. sl. c. i 89.

II. Ako šteta iznosi više od dvadeset i pet forintih i kradja bude učinjena:

a) u plodovih u polju ili u plodovih s drvja;

b) u marvi na paši ili s progona;

c) u orudju ili stroju služećem za obradjivanje tla u polju;

d) u rudah, orudju ili spravah, koje se nalaze budi u rudnicih pod zemljom, budi u gradnjah rudarskih povrh zemlje, budi na haldah ili u djelaonicah, gdje se rude priredjuju.

d) Vlastitost učinitelja.

§. 176. Po vlastitosti učinitelja postaje kradnja zločinstvom obzirom na iznosak veći od dvadeset i pet forintih:

a) kad učinitelj već bude kažnjen dvaput radi kradnje, razbojstva, pronevjerenja ili prevare nu samo onda, ako izmedju pretrpljene posliednje kazni i učinjene kradnje nebude prošlo deset godinah;

b) kad okradu gospodara ili gospodaricu svoju, ili druge ukućane, sluge ili služkinje;

c) kad okradu majstora svoga ili onoga, koj ih najmi zanatnici, šegrti ili nadničari.

§. 177. Kad se kradnja po glasu §. 176 ima ubrojit učinitelju za zločinstvo samo jedino rad vlastitosti njegove: ne ima se smatrat za zločinstvo ni dioničtvo, ni sukrivina kradnje. (Iz kaz. zak.).

Kazan zločinstva kradnje.

§. 178. Ako kradnja nebude otegoćena ničim nego onim, što se u §§. 173—176 zločinstvu zahtjeva: kaznit se ima težkom tamnicom od šest mjesecih do jedne godine danah; pri otegoćujućih pako okolnostih od jedne do pet godinah danah.

Naredba ministarstva pravosudja od 13. lipnja 1856., kriepostna za svakolike krunovine izim Krajine vojničke. (Drž. zak. list broj 103. god. 1856.)

kojom se razjašnjuju u §§. 178. i 179. kaznenoga zakona sadržani propisi o kažnjenoga zločinstva kradje.

Budući opaženo, da se §§. 178. i 179. kaznenoga zakona daje pri uporavljivanju različit smisao, s toga nalazi se ministarstvo pravosudja prinudjeno izdati u tom obziru razjašnjenje sliedeće:

a) U drugoj točki §-a 178. odredjena višja kaznena mjera težke tamnice od 1 do 5 godinah ima se na zločinstvo kradje uporavljivati ne samo onda, kada se steku dvie ili više okolnostih takovih, po kojih kradnja po propisu §§. 173.—176. zločinstvenom postaje, nego i onda, kada je zločinstvo kradnje u obće skopčano s obćenitimi otegoćujućimi okolnostmi od vrste pomenute u §§. 43.—45. zakona kaznenoga i kada se u jednom i u drugom ovom slučaju obnadje, da su postojeće okolnosti otegoćujuće, uzporedjene s postojećimi okolnostmi olahkoćujućimi u smislu §. 48. pretežnije.

Tako isto, čim poradi pretežnih okolnostih otegoćujućih uztreba uzeti višju mjeru kaznenu, neće već o tom moć govora biti, da bi se na takav slučaj mogo uporaviti §. 54.

b) U ovih slučajevih §. 179. u kojih je kradnja već sama po sebi zločinstvo, daklem kada ukradena stvar iznosi preko 300 for. (§. 173), kada tat zatečen pri kradnji, bude se poslužio u istinu silom ili pogibeljnom prietnjom proti komu, da se tim održi u posjedu ukradene stvari (§. 174. br. 1.) ili kada je učinitelju kradež postala navadom (§. 176. br. 1.) ima se u §. 179. ustanovljena kazan težke tamnice od 5 do 10 godinah odredit i onda, kada se i nepridruži nikakova druga okolnost, po kojoj bi djelo postalo zločinstvo.

Nego na slučaj, pomenuti u §. 179., kada se tatbina izvede osobitom drzovitošću, silom ili lukavštinom, ima se kazan ova uporaviti samo onda, kada djelo bude učinjeno u obće u takovih okolnostih, koje ga po obćenitih ustanovah (§§. 173.—176.) čine zločinstvom.

§. 179. Kad svota (suma) tatbine prevali tri stotine forintih; — ili kad se tatbina izvede osobitom drzovitošću, silom ili lukavštinom; — ili kad se tat, zatečen pri kradnji posluži proti komu u istinu silom ili pogibeljnom prietnjom, da se održi u posjedu ukradene stvari; ili kad kradež tatu postane navadom: sudit se ima na težku tamnicu od pet do deset godinah danah.

Vidi naredbu ministarstva pravosudja od 13. lipnja 1856. br. 103 drž. zak. lista kod §-a 178. o. z.

§. 180. Zato samo, što je kradnja učinjena obnoć, ako nepristupi k tomu u isto doba još ina koja okolnost, navedena u §§. 173—177, nepostaje još kradnja sama po sebi zločinstvom; ništanemanje kaznit se ima, budi trajanjem budi pooštrenjem kazni, kradja takova strožije, nego da je, u jednakih inače okolnostih, učinjena obdan.

(Iz kaz. zak.).

Pronevjerenje biva zločinstvom

a) po naravi čina.

§. 181. Kao zločinstvo smatrati se ima ono pronevjerenje, kojim tko zadrži ili prisvoji stvar koju, iznoseću više od dvadeset i pet forintih, kriepošću javnoga ureda (budi državnoga, budi obćinskoga) ili osobitim poglavarstvenim ili obćinskim nalogom sebi povjerenu.

Vidi §. 90. bilježničkoga reda, koj je citiran kod §. 68. o. z.

Kazan.

§. 182. Pronevjerenje takovo kaznit se ima težkom tamnicom od jedne do pet godinah; ako pak prevali stotinu forintih, od pet do deset, a i do dvadeset godinah danah.

b) Po iznosu većem.

§. 183. Krivcem zločinstva pronevjerenja tvori se onaj, koj, izvan slučaja pomenuta u §. 181. zadrži ili prisvoji pronevjerenu stvar koju, iznoseću više od sto forintih.

Dužnikove stvari zaplienjene ili pod zabranu uzete po sudu, ili inoj kojoj oblasti, u koliko su bile zatvorene ili dužniku u pohranu predane, imadu se smatrati kao povjereno dobro.

Nu u slučaju pronevjerenja imade se podpuna vriednost tih stvarih samo onda ubrojiti, ako je manja od ukupne tražbine, radi koje bi usliedila plenitba.

Kazan.

§. 184. Pronevjerenje takovo kaznit se ima tamnicom od šest mjesecih do jedne godine; ako pak iznosak prevali tri stotine forintih, težkom tamnicom od jedne do pet godinah; a u okolnostih osobito otegoćujućih, od pet do deset godinah danah.

Dioničtvo kradnje ili pronevjerenje.

§. 185. Krivcem dioničtva kradnje ili pronevjerenja tvori se onaj, koj stvar ukradenu ili pronevjerenu sakrije, sebi pribavi ili protrži.

Kazan.

§. 186. a) Ako dioniku po iznosku ili po vriednosti stvari ili po dogodjaju bude poznato, da je tatbina ili pronevjerenje učinjeno načinom, koj ga tvori zločinstvom, u koliko to nebi bivalo samo rad osobnih vlastitostih, učinitelja, ili

b) ako stvari na više putah sakrivene, pribavljene ili protržene ukupno uzete, prevaljuju pri tatbini iznosak ili vriednost od pedeset forintih, a pri pronevjerenju iznosak od sto forintih: kaznit se ima dioničtvo tamnicom od šest mjesecih do jedne godine, a prema veličini iznoska, lukavštine i štete uzročene i do pet godinah danah. (Iz. kaz. zak.).

Bezkaznenost kradnje i pronevjerenja radi uspješnoga pokajanja.

§. 187. Svaka kradnja i svako pronevjerenje kažnjivost gubi, kad učinitelj, prije nego krivinu njegovu sazna sud ili ino koje poglavarstvo, uspješnim pokajanjem, premda podbodom oštećenoga, svukoliku štetu nastavšu iz svojega čina, nadomjesti on sam, a ne koj treći umjesto njega.

Isto to ima mjesta i o dioničtvu; odrešenju ipak dionika dovoljno je, ako dionik kradnje ili pronevjerenja prije nego ga sazna poglavarstvo, nadomjesti onu svukoliku štetu, koja je nastala dioničtvom njegovim, u koliko ju je pronaći moguće.

§. 188. Ako dakle koj okradenik prijavi poglavarstu tatbinu, koja mu je učinjena, nemogući naznačiti učinitelja ni po znaku podaljem, pak u to doba učinitelj prije nego poglavarstvo sazna da je on taj isti, nadomjesti svu štetu: učinitelj će takov svakako ostati bezkaznen; ali ustanovljenje paragrafa predidućega neima mjesta:

a) kad okradenik stigne tata u bježanju, prije još nego stvari ukradene na stranu ukloni, ter mu tat na zahtjevanje njegove stvari povrati ili ih u potjeri od sebe baci; ili

b) kad se učinitelj oštećenom podveže, da će mu uz njekoje stanovito doba dati nadomještenje, ali neodržavši te nagode, bude odan po oštećeniku; ili

c) kad se u okolnostih gori pomenutih prigodom sklapanja nagode, povrati samo dio stvarih ukradenih; ili

d) kad učinitelj, prije nego ga sazna poglavarstvo, jedan dio ukradenih stvarih povrati, a u pogledu ostatka ponudi nagodu, okradenik pako nagode te neuzhtije primit, nego učini uhvatit učinitelja. (Iz kaz. zak.)

Kradnje i pronevjerenja koja se smatraju kao prekršaji.

§. 189. U ostalom, u koliko se tatbine i pronevjerenja ovdje nenapomenuta i dioničtvo istih, a tako u obće i kradež i pronevjerenja izmedju suprugah, roditeljah, djece, i braće i sestarah dok u skupu živu, imadu smatrat kao prekršaji: o tom se nahodi propis u dielu drugom ovoga zakona (§. 463). (Iz kaz. zak.)

Kradnje manje vrsti.

§. 460. Svaka kradnja, koja nije te vrsti, da se po propisu §§. 173. do 176. kazni kao zločinstvo: ima se kao prekršaj kazniti jednostrukim ili strogim zatvorom od jednoga tjedna do jedne godine, a po vlastitosti okolnostih zatvor se taj i pooštriti imade. (Iz kaz. zak.)

Pomanja pronevjerenja i prevare.

§. 461. Ista kazan ima mjesta i u pronevjerenjih i u prevarah, ako po okolnostih izbrojenih za pronevjerenja u §§. 181 i 183, a za prevare u §§. 199, 200 i 201, nebudu zločinstvo. (Iz kaz. zak.)

Trajanje i pooštrenje kazni kod tih prekršaja.

§. 462. Trajanje kazni i pooštrenje iste ima se izmjerit po velikoći iznoska, po lukavštini, koja se u činu ukaže, i po zlobi, pogibelji i veličini prevarena tim pouzdanja. (Iz kaz. zak.)

Kradnje i pronevjerenja medju supruzi ili bližnjom rodbinom živućom u skupu (zajednici).

§. 463. Kradnje i pronevjerenje izmedju suprugah, roditeljah, djece, braće ili sestarah, dok u skupu živu, mogu se jednostrukim ili strogim zatvorom od jednoga tjedna do šest mjesecih, koj se prema okolnostim i pooštriti ima, kazniti samo onda, ako to zaište glava od porodice. (Iz kaz. zak.)

Dioničtvo u tih prekršajih.

§. 464. Dioničtvo u kradnji i pronevjerenju jest prekršaj, ako po §§. 185 i 186 nebude zločinstvo.
(Iz kaz. zak.)

Kazan dioničtva.

§. 465. Kazan dioničtva odredit se ima u obće po §. 460; ponapose pak ima se izreć strožija kazan suprot onomu, koj navede na takov prekršaj nedoraslu ili drugčije slaboumnu osobu. (Iz kaz. zak.)

Bezkaznenost tih prekršaja.

§. 466. Ustanove, dolazeće u §§. 187 i 188, imaju se na kradnju i pronevjerenje i na dioničtvo istih uporavit i onda, kad nebudu ino nego goli prekršaji.
(Iz kaz. zak.)

II. O prevari.

Prevara.

§. 197. Koj himbenim predstavljanjem ili činjenjem zavede koga u bludnju, kojom tkogod, budi država, budi občina, budi ina koja osoba, ima podnieti štetu, budi u vlastničtvu svojem, budi u ostalih pravih; ili koj se s tom nakanom i na način prije pomenuti posluži bludnjom čijom ili neznanjem: krivac je prevare; dao se na to zavesti koristoljubjem, strašću, nakanom, da protuzakonito pogoduje koga, ili kojom mu drago drugom nakanom uzgrednom. (Iz kaz. zak.).

Okolnosti, u kojih prevara postaje zločinstvom:

§. 198. Prevara postaje zločinstvom ili po naravi čina ili po iznosku štete.

a) narava čina.

§. 199. Pod uvjeti §. 197 postaje prevara zločinstvom već po samoj naravi čina:

a) kad tko u vlastitoj svojoj stvari krivu prisegu pred sudom ili ponudi ili zbilja položi; ili kad tko zaište od koga krivo svjedočanstvo, koje bi se imalo položit pred sudom, ili kad tko krivo svjedočanstvo pred sudom ili ponudi ili položi, ako i nebude u njem u isto doba ponuda ili položenje prisege;

b) kad tko lažnim načinom uzme na se značaj javnoga urednika, ili uzlaže da ima od poglavarstva nalog, ili osobitu povlast, zadobljenu od oblasti javne;

c) kad se tko u javnom obrtu posluži mjerom ili vagom, budi krivom budi manjom; bila cimentirana ili nebila;

d) kad tko spotvori ili krivotvori javnu dokaznicu koju, ili znak koj, uveden javnom naredbom; bio to biljeg, bio pečat, bila proba;

e) kad tko ukloni ili premjesti znamenja, postavljena za opredieljenje medjašah;

f) kad tko razsipnošću do toga dodje da nemože izplatit dugovah; ili kad uznastoji produljit svoju vjeresiju spletkami; ili kad tko zamrsi pravo stanje mase budi izmišljotinom vjerovnikah, kojih neima; budi inim kojim prevarnim sporazumljenjem ili sakrićem jednoga diela svojega imetka.

§. 55. zakona od 3. listopada 1876. o postupku u pravnih poslovih manje vriednosti (o postupku bagatelnom ili maličnom) pred kr. kotar. sudovi (Sbornik zakonah i naredabah broj 88. god. 1876.):

Ako stranka saslušana kao svjedok bude krivo izkazala, njezina se kazivanja imadu smatrati kao krivo svjedočanstvo, položeno pred sudom.

Ustanove zakona kaznenoga o nudjenju krive prisege ili krivа svjedočanstva, neimaju se uporavljivati na izjave i kazivanja, koja je učinila stranka prije, nego što je preslušana bila kao svjedok.

Točka 8. naredbe ministarstva financijah od 21. prosinca 1860., kriepostna za svekolike krunovine, kojom se uvode biljegovani zavitci listovni i nove marke za listove i novine (Sbornik zakonah i naredabah br. 157. god 1863 I.):

Na protuzabrano prodavanje, potvaranje i krivotvorenje zavitakah listovnih, a tako i na upotrebljivanje neistinih zavitakah listovnih uporavljivat će se dotični propisi, odnoseći se na isto takovi postupak s listovnimi markami, a odnosno ustanove kaznenoga zakona o dohodarstvenih narušajih i obćega zakona kaznenoga.

b) Iznosak poveći.

§. 200. Ostale prevare postaju zločinstvom, kad šteta uzrokovana ili koja se zlobno namisli učiniti, prevali petdeset forintih. (Iz kaz. zak.)

Glavne vrste prevara koje su zločinstvo povećega iznoska radi.

§. 201. Rad prevelike mnogoličnosti, svih vrstah prevare u zakonu, istina, izbrojit nije moguće. Ali s obzirom na pomenuti iznosak, krivac je zločinstva ponapose:

a) koj tvori krive dokaznice privatne, ili krivotvori prave; koji dokaznice, koje su tudje ili nisu izklopno njegove, uništi, ošteti ili zataji na štetu drugoga koga; koji znajući dalje razprostire spotvorene ili krivotvorene javne vjerovne papire ili krivotvorene novce, ništanemanje bez sporazumljenja s krivotvorci ili dionici;

b) koj praznovjernom ili inom himbenom obsjenom zloupotrebi slaboumje čije, na štetu budi njegovu budi trećega koga;

c) koj navlaš sakrije i posvoji koju stvar nadjenu, ili koja ga je po bludnji dopala, štono ništanemanje o zataji nadjena blaga neima mjesta;

d) koj uzme na se krivo ime, stališ ili značaj, ili se gradi vlastnikom tudjega imetka, ili se inače krije pod kojim lažnim vidom, hoteći tim steći nepravičnu dobit, ili učinit komu štetu u imetku ili u pravih, ili zavesti koga na štetan koj čin, kojega se inače nebi podhvatio da nebude prevaren;

e) koj se u igri posluži krivimi kockami, lažnimi kartami, himbenim sporazumljenjem ili inom kojom lukavom spletkom. (Iz kaz. zak.)

Kazan zločinstva prevare.

§. 202. Obična kazan prevare jest tamnica od šest mjesecih do jedne godine, a pri okolnostih otegoćujućih, od jedne do pet godinah danah.

§. 203. Kad iznosak ili vriednost, koju učinitelj steče zločinstvom, ili na koju mu je nakana upravljena bila, prevali svotu od tri stotine forintih; ili kad zločinac učini

prevaru sa smjelošću ili lukavštinom osobitom; ili kad mu varanje postane navadom: kazan je težka tamnica od pet do deset godinah danah.

§. 204. Ako zločinstvo prevare bude učinjeno krivom prisegom §. 199, sl. a), osudit se ima varalica na težku tamnicu po odmjeri ustanovljenoj u §§. 202 i 203; a ako krivom prisegom uzroči štetu veoma važnu, na težku tamnicu do dvadeset godinah, a prema okolnostim i do smrti. (Iz kaz. zak.).

Prevare, koje se smatraju kao prekršaji.

§. 205. Prevare, u kojih neima nijedne okolnosti, pomenute u §§. 199 i 200, imaju se smatrat i kaznit kao prekršaji po propisu ovoga zakona, nahodećem se u dielu drugom. (Iz kaz. zak.)

Prva i druga zapovied crkvena.

1. „Svetkuj zapovjedne blagdane".
2. „Slušaj pobožno svetu misu u nedjelju i ostale zapovjedne blagdane".

---

1 De celebratione festorum.

I. Quia dies Dominicus, velut Domino specialiter consecratus, in quo lucem condidit, a mortuis resurrexit, & Spiritum Sanctum in discipulos misit, dies etiam festi solennitates sunt Sanctorum, qui sunt viva membra Christi, &, ut Apostolus ait, templum Spiritus Sancti; proinde iidem dies ipsa sua institutione exigunt, ut in iisdem Divinae misericordiae largitatem, & fervorem, Christi Passionem, vitam, & merita meditantes, prout idem Apostolus Timotheo praecipit, obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones offeramus DEO Patri; ideo gravi cum dolore Sacra Synodus intellexit, in ejusmodi solennitatibus ad Ecclesias, & memorias Sanctorum concursum populi fieri, non ut preces DEO reddantur, sed ut quaestus, commessationes, & potationes sub ipsorum Divinorum sacra celebratione exerceantur.

II. His accedit pernitiosa eorum impietas, qui, si labores manuales exercere non praesumant, nihilominus damnosa suarum conscientiarum fraude cum sacri Missae Sacrificii neglectu longinquas vecturas, & deductiones diebus festivis instituunt; quibus scandalis, ut prius praemissa per omnes Cathedras (ut Sacra Synodus mandat) Parochiales de vitandis hujusmodi scandalis monitione, ut ubi Parochi locorum ante, vel sub divinorum officiorum celebratione tales quaestus, vel venditiones exercitari animadverterint, si id quidem ante Divina inchoatum fuerit,

ibidem eo die sacrum missae officium non celebrent, nisi id sine gravi incommodo fieri non posset, verum ad aliam vicinam Ecclesiam, vel Capellam pro hujusmodi celebratione discedant. Si vero sub ipso sacro Missae Sacrificio id factum fuerit, ex tunc tali in Ecclesia, vel Capella Divina non peragantur, donec ab Illustrissimo Domino Ordinario super eo specialis licentia obtineatur.

III. Non intendit porro Sacra Synodus iis nundinis praejudicare, quae in locis nominatis ab antiquo consvetae, & regia authoritate institutae sunt; prout & foris publicis, ac forizationibus, ab immemorato tempore inductis: in iis enim post mature lecti sacri auditionem venditiones & emptiones, dummode sine templi, locique sacri turbatione fiant, non prohibentur. Quoad vecturas vero, & alias prohibitas, ac serviles operas consvetudo in hujusmodi puniendis scandalis usitato in statu permittitur.

Sanctificationem festorum dierum non sola, & unica auditione Missae absolvi, sed una exceptionem verbi Divini, pomeridianum Divinum officium, & totius diei pie, & devote transactum curriculum exposcere extra dubium est. Ut itaque tali modo dies omnes festi transigantur, & exemplo, & frequentibus monitis curabit Parochus: Hinc Altissimas ordinationes Regias eatenus editas & ipse observabit, & ab universo populo observari faciet;[1] atque in horum consequentiam ab Ecclesia, & Ecclesiarum stillicidiis procul removebit omne illud, quod sanctificationi festorum obstare, eam impedire, aut transgressionis, & irreverentiae occasionem praebere potest.[1]

[1] Resolutionem Regiam circa sanctificationem festorum 15 Decemb. 1772. editam per extensum Rituali Dioec. recentius edito insertam leges. — Extat praeterea insigne Religionis etiam quoad hoc punctum in Actis publicis Regnorum Dalmatiae, Croatiae & Slavoniae monumentum. In Congregatione enim generali anno 1629. Zagrabiae celebrata conclusus est articulus ordine 25 subsequo etiam anno 1630. & subseque diplomate etiam Ferdinandi II. confirmatus tenoris sequentis: „Statutum insuper est, ut amodo deinceps futuris semper perpetuis temporibus venditio, & forisatio quarumqumque rerum venalium (demptis comestibilibus, pane videlicet, obsonio, vino & fructibus arborum, quae peractis divinis vendi poterunt) diebus dominicis ubique interdicta sit, & habeatur, sub amissione rerum venalium in facietamen fori, & non alibi per Dominos terrestres, vel iisdem negligentibus, per quosvis alias accipiendarum, celebrationibus autem nundinarum majorum suis diebus salvis permanentibus, contra contumaces Reverendissimus Dominus Praelatus Zagrabiensis censuris ecclesiasticis utatur.“ Lect. & extrad. per Magistrum Petrum Znika Prothonotar. Regni Slavoniae. Videatur etiam Synod. Borkovichiana IV. c. 2. — & Mikulichiana c. 4.

---

2. Festa de praecepto in dioecesi zagrabiensi sanctificanda.

Festa Mobilia.

Omnes dies Dominici per Annum.

Solemnitatem Paschatis, seu Resurrectionis D. N. J. C. insequens dies Lunae.

Ascensio D. N. J. C.

Solemnitatem Pentecostes insequens dies Lunae.

Festum SS. Corporis D. N. J. C.

[1] Non est multis verbis demonstrandum, quantum devotioni, & vero cultui divino obstent officinae, cujuscunque generis illae sint, signanter tamen educila, si aedibus sacris nimis vicina sint. Qui similem discrdinem patiuntur; e primo conspectu, vel auditu convincuntur plus eis lucrum temporale cordi esse, quam Dei cultum, Religionemque, — utinam legerent, & mente revolverent, quae apud Joan. c. 2. v. 14. 15. & 16. referuntur. — Invenit (Jesus) in templo vendentes boves, & oves, & columbas, & nummularios sedentes, & cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo, oves quoque, & boves, & nummulariorum effudit aes, & mensas subvertit, & his, qui columbas vendebant, dixit: aufferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis. — Quid dixisset, & fecisset Jesus, si invenisset vinum epocillantes? videatur Conc. Provinc. de anno 1638. c. 4. §. 5. Nolumus autem, ut exemplum Christi, quod unice ad procurandam locis sacris debitam reverentiam adduximus, in eum sensum Ecclesiastici detorqueant, quod & ipsis liceat flagello, scutica, aut baculo uti ad removendos ab Ecclesia excessus — nam primo, non eruitur e textu sacro, quod Salvator quemquam percusserit. — Dein vero, nobis non est ea auctoritas, virtus motuum animi, & sensuum compositio, quae inerat Dei filio — quapropter, quia fragiles essemus, & erroribus, passionibusque obnoxii, titulus integer de clerico percussore in legum ecclesiasticarum codicem illatus est.

(Constit. syn. pag. 141. Cap. II. Pag. 232 Sanctificationem . . . do De invocatione.)

Festa immobilia juxta ordinem mensium.

In Januario. 1ma Circumcisio D. N. J. C.
6ta Epiphania D. N. J. C.
In Februario. 2da Purificatio B. M. V.
In Martio. 25ta. Annuntiatio B. M. V. quod si ob occurrens aliud festum transferatur, sanctificatur die translationis.
In Junio. 29na SS. Petri & Pauli Apostolorum cum Commemoratione OO. SS. Apostolorum.
In Augusto. 15ta Assumptio B. M. V.
20ma Solemnitas S. Stephani R. H.
In Septembri. 8va Nativitas B. M. V.
In Novembri. 1ma Festum OO. SS.
In Decembri. 8va Festum Immaculatae Conceptionis B. M. V.
25ta Nativitas D. N. J. C.
26ta Festum S. Stephani Protomartyris cum Commemoratione OO. SS. MM. Et in qualibet Parochia solum, & unicum principale Festum Titulare Ecclesiae Parochialis.

(Rituale pag. 1.)

---

3. De festorum in Ecclesia cathedrali et dioecesi hac receptione.

Quoniam vero Divina bonitas in Sanctorum suorum honoribus honoratur, ac novissimis hisce temporibus certorum Sanctorum suorum gloriam veluti ultimum, & diu pro fidelibus suis custoditum contra inimicos suos visibiles, & invisibiles scutum servaverit, eandem gloriam recenter signis manifestando, prout idem in divo Josepho nutritio filii sui, & Genitricis ejusdem sponso mirifice declarare voluit; Ideo ejusdem sancti Josephi festum foro, & sancti Quirini Episcopi Szesziensis,[1] & Mart. itidem festum choro Ecclesiae Cathedralis tantum sub ritu solenni; Sanctorum vero Antonii de Padua, Ignatii de Lojola, & Francisci Xaverii sub ritu festi simplicis, lectionibus, & oratione ex Romano Breviario desumendis, & in fine Zagrabiensis Breviarii imprimendis, reliquis vero

[1] Lege: Sisciensis.

Antiphonis, Hymnis, & responsoriis ex Zagrabiensi applicandis, celebranda eadem Sacra Synodus decrevit. Quia vero festum sancti Quirini sub corona Hungariae ritu duplici ad libitum celebratur, quo sanctus Ecclesiae hujus, velut Sziscio Zagrabiam translatae, fuit Antistes; ideo, ut ejusdem festum quarta Julii sub eodem ritu duplici celebretur, statuitur.

(Const. syn. pag. 144. Cap. V.)

---

4. Judiciales inquisitiones et signanter exhumationes nonnisi in urgentissimis casibus praesuscipiendas esse diebus festivis.

Nr. 1292.

Ordines Exc. Tabulae banalis ddto 19. Martii a. c. Nro. 3162. quoad judiciales inquisitiones et signanter exhumationem in sequelam repraesentationis Consistorii hujus emanati, Venerabili Clero curato sub gubernio regiminis provincialis degenti, pro notitia communicantur.

Sunt autem tenoris sequentis:

Br. 3122. Kr. sudbenomu stolu u Zagrebu.

Izvješće od 10. Ožujka o. g. br. 553. kaz. opravdajuće postupak sudca iztražitelja glede izkapanja lješine Jose Vidovića na šišljavičkom groblju na dan presv. Trojstva, za vrieme službe božje, uzima banski stol na znanje.

Podjedno opazuje se sudbenomu stolu sliedeće:

Postojeći kazneni postupovnik neizključuje doduše blagdane za obavljanje poslovah kaznenih, nu od tuda nipošto nesliedi, da se kaznenim uredovanjem bud najmanje smeta ovršivanje vjerozakona, bud drugim kojim načinom vriedjaju uredbe crkvene.

Kazneni sud neima nikad s vida pustiti, da su sudbeno-liečnički očevidi, a osobito exhumacije i razudbe trupla u obće prizori zazorni, pak da ih s toga valja obavljati u koliko je moguće vazda izključenjem javnosti.

Neumjestna jesu svakako onakova uredovanja, kad budu provedena blagdanom na javnom mjestu, i to u crkveno-službeno vrieme, nedvojbeno bo vriedjaju reli-

giozna čuvstva crkvu polazećega pučanstva, a uz to podobna su pobuditi i javnu sablazan.

Prema tomu očekiva kr. banski stol, da će kr. sudbeni stol u buduće samo u najprešnijih slučajevih odrediti uredovanje one naravi na blagdane, a pri tom uznastojati, da će njegov izaslanik sa svom štednjom napram crkvi i pučanstvu poslovanje svoje udesiti.

Kr. banski stol.

U Zagrebu dne 19. Ožujka 1879.

(Circ. VI. br. 1292 g. 1879 str. 109.)

---

5. Circa vaccinationem et revaccinationem.

Nr. 1570.

Erga remonstrationem abhinc eo scopo factam, ne vaccinatio et revaccinatio diebus Domini et Festis praesusciperetur, — responsum r. Regiminis provincialis dtto 5. curr. Nr. 9093. horsum directum per extensum DD. Curatis pro notitia et directione communicatur; est autem tenoris sequentis:

„Velecienjenim službenim pismom od 30. travnja t. g. broj 1097. obratio se je prečastni duhovni stol pod nadpastirstvom Vaše Preuzvišenosti nalazeće se zagrebačke nadbiskupije na vladin odjel za bogoštovje i nastavu, neka se ciepljenje i dociepljivanje boginjah nezakazuje na nedjelje. Svoju zamolbu obrazložio je prečastni duhovni stol dvojako, da su najme po nedjeljah župnici zaokupljeni duhovnimi poslovi i službom božjom, te da s toga nemogu prisustvovati kod ciepljenja, i da se s druge strane ciepljenjem boginjah po nedjeljah puk odbija od pohadjanja službe božje i nauka kršćanskoga.

Na velecienjeni ovaj dopis prečastnoga duhovnoga stola čast je kralj. vladinu ovom odjelu za unut. poslove Preuzvišenosti Vašoj sliedeće odgovoriti:

Posao ciepljenja i dociepljivanja boginjah uredjen je naredbom kralj. zemaljske vlade od 23 travnja 1874. broj 5299. ta je naredba dakle već u krieposti preko godinu danah. U toj godini ovo je prva žalba, neka se

ciepljenje neobavlja po nedjeljah, a i ta žalba potječe, kako sám duhovni stol veli, od nekojih samo župnikah i to iz virovitičkog kotara. I odprije po starijih propisih obavljeno je ciepljenje većim dielom po nedjeljah, nu proti tomu nije bilo prigovorah ili molbah, osim možda pojedina koja, gdje su joj valjda posebne mjestne okolnosti bile uzrokom.

U obstojeću naredbu o ciepljenju boginjah uzeta je u §. 4. ustanova, da se ciepljenje i dociepljivanje po ladanju ima obaviti na dan nedjelje, s narodno-ekonomičkih obzirah, s kojih je i u prijašnjih propisih postojala. — Mnogo bijaše već i veoma obrazloženih tužbah, da puk osim dosta velika broja crkvenih praznikah slavi i druge dane i da rado prihvaća svaki povod, da se samo od posla uzmakne. Gdje je puk tako sklon na nerad, moralo se je paziti, da mu se sbog hasnovita u sebi posla neda prilika, da bez potrebe dangubi, a to se je moglo time učiniti, ako se ciepitbeni posao zakaže za dane, kad puk ni onako neradi, a to su nedjelje.

Što se nekoji župnici iz virovitičkog kotara tuže, da se ciepljenjem i dociepljivanjem po nedeljah puk odbija od službe božje i od nauka kršćanskoga, to bi u izvanrednih samo slučajevih moglo stajati, jer služba božja i nauk kršćanski nezauzimlje velik dio dana već samo tek nekoliko satih, a ostali dio dana može se upotriebiti na ciepljenje, te time puku prištediti poseban hod k tomu poslu, a u ponajviše slučajevah cio dan posla.

Nu naredba nije absolutno odredila, da se ciepljenje mora baš samo u nedjelje obavljati, već je naročito kazano, da se ono tako ima obavljati, ako je ikako moguće. Ovim dodatkom pružena je prilika, da se uvaže izvanredne okolnosti, sbog kojih bilo sad u koje god svrhe treba da se ciepljenje neobdržava u nedjelju. Ako oblasti vide, da bi nabožno čuvstvo puka u kom mjestu trpilo, ako bi se posao o kom je govor u nedjelju obavljao, tad jim je onim dodatkom dozvoljeno učiniti iznimku, a one bi takovu iznimku jamačno i učinile, čim bi joj bilo obrazložena povoda.

S ovih razlogah i buduć je u obstojećoj naredbi već mišljeno na izvanredne slučajeve te dozvoljena iznimka od pravila, kralj. vladni ovaj odjel nije našao povoda, da

promieni dotičnu točku navedene svoje naredbe te je uvjeren, da će i Preuzvišenost Vaša iz ovoga razloženja izvoljet si sud stvoriti, da vladinu odjelu povoda na promjenu iste točke nije moglo biti.

Izvolite Preuzvišeni gospodine primiti i ovom prigodom izraz osobitoga moga veleštovanja.

U Zagrebu dne 5. lipnja 1875.

za Bana Jurković v. r."

Datum e Consistorio Archi-Episcopali Zagrabiae die 15. Junii 1875. celebrato.

(Circ. VIII. br. 1570. g. 1875 str. 117:)

---

6. Art. LIII. g. 1868. §. 19:

Niti jedan gradjanin, koje mu bilo vjeroizpovjesti nije dužan obdržavati blagdane i obrede druge vjeroizpovjesti i neraditi u takove dane, nalaže se ipak na svečane dane i prigodom crkvenih obhoda u blizini crkve, zatim na trgovima i ulicama, kuda obhodi prolaze, da se sve odstrani, što bi vjerske obrede smetati moglo.

---

7. Sudbeni praznici.

§. 589. Samo dani nedjeljni i obćeniti blagdani, zakonito priznati, imadu se smatrati kao praznici.

§. 590. Svi rokovi teku neprekidno bez obzira na praznike. Samo kad posliednji dan padne u nedjelju ili u obćeniti blagdan, produljuje se rok do prvoga sliedećega težatnika.

U ovom §. sadržana pogodnost u pogledu posliednoga dana roka **ne smije** se protegnuti na subote ili druge izraelitske blagdane (rješ. od 5, kol. 1863. J. Bl. 56).

§. 591. Nego vlastne su stranke, pisma svoja predavati sudu i u praznik. A može se obaviti u praznik i svaka dostava.

§. 592. Svaki privremeni pravni liek može se izvršiti i u praznik. Nego pljenitba, zaiskana putem ovrhe,

nesmije se preduzeti u praznik izim slučaja hitne pogibelji. Ostalim činom ovršnim u praznik neima mjesta.

§. 593. Na osude, kojimi se optuženiku naloži propust kojega djela, može se voditi ovrha i u praznik. Pri ustanovljivanju roka za obavu kojega djela ili posla ima sudac obzir imati na praznike, a po naravi osoba i na vrieme žetve i berbe.

§. 594. Nijedna stranka nije dužna doći pred sud u blagdan svoga vjerozakona. Ali ako tko bude pozvan za takov dan, ima, da ga radi izostanka nepostigne pravna kakova šteta, zaiskati do ročišta odročbu ili pismeno ili po punomoćniku. (Gradj. parbeni postupnik.)

Treća zapovjed crkvena.

„Posti na korizmene, kvaterne i ostale zapovjedne poste, a u petak i subotu mesa nejedi."

---

1. De jejuniorum observatione.

I. A DEO fervor ille Christianae pietatis, qui cum primitiva Ecclesia per corporis macerationem, ac jejunium carnem spiritui subjicere consueverat, hisce novissimis temporibus in cordibus fidelium coepit languescere, ut plerique etiam viri, otio dediti, se jejunio satisfecisse credant, si semel refectionem certorum ciborum sumant, & interea tota die commessationibus aliorum esculentorum, & compotationibus indulgeant; Ideo eadem S Synodus in virtute sanctae obedientiae praecipit omnibus, & singulis Ecclesiarum pastoribus, quatenus Dominicis quadragesimae, quinquagesimae, & prima quadragesimae, prout tertia Pentecostes Dominicis, item ante quatuor tempora Septembris, & Adventus Domini de merito, necessitate, & utilitate jejunii, prout & de modo jejunandi populum, sibi commissum, pro Concione edoceant, ac ad observantiam ejusdem jejunii sub Divini judicii, & poenae corporis, ac animae comminatione hortentur; qui docere, & hortari omiserit, ad Archi-Diaconi relationem severe per Illustrissimum D. Ordinarium punietur.

II. Et quia sancta olim consuetudo fuit, ut tres dies, qui Rogationum vocantur ante Ascensionem Domini, cibis quadragesimalibus transigerentur, prout id etiam Capitulo: Rogationes dist. 3. de consecratione praeceptum exstiterat, & in Synodo hujus Dioecesis sub Reverendissimo olim Nicolao Szelniczey Episcopo Zagrabiensi[1]) eadem abstinentia Clero, & populo indicta fuit; Ideo, ut instituta majorum reintegrare valeamus, & simul lytaniis, ac orationibus abstinentiam carnis injugando, &, quod ori subtrahitur, in pauperes erogando, per orationem, jejunium, & eleemosynam apud aeterni Patris Filium, in Ascensione sua pro petitionibus nostris singulari legatione fungentem, adipisci illud pro boni publici incremento valeamus: quidquid petieritis Patrem in nomine meo, fiet vobis, hortatur Sacra Synodus fidelem populum, singulariter vero Clericali charactere in sortem Domini vocatos, tanquam aliis Christi fidelibus pro exemplo, & uti lucernas in candelabro positas, ut eosdem lytaniarum, & orationum dies, si non stricto, & formali jejunio, ad minus abstinentia, & delectu ciborum observare velint, habituri obedientia, & ipso facti merito a DEO petitionum suarum respectum.

III. Praeterea ad contestandam singularem devotionem in gloriosam, & semper immaculatam Genitricem Mariam, qua eidem veluti post DEUM summae Patronae, & Dominae, haec Dioecesis sese obstrictam humillime recognoscit, licet passim omnium ejusdem gloriosae Virginis festivitatum pervigilia a fideli populo jejunio coli consueverint; nihilominus speciali hoc decreto ab omnibus, Synodo praesentibus, gratissime acceptatur, & constituitur, ut dies pervigilii festi Immaculatae Conceptionis ejusdem sanctissimae Matris jejunio de praecepto ab omnibus regularibus, & saecularibus utriusque sexus, in hac Dioecesi commorantibus, observentur.

[1]) Haec Synodus quaesita, sed reperiri non potuit.

(Constit. syn. pag. 142 i 143. Cap. IV.)

---

2. Dispenzacija u nemršenju.

Videć, kako se je javni i družtveni život kod nas već od nekoliko godina u velike promienio te nastale takove okolnosti, da je poradi njih crkvenu zapovied o nemrsitbi, osobito po većih gradovih, u svem obdržavati sada mnogo teže nego li prije: zamolili smo našega sv. Otca papu Leona XIII. da nam podieli širju ovlast vjernike naše nadbiskupije dispensirati u nemršenju.

Zamoljena ovlast podieljena nam je odpisom sv. rimske i obćenite inkvisicije od 13. siečnja 1895. na tri godine, a mi, služeć se njom, dajemo za tečaj jedne godine oproste kako dole.

Najprije nabrajaju se pod I. svi strogo postni dani, za tim pod II. svi nemrsni dani. Iza ovoga sliedi dispenzacija u nemršenju.

I. Postni dani,

u koje je dopušteno samo jedan put jesti do sitosti i to, kada se ruča (objeduje), a može se osim ručka nešto založiti kao večera uz dužno zakraćivanje, jesu ovi:

1. svi dani u korizmi osim nedjelja;
2. srieda, petak i subota u kvatrah;
3. srieda i petak u adventu;
4. u oči ovih blagdana: Božića (badnjak, 24. prosinca), Duhova (1. lipnja), Petrova (28. lipnja), velike Gospe (14. kolovoza), svih svetih (31. listopada) i bezgrješnoga začeća blaž. djevice Marije (7. prosinca).

II. Svi ti navedeni dani jesu ujedno nemrsni.

Osim tih su nemrsni dani, u koje je zabranjeno mrsiti, svi petki i subote čitave godine.

III. Dispenzacija u nemršenju.

A. Obćenita.

1. U subote običue dozvoljuje se mršenje, no ne onda, kada na subotu padne koji od postnih dana nabrojenih gore pod I.

2. Dozvoljujemo mršenje, kada bi na nemrsni dan pala svetkovina, koja se u našoj nadbiskupiji javno i

občenito slavi (festum fori), dakle ove godine blagdan svih svetih, koji pada u petak.

3. Dispenziramo od nemršenja u korizmi ove dane: nedjelju, ponedjeljak, utorak i četvrtak, no ne na veliki četvrtak.

4. Dopuštamo mrsiti vjernikom:

a) koji se nalaze u župi (župljani i nežupljani), u kojoj se blagdan zaštitnika župe svetkuje kao javni zapovjedani blagdan (festum partiale), ako taj blagdan pada u obični petak, koji nije zajedno i postni dan.

Ako bi pako takav blagdan pao u dan, koji je strogo postni, a zbilja bi trebalo dispense po savjestnom mnienju župnika, neka se on pravodobno i pismeno obrati na ovaj ordinarijat;

b) koji se nalaze u samom onom mjestu, gdje se u odredjeni dan drži znamenit godišnji sajam (vašar), a taj bi dan ove ili sliedeće godine do korizme pao u običan petak, koji nije zajedno i postni dan. Ako bi ipak prieka nužda bila za dispensaciju na postni dan, valja da se župnik sa svestrano obrazloženom molbom obrati na ovaj ordinarijat.

B. Pojedincem.

Ne mrsiti u odredjene dane dužan je svaki onaj, koji je navršio sedam godina, no od te dužnosti dispensiramo:

1. Težake u tvornicah i drugih obrtnih i prometnih zavodih;

putnike laike, koji su prinuždeni uzimati hranu u gostionah;

stanovnike u gradovih i u drugih mjestih one, koji moraju hranu uzimati u gostionah ili takodjer u privatnih kućah, u kojih se kao u gostionah hrana za plaću daje;

sve ove, kada ne mogu dobiti nemrsna dobra i dostatna jela, dispensiramo u sve nemrsne dane u godini, izuzev čistu sriedu, veliki četvrtak, veliki petak, veliku subotu, duhovski i božićni badnjak.

2. Konduktere na željeznicah i ine poslužnike, koji na željeznicah izvršuju sličnu službu, a takodjer putnike laike, koji putuju željeznicom, pak su prinuždeni hranu

uzimati u blagovalištih željezničkih postajah, a ne mogu si pribaviti nemrsne hrane, dispensiramo tako, da mogu mrsiti na sve dane, no ne na čistu sriedu, veliki petak i božićni badnjak.

3. Putnike klerike, kada su prinuždeni hranu uzeti u krčmi ili u željezničkoj restauraciji, a ne mogu dobiti nemrsne zdrave i dostatne hrane, dispensiramo u sve obične petke (kad nije strogi post), u sriedu adventsku, kvaternu i korizmenu te u subotu kvaternu i korizmenu, no ne na veliku subotu.

4. Oni, koji poradi liečenja borave u lječilištih i kupalištih, pak i pratioci njihovi i služinčad, dopuštamo, da mogu mrsiti u sve dane izuzev veliki petak. No ovo hoćemo da valja samo za one, koji bolesti radi ne smiju nipošto jesti nemrsna jela, i koji ne bi na postni dan mogli dobiti zdrava, nemrsna jela.

C. Posve su oprošteni te mogu svaki dan mrsna jela jesti:

a) oni siromasi, koji ne mogu birati hranu, već su prinuždeni uzimati ono, što im se daje;

b) oni, koji služe u kućah, gdje u nemrsne dane ne dobivaju nemrsnih jela;

No i ti neka se svakako u veliki petak, badnjak božićni i čistu sriedu uzdrže od mrsnih jela.

D. Postiti (to jest samo jedan put na dan do sita jesti) nisu dužni:

1. oni, koji još nisu navršili dvadeset i jednu godinu, ni oni, koji su već prevalili šestdeset godina;

2. bolestnici;

3. oni, koji moraju obavljati težke tjelesne radnje.

Svim je ovim dopušteno, da mogu i u postni dan više puta jesti, kad im je drago; pak i mrsna jela u one postne dane, u koje se mrsenje dopušta, kako gore.

Primjetbe.

1. U korizmene nedjelje, koje nisu postni dani, mogu se mrsna jela jesti po volji, ne samo kod ručka nego i kod večere.

2. U postne dane, u koje je gore dopušteno mrsiti, mogu se mrsna jela jesti kod ručka i kod večere, al kod večere u manjoj kolikoći, te uz dužno zakraćivanje.

3. Zabranjeno je u postne dane, u koje se s dopuštenjem mrsi, kao i u korizmene nedjelje kod jednoga i istoga ručka jesti meso i ribu.

4. Začinjati jela mašću i salom dopušteno je i u postne i u nemrsne dane, samo ne u kvaterne petke, čistu sriedu, veliki petak i na božićni badnjak.

5. Onim, koji se budu služili ovom dispensom, preporuča se, da nastoje ovo dopuštenje nadoknaditi drugimi pobožnimi djeli, naročito milostinjom i molitvom, pa onda voljnijim i podpunijim obdržavanjem nemršenja u preostale još postne i nemrsne dane.

6. Ovlašćujemo g. župnike, upravitelje župa i izpovjednike (ove potonje samo u izpovjedaonici), da povlašću sv. stolice, koju im priobćujemo, mogu pojedine vjernike, koji ih zamole i gdje nadju dovoljan razlog, oprostiti od nemršenja još u ove dane: u sriede i subote korizmene, u sriede i subote kvaterne, u sriede adventske i u vigilije blagdana: Petrova, velike Gospe i bezgrješnoga začeća blaž. djevice Marije.

7. Gdje bi se u župi vanredna koja crkvena svetčanost imala obaviti; ili gdje bi se u filijalnom selu koji posebni blagdan (festum partiale) javno svetkovao cum magno populi concursu, i takav dan pao u nemrsni dan, a župnik po savjesti sudio, da se narod oprosti od nemršenja, neka se u pravo doba i pismeno (nipošto u zadnji čas ili brzojavom) obrati na ovaj ordinarijat.

8. Ako bi pojedini vjernici ili zavodi trebali još širje dispense, neka se na ovaj ordinarijat pojedinci preko svoga župnika ili izpovjednika, zavodi pako neposredno obrate.

Župnici imaju ovaj oprost u crkvi proglasiti u nedjelju petdesetnicu, te naročito iztaknuti, da se dispensom ne ukida morda crkvena zapovied o postu i nemršenju, nego daje polaštica onim, kojim bi sbilja težko bilo onu crkvenu zapovied u svojoj strogosti obdržavati. Tko dakle može lasno postiti i nemrsiti, osobito izvan korizme na

pojedine dane, neka to svakako i voljno čini, jer je samozataja velika kršćanska i potreba i kriepost.

U Zagrebu, dne 10. veljače 1895.

Juraj v. r.,
nadbiskup.

(Circ. I. dto 10/2. 1865. Broj 708.)

Četvrta zapovjed crkvena.

„Svake se godine najmanje jedanput pred vlastitim svojim svećenikom ili uz njegovu dozvolu pred drugim izpovijedi i ob Uskrsu se pričesti.“

---

1. De communione paschali.

Inolevit contra Ecclesiae praecepta perniciosus abusus, ut ubi vicinae sunt Civitates, & Religiosae domus, populus parochialis sub praetextu indulgentiarum, quae sacro jejunii quadragesimalis tempore in iisdem Ecclesiis occurrere solent, annuam Confessionem peragere, & sacram Paschalem synaxim recipere soleat, ac per hoc praemissis Ecclesiae praeceptis se satisfacere indubitate existiment; cum autem veteri, novoque Tridentini Concilii jure, ac diversis Eminentissimorum Congregationis ejusdem Concilii resolutionibus constet, praeceptis praemissis, nisi Parochi concessio, & licentia accedat, per talem Sacramenti susceptionem non satis fieri; ideo, ut remedium pro salute animarum provideatur, & Parochi de ovium suarum statu certi esse possint, decrevit Sacra Synodus, ut Domini Archi-Diaconi Religiosas domus, in parochiis existentes, accedant, & cum superioribus earundem concludant, quatenus certas schedas, ad id specialiter confectas, tempore quadragesimali Confessarii poenitentibus consignent in testimonium peractae Confessionis, ad requisitionem Parochi per eosdem poenitentes Parochis ipsis exhibendas, ut qui hujusmodi testimonio caruerit, debita Ecclesiae poena ad salutis viam deduci possit.

(Const. syn. pag. 142. Caput III.)

2. Alienae parochiae fideles absque schedis pro confessione paschali comparentes testimonio super peracta confessione non provideantur.

Pertigit ad notitiam Offo huic Metropolitano, quod nonnuli animarum Curatores, non attento salutari, in Archi-dioecesi hac vigente, ac in ipso 4. Ecclae praecepto fundato more, alienae parochiae fidelibus, ad se, pro confessione paschali peragenda, absque schedulis approbatoriis proprii parochi comparentibus, excepta ab iisdem confessione, consueta testimonia super peracta ipsa hac confessione extradare soleant.

Cum perquam optabile sit, ut cuncti fideles semet adminus semel per annum proprio pastori sistant, hicque taliter acquirat occasionem oves suas noscendi, ac persuasionem circa notitias earundem religiosas capiendi, iisque salutarem doctrinam monitaque circa res ad salutem earundem spectantes impertiendi, haec autem facile everti possint si fideles per proprium parochum praevie in doctrina christiana non examinati, neque schedulis approbatoriis provisi, ab aliis curatoribus testimonium super peracta confessione paschali obtineant, — provocantur hisce plltae DVestrae, ut salutari adusque vigenti consuetudini, porro quoque jugiter insistendo, emolumentaque multiplicia, quae exinde profluunt, prae oculis habendo, ab extraneis parochianis quolibet tempore, quadragesimali quoque non dempto, ad se pro confessione comparentibus, talem quidem excipiant, ast super peracta sic dicta paschali confessione, testimonia iis non extradent, qui solitas schedulas approbatorias a proprio parocho exhibere haud valent.

Datum a consistorio Archi-Eppali Zagrabiae 13. Maji 1859. celebrato.

Georgius Card. AEpp.

---

3. De examine quadragesimali.

Quantum ad sacramentum poenitentiae et confessiones fidelium paschales ad exigentiam IV. Ecclae praecepti debite absolvendas adtinet, ea in Eclla catholica, ac in specie hac quoque dioecesi ab antiquo viget salutaris praxis: ut pastores animarum fideles suae spirituali curae creditos, ante tempus paschale, durante quippe S. Quadragesimo, aut prius etiam, opportune pro examine e doctrina Christi convocent, et in hoc non tantum debite explorent, qualem decursu anni in scientia religionis et morum fecerint progressum, sed et eos, quos minus profecisse observant, tanquam institutione magis indiguos, dupplicata cura et solicitudine pastorali complectentes, adaucto zelo et charitate in scitu necessariis subinstruant, atque ita cunctis ad digne suscipienda sacramenta paschalia debite pro ratione eorundem a Deo acceptorum talentorum praeparatis, schedas sic dictas adprobatorias extradent; evoluto autem paschate schedas super reapse peracta s. confessione exigant quo sic comperiant, num fideles parochiani huic suae obligationi satisfecerint.

Ab hac salutari, multorum annorum usu probata consuetudine, in multis quidem locis, signanter civitatibus, penitus recessum, in aliis vero ad abusus recentiore cumprimis aetate deventum esse, cum magno sane dolore observat offum hoc dioecesanum.

In specie vero relatum est: a nonnullis curatoribus mares et foeminas pro examine ad curiam comparentes, integris diebus, aut saltem longiori tempore detineri, adque diversos serviles labores adhiberi, alios vero sub praetextu servandi examinis ad filiales possessiones excurentes, examen penitus negligere in tantum, quod ne quidem protocollum status animarum, in quo solitae praenotationes de progressu in doctrina Christi et peracta s. exomologesi fieri debent, praesto habeant.

Quam funestas sequellas idmodi neglectus et abusus in fideli populo relate ad sensum religionis et statum moralem post se trahere soleant, in dies magis invalescens neglectus divinorum et ipsius sacramenti poenitentiae atque morum corruptela satis comprobant.

Quare DVestrae praesentibus reflectuntur, ut solerter vitatis quibusvis nefors abusibus, qui hoc jam ab olim sapientissimo consilio introductum, fidelique manutentione conservatum, curae animarum saluti recte ac prospere impendendo perquam utile institutum quoquo modo fidelibus vel onerosum vel odiosum reddere quirent, occasione di-

stributionis schaedarum eam sequantur normam: ne seu nimio rigore, seu laxitate seu denique e privatis aliquibus respectibus aut passionibus occasione praescripti examinis quadragesimalis fidelibus qualemcunque ansam suppeditent semet ab examine absentandi, ac ipsas confessiones paschales negligendi; et ideo eo conatus suos impendant, quo schaedis adprobatoriis destitutos congruo modo de utilitate et necessitate idmodi examinis e doctrina religionis edoceant persuadeantque, eliciendo ab iis promissum, quod huic quoque ecclesiae dispositioni dehinc ad amussim satisfacere velint, bene memores, quod in moderna, omne jugum religionis excutiente lege quoque civili, permissa libertate conscientiarum, quam sibi praedominans in corrupta natura humana peccatum extorsit, nulla amplius coactiva media physica ad id suppetant — sed et haec ad fines pure spirituales adhibere consultum haud sit, ut adeo modernos curatores animarum in custodiendo grege Domini ad media utpote mere spiritualia restrictos, singulari adjutorio divino, prudentia, moderatione, dexteritate, et ab omni labe immunitate, praeditos esse oporteat.

Districtualibus vero V. Archidiaconis praesentibus committitur, ut effectui ordinum horum districtim invigilent, et si quos eatenus defectus observarent, tales mox horsum specifice detegant, intendanque, num parochi protocollum status animarum debite ducant et solitas in eo praenotationes faciant.

Datum e Consistorio Episcopali Zagrabiae die 5. Martii 1852 celebrato.

Peta zapovjed crkvena.

„Nesvatbuj svečano u zabranjeno vrijeme.“

Ob ovoj zapovjedi biti će govora, kad se bude razpravljalo o sakramentu ženitbe, nu pošto neznam, da li će se moći zaprijeke, koje mi se stavljaju, svladati, te treća knjiga, kako želim, što prije izaći, uvršćujem ovdje naredbu vis. kr. zem. vlade o ženitbama bez iznimne dozvole i sa iznimnom dozvolom, za koju su me nekoja braća svećenici prosili, da ju čim prije dadem otisnuti.

1. Gostbe prigodom ženitbe seljaka ograničene na dva dana. U postne dane zabranjene gostbe.

Quoad nuptiales epulas occasione matrimoniorum inter ruricolas Exc. Regimen, Sectio internorum negotiorum, sequentis tenoris ordines dimisit:

„Br. 12895. — Pošto se je velika većina ovozemnih podžupanijah na stavljeno u ovdašnjoj okružnici od 25. ožujka 1881., br. 7219 pitanje izjavila a ne manje i duhovne oblasti, upitane radi toga odovuda, napose pod 8. siečnja 1883., br. 17312., diele to mnienje, da će ne samo dobro i koristno biti toli po pučko gospodarstvo, koli po moral, nego bez dvojbe i daleko pretežnijemu dielu pučanstva posve povoljno, ako vlada izda naredbu, kojom bi se, kako to u razvojačenoj krajini stranom već od prije postoji, ograničile svatbene (pirovske) gostbe kod našega seljačkoga žiteljstva, koje po dosadanjem u nekih predjelih zemlje još uvjek postojećem starom običaju znadu po mnogo danah trajati na veliku štetu, a gdjegdje upravo na zator dotičnih kućah, nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, ovim ograničiti obdržavanje svatbenih gostbah kod seljačkoga pučanstva u cieloj zemlji najviše samo na dva dana, i to tako, da po volji dotičnih obiteljih može ta gostba biti jedan dan kod mladenke, a jedan dan kod mladoženje. Ako bi pak drugi dan bio post, ima takodjer na taj dan prestati takova gostba.

Nakon tako jednoč obavljene svatbe (pira) neimaju se iz toga uzroka više obdržavati nikakove ponovne gostbe.

Ova naredba, koja se priobćuje podjedno i svekolikomu dušobrižnomu svećenstvu putem dotičnih duhovnih oblastih, ima se odmah u svih občinah i selih proglasiti tako, da se nitko ne bude sa ne znanjem iste izgovarati mogao, a upravne oblasti i občinski organi imadu si za osobitu dužnost smatrati, na to paziti, da ta naredba takodjer svuda točno obdržavana bude.

Javni organi, svećenici, pučki učitelji i sve otmenije i na puk upliva imajuće osobe mogu dobrim savjetom i naukom dotične obitelji odvraćati od takove, pa i od svake ine nerazumne i nepotrebite razsipnosti svoga težkom

mukom stečenoga si dobra, kojega im i onako za najnuždnije potrebe često pomanjkuje.

U Zagrebu 1. prosinca 1883.

Kr. povjerenik:
Ramberg v. r."

---

2. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade odjela za bogoštovje i nastavu od 17. siječnja 1891. br. 421. upravljena na sve rimo-katoličke duhovne stolove i grčko-iztočne eparkijske konsistorije, kojom se proglašuje okružnica kr. ug. ministarstva za zem. obranu itd.

Dostavljajući preč. p. t. u privitku jedan primjerak dopisom kr. ug. ministarstva za zemaljsku obranu od 7. listopada 1890 br. 32.500 ovamo priposlane okružnice njegove, koja je upravljena na sve jurisdikcije radi postignuća jednoličnoga postupka u ženitbenim stvarima na temelju §. 50. i 61. zak. čl. VI.: 1889 ob obranbenoj sili i kojom se proglašuju propisi glede ženitbe bez iznimne dozvole kao što i glede ženitbe sa takovom dozvolom, umoljava se preč. p. t., da izvoli podčinjeno si kuratno svećenstvo u predmetu shodno uputiti.

Dodatak

k naredbi kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 17. siječnja 1891 br. 421., (uredovne zbirke naredaba bogoštovne struke svezak II. br. 1.)

kojom se proglašuje okružnica kr. ug. ministarstva za zemaljsku obranu od 7. listopada 1890 br. 32.500|XVII. 1890 o ženitbama bez iznimne dozvole i s iznimnom dozvolom.

Okružnica

kr. ugarskoga ministra za zemaljsku obranu od 7. listopada 1890. br. 32.500, XVII. 1890.,

glede ženitba bez iznimne dozvole i s takovom dozvolom.

Uslied toga, što se oko oblaganja predmetah u pogledu iznimne ženitbene dozvole, kod pojedinih oblastih još uviek različit postupak i praksa sliedi, nadalje i uslied toga, što su propisi, koji su u pogledu ženitbe sa iznimnom ili bez iznimne dozvole sadržani u okružnici od 24. ožujka 1875. broj 13.320., uslied medjutomno uzsliedivše bitne promjene stavnoga postupka, stranom preinačeni, stranom sasvim izvan krieposti stavljeni: to se i u svrhu ustanovljenja ovopogledno nuždnoga jednoličnoga postupka, na temelju §§-ah 50. i 61. zak. članka VI. od god. 1889. ob obranbenoj sili, obnaroduju toli glede ženitbe bez iznimne ženitbene dozvole, koli glede ženitbe sa iznimnom dozvolom, sljedeći propisi, te se ustanovljuje sljedeći postupak, i to:

I. Ženitba u stavno obvezanoj dobi stojećih te ovu dobu još nepostigavših, kao što i jur unovačenih osobah.

A) Bez iznimne ženitbene dozvole mogu se ženiti, te tako podpadaju u pogledu ženitbe lih obćim zakonom i propisom:

1. oni, koji su, iza kako su stupili u stavno obvezanu dobu, prigodom stavnje, ili naknadne stavnje, ili po nadpreglednom povjerenstvu proglašeni „brisati" se imajućimi ili „za oružje nesposobnimi", bez obzira na to, u koji dobni razred spadaju;

2. oni, koji su u slučaju izstupa iz vojske (bojnoga pomorstva) ili iz domobranstva, uzsliedivšega sbog službovne nadpreglednim putem ustanovljene nesposobnosti, proglašeni „brisati" se imajućimi ili „za oružje „nesposobnimi";

3. oni, koji su prekoračili treći dobni razred, to jest 31. dan prosinca, sliedećega iza navršenja 23 godine života njihova, te nisu niti u vojsku (bojno pomorstvo), niti u domobranstvo unovačeni;

4. u svezu zajedničke vojske i domobranstva spadajući oni doknadni pričuvnici, koji su na temelju godnostih §§. 31., 32., 33. i 34. zak. članka VI. od god. 1889., kao svećenički pitomci i svećenički kandidati, učitelji i učiteljski kandidati, posjednici nasliednih poljskih gospodarstvah, i uzdržavatelji obitelji, pridieljeni ili naknadno premješteni u doknadnu pričuvu, u koliko radi osamnedjeljne vojničke naobrazbe ne stoje upravo u djelatnoj službi;

5. oni, koji su u očevidnost doknadne pričuve, zajedničke vojske i domobranstva na temelju alineje treće §. 31. obranbenoga zakona, premješteni, odnosno uvršteni

kao zaredjeni svećenici, namješteni duhovnici i duhovni pomoćnici, svećenički značaj imajući profesori;

6. oni doknadni pričuvnici zajedničke vojske i domobranstva, koji su kao „manje sposobni“ ili kao „prekobrojni“ unovačeni, odnosno pridieljeni u doknadnu pričuvu, [u koliko ne udioničtvuju baš u osamnedjeljnoj vojničkoj naobrazbi, ili u koliko uslied poziva, odnosno pridržanja njihova na temelju ustanovah zak. članka XVIII. od god. 1888., ne stoje iznimno u djelatnoj službi;

7. u obće neuvršteni doknadni pričuvnici vojske i domobranstva;

8. oni u svezu zajedničke vojske (bojnoga pomorstva) i domobranstva spadajući trajni dopustnici, kojim je na temelju druge alineje §. 32. te na temelju predzadnje alineje §. 34. zak. članka VI. od god. 1889., kao učiteljskim pripravnikom, odnosno uslied obiteljskih osobita uvaženja vriednih odnošajah, kao uzdržavateljem obitelji dopitana na vrieme mira pogodnost trajnoga dopusta, u koliko osobe, kojim je ova pogodnost dopitana prigodom glavne stavnje ili pako naknadno, ne stoje upravo pod osamnedeljnom vojničkom naobrazbom;

9. oni na trajan dopust stavljeni redaški obvezanici, koji stoje u zadnja tri mjeseca redaške službovne obvezanosti svoje;

10. oni na trajan dopust stavljeni domobrani, koji su djelatnu svoju službu izpunili još prije izstupa iz trećega dobnoga razreda, to jest prije 31. prosinca one godine, u kojoj navršuju 23. godinu života, kao što i oni koji stoje u zadnja tri mjeseca djelatne službovne obvezanosti svoje, te napokon

11. pričuvnici zajedničke vojske (bojnoga pomorstva) i domobranstva, kao što i pripadnici morske obrane, stojali isti u ma kojem dobnom razredu, u koliko na temelju zak. članka XVIII. od god. 1888. nisu na iznimnu djelatnu službu pridržani, odnosno pritegnuti.

B) Samo se uz iznimnu dozvolu mogu ženiti, te se imadu za iznimnu dozvolu, ako ju upotriebiti žele, polag dosadanje prakse obratiti na ministra za zemaljsku obranu:

1. oni, koji još nisu postigli stavno obvezanu dobu, to jest, koji još nisu doživili 1. siečnja one godine, u

kojoj navršuju 21. godinu života svoga, te uslied dobrovoljna ustupa ne stoje u vojničkoj svezi;

2. u obće oni, koji su stavno obveznu dobu jur postigli, te su još pozvani na stavnju;

te tako napose

3. oni, koji su u prvom ili drugom dobnom razredu „za sada nesposobnimi“ i „povratiti se imajućimi“ proglašeni.

C) Izmedju osobah, spadajućih u svezu zajedničke vojske (bojnoga pomorstva) i domobranstva, mogu se lih s dozvolom vojničke oblasti ženiti:

1. u djelatnoj službi stojeće osobe zajedničke vojske (bojnoga pomorstva) i domobranstva;

2. neuvršteni novaci zajedničke vojske (bojnoga pomorstva) i domobranstva;

3. na trajan dopust stavljeni redaški obvezanici u obće (iznimka pod A) točka 8 i 9.);

4. na trajan dopust stavljena domobranska momčad u obće (iznimka pod A) točka 10.);

5. na mjestno namještenje predbilježeni umirovljeni častnici — i

6. osobe zajedničke vojske (bojnoga pomorstva) i domobranstva, smještene u mjestnoj obskrbi koje vojničke nemoćničke kuće.

Izmedju ovih osobah imadu se neuvršteni novaci zajedničke vojske (bojnoga pomorstva) i domobranstva za polučenje ženitbene dozvole i u smislu §. 138. diela I. obranbenoga naputka obratiti putem nadležnoga kotarskoga činovnika na vojno-popunitbeno okružno odnosno na domobransko pukovnijsko zapovjedničtvo.

U pogledu postupka u ženitbenih predmetih osobah, stojećih u djelatnoj službi kod zajedničke vojske (bojnoga pomorstva) i domobranstva, kao što i osobah, spadajućih pod ostale ovdje navedene gromade, sadržane su u ostalom pobliže ustanove u ženitbenih propisih, izdanih posebno za zajedničku vojsku (bojno pomorstvo) i posebno za domobranstvo.

Glede gornjih točakah primjećuje se za pobliže orientiranje sliedeće, i to:

na točku 1.: Djelatna služba traje kod zajedničke vojske i bojnoga pomorstva u redaškom stališu 3 odnosno 4 godine, kod domobranstva pako 2 godine, koje se redaško, odnosno domobransko djelatno službovno vrieme može u slučajevih, navedenih u drugoj alineji §§ ah 44., 45., 47. i 49. obranbenoga zakona, kazne radi produžiti još sa jedno- ili dvogodišnjom djelatnom službom, dogodice u smislu §. 51. obranbenoga zakona i sa djelatnoslužbovnim vremenom, odmjerenim u vojno-sudbenoj osudi.

na točku 2.: Pod uvrstbom valja razumievati primiće u svezu zajedničke vojske (bojnoga pomorstva), odnosno domobranstva, što se izražava primićem ovih osobah u brojevni stališ dottčne četne tjelesine ili zavoda.

Uvršćuju se pako putem stavnje (glavne i naknadne stavnje) u vremenu od 1. siečnja do 1. listopada unovačene osobe, na 1. listopada stavne godine; oni pako, koji su unovačeni iza 1. listopada do 31. prosinca, nadalje svi dobrovoljci, te oni, koji su na temelju §§-ah 44., 45., 47. i 49. obranbenoga zakona unovačeni izvan dobnoga razreda i žriebnoga reda, danom unovačenja.

Pod neuvrštenimi novaci imadu se izim osobah, unovačenih konačnom posvetom i pridjelbom u vojsku (bojno pomorstvo) ili u domobranstvo, i oni razumievati, koji su unovačeni „uz pridržaj posvete i pridjelbe“, ili „uz pridržaj posvete“.

na točku 3. i 4.: Pod trajnimi dopustnici imadu se u obće takove nedjelatne osobe momčadskoga stališa razumievati, koje stoje u redaškoj, odnosno u domobranskoj djelatnoj službovnoj odvezanosti, te koje stoje ili u odmjerenoj im redovitoj, odnosno produženoj zakonitoj redaškoj, te odnosno u domobranskoj djelatnoj službovnoj obvezanosti, ili u djelatnoj — preko ove sižućoj — službovnoj obvezanosti, pa su na neopredieljeno vrieme na dopust stavljene, kojih je dakle pridolazak na djelatnu službu posebnim pozivom uvjetovan.

D) Prosudjenje toga, mogu li se ženici vjenčati.

Duhovnici mogu dakle polag gore rečenoga, s gledišta obranbene obvezanosti, bez svake zapreke vjenčati:

1. one, koji u smislu druge alineje točke 6. §. 87. diela I. obranbenoga naputka, na temelju stavne listine izdanom im svjedočbom, — ili konačnom odpustnicom (Abschied) dokažu, da su stavnoj svojoj obvezanosti podpuno udovoljili, te tako proti ženitbi njihovoj s gledišta obranbene obvezanosti zapreke ne ima (Odsjek A, točka 1. i 2.);

2. one, koji porodnom svjedočbom (krstnim listom) dokažu, da su dan 31. prosinca one godine, u kojoj su navršili 23. godinu života svoga, jur prekoračili, predpostaviv, da nisu unovačeni niti u zajedničku vojsku (bojno pomorstvo), niti u domobranstvo (Odsjek A, točka 3.);

3. one, koji „svjedočbom“, izdanom po obrazcu, privitom pod br. 11. k dielu I. obranbenoga naputka, dokažu, da su uslied toga, što im je dopitana koja od pogodnostih, sadržanih u §§. 31.—34. obranbenoga zakona, u doknadnu pričuvu pridieljeni, ili u istu naknadno premješteni, odnosno na vrieme mira trajno na dopust stavljeni, predpostaviv, da radi osamnedjelnje vojničke naobrazbe svoje ne stoje upravo u djelatnoj službi (Odsjek A, točka 4. i 8.);

4. one, koji „posvetnicom“ (Widmungsschein), izdanom polag obrazca, privitoga pod br. 20. k dielu I. obranbenoga naputka, odnosno vojničkom (domobranskom) izkaznicom (Militär-Pass), odnosno vojničkim (domobranskim) izkaznim listom dokažu:

a) da su kao „manje sposobni“ ili kao „prekobrojni“ u doknadnu pričuvu unovačeni, odnosno pridieljeni, predpostaviv, da isti nisu niti na osamnedjeljnu vojničku naobrazbu pridošli, niti dogodice na temelju zak. članka XVIII. od god. 1888. na iznimnu djelatnu službu pozvani, odnosno pridržani (Odsjek A, točka 6. i 7.), ili

b) da spadaju u kategorije trajnih dopustnikah, navedene pod točkom 9. i 10. Odsjeka A, — ili napokon

c) da su jur u pričuvu morsku obranu premješteni, predpostaviv takodjer, da na temelju zak. članka XVIII. od god. 1888. na iznimnu djelatnu službu pridošli, odnosno pridržani nisu (Odsjek A, točka 11.);

5. one, koji „izkaznicom“ izdanom polag obrazca, privitoga pod br. 12. k dielu I. obranbenoga naputka, dokažu, da su na temelju treće alineje §. 31. obranbenoga zakona kao zaredjeni svećenici, namješteni duhovnici i duhovni pomoćnici, ili svećenički značaj imajući profe-

sori, primljeni u očevidnost doknadne pričuve (odsjek A, točka 5.);

6. one, koji izdanom im obaviešću dokažu, da su od ministra za zemaljsku obranu dobili iznimnu ženitbenu dozvolu (odsjek B, točka 1., 2. i 3.);

7. one, koji — buduć spadaju u kategorije navedene pod 1—6. gornjega odsjeka C) — pokažu od dotične vojničke (domobranske) oblasti dobivenu ženitbenu dozvolu.

U slučajevih, spomenutih pod gornjom točkom 2 odnosno 3. i 4., ima se prema potrebi, te ako bi se naročito zahtievalo, po občinskom poglavarstvu izdati svjedočba o tom, da ženik niti u zajedničku vojsku (bojno pomorstvo), niti u domobranstvo unovačen nije, odnosno, da isti niti na osamnedjeljnu vojničku naobrazbu, niti na temelju zak. članka XVIII. od god. 1888. na iznimnu djelatnu službu pridošao, odnosno pridržan nije.

Ako bi duhovnici, kraj ovoga što je navedeno, u jednom ili drugom pravcu jošte dvojbah imali, te nebi znali ustanoviti, u koju od navedenih kategorijah da uvrste ženika: to valja na njihova ovopogledna pitanja, upravljena na dotičnoga stavnoga kotarskoga činovnika (kotarskoga predstojnika, odnosno u gradovih na gradonačelnika, dohodice na činovnika, kojemu je povjereno vodjenje vojničkih poslovah), razjašnjujuć odgovor brzo i prije svega dati.

II. Oblaganje molbenicah glede iznimnih ženitbenih dozvolah, te propisi i načela, kojimi se iste prosudjuju.

K molbenicam, podnešenim glede postignuća iznimne ženitbene dozvole, što no se izposlovati želi u smislu odsjeka B) poglavja I., imadu se redovito priložiti sljedeće izprave te se glede istih imadu pred očima držati sljedeća načela, i to:

1. Obiteljska izvjestnica, izpostavljena po voditelju maticah polag obrazca, priloženoga pod br. 13. k dielu I. obranbenoga naputka, kojom se iztiče doba života ženikova te stanje obitelji mu, te koja služi u svrhu, da se prosudi, da li u obitelji zaista manjka ženska radna sila, koja se ženitbom ženika nadomjestiti namjerava.

Glede dobe ženikah primjećuje se ovdje, da se polag postojeće zakonite prakse k podieljenju iznimne ženitbene dozvole, ako je dokazana potreba ženske radne sile, ne zahtieva viša doba života nego navršena 18. godina.

Priloženje obiteljske izvjestnice ne zahtieva se u slučaju, ako je ženik samopravan (na primjer faktično namješten pučki učitelj, činovnik, samostalan obrtnik, punoljetnom proglašena osoba i t. d.); nu u tom se slučaju doba života ženikova ima — ako eventualno nije jur izvadkom iz stavne listine dokazana — dokazati krstnim listom (porodnom svjedočbom).

Dočim na suprot, ako je izim gore rečenih slučajevah obiteljska izvjestnica propisno priložena ne ima se posebno priložiti i krstni list ženikov.

U obiteljskih izvjestnicah i matičnih izvadcih, koji su izpisani iz takovih maticah, u koje se koledarski podatci upisuju polag Julianskog koledara, imadu se prema odredbi točke 3. §. 56. diela I. obranbenoga naputka, uz ove podatke u zaporci ubilježiti i podatci polag koledara Gregorijanskoga.

2. Liečnička svjedočba u svrhu izkazanja stanja zdravlja, odnosno u svrhu dokazanja radne nesposobnosti u obitelji živućih, te u obzir uzeti se imajućih ženskih osobah obitelji (redovito mati, eventualno maćuha, sestre i snahe ženikove).

Ne uzimaju se u obzir te se tako niti ne imadu liečnički pregledati takove u obitelji nalazeće se ženske osobe, koje još nisu navršile 16., ili su jur prekoračile 50. godinu života, pošto ovakove osobe već sbog dobe života nisu sposobne za obavljanje poslovah domaćice.

Ne zahtieva se bezuvjetno, da se dokaže, da su u obzir dolazeće ženske osobe konačno te uviek za rad nesposobne, nego se pravo ženidbe ima ustanovljenim smatrati i onda, ako se ustanovi, da je dotična, u obitelji nalazeća se ženska osoba za sada za rad nesposobna, te će predvidno (sbog bolesti ili nerazvitosti) na duže vrieme za rad nesposobna biti.

U obzir dolazeće te liečnički pregledati se imajuće ženske osobe obitelji imadu se u uredovnih prostorijah županijske, kotarske, gradske oblasti, ili oblasti političke

občine pregledati po županijskom (podžupanijskom) kotarskom, gradskom ili občinskom liečniku.

Gore rečene oblasti dužne su stanovit dan opredieliti, te isti u napried obnarodovati, kojega će se dana u svakom tjednu obavljati liečničko pregledavanje dotičnih ženskih osobah obitelji.

Osobnu istovjetnost pregledati se imajućih ženskih osobah obitelji ima posvjedočiti dotični seoski starešina ili koji seoski odbornik, ili pako liečnik u tom slučaju, ako osobno poznaje dotičnu žensku.

Liečničku svjedočbu o pregledanju u obitelji nalazeće se ženske osobe ima liečnik podpisati uz naznačenje svojega uredovnoga namještenja, a zatim ima na istoj dotični član onoga županijskoga, kotarskoga ili gradskoga ureda ili občinskoga poglavarstva, gdje je pregledanje obavljeno, u obliku zaporke, uz podpis svoga imena te uz naznačenje uredovnoga svoga namještenja, kao što i pritisnućem uredovnoga pečata, potvrditi, koji je poimence seoski starešina ili odbornik, ili pako pregledavajući liečnik posvjedočio (zajamčio) osobnu istovjetnost.

Nu ako za to odredjeni sudjelujući činovnik dotičnoga ureda osobno poznaje pregledanu žensku osobu obitelji: u tom slučaju, te uz naročito iztaknuće ove okolnosti može u zaporci, uz gore rečene formalitete, i sâm dotični činovnik posvjedočiti istovjetnost dotične ženske, u kom slučaju nisu potrebiti još i posebni svjedoci za istovjetnost.

Liečničko pregledanje te izkazanje stanja zdravlja mužkih članovah obitelji (otca, ženika i t. d.) u takovih ženitbenih predmetih posve je suvišno, te od toga valja odustati već i radi toga, da se moleće stranke poštede od nepotrebitih troškovah.

3. Občinska svjedočba, izpostavljena po občinskom poglavarstvu glede odnošajah i okolnostih, koje su osobita obzira vriedne, te koje su od upliva na prosudjenje ženitbene molbe.

Prema dogodičnim slučajevom mogu se dakle občinskom svjedočbom posvjedočiti najrazniji odnošaji i okolnosti.

Občinskom se naime svjedočbom ima potvrditi, da u obzir dolazeće, nu od obitelji odieljeno živuće ženske osobe obitelji poseban stan imadu, ili u posebnom kućanstvu živu, ako ovu okolnost voditelj maticah nebi bio iztaknuo ili ubilježio u obiteljsku izvjestnicu.

Občinskom svjedočbom ima se dokazati nadalje — u koliko se iz priloženih inih spisah (iz postavnice, iz izprave o proglasu punoljetnosti itd.) nebi moglo razabrati — i to, da ženik posebno stanuje od obitelji, ako se je na primjer kao gospodar, najamnik, učitelj ili činovnik naselio u drugoj kojoj obćini, ili ako, prem u istoj obćini, ali odieljen od obitelji svoje tjera samostalan obrt, vodi samostalno gospodarstvo, ili je uslied toga što je punoljetnim proglašen, samopravnim postao itd., te mu je u svrhu, da utemelji kućanstvo i obitelj, nuždno, da ženitbenu dozvolu dobije.

Takodjer se občinskom svjedočbom ima potvrditi i to, da će ženik ženitbom svojom ostaviti kuću roditeljah svojih, te će se u kuću budućega tasta ili punice kao zet priženiti. Bude li ova okolnost valjano dokazana, nije nuždna liečnička svjedočba o radnoj nesposobnosti odnosno o zdravstvenom stanju ženskih osobah niti u obitelji ženikovoj niti pako u obitelji budućega mu tasta ili punice. U ovakovih bo slučajevih kod obitelji, u koju se dotičnik kao zet priženiti namjerava, sačinjava nadomještenje manjkajuće mužke radne sile onu redovito osobita obzira vriednu okolnost, kojom se obrazlaže podieljenje ženitbene dozvole, te prema tomu okolnost, ima li u jednoj ili drugoj obitelji za rad sposobna ženska, ne ima upliva na prosudjenje molbe.

U občinskoj svjedočbi se napokon ima izkazati nepokretni posjed obitelji, te eventualno ino vrelo dohodka i privrede.

Izkazanje obiteljskoga posjeda u občinskoj svjedočbi dovoljno je, te nije nuždno priložiti još i posebni katastralni posjedovni list ili gruntovnički izvadak.

Pomanjkanje posjeda i imovine ne može po sebi služiti temeljem uzkrati ženitbene dozvole, ako inače podieljenje iste obrazlažu osobita obzira vriedni obiteljski odnošaji i okolnosti.

4. Ine izprave; i to medju ostalimi:

a) izvadak iz stavne listine, ako ženik u pozvane dobne razrede spada, te se ženitbeni predmet podnaša, iza kako je ženik jur predveden pred stavno povjerenstvo,

odnosno iza kako je stavnja u dotičnom stavnom kotaru jur dovršena; ovaj se izvadak iz stavne listine ima ureda radi priložiti;

b) postavnica, odluka sirotinjskoga suda o proglasu punoljetnosti, dozvola obrtne oblasti i t. d., služi za dokaz samopravnosti dotičnih osobah, na primjer učiteljah, činovnikah, punoljetnimi proglašenih samostalnih obrtnikah i t. d.

5. K molbenicam glede ženitbene dozvole za još neunovačene osobe, koju ministar za zemaljsku obranu podjeljuje, nije nuždno priložiti inih, te napose onih izpravah, što no su navedene pod točkom 1. §. 138. diela I. obranbenoga napitka, te koje se zahtievaju samo k molbenicam glede ženitbene dozvole za jur unovačene osobe, koju podjeljuju dotične vojničke oblasti (ove su izprave na primjer krstni list nevjeste, ćudorednostna svjedočba, izkazanje miraza joj itd.). Ovakove se izprave dakle, kao suvišni spisi, u buduće niti ne imadu izpostaviti, niti priložiti k ženitbenom predmetu još neunovačenih osobah.

Molbenice što ih stranke glede iznimne ženitbene dozvole podnašaju, ne smiju podredjene oblasti odbiti niti u tom slučaju, ako i misle, da se ne mogu uvažiti, nego ih imadu svaki put podnieti na odluku ministru za zemaljsku obranu.

Nu shodno neobložene molbenice imadu se još prije podnešenja nadopuniti te valjano obložiti dati.

III. Propisi biljegovanja.

1. U predmetih glede iznimne ženitbene dozvole podpadaju u smislu postojećih biljegovnih i pristojbenih propisah:

a) molbenice, pod biljegovnu pristojbu od 50 novčićah;

b) obiteljske izvjestnice, na koju izpostavljatelji imadu uviek napisati razlog i svrhu, naime postignuće iznimne ženitbene dozvole, — bez obzira na broj u izvjestnici sadržanih narodjenjah (krštenjah), vjenčanjah i slučajah smrti, pod biljegovnu pristojbu od 50 novčićah po arku;

c) ine k molbenicam priložene izprave pako imadu se propisnom biljegovnom pristojbom biljegovati.

2. Pošto se izvadci iz stavne listine imadu ureda radi priložiti, to se isti imadu prosti od biljege izpostaviti te priložiti.

3. Ako se eventualno jur rabljene obiteljske izvjestnice starijega datuma, radi ponovne uporabe u ženitbenih poslovih provide obnovnom zaporkom, to obnovne zaporke podpadaju takodjer pod biljegovnu pristojbu od 50 novčićah.

4. Obaviesti o podieljenju iznimne ženitbene dozvole imadu se strankam ureda radi te prema tomu nebiljegovane priobćiti; za ove dozvole dakle ne trebaju stranke k molbenicam priložiti posebnu biljegovku od 50 novčićah.

IV. Trajanje valjanosti iznimnih ženitbenih dozvolah, podieljenih po ministru za zemaljsku obranu.

1. Valjanost ovakovih iznimnih ženitbenih dozvolah, podieljenih osobam, koje još ne stoje u stavno obvezanoj dobi, traje jednu godinu danah, i to računajuć od onoga dana, kojega je izdana ministarska naredba, sadržavajuća dozvolu.

Ako dakle na temelju ženitbene dozvole oženivša se osoba obudovi, ne treba unutar ovoga vremena od jedne godine novu dozvolu izhoditi, nego se na temelju prije dobivene dozvole može ponovno oženiti.

Isto to valja u slučaju zakonitoga razvjenčanja braka itd.

Nu valjanost dozvole ugasne i prije izmaka ove jedne godine u tom slučaju, ako dotičnik bilo da kao dobrovoljac stupi u vojsku (bojno pomorstvo), bilo da, dospjevši medjutomno u stavno obvezanu dobu, bude putem stavnje na korist novačkoga kontingenta zajedničke vojske ili domobranstva, odnosno „uz pridržaj posvete i pridjelbe“ ili „uz pridržaj posvete“ unovačen.

2. Valjanost ovakovih ženitbenih dozvolah, podieljenih osobam, koje su jur u stavno obvezanoj dobi, naime koje spadaju u tri na stavnju pozvana dobna razreda, prestaje istom onda, ako ove osobe budu na korist novačkih kontingenatah u gore rečenom smislu unovačene.

Valjanost dozvole kod ovakovih osobah dakle proteže se na sva tri dobna razreda, izim slučaja unovačenja

istih na korist novačkih kontingenatah, odnosno „uz pridržaj posvete i pridjelbe“ ili „uz pridržaj posvete“. Prema tomu se dakle može onaj, koji je dozvolu jur u stavno obvezanoj dobi zadobio, nu prigodom stavnje, na koju je po zakonu pozvan bio i pridošao, ne bude unovačen, sve dotle dok se na korist novačkih kontingenatah odnosno uz „pridržaj posvete i pridjelbe“ ili „uz pridržaj posvete“ ne unovači, oženiti bez izhodjenja novije dozvole, to jest na temelju prijašnje dozvole.

Nazočna okružnica moja, koja se za središta županijskih oblastih u pet primjerakah, za kotarske oblasti i gradove sa uredjenim magistratom, kao što i za političke obćine u jednom primjerku, za gradske oblasti sl. kr. grada Zagreba i Osieka u tri primjerka šalje, ima se shodno obnarodovati, te se imadu naročito podredjene oblasti i organi uputiti, neka si za dužnost smatraju, da se pri oblaganju predmetah za izhodjenje iznimne ženitbene dozvole drže priobćenih propisah, te polag istih postupaju, te da i stranke od slučaja do slučaja u smislu istih shodno pouče.

DODATAK.

Knjiga I.

Propis o upravi crkvene imovine u bivšoj vojnoj Krajini.

(K str. 72.)

K. k. General-Commando in Agram als Grenzlandes-Verwaltungsbehörde-Abtheilung Cultus Nro. 630.

An

das k. k. Bezirksamt

in Dvor.

Agram am 1. September 1876.

Mit Rücksicht auf die geänderten Verhältnisse im Verwaltungs-Organismus des kroat.-slavonischen Grenzgebiethes wird rücksichtlich der Verwaltung des der röm.- und gr.- katholischen Kirchen im kroat.-slavonischen Grenzgebiethe gehörigen Vermögens, unter Beibehaltung der bisherigen Gepflogenheiten folgendes verordnet:

§. 1. Das Vermögen der röm.- und griechisch-katholischen Kirchen im kroat.-slav. Grenzgebiethe wird von einem Kirchen Ausschusse verwaltet.

§. 2. Der Ausschuss besteht aus dem Pfarrer oder dessen Stellvertreter als ständigen Vorsitzenden und aus zwei auf die Dauer von drei Jahren gewählten weltlichen Mitgliedern (Kirchenväter).

Für den Fall des Abganges oder gerechtfertigter Verhinderung der weltlichen Mitglieder sind behufs

Vertretung derselben gleichzeitig zwei Ersatzmänner zu wählen.

§. 3. Das aktive und passive Wahlrecht steht nur jenen Mitgliedern der röm.- beziehungsweise gr.-katholischen Kirchengemeinde zu, welchen dasselbe für die Gemeinde-Vertretung nach der Stadt- und Landgemeinde-Ordnung zukommt.

§. 4. Die erste Wahl der weltlichen Kirchenausschuss-Mitglieder hat sogleih durch den Vorstand der Ortsgemeinde in Gegenwart des Pfarrer und zweier Vertraungsmänner römisch- beziehungsweise griechisch-katholischen Glaubensbekentnisses vorgenommen zu werden.

Die nachfolgenden Wahlen hat kurz vor Ablauf der dreijährigen Amtsdauer der bestehende Ausschuss mit Zuziehung von zwei Vertraungsmännern vorzunehmen.

Im Uebrigen gelten für die Vornahme und Durchführung der Wahl die Bestimmungen der Stadt- und Landgemeinde-Ordnungen, soferne dieselben durch diese Verordnug nicht abgeändert sind.

§. 5. Die Zeit und der Ort der Wahlsammlung ist der politischen Bezirksbehörde (Magistrat) anzuzeigen. — Für alle Wahlberechtigten[1] ist nur eine Wählerliste anzufertigen.[2]

Bei der Wahl hat jeder berechtigte Wähler, vier Männer, welche zur Anname der Wahl berechtigt sind, zu benennen. Die Abgabe von Wahlzetteln ist nicht gestattet.

§. 6. Als gewählt sind diejenigen auch abwesenden Kirchengemeindemitglieder zu batrachten, welche von den vorhandenen Wählern die relative Stimmenmehrheit erhalten haben. — Bei Stimmengleichheit entscheidet das Loos.

§. 7. Zur Anname der Wahl ist Niemand verpflichtet. Wer die Wahl einmahl angenommen, oder binnen 8 Tagen keine gegentheilige Erklärung abgegeben hat, darf dieselbe innerhalb der Amtsperiode des Ausschusses für welchen

[1] Opazka prepisavaoca: ako pod župu spada više političkih upravnih občinah.

[2] Po priloženom obrazcu A.

er gewählt wurde, nur dann zurücklegen, wenn er in der Stadt 50 Gld. und am Lande 25 Gulden zur Kirchen Cassa erlegt.

§. 8. Nach geschlossener Wahl ist das Wahlprotokoll[1] sogleich der politischen Bezirkbehörde (Stadtmagistrat) vorzulegen, wochin auch alle Reklamationen über die Wahlhandlung und die getroffene Wahl, jedoch längstens binnen 8 Tagen zu richten sind.

Die Bezirksbehörde bestättigt die gewählten Ausschussmitglieder oder versagt die Bestättigung.

Der Rekurs gegen diese Entscheidung ist innerhalb acht Tagen bei der Bezirksbehörde (Stadtmagistrat) zu überreichen, und von dieser an die Landes-Verwaltungsbehörde behufs endgiltiger Entscheigung vorzulegen.

Ueber alle übrigen die Vorbereitungen zur Wahl oder den Wahlvorgang betreffenden Reklamationen entscheidet die Bezirksbehörde (Magistrat) endgiltig.

§. 9. Das Kirchenvermögen darf nur zu Zwecken derjenigen Kirche verwendet werden, welcher das Vermögen gehört.

Pfarrhäuser und Friedhöfe gehören nicht zum Kirchenvermögen, daher auch deren Errichtung und Erhaltung demselben nicht zur Last fallen darf.

§. 10. Der Kirchen-Ausschuss ist für die Erhaltung des Kirchenvermögens, für die Sorge um dasselbe und für die zweckentsprechende Gebahrung mit demselben verantwortlich und für jeden Schaden nach Massgabe des bürgerlichen Gesetzbuches ersatzpflichtig.

§. 11. Ueber-Einnahmen und Ausgaben des Kirchenvermögens ist jährlich ein Voranschlag (Präliminare) zu verfassen und der Bezirksbehörde (Stadtmagistrat) bis 1. November jeden Jahres vorzulegen.

Wenn die Ausgabssumme 500 Gulden nicht übersteigt, kann die Bezirksbehörde (Magistrat) den Voranschlag genehmigen; darüber hinaus ist die Genehmigung der Landes-Verwaltungsbehörde einzuholen.

[1] Sastave se dvie konačne izborne listine istoglasne po obrazcu B. svih glasovavših izbornikah i izabranikah starješinah, te se jedna sa zapisnikom šalje kr. kot. oblasti, a druga sa prepisom zapisnika čuva kod župnog ureda.

§. 12. Im Jahresvoranschlage nicht vorgesehene dringende Ausgaben kann der Kirchen-Ausschuss gegen Anzeige an die Bezirksbehörden (Stadtmagistrat) nur bis zum Betrage von 25 Gulden bewilligen und verwenden.

Die Bezirksbehörde (Stadtmagistrat) kann derlei Ausgaben selbst wenn sie nicht dringend sind bis zum Betrage von 100 Gulden bewilligen.

Ueber die Ausgabe jedes höheren Betrages entscheidet die Landes-Verwaltungsbehörde.

§. 13. Ueber das gesammte bewegliche und unbewegliche Kirchen-Vermögen mit Ausschuss des baaren Geldes und der Obligationen ist ein genaues Inventar zu führen, in welchem gleichzeilig die Werthe der einzelnen Vermögenstheile, dann deren Erwerbungsart einzutragen ist.

§. 14. Ueber das baare Geld und die Obligationen ist ein Cassa-Journal zu führen und beides in der Kirchen-Kassa aufzubewahren; die Einnahme und Ausgabe im Cassa-Journale ist stets mit einem Dokumente zu belegen.

Mit Schluss jeden Jahres und bei jeder Skontrirung ist dass Cassa-Journal abzuschliessen.

§. 15. Die Kirchen-Cassa ist an einem feuer- und einbruchsicherem Orte beim Gemeinde- oder Pfarramte aufzubewahren.

Die Kassaspere führen die Mitglieder des Ausschusses.

§. 16. Das Aufsichtsrecht des Staates über das Kirchenvermögen wird durch die politischen Behörden ausgeübt.

Zu diesem Ende haben die Bezirksvorstände oder deren Vertreter gelegentlich einer anderen Dienstverrichtung auch die Kirchen-Cassen der Landgemeinden, und die Bürgermeister die Kirchen-Cassen in den Städten, mindestens zweimal im Jahre zu skontriren.

§. 17. Bis 20. Jänner jeden Jahres haben die Bezirksbehörden (Stadtmagistrate) statistische Ausweise über den Stand des beweglichen und unbeweglichen Kirchen-Vermögens, über das baare Geld und die Obligationen nach dem Abschluss vom 31. Dezember des Vorjahres, und über die vorgekommenen Einnahmen und Ausgaben

im abgelaufenen Jahre der Landes-Verwaltungs-Behörde vorzulegen.

Mollinary, m. p.
Fzm.

Za točnost prepisa jamči:

Kotarski predstojnik:
Frank s. r.

Točno prepisao:

U l ivaši, dne 18. svibnja 1895.

Petar Slavko Galić,
župnik.

§. 5. Obrazac A.

Obćinski ured u Divuši

K broju . . . .
1895.

Izborna listina

za sela: Divuša, Golubovac, Kozibrod, Kuljani i Volinja za izbor crkvenih starješinah 1895.

Redni broj	Selo	Kuće broj	Izbornika prezime i ime	God. rodjenja	Glasuje za							
					župne crkve sv. Katarine u Divuši				Kapele ss. AA. Petra i Pavla u Dvoru			
					starješine		zamjenike		starješine		zamjenike	
					I. M.	E. S.	G. C.	A. L.	D. R.	F. I.	L. B.	I. K.
1	Divuša	17	P. G. župnik									
2		16	S. T. učitelj									
3			E. M. kot. predst.									
4			D. P. pristav									
5			Dr. V. R. kot. sudac									
6			L. B. načelnik									
7			P. S. bilježnik									
8			T. I. trgovac									
9			M. B. gostioničar									
10		1	I. S. poljodjelac									
11		2	M. I. poljodjelac									
12		3	itd. itd.									
13	Golubovac											
14												
15												
16												
17												
18												
19	Kozibrod											
20												
21												
22												
23												
24	Dvor											
25												
26												
27												
28												
29												
30												

§. 8. Obrazac B.

Konačna izborna listina

glasovavših izbornikah i izabranih crkvenih starješinah.

Kandidatah za koje je glasovao: prezimena i imena

Broj redni	Selo	Kuće broj	Glasujućeg izbornika prezime i ime	župne crkve svete Katarine u Divuši – za starješine							župne crkve svete Katarine u Divuši – za zamjenike								Kapele SS. AA. Petra i Pavla u Dvoru – za starješine						Kapele SS. AA. Petra i Pavla u Dvoru – za zamjenike					
				Mutavgjia Jure, Unčani, 8.	Solomun-Buić Stjepan, Divuša 15.	Mladjenović Ivo, Golubovac 8.	Zilajković Pavao, Kozibrod, br. 10.				Obučina Mato, Kuljani 2.	Pavlović Andrija, Golubovac 2	Vuković Josip, Unčani 11	Stanković Josip, Divuša 2					Ivančić-Bunjevac Jure, Dvor 95	Spaničić Ivo, Zamlača 2	Blažević Jure, Struga 14	Bartolović Petar, Zamlača 6			Knežević Marko, Struga 19	Krivošić-Luka-Matija, trgovac, Dvor 48	Jurjević Stanko, Struga 25	Lucić Niko, Zamlača 10		
1	Divuša	17	Pet. Slavko Galić, žup.		I	I					I	I							I	I					I	I				
2		2	Josip Stanković, polj.		I	I					I	I								I	I				I	I				
3		14	S.-Solom.-Bu'ć kovač	I		I					I	I							I	I					I	I				
4		8	Adam Knežić		I	I						I	I						I			I					I	I		
5	Golubovac	3	Nikola Pavlović		I	I					I			I						I	I					I		I		
6		6	Mato Drndelić		I		I					I	I						I			I			I		I			
7																														
8																														
9	Dvor																													
10																														
	Kozibrod																													
			Ukupno dobio glasovah	25	98	99	12	3	5	2	90	99	16		6	10	2	4	85	90	12	7	4	9	70	90	27	7	5	2

Broj 195 ex 1894

(§. 11. Obrazac C.)

Župna crkva svete Katarine u Divuši.
ili: područnica kapela SS. AA. Petra i Pavla u Dvoru.

Proračun

u-tanovljen za godinu 1895.

Broj redni	Prihod	Iznos for.	Iznos nč	Opazka	Broj redni	Razhod redoviti	iznos for.	iznos nč	Razhod izvanredni	iznos for.	iznos nč
1	Od državnih zadužnicah kamate tekuće za god 1895.	86	10		1	Za pranje i krpanje crkvenog rublja i ruha, pečenje hostija i za vino	36	—	za novu uvezanu računsku knjigu po propisanom hrvatskom obrazcu	8	—
2	Od državnih zadužnicah kamate zaostale od prošle god. 1894.	48	05		2	Za pisaći paušal žup. ureda	18	—	Za novu knjigu „Maticu umrlih	8	—
3	Od priv. zad. kam. tek. za g. 1895.	274	66		3	Voditelja crkv. računa godišnja plaća	24	—	Za albu 14 fr. roketu 10 fr. bieli pojas 1 fr.	25	—
4	Od privat. zaduž. zaostale kam. od prijašnjih g. koje će se utjer.	2094	25	do konca 1892. sve su odsudj.	4	za p dv. 4 misnika na dane 15. i 16. kol. za sv. izpovjedi i crkvenu službu	12	—	Za pluvial plave boje . . .	50	—
5	Gotovina u I. hrv. štedionici u Zagrebu na knjižicu br. 69, 307	1468	—		5	za hranu i ukonačenje četvorice svećenika za dva dana po 1 forint	8	—	za pluvial crne boje	40	—
6	U gotovom novcu milostinja tečajem godine 1895.	250	—	obično uvjek tako	6	za bogoslovne, katekečke i propovjed. knjige za župnu knjižnicu	20	—	Za četiri zvonca kod oltarah po 8 for.	32	—
7	Milostinja od prodanih ručnikah lana, ketena i ostalih darovah	40	—		7	za terp. i k m. ulje za maz. i snaž. ure itd.	8	—	za tri razpela pred oltare .	20	—
8	Ostatak gotovine u blagajni . .	—	—		8	Za barut na Božić, Uskrs i Tielov po 8 fr.	24	—	za novi sag-čilim	12	—
					9	Ulje za vječno svjetlo, 80 litara po 80 novčića	40	—	Za dva velika hrastova ormara za uredov. spise, crkv. rač., mat. knjige i knjižnicu	100	—
					10	Za ovu i bud. god. nabav. se imajuće svieće	40	—	za posrebrenje 18 kom. velikih sviećnjaka	100	—
					11	za biele mili-svieće, velike i male	18	—	za 4 kom. „altare portatile," po 10 for.	40	—
					12	Plaća zvonarom	60	—	za popravak vratah na cintoru	10	—
					13	Porez i namet	50	—	Za zeleno misno ruho . . .	45	—
					14	Pristojbena takmina	14	—	Za bielo misno ruho	50	—
					15	Nepredvidljivi troškovi . . .	50	—	Za 12 korporalah na oltar .	15	—
					16		—	—	Sudbeni troškova i biljezi (koji će se povratiti) za utjerivanje dužnih kamatah	100	—
	Ukupno:	4256	06				417	—	Ukupno:	655	—

Poglavarstvo župne crkve svete Katarine
u Divuši, dne 15. listopada 1894.

Petar Slavko Galić,
župnik.

Jure Mutavgjia, crkveni starješina.
Adam Stanić, crkveni starješina.

Broj 51 ex 1895.

(Obrazac D §. 57.)

Katol. župni ured u Divuši.

Naznaka

vrhu blagajničkog imetka crkvene blagajne katoličke župne crkve svete Katarine u Divuši i područne kapele SS. AA. Petra i Pavla u Dvoru dana 31. prosinca 1894.

Oznaka crkve	Koncem mjes. prosinca 1893. ostalo blagajničkog cielokupnog imetka for.	nč	Od 1. siečnja do 31. pros. 1894. uniśli dohodak for.	nč	Ukupno for.	nč	Od toga potrošeno i izdato for.	nč	Ostaje 31. prosinca 1894. u blagajni for.	nč	Ovaj blagajnički iznos sastoji iz: u gotovom novcu for.	nč	u zadužnicah državnih for.	nč	u zadužnicah posebnih i štedioni for.	nč	u ostavi kao jamčevine for.	nč	u tražbini for.	nč	Ukupno for.	nč	Crkva je pasivno dužna for.	nč	Faktično ostaje 31. pros. 1894. u blagajni for.	nč	Procjenb. vriednost imovine sastojeće iz crkvenog posoblja, ruha, uresa, nekretnih stvarih for.	nč	Opazka
župna crkva svete Katarine u Divuši	9062	41	2667	15	11729	56	2469	30	9266	03	—	—	2050	—	4874	41	—	—	2341	67	9266	08	5	82	9260	26	14000	—	
Kapela SS. AA. Petra i Pavla u Dvoru	[illegible]33	77	345	55	879	32	294	07	585	25	—	—	—	—	513	—	—	—	72	25	585	25	7	46	577	79	1500	—	

Odbornici:
N. N.
N. N.

Župni ured svete Katarine
U Divuši, dne 20. siečnja 1894.

Petar Slavko Galić,
župnik.

Dopis veleč. gosp. Petra Galića župnika u Divuši od 20/5 1895

Hvaljen Isus i Marija i sv. Josip!

Broj $\frac{372.}{1895.}$

Velečastni Gospodine!

Prema Vašoj želji šaljem Vam evo u točnom prepisu naredbu bivše krajiške General-Commande, odjela za bogoštovje od 1. rujna 1876. broj 630., koja je još i sada u krieposti i obvezatna u bivšoj Krajini „propis glede uprave crkvene imovine.“

Napisao sam ju tako, da ju možete odmah dati tiskati i da se Vi ne morate mučiti sa prepisivanjem; baš za to ju nisam ni sašio.

Četiri priloga obrazacah šaljem takodjer za primjer i uputu. Ti su obrazci baš tako propisani, pa dočim ovakovih tiskanicah nigdje tiskanih neima, to bi bilo nuždno, da Vi ove obrazce u Vašoj knjizi kao priloge dadete otisnuti upravo ovakove veličine i ovakove izmjere i sadržine rubrikah unutri, da si onda nje svatko lasno može copirati.

Protumačiti mi je malo samo „propis o upravi crkvene imovine“, a bilo bi dobro to protumačenje uvrstiti u knjigu.

Na §. 4.: Prije izminuća trijuh godinah, župnik piše kotarskoj oblasti, a ona izdade nalog svakoj pod župu spadajućoj obćini: da sastave izbornu listinu svih župljanah, koji imadu pravo glasa birati u obćinsko zastupstvo.

Pošto sva obćinska poglavarstva pošalju župniku izborne listine, koje moraju po tom propisano vrieme biti izložene u obćini i kod župnika, — sastavi obćinsko poglavarstvo, koje je najbliže župniku, po §. 5. od svih izbornih listinah, pod nadzorom župnikovim jednu izbornu listinu po obrazcu A.

U dogovoru sa kotarskom oblasti: u crkvi i preko svih obćinskih uredah proglasi se dan izbora barem 14 danah prije, odnosno obćinska poglavarstva uruče svakomu izborniku pismeni poziv, a dostavnice podpisane i povraćene pošalju za dokaz župniku.

Kod izbora, koji se može obaviti i u župnom dvoru, ali najbolje u obćinskoj zgradi: predsjeda župnik; perovodja je bezplatno ureda radi jedan obćinski organ, ako je katolik; prisjednici su stari crkveni starješine i dva posebno po župniku imenovana i pozvana poštena, pismena i starija župljanina; uz to načelnik, ako je katolik, a i kotarski povjerenik ako hoće doći.

Razumije se, da se župljanom ima protumačiti „propis“, naročito §§. 7. i 8., osobito da tutori imadu bezplatno služiti i u crkvu uvjek dolaziti. — Glasuje se samo ustmeno.

§. 8. Po svršenom glasovanju sastavi odmah pred prisutnim povjerenstvom perovodja dvie, prije već priredjene „konačne izborne listine“ po obrazcu B., koje podpiše cielo povjerenstvo. Isto tako i zapisnik in duplo podpiše cielo povjerenstvo.

Poslie toga pošalje župnik službeno kotarskoj oblasti jedan primjerak „konačne izborne listine“ obrazca B. sa „zapisnikom“, ili to obadvoje odnese sam kotarski povjerenik. Duplikati ostaju kod župnika u arkivu u pohrani.

Pošto prodje rok od 8 danah za reklamacije, kotarska oblast ili potvrdi izbor ili ga zabaci radi važnog razloga i odredi ponovni izbor. Reklamirati smije i župnik i svatko, ako su izabranici nepismeni, nećudoredni, ako su medjusobno izabrani tutori u srodstvu, ako su dužni crkvi, ako ne dolaze nikada u crkvu, ako su notorni bezbožnici, konkubinarci, radi kradje kažnjeni itd.

Proti odluci kotarske oblasti može se utok staviti još i na visoku kr. zem. vladu, odjel za bogoštovje i nastavu, ali opet preko kotarske oblasti; ali dalje neima utoka sve dotle, dok ovaj propis duhovne oblasti sa visokom kr. zem. vladom nepromjene.

Kada se potvrde izabrani crkveni starješine, ima jih župnik svetčano u crkvi zaprisegauti po naputku Prečastnoga Nadbiskupskoga Duhovnoga Stola zagrebačkoga od 28. svibnja 1880. broj 271., i od toga časa računa jim se služba. Starješine su dužni sami sa križecom ili škrabicom milostinju pobirati, a inače u crkvi što zapovjedati ili odredjivati glede zvonarah, ministrantah, nabave, popravka itd., neimaju absolutno nikakova prava;

niti imadu prava crkvu ili crkvenu blagajnu pred sudom zastupati, osim ako jim župnik dade punomoć.

Ako crkveni starješine redovito u crkvu nedolaze ili zamjenike nepošalju, nakon jedne opomene ustmene, ima jih župnik predložiti kotarskoj oblasti, da po §. 7. plate globu od 25 for. u crkvenu blagajnu. Ako opet nedolaze ili globu neplate, ima župnik dužnost tražiti ponovni izbor.

Po §. 11. šalje se „Proračun" za buduću godinu po obrazcu C., kotarskoj oblasti oko polovice listopada; a po §. 17. šalje se „Naznaka" za prošlu godinu po obrazcu D. kotarskoj oblasti do 20. siečnja.

Župnici nisu dužni sami voditi ni pisati crkvene račune, nego se za to imade platiti iz crkvene blagajne voditelju njeka nagrada; ako župnik vodi i piše račune, onda i njega ide nagrada.

Odpis kr. ugar. namj. vieća od 12/8. 1800. br. 18836. kojim se ustanovljuje način prezentacije.

(K str. 192)

Nro. 18.836. ddto. 12. Augusti 1800. Omnibus Dioecesanis utriusque ritus et Sede vacante generalibus vicariis, Liberis ac regiis civitatibus, comitibus et disctrictibus separatas portas habentibus, Gubernio item Fluminensi.

Sua Mattas Ssma clementer demandarę dignata est, ut altissimo nomine, omnibus Dioecesanis Eppis committatur, quo hi subordinato suo clero notum reddant, ne in posterum quispiam fine impetrandi cujuspiam Beneficii Ecclesiastici, quod juri patronatus Regii, vel Magistratus, vel Communitatis subest, sive altissimo loco, sive ad consilium hoc L. Reg., seu Magistratum, aut communitatem reccursum formet, verum quod imposterum eiusmodi concurrentes semet, praecise apud concernentes Dioecesanos episcopos, et Consistoria insinuare debeant, quibus relinquitur ad casum enasciturí alicuius beneficii ecclesiastici secundum strictissimam conscientiam e subordinato sibi clero tria aptissima et dignissima individua altissimo loco, aut concernenti Patrono proponere, ea tamen ratione ut candidationi etiam reliqui bene meriti concurrentes juxta peractum in concursu examen inserantur, eo caeterum subnexo, quod privati domini terrestres ab hacce bgna. ordinatione alioquin exempti habeantur, liberae item ac regiee civitates e propositis per ordinarios tribus individuis unum eligere haud debeant, verum ipsis selectus e reliquis etiam bene meritis concurrentibus praescriptae tabellae inserendis in salvo relinquatur, caeteroquin autem usus quo ad concursum hucusque vigens ultro quoque observetur.

Hanc proinde begnam resolutionem regiam titul. pro notitia, directione et faciunda debite intra Clerum Dioecesis suae publicatione hisce intimat Consilium hoc L. R.

(Vlad. Zbirka str. 50—51. XXI.)

Slučajevi preminuća izvan obsega župe kao i promjene u osobnom stanju zadruga imadu se prijavljivati župnim uredom.

(K str. 267.)

Kr. zemaljski vladni odjel za unutarnje poslove izdao je na sve političke oblasti u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji sliedeću naredbu:

„Br. 51.075 ex 1883. — Kr. ovoj zemaljskoj vladi stigla je prijava, da je neki ovostrani pripadnik umro u bolnici ležećoj izvan područja zavičajne si občine, no da se pokojnik u maticah svoje parohije još sveudilj vodi kao živ, jer dotičnomu parohijalnomu uredu ne bje usprkos višekratnoga potraživanja priposlana odnosna smrtovnica.

Desio se je nadalje i slučaj, da je neki utopljenik nakon konstatovanja istovjetnosti osobe svoje pokopan, a da i nije o tom njegov parohijalni ured, ležeći k tomu još u području iste one občine, obaviešten bio.

Povodom tim nalazi kr. ova zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, u svrhu, da se u tom pogledu postigne red, te da budu podatci, što ih župni i parohi-

jalni uredi političkim oblastim iz matičnih knjigah, naročito u vojno-stavne svrhe davati imaju, što točniji i podpuniji, ovime odrediti, da valja u buduće ovakove slučajeve preminuća kojega ovostranoga pripadnika vazda bez odvlake putem nadležne političke oblasti dotičnomu župnomu ili parohijalnomu uredu priobćiti, pa prema tomu i shodno uputiti podčinjena si obćin. poglavarstva kao i upraviteljstva u tamošnjem području ležećih bolnicah te da valja nadalje u spomenutu svrhu odsele koncem ožujka i rujna svake godine župnim i parohialnim uredom posebnimi izkazi obznaniti takodjer sve promjene u osobnom stanju zadrugah, nastavše gruntovnički provedenimi diobami zadrugah, razriešenjem zadružne sveze itd. — U Zagrebu dne 24. svibnja 1884.

Za bana: **Stanković** v. r."

Što se častnomu dušobrižnomu svećenstvu priobćuje na znanje i ravnanje.

Nadbiskupski duhovni stol.

U Zagrebu dne 6. lipnja 1884.

(Circ. V. dto. 6/6 1884. br. 2194. Str. 64 i 65.)

Naredba o unosu u matice za slučajeve poroda i smrti koji se dogadjaju pod konac godine.

Visoka je kr. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, sporazumiv se sa ovim nadbiskupskim duhovnim stolom glede unosa slučajeva poroda i smrti, koji se dogadjaju pod konac godine, u matice krštenih i umrlih izdala sliedeću naredbu:

Br. 46225. Pošto se je opazilo, da dušobrižnici kao voditelji matica unašaju jedni slučajeve poroda i smrti, koji se dogode koncem godine, u matice rodjenih (krštenih) odnosno umrlih one godine, u kojoj se je dotični slučaj poroda ili smrti dogodio, a drugi u matice sliedeće godine t. j. one, u kojoj se je obavio odnosni crkveni čin (krštenje ili pokop), to se radi jednoličnoga postupka po dušobrižnicih (kao voditeljih matica) u tom

pogledu odredjuje, da se slučajevi poroda i smrti, koji se dogode koncem godine imaju unašati u matice rodjenih (krštenih) odnosno umrlih one godine, u kojoj se zaista dogode, te da se za upis takovih slučajeva poroda i smrti imade pri koncu svake godine u maticah rodjenih (krštenih) i umrlih ostaviti nešto prazna prostora.

U Zagrebu dne 8. travnja 1896.

Grof **Khuen-Hédervár**y v. r.

Ta se naredba veleč. dušobrižnomu svećenstvu priobćuje na znanje i obdržavanje.

U Zagrebu dne 27. travnja 1896.

Juraj v. r.

(Circ. II. od 27/4 1896. Br. 1708)

Smrtni listovi i ine izprave u pučko-ustaških poslovih.

(K str. 298.)

Glasom dopisa kr. ug. ministarstva za zemaljsku obranu od 1. lipnja 1895. broj 39.991/IV., upravljena na kr. hrv. slav. dalm. zemaljsku vladu, odjel za bogoštovje i nastavu, opaženo je prigodom prošle godine obavljene pučko ustaške razdobne prijave, da se u očevidnosti pučkoga ustanka vodi veoma mnogo umrlih pučko-ustaških obvezanika, što odatle naročito dolazi, što se voditelji matica uza sve uredovne zamolbe i požurbe dotičnih upravnih oblasti ustručavaju izdati bezplatne smrtne listove o umrlih pučko ustaških obvezanicih.

S toga se povodom dopisa visoke kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 1. srpnja o. g. br. 8179. velečastno dušobrižno svećenstvo ovim upućuje, da usljed §. 10. zak. čl. XX. od god. 1886. kako upitne smrtne listove, tako i ine pomoćne izprave bezplatno ureda radi isto tako izdavati imadu u pučko-ustaških poslovih, kako je to glede inih vojničkih poslova u §. 36. zak. čl. VI. od god. 1889. odredjeno.

Primjećuje se, da se ova uputa proteže takodjer na župne urede u Medjimurju, jer se je isto takovim dopi-

som na ovaj nadbiskupski ordinarijat obratilo i visoko kr. ugarsko ministarstvo za bogoštovje i nastavu.

U Zagrebu dne 5. kolovoza 1895.

Juraj v. r.,
nadbiskup.

(Circ. III. g. 1895 5/8 Br. 2886. Str. 17. i 18.)

Naredba kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade od 13/8. 1896. br. 47.228 tičuća se obćinskih svjedočba za bolničku obskrbu.

Iz razpravah odnosećih se na naknadu bolno-obskrbnih troškovah uvjerila se je kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, da kod sastavljanja obćinskih svjedočbah, odnosećih se na ustanovljenje nadležnosti; te imovinskih odnošajah bolničkih obskrbljenikah i njihova na naknadu obvezana roda ili zadruge, dotični organi ne postupaju onom točnošću, kako to zahtjeva interes zemaljskog proračuna komu najveći dio tih troškovah na teret pada; a manjkaju navlastito skoro uviek podatci o tom, da li dotične osobe posjeduju nepokretna imetka i u kojoj vriednosti i da li se zadruge obskrbljenih na naknadu troška, za bolničku obskrbu zadrugara, pridržati mogu gledom na ustanove §. 22. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah.

Pošto troškovi bolničke obskrbe ovozemaljskih pripadnikah, a navlastito neućerivimi proglašeni iznosi tih troškovah sve to više rastu i neopravdano zemaljski proračun obterećuju, upozoruje se ta oblast svom ozbiljnošću na ustanove §. 31. naredbe od 11. prosinca 1874. br. 181915, po kojih su svi organi, koji sastavljati i vidirati imadu takove obćinske svjedočbe, što no služiti imadu temeljem prosudjivanju, da li je upitni bolnički trošak ućeriv, il se odpisati imade, — odgovorni za istinitost navoda te svjedočbe.

Kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove neće propustiti, da dogodice izaslanjem svoga pouzdanika na lice mjesta dade ustanoviti, da li se kod sastavljanja i ovjerovljivanja tih svjedočbah postupa svom brižljivošću i točnošću i da li se istinito prikazuje stanje stvari, ter će prema posljedku izpitanja pozvati izdavatelje i ovjeroviteIje krivih i površnih svjedočbah na odgovornost i na naknadu nekorektnim uredovanjem prouzročenoga troška.

Za županijske oblasti.

Od ove naredbe priležì dovoljan broj radi upute kr. kotarskih oblastih i obćinskih uredah tamošnjega područja.

O nazočnoj naredbi imadu se posebice upozoriti župski uredi, kojim se ista punim sadržajem priobćiti ima.

U Zagrebu 13. kolovoza 1896.

Za bana: **Stanković** v. r.

Pro subsidiis ad altissimas ex c. r. domo regnantes personas recurrentes recursus suos cum scitu Officii Dioecesani instituant.

(Nro. 742. dto. 12/3 1858.)

K str. 16. odnosno 55.

1. Taxa ab expeditione nominationis vicearchidiaconalis 5 fl.
2. Taxa ab investitura ecclesiastica ad beneficium 5 fl.

(Nr. 4, 226. ddto. 31./12. 1856.)

Br. 6. Plaće kapelana u Krajini.

K str. 56. odnosno 365.

K. k. Generalkommando i Agram.

Seine k. k. apost. Majestät haben laut Reskript des k. k. Reichskriegsministerium vom 10. d. M. Präs. Nr. 2646 mit allerhöchster Entschliessung vom 28. Juli 1871. allergnädigst zu genehmigen geruht, dass die Gebühr für die, bei kath. Pfarreien in der Militärgrenze, sistemisirten Kapläne auf jährliche 300 fl. vom 1. Jänner 1872. an, erhöht werde.

Rücksichtlich des Bezuges dieser Gebühr sind nach Inhalt des vorbezeichneten Reskriptes die diesfälligen in Wirksamkeit stehenden Vorschriften mit der Abänderung massgebend, dass dem präsenten Kaplan neben der Verköstigung jährlich 150 fl. gebühren.

Hievon wird das Regiment zur eigenen Wissenschaft und weitere Verständigung in Kenntniss gesetzt.

Mollinary, Fmlt.

K str. 272.

Br. 4036. Za sve kr. sudbene stolove i kr. kotarske sudove u obsegu kr. banskoga stola.

Visoka kr. zem. vlada, odjel za pravosudje naredbom svojom od 10. veljače o. g. br. 1047. saobćila je ovamo sliedeću svoju naredbu:

Povodom tim, da je ovozemni jedan sud I. molbe nakon dvršenoga posebnoga postupka radi poreke zakonitosti rodjenja (§. 58. o. g. z.) izdao odluku, kojom se odredjuje preinaka u maticah krštenih tim, da se molba radi provedbe odluke odstupa kr. zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, ter povodom upravljenog ovamo dopisa istoga kr. vladnoga odjela od 18. studenoga 1894. br. 14719., da je sud tom odlukom prekoračio svoju nadležnost, upućuju se kr. sudbeni stolovi i kotarski sudovi, da u slučajevih, kada povodom riešitbah sudbenih valja unijeti preinaka ili dodataka u matice krštenih (rodjenih) vjenčanih ili umrvših, odredba suda ima sastojati u tom, da sud dotičnu točno formulovanu preinaku ili dodatak izvješćem zamoli neposredno u kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, te da o toj zamolbi ubavjesti stranke.

(Br. 40. Katol. lista.)

Naredba kr. ugarskoga namjestn. vieća od 10. lipnja 1800. broj 12.798, upravljena šipuškomu biskupu, kojom se ustanovljuju podavanja, što ih imadu davati župljani odciepljenih filijalnih župa svome župniku nakon odstupa župnika matične župe.

(K str. 364.)

Episcopo Scepusiensi.

Quoad petitam abhinc sub 19. Maii a. c. Nro. 603. per Excellentiam Vestram inviationem, num praeter stolares praestationes, etiam agrorum aliorumve fundorum decimalis proventus, qui tamen privilegialiter et ab olim antiquis parochiis adnexi essent, ab excorporatis et in propriam parochiam erectis filialibus neo introductis Curatis ad sortem Congruae applicandi sint? eidem Excellentiae Vestrae hisce quidem rescribitur:

Universas quocunque nomine compellari solitas praestationes, ac proventus tam ab agris, pratis, molis, decimis, fundatis Missis, ad eorum cathegoriam referri oportere, quos Sua Majestas sacratissima mediante postrema altissima Resolutione neo illocandis Curatis applicandos clementer jubet motivo alioquin ex illo clare indicato, quod omnibus his fine praestandorum spiritualium servitiorum subsidiis per benefactores quondam collatis eos perfrui justum dignoscatur, qui actualiter finem, qui per hos intendebatur, adimpleant.

(Vlad. Zbirka str. 94. XXIX.

Dopis c. kr. generalkomande za varaždinsku Krajinu u Zagrebu od 20. kolovoza 1813. Sl. Q. br. 1477, upravljen na zagrebačkog biskupa Vrhovca, kojom se uredjuju imovinski i ini odnošaji kuratnoga svećenstva, ter u kojem se medju ostalim izriče načelo, da župnici koji su dužni držati kooperatora, imadu pravo na polovicu kapelanske plaće, ako ne mogu dobiti kapelana poradi nestašice svećenika.

(K str. 365.)

Ueber die von Seite der zusammengesetzten gemeinschaftlichen Untersuchungscommission erhobenen Be-

schwerden der katholischen Pfarrgeistlichkeit in der Warasdiner Militär-Grenze in betreff verschiedener Missverhältnisse ihrer Lage, haben S. Majestät auf den Vortrag des hochlöblichen kais. kön. Hofkriegsraths allerhöchst Ihre Entschliessung unterm 15. Juni l. J. zur Beseitigung künftiger Anstände und Klagen herabzugeben geruhet, wornach in Folge des diesfälligen, hohen hofkriegsräthlichen Reskripts vom 31. Juli B. 2402. der Grenzbrigade zu Belovar nachstehendes zur Wissenschaft und Direction dann weiteren Veranlassung bei denen 2 Warasdiner Grenz-Regimentern unter einen bekannt gemacht wird.

Da es nicht thunlich ist, zur Verbesserung der Lage der Warasdiner Geistlichkeit die Stolla zu verdoppeln oder diese in Naturalien abzulösen, noch weniger für dieselben zur Erhaltung ihrer Pferde eine weitere Zutheilung von Gründen statt haben kann, weil die Gränzer ohnehin verpflichtet sind, ihre Seelsorger mit den nöthigen Fuhren in entfernte Orte abzuholen, auch Se. Majestät die Anstellung zweier Glöckner, und die Bestimmung von Arbeitern so wie die Verhaltung von Gemeinden zur Bebauung der den Seelsorgern gehörigen Gründe und Weingärten, und die Einführung einer Victualien-Lieferungstaxe zu untersagen befunden haben, und es daher unmöglich ist, auf diese Weise zur Erleichterung der Geistlichkeit etwas zu veranlassen; so haben Se. Majestät allergnädigst zu bewilligen geruht, dass dem Staabsfarrer zu Belovar und seinen beiden Kaplänen eine Zulage von jährlichen 100 fl. für jeden derselben dann den übrigen Grenzpfarrern des Warasdiner Generalats und den blos mit einer Congrua von jährlichen 100 fl. dotirten Cooperatoren eine Zulage von järlichen 50 fl. unter dem Titel Hospitalitätsgelder erfolgt werden könne. Diese Zulagen haben von 1. Mai d. J. ihren Anfang zu nehmen und von der nämlichen Zeit an sind auch von jeden steuerbaren Joch Acker, Wiesen, Obst- und Küchengärten statt der bisherigen 3 kr. künftig 4 kr. und für jedes Joch Weingarten statt der bisherigen 6 kr. künftig 8 kr. durch die Grundbesitzer zu entrichten, indem diese um 1 kr. respective 2 kr. vermehrte Auflage als Fond zur Deckung der zu verabfolgenden Hospitalitätsgelder gewidmet ist.

Den Ansprüchen der Gränzpfarrer aus Ricksiht der ihnen im Königreiche Ungarn zukommenden Nobilitar-Rechte von der Mauthgrundtaxe und Arbeitsrelution befreit zu bleiben, ist ohnehin schon dadurch Genüge geleistet. dass sie von ihren nach dem bestehenden Sisteme besitzenden Grundstücken an Wiesen, Obst- und Küchengärten, die der Geistlichkeit mit in die Congrua eingerechnet sind, gar keine Steuer zu bezahlen haben, und von jeder Entrichtung einer Mauth immer enthoben waren. Jene Grundstücke hingegen, welche die Seelsorger in den früheren Zeiten in andern Wegen, theils als Vermächtnisse und theils als Altaristika aquirirten, gehören unter die Klasse der Militär-Lehen, wofür nach dem 6. Hauptstück §. 143. der Grenzgrundgesetze die doppelte Grundsteuer und nach dem 5. Haupstück §. 106. für jedes Joch Acker oder Wiesen an Aerarial-Arbeitsrelution $25\frac{1}{2}$ kr. zu entrichten sind. Von dieser sistematischen Vorschrift kann um so weniger abgegangen werden, als selbst im Königreiche Ungarn jede adelige Person die bürgerliche oder rustical Gründe besitzt, die darauf haftenden Lasten zu tragen verpflichtet ist.

Das von der Geistlichkeit gemachte Ansuchen ihnen die bewilligte Brennholzgebühr noch ferner zu belassen unterliegt keinem Anstande und es hat bei der bisherigen Ausmass an Brennholz von 20 Klaftern für einen Pfarrer oder Pfarradministrator und von 10 Klaftern für einen Kaplan gegen Zurücklassung von 48 kr. per Klafter von der Congrua für den Dotationsfond nach fortan zu verbleiben. Dieser Brenholzbeistellung haben sich demnach für die Zukunft auch die Pfarrer zu Peteranez, Szigetecz, Hlebine, Mosti und Veliki Gergjevecz im St. Georger Regimente zu erfreuen.

Was die von der Geistlichkeit angesuchte taxfreie Benützung der Hulweiden betrifft, so unterliegt diese keinem Anstande.

Hinsichtlich des den Pfarradministratoren gemachten Abzugs eines drittheiles der Pfarrcongrua haben Se. Majestät zu entchliessen geruht, dass denenselben künftig die ganzen Pfarreinkünfte bis auf den Betrag von 500 fl. jährlich beizubelassen, der allenfalsige Uiberschuss aber für den Dotationsfond einzuziehen sei. Den Pfarrern welche

Cooperatoren zu halten verpflichtet sind, diese ihnen aber blos wegen Mangel an Geistlichen von ihren Herrn Bischöfen nicht beigegeben werden können, bewilligen Se. Majästet in diesem Falle die Beibehaltung der Hälfte des für jeden Cooperator bemessenen Gehalts, jedoch mit Sistirung des ganzen dem Cooperator sonst etwa zukommenden Holzdeputats.

Uebrigens haben Se. Majästet befohlen, dass die Stollagebühren von den Filialen, wo dermalen eigene Seelsorger angestellt sind, den alten oder Mutterpfarrern bis zum Absterben oder ihrer anderweitigen Beförderung belassen werden sollen, weil diese darauf beim Antritt ihrer Pfarre installirt worden sind. Nach erfolgtem Absterben oder Uibersetzung des alten Pfarrers aber dem neuen Pfarrer von seiner Pfarrgemeinde zuzukommen haben.

Der allgemeinen Vorschrift, wornach kein Grenzer ohne einen Zeugniss des Pfarrers, dass er in der Religion hinlänglich unterrichtet sei, sich verehelichen darf, haben sich von nun an auch die Hauswirthe und Unteroffiziere zu unterziehen.

Die Herstellung und Reparatur der geistlichen Gebäude die Anschaffung der Kirchenerfordernissen und Anlegung von Kirchen Capitalien bleibt in der bisherigen vorschriftsmässigen Richtung; da es jedoch gegenwärtig dem so sehr belasteten Grenz Proventenfond ganz unmöglich ist, alle diese Gebäude im vollkommen guten Zustande herstellen zu lassen, so kann auch in jeden Jahr nur so viel geleistet werden, als die Kassamitteln, und ärarische Arbeiten zulassen. Da bereits den Compagnie-Commandanten eingeräumt ist, einverständlich mit den Pfarrern und Kirchenvätern die nöthige Anschaffung von Kirchenerfordernissen und Gebäude Reparaturen bis auf den Betrag von 50 fl. und mit Bewilligung des Regiments-Comando bis auf 100 fl. ohne weitern Anfrage vorzunehmen, höhere Beträge aber wenn kein Zuschus aus den Proventen erforderlich ist, ohne alle Beschränkung von den General-Commanden bewilligt werden könen, so wird hierwegen jede weitere Einleitung entbehrlich.

Die Anlegung der Kirchencapitalien bei Privaten kann nur mit Beistimmung des Regiments-Commando gegen

zu leistende sichere Hypothek geschehen, in dem Falle aber wenn keine sichere privat Hypothek aufzufinden ist, erübriget wohl nichts anderes, als die Kirchengelder in öffentlichen Fonds anzulegen, um sie nicht ganz fruchtlos erliegen zu lassen. Die Aufkündigung der nicht zweckmässig angelegten Kapitalien liegt den Regiments-Commanden nach dem, von den Seelsorgern und Kirchenvätern zu erstattenden Vorschlage ob.

Da bei Sterbfällen, wo kein Testament vorhanden ist, ein Executor ohnedies ganz überflüssig wird, so ist die von der Geistlichkeit angesuchte Ernennung eines Testaments-Executors durch das Consistorium, bei Verlassenschaften ab intestato nicht wohl thunlich; übrigens steht es jedem Erblasser ohne Unterschied, folglich auch der Geistlichkeit frei, einen Testaments Exsecutor zu benennen. Wie sich indessen bei solchen Verlassenschaften von den Abhandlungsbehörden zu benehmen sei, diesfalls besteht bereits die Vorschrift vom 1. Februar 1792. wesswegen auch in diesem Falle keine weitere Einleitung nothwendig wird. Zur Beendigung einer jeden Verlassenschaft aber 6 Monate festzusetzen, ist um so weniger thunlich, als öfters verwickelte Gegenstände vorkommen, und sich sodann die Zeit ihrer gänzlichen Berichtigung nicht in voraus bestimmen lässt. Das allgemeine Grenz-Appelations-Gericht wird indessen angewiesen, sorgfältig darauf zu sehen, dass die Verlassenschafts-Abhandlungen nicht länger als es nach Umständen unumgänglich nöthig ist verzögert werden.

Obwohlen nach der Jurisdiktion Norm vom Jahre 1787. §. 3. die adeligen Geistlichen an das Judicium Del. Milit. und die nicht adeligen an das Kantons- und Magistratsgericht gewiesen sind, so haben doch Se. Majestät auch den Vortrag des Hofkriegsraths huldreichst zu bewilligen geruht, dass für die Zukunft die Geistlichkeit in den Militärgrenzen ohne Unterschied dem Foro nobilium oder den judiciis delegatis sich zu unterwerfen haben. Nachdem es aber den Forum nobilium unterstehenden Geistlichkeit sehr schwer, und zugleich kostspielig fallen würde, jedesmal bei den entfernten gesetzlichen Richter zu erscheinen, so sind die sie betreffende Gegenständen so wie es auch bisher üblig war, per de-

legationem gleich bei dem betreffenden Regiments Gericht aufzunehmen, und gesammte Akten sodann an das General-Commando und respective an das Judicium Deleg. Milit. zur Entscheidung einzusenden. Uebrigens haben Se. Majestät zu befehlen geruht, dass es hinsichtlich der Publication allerhöchster Anordnungen und dem Verfahren gegen die Geistlichkeit in Rechtsangelegenheiten bei den bisher bestehenden Vorschriften sein Verbleiben zu behalten habe, und dass der bereits abgestrafte Pfarrer Strehe von dem Herrn Diözesan-Bischof auf das strengste zu beobachten und beim ersten gegründeten Verdachte eines Rückfalls sogleich aus der militär Grenze zu entfernen sei, und das es in Betreff der gegen das Grenz-Offiziers-Korps vorgekommenen Beschuldigungen bei den diesfalls theils vom General-Commando theils vom Hofkriegsrathe getroffenen Verfügungen zu bewenden habe, indessen bleiben die Brigade, und die Regiments-Commandanten künftig für derlei Auftritte dem General-Commando verantwortlich; und es sind alle zwischen den Grenzern und ihrer Geistlickeit entstehenden Differenzen jedesmal mit Zuziehung des jeweiligen Herrn Diözesan Bischofs zu schlichten, folglich in den Weg des General-Commando zur weiteren Verhandlung einzuleiten; es wird aber auch von dem eigenen ruhigen sanften und standesmässigen Betragen der Katholischen Grenzpfarrgeistlichkeit abhängen, um mit den Offizieren und Pfarrlingen in keine Kollisionen sohin in keine Untersuchungen zu gerathen. Um für die Zukunft allen Klagen vorzubeugen, und eine bessere Ordnung zu erziehlen, haben Se. Majestät zu befehlen geruht, dass gleich anfänglich jedes Jahr und in der Folge alle 3 Jahre gesammte Grenzpfarren durch einen Erzpriester im Beisein eines Stabsoffiziers zu visitiren, Kirchen und Pfarrennothwendigkeiten zu erheben, die Gebrechen und Klagen aber ohne Geräusch zu untersuchen, und zu vermitteln, grössere hingegen ihren Behörden zur Abhilfe mitzutheilen seien.

Mit den Grenzschulwesen hat es bei seiner bisherigen Verfassnng zu verbleiben.

Alle Kirchenkassen sind unter dreifacher Sperre des Pfarrers, eines Kirchenvaters, und des Stations-Commandanten, er mag nun der Compagnie-Commandant, der Oekonomie-Offizier, oder ein anderer Subaltern-Offizier sein, wie bishero, zu halten, auch nur in Gegenwart aller 3 zu öffnen, und diese Kassen bleiben fortan beim Compagnie-Commandanten, wo mehrere ärarische Gelder sich befinden, mit Unterhaltung eines Nachtpostens von der Ortssicherheitwacht aufbewahrt. Nach der bereits im Jahre 1808. hinausgegebenen Rechnungsvorschrift müssen alle — auf das Kirchenvermögen bezughabende Empfänge und Ausgabs-Dokumenten von dem Pfarrer, den 2 Kirchenvätern und dem die Mitsperre besorgenden Offizier bestättigt und von eben diesen 4 Individuen die jährlichen Rechnungen gemeinschaftlich ausgefertigt werden. Es kann Niemanden verwehrt werden, freiwillige Beiträge zu einen — oder den anderen Behufe zu leisten, folglich bleibt es auch jeder Grenzparthei unbenommen, zu Kirchenerfordernissen Beiträge nach seinen Willen zu geben; dagegen ist es im Geiste der Grenzgrundgesetze nicht zulässig, dass Grenzer ihre Gründe an Kirchen oder Geistliche testiren, oder das erzwungene und den Grenzern drückende Collekten gemach werden, besonders da bei denen die Kräften der Kirchenkassen übersteigenden Bauauslagen immer die betreffenden Gemeindekassen in das Mitleiden gezogen werden, aber auch diese Beihilfen aus den Gemeinde in die Kirchenkassen können den betreffenden Ortsvorstehern nicht überlassen werden, sondern Sie müssen nach der höhern Vorschrift vom 23. Hornung 1811. B. 598. u. z. bis auf die Summe von 100 fl. der Bewilligung des Regiments die höheren Beiträge aber jener des General-Commando unterzogen bleiben.

In Ansehung der zu Kirchenbauführungen aus den ärarischen Vorräthen hergegebenen werdenden Materialien an Holz und Ziegeln hat es bei der bisherigen Aufrechnung der für derlei ärarischen Materialien bestimmten Prozenten zu verbleiben, von woher es eben kommt, dass dieses Materiale höher als bei anderen ärarischen militär Gebäuden zu stehen kommen.

Von nun an hat die dienende Grenzmanschaft an Sonn- und Feiertagen zum vormittägigen Gottesdienst im Orte der Pfarrkirche en Parade wie es in Garnisonen geschiet, zu erscheinen, jedoch mit der in -- in den allerhöchsten Anordnungen gegründeten Beobachtung dass der

katholische Grenzsoldat die katholische — und der griechische — die griechische Kirche besuche, überhaupt aber hiebei jeder Religionszwang vermieden werde.

Die pünktliche Feierung der Sonn- und gebotenen Festtage muss zufolge der bestehenden hohen Anordnung fortan eingehalten werden; das nähmliche versteht sich auf die allgemeine Beobachtung der übrigen öffentlichen Religions- und Kirchensatzungen. Nur muss in Ansehung der Beichte bemerkt werden, dass die vormals gewöhnliche Einlieferung der Beichtzetteln für das Offizierskorps von hohen Orten ganz eingestellt worden ist. Bewährt ist es, dass in einer militär Grenze der verehelichte Offizier besser bestehet als der ledige; da jedoch Se. Majestät von dem im Jahre 1812. erneuerten Heirats-Cautions Normale für die Grenzoffiziere keine Ausnahme zu machen befunden haben, wie Euer Excellenz angetragen hatten, so muss es auch ferner dabei verbleiben. Da endlich für die Geistlichkeit weder in Ungarn noch in Deutschland eine Rangsausmass bestehet, so ist solche auch in der Militärgrenze nicht anwendbar befunden worden, sondern das eigene wechselseitige standesmässige Betragen zwischen den Offizieren, Beamten und Geistlichen muss der einen und der anderen Parthei die gebührende Achtung verschaffen.

Vlad. Zb. str. 95—103. XXIX.

O izplaćivanju kongrue rimo- i grčko-katoličkom svećenstvu.

(K str. 371.)

Visoki je kr. zem. vladni odjel za bogoštovje i nastavu, dogovorna sa duhovnim oblastima izdao naredbu od 12. siečnja 1893. br. 15326. iz god. 1892. o izplaćivanju kongrue rimo- i grčko-katoličkom dušobrižnom svećenstvu u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji, koja se veleč. dušobrižnom svećenstvu zagrebačke nadbiskupije ovime proglasuje uz naputak, da tu naredbu što točnije obdržava.

Naredba glasi ovako:

Budući da u pogledu izplaćivanja kongrue rimo- i grčko-katoličkog dušobrižnog svećenstva ne postoje za cieli obseg kraljevina Hrvatske i Slavonije jednolični propisi, to kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, ovim nalazi odrediti za svu zemlju jednoličan postupak pri izplaćivanju kongrue kuratnog klera te u tu svrhu izdati sliedeće propise:

1. Dušobrižni svećenik stiče pravo na kongru-u odnosno na nadopunak kongrue ustanovljene za dotično sistemizirano mjesto župnika odnosno duhovnoga pomoćnika, bez razlike, da li se ta kongrua odnosno nadopunak kongrue namiruje iz zemaljskoga proračuna ili iz vjerozakonske zaklade, danom nastupa službe, a gubi ga danom izstupa iz službe.

2. Uslijed toga neće u buduće u slučaju kakove promjene u dušobrižnomu osoblju biti potrebno obustavljanje i iznovično doznačivanje dotičnih beriva, nego će se svećenicima beriva izplaćivati na njihove redovito biljegovane namire uz sliedeće opreze.

3. Svaku promjenu osobe u službi ima kotarski podarcidjakon odmah priobćiti dotičnom platežnom mjestu, da ono pravodobno uzmogne obustaviti izplaćivanje odnosnih beriva odstupajućemu svećeniku, dočim valja da kotarski podarcidjakon na prvoj namiri nastupajućega svećenika potvrdi dan, kojim je isti nastupio službu, podkriepivši svoj podpis službenim pečatom.

4. Ako je dušobrižnik podjedno podarcidjakon, tad glede njegove osobe prelaze dužnosti podarcidjakona: a) u nadbiskupiji zagrebačkoj na dotičnoga kotarskoga bilježnika, b) u biskupijama senjskoj i modruškoj te djakovačkoj na arhidjakona, a glede osobe arhidjakona dojavit će se u ovim biskupijama nastup i odstup službe dotičnomu poreznomu uredu biskupski ordinarijat, i konačno 3. u grč. kat. biskupiji križevačkoj na biskupski ordinarijat.

5. Kad je tako ustanovljen dan nastupa službe, tak je dovoljno, da daljnje namire izdade i podpiše sam dotični ovlaštenik.

6. Onim župnicima i upraviteljima župa, kojima po dosadanjim ustanovama za neprezentnoga kapelana pri-

pada polovica sistemizirane kapelanske kongrue i kojima je ta polovica jur doznačena, ima se izplaćivati na namire kao i dosada. Bude li na takovoj župi kapelansko mjesto popunjeno, to ima dotični podarcidjakon odmah službeno dojaviti dotičnom platežnom mjestu, da je kapelan N. N. na toj župi s tim danom nastupio službu i usljed toga da se župniku obustavlja s tim danom polovina kapelanske plaće, a kapelanu ciela u tečaj stavlja. Kako pako kapelansko mjesto bude na dulje vremena izpražnjeno, ima podarcidjakon, javljajući dan odstupa kapelanova, ujedno izjaviti, da se župniku polovica kapelanske kongrue stavlja u tečaj. Radi li se konačno samo o izmjeni osoba na dotičnom kapelanskom mjestu, tad vriedi obćeniti propis točke 3.

7. U slučaju, ako ovlaštenik umre, pripada onaj iznos, koji ga ide u ime kongrue do dana smrti, ostavini, te će se izplatiti ostavini odnosno nasljednicima pokojnika uz ostale opreze namiru, na kojoj ima kotarski podarcidjakon, odnosno glede potonjega organi navedeni u točki 3., potvrditi dan pokojnikove smrti.

8. Pošto se kongrue kuratnoga klera, kako se iz ovih ustanova vidi, ne doznačuju na ime osobe, već na dotično mjesto, imat će se kod izplaćivanja tim točnije paziti na ovdje propisano potvrdjivanje namira, te će s toga imati dotični platežni ured u slučaju kakove dvojbe namiru rad izpravka dostaviti nadležnom podarcidjakonu, odnosno organima navedenim u točki 3.

9. Budući da se po ovim propisima imadu izplaćivati samo stalna za dotično sistemizirano mjesto župnika ili duhovnoga pomoćnika ustanovljena beriva, to se ti propisi dosljedno ne mogu uporaviti onda, kad se radi o nagradama za župnike odnosno upravitelje župa, kojima je uz njihovu župu još administracija druge koje župe privremeno povjerena, već se u takovom slučaju odnosne nagrade mogu izplaćivati samo uz naročitu dozvolu kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu.

10. Isto se tako ne imadu ti propisi uporaviti na osobne doplatke, što ih pojedini svećenici uživaju, pošto su oni lih na dotičnu osobu vezani.

11. Uz ove modalitete imat će se izplaćivati kongrua kuratnoga klera u Hrvatskoj i Slavoniji počam od 1. siečnja 1893. uz dosadanje izplatne rokove, koji su svi postcipativni.

12. Konačno se dodaje, da se svi propisi i naredbe, kojima se u pojedinim dielovima Hrvatske i Slavonije uredjuje način izplaćivanja kongrue počam od 1. siečnja 1893. stavljaju izvan krieposti, na koliko ne stoje u suglasju s ovim ustanovama.

U Zagrebu, 12. siečnja 1893.

Janko Pavlešić s. r.,
posvećeni biskup, kapitularni vikar.

(Circ. I. od 12/1 1893. br. 269. str. 3. i 4.)

Župljani su dužni župniku bezplatno drva na župni dvor dovesti.

(K str. 371.)

Z. 6548/6731.

Kroatisch-slavonisches Landes Militär-Commando.

Da in Betreff des Brennholzbezuges der katholischen Geistlichkeit aus Anlass der rücksichtlich der Warasdiner Grenze anhängigen Verhandlung in dem darüber erflossenem hohen Kriegsministerial Reskripte vom 19. d. B. 2077. der Grundsatz ausgesprochen ist, dass in der Banal-Carlstädter und slavonischen Grenze die Beistellung nach den bisherigen direktiven durch die Gemeinden unentgeltlich zu geschehen hat, so geschieht hiemit die Verständigung zur allgemeiner Darnachachtung.

Agram am 28. Mai 1850. **Burits** Fmlt.

K str. 400.

Rješitbom visoke vlade od 26. ožujka 1854. Br. 4173 dužni su župljani lukno župniku na župni dvor dovesti.

(Circ. od 22. travnja 1854. Cr. 1129.)

Tiskanica za lukno.

1	2	3	4	5	6	7		8															
								Pristojbe															
											1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		
											for.	nč.	for.	nč.	nč.	for.	nč.	nč.					
Tekući broj	Ime i prezime kućni broj dužnika	Mjesto	Oženili par	Udovci	Udovice	Likvidirani dug koncem godine............		za godinu	u golovom		osmaka pšenice =	ručica lana =	rabotnika =	pileta =	kola drva =	plug =	privoz =	zvonarina osm. žita =					
						for.	nč		fr.	nč													

9		10		11	12				13		14		15	16	17
					Likvidirajuća stranka										
Pristojbe od 1—11 u novcu označene		Ukupni dug do konca godine............		Prigovori stranke proti luknarskim tražbinam odnosno dokazala na njezinu obstojnost (Podpis stranke)	priznaje dug		nepriznaje dug		Kr. kotarska oblast likvidira dug od............		Dan dospjetka i obroci odplate		Razlozi s kojih kot. oblast navedenu svotu ustanovila kao luknarski dug	Da li se zadovoljava stranka	Opazka
for.	nč	for.	nč		for.	nč	for.	nč	for.	nč	for.	nč			

Stola od sprovoda u Krajini.

(K str. 376.)

Br. 1629.

Belovar am 28. April 1820.

Auf eine von hieraus gemachte Anfrage, wie sich in Hinsicht mehreren bei Entrictung der Stola sich ergebenden Anstände zu benehmen seye, hat das hohe General-Commando mittelst Verordnung von 31. a. m. N. 516. folgendes zu erwiedern befunden.

Bei der zerstreuten Lage der Ortschaften und ihrer oft bedeutenden Entfernung von einer und mehr Stunden von der Mutter- oder Filial-Kirchen, wo nur allein die Gottes-Acker sich befinden, kann man den Geistlichen nicht zumuthen, (da die Begleitung vom Hause bis zum Gottes-Acker nur auf concertrirte Ortschaften verstanden und angewendet werden kann) für die gewöhnliche Stola von 51 kr. den Leichnam vom Hause bis an dem Kirchhof zu begleiten, von entfernten Häusern aber muss der Leichnam entweder zur Pfarrers-Wohnung oder zur Kirche oder auf den Gottes-Acker gebracht werden, dann erst ist es die Pflicht des Geistlichen den Leichnam einzusegnen oder auf unbedeutende Entfernung bis zum Grabe begleiten. Wenn aber die Leidtragenden, von Feldwebel abwärts. wünschen, dass der Leichnam durch den Geistlichen von dem entfernten Hause abgeholt und bis zum Kirchhof begleitet werde, welches jedoch nicht nothwendig und auch in ähnlicher Entfernung in Provinciale nicht üblich — daher nur freier Wille ist, so ist es auch billig, dass diejenigen dafür mehr als die gewönliche Stola von 51 kr. und zwar 2 fl. bezahlen.

Caeteris exmissis.

Baron **Maroevich**, Oberst.

Predprega kod sprovoda i provizije bolestnika.

(K strani 410.)

Z. 3145.

Bei der Grenz-Bereisung des gefertigten Commandirenden Generalen haben die Grenzer Tomo Rakurić

aus Kajgana und Joso Ivanković aus Thomashicza der Gareshnitczer Compagnie gebeten, dass den Pfarrern bedeutet werden wolle, dass Sie zu geistlichen Verrichtungen bei Verstorbenen oder Kranken mittelst eigener Gelegenheit zu kommen haben und sie dieselben nicht abzuholen müssen. Da nach dem hohen Hofkriegsräthlichen Reskript von 31ten Juli 1813 Z. 2402 und hierortigen Verordnung von 20. August 1813. Z. 1477 der Grenzer verbunden ist zu geistlichen Verrichtung ihre Seelsorger in entlegenem Orte mittelst Fuhren abzuholen — so muss dieser Anordnung pünktlich Folge geleistet werden.

In dieser Gemässheit ist in Zukunft sich genau zu benehmen und diese bestehende Verordnung bei allen Compagnien republiciren zu lassen.

Agram, 29. November 1824.

Radivojevich, Fdmlt.

O ukonačivanju vojnika.

K str. 410.

Riešenjem c. i kr. apoštol. Veličanstva od 5. svibnja 1851. nisu dužni župnici u župni dvor primati vojnika izuzev možda više vojničke svećenike. Povlastica ova proteže se na čitav župni stan, i to samo na stan, ne pako i na druge zgrade, koje oni kao posjednici imadu, a u njima neobitavaju.

Isto su tako ministarskom naredbom od 24. listopada 1855 br. 19530 oslobodjeni svećenici od občinskih radnja ili odkupa (dočim glede njihovog vlastitog nepokretnog posjeda nisu), i rabote sa konjima, koje za duhovnu pastvu trebaju.

Dušobrižnici prosti od plaćanja maltarine.

K strani 410.

Dušobrižnici, kad putuju in spiritualibus prosti su od plaćanja maltarine. Riešenje vis. kr. zem. vlade odjela za unutarnje poslove od 5./2. 1896.

Br. 3360.

Gradskom poglavarstvu

u ....

Uz povrat tamošnjim izvješlajem od . . . . predloženih spisa, odpisuje se gradskomu poglavarstvu za dalnje uredovanje, da su dušobrižnici, kad putuju in spiritualibus, ne samo u vlastitom svom kotaru, već i u susjednih župskih kotarih prosti od plaćanja maltarine po ces. kr. patentu od 10. veljače 1853. odnosno §. 25. toč. 21. naredbenika za potrošarinu u gradu.

Regeneriranje nadarbinskih vinograda filokserom uništenih.

Sa više strana dolaze na kapitularni Vikarijat molbe od gospode župnika, kojimi, razlažući, kako su im vinogradi usljed trsne uši poginuli — žele, da im se dozvoli za uzpostavu beneficijalnih vinograda amerikanskom lozom upotrebiti nadarbinske glavnice, uz povratak na anuitete.

Nadarbinske te glavnice stranom su fundacionalne, a stranom industrialne.

Prve nebi nikako kapitularni vikarijat mogao doznačiti dotičnim beneficijatom u rečenu svrhu; — glede druge vrsti glavnica, naime industrialnih, gdje ih ima, nebi se protivio kapitularni Vikarijat, da se pozajme beneficijatom u rečenu svrhu, naime za regeneraciju opustjelih beneficijalnih vinograda američkom lozom, kad bi izkustvom jur dovoljno prokušano bilo, da će se regenerirani do sada vinogradi zbilja i uzdržati. Ali pošto — bar u Hrvatskoj — to nije dovoljno prokušano, boji se Vikarijat, da bi se moglo dogoditi, da budu glavnice beneficijalne na tu regeneraciju vinograda uložene bezkorisno, pak bi tada nadarbine dvojaku štetu imale.

Za to se ovdje misli, da bi se jošte koju godinu pričekalo sa tim poslom u veliko, — pak da bi gospoda beneficijati samo na malom bez ulaganja glavnica pravili pokuse. — Pokaže li se, da se dadu vinogradi američkom

lozom sbilja i trajno regerirati, tad istom drži Vikarijat za shodno, da se rad na veliko preduzme no tako: da se dotični nadarbenici imadu za svaki slučaj ovamo prijaviti, naznačujući i dotične industrijalne glavnice, koje bi u tu svrhu pozajmili i način redintegracije uloženih glavnicah.

A da se glede toga po stanovitih načelih uzmogne postupati valjalo bi, da se svećenstvo pojedinih kotara, prigodom sastanaka svojih o tih pitanjih posavjetuje i konkretne svoje predloge stavi.

Stoga se pozivlje ovim častno svećenstvo, da prigodom budućih proljetnih konferencija o tom, — ali ne u konferencijonalnih zapisnicih, nego u posebnih predstavkah — svoje mnienje i želje ovamo podnese.

Pripominje se: da na fundacijonalne glavnice spadaju: a) zemljorazteretne obveznice dobivene u ime odštete bivših beneficijalnih kmetova; b) odštetne glavnice za gorno-činžena zemljišta; c) odkupne glavnice za regalno pravo vinotočja, napokon d) glavnice, koje su po patronatu prigodom fundiranja kojeg beneficija bile položene, — dočim se sve ostale glavnice, koje su možda narasle prigodom izžriebanja zemljo-razteretnih obveznica, — zatim misne zakladne glavnice, — jednostavna legata itd. mogu ubrojiti u vrst industrijalnih glavnica.

U Zagrebu, dne 25. veljače 1892.

Circ. II. br. 4939. od 23./2. 1892.

U savezu s okružnicom ovoga kapitularnoga vikarijata od 25. veljače god. 1892. br. 4939. iz god. 1891. glede uzpostave nadarbinskih vinograda sadjenjem amerikanske loze, ovime se veleč. gg. župnikom i upraviteljem župa priobćuje, da je ova oblast odlučila, te će sada dozvoljavati, da se u tu svrhu upotrebljuju industrijalne glavnice župnih nadarbina pod uvjeti naznačenimi u spomenutoj okružnici.

Tko dakle od veleč. gg. župnika i župnih upravitelja bude mislio, da mu poginuli od trsne uši nadarbinski vinograd treba američkom lozom regenerirati, a u tu svrhu želio bude, da se upotrebe nadarbinske glavnice,

imade se za dozvolu u tom pogledu ovamo obratiti posebnom molbenicom i to preko svoga kotar. podarchidjakona, a kotar. podarchidjakoni preko svoga kotar. bilježnika, te molbenici priložiti vještačko mnienje kojega poznatoga vinogradarskoga strukovnjaka o tom kakvo je tlo nasaditi se imajućega vinograda i kakova se prema tomu vrst loze imade za nasad upotrebiti? koliko četvornih hvati površina toga tla iznaša? napokon koliko će iznašati trošak za nasadjivanje?

Veleč. gg. podarhidjakoni odnosno kotar. bilježnici se upućuju, da samo ovako obložene molbenice primaju i ovamo šalju, dodav takodjer svoje mnienje o župnikovoj molbi.

U Zagrebu dne 3. ožujka 1893.

Janko Pavlešić. v. r.
posvećeni biskup, kapitularni vikar.

Cirk. II. br. 1249. od 3./3. 1893.

Da se umno gospodarstvo u Krajini podigne odredjuje c. kr. generalkomanda da se sposobni mladići šalju na gospodarski zavod u Križevce, poziva kler, da umnim gospodarstvom prednjači puku i daje 1—2 rali obćin. zemljišta dušobrižnikom za voćnjake ili vinograde na uzorno za puk obradjivanje.

1024—1184.

In confinio militari recentius altiori loco ad excitandum zelum rationalis culturae, agrorum, vinearum et fructiferarum arborum sicque promovendum etiam materiale bonum populationis confiniariae, inter catera ordinatum est, ut objecta tractandae oeconomiae ruralis, qua obligatum studium in popularibus scholis tradantur; societates oeconomicae in singulis districtibus erigantur, juvenes ad id apti ad institutum oeconomicum Crisiense mittantur, et domum reduces congrue applicentur.

Cum vero hac in parte Clerus curatus multum operari possit tum verbo, excitando quippe fideles suos quavis data occasione, ad rationabilius tractandam oeco-

nomiam, atque sectandam parsimoniam, cum exemplo quippe, si Clerus ipse quoque societatibus oeconomicis accedens, in his id, quod ad promovendam hanc alti regiminis laudabilem intentionem conducere posse censuerit, populariter et omni cum moderatione proposuerit parte ab una, parte vero ab altera: tenuta sua parochialia, si quae habet aut successive aquisiverit, bene, diligenter atque eo cum successu coluerit, ut effectum rationabilis ejus oeconomiae cernente confiniario ad imitationem exstimuletur c. r. armorum praefectura directis ad ordinariatum hunc litteris dto. 12. Aprilis a. c. Abth. 7. Nro. 3132. item dto. 6. Maji a. c. Abth. 7. Nro. 4868. communicando sub .|· in copia adjacens rescriptum alti c. r. ministerii belici dto. 14. Aprilis a. c. Abth. 10. Nro. 1592 vi cujus recte, hoc fine, item ut Clerus curatus in confinio tantillo meliorem nanciscatur subsistentiam c. r. Armorum praefecturae facultas datur in singulativis casibus indulgendi, ut Clerus curatus tenuta extensionis 1—2 jugerum vel emptione aquirere possit, vel ex communibus pasutis aut exstirpaturis sylvarum beneficiis parochialibus gratis excindantur et adjiciantur in quibus vineas exquisitioribus vitibus implantare, aut fructiferas arbores colere valeat.

Itaque hisce inviantur praeltae DVestrae, ut hanc alti regiminis paternam intentionem omni quo licet meliori moda secundare, suaque ex parte ei cooperare velint, ut intentus scopus quo ampliora mensura obtineatur, hac ratione, non tantum veri patriotismi et amoris ppoprii specimina edituros, sed et propriae suae subsistentiae consulturos.

Datum Zagrabiae 15. Maji 1868.

Georgius Card. AEppus.

---

1. Oporuke prelata.

(K str. 411.)

Sav kler dijeli se kod nas na prelate; a to su nadbiskupi, biskupi, opati i prepoziti i niži kler.

A to su: kanonici, župnici, upravitelji župa itd. Od ovih nekoji aktualno beneficij posjeduju, a nekoji samo naslov nose.

O pravu testiranja svećenika, a osobito prelata, kroz vjekove se prepiralo. Kler si je uvjek prisvajao prava, koja su i plemići glede testiranja posjedovali, dočim je fiskus „jure spolii“ substanciju klera sebi prisvajao. Isto tako činili su patroni crkva i biskupi glede imovine župnika.

Prepirku ovu htjeli su stališi riješiti, ali je ipak trajala do Ferdinanda II., koji hoteći tomu pravdanju kraj načiniti, izda u saboru šopronskom 11. prosinca 1625. diplomu, u kojoj je prelatima dao pravo testiranja, samo je pod nekojim uvjetima ograničio. Nu ni ovo nije učinilo kraja prepirkam. Konac borbi učinio je ugarski prabiskup ostrogonski kardinal-nadbiskup Leopold Kolonić, koji je na 5. prosinca 1702. držao sa prelatima ugarskima kongres.

Na tom kongresu ustanovljena su pravila glede oporuke prelata, te predložena ugar. dvorskoj kancelariji, koja jih je prihvatila i kao nagodbu kralju Leopoldu I. na potvrdu podastrla. Prev. odlukom od 15. lipnja 1703. intimirano je primasu, da je nagoda odobrena, i da on to cijelomu višemu i nižemu kleru znanja radi saobći.

Glavne točke te nagode odnoseće se oporuke prelata jesu ove:

1. Buduć da crkvene nadarbine nisu vlastničtvo nadarbenika, nemože on sa istima ništa odrediti.

2. Niti sa knjigama i ruhom svećeničkim, sv. posudjem i žrtveničkim nakitom, ili sa fundom instruktom nemogu oni razpolagati; jer prvo rečena spadaju ili na nadarbinu ili na crkvu, a zadnje nasljedniku.

3. Što iza toga, kad se ovo odluči, ostane, pa kad se još odbiju troškovi za pogreb, izplata družine i dugova, sa tim preostatkom, može prelat, ako ima kraljevu dozvolu slobodno razpolagati.

Ako li prelat neima ove dozvole, onda može razpolagati samo sa jednom trećinom. Druga trećina pripada crkvi, kod koje je najzadnje vrieme službovao, t. j. na popravak iste, na podignuće i uzdržavanje sjemeništa ili uredjenje župa; a treća kr. fiskusu.

To je, ako prelat pravi oporuku.

4. Ako li prelat ne pravi oporuke onda se iza njegove smrti dvije trećine izluče u netom spomenute svrhe (crkvi i fiskusu), a treća trećina, sa kojom je on mogao razpolagati pripada rodjacima do desetoga koljena u jednakim dijelovima. Ako li rodjaka ne ima, onda kr. fiskusu.

5. Akoprem je prelat vlastan za života darovati i darove uručiti, to nisu dopušteni darovi, koji bi se imali nakon smrti istoga dijeliti.

Ova nagoda Kolonićeva vrijedila je i kod nas u Hrvatskoj, te je po njoj vodjena ostavinska razprava iza smrti biskupa zagrebačkoga Alexandra Alagovića, koj je umro bez oporuke, tako, da je ostavina u smislu iste nagode razdieljena medju zakonite baštinike t. j. crkvu, rodbinu i fiska; a drže je se i danas, bez obzira na konkordat od g. 1855. član. XXI.

Sa dozvolom kralja, da može svoju imovinu razdijeliti po volji, pravio je oporuku i † kardinal i nadbiskup zagrebački Haulik. Isto tako njegov suvremenik, veliki predstavnik kaptola zagrebačkoga i prior vranski, biskup Kralj; a u najnovije doba i blagopokojni Janko Pavlešić, koj je umro 9. rujna 1893., te koji je oporuku načinio 20. rujna 1891. na temelju stečene dozvole rješitbom vis. kr. zem. vlade od 26. studenoga 1883. br. 13.425, potvrdjene novom odlukom od 1. studenoga 1887. pod br. 9205.

Blagopokojni kardinal i nadbiskup Mihalović, koji je mnogo dobra svomu kleru u materijalnom pogledu izkazao, nije pravio oporuke, ali je prije smrti, kad je vidio, da mu se približuju zadnji časi, mnoge svote u dobrotvorne svrhe razpoklonio.

---

2. Oporuke nižega klera.

Pošto se pravila nagode Kolonićeve nisu protezala i na niži kler, to je isti mogao po slobodnoj volji kao i svaki drugi gradjanin razpolagati sa svojim imetkom. Nu po odredbi synoda od 1630. predlažu se testamenta nižega klera biskupu na potvrdu, a biskup jih mora po-

tvrditi, ako se neprotive zakonom. Obvezani su ipak svećenici makar to i nespomenuli u oporuci na neki prinos za klerikat i deficijente (Intim. 13. Julii 1802. Nro. 18253. i 12. Aprili 1808. Nro. 7040). Biskup odredjuje koliko se ima na sv. mise izlučiti.

Ako li umru bez oporuke, njihova se ostavina dijeli kano i kod prelata u troje, samo drugačije. Ovdje naime dobije jedan dio čiste ostavine crkva, drugi siromasi, a treći rodjaci do desetoga koljena u jednakim dijelovima. Ako ovih nebi bilo fiskus. Ako su rodjaci siromasi, onda jim pripada i onaj dio od siromaka iz kojega se odbije svota za nemoćne svećenike kao što se iz dijela pripadajućega crkvi podmiruje opet svota sjemeništu.

Pobliže o tom govore medjutim naredbe, koje su u pojedinim našim biskupijama izdane i od svjetovnih vlasti priznane i koje ovdje navodimo.

Spomenuti mi je još samo savezno sa onim, što je na str. 413. knj. I. o knjigama rečeno, da je intimatom od 1. srpnja 1823. br. 15.765. odredjeno, da se knjige za namirenje možebitnih dugova, koji se inače nebi mogli pokriti, imadu prodati.

---

3. Intimat ugarskoga namjestničtva, u smislu kojega zakladama za diecezansko sjemenište i za zakladu nemoćnih svećenika u župah bivše vojne Krajine pripada od župnika, koji su bez oporuke umrli po 5% čiste ostavine svakoj zakladi, a ne 12 for. 60 n. kako je to na temelju statuta od god. 1803. za župnike u bivšem provincialu.

Nr. 19938.

Sua Maisstas sacratissima, ex incidenti quaestionum, quoad pertractationem massae caducae parochi confiniacii Babinogredensis Georgii Schokessevich, quottam item, ex hac massa pro parte Seminarii, et Deficientium Domus obvenientem, a respectivo Confiniario Foro militari obmotarum, pro futuris simili in Merito evenire queuntibus casibus sequentem Normam observandam clementer praecipere dignata est.: Scilicet, ut, quemadmodum benigna resolutio regia de ano 1792. edita, e caduca ab intestato decedentium in Confiniis Militaribus sacerdotum substantia pro parte tam Seminarii, quam et Deficientium Domus legalem 5. plentualem quottam detrahi jubet, ita hoc etiam in casu illo fiat, si Sacerdos Testator ad rationem horum institutorum nihil prorsus legasset: Si vero legatum ad rationem horum institutorum factum quidem esset, illud tamen normalem quotam haud adaequaret, tum ad complendam 5. Flentualem quottam id quod adhuc deest, e caduca substantia sarciatur; — si demam Testator majorem quam legalis Detracta efficit, summam Institutis his legasset, tum in quantum Testator in jure testandi restrictus non fuit, tota summa in destinatum finem convertatur; eo suapte intellecto: quod si saepedictis Institutis, recte tanta, quanta praescribitur summa ex testamento obtingat, nulla ulterior praetensio formari possit.

Quae Benigna resolutio Regia Excellentiae Vestrae pro congruo notitiae statu et directione hisce nota redditur.

Datum ex Consilio Regio Hungarico, Budae die octava Augusti, anno 1826. celebrato.

Oporuke svećenika zagrebačke nadbiskupije.

(Vidi knj. I. str. 411—413.)

Oporuke svećenika biskupija senjske i modruške.

Broj 32.

Velečastnomu gospodinu

L u k i T u r č i ć u

župniku

na Kalniku.

Na velecijenjenu zamolbu velečastnosti Vaše od dne 11. o. časti se ovo ravnateljstvo priobćiti, da je u ovim dijecezama ustanovljeno — za vrijeme biskupa Ožegovića

— da imade svaki svećenik (beneficijat) ostaviti dijecezanskim fondovima 25 for., t. j. deficjentskomu i sjemeništnomu à 25 for., brevijare sjemeništnoj knjižnici. Testamenat pravi svaki po obćih ustanovah konkordata. Umre li tko bez oporuke, to se za fondove — (preko suda) — uzme 10%.

Prileženi .|. „naputak" priposilje se velečastnosti Vašoj na eventualnu blagovoljnu uporabu.

U Senju, dne 17. srpnja 1896.

Ravnateljstvo biskup. pisarne:

kanonik **Martinec**,
ravnatelj.

(Vidi gornji intimat od 8/8 1826. Br. 19.938.)

Oporuke svećenika biskupije djakovačke.

I.

Parochi ab intestato decedentis, subtrahendo expensas funerales et alia morte debita, tota reliqua substantia ejus, in tres partes dividi debet: una pars ecclesiae illius loci ubi defunctus supremo vitae tempore sacro munere functus est, cedit. Vi intimati de 16. Aprilis 1822. Nro. 9044. ab hac parte duae tertiae subtrahendae et fundo diecesano inserendae, ex percentis autem egentes et patrono privatae ecclesiae adjuvandae sunt. Secunda pars pauperibus illius parochiae (pauperum loci fundo applicanda) si tamen illa 500 flor. superaret, res via gubernii regii altissimo loco substernenda. Intim. 6. octob. 1812. N. 4030/24, 1269. A tunc piae fundationis instsr administranda ac solum obveniens inde interusurium inter pauperes loci distribuendum veniet; (Intim. 15. Aprilis 1788.) quodsi defunctus parochus habeat adhuc parentes vere pauperes his etiam rata pauperum extradanda disponitur Int. 20. octob. 1789. N. 4391/39883. tertia vero pars consanquineis ejus applicanda est. Parentes valde egentes portionem quoque pauperum i. e. duas tertias e bonis

relictis, si specialiter supplicent, impetrare possunt. Quodsi tales consanquinei prouti in cod. civ. §. 760. assignati sunt, non adessent, tune fiscus regius in hac tertia parte succedit.

Speciatim nostram dioecesim quod attinet, juxta statutum dioecesanum resolutione suae caes. regiae Majestatis confirmatum dto. 11. Martii 1803. Nr. 2243. a pura massa subtrahenda veniunt 10%; 5% fundo cleri junioris (sjemeništnoj glavnici) 5% fundo deficientis cleri (nemoćištni fono) cedunt.

U provincijalu, župnici mogu testamentarno po volji ostaviti, makar i manje od 5% dočim u granici i testamentom moraju po 5% (dakle 10%) ostaviti. Ako pak župnici u provincijalu umru bez oporuke, onda se od njihove ostavštine oduzme 10% (5% za nemoćište a 5% za sjemenište).

Si omnia ad finalem resolutionem cum massa ab intestato ordinata essent, at quidem testamentum defuncti casu inventum proferret, tenore illins (testamenti) procedendnm venit, si in legitima forma factum est.

In defectu assignatae partis fundo cleri junioris quam deficientis, executor testamenti 10% a pura massa subtrahere et supradicto fundo applicare debet.

Dr. Gjelatović,
prof. crkvenih prava.

II.

Glede mirovine.

(Vidi gornji intimat od 8/8 1836. Br. 19.938.)

Pravo na mirovinu, razumije se, imaju samo oni svećenici, koji su svoje prinose uviek redovito uplaćivali.

Obzirom na to, da je zaklada nemoćnika samo na korist bene meritorum ustanovljena, te obzirom na vrieme službovanja diele se nemoćnici u tri razreda i to spadaju:

1. U prvi razred sa godišnjom mirovinom od 600 for. oni, koji su 40 godina službovanja bezprikorno navršili i bez svoje krivnje zaisto tjelesno i duševno nemoćni postali. Ovakovih umirovljenika na teret nemoćne zaklade može biti samo dvojica.

2. U drugi razred sa godišnjom mirovinom od 500 for. oni, koji su 30 godina službovanja bezprikorno navršili i bez svoje krivnje tjelesno ili duševno onemogli.

3. U treći razred sa godišnjom mirovinom od 400 for. svi ostali nemoćnici, osim koji su krivnjom svojom nepopravljimi postali.

NB. Oni svećenici, koji izvan biskupije službu obavljaju n. pr. kanonici pri sv. Jeri, sveučilištni profesori, vojni kapelani, vjeroučitelji itd., a koji prigodom svoga umirovljenja od države ili inoga koga mirovinu beru, imaju pravo na mirovinu iz nemoćistne zaklade u toliko, u koliko im na dopitanu od države ili inoga koga mirovinu manjka do one svote, što ju gore spomenute točke 1., 2. i 3. opredieljuju prema godinama službovanja odnosno svećenikovanja njihova.

NB. Gornja razredba 1, 2, 3 ne izključuje mogućnost, da se jur umirovljeni svećenici iz nižjega razreda u višji s vremenom pomaknu po okolnostih; kao takodjer, da se čestiti mladi svećenici, koji su nesrećom nesposobnimi postali, u višji koji razred nemoćnika uvrste, o čem će dotični odbor odlučivati.

(Ovo je izpisano iz štatuta nemoćistne zaklade od 21. lipnja 1888. br. 607).

Dr. M. Novosel,
bis. tajnik.

---

6. Oporuke svećenika biskupije križevačke.

Br. 317. 1856.

Circulares per totam Dioecesim

Reveredissimi, Admodum Reverendi, et Reverendi Domini in Christo Fratres!

Persistente in vigore Altissima Resolutione de anno 1808 mediante Intimitato Regii olim Consilii Locumtenentialis hungarici ddo. 20. Decembris ejusdem anni Nr. 36838 publicata, juxta quam pro augendo dotationali fundo relictarum viduarum et orphanorum Sacerdotum

fatis functorum in omnibus graeco Catholicis Dioecesibus sacerdotes conjugati e congrua sua moderatam quampiam summam quotannis conferre, coelibes autem in ultimae voluntatis suae tabulis legatum quodpiam relictae substantiae proportionatum ad fundum hunc facere tenentur, qui si ab intestato decederent, relictae post fata ipsorum substantiae tertialis eidem dotationali fundo inferenda est. — Excelsum J. R. Ministerium Cultus eo occasione revisionis rationum fundi viduarum et orphanorum defunctorum sacerdotum Chrisiensis Dioecesis observato, inde ab anno 1815 in augmentum hujus fundi e praea signatis fontibus nihil influxisse, adeoque collectionem idmodi summarum pro ratione fundi vidualis inde ab illa Epocha in hac Dioecesi ommissam fuisse, tenore Intimati sub ddo. 2 Martii 1855 Nr. 2744. editi, improbata hacce omissione, ordinare dignatum est, ut in conformitate praelaudatae Altissimae Resolutionis in hac quoque Dioecesi quoad conferendas a Dominis Curatis pro augendo dotacionali fundo viduarum et orphanorum summas congruae dispositiones omnimode in effectum deducantur, ac proventuum hac ex parte pro fato fundo resultantium respectiva tabellaris deductio incipiendo a 1. Novembris 1855 quotannis rationibus super eodem fundo praestari debentibus accludatur. Quorum in sequelam sequentia Praettis D. Nostris praesentibus pro analoga directione et observantia notificanda habet Consistorium hocce Dioecesanum:

1. Ii sacerdotes uxorati hujus Dioecesis quorum congrua sive annua dotatio in quibuscunque proventibus systematisata 300 fl. C. M. superat, 4 procentualem quottam ejusdem suae congruae fundo viduarum et arphanorum hujus Dioecesis inferre, reliqui autem e congrua sua 2 procentuum ad eundem fundum (depender) inde a 1. Nov. 1855. et in futurum quotannum tenebuntur.

2. Coelibes in testamento partem aliquam relictae substantiae proportionatam, quae decima parte reliequendae substantiae nequaquam minor sit, instar legati huic fundo relinquere obligabuntur.

3. Qui vero nihil eatenus in Testamento constituerent, per consistorium laxabuntur — similiter ab intestato

decedentium substantiae ad sensum praelibati Intimati Consilii Locumt. Hung. tractabuntur.

4. Ii coelibes sacerdotes, qui certam procentualem quottam suarum congruarum ad hunc fundum inde a 1. Nov. 1855. et tota vita durante annue contulerint, ab omni ejusmodi testamentaria dispositione liberi fient, nisi sponte aliud facere vellent.

Itaque omnes coelibes Redmi, Admodum Rdi et Rdi Domini Sacerdotes Doecesani hisce officiose provocantur, ut intra spatium quinque septimanarum a perceptione harum officio Dioecesano quilibet suo nomine et scriptotenus declaret, num sua sponte ad dependendam ad fundum vidualem annue quotam quampiam procentualem suae congruae vita durante sese obliget, nec ne?

Caeterum persuasum habet Consistorium hocce Dioecesanum praesenti Dioecesano statuto in sequelam superius citati Gratiosi Ministerialis Intimati Praettis D. Vestris proposito, respective Altissimae Resolutionis renovatione, Praettas D. Vestras adeo non offensum iri, ut potius sperare liceat, fore ut Praettae D. Vestrae pro suo Caritatis studio erga relictas viduas et orphanos confratrum qui ad aeternitatem praecesserunt, hanc dispositionem tam salutarem, utpote unice in meliorationem sortis memoratorum miserorum tendentem non solum prorsus grato animo suscipiant, sed eidem etiam sacrificcus quamvis fors gravius a quibusdam ferendis, habentes prae oculis centuplam retribusionem ac vitam acternam alacri voluntate satisfaciant.

Praesentes circulares ab omnibus, quos concernunt, perlectae, et addito de earum ad protocollum parochiale transcriptione testimonio subscriptae ad Officium Dioecesanum suo tempore remittantur.

Datum e Consistorio Dioecesano Crisii die 17. Junii 1856. celebrato.

G. Smičiklas.

Oporuke grčko-katoličkih svećenika.

26.838.

Illustris, plurimum Reverende Amice Illustrissime et Reverendissime Domine Episcope Nobis observandissime!

Benigno Decreto Aulico intuitu procurandae relictis viduabus et orphanis Parochorum Graeci Ritus Catholicorum provisionis saquentem Suae Majestatis sacratissimae Benignae resolutionem regiam praettae (Protto) Dni Vestrae altissimo loco intimatam esse iuuitur:

1. Ut pro initiali dotationis viduarum et orphanorum fundo projectata Cleri gremialis in omnibus Graeci Ritus Catholicorum Dioecesibus instituenda spontanea Collecta suscipiatur, et postquam consummata fuerit, ejusdem quantitatis in singula Dioecesi specifice indicanda consilio huic Locumtenetiali Regio Hungarico per concernentes Eppos referatur, abbinc altissimo loco pro notitiae statu substernenda.

2. Ut pro augendo dotationali hujusmodi fundo curati sacerdotes conjugati e congrua sua moderatam quampiam summam, quae tamen quottam 4 percentualem neutiquam superet, quotannis conferre, coelibes autem in ultimae suae voluntatis tabulis legatum quodpiam relictae substantiae proportionatum ad fundum hunc facere teneantur, qui si ab intestato decederent relictae post fata ipsorum substantiae tercialitas, quae secus pauperibus competeret, eidem dotationali fundo inferatur.

3. Ut intercalares quoque proventus canonicatuum et episcopatuum Graeci ritus Catholicorum dotationali huic fundo attribuantur. Caeterum vero etiam Episcopi hujus ritus provocentur, ut ipsi quoque pro viribus ad hunc fundum conferant.

4. Administratio hujus fundi concernentibus capitulis sub inspectione Episcopi Dioecesani ita concredatur, ut omnibus summis fundo huic successive inferendis erga legale interusurium penes praescriptas intabulationes securo loco elocatis anuum interusurium erga assignationem Episcopi dioecesani, aut sede vacante Vicarii Capitularis cum mutua cointelligentia capituli fiendam in provisionem viduarum et orphanorum post fata sacerdotum relictorum, servata necessitatis subversantis proportione

convertatur, et tam de erogatis, quam etiam perceptis quotannis exactae rationes praestentur, et reviso per Episcopum consilio huic Regio Locumtenentiali pro notitiae statu submittantur. — Quod si autem 5. Successive fundus hic dotationalis ita accresceret, ut praeter convenientia subsidia viduabus et orphanis praestanda notabilem quampiam remanentiam adesse attingeret, eum in casum etiam pro meliore educatione prolium sacerdotibus curatis pauperioribus subsidium quodpiam exinde tribui posset.

Cum interim circa qualiter procuratum altissimae hujus resolutionis regiae effectum nullae in praesens ad consilium hoc Locumtenentiale Regium pertigissent Relationes regiae Protto Dni Vestrae committi, ut ad effectum praemissae resolutionis regiae necessaria agat, et subinde de colligenda in qualibet Dioecesi prima summa prput et de futuro illius annuo incremento referat.

Datum e consilio Regio Locumtenentiali Hungarico Budae die vigesima Decembris anno millesimo octingensimo octavo celebrato.

DODATAK

Knjiga II.

Naredba kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 6. svibnja 1889. br. 4716. glede predlaganja molbenica učitelja na nižih i viših pučkih školah za dopitanje petgodišnjih doplataka.

(K strani 100 §. 130.)

Predlažući molbenice učitelja na nižih i viših pučkih školah za dopitanje petgodišnjih doplataka, postupaju oblasti naročito što se krajiškoga područja tiče, skroz nejednako, a kadkada i dosta površno.

Da se u buduće u tom pogledu svakoj nepravilnosti predusretne, nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, obzirom na ustanove §§. 133. i 191. školskoga zakona od 31. listopada 1888. sliedeće odrediti :

1. Svaki je definitivni učitelj (učiteljica) dužan, čim je koje petgodište u službi učiteljskoj navršio, ako misli, da je propisanim uvjetom zadovoljio, predati obćinskomu (gradskomu) školskomu odboru sa svimi svojimi dekreti obloženu, na kr. zemaljsku vladu upravljenu, redovito biljegovanu molbenicu za dozvolu dospjeloga petgodišnjega doplatka.

2. Obćinski (gradski) školski odbor viećati će o svakoj primljenoj molbenici ter svoj obrazloženi zaključak dotično predlog, da li se zamoljeni petgodišnji doplatak dozvoliti ima ili ne, zajedno s molbenicom dostaviti nadležnoj kotarskoj oblast (gradskomu poglavarstvu), koja taj spis s mnienjem svojim podnieti ima županijskoj oblasti.

3. Županijska oblast sastaviti će po privitom obrazcu tabelaran sposobnik za svakoga molitelja sa sliedećimi rubrikami:

a) Ime i prezime, službeno svojstvo, službovno mjesto i doba molitelja.

b) Doba službovanja u godinah.

c) Beriva razvrstana u temeljnu plaću, osobni, mjestni, funkcijonalni i petgodišnji doplatak.

d) Dan i broj svakoga dekreta kojim je imenovan.

e) Da li je zadnjih pet godina neprekidno učiteljsku službu obavljao.

f) Mnienje o uspješnosti službovanja, o ćudorednom, družtvenom i političkom ponašanju molitelja s predlogom o dozvoli ili uzkrati petgodišnjega doplatka, i to sa posebnimi rubrikami:

α) občinskoga (gradskoga) školskoga odbora,

β) kotarske oblasti (gradskoga poglavarstva),

γ) županijske oblasti.

4. Tako izpunjen, po podžupanu ili njegovu zamjeniku podpisan sposobnik, obložen dotičnom molbenicom, ima županijska oblast kratkim izvješćem dalnje odluke radi ovamo predložiti.

5. Gradska poglavarstva u Zagrebu i Osieku izostaviti će u sposobnicih rubriku opredieljenu županijskoj oblasti.

Občega znanja i ravnanja radi odredjuje se proglašenje naredbe ove u „Službenom glasniku."

U Zagrebu dne 6. svibnja 1889.

Grof Khuen-Héderváry.

Naredba kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade odjela za bogoštovlje i nastavu, od 28/4. 1895. br. 5904, kojom se preudešava formular sposobnika, što se imade priložiti molbenicama pučkih učitelja (učiteljica) za podijeljenje petgodišnjega doplatka.

Da kr. zemaljska vlada, odio za bogoštovje i nastavu imade pri podieljivanju petgodišnjih doplataka pučkim učiteljima i učiteljicam prijegled o djelovanju prositeljevu

za trajanja cijeloga petogodišta, za koje dotičnik moli petogodišnji doplatak, nalazi ovostranom naredbom od 6. svibnja 1889. br. 4716 propisani obrazac sposobnika, što se imade priložiti molbenici svakoga pučkoga učitelja (ice), koji moli za podieljenje petogodišnjega doplatka, ovako preudesiti. (Vidi obrazac na drugoj strani.)

Dodaje se, da ovostrane naredbe od 6. svibnja 1889. br. 4716. i od 22. prosinca 1891. br. 14.821 o predlaganju molbenica učitelja pučkih škola za dopitanje petogodišnjih doplataka, ostaju glede ostaloga sadržaja nepromijenjene u krjeposti.

Što se znanja i općega ravnanja radi ovim proglašuje.

U Zagrebu, dne 28. travnja 1895.

Grof Khuen-Héderváry v. r.

Sposobnik

dole naznačenoga učitelja, koji moli dozvolu .... petgodišnjega doplatka.

a	b	c						d	e	f				
Ime i prezime službeno svojstvo, službeno mjesto i doba molitelja	Doba službovanja u godinama	Beriva (f o r i n t a)						Dan i broj svakoga dekreta kojim je imenovan	Da li je zadnjih pet godina neprekidno obavljao učiteljsku službu	Mnijenje o uspješnom službovanju u svakidašnjoj školi i opetovnici, o ćudorednom, društvenom i političkom ponašanju u pojedinim školskim godinama toga petogodišta sa predlogom o dozvoli ili uskrati zamoljenoga petgodišnjega doplatka				
		temeljna plaća	doplatci: osobni	mjesni	funkcijonalni	petgodišnji	Svega			Školske godine	Službovanje u	občinskoga (gradskoga školskoga odbora	kr. kotar. oblasti (gradskoga poglavarstva)	kr. županijske oblasti
										1890/1	svakidašnjoj školi			
											opetovnici			
										1891/2	svakidašnjoj školi			
											opetovnici			
										1892/3	svakidašnjoj školi			
											opetovnici			
										1893/4	svakidašnjoj školi			
											opetovnici			
										1894/5	svakidašnjoj školi			
											opetovnici			

Naredba kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 22/12. 1891. br. 14.821. o pravodobnom predlaganju molbenica učitelja na nižih i viših pučkih školah za dopitanje petogodišnjih doplataka.

Naredbom od 6. svibnja 1889., br. 4717. (Službeni glasnik od godine 1889.) izdala je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, naputak: kako da se u obće postupa s molbenicami pučkih učitelja za dopitanje petogodišnjih doplataka uz odredbu, da je dužan svaki definitivni učitelj (učiteljica), kad navrši petogodište u službi učiteljskoj, čim prije svoju propisno obloženu i biljegovanu te na kr. zemaljsku vladu, odjel za bogoštovje i nastavu, upravljenu molbenicu predati ravnajućemu učitelju, dotično občinskomu školskomu odboru.

Pošto se je pako opazilo, da pučki učitelji svoje molbenice za petogodišnje doplatke ne odmah nakon navršenja petogodišta službe, već kadkada i njekoliko mjeseci iza toga podnašaju nadležnomu občinskomu (gradskomu) školskomu odboru, a uz to odpravljanje tih molbenica kr. zemaljskoj vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, češće zapinje kod kr. kotarskih i županijskih oblasti te občinske blagajne često nisu kadre, da na jedanput izplate oveće svote u ime naknadno podieljenih petogodišnjih doplataka, koje često občinskim proračunom za dotičnu godinu ni osigurane nisu, nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, odrediti ovo:

Pučki učitelji, koji prose petogodišnje doplatke, imaju u buduće n a j m a n j e d v a m j e s e c a p r i j e i z m i n u ć a odnosnoga petogodišta svoje molbenice proplsanim putem podnieti občinskomu (gradskomu) školskomu odboru, jer se počevši od 1. siečnja 1392. petogodišnji doplatci od ovuda neće više podjelivati n a k n a d n o, školski odbori pako odnosno dotične upravne oblasti imaju takove molbenice bez svakoga odlaganja podastrieti kr. zemaljskoj vladi odjelu za bogoštovje i nastavu.

U Zagrebu dne 22. prosinca 1891.

Za bana:

Dr. Kršnjavi.

Izvješće

o napredku školske mládeži u kršćanskom nauku za .... poljeće 18..

Kotar ....
Županija ....
Škola ....

Koliko ima razredah koliko katoličkih učenikah svega skupa?	Uči li se kršćanski nauk u svakom razredu po osnovi	Koliko je učenikah učilo: odlično	dobro	slabo	Koliko je učenikah ostalo neizpitanih?	izstupilo?	Tko je kano crkveni povjerenik bio pri izpitu?	Koliko opetovnjakah polazi kršćanski nauk i s kojim uspjehom?	Prisustvuje li mladež sv. misi svaki dan?	Prisustvuje li mladež po nedjeljah i blagdanah sv. misi i propoviedi	Koliko se putah i kada izpovieda mladež i pričešća?	Obavlja li mladež ostale crkvene obrede?	Kako se vlada učitelj u religioznomoralnom pogledu polazi li službu Božju s mladežju; izpovieda li se i pričešća ob uskrsu?	Opazka

Bilježenje u tjednik preduzetoga materijala.

K strani 184.

Prema naredbi visokoga kr. zemalj. vladnog odjela za bogoštovje i nastavu od 28. veljače 1876. br. 951. županijski školski nadzornici prigodom pregledavanja škola imadu se o tom uvjeriti, je da li se u pučkim školama uči nauk vjere, i je da li kateketa prema propisu školskoga i nastavnoga reda (§. 46. slovo g) bilježi u tjednik, što je svaki sat u razredu uzeo; a i crkveni povjerenik (vicearhidjakon) treba da nadzira župnike i duhovne pomoćnike, kako katekizuju školsku mladež, je da li naime redovito dolaze u škole, je da li uzimlju propisano gradivo te se drže propisane naučne osnove.

Budući se opazilo, da župnici i duhovni pomoćnici na mnogim mjestima ne udovoljuju gore spomenutoj ustanovi §. 46. slovo g) školskoga i nastavnoga reda, dočim im je ipak zazorno, kad je županijski nadzornik prisiljen, dotične učitelje pitati, kako se obavlja katekizacija, to je ova duhovna oblast obnašla veleč. dušobrižno svećenstvo ovime pozvati, da gore navedenom paragrafu školskog i nastavnog reda nastoji točno udovoljivati, tako u interesu same stvari, kako i u interesu svog ugleda prema učiteljem.

U Zagrebu dne 13. siečnja 1893.

Janko Pavlešić, v. r.
posvećeni biskup, kapitularni vikar.

(Circ. I. od 13/1 1893. Br. 26.)

Quoties et quomodo diebus dominicis praedicandum.

Instructionem publicam e praecepto Concilii Tridentini[1]) omnibus diebus Dominicis, & Festis sine ulla inter-

[1]) „Quicunque parochiales Ecclesias, vel alias curam animarum habentes — — — obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis, & festis solemnibus plebes, sibi commissas, pro sua, & earum capacitate pascant, salutaribus verbis docendo, quae scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiando eis cum brevitate, & facilitate sermonis vitia, quae eos declinare, virtutes, quas seccari oporteat." Con

missione per totum annum fieri oportet. Fiat autem, sive Cathecheses (quas prae Concionibus formatis in ruralibus praesertim Parochiis, commendamus) serventur, sive Conciones, aut Homiliae, ad captum populi,[1]) fini tamen respondeat; doceat nempe, & moveat.[2]) Cathecheses praeterea pro parvulis, ubi scholae adsunt Triviales, in scholis ipsis, nec non in Ecclesiis Parochialibus praescriptis horis, & diebus inomisse serventur; hoc enim unum e praecipuis officiis boni, & soliciti pastoris est.[3]) Post

Trident sess. 5. c. 2. vide etiam sess. 24. c. 7. — — — Desunt itaque officio suo, & turpiter errant illi, qui temerario ausu inducunt vacationes ab annuntiando verbo divino per unum aut. 2. menses in anno, cessantque per longius tempus pascere plebem, sibi commisam, verbo, cessaturi ne fors etiam a dando Parochiali sacro, dum vacare placuerit, cum ad sanctificationem festorum dierum non minus auditio verbi divini, quam Missae assistentia obliget, — imo, si a praedicatione verbi divini vacare Parocho liceret, nescio, an non a Residentia quoque, ab administratione sacramentorum, &c. &c. per aliquot menses vacari non possit? Miseri! Os habent, non loquentur, oculos habent, non videbunt. Psal. 113. declinavit cor eorum in verba malitiae ad excusandas excusationas in peccatis Psal. 140. O Pastor, Idolum derelinquens gregem! Zachar. c. 11. v. 17.

[1]) Conc. Trident. mox supra citato loco jubet instructiones fieri „cum brevitate, & facilitate sermonis“ confet. Synod. Prov. 1638. c. 1., item Dioec. Mikulich. c. 6. — „Debet subtiliter is, qui docet, prospicere, ne plus studeat praedicare, quam ab audiente capiatur« S. Gregorius M. Moral. I. 19. — & Apost. Paul. 1. ad Corinth. c. 2. profitetur: „cum venissem ad vos fratres! veni non in sublimitate sermonis, aut sapientiae annuntians vobis festimonium Christi.

[2]) „Optimus est orator, qui docendo animos audientium & delectat, & permovet« Cic. dei opt. gen. Orat.;

[3]) „Episcopi saltem dominicis, & aliis festivis diebus pueros in singulis Parochiis fidei rudimenta — — — diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri curabunt, & si opus sit, etiam per censuras Ecclesiasticas compellent“ Trident, Conc. sess. 24. c. 4. vide Syn. Prov. 1611. c. 3. §. 12. — item Dioec. Borkovichianam: — curam prolium Christus verbo, & exemplo maxime commendavit. „Sinite parvulos venire ad me. Marc. 10. Evangelicare pauperibus misit me. Luc. c. 4. v., 18. — advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum, — dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, et efficiamini, sicut parvuli non intrabitis in Regnum caelorum — — — videte, ne contemnatis unum ex his pusillis. Math. c. 28. v. 2. 3. & 10. Lege S. Hyeronimi Epistolam ad Letam de institutione filiae vere elegantem, temporibus etiam nostris accommodam, — quam sequentibus verbis, a quolibet Pastore animarum cui obligatio erudiendae juventutis cordi est, continuo prae oculis habendis, concludit. „Ipse, si parvulum ad me miseris, & magistrum me, & nutritium spondeo. Gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multum gloriosior mundi Philosopho, (Aristotele) qui non Regem Macedonum Babylonio periturum veneno, sed ancillam, & sponsam Christi erudiam, regnis coelestibus offerendam“ Joanes Gerson instructionem rudium, & parvulorum, nec non Cathechesis utilitatem commendaturus tractatu de parvulis, ad Christum trahendis, inquit, „nescio, si quidquam majus esse possit, quam parvulorum animas, partem non indignam horti ecclesiastici, quasi plantare, & rigare“. Nihil est verbis Magni Gersonii verius, nam a Cathechetica institutione fidei conservatio, virtutis, & moralitatis incrementum, felicitatisque certitudo, consequenter Ecclesiae, & reipl. salus dependent; — ea neglecta, omnes reliquae instructiones pastorales inutiles sunt, atque adeo spes ipsa melioris moralis profectus omnis praesentis, & futurae generationis evanescit; agnoverunt idipsum sapientes sacrae, & prophanae gubernationis Rectores, atque inde evenit, quod nihil magis quam solicitam juventutis institutionem Conciliorum, & Pontificum Decreta, Constitutiones Dioec. atque patriae etiam Leges adurgeant.

omnem autem exhortationem publicam, populo fideli factam, pars una Cathechesis cum ipso populo repetatur, & in fine Pater noster, Ave Maria, Credo; 10 Praecepta Decalogi, 5 Ecclesiae, 7 Sacramenta, 7 Capitalia peccata & actus Fidei, Spei, & Charitatis distincte, paulatim & devote ita recitentur,[1]) ut praescriptis pro uniformitate

[1]) Quae hoc loco disponuntur, nova non sunt, sed Provincialibus, & Dioecesanis Constitutionibus ab olim consecrata. Vid. Synodos Dioec. Borkovichianam I. C. 1. §. 3. III. c. 1. §. 1 Mikulichianam c. 6. §. 1. & 2. Ea est miserae, & rudis plebis conditio, ut scitu necessaria non secus, quam per modum orationis, & quotidianarum precum repetitione condiscere possit. Ut proinde in scitu necessariis necessitate medii, & praecepti debita instructa sit, eidem credenda, & agenda ad captum, &, quo fieri potest, brevissime proponi, atque frequentius per annum repeti debent. Praeterea expediret quam maxime, ut omni die festo eaedem quoad materiam, seu objectum Instructiones fiant per omnes Dioecesis Parockias, taliter enim auditores omnes, sive illi domestici fuerint, sive extranei, quocunque tempore, aut loco publicae Instructioni interfuerint, aequalem, & ex ordine continuatam, atque aliquoties per annum repetitam doctrinam perciperent. Profecto, quod moderno tempore conciones, & aliae publicae Instructiones, etiamsi ad omnem regulam sint composita, plerumque omni spirituali profectu careant, ea potissima causa est, quia in his, e suggestu declamatis, tam theoreticae, quam practicae Religionis orthodoxae veritates

inducenda formulis non recedatur: consequenter nihil in precibus addatur, dematur, vel immutetur, ut omnibus sit eadem, toti Ecclesiae conformis, orandi methodus.[1]) Praeterea omnibus omnia factus, nec locum,[2]) nec tempus,[3]) nec ullam occasionem[4]) praeterire sinat, ubi privata sua instructione prodesse potest Pastor animarum docendo, monendo, arguendo, solando, consilio, & opere assistendo.[5]) Caveat autem quam maxime, ne ex affectu privato, aut passione quidquam in suggestu dicat, au agat;

---

sine ordine, ac systemate, persaepe etiam sine delectu, & debita praeparatione proponuntur. Frustra a fideli populo, signanter rudiore, claram doctrinae christianae notionem, ejusdemque amorem, ac convictionem, minime vero debitam principiis traditis morum conformationem exspectamus, si illam, quid credere, spetare, amare, sequi, fugere, & expectare debeat? praevie, idque saepius, clare, ordinate, & ad captum non docuerimus.

[1]) Hunc in finem editus est Liber Precum, quas Curatores animarum cum sibi subordinato spirituali grege orandas habent, — idque ideo, ut uniformitas ubique observetur, & recte: Concilium enim Milevitanum II. anno 416. celebratum can. sapienter statuit: „Preces, vel orationos, quae probatae fuerint in Concilio, — ab omnibus celebrentur, — nec aliae omnio dicantur in ecclesia, nisi quae a prudentioribus tractatae, vel comprobatae in Synodo fuerint: ne forte aliquid contra fidem vel per ignorantiam, vel per minus studium sit compositum: — Concilium vero Moguntinum anno 813. celebratum c. 4. praecipit; ut cuncta concorditer, & uniformiter in singulis Parochiis fiant. — Quam uniformitatem B. Agobertus L. de correctione Antiph. n. 19. in eo consistere dicit, ut juxta probatissimam fidei regulam, & paternae authotitatis venerabilem disciplinam una a nobis, atque eadem custodiatur forma orationum, forma lectionum, forma ecclesiasticarum modulationum. — Inde enim teste Innocentio I. Epist. in praefat: diversa in diversis locis, vel Eeclesiis aut teneri, aut celebrari videntur, dum unus quisque non, quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc putat esse tenendum."

[2]) Ad exemplum Salvatoris & Magistri nosti Joan, 4. v. 5. & sequent.

[3]) Luc. 13. v. 1—6.

[4]) Joan. 5. v. 14. item c. 8. v. 11.

[5]) Praedica verbum, insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia, — doctrina: Vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelista, ministerium tuum imple, 2. ad Timoth. c. 4. v. 2. & 5. – vide S. Gregorium M. homil. 17. in Lucam c. 10.

taliter enim faceret ex Cathedra Christi Cathedram pestilentiae.[1])

---

[1]) Monet Conc. Trid. sess. 5, c. 2. summopere cavendum esle praedicatiori, ne errores, & scandala, disseminet, sed purum Dei verbum annunciet. — Est praeterea correptio mendax in ira contumeliosi, ut ait Ecclesiasticus c. 19. v. 28. parum nempe utilis imo & noxia; correptiones cuim, & monitoria verba natura sua sunt cibi durae, & dificilioris concoctionis, sententia S. Salesi ad ignem sincerae dilectionis diu, maltumque coquendi, & emoliendi, nec aliter quam in bonitate, ac snavitate propinandi, quia secus vix cum fructu recipientur, & raro admodum prodesse poterunt. Atque ideo monuit Galatas Apost. Paul. c. 6. v. 1. Fratres, si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiriru lenitatis; Timoth. autem II. c. 2. v. 24. & 25. admonuit: Servum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem. — Prorsus itaque sedatis animi passionibus ad cathedram accedant, qui Jesu Christi doctrinam annuntiauri funt; Neminem laedant, aut pungant; abstineant a verbis punctoriis, scomatibus, allusionibus facile in pravum sensum, & offensam detorquendio, contra neminem in particulari, minime vero contra altiores potestates, Magistratus, Judices, Dominos terrestres, aut eorrum officiales quidquam, quod eos offendere posset, dicant, hujuscemodi enim indiscreti sermones nihil nisi scandala, rixas, aliaque mala innnmera generant. — Offensus etiam per alium, imo & provocatus legali via apud competentem Judicem, non vero via facti, & ex proprio judicio, nec non in loco competenti, qui certe non est Ecclesia, aut cathedra, satisfactionem quaerat, vel vero, contumeliam silentio vincat; monet enim Sapiens Prov. 26. ne respondeas stulto juxta stultitinm suam, ne efficiaris ei similis. — Contra ipsas etiam personas, a fancta Religione nostra dissentientes, invehi inconsultum est: adeoque jure merito severius prohibitum. Fundamenta Fidei potius clare, & solide cum modestia tamen, mansuetudine, patientia, & sincera erga omnes amoris contestatione explicentur, ita enim, nec secus juxta monitum eiesdem Sapientis citato loco: „Respondetur stulto juxta stultitiam suam ne sibi sapiens esse videatur: paucis: semper et ubique, signanter vero, cum praecitas: Inspice, () fac secundum exemplar, quod tibi in monte (Calvariae) monstratum est. Exodi c. 25. v. 40. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum peteretun, non comminabatur. I. Petr. c. 2. v. 32.

OCJENE.

Zbirka najvažnijih crkvenih zakona i naredaba, sastavio ju Luka Turčić, župnik Kalnički. Križevci 1895. Velika osmina, 470 strana. U „Mjesečniku pravnićkoga družtva" napisao je prof. dr. Luka Marjanović ovu ocjenu:

Dosta daleko od središta crkvenih i svjetovnih oblasti, i od dotičnih arkiva, našao se je vrjedan svećenik zagreb. arhidijeceze ponukanim, da sastavi zbirku zakona i naredaba prerazličita sadržaja, odnosećih se na nutarnju crkvenu upravu. To mu je pošlo za rukom u razmjerno kratkom vremenu, kako se to iz dedikacije razabire. Dobro bi bio gosp. sastavitelj učinio, da je u posebnu pripomenku osnovu cijele zbirke razložio, od kuda je barem važnije zakone i naredbe izvadio, i pošto je ovu zbirku prvom knjigom označio, što će u sliedećoj biti sadržano. Tako bi ocjeni bilo mnogo lakše o vrijednosti cijele radnje, napose ove prve knjige, govoriti.

Bolje bi bio g. sastavitelj učinio, da je zbirci točniji naslov dao, koji bi po mojem mnienju imao glasiti „Zbirka najvažnijih crkvenih i svjetovnih zakona i naredaba, valjanih u Hrvatskoj i Slavoniji za upravu rimokatoličke crkve." Po upotriebljenom obćenitom naslovu moglo bi se pomisliti, da su u zbirci sadržani samo zakoni i naredbe po crkvenih zakonodavnih i upravnik organih izdani za crkvu bez ograničenja, dočim u istinu zakoni i naredbe u toj zbirci valjaju samo za crkvu, odnosno za biskupije Hrvatske i Slavonije. To su u formalnom i materijalnom pogledu izvori partikularnoga, a ne obćega prava; s druge strane su to zakoni i naredbe, koje ne potiču izključivo od crkvenih organa, već dobrim dielom od državnih, pak ako i jesu crkvenim poslovima i pitanjima namienjeni, nisu nipošto po svom poriekln crkveni. Ovo je samo primjetba formalna, pošto sam sadržaj kaže, kakve su naravi ti zakoni i naredbe. Po svoj prilici je g. sastavitelj samo radi kratkoće onu oznaku uzeo.

Ova od davna željena zbirka dobro će doći biskupima i župnicima i svakomu članu hierarhije, koji izmedju njih i uz njih u kojoj mu drago grani crkvene uprave posluju; nadalje svakomu upravnomu činovniku i u središtu naših autonomnih oblasti i u županijama sve do seoske obćine: napokon i teoretiku, piscu ili učitelju crkvenoga prava, koji će u njoj naći za mnoge materije

svoga predmeta obilje izvora partikularnoga crkv. prava, koji su mu dosele samo po izvadcima ili citatima poznati bili, a sami izvori tako rekuć bili su mu nepristupni. Ako i ima u zbirci gradje, koja se čini na prvi pogled suvišna, ipak se mora g. sastavitelju odobriti, što ju je uvrstio, jer svećenik na selu ili upravni činovnik ima u jednoj knjizi pri ruci sve, što mu je za valjano uredovanje ili razumievanje suvislih materija potrebito znati.

U zbirci imade zakona i naredaba u tri jezika, u latinskom, hrvatskom i njemačkom, te je dobro učinjeno, da se je sve u izvornom jeziku priobćilo. Što se vremena tiče, u kojemu su svi ti izvori izdani, može se reći, osim malo izuzetaka, da obuhvaćaju periodu od preko 100 godina. Počimlju iz vremena slavne uspomene kraljice Marije Terezije i njezina sina Josipa II. dakle od onda, kada se je od strane policajne i absolutističke države počelo u obilnoj mjeri vršiti jus majestaticum circa sacra, pak idu sve do naših dana. To su kr. dekreti, previšnje rješitbe (benignae resolutiones), patenti i dvorski dekreti, intimati, naredbe, odpisi, dopisi raznih ministarstva, bivše krajiške upravne oblasti, c. kr. zemaljskog glavnog zapovjedničtva za bivšu vojnu krajinu, a najzad u obilnoj mjeri naše hrv.-slav.-dalm. autonomne kr. zem. vlade odjela za bogoštovje i nastavu. Od crkvenih zakona i naredaba su tu diecezanski statuti i diecezanske (konsistorijalne) naredbe poglavito one, kojima se kleru priobćuju i na izvršivanje nalažu naredbe državnih organa.

Iz ovoga ne doduše izcrpljenoga navoda zakona i naredaba u materijalnom pogledu može se razabrati, kako je život crkve i države mnogostrano prepleten, kako je duhovna vlast upućena u mnogim pitanjima na svjetovnu i obratno, kako u svako vrieme ima pitanja, koja se mogu samo uz pripomoć državnih organa ili sporazumno s njima rješavati, kako je nuždan i neukloniv doticaj izmedju duhovne i svjetovne vlasti i napokon da se praktično ne bi nikad dala provesti razstava izmedju crkve i države. Ova teorija o neizbježivom medjusobnom doticaju, koju najbolji kanonisti zastupaju, zrcali se praktično uprav u partikularnom pravu, kojemu je ova zbirka za našu domovinu namijenjena.

G. sastavitelj je razdielio ovu I. knjigu na osam razdiela. Samo I. i II. razdio podijelio je na podrazdiele, rimskimi brojevima označene. Kod ostalih 6 razdiela je tu razdiobu napustio, te u njima pod arabskim brojevima privadja naredbe državne i crkvene, kako već u dotične materije zasiecaju. Evo sadržaja po razdjelima. I. razdio: crkvene oblasti (str. 1—72); II. razdio: uprava pokretne i nepokretne imovine spadajuće na crkve, nadarbe i zadužbine (str. 73—191); III. razdio: o gradjenju i popravljanju crkve, župnih dvorova i drugih beneficijalnih zgrada (str. 193—243); IV. razdio: župni arkiv (str. 245—272); V. razdio: izvjestnice i rodoslovja (str. 274—360); VI. razdio: beriva kuratnog klera (str. 364—401); VII. razdio: daće (str. 403—409); VIII. razdio: mirovine i oporuke svećenika (str. 411—452). U svakom su razdielu dotični zakoni i naredbe hronološkim redom per extensum priobćene. U mnogim razdjelima su odnosni formulari i skrižaljke dodani, što praktičnu vriednost i porabu zbirke diže.

Još bi bolja i praktičnija zbirka bila, da je gospod. sastavitelj dodao t. zv. stvarni alfabetični registar ili popis svih materija. Ima i štamparskih dosta smetajućih pogrešaka, koje nisu izpravljene; ali ih može, tko pomno čita i rabi, prilično lako izpraviti.

Pošto ovake zbirke do sada nismo imali, može se o njoj reći, da stoji „hors concours"; a kako će dobro doći svakomu, tko se praktično ili teoretično bavi crkvenim upravnim poslovima, mogu ju svakomu najtoplije preporučiti. G. sastavitelju pako želim, da i nastavi kako je počeo. Na ovako marljiva i radina svećenika bi se mogla obazrieti crkvena i svjetovna vlast i dati mu priliku, da još uspješnije može raditi, kako je započeo.

I tisak i vanjska oprema knjige služi na čast knjižari G. Neuberga u Križevcima.

Prof. dr. L. Marjanović.

Od istoga pisca izašle su još ove knjige:

1. O porijeklu čovjeka po poslijedcima prirodoslovnih znanosti i biblije . . . . ciena 50 nvč.
2. Stanovnici zvijezda . . . . „ 20 „
3. O Darvinizmu . . . . „ 50 „
4. O postanku, razvitku i koncu svijeta po poslijedcima prirodoslovnih znanosti i biblije . . . „ 70 „

Kritika se je o ovim djelima najpovoljnije izrazila. — Ovdje ćemo navesti u kratko ocjenu prve i zadnje knjige.

„Kalnički župnik u Prekovelebitskoj veleuč. g. Luka Turčić obdario je narod dubokom radnjom: „O porijeklu čovjeka po poslijedcima prirodoslovnih znanosti i biblije."

U knjizi veleuč. pisac jasno dokazuje izpraznost tvrdnja i teorija što su ih i njeki naši akademici počeli iz inozemstva presadjivati u naše nevino i istinu ljubeće tlo. —

Čestitamo gosp. piscu na uspjeloj radnji, a čestitamo i narodu koji, ako ima novajlija, koji mu stare i zdrave pojmove mute, ima srećom i sinova, koji razbijaju tmine, što se sa izopačena zapada k istoku šire." (Katol. Dalmacija broj 40. od 4. srpnja 1892).

„O postanku, razvitku i koncu svijeta po poslijedcima prirodoslovnih znanosti i biblije.« Napisao Luka Turčić župnik u Kalniku.

Knjiga ova posvećena barunu Ljudevitu Ožegoviću, popunjuje druge tri knjige piščeve: „o porijeklu čovjeka," „o stanovnicima zvijezda" i „o darvinizmu." U uvodu dokazuje, kako nema opreke medju znanošću i vjerom, jer se može visoka znanost i živa vjera u jednom čovjeku sjediniti. Po tom razpravlja o postanku svijeta u obće, o Kantovoj i Laplaceovoj nauci o razvitku našega plane-

tarnoga sustava, o uredjenju svemira, o porijeklu organičkoga svijeta, o materiji ili tvari, o sili, o koncu svijeta.

Knjiga je sastavljena po čuvenim piscima, koji pobijaju nauku materijalista, a osvrće se i na naše prirodoslovce. U njoj će inteligentan čitalac naći dosta pouke i pobude za razmišljanje. Stoga je hvalevriedno nastojanje vrloga pisca, što prikazuje našem općinstvu lahko shvatljivim načinom zamašne probleme znanosti, da ga uvede u krug ideja, koje zanimaju najveće duhove našega vijeka. (Vienac broj 25. od 23. lipnja 1894.)

Ovih dana imao je veleč. gosp. župnih Luka Turčić dobrotu priposlati nam najnoviju svoju radnju, koja nosi gornji naslov. Možemo reći, da već odavna nismo čitali nijedne knjige tolikom nasladom kao ovu, koja pruža toliko obilje prezanimivih velepoučnih podataka u krasnom, lako shvatljivom slogu. Već od davna nismo naišli u nas na štivo, koje odaje vanrednu savjestnost, nepristranost i objektivnost poput ovoga. S ovom radnjom u podpunom smislu rieči obogatila se je hrvatska knjiga, i kako je sticanje nuždnoga znanja za ovakovu radnju veoma skupo te izziskuje intenzivno proučavanje, mi nemožemo nego izraziti veleuč. gosp. piscu naše udivljenje. Pošto bez dvojbe uz materijalnu štetu nastavlja svoj trud, moramo mu izraziti našu zahvalnost u ime svih onih, koji svaćaju, što brani u ovih študijah.

Trebalo bi izpuniti više stranica našega lista, kad bismo spomenuli sve ono, što je vrijedno, da si pamtimo iz te krasne knjige, koja obogaćuje svakoga čitatelja znanjem. Trebalo bi gotovo sve preštampati.... (Prosvjeta broj 14. od 15. srpnja 1894.)

IZPRAVCI.

Knjiga I.

Str. 16. v. 25 briši: jus amissum petendi debiti conjugalis petenti restituere in s. Tribunali.

Str. 51. briši 6. formula juramenti a parochis voce et scripto faciendi — pa spoji Dei Evangelija sa: Praeterea Ego N. N. Parochus etc.

Str. 226. Vidi malo više br. 8. briši. Ima bi i: str. 143. dekret 3.

Str. 238. Tko je dužan nositi troškove — dodaj: putne itd.

Str. 286. Rodoslovja umrlih prije 1. siečnja 1873 — izpravi: 1837.

Str. 272. Naredba vis. kr. zem. vlade odjela za bogoštovje i nastavu glede vodjenja razprava za izpravak matičnih knjiga — dodaj; od 7. travnja 1892. br. 10.533. ex 1891.

Str. 314. Naredba pod 5. dodaj: Cirk. V. str. 96. — Župni uredi imadu rabiti pečate sa hrvatskim napisom — dodaj: Naredba vis. kr. zem, vlade odjela za bogoštovje i nastavu od 15. listopada 1877. br. 5150.

Str. 377. De oblatis ad Cathedram — dodaj: Constit. synod. pag. 135.

Str. 411. Statutum de subsidio seminario dioecesis — dodaj: Constit. synodi pag. 244. ss.

Knjiga II.

Str. 238. Dodatak str. 500. (Quoties et quomodo diebus dominicis praedicandum?)

Drugе manje pogrješke neka si gospoda izvole sama izpraviti.

KAZALO

zbirke najglavnijih crkvenih i državnih zakona i naredaba.

Knjiga druga.

Dio prvi.

O vjeri.

Odsjek prvi.

Strana

Strana

Odsjek drugi.

I. Poduka o vjeri u školama.

Strana

II. Pučka škola.

Odsjek treći.

Pučki učitelji.

Odsjek četvrti.

Poduka u vjeri izvan škole.

Odsjek peti.

Propovijedanje riječi božje.

Odsjek šesti.

Duhovna pastva vojnika.

Dio drugi.

O zapoviedima.

Prva zapovijed božja.

Druga zapovijed božja.

Treća zapovijed božja.

Odsjek prvi.

Četvrta zapovijed Božja.

Odsjek drugi.

U pogledu nezakonite djece.

Odsjek treći.

O adoptaciji.

Odsjek četvrti.

Odsjek peti.

O tutorstvu i skrbničtvu.

Glava prva.

O tutorstvu.

Glava druga.

O skrbničtvu.

Glava treća.

Odsjek šesti.

Glava prva.

O nasljedstvu u obće.

Glava druga.

O razredbi posljednje volje.

Glava treća.

O nasljedstvu zakonitom i nuždnom.

Glava četvrta.

Štovanje vladara i članova carske kuće.

Glava peta.

Kaznena vlast i postupak upravnih oblasti.

Glava šesta.

Zlostavljanje djece i družine.

Glava sedma.

Peta zapovijed božja.

Odsjek prvi.

A. O umorstvu i ubojstvu.

B. O uzrokovanom pometnuću.

C. O izloženju djeteta.

D. O zločinstvu težke tjelesne ozlede.

E O dvoboju.

F. Zaštita tjelesne sigurnosti.

Odsjek drugi.

Uvreda osobne slobode.

Strana.

Odsjek treći.

O prestupcih i prekršajih suprot sigurnosti poštenja.

Šesta zapovijed božja.

Sedma zapovijed božja.

RAZDIO PRVI.

I. Uvod.

II. O stvarnim pravima.

Poglavje prvo.

O posjedu.

Poglavje drugo.

O pravu vlastnosti.

Poglavje treće.

Da li je slobodno prisvojiti si stvari nadjene.

Strana.

Poglavje četvrto.

O Zalogu.

Poglavje peto.

O služnostima.

Poglavje šesto.

III. O pravima na stvari.

Temelj prava osobnih na stvar.

A. O pogodbama u obće.

Strana.

B. O pogodbama naposo.

Kako se diele pogodbe.

Glava prva.

O darovanjima.

Glava druga.

O pogodbi ostavnoj.

Glava treća.

O pogodbi posudnoj.

Glava četvrta.

O pogodbi zajamskoj.

Glava peta.

O kupovnoj pogodbi.

Strana.

Glava šesta.

O pogodbi zamjenbenoj.

Glava sedma.

O pogodbi uporabnoj.

Glava osma.

O pogodbi nasljedno-zakupnoj.

Glava deveta

O pogodbama vrhu usluga za plaću.

Dodatak.

Knjiga II.